

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક ૪૬ મુ.

સંવત ૨૦૦૮

આત્મ
સં. ૫૩

અંક ૧ લેા.

આવજી

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩-૭-૦ પાસ્ટેજ સહિત.

શ્રી બેન આત્માનંદ એભા,
ભાવનગર.

અ તુ ઠ મ શિ કા.

૧	સૌધાન્ય જિન રમત	(મુનિ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૧
૨	નૂતન વર્ષનું મગગમ્ય વિધાન	(દુર્યોધન જીવેરભાઈ) ૨
૩	બૌદ્ધશાસ્ત્રના મહત્ત્વ અદિ સાનુ સ્વરૂપ...	(મુનિગાંધી જીવિજયજી મહારાજ)	૭
૪	સુખી કેમ થવાય	.	..	(આચાર્યશ્રી વિજયકરતુરસુરિજી મહારાજ)	૧૨
૫	આ પશુપણ મહાપર્વ કષ્ટ રીતે ઉજરશે	(મુનિ ન્યાયવિજયજી [ત્રિપુત્રી])	૧૬
૭	વતમાન સમાચાર	(મળા) ૨૪૧

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશના ગ્રાહકોને નમ્ર સુચના .

ગયા અસાક માસના અકમા જણાવ્યા પ્રમાણે આ મે વર્ષની બેઠી છુક ' શ્રી કા ન સુધામર ' મય (કિમત રૂ. ૨-૮-૦) જે એક કાવ્ય સાહિત્યને સુદર કૃતિને મય છે તે અમારા માનવતા મોહને લવાજમ પુરતા પોરત સંહત વી પા મોકલાઈ મેય છે, જેઓએ તે મીઠાઈને છે તેઓને ધન્યવાદ આપ એ છીએ પરંતુ જેટલાક ગ્રાહકોએ એ વર્ષ-એક વર્ષના બધા અંક ૨ પી, વી પા પાછુત્રાણી જનખાતાને નાહક નુકસાન કરેલ છે એટલુ જ નહિ પરંતુ પત્ર લખી જણાવે છે કે આત્માનંદ પ્રકાશ મોકલશે નહિ આવા ગ્રાહક મારે દિલ્લીથી છીએ ખારે માસના અંક ૨ પી લવાજમ વસુન કરવા વી પા મોકલ્યુ તે પાછુ મોકલ્યુ અને લવાજમ સબધી હકીકત ' જણે કષ્ટ જણતા નથી ' તે એ કરી જાય છે જેની લેણ-લવાજમ નહિ મોકલે તો તેઓ જ્ઞાન ખાતાના દોષને પાત્ર રહેશે

આત્માનંદ પ્રકાશના ગ્રાહક તરીકે નહિ રહેવા જણાવનારને ફરી મોકલવામાં આવતુ નથી

હવે પછી ૪૬ વર્ષના પ્રથમ અંક તા. ૧-૮-૧૯૪૮ ના રોજ પ્રગટ થશે ચાલુ ગ્રાહક ન રહેવું હોય તેમણે અમોને ખત દ્વારા જ જણાવવા તરદી લેવી.

ઉપાય છે.

૪ કથારત્નકોષ પ્રથ-શ્રીમાન દેવજીદાસજી મહારાજે (સવત ૧૧૫૮ મા પ્રાકૃત બાષામાં રચેલા છે, જેમાં સમ્યક્ત્વ આદિ તેત્રીશ સામાન્ય ગુણો અને પાંચ અલ્પુત્ત્વ આદિ વિશેષ ગુણોને સગતા પાન વિષયો સાથે તેની મોલિક, સુદર પઠનપાઠન કરવા જેવી કથાઓ વાચકોની રસવૃત્તિ આપ્રો મધ વાચતા નિરસ ન કરે તેવી સુદર રચના આચાર્ય મહારાજે કરી છે આ પ્રથમાં આવેલ ગુણોનુ સ્વરૂપ, તેનુ વિવેચન, તેને સગતા ગુણદોષો, લાભ-હાનિનુ નિરૂપણ, આચાર્ય મહારાજે એવી સુદર પદ્ધતિ-સકન્નાથી કહ્યું છે કે જેથી આ પ્રથની અનુપમ, અમૂલ્ય અપૂર્વ રચના જાનેલ હોવાથી તે અપૂર્વ સાહિત્ય પ્રથ ગણાયો છે આ સુદર મય મૂળ અમોએ પ્રસિદ્ધ કર્યો છે, જેની મૂળ કિમત રૂ. ૮-૮-૦ છે જેનુ આ સરલ શુદ્ધ ભાષાતર પલ્લુ સાક્ષરવર્ષ મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની દેખરેખ નીચે થયેલ છે તે પ્રથના પાના ગુમારે પાચસેઠ ઉપસાત થશે

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

... પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા—લાવનગર ...

વીર સં. ૨૪૭૪.

શ્રાવણ

પુસ્તક ૪૬ મું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૪.

:: તા. ૧ લી સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૮ ::

અંક ૧ લો

સાધારણ જિન સ્તવન.

(રામ-નાથો નાથો પ્યારે મન કે મોર.)

- ગાઓ ગાઓ પ્યારે જિનરાજ,
મેરે શિર કે પ્રભુ શિરતાજ. ગાઓ ટેક.
- તૃષ્ણાકા પ્રભુજી કરતા હય અત,
- ગાઓ સબ સંત, જ્ઞાની મહંત;
ભવિજનકા જિનવરજી કરતા હય કાજ ગાઓ ૧
- પ્રભુ ચાસનકા ધન, હોતા પ્રસન્ન,
જીસકે દિલમે હય ચાસનકી દાઝ.
- ભવિજનકા જો હય પ્યારે 'મહારાજ. ગાઓ ૨
- એજિંત જ્ઞાની, સાચા સુકાની;
શિવલક્ષ્મીકેરા સાચા હય દાની.
- રખો જિન દેવા ! સેવકકી અજ લાજ. ગાઓ ૩
- રચયિતા—મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

“ નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન. ”

પ્રકાશનુ આંતરદર્શન.

રાજનૈતિક, સામાજિક, કેળવણીવિષયક અને આધ્યાત્મિક વાતાવરણવાળા સમગ્ર વિશ્વના પરિવર્તનના સંક્રાંતિકાળે આત્માના દ પ્રકાશ પત્ર, આર દષ્ટાંતથી નિષ્કર્મ જનેલા સિદ્ધ પરમાત્માને નમન કરી, સ્વં આં મં શ્રી (વિજયાન દસુરિણ (શ્રી આત્મારામજી મહારાજ) કે, જેમના ઉલ્લય પવિત્ર નામોના સમન્વય કરી પ્રસ્તુત આ સલાનો જાવન વર્ષ પહેલા મ ગલ આર મ થયો હતો તેમજ જે મહાન આત્માની પ્રતિકૃતિ પ્રસ્તુત મુખપૃષ્ઠ ઉપરથી જૈન જગત ઉપર ક્ષાત્રતેજ અને આધ્યાત્મિક તેજનાં કિરણો વિસ્તારી રહી છે, તેમને પ્રણામ કરી ઉચિતભવપ્રપચ્ચા કૃષ્ણ કારની જે સમતારૂપ યોગનલિકા વર્ષવેની જે તેમજ સ્વં શ્રી વીરવિજયજી મહારાજે આતાવેદનીય કર્મની પૂજામાં જ્ઞાતીગમ્ય રૂડી પ્રાગનલિકા તરીકે જેનો ઉત્વેષ કરેલો છે તેનું હારણ કરી, જે વાસ્તવિક રીતે વિશ્વધર્મ છે, અન્ય દર્શનોના સિદ્ધાંતો જેના નિર્જરણા રૂપ છે—તે જૈન ધર્મને નમસ્કાર કરી, એ રીતે દેવગુરુધર્મના મ ગલમય તરવેને પ્રણામ કરી, આજના મ ગલમય પ્રભાતે ૪૬ મા વર્ષમાં આત્માના દ પ્રકાશ પ્રવેશ કરે છે પ્રવેશ કરતાની સાથે આત્મગત પ્રશ્ન પૂછે છે—પ્રાચીન પ્રણાલિકા જો તે શુભ પરિણામ ઉપર નિર્ભર હોય તો આત્મગત પ્રશ્ન કરવો ઉચિત જ છે—સત્તા દિ સ્વદેહવર્ણવેષુ વસ્તુપ્રુ પ્રમાણમત —કરણપ્રવૃત્તય —એ માનસિક શાસ્ત્રના નિયમને અનુસરીને પ્રશ્ન પૂછતા આધ્યાત્મિક ધ્વનિ આવે

છે કે ગત વર્ષમાં પ્રથમના વર્ષો કરતા સારી જેવી પ્રગતિ થઈ છે ? એ પ્રગતિએ વાચકોના વિચાર—વાતાવરણ ઉપર અસર કરી શારીરિક, માનસિક અને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ નીપજવી છે ? ખીસ્તાવીશ વર્ષોથી જેન સમાજની યથાશક્તિ સેવા કરતા લિંગ લિંગ ભૂમિકાવાળા આત્માઓમાં મુશુસ્થાનકોને અનુભવીને સંસ્કાર બીજો રેડ્યા છે ? તે સંસ્કાર—બીજોથી સમૃદ્ધ થઈ અનેક આત્માઓની આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિ વધાર વિકસર થઈ છે ? આ અને આવા અનેક પ્રશ્નો ગત વર્ષને અતે ઉદ્ભવે છે અને તેના પ્રત્યુત્તર અતરાવલોકન (Introspection) દ્વારા પ્રસ્તુત પત્રને ધ્વનિત થાય છે કે જૈન દર્શનના અભાધિત કથન પ્રમાણે ક્રિયા વધ્ય હોતી નથી તો શુભાશયથી પ્રેરાયવી સત્ક્રિયાનું કળ મુદર પરિણામજાણુ કેમ ન હોઈ શકે ?

કાલ અને સંજ્ઞા.

કાલના અનંત મહાસાગરમાં જૂનું વર્ષ ભાગી ગયું છે, વડીલની આગળી પકડીને આલ્યા આવતા જાણકની જેમ નૂતનવર્ષે આવીને આપણા અ તરમાં સ્થાન લીધું છે નૂતનવર્ષના લીતરમાં શુ શુ ભર્યું છે તે આપણે જાણી શકતા નથી, અનાદિકાળથી આત્મા અનંત કાળને પચાચી ગયો છે છતાં પોતે અમર છે, પરંતુ આત્મા કર્મોથી પરાધીન હોવાથી તેને ધર્મ પુરુષાર્થ કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો નથી અને તેને કાળ, સ્વભાવ, ભવિત્યતા અને કર્મને આધીન રહેવું પડ્યું છે પરંતુ માનવ જન્મ મર્યાદા પછી અને જૈન ધર્મ તેમજ સંશુરુચોગ અને શાસ્ત્રવાચન વિગેરે સામગ્રી

તેમજ મુળધના સઘે આ પ્રશ્ન ઉપાધ્યા હતા તે સૌરાષ્ટ્રનું એકમ થયા પછી સૌરાષ્ટ્રના પ્રધાનો ખાસે રજૂ કર્યો હતો, પ્રધાનોએ તે હકીકત તરફ ધ્યાન આપી સદરહુ કર નાબૂદ કર્યો છે, તે અક્ષિન દનને પાત્ર છે શેઠ મસ્તુર બાઈ લાલભાઈ તરફથી પચીસ લાખ રૂપીઆ અમદાવાદ નવર ગપુરા વિસ્તારમા એ જીની યરીંગ કૉલેજની સ્થાપના માટે મુળધ સરકારને મુપરત કરેલા છે માગદોળવાળા જવલબહેનના આમરણાત ઉપવાસ થયા પછી શ્રી કેશરીઆજી તીર્થના સરસણાર્થે મુળધમા એકાવન જૈન સંસ્થાઓના આશ્રય નીચે બહોર સભા શ્રી સુરચંદ પી બદામીના પ્રમુખસ્થાને ગળી હતી

શ્રી વીરચંદ પાનાચંદ મં ગાધીજીના સ્મરણમા સૌરાષ્ટ્રના કુમાર વિદ્યાલય માટે પાચ લાખ રૂપીઆની રકમ તથા વૈદ્યકીય સહત માટે બીજી પાચ લાખ રૂપીઆની રકમ સૌરાષ્ટ્ર સરકારના હાથમા મુપ્રત કરી છે આજીવન તીર્થ ઉપરનો યાત્રાનો કર પણ સીસાહી રાજ્યે મહારાણીશ્રીના હુકમથી રદ કર્યો છે પાટીસ્તાન અને હિંદુસ્તાનના ભાગલા સમયે પૂં આં મં શ્રી વલ્લભસૂરિજી તથા તેમના શિષ્યો ગૂજરાવાળામા હતા, શાસનદેવની કૃપાથી કાઈ પણ ઈબ્ત આવી નથી અને ત્યાર પછી અમૃતસર નિર્વિધને પહોચી ગયા હતા અને હાલમા બીકાનેરમા આતુર્ભાસ છે, એ જૈન સમાજ માટે અપૂર્વ આનંદ છે

સુરતમા આં મં શ્રી આનંદસાગરસૂરિજી ની નિશામા ખાલીતાજાના માફક લગ્ય તાઝ પત્ર આગમમ દિરતુ મહોત્સવપૂર્વક ઉદ્ઘાટન થયું હતું

શ્રી કેશરીઆજી તીર્થ ગાળતમા અવ્યવસ્થા દૂર કરવા માટે ગતવર્ષમા જવલ બહેને ચઉવિહાર ઉપવાસ આદર્યા હતા, ઉદયપુર રોડ તરફથી તપાસ પ અની સ્થાપના થઈ છે

આ બહેને પ્રથમ પણ ગિરનારજી તીર્થ જ્યારે પાટીસ્તાનના ભયમા પડ્યું હતું ત્યારે પદ ચઉવિહાર ઉપવાસ કર્યા હતા એમની એ ઘોર તપસ્યાર્થ શ્રી ગિરનાર તીર્થની મુકિત માટેનું અતરંગ પ્રબળ નિમિત્ત બન્યું હતું

આ સંસ્મરણો પૂર્ણ કરવા સાથે શ્રાવણ માસમા પ્રસ્તુત સમાના ત્રણ પેટ્રોનો શ્રીરમણલાલ દલમુખભાઈ તથા ચંદુલાલ દી ચાહ તથા શ્રી. મોહનલાલ તારાચંદ મુળધ સરકાર તરફથી જે પી નો ખીતાબ આપવામા આવ્યો છે તે સભામા તેમને મુબારકબાદી આપવા સાથે નોંધ લઈએ છીએ આલુ માસમા ભાવનગરના ના મહારાજ સાહેબ મદ્રાસ પ્રાંતના ગવર્નર નિમાયા છે તે પ્રત્યેક ભાવનગર વાસીને જોરવવ તો વિષય છે

સ્વં આત્મારામજી મહારાજની જન્મ જયંતી ચેત્ર શુદ્ધ ૧ શ્રી સિદ્ધાચલજી ઉપર, સભાની વાર્ષિક તિથિ જેઠ શુદ્ધ ૨ શ્રી તાલ ધ્વજ તીર્થ ઉપર અને સ્વં આત્મારામજી મહારાજની સ્વર્ગવાસ તિથિ જેઠ શુદ્ધ ૮ સમાના મકાનમા પૂજા લજાવવા તથા શુભગાનપૂર્વક પ્રસ્તુત સભા તરફથી ઉજવવામા આવી હતી દર વર્ષે તે જ સુજબશુભક્રિયાએ આલુ પ્રણાલિકા પ્રમાણે માગશર વદી ૬ સ્વં શ્રી મૂળચંદજી મહારાજની તિથિ અને આસો શુદ્ધ ૧૦ સ્વં શ્રી વિજયકમલસૂરિજીની તિથિ ભાવનગરમા પૂજા લજાવવા સાથે ઉજવવામા આવી હતી

લેખદર્શન

ગત વર્ષમા ૨૪ પદ લેખો અને ૨૭ ગદ્ય લેખો આપવામા આવેલ છે પદ લેખોમા મું લક્ષ્મીસાગરજીના દીપોત્સવી પર્વ, ભાવના વિગેરે ત્રણ કાવ્યો, શીઘ્ર કવિ મું દક્ષવિજયજીના આત્મચિતવન વિગેરે પાચ કાવ્યો, મું વિનય વિજયજીનું શ્રી વલ્લભસૂરિજી અક્ષિન દન સ્તુતિનું કાવ્ય પૂં આં શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજી રચિત મહાવીરસ્વામી સ્તવન મું રમણજી

વિજયજી સંગૃહીત શ્રી વિજયસેનસૂરિ શિષ્ય વિનિર્મિત સ્તવન, ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ કરતા કવિ શ્રી અમરચંદ્ર માવજીના જ્ઞાન ગીતાશતક વિગેરે ચાર કાવ્યો, ઊગતા કવિ શ્રી અનંતરાય નદવજીના ભૂલી જવું વિગેરે ચાર કાવ્યો, ગોવીંદલાલ પરીખના અજ્ઞાનોને ઉપદેશ વિગેરે બે કાવ્યો, રાઠ મૂલચંદ્રભાઈ વેરાટીનું ચંદન-બાલાને વિનતિરૂપ કાવ્ય, અને શ્રી મોહનલાલ સીંહારીનું શ્રી વિજયાનંદસૂરિને પ્રભુભરૂપ કાવ્ય, આવેલું છે:—આ તમામ કાવ્યો કાવ્ય-સુષ્ટિમાં અનેક અંશે નૂતનતા અર્પી રહ્યા છે અને ભિન્ન ભિન્ન રીતે આત્મજાગૃતિ આપી વેરાગ્યાદિ વિવિધ સાધનોવડે વાચક આત્મા પ્રગતિ કરી શકે તેવી પ્રેરણા આપી રહ્યા છે. ગદ્ય લેખોમાં આ. શ્રી વિજયપદ્મસૂરિજીના સિદ્ધસેનસૂરિજીકૃત ગત્રીય ગત્રીશીઓ સંબંધના ચાર લેખો, ગદ્યન તત્ત્વચિંતક અને વિદ્વદ્ભોગ્ય લેખો લખનાર શાંતભૂતિ આ. શ્રી વિજયકરતૂરસૂરિજીના જીવતા શીખો, સાથે શું લઈ જશે? વિગેરે દશ લેખો, આત્માર્થો સં. પા. વિદ્વાન મુ. શ્રી પુણ્યવિજયજીના યોગ-મીમાંસા વિગેરેના સાત લેખો, સિદ્ધહસ્ત લેખક રા. મોતીચંદ્ર કાપડીઆના ધર્મકૌશલ્યના ચૌદ લેખો, વક્તા તથા લેખક રા. ચાક-સીના યાત્રાના નવાણું દિવસનો લેખ, મુ. ધુરંધરવિજયજીના ન્યાયરત્નાવલિ તથા વિષ-ખંડના પાંચ લેખો, કુ. શ્ર. પૂર્ણાનંદવિજયજીના સ્વર ધ્વજનના અનુક્રમવાળા સુવાક્યામૃતના બે લેખો, ડૉ. ભગવાનદાસનો શ્રીમાન્ યથો-વિજયજીનો લેખ, મુ. જંબુવિજયજીના દ્વાદ-શારનયશ્કવાળરૂપ ગદ્યન અને જટિલ ગ્રંથના સંક્ષિપ્ત પરિચયના ત્રણ લેખો, સાહિત્ય-રત્ન મુ. પુણ્યવિજયજીનો વિશેષાવશ્યક મહાભાષ્યની સ્વોપદૃટીકા બાળતનો લેખ, સન્માર્ગ હરજીની સંજ્ઞાવાળા સં. પા. મુ.

પુણ્યવિજયનો આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ અને કોઈ વખત ન થઈ વિગેરે બે લેખો, મુ. ભુવન-વિજયજીનો શ્રીપાળ અને કુંડલપુરનો સંયો-ધન લેખ, મુ. ન્યાયવિજયજી(ત્રિપુટી)નો શ્રી મહાવીર પરમાત્માનો લેખ, ડૉ. વલ્લભદાસ નેણસીનો શ્રી આનંદધનજીના બે સ્તવનના અર્થવાળા લેખો, મુ. સમુદ્રવિજયજીનો આગામી સંવત્સરીની બાજતના ખુલાસાનો લેખ, રા. અલ્પાસી(શ્રી વિદ્વદાસ મૂલચંદ્ર)ના સાચું ધન વિગેરે બે અનુવાદ લેખો, અને નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાનનો અમારો લેખ, તદુ-પરાંત વર્તમાન સમાચાર, સમાલોચના વિગેરેના ચાર સંક્ષિપ્ત લેખો પ્રસ્તુત સલાના સેક્રેટરી ભાઈ વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસના છે. આ તમામ લેખો જૈન દર્શનના સિદ્ધાંતને અનુકૂળ અક્ષર-શ્રુત છે. આ લેખોનું અતિથયોક્તિભરેલું વિવેચન નહિં કરતાં તે તે લેખોના વાંચનનું પરિણામ વાંચકોના પારિણામિક ભાવોને સમ-ર્પણ કરીએ છીએ અને તેવા સુંદર લેખો આવવાથી સમાજના સુંદર અભિપ્રાયો ભળેલા છે તે જ આનંદનો વિષય છે. નવીન વર્ષમાં સુંદર શૈલીવાળા લેખો લખવા માટે ચાલુ તથા નવીન લેખકમહાશયોને સાદર નિમ-ત્રીએ છીએ.

ભાવના અને પ્રકાશન કાર્ય.

નવીન વર્ષમાં ધાર્મિક જીવનમાં પ્રગતિ ચાચ તેવા રચનાત્મક લેખો આપવાની સલાએ હમણા રાખેલી છે. દેવચુરુકૃપાથી પ્રતિવર્ષ સલા સાહિત્યસમૃદ્ધિ, પેટ્રોનો, સીરીઝ અને સ્ફુર્ધોથી જલવત્તર જનતી બધ છે, તે માટેની હરીકૃત દરમાસે આત્માનંદ પ્રકાશ માસિકમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે તે હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને સલાએ ગતવર્ષમાં સુવર્ણ મહોત્સવ ઉજવવાનો કરાવ કરેલો છે, તે માટે સમિતિની

નીમણું પણ કદેલી છે પાચ કારણોની સાનુકૂળતા થયેથી નવીન વર્ષમાં સક્રિય અગત્યમાં આવવા સંભવિત છે.

સાહિત્ય દ્વારા આપણે દૂર દૂરના જૂતકાળના જમાનાનું જીવન આપણી કદપના સમક્ષ ખડું કરી શકીએ છીએ અને તેને વર્તમાન કાળમાં સરળાવીને માનવજીવનની પ્રગતિનું માપ કાઢી શકીએ છીએ સાહિત્ય એટલે એના વિશાળ અર્થમાં મહાપુરુષોના ચિત્ત ઉપર બાદ અને આતર સૃષ્ટિએ જે સંસ્કારો પાડ્યા હોય અને એ મહાપુરુષોએ સ્વાનુભવ પ્રાપ્ત કરેલો હોય તેની નોંધ હોય છે જૈન દર્શનનું સાહિત્ય એ સર્વજ્ઞોએ પ્રતિગિખિત કરેલી અલૌકિક વસ્તુ છે આ ધ્યેયને આગળ કરીને આ સભાનું સાહિત્યોદ્ધારનું સ્વનાત્મક મુખ્ય કાર્ય પ્રથમથી જ રહેલું છે ગત વર્ષમાં દ્વાદશાર્ણવચકના ચિત્ર અને પરિચય સાથે માહા માસનો અંક પ્રકાશિત થયેલ છે આ મહાન પ્રાચીન ગદ્યનું અથ શ્રી મહાવાલી ક્ષમાશ્રમજીવિચિત્ર અદાર હજાર શ્લોકોનો અથ છે, તેનું સંશોધન સાહિત્યરત્ન સાક્ષર મું પુણ્યવિજયજી તથા વયોવૃદ્ધ સ્થવિર આચાર્ય મંડળી વિજયસિદ્ધિ સ્મરિજીના પ્રશિષ્ય મું ભુવનવિજયજીના શિષ્ય મું જ બુવિજયજી કરી રહ્યા છે, સભા તેમનો આભાર માને છે આ અંક જેમાં વિધિ, નિયમ વિગેરે અનેક હોદેથી નયોતું મહાન સ્વરૂપ છે તે મૂળ અને ટીકા સાથે સભા તરફથી પ્રકાશિત થયે, એ સભાને માટે ખાસ ગૌરવનો વિષય છે નવીન વર્ષમાં ૨૬૦ શ્રી અન્નિતસાગ રણકૃત કાવ્ય સુધાકરનો અથ આત્માનંદ પ્રકાશના શાહકોને લેખ આપવામાં આવશે શ્રી પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર ભાષાતર કે જે શ્રી ચંદુલાલ ટી શાહ તરફથી સીરીઝ તરીકે છે અને મહાસતી દમયતી ચરિત્ર કે જે શેઠ મણિલાલ વન

માલીદાસના ગદ્યેન ૨૬૦ મુરજ ગદ્યેનની સીરીઝ તરીકે છે-તે છપાય છે, સભા તરફથી લેખ તરીકે નવીન વર્ષમાં આવશે શ્રી શ્રેયસનાથ ચરિત્ર, શ્રી સુમતિનાથ ચરિત્ર અને કથા રત્નકોપના ભાષાતરમાં ચાલુ છે-આ ત્રણે અથો સદાયની અપેક્ષા રાખે છે ગત વર્ષમાં અનેક બીજા વર્ગના લાઘ્યક મેગરો લેટનો સારો લાભ અપાતો હોવાથી પ્રથમ વર્ગમાં આવી ગયા છે વગી નવા જૈન ગદ્યુએ લાઇટ મેગર થયા છે, જેથી તૈયાર થયેલ સંઘપતિ ચરિત્ર, શ્રી શાંતિનાથ ચરિત્ર ભાષાતર અને વસુદેવ હિંદી ભાષાતરની લેટની બુકોનો લાભ મેળવી શક્યા છે ગત વર્ષમાં છ પેટનો વધારે થયેલા છે અને અત્યાર સુધીમાં અથોની અદાર સીરીઝ થયેલ છે વસુદેવ હિંદી જેવા સાહિત્યના પ્રાચીન અથના ભાષાતર માટે પ્રજા ગદ્ય અને સંસ્કૃત માસિકના તેમજ ભાવનગર સમાચાર પત્રના અંકોમાં સુદર અભિપ્રાયો આવેલા છે સભાની ઉત્તમ પ્રકારની કાર્યવાહી, સારી સીક્યુરીટીમાં નાણું રહેતું હોવાથી, હિસાબની ચોખવટ, તથા સારા જ ડોળથી ધણા શ્રીમત ગદ્યુએ પેટનપદ સ્વીકાર્યું છે અને સાહિત્ય પ્રકાશનમાં સારી રકમો આપી છે એ સભાને માટે પ્રશસ્ત ગૌરવનો વિષય છે અને જે રીતે યથાશક્તિ સભા પોતાના સાહિત્યોદ્ધાર માટે ચત્કિચિત આનંદ અનુભવે છે, અને પોતાની અપૂર્ણતાનું ભાન રાખી નૂતન વર્ષમાં પદ-સચાર કરે છે

સમન્વય અને અતિમ પ્રાર્થના.

આત્મા અને કર્મના પ્રત્યેક જન્મની અથ ડામણમાં ભવ્યાત્મા પોતાના પ્રજા પુરુષાર્થથી જ છેલ્લી' જીવ મેળવશે એ સર્વસંકલિત નિસંશય હકીકત છે આત્મપ્રબોધ અથમાં ભાષાતરકાર તરીકે અમારા ૨૬૦ પૃષ્ઠ પિતા શ્રી ઝવેરભાઈએ પણ કર્યું છે કે 'બીજાને

બૌદ્ધદર્શનસંમત અહિંસાનું સ્વરૂપ

લેખક—મુનિરાજ શ્રી જયવિજયજી મહારાજ

વાચકપ્રવર ભગવાન ઉમાસ્વાતિપ્રણીત તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્રના “ પ્રમત્તયોગાત્ પ્રાણવ્યપરોપણં હિંસા ” [તત્ત્વાર્થ ૭ । ૮] આ સૂત્રની ટીકામાં ટીકાકાર ભગવાન ગન્ધર્વહસ્તી શ્રી સિદ્ધસેનગણી તથા શ્રી યશોભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજે બૌદ્ધસંમત અહિંસાનું તેમ જ જૈનદર્શનસંમત અહિંસા ઉપર બૌદ્ધોએ કરેલા આક્ષેપોનું વિસ્તાર પૂર્વક ભેર-શોરથી ખડત કર્યું છે કોઈ પણ ત્રથમા આવતી ચર્ચાઓમાં પૂર્વપક્ષના તે તે ગ્રંથો સામે હોય તે એ આખી ચર્ચા બીલકુલ સહેલાઈથી અને અનિ સુદર રીતે સમજાય છે પૂર્વપક્ષિને ગ્રંથ જોયા સિવાય તેમજ પૂર્વપક્ષિનું સંપૂર્ણ દર્શિખન્દુ જાણ્યા સિવાય ગૃહ ચર્ચાઓનો લાગ્યેજ સતોપકારક આશય સમજાય છે આથી પૂર્વપક્ષના મૂલસ્થળની ગવેષણા કરતા “ પ્રાણાતિપાત- સંજ્ઞિન્ય પરસ્યાધ્યાન્તમારણમ્ ” [અમિં કો ૦ ૪ । ૭૩] આ અભિધર્મકોશની કારિકાનું ટીકાકારોએ ખડત કર્યું છે એ વાત પાચ-છ વર્ષ કહેલા મારા જાણવામાં આવી હતી પરંતુ એ ખડતનો ઘણો મોટો ભાગ તો વસુખધુએ રચેલા આ કારિકા ઉપરના રચેપસુભાષ્ય સામે જ છે અને ભાષ્ય તો આજ સુધી હુન્ન ધધ ગયેલું જ મનાતું હોવાથી એ લાગ મળવાની આશા જ નહોતી પરંતુ એ ભાષ્યનો બધો જ અંશ અનેક પ્રયત્નોને અતે મદદમાગ્યે મને મળ્યો છે, અને આજે હું એ વાચકો સમક્ષ રજૂ

ચંદ્ર જિગ્યા પછી અવસ્ય પૂર્ણિમા થવાની, વચ્ચે ભલે દિવસોરૂપ અતશયો આવે તેની અડચણ નહિ, અને પુણ્યાનુળધી પુણ્યથી પ્રકટેલા શુભ નિમિત્તોથી આત્મા કર્મોથી સદ- તરું મુક્તિ થવા ઉદ્ધમ કરી શકે છે અને પૂર્ણ ચંદ્રનો જેમ પરમાત્મા જાની રહે છે. ”

ઉપસહાગમાં સાધનસાધ્યના અથવા નિમિત્તઉપાદાનના બે માગલિક સ્ત્રોતો સાર કરી વિરમવામાં આવે છે

વિવિધાનુબંધધુરમન્યન્ન કિમપ્યતઃ ફલ યાચે ।
રુચ્છામ્યેક જન્મનિ જિતમતરાગં પરત્રાડપિ ॥

ન્યાયાલોકપ્રથસ્તિ-૩૦ શ્રીમદ્ યશોવિજયજી

ઘ્રેયતે સુવર્ણભાવ સિદ્ધસસ્ય સ્પર્શતો યથાલોહં
આતમધ્યાનાદાત્મા પરમાત્મસ્ય તથાજ્ઞોતિ ॥

ધોગશાસ્ત્ર-શ્રીમદ્ ઉભય દ્રાચાર્ય

“ હે પ્રભો ! કોઈ પણ પૌદ્ગલિક સુખની યાચના આપની ખાસે મારી નથી, પરંતુ આ- પના તરફનો શુભ રાગ આ જન્મમાં અને જન્માતરમાં જાણે રહે તે માગણી છે ”

“ જેમ સિદ્ધસત્તા સ્પર્શથી લોહુ સુવર્ણ જાતી જાય છે તેમ આતમધ્યાનથી આત્મા, પરમાત્મપણાને પામે છે ”

ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ

શ્રીમદ્.

આત્મ ૨ પર

આચાર્ય શુકન પૂર્ણિમા

ફેલેહચ દ અવેરભાઈ

કરવા ઇચ્છુ છું' કે જેથી તત્ત્વાર્થદીકાન્તર્ગત સમગ્ર ચર્ચા રૂપ સમગ્ર શકાય અને ' સુદિત ગ્રંથમાં જે અશુદ્ધિ હોય તે પણ દૂર થઈ જાય

વાત એમ બની હતી કે, ભગવાન મહાવાદીએ નયચક્રના પ્રથમ અરમાં અભિ-
ધર્મકોશભાષ્યના એક ભાગની બહુ વિસ્તારથી સમાલોચના કરી છે પરંતુ આ શ્રી
મહાવાદિકૃત મૂલ નયચક્ર અનુપલબ્ધ હોવાને લીધે આ શ્રી 'સિદ્ધસૂરિ' (૨૧૧) ગાણ-
વાદિ સમાગ્રમણુકૃત દીકાને આધારે જ બધું કામ લેવાનું હોવાથી એ સમાલોચના
સંતોષકારક સમજાતી નહોતી દરમ્યાન મારા જાણવામાં આવ્યું હતું કે-મોદ
પંચ સંહુલસાંકૃત્યાયને થોડા વર્ષો પૂર્વે જ ટિપ્પેટમાંથી મળી આવેલી એક
અભિધર્મકોશ ભાષ્યની પ્રતિના ફોટાઓ લઈને તે પટ્ટણી બિહાર એન્ડ
ઓરિસા રિસર્ચ સોસાયટીને સોંપ્યા છે આથી એ નેગેટિવો મેળવવા
મટે બિહાર સરકારના શિક્ષણપ્રધાન બદ્રીબાલુનો એમ પરપરાએ સંપર્ક સાધ્યો
તેમના વચનથી ફોટા મેળવવાની આશા બધાઈ હતી, પરંતુ થોડા જ સમય પછી જાણવામાં
આવ્યું કે એ બધા ફોટાઓ શાંતિનિકેતનમાં ગયા છે, અને ત્યાંના દ્રષ્ટ વિદ્વાન એનું

૧ નયચક્ર સંપત્તિ મારા અમાઉના મેળેમાં મેં દ્વાદશાનવચક્રદીકાકાર શ્રીસિદ્ધસૂરિ-
ગણિવાદિક્ષમાધ્રમણ અને તત્ત્વાર્થદીકાકાર ચંપદસ્વી શ્રી સિદ્ધસેનગણીના પ્રચુર શ્રી સિદ્ધસૂર-
ના એકપત્રી સંભાવના રજૂ કરી છે પરંતુ પુણ્યનામધે પૂના મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજય મહારાજે
થોડા વખત પહેલાં જ શેષી કાટેલી (લુઓ, આ વર્ષના ફાગણ માસના અકામ 'વિશેષાવરક મહા
ભાષ્ય રવોપત દીકાનુ અસ્તિત્વ' એ શીર્ષકવાળે તેઓશ્રીનો લેખ) વિશેષાવરક મહાભાષ્યની ભગ-
વાન જિનભદ્રગણિક્ષમાધ્રમણુપ્રારબ્ધ તથા કૌટ્યાર્યવાદિગણિ મહાત્તરે પ્રજ્ઞ કરેલી દીકામાં સિદ્ધ-
સૂરિક્ષમાધ્રમણુ સંપત્તિ એક નીચે મુજબનો ઉલ્લેખ કૌટ્યાર્યવાદિગણિકૃત દીકામાં મળી આવ્યો છે

“સિદ્ધસૂરિક્ષમાધ્રમણુપૂજ્યપદાસ્તુ

“સામાન્યં નિર્વિશેષ દ્રવ્ય-કઠિનતવોર્વાયદં વથા વિ ?

વોન્યા શૂન્યા વિશેષાસ્તત્ત્વ દ્વ ધરામન્તરેણોદિતા. કે ।

કિં નિર્મૂલપ્રસાદ સુરમિ ચકુસુમં સ્યાત્ પ્રમાણપ્રમેયં ?

સ્થિત્યુ-ત્પત્તિ-વ્યયાત્મ પ્રમવતિ દિ સતા પ્રીતયે વસ્તુ જૈનમ્ ॥”

[કોટ્યાર્યવાદિગણિમહાત્તરેણ દીકા પૃ ૧૪૦.]

કૌટ્યાર્યવાદિકૃત દીકાનુ અવલોકન કરતાં તેમાં બોદાચાર્ય દિગ્નાગના પ્રમાણસમુચ્ચય-ન્યાયપ્રબાદિના
અનેક વચનો જોવામાં આવે છે પરંતુ ધર્મકોશ-કુમારિલનુ કલાપ પણ નામનિશાન ન હોવાથી
સભવે કે કે-આ દીકા રચાઈ દશે ત્યા સુધી તેમણે ધર્મકોશ-કુમારિલના અથો નહિ જ જોયા હોય
જો આ સંભાવના સાચી હોય તો વિક્રમ સ. ૭૦૦ આસપાસ કે પૂર્વે તેઓશ્રીએ આ દીકાની રચના
કરી દશે એથી તેમણે જામને ઉલ્લેખ કર્યો છે તે સિદ્ધસૂરિક્ષમાધ્રમણ અને નયચક્રદીકાકાર શ્રી
સિદ્ધસૂરિગણિવાદિક્ષમાધ્રમણ એક જ વ્યક્તિ હશે એવો સંભવ છે, કેમકે નયચક્ર દીકાકાર પણ નિઃમ-
ના સાતમાં સૈકામાં જ ચલા હોવાનો સંભવ છે. વાચકો એ પણ નોંધ લે કે ભ કૌટ્યાર્ય ગણિએ
આવશ્યકચૂર્ણનો પણ બે વાર નામોલ્લેખ કર્યો છે

સંશોધન-સંપાદન કાર્ય કરી રહ્યા છે. મારે યાત્રિનિકેતનમાં સાક્ષાત્ કે ૫૦ પરાએ કશી જ જોળખાણ ન હોવાથી એ પ્રાસિની આશા જ મેં પછી જતી કરી, અને ખીજા પ્રયત્ને લાગ્યો. ઇંગ્લેન્ડમાં મહેશનિવાસિ વિદ્વાન લા-વાલ-પૂવિને (La Valle Poussin) ચીની યાત્રી હ્યુનચાંગ (અનુવાદમય સ ૭૦૮-૭૧૧) તથા પરમાર્થ (અનુવાદમય સ ૬૨૦-૬૨૪) કરેલા અભિધર્મકોશભાષ્યના ચીની અનુવાદો તથા ટિબેટનભાષાનુવાદો ઉપરથી કેટલાક ભાષાતર કયું છે ઘણી શોધ કરતા આ કેટલાક ભાષાતર મળી આવ્યું. અભિધર્મકોશભાષ્યની રુકુટાર્થો બ્યાખ્યા (Bibliotheca Buddhica) તપાસતા એટલી વાત જાણવામાં જ હતી કે મન્વવાદિસમાયોચિતભાષ્ય પ્રથમ કોશસ્થાનની દશમી કાગિકાનુ ભાષ્ય છે કેટલાક ભાષાતરમાં જોતા જરાજર એ સ્થળે જ આ ભાગ મળી આવ્યો. તે આધારે મૂલ લગભગ જરાજર નક્કી કરી શકાય અને નયચક્રમાં આવતી એ આખી ચર્ચા લગભગ સ્પષ્ટ થઈ ગઈ, છતાં પણ અમુક પ્રકારની તેમ જ ક્ષતિ રહી જતી હતી એટલે નયચક્રાન્તર્ગત સમાલોચના સર્વથા સ્પષ્ટ કરવા માટે યાત્રિનિકેતનમાં રહેલા અભિધર્મકોશભાષ્યમાંથી અપેક્ષિત અથ મેળવવાની મારી ઉત્કટ ઇચ્છા હતી. આથી જ્યારે આ વર્ષે વૈશાખ માસમાં મારે પુના આવવાનું થયું ત્યારે ત્યાં કચ્છાસન કોલેજના પ્રોફેસર મૂલ અભિધર્મકોશના સંપાદક ચીની-ટિબેટિયન કેટલાક જર્મન આદિ અનેક ભાષાઓ શ્રી વાસુદેવવિશ્વનાથ જોખલે ને અને તે યાત્રિનિકેતનમાંથી એટલે ભાગ મેળવી આપવા માટે મેં વાત કરી તેમજ તરત જ બૌદ્ધભિક્ષુ ભદ્રાન્ત શાન્તિ મિત્ર ઉપર આ માટે પત્ર લખ્યો, અને પછી મદ્રાસ શાન્તિમિત્રુદાત હું આ બંધનું સંશોધન કરતા ઉડીસા (ઓરિસા) વાસિ ૫ શ્રી પ્રહલાદ પ્રધાનજીના સીધા સંપર્કમાં આવ્યો. પ્રધાનજી સાથેના પરબંધુહારથી ચીની-ટિબેટિયન આદિ અનેક ભાષાઓ તેમજ પુલ્કિસ્થ શાસ્ત્રીનું મહીર જ્ઞાન હોવા ઉપરાંત તેમની આશ્ચર્યજનક સંજ્ઞાનતા જોઈને ઘણા વર્ષોથી જેની જિજ્ઞાસા હતી તે પ્રાણાતિપાત સન્નિત્ય પરસ્પરાધ્યાત્મિકમારણમ્ કારિકાનું ભાષ્ય મેળવવાનો પણ મને સ્વાભાવિક જ લોક થયો. પ્રધાનજીએ અતિજાણા ઉદ્ધરેલા ફેટાઓ ઉપરથી સહજ સૌજન્યથી ઘણું કદ ઉઠાવીને એ બધા અર્થો હમણા જ આઈનીંગ ભાષાતરના પાકાતરો સાથે મોકલી આપ્યા છે, તેમથી તત્પરાર્થ ટીકા વિગતો અહિં સાંચી થઈ વસ્તુબધુના જે વક્તવ્યનું ખડન છે તે અથ નીચે આપવામાં આવે છે—

૧ લા-વાલ-પૂવિને રુકુટાર્થો ટીકા તથા ચીની-ટિબેટન અનુવદને આધારે અભિધર્મકોશની ૬૧૩ કારિકા પૈકી પાંચસો ઉપરાંત કારિકાઓ તેજ કરી હતી તેમ જ શુદ્ધિ-ટીકા કરીને સહુસાક્ષ્યપાત્રે આપેા અભિધર્મકોશ નાવનિદા નામની સ્વરચિતરૂપિ સાથે જાણ્યો છે, પરંતુ થોડાં વર્ષો પૂર્વે જ ટિબેટમાં મૂલ સંસ્કૃત અભિધર્મકોશકાગિકાની એક પ્રાચીન પ્રતિ મળી આવી હતી તેના ફેટાઓ ભારતમાં લાવવામાં આવ્યા હતા તેના ઉપરથી ડૉ જોખલેએ અભિધર્મકોશકારિકાનું સંપાદન કયું છે કે ને રોયલ એસિઆટિક સોસાયટીની મુખ્ય શાખાના જર્નલમાં (Journal of the Bombay Branch, Royal Asiatic Society, 1946) ૨૨, મા નોવેમ્બરમાં હમણાં જ પ્રકાશિત થયું છે આ વિવરણ અવ્યસીએને આ મુદ્દવદ્ધના મથનું પ્રકાશન હોવાથી ખાસ ઉપયોગી કે આનાં અથ જિપ્રોટો પણ મળે છે.

“ ક્રિપતા પુનઃ પ્રાણાતિપાતં સ્વયં કુર્વતઃ કર્મવથો ભવતિ ? કિયતા યાવન્મિથ્યાદદિઃ^૧ કર્મવથઃ ?” इति लक्षणं चकव्यम् तदुच्यते—

પ્રાણાતિપાતઃ સચ્ચિન્ત્ય પરસ્વાત્રાન્તિમારણમ્ ।

યદિ ‘મારયિષ્યાસ્યેનમ્’ इति संज्ञाय परं मारयति तमेव च मारति नान्यं भ्रमित्वा-
इयता प्राणातिपातो भवति । यस्तदिं सन्दिग्धो मारयति ‘किमयं प्राणी, न प्राणी ?’ इति
‘स एव, अन्यो या ?’ इति सोऽप्यवश्यमेतं निश्चयं लब्ध्वा तत्र प्रहरति ‘योऽस्तु सोऽ-
स्तु’ इति कृतमेवानेन त्यागचिच्छं भवति ।

કયં ક્ષણિકેષુ પુદ્ગલેષુ પ્રાણાતિપાતો ભવતિ ? પ્રાણો નામ વાયુઃ કાયચિત્તસન્નિધિતો
ચર્તતે તમતિપાતયતિ યથા પ્રદીપં નિરોધયતિ ઘણ્ટાસ્વનં વા । જીવિતેન્દ્રિયં વા પ્રાણઃ તં
નિરોધયતિ, ચલોકસ્યાપિ જીવિતક્ષણસ્યોત્પદમાનસ્યાન્તરાયં કરોતિ પ્રાણાતિપાતાવધેન સ્પૃ-
શ્યતે, નાન્યથા । કસ્ય તઙ્ગીધિતં પસ્તદ્ભાવાન્મૃતો ભવતિ ? કસ્યેતિ પર્થો પુદ્ગલવાદે
વિચારયિષ્યામઃ । ઉક્તં તુ મનઘતા—

“ आयुरूपमाऽथ विज्ञानं यदा कायं लहत्यमी ।

अपविद्धस्तदा शेते यथा काष्ठमचेतनः ॥ ” इति ,

તરમાત્ સેન્દ્રિયઃ કાયો જીવસીચુચ્યતે, અનિન્દ્રિયો મૃત इति ।

अयुद्धिपूर्वादपि प्राणिमधात् कर्तुरधर्मो यथाऽग्निसंपोणादाद इति निर्मग्धाः । तेषां पर-
दारदर्शनेऽप्येव प्रसङ्गः निर्गन्धशिरोलुञ्जने च कष्टतपोदेदाने च दास्तुः तद्विस्त्रुचिवाकरणे च
दातुः वैद्यानां चातुरपीडने मरणे च मात् गर्भस्थयोश्चान्योन्यं दुःखनिमित्तत्वात् वक्ष्यस्यापि
च तत्र क्रियासम्बन्धाद् अग्निव्या (स्वा) ध्यदादवत् । कारयतश्चाप्रसङ्गस्तद्सम्बन्धात्
परेणाग्नि स्पर्शयतः तेनाऽदादवत् । अचेतनानां च काष्ठादीनां गृहपाते प्राणिमधात् प्राण-
प्रसङ्गः न वा दृष्टान्तमात्रात् सिद्धिरिति उक्तं. प्राणातिपातः ॥ ”

[અમિધર્મકોશમાધ્ય; કોશસ્થાન ૪, કારિકા ૭૩]

આ બાધ્ય ઉપર યશોભિન્ને કરેલી સ્ફુટાર્થ વ્યાખ્યા મળે છે તેમા આનું વિવરણ
આ પ્રમાણે છે—

“ સંજ્ઞાય પરિચિત્તેત્યર્થઃ । નાન્યં ભ્રમિવેતિ ન જ્ઞાન્યાઽન્યં માત્યસીત્યર્થઃ । ૧-ક્ષણિકેષુ
સ્કન્ધેષ્વિતિ સ્વરસેનૈવ વિનમ્બરણાં સ્કન્ધાનાં કયમન્યેનૈપાં નિરોધઃ ક્રિયતા इत्यभिप्राय

૧ ઉનરાઘ વોગિહાર (Unra Woghhar) નામના જ્ઞાપાત્ર પદિતે સંપાદિત કરેલો
આ ગ્રંથ The Publishing Association of Abhidharmakosh-Vyakhya નામની
ટોકિયો (જાપાન) ની મરથાપી પ્રગણિત થયો છે. શ્રી ગોખલેના સોજન્યથી (પુના) રજીસન
કોલેજના પુસ્તકાલયમાથી હું આ મેળવી શક્યો છું. ગ્રંથ આજો રામન (ટાવ્લીસ) વિધિમા છે.

સ્ફુટાર્થનાં પ્રથમ ત્રણ કોશસ્થાન Bibhothea Buddhena રશિયાથી પણ પ્રગણિત થયાં છે.

प्राणो नाम वायुः कायचित्तसन्निधितो वर्तते इति कथं चित्तसन्निधितो वायुः प्रवर्तते ? चित्तप्रति-
बद्धवृत्तित्वात् तथा हि-निरोधा संक्षिप्तप्रापत्तिमापन्नस्य मृतस्य च न प्रवर्तते शास्त्रे चाप्युक्तम्
"य इमे आश्वास प्रश्वासाः किं ते 'कायसन्निधिता वर्तन्ते' इति वक्तव्यम् ? 'चित्तसन्नि-
धिता वर्तन्ते' इति वक्तव्यम् ? 'नैव कायचित्तसन्निधिता वर्तन्ते' इति वक्तव्यम् ? 'काय-
चित्तसन्निधिता वर्तन्ते' इति वक्तव्यम् ? आह- 'कायचित्तसन्निधिता वर्तन्ते' इति वक्तव्यम्"
इति विस्तरः । तमतिपातयतीति तं प्राणं विनाशयतीत्यर्थः । उत्पन्नस्य स्वरसनिरोधादना-
गतस्योत्पत्तिं प्रतिबध्नन् निरोधयतीत्युच्यते यथा प्रदीपं निरोधयति घण्टास्वनं वा क्षणिक-
मपि सन्तम् कथं च स निरोधयति ? अनागतस्योत्पत्तिप्रतिबन्धात् । जीवितेन्द्रियं वा प्राणः
इति चित्तविप्रयुक्तस्वभावमेतं दर्शयति ।

कस्य तज्जीवितं यस्तदभावान्मृतः ? इति यः प्राणी जीवितस्य अभावाऽन्मृतो भवति
स बौद्धानां नास्ति नैरात्म्यवादित्वात् मत एव पृच्छति । कस्येति पृष्टीं पुद्गलवादे पुद्गलप्रति-
पेक्षप्रकारेण "मसति आत्मनि कस्येयं स्मृतिः ? किमर्थेणा पृष्टी ?" इत्यत्र प्रदेरी चिन्तयि-
ष्यामि आस्तां तावदेतत् सामा(सां)न्यासि कमित्यभिप्रायः तस्मात् सेन्द्रियः कायो जीवतीति
सेन्द्रियस्यैव कायस्य तज्जीवितं नात्मन इति दर्शयति । स एव चानिन्द्रियो मृत इति ।

अबुद्धिपूर्वादिति विस्तरः असञ्चिन्त्य कृतादपि प्राणातिपातात् कर्तुरधर्मो यथाऽग्नि-
संघर्षादबुद्धिपूर्वविशञ्चिन्त्य कृतादाह इति निर्गन्धा नग्नाटका. तेषां निर्गन्धानां नग्नाटकानां
मेघं वादिनामबुद्धिपूर्वेऽपि परस्त्रीदर्शनसंस्पर्शन एव प्रसङ्ग पापप्रसङ्ग इत्यर्थः अनिरुद्धा-
न्तात् । निर्गन्धशिरोलुञ्जने च निर्गन्धशिरः केसोत्पादने च दुःखोत्पादनपुरुषभावऽव्यधर्म-
प्रसङ्गः अग्निदाहपत् । कष्टतपोदेशने च निर्गन्धशास्त्रधर्मप्रसङ्गे पुद्गलपक्षेक्षायां परस्य
दुःखोत्पादनमधर्माय भवतीति कृत्वा । तद्विपूर्विकामरणे च निर्गन्धानां विषयिकयाऽजीर्ण-
मरणे दातुरप्रदातुरधर्मप्रसङ्गः अन्नदानेन मरणकारणात् अबुद्धिपूर्वोऽपि हि प्राणिवधः
कारणमधर्मस्येति । मातुर्गर्भस्ययोश्च मातुर्गर्भस्यस्य चान्योन्यं दुःखनिमित्तत्वादधर्मप्रसङ्गः
तत एवाग्निरुद्धान्तात् । वक्ष्यस्यापि च तद्विक्रयासम्भवात् प्राणातिपात क्रियासम्भवात्
अधर्मप्रसङ्गः वक्ष्ये हि सति प्राणातिपातक्रियावधकस्य भवति अग्निस्याध्वयादाहपत् अग्निर्हि
न केवलमन्यत्र न दहति किं तर्हि ? स्वाध्वयमपीन्धनं दहतीति तद्वत् न हि तेषां चेतना-
विशेषोऽपेक्ष्यते । कायतत्त्वं परेण यथादि अधर्मस्याप्रसङ्गः परेणाग्निं स्पर्शयतः स्पर्शयितु-
तेनादाहपत् आग्नेयधर्माभ्युपगमात् । अचेतनानां च काष्ठादीनां काष्ठलोष्टवशादीनां गृहपाते
तत्रान्तःस्थितानां अग्निना यथात् पापप्रसङ्गः न हि बुद्धिपिशेपः प्रमाणीक्रियेत । न वा
दृष्टान्तमात्रादहेतुकात् सिद्धिरस्यार्थस्येति । ॥२

[अभिधर्मफौलसफुटार्था व्याख्या. पृ. 404, 405, 406] (अ०५०)

१ इत्याह श्रीह्यायसो निर्गन्धः आत्मा प्रदेयमा न यथा होतायां तेगले निर्गन्ध-नैन नयेरे
शब्दानो नमादाह अयेव न पथाय भानी दीपि छे

२ अभिधर्मफौल व्याख्यां पाठभेदे पथ भवे छे. दीपामां नया मय इति लोको पाठ व्याखे
त्यां पाठभेदे छे, अयेम भवेनपुः.

સુખી કેમ થવાય ?

લેખક - આચાર્ય શ્રી વિજયકરસુરસરિશ મહારાજ.

માનવીને સુખ જોઈએ છે પણ સ્વાધીનતા જોઈતી નથી તે કેમ ગને ? સ્વાધીનતા વગર તો સુખ મળી શકે જ નહિ પોદ્ગલિક સુખ હોય કે આત્મિક સુખ હોય પણ માનવી જ્યાં સુધી સ્વાધીન નથી ત્યાં સુધી તે તે કોઈ પણ પ્રકારે સુખી હોઈ શકતો જ નથી છતાં પરાધીન હોઈને પણ જો પોતાને સુખી માને છે તે પોતાને શ્રીમત માનનાર જીજ્ઞાસીના જેવા છે સુખ અને સ્વાધીનતા બંનેમાં નામને જ ફરક છે અર્થનો નથી. કેટલાકનું માનવું છે કે ધન-સંપત્તિ સારા પ્રમાણમાં મળી હોય તો સ્વાધીન બની શકાય છે અને તેથી માનવી સુખી થઈ શકે છે, પણ આવું માનનારાઓ ભાટી ભૂલ કરે છે, કારણ કે ધન-સંપત્તિ સારા પ્રમાણમાં મળ્યા પછી માનવી પોતાની યોગી સ્વાધીનતા હોય છે તેને પણ જોઈ શકીને વધારે પરાધીન બને છે માનવી જરી વાઈમાંથી શ્રીમત બને છે અને તે જ્યારે ારીળ હોય છે ત્યારે તેને જીવનનિર્વાહ પૂરતા સાધન મેળવવાની ઇચ્છા હોવાથી શ્રીમતો કરતા ઘણી જ ઓછી જરૂરીઆતવાળો હોય છે અને તેથી તે સ્વાવલંબી પણ હોય છે જેને લઈને તેને બીજાના આશ્રિત બનવું પડતું નથી એટલે તે મોટે ભાગે સ્વાધીન હોવાથી સુખી હોય છે પણ જ્યારે તેની પાસે પુષ્કળ ધન થઈ જાય છે ત્યારે તે પોતાની નબળી સ્થિતિનું ભાન ભૂલાવીને પોતાને સુખી માનનારા અજ્ઞાની શ્રીમતોની પ્રવૃત્તિ તરફ લક્ષ્ય આપીને તેમનું અનુકરણ કરે છે એટલે તે વધારે પરાધીન બનને દુઃખ લોગવવા છતાં પોતાને

સુખી માને છે. મૂર્ખા શ્રીમતો જડાસકત હોવાથી પુન્યકર્મથી મેળવેલી સંપત્તિ વૈધિક સુખના સાધનો બનાવવામાં વાપરે છે પાચે ઈન્દ્રિયોને ગમે તેવા ભાગ-બગલા-વસ્ત્ર-આભુષણો-મિષ્ટાન્ન આદિ વસ્તુઓ વધારે આસક્તિ ભાવ ઉત્પન્ન થાય તેવી બનામીને વધારે સુખી હોવાની ભ્રમણાથી ધનમદને આધીન થયેલા દુષ્કર્મિત સુખથી આત્માની પરાધીનતાને વધારે પુષ્ટ બનાવે છે જડાત્મક ક્ષણિક વસ્તુઓ નિરંતર એક રૂપે રહી શકતી નથી મોહના દળાણથી તેમાં માનેલી સુદરતા પ્રત્યેક ક્ષણે નષ્ટ થતી જાય છે અને જડ વસ્તુનો અસુદર ભાવ પ્રગટ થતો જાય છે જેથી માનવી પરિણામે કલેષ, ગ્લાનિ તથા દુઃખનો અનુભવ કરે છે તોયે મૂઢ માનવી તે વસ્તુને પાછી સુદર બનાવી તેનાથી નષ્ટ થયેલું સુખ પાછું મેળવવાના પ્રયાસમાં જ પોતાનું કિમ્મતી જીવન વેડાડી નાખે છે છતાં સફળતા મેળવી શકતો નથી મૂર્ખા શ્રીમતો સ્વાધીનતાનો નાશ કરનાર અને જીવનમાં નિરુપયોગી એવા હાટ, હવેલી, બાગ બગલા, મોટર, આકર વિગેરે સાધનો વસાવીને તેના શુભામ-દાસ જનના છતાં પણ જો પોતાને સ્વાધીન તથા સુખી સમજતા હોય તો તેમનું હઠાપણ ન કહેવાય ખાવાને ધાન, રહેવાને મકાન, પહેરવાને વસ્ત્ર, કામ કરવાને હાથ, ચાલવાને પગ વિગેરે સુખે જીવવાના સાધનો હોવા છતાં પણ મૂઢ માનવી મૂર્ખા શ્રીમતોની જીવન-પદ્ધતિ જોઈને પોતાને સુખી માને છે અનીતિ તથા અધર્મ કરીને પણ ધન મેળવે છે પછી પોતે પણ હું પણ શ્રીમત છું એટલે સુખી છું

તેની જનતાને પ્રતીતિ કરાવવા જડાત્મક વસ્તુઓ ધનાવીને અગ્નાતીઓની પ્રથ સા સાંભળીને મિથ્યાભિમાનથી કુલાય છે અને પોતાનું કિંમતી જીવન, બંગલા-મોટર આદિ જડ વસ્તુઓ તથા નોકર-ચાકર આદિને સ્વાધીન કરી દે છે જેથી પોતે સ્વતંત્રપણે જીવી પણ શકતો નથી કારણ કે ગાગ-બંગલા આદિ ન શ પામવાથી તથા નોકર-ચાકર નાથી જવાથી પરાધીનતા તેના પ્રાણે હરણ કરી લે છે હાથ-પગ, આખ-કાન આદિ કુદરતી સાધનો હોવા છતાં પણ ધનવાન લલા-ખડેરા-આંધળા ધનીને અપંગ માણુસોની પકિતમાં લણે છે છતાં પોતાને સુખી હોવાનો દાવો કરે છે તે તેમની બુદ્ધિની નળણાઈ જ સૂચવે છે ધનના મદથી પૂજ્ય-મેઘ તથા માનનીય મહાપુરુષો અથવા તો શુભવાન-કાદ્યા સંજન પુરુષોનો ભેટો થાય તો તેમનું ઉચિત ન બળવતું, હુ.ખી માણુસોની દશા આખોયો ભેવા છતાં પણ આંધળા માણુસોની જેમ બસર ન થવી, હુ.ખીઆઓનો સાદ સાંભળવા કાન કામ આપી શકે નહિ, આપદગસ્તને આશાસન આપવા જીલ કામ કરી શકે નહિ, ઘેરથી દુકાને જવું હોય તો પગ કામ આપે નહિ, વાહનની જરૂરત પડે, એક માઈલ પણ ચાલી શકાય નહિ તેમ જ ષાશેર વજન પણ ઊંચકી શકાય નહિ એટલે મળૂતૂની પણ જરૂરત પડે, આ પ્રમાણે અપંગ દશા ભોગવતા ધનવાન પરાધીન પણ જીવન ગાળવા છતાં પણ પોતાને સુખી હોવાનો ડાળ કરોને નરી મૂર્ખાઈ જ બહિર કરે છે ધનના મદમાં વિવેક નષ્ટ થવાથી અવિવેકીપણાને લઈને આહાર-નિહાર તથા વ્યવહારમાં અવ્યવસ્થિત થવાથી ઠંકટર-વકીલ તથા સત્તાધીશોની આગળ નમીને ચાલવું પડે છે અને તેમના કદા પ્રમાણે વર્તીને તેમની તાબેદારી ઉઠાવવી પડે છે માટે જ સ્વાધીનતા મેળવવાને ધનની ખાસ જરૂરત નથી ધન-

સંપત્તિ તથા સ્વાધીનતાના સંબંધનો નિયમ નથી ધન વગર પણ સ્વાધીનતા મેળવી શકાય છે. ધન હોય કે ન હોય પણ જેને સાચી સમજણ છે તે જ સ્વાધીનતા મેળવવાનો અધિકારી છે અને તાત્વિક દૃષ્ટિથી સુખી પણ હોઈ શકે છે માટે સ્વાધીનતા મેળવવા સાચી સમજણની જરૂરત છે પણ કેવળ ધનની નથી સમજણ વગરનો માનવી પોતાની પાસે મમતા કરવાનું સાધન ન હોય તો ઘણું જ દુઃખ મનાવે છે અને અનેક પ્રકારના કષ્ટ વેડીને પણ ધન-સંપત્તિ, ગાગ-બંગલા આદિ મેળવે છે પછી તેની મમતા કરીને પોતે પોતાને સુખી માને છે સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી વિચાર કરતા જણાય છે કે-સંસારમાં અલગાણ માનવીઓએ મમતામાં સુખ માન્યું છે. ગાગ-બંગલા આદિ લલેને પોતાના ઉપયોગમાં ન જ આવતા હોય તો પણ માનવીના મનમાં મારાપણાની બુદ્ધિ થવા માગથી જ પોતાને સુખી માને છે, નહિં તો ખીજની પાસે અદળક ધન-સંપત્તિ તથા પૌદ્ગલિક સુખના સાધનો હોય છે તેને ભેવાથી કે સાગળવાથી અથવા તો ખીજની માલીકીની વસ્તુનો ઉપયોગ કરવાથી માનવી પોતાને સુખી માનતો નથી, કારણ કે તે બધું છે કે આ વસ્તુ મારી નથી પણ પારકી છે. લલે, અત્યારે આ વસ્તુ હું વાપરું છું પણ આવતી કાલે એનો માલીક જ્યારે મારો ત્યારે મારે તેની વસ્તુ પાછી આપવી પડશે. આ પ્રમાણે મમતાનો અભાવ હોવાથી વસ્તુ વાપરવા છતાં પણ પોતાની વસ્તુ જેટલું સુખ માનતો નથી, તે વસ્તુ સારી બને કે નષ્ટ થાય તેના માટે હર્ષ-રોડ કરતો નથી. બે માનવી સાચી સમજણપૂર્વક વિચાર કરે તો પોતાની પાસે હોય કે ખીજની પાસે હોય પણ પૌદ્ગલિક વસ્તુ માત્ર પારકી છે. આત્મા તેના માલીક-સ્વામી હોઈ શકતો જ નથી, છતાં તેમાં મારાપણાની બુદ્ધિ રાખવી તે અજ્ઞાનતા જ છે મોહબેદા માનવી માને છે કે-આ વસ્તુ

મારી છે અને આ વસ્તુ મારી નથી કાગળ કે જે વસ્તુ પારકી છે તે છેવટે તેના સ્વામીને પાછી આપવી પડે છે પણ તે ભૂલે છે પૌદ્ગલિક વસ્તુ કે જેને પોતાની માને છે તે પણ તેની નથી છેવટે પૌદ્ગલિક વસ્તુને તો છોડી દઈને પુદ્ગલાસ્તિકાયને સ્વાધીન કરવી પડે છે હાટ-હવેલી આદિ જોટલી જડાત્મક વસ્તુઓ છે તે નાશ પામીને માટીમાં મળી જાય છે માટે જ ક્ષણભર જડાત્મક વસ્તુઓને પોતાની માની ખુશી થવું કે સુખ મનાવવું તે અજ્ઞાનતા જ છે

બાગ-ગગલા આદિ જડાત્મક વસ્તુઓ સ્વ ભાવથી જ માનવીને સુખ આપી શકતી નથી અર્થાત્ જડાત્મક વસ્તુઓમાં એવો સ્વભાવ નથી કે તેને જોવા માત્રથી માણસ સુખી થઇ જાય જો એમ હોય તો પછી માનવી પૌદ્ગલિક વસ્તુ મેળવીને તેના ઉપલોગથી પોતાને સુખી હોવાનું માને છે તેની જરૂરત જ ન રહે અને બાગ-ગગલા-સી-પુત્ર-ધન-મોટર આદિ વસ્તુઓને ઉપલોગ કર્યા સિવાય પણ લોભ જોટલું સુખ મળી જવું જોઈએ પણ તેમ જાણતું નથી એટલે જો વાત તો નિર્વિવાદ છે કે જડ વસ્તુઓમાં સુખ છે જ નહિ છતાં અજ્ઞાની માનવી તે વસ્તુઓ વાપરીને માત્ર સુખનું અભિમાન ધરાવે છે માટે જ તે સુખાભાસ છે પારકી બાગ-ગગલા આદિ વસ્તુઓ જોનાર માણસ પોતે તેના સ્વામી ન હોવાથી મમતા કરી શકતો નથી માટે પોતે સુખી થવાને જાહેરે દુખી થાય છે અર્થાત્ મોહાધીન અજ્ઞાની માનવીને તે વસ્તુઓ દુઃખ મનાવવામાં નિમિત્ત કારણ બને છે, તેથી તે વસ્તુઓના નાશની ઇચ્છા રાખે છે સંયોગવશાત્ બીજાની પાસેથી તે વસ્તુઓ નાશ પામી જાય તો પોતે ગણ થાય છે સસારમાં મમતા વગરની અસ્વાધીન વસ્તુઓ માનવીને ઉપેક્ષા, ખુશી તથા દુઃખ ઉત્પન્ન કરે છે પારકી વસ્તુ ગમે તેવી સારી અને સુદર

કેમ ન હોય અને તે નાશ પામે કે વૃદ્ધિ પામે તેના માટે મમતાહીન બીજા માનવીને હુમ કે શોક થતા નથી પણ તેના માટે ઉપેક્ષક રહે છે, કારણ કે તે મનમાં એમ માને છે કે આ વસ્તુ મારી નથી એટલે તેનું ગમે તેમ થાય તેમાં મારે શું? અને કેટલાકને તો તે વસ્તુ પોતાની ન હોવાથી દુઃખ થાય છે ત્યારે કેટલાકને તે વસ્તુ વાપરનાર ઉપર ઈર્ષ્યા થવાથી તે વસ્તુનો નાશ ઇચ્છે છે, અને તેની કારણ પ્રમાણે થાય તો પોતે ઘણા જ ખુશી થાય છે જેની પાસે લોભોપલોગની વસ્તુ ન હોય તો તે કદાચ લોભસ પત્ત વસ્તુવાળા માનવી ઉપર ઈર્ષ્યા કરે અને તેનું અહિત ઇચ્છે, પણ પુનઃ કર્મના સંયોગથી પૌદ્ગલિક સુખની સામગ્રી મળવા છતાં પણ ઇતરની સુખ સામગ્રી જોઈને ઈર્ષ્યા કરવી, દુઃખ મનાવવું કે બીજાનું અહિત ઇચ્છવું તે મૂર્ખતા જ કહેવાય એટલે કે ગરીબ માણસ તો શ્રીમત ઉપર પોતાની પુનઃની તળાઈને લઈને ઈર્ષ્યા કરી તેનું અહિત ઇચ્છે, પણ પોતે સુખના સાધનવાળો હોઈને બીજાની ઉપર ઈર્ષ્યા કરવી તે માણસાઈ ન કહેવાય બીજાનું સુખ જોઈને દુઃખી થવું અથવા તો સુખી માણસના સુખનો નાશ થવાથી તેને દુઃખી થતો જોઈને રાજ થવું તે અધમતા જ કહી શકાય

શ્રીમત કંગાળ બને, વિદ્વાન મૂર્ખ બને, રૂપવાન કુરૂપ બને, યશસ્વી અપયશ મેળવે અને બળવાન નિર્બળ બને તેથી કાઈ બીજાને લાજ મળતો નથી તેમજ તેનું કાઈ પણ સુખ રતું નથી છતાં પ્રસન્ન મનવાળા થવું અને સંતોષ માનવો તે હર્ષનતા તો છે જ પરંતુ તેનું બીજું પણ એક કારણ બાજુવા મળે છે કે ધન-વિદ્યા-રૂપ તથા બળ આદિ વસ્તુઓ મેળવ્યા પછી માનવી મિથ્યાસિમાનમાં આવી જઈને ધન-વિદ્યા તથા રૂપ વગરના માણસોની અવજ્ઞા કરે છે, તેમની તરફ હલકી દ્રષ્ટિથી

બુંબે છે અને તેમના તિરસ્કાર કરે છે એટલે તેમના અંદર ઇર્ષ્યા ઉત્પન્ન થવાથી તેમનું અહિત ચિત્તવે છે અને તેમને દુઃખી થતા જોઈને રાજી થાય છે. જો માનવી ધન, રૂપ, વિદ્યા તથા જાળ આદિ વસ્તુઓ મેળવ્યા પછી સહુ સાથે મળીને ચાલે તો તેની ઉપર કોઈ પણ ઇર્ષ્યા કરે નહિ અને તેનું અહિત પણ ઇર્ષ્યે નહિ પણ તેમ જનવું કહણ છે કોઈક જ માણસ એવો હશે કે જેને ધન સ પાત્ત આદિ મળ્યા પછી મિથ્યાભિમાન થૂંકે નહિ. મોહબ્રહ્મ માનવીને ફરજિયાત જડાત્મક વસ્તુઓના દાસ બનવું જ પડે છે અને તેથી તેને પરાધીનપણે કપાયેલ આશ્રિત બનવું જ પડે છે. જ્યાં સુધી માનવી કામ-ક્રોધ, મદ-મોહ, લોભ તથા માયાને આધીન છે ત્યાં સુધી તે સાચું સમજી શકતો નથી અને તેથી તેને પૌંદ્રગલિક સુખના સાધન મળ્યા હોય કે ન મળ્યા હોય તો પણ તે પરાધીન હોવાથી પરમ દુઃખી જ હોય છે, જેને વૈષયિક સુખના સાધન મળ્યા હોય છે તે વિષયવાસના પોષવાને માટે અત્યંત આસક્તિ બાવથી તેનો ઉપયોગ કરીને કામ-ક્રોધાદિને પુષ્ટ બનાવે છે. જેમ જેમ વૈષયિક વસ્તુઓને વાપરે છે તેમ તેમ કામની અતિશય વૃદ્ધિ થતી જાય છે, અને કામ વધવાથી કપાયો પણ વધે છે, કારણ કે કામ ઇચ્છા-રૂપ અને વિષયરૂપ એમ બે પ્રકારના હોય છે ઇચ્છાઓ પૂરી ન થવાથી તથા વિષયમાં અતૃપ્ત માનવીના જનમાર્ગી લોભાપલોભની બાવનાઓ જીંસાતી નથી, અને તેથી તેના ચિત્તમાં નિર-તર કલેશ રહ્યા કરે છે

ઇચ્છા અને વિષય બંને એવી વસ્તુ છે કે જેનો છેડો નથી અને તૃપ્તિ પણ નથી, કારણ કે ઇચ્છાઓ કર્મજન્ય હોવાથી જડ વસ્તુઓની થાય છે. માનવીને પૌંદ્રગલિક વસ્તુઓમાં સુખની પ્રમણાથી વસ્તુઓ ઉપર રાગ હોય છે અને

એટલા માટે જ તેને મેળવવાની ઇચ્છા કરે છે, પૌંદ્રગલિક વસ્તુઓ પર હોવાથી તેને મેળવ્યા પછી તે હાંમેશને માટે રહેલી નથી, જ્યારે તેનો વિયોગ થાય છે ત્યારે માનવીને દુઃખ થાય છે અને તેવી સુખની વસ્તુ મેળવવાને ચાહતા રાગે છે. આ પ્રમાણે અનુકૂળ પૌંદ્રગલિક સુખના સાધન મળે છે ત્યારે માનવી પોતાને સુખી માને છે અને તેનો વિયોગ થાય છે ત્યારે માનવી-પોતાને દુઃખી માને છે, અને તેથી કરીને જડા-ત્મક વસ્તુની ઇચ્છા પણ નિરંતર કાયમ રહ છે. માનવીને જ્યાં સુધી અનુકૂળ પૌંદ્રગલિક વસ્તુઓનો સંયોગ જન્યો રહ છે ત્યાં સુધી તેને વસ્તુઓ ઉપર રાગગર્ભિત મમતા હોય છે અને તંથી જ વસ્તુઓના રદાણુ માટે તેને નિરંતર કાળજી રાખવી પડે છે; કારણ કે માનવીને જે વસ્તુની મમતા હોય છે તેને આધીન રહેવું પડે છે. સુખના સાધન તરીકે માનેલી જડાત્મક વસ્તુઓનો વિયોગ ન થવા દેવાને માટે અનેક જીવાનો સહાર કરવા પડે છે તો યે તે વસ્તુઓનો છેવટે વિયોગ થાય જ છે અને એટલા પોતાને સુખી માનતા હોય છે તેનાથી બમણો દુઃખી થાય છે.

અજ્ઞાનતાને લઈને માનવી પરાધીનતામાં સુખ અને સ્વાધીનતામાં દુઃખ માને છે, તેથી સાચા સુખથી તે વંચિત જ રહે છે માટે જ અનાદિ કાળથી મોહના દળાણને લઈને દુઃખને સુખ માની પરાધીનપણે દુઃખ લોગવતા જડા-સક્ત જીવોને સાચુ સુખ મેળવવાને માટે જ્ઞાની પુરુષોએ જડ વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે. જો પરથરની ગાય દૂધ આપે તો જ જડ વસ્તુઓથી સુખ માની શકે માટે પૌંદ્ર-ગલિક વસ્તુઓની મમતા છોડી દઈને તેનો ત્યાગ કરવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે. તે સિવાય તો સુખની ઇચ્છા પૂરી થઈ શકવાની નથી. પુણ્યદાનદી જીવોને જડાત્મક વસ્તુઓ

આ પર્યુષણા મહાપર્વ કઈ રીતે ઊજવશે ?

પર્યુષણા મહાપર્વનો સંદેશ.

લે-મુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી (ત્રિપુટી)

જેનો, જાગો અને જીઓ, આજે ભારતમાં કઈ કાન્તિનો શ ખતાહ ફૂંકાઈ રહ્યો છે ? મહાન યુગપ્રધાન કાલિકાચાર્યે સાધ્વી સરસ્વતીની રક્ષાને માટે અવન્તિપતિ ગર્દભિદવને કેટ-કેટલા સમજાવ્યો ? કેટકેટલી લાગવગનો ઉપ-યોગ કર્યો રાજાને સમજાવવા શ્રી મધને મોકલ્યો અરે ! પોતે પાગલ જેવા થઈ ગયા, પરન્તુ એ લાભાધ સ્વાર્થો રાજાની આજ ન ઊઘડી તે ન જ ઊઘડી બંધી સમજાવટો અને પ્રયત્નો નિષ્ફળ ગયા આખરે કાલિકાચાર્યે હિન્દ બહાગ પગલું મૂક્યું.

વાચકો, આ એક સાધ્વીજીના શિયલ રક્ષણ ખાતર જ હતું, એ જાણર છે પરન્તુ ઉદ્દેશ એથી એ મહાન હતો તીર્થ દરભગવત સ્થાપિત ચતુર્વિધ શ્રી સઘના એક ભાગ ઉપર, એક અગ ઉપરનો હુમલો ભવિષ્યમાં કયા અટકશે ? કઈ રીતે અટકશે અને યદિ નહિ અટકે તો ભવિષ્યમાં શું પરિણામ આવશે ? આજે સાધ્વીજીનું શિયલ સલામત નથી, આવતી કાલે કેવું મહાભગ રહેશે ? અને શ્રી સઘ-તીર્થરૂપ શ્રી સઘના બીજા અ ગોળી રક્ષા કઈ રીતે થશે ? આ બધો વિચાર કરીને કાલિકાચાર્યે હિન્દ

છોડવી ગમતી નથી કારણ કે તેઓ પરવસ્તુને છોડવામાં હુ જ માને છે તેમનું માનવું છે કે જેઓ ધન-સ પત્તિ, પાગ-બ ગવા આદિ વસ્તુ ઝોને છોડવાનો ઉદ્દેશ આપી તેના ત્યાગ કરાવે છે તેઓ અમને સુખથી વચિત રાખે છે પણ સાચી રીતે વિચાર કરવામાં આવે તો તેમને જણાશે કે તેઓ ભૂલે છે જ્યાં સુધી પરવસ્તુનો ત્યાગ કરવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી સ્વાધીન ગાની શકાય નહિ અને સ્વાધી નતા સિવાય સુખ મળી શકે જ નહિ. એટલા માટે જાગી પુરુષો સ્વાધીન બનવાને, વાર વાર જડ વસ્તુઓને છોડવાનું કહે છે તેમને આશ્ચર્ય સુખથી વાચત રાખવાનો નથી પણ હુ જમાથી છોડાવીને નિરતમને માટે સુખી બનાવવાનો છે. જાગી પુરુષો જાતે અનુસન કરીને જ કહે છે તેમણે પર પોદ્ગલિક વસ્તુઓ છોડીને આત્મિક સાચુ સુખ મેળવ્યું છે એટલે હુ જને સુખ માની પરિણામે હુ જ ભોગવતા જડાચક્રા ઇવોને ત્યાગનો ઉપદેશ આપી સાચા સુખનો માર્ગ જતા-યો છે સાચુ સુખ તે જ કહેવાય

છે કે જ્યાં કોઈ પણ પ્રકારની ઇચ્છાને અવકાશ નથી અને પર વસ્તુ મેળવવાનો ત્રાસ નથી, જે સુખને માટે કોઈ પણ વસ્તુની પરાધીનતા ભોગવવી પડે છે તે સુખ નથી પણ હુ જ છે પર વસ્તુનો સંયોગ હોય કે ન હોય પણ માલ્ય વૃત્તિથી કે આતર વૃત્તિથી પરાધીનતા ભોગવવી તે જ સુખ છે, અને તે પરાધીનતાનું મૂળ કારણ મમતા છે. જ્યાં મમતા હોય છે ત્યાં પરાધીનતા અવશ્ય રહેતી જ હોય છે બહારથી સગા સ બંધી, ધન-સ પત્તિનો ત્યાગ કર્યો હોય પણ જો મનોવૃત્તિમાંથી મમતા ન છોડી હોય તો તે પરાધીન હોવાથી પરમ દુઃખી છે માટે તે ત્યાગી કહી શકાય નહિ, કારણ કે ત્યાગી પરાધીન હોતા નથી માટે તે સાચા સુખનો અધિકારી છે અને જે સાચુ સુખ ભોગવે છે તેને મમતા અને તેથી ધવાવાળી પરાધીનતા હોતી નથી જેથી કરીને તે દુઃખોથી મુકાઈ જવા સ્વરૂપ મુકિત મેળવીને શાશ્વત સુખનો ભોખ્તા થાય છે.

બહાર ગયા. ત્યાંના શક રાજાએને પોતાને અનુકૂળ કરી ગર્દભિદ્ધ ઉપર જળારજસ હૂમલો કરાવી એ શેતાની રાજ્યનો અંત કરાવ્યો, સાંધીલેને બચાવ્યાં અને શ્રી.સધની ઇજ્જતની રક્ષા કરી લવિષ્યમા કોઈ પણ રાજા, કોઈ સમ્રાટ કે કોઈ માધાતા પણ જૈન સંઘના કોઈ પણ અંગની ભેદભજ્જતી ન કરે એવો પાઠ ઠાલિકાઆયો જૈન સઘને આપતા ગયા એ આદર્શ, એ પાઠની પુનરુક્તિ કરે તેવો વિકટ, ભયંકર પ્રસંગ જૈન સઘને માથે આવ્યો છે ભણે આપણે રસ્તો બદલીયે એકનું એક નિયાત સદાયે નથી ચાલતું પરંતુ પ્રસંગની ભયંક્રતા, એની વાસ્તવિકતા તો સમજવી જ જોઈએ.

એ વીરના સુપુત્રો, જાગો, આજસ ઉઝડો અને જીઓ, આને આપણા સ્થાવર તીર્થ શ્રી કેસરીયાણ ઉપર કેવી ભયંકર આપત્તિઓ આવી છે. ઉદયપુર સ્ટેટમાં આવેલું ઉદયપુરથી ૪૦ માઈલ દૂર રહેલું અને મેવાડનું ગૌરવરૂપ મનાતું ધણેલાણ-શ્રી ઋષભદેવણ-શ્રી કેસરીયાણ તીર્થ; આને ઉદયપુર સ્ટેટ એના ઉપર પોતાની સૂત્તાનો અમર્યાદિત કોરડો વીંજી રહ્યો છે.

ઉદયપુરના મહારાણાએ એક જ કલમના ગોદે આ તીર્થ ઉપર રાજ્યની સત્તા જમાવી દઈ, એના લ'હારમાંથી પ'દર લાખ રૂપિયા લઈ લેવાનું અને ત્યારપછી પણ દર વર્ષે મરણમા આવે એટલા રૂપિયા લેવાનું નક્કી કર્યું છે.

એક ધ્વજદંડના કેસને વર્ષો સુધી ગ્રામ ધનની જેમ સાચવી રાખ્યો અને હવે પોતાની સૂત્તાનો અમર્યાદિત કોરડો વીંજવા માટે એનો ચુકાદો પ્રગટ કર્યો અને લખ્યું કે-તીર્થ અનાદિ કાલથી દિગંબરી છે હિન્તુ એની પૂજાવિધિ અન્ય હિન્દુઓ અને શ્વેતાગર જૈનો દ્વિષ્ટા સુજળ કરે છે.

વસ્તુસ્થિતિ આથી તદ્દન જુદી જ છે જે

મેવાડના મહારાણાઓએ જૈન સંઘના મહાન આચાર્ય શ્રીજગન્નથ દ્રસૂરિજીને-મહાતપાના જૌરવવતા જિરુદથી શોભાવ્યા હતા, એ જ જગન્નથ દ્રસૂરિજીના હાથે આ ધૂલેવાણની મૂર્તિ-શ્રી ઋષભદેવજીની મૂર્તિની સ્થાપના થઈ છે. મહાન આચાર્યશ્રીના હાથથી આ મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત થઈ હોવાથી મહાયમકારી અને પ્રભાવવી છે, જેથી જૈન કે જૈનેતરો પણ ભક્તિથી પ્રભુને નમે છે બાધા-આખડી ગળે છે અને કેસર વગેરે ચઢાવે છે શ્રી કેસરીયાણ નામ જ એ સુચવે કે તીર્થ શ્વેતાગરનું છે એ પ્રદેશના ભિદ્ધો જે કેસર વગેરે ચઢાવતા તે પણ શ્વેતાગર વિધિથી જ ચઢાવતા હતા અજૈનો તો પૂજા કરવા આવતા જ નહોતા ધૂલેવા ગામમાં જે પડ્યાઓ રહેતા, તે તીર્થમાં ભાંકત અને સેવાને બહાને જ રહેતા, ત્યાં આવતા જૈન યાત્રિકોને બધી સગવડ પૂરી પાડતા અને બદલામાં ભાવિક જૈનો જે કાંઈ આપે તે લઈ સંતોષ માનતા હતા

પછી એ જ પડ્યાઓએ પોતાની અનુકૂલતા ખાતર ધીમે ધીમે પોતાના ધાર્મિક શ્રેયો વાચવાનું શરૂ કર્યું અને રાજ્યનો અનુકૂલતાનો લાભ લઈ પગપેસારો શરૂ કર્યો છતાં શ્રી કેસરીયાણ તીર્થનો વહીવટ શ્રી શ્વેતાગર સઘ કમિટીદ્વારા થતો હતો ત્યાં સુધી તો પડ્યાઓ પણ એ કમિટીના આદેશાનુસાર જ કામ કરતા પરંતુ ધ્વજદંડના નિમિત્તે શ્રી કેસરીયાણ તીર્થ પ્રકરણ લઘુ અને રાજ્યે એમાં દંબલગીની કરી નવી કમિટી સ્થાપી ત્યાંથી પડ્યાઓનું જોર વધતું જ ગયું છે શ્વેતાગર જૈનોનો પ્રભુપૂજા વગેરેની બોલીદ્વારા આવતી ઉપર ઉપર પણ તેમણે હક્ક જમાવવા માડ્યો હતો, પરંતુ એમાં તો ન ફાવ્યા લ'હાર ઉપરની વસ્તુઓ લેવા માંડી તેમજ અત્યાદે જે યાત્રિક પ્રભુજીને અભિષેક માટે દૂધ, દીપક માટે શૂત અને

પૂજા માટે કેસરકુલ વગેરે આપે છે તે પણ પૃથ્વીઓને રાજ્યે આપવા માડયું છે હમણા જ મદ્રાસે રથી પ્રગટ થતા 'દેવજી' પત્રમાં જે સમાચાર આવ્યા છે એ તો બહુ જ ચોક્કા વનારા, જે પ્રભુની આગી નિમિત્તે અપાતા રૂપિયાની પણ દેવસ્થાન કમિટી પહોંચ નથી આપતી, એના નકરાનિમિત્તના જમા થતા રૂપિયાની પહોંચ આપતા પણ આનાકાની કરે છે એટલે આજે તો 'કામદુધા' જેવા આ મહાનુ તીર્થને ઉદયપુર સ્ટેટ હજમ કરી જવા માગે છે

ભડારમા રહેલા લાંખજો રૂપિયા ઉર ઉદયપુર સ્ટેટની નજર પડી છે ઉદયપુર સ્ટેટના નવવિધાનના રચનારાઓની નજર આ ભડાર ઉપર પડી છે અને એની મિલકત ઉપર કલમના ગોદે લૂટ ચલાવવાની તરકીબો ચેલાઈ છે જે ઉદયપુર સ્ટેટના પૂર્વજો "હિન્દુ કુલ-સૂર્ય" નું ગૌરવવતું શિશુ ધરાવતા તેના જ સંતાન આજના ઉદયપુરના મહારાણા શ્રીમાન મૂપાલસિંહજી, એમના રાજ્યમા રહેલા આ હિન્દુ મંદિરને કઈ રીતે લૂંટવા તૈયાર થયા છે એ સમજમા નથી આવતું મેવાડના એ સૂર્ય-વંશી સીસોદીયા મહારાણાઓના પૂર્વજો હિન્દુ ધર્મના રક્ષણ ખાતર, હિન્દુવંતની રક્ષા ખાતર જીવનના બલિદાન આપતા, હજારો જાતીય-લક્ષણોએ હોમી હેતા, અરે! સમય આવ્યે રાજ્યપાટ ત્યજી દઈ વનના અતિથિ બનતા હતા એમના જ વચન વર્તમાન મહાત્મજીજી એમના જ રાજ્યમા રહેલા આ પ્રતાપી તીર્થને, એના તીર્થધનને કઈ રીતે લેવા લલચાયા છે એ સમજમા નથી આવતું.

કહે છે કે-મેવાડને પોતાના પ્રશ્નો છે, પણ એની કોણે ના પાડી છે? કહે છે કે-મેવાડમા અનેક દેવસ્થાનો, સદાનતો અને ધર્મસ્થાનો છે માટે મેવાડ તીર્થભૂમિ છે આ વાત તદ્દન

સત્ય છે કિન્તુ એ ધર્મસ્થાનો અને દેવસ્થાનોથી જ મેવાડના ગૌરવને ણડિત કરવાતું, એ ગૌરવને શક્તિ પહોંચાડવાતું મહારાણાજીને કેમ ગમ્યું? એ સલાહ કેમ ગમી? શું મેવાડના આ ધર્મ-સ્થાનો અને તીર્થસ્થાનો લૂંટી લેવાથી સ્ટેટનું ગૌરવ વધશે કે ઘટશે?

કહે છે કે-ઉદયપુર સ્ટેટને એવા સ્વપ્નો આગ્યા છે કે-આ તીર્થભૂમિને વિદ્યાભૂમિ પણ બનાવવી અને એનો ખર્ચ તીર્થસ્થાનોમાંથી લેવો, પરંતુ મહારાણાજી એટલું યાદ રાખે કે મેવાડના ધણા તીર્થસ્થાનો તો બહારના યાત્રિકોની આવક ઉપર જ નભે છે, બહારના યાત્રિકોની આવકથી જ તીર્થનું ગૌરવ છે અને તીર્થને ભંડાર ભરાયેલા રહે છે.

એમાંયે શ્રી કેસરીયાજી તીર્થને દેવસ્થાન ભડાર તો નૈન સંધનો મિલકત છે હજાર ધર્મ-શીલ અને શ્રદ્ધાળુ લૈનોએ પોતાના પરસેવાની લક્ષ્મી, શક્તિ અને શ્રદ્ધાથી આપેની છે એટલે સ્ટેટનો આ તીર્થ ઉપર કોઈપણ હક્ક જ નથી, અને જો તીર્થ સ્ટેટનું જ હોય તો પણ એને દાન અપાયેલી મિલકત ઉપર સ્ટેટનો હક્ક પણ લાગી શકે જ નહિ. એક હિન્દુ મહારાજા પોતાના પૂર્વજોએ આપેલી મિલકત ઉપર કલમના ગોદે જ માલીક થઈ બેઠા હોય, કે તીર્થના માલીક થવાનો પ્રયત્ન કરતા હોય તો હિન્દુના ઇતિહાસના પાને આ પ્રથમ જ પ્રસંગ છે.

જે સ્ટેટ નવા વિધાન અનુસાર પોતાના રાજ્યમા લોકશાહી-પ્રજાશાહી સ્થાપવા માગે છે તે સ્ટેટ પ્રજાને બાણુ પણ કર્યા વગર પ્રજાની સમ્મતિ કે અસમ્મતિની પરવા રાખ્યા વગર દેવસ્થાનોની મિલકતને કલમને ગોદે લૂંટી દે એ કઈ જાતની લોકશાહી કે પ્રજાશાહી છે એ સમજાતું જ નથી.

ઉદયપુર સ્ટેટના આ અન્યાયી, આપણી
ભાઈ અને જોહુકમીભાઈ પગલા સામે જૈન
સંઘનું હિન્દના સમસ્ત જૈન સંઘનું પણ
મહાકર્તવ્ય છે તીર્થની રક્ષા કરવી એ દરેક
દરેક જૈનનો ફરજ છે. જંગમ તીર્થની રક્ષા
માટે શ્રી કાલકાચાર્યનું કષ્ટાત આપણે ઉપર
વાચી ગયા, હવે સ્થાવરતીર્થનો રક્ષા માટે
જૈન સંઘ શું કરશે ?

પર્યુષણ મહાપર્વ આપણને સદેશો આપે
છે : આત્મશુદ્ધિ અને મૈત્રી લાવતા પણ એ
આત્મશુદ્ધિ, એ સંઘરક્ષા, તીર્થરક્ષા અને
ધર્મરક્ષામા ઉપયોગી થાય તો જ એ વાસ્ત-
વિક આત્મશુદ્ધિની નિશાની છે. પર્યુષણ
મહાપર્વના 'કર્તવ્યોમાં આવતાં વાર્ષિક
કર્તવ્યોમાં તીર્થયાત્રા, સંઘવાત્સલ્ય અને ચૈત્ય
પરિપાટી આપણે સાંભળીએ છીએ આપણી
તીર્થયાત્રા, સંઘવાત્સલ્ય અને ચૈત્યપરિપાટી
સંકલ્પતાની અત્યારે પરીક્ષા છે આપણે દર વર્ષે
પર્યુષણમા કર્તવ્યનો સંદેશ સાંભળીએ છીએ
એને અમલમાં મૂકવાનો, એ સંદેશને જીવંત
જનાવવાનો અને જીવંત ધર્મ જનાવવાનો
કપરો પ્રસંગ આપણી સમક્ષ ઉપસ્થિત થયો
છે. હિન્દુઓને જૈન સંઘ આત્મ શું કરવા
તૈયાર છે ? કેટલું કરવા તૈયાર છે ?

જોહામા જોહું આટલું કરશે તો તો
આપણા પર્યુષણપર્વ ઊજવ્યાં સફલ-સાધક છે.
પર્યુષણ મહાપર્વને સાંભળેલો સદેશો તો
જ સફલ થશે.

આટલું કરજો.

૧ જ્યાં સુધી શ્રી કેસરીયાળ તીર્થનો વહીવટ
જૈન સંઘને કે જૈન સંઘની કમિટીને ન સોંપાય
અથવા તો એની દેખરેખ નીચે ન રહે ત્યાં સુધી
શ્રી કેસરીયાળ તીર્થની યાત્રાનો ત્યાગ કરવો.

૨ જ્યાં સુધી તીર્થ જૈન સંઘનું ન બને
ત્યાં સુધી તીર્થમા એક પાઇ પણ કોઇએ ન
આપવી-ન ભરાવવી ત્યાંના પડ્યાઓને પણ
કશું ન આપવું તેમજ કોઇ પણ ખાતાનું કામ
પડ્યાને ન જ સોંપવું

૩ શ્રી કેસરીયાળ તીર્થ નિમિત્તે એકત્ર
થયેલું ધાર્મિક ફંડ કે રકમ જીર્ણોદ્ધારમાં,
બીજા તીર્થસ્થાનમા ખર્ચવી પરંતુ ધૂલવાળા
કેસરીયાળમા ન મોકલવી

૪ હિન્દુભરના સમસ્ત જૈન સંઘોએ સલાઓ
ભરી, લોકમત જાગૃત કરી, ગામેગામથી સ્ટેટના
આ પગલા વિરુદ્ધ ઠરાવો ઘડી ઉદયપુર સ્ટેટને,
હિન્દની લોકસભાને અને ઉદયપુર પ્રજાપરિ-
ષદ ઉપર મોકલવા તેમજ જૈનેતર પ્રજામત
પણ કેળવી ગામેગામથી રાજ્ય વિરુદ્ધ ઠરાવો
કરાવી ઉદયપુર મહારાજા ઉપર એમના
અન્યાયી પગલાને પાછા ખેંચવા આગ્રહ કરાવવો

૫ દરેક બહેર પેપરોમા જૈન તીર્થ ઉપરના
અન્યાયો હુકમના વિરોધદર્શક લેખો આપવા.

૬ હિન્દુભરનાં જૈન તીર્થોનું પ્રતિનિધિત્વ
ધરાવતી શેઠ આજુ'દજી કલ્યાણજીની પેઢીને-
તેના કાર્યવાહકોને શ્રી કેસરીયાળ તીર્થના
પ્રશ્નને પોતાના હાથમા લઇ બનતી વ્યવસ્થા
કરવા સમજાવવા.

૭ જ્યાં સુધી તીર્થ સ્વતંત્ર ન થાય અને
સ્ટેટ લેવા ધારેલી રકમ રોકાય નહિ ત્યાં
સુધી અમુક તિથિયે ત્રવ-આર્ચાવિદ-ઉપવાસ
કે એકાસણ આદિ કરવું. તે દિવસે શુદ્ધ પ્રક્ષ-
ચર્ચ પાળવું, વ્યાપાર-ધર્મો બંધ રાખી,
સલા ભરી સ્ટેટના અન્યાય વિરુદ્ધ ઠરાવો કરવા.

૮ ઉદયપુર સ્ટેટના જૈન સંઘે બજાવેલ ધર્મ
સ્ટેટને પોતાનો મજબૂત વિરોધ જતાવવાની
બરફ છે અને સમય આવ્યે મેવાડનો જૈન

સઘ-મેવાડ સ્ટેટ છોડીને અન્યત્ર ચાલ્યો જયો, એ જણાવી દેવું. ઉદયપુર સ્ટેટની જનતાએ પણ પોતાના પાટાશીઓ સાથે પાટાશી ધર્મ ધબ્બવવાની એટલી જ જરૂર છે આજે એમનો વારો છે, કાલે તમારો વારો આવશે તે ન ભૂલશે.

દરેક જૈન સાધુ મહાત્માઓએ એક દિલીથી આ પ્રશ્નને અપનાવી લઇ, દરેક જાળિયાતમા આ વિષય જુદી જુદી રીતે ચર્ચો જૈન સંયમે જાગૃત રાખવા, એ નિમિત્તે મત પરચખાણ કરવા કરાવવા પ્રયત્નશીલ થવું અને તીર્થરક્ષા માટે જનતુ જાણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી.

મને એમ લાગે છે કે-આટલું આ પર્યુષણપર્વમા કરીએ તો પર્યુષણ પર્વનો સંદેશ આપણા માટે જરૂર સફળ લેખાશે.

પણ આ માટે જરૂર પડશે એકચની, સહકારની અને સગૃહની. જેમ આત્માની

મુક્તિ માટે દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રની અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે તેમ જૈન સંઘના તીર્થના રક્ષણ માટે, આઝાદી માટે એકચ, સહકાર અને સગૃહની પણ એટલી જ જરૂર છે.

ઓ વીરના મુખને ! જાગજો પર્યુષણપર્વ આવશે-અને જશે પરંતુ આગામી વર્ષના કઠિન કર્તવ્યપથનું નિદર્શન આપતું જશે. તમે એને જીવનમા-ખાચારમા કેટલું ઉતારશો એ બાવિના ઇતિહાસમા લખાશે પૂજ્ય આચાર્યદેવો, પૂજ્ય સાધુગણ અને શ્રી સઘ એકવીંચમી સદીના આ ઉત્ક્રાંતિમા આવેલી આપત્તિ-આવેલા સફટને ટાળવા, તીર્થરક્ષા કરવા અને બાવી હિંદના આઝાદીના ઇતિહાસમા આ પ્રકરણ શાંતિ, ધીરજ, કુનેહ, શ્રદ્ધા અને સગૃહથી ઉકેલાયાના મુવર્ણાક્ષરો આવેળાય તેવું કરી જાઓ, ખસ આ છે પર્યુષણ મહાપર્વનો સંદેશ

ૐ શાંતિ. શાંતિ. શાંતિ:

વર્તમાન સમાચાર.

આનંદજનક સમાચાર.

આ સભાના માનવતા પેટ્રન, ધી કાઉન લાઇફ ઈન્સ્યુરન્સ કંપનીના ડેપુટી મેનેજર દાનવીર શ્રીયુત ચક્રલાલ દી શાહને આઝાદ દિન તા ૧૫-૮-૧૯૪૮ દિવસે તેમની રાષ્ટ્રીય અને સામાજિક સેવાની કદર કરી તામદાર રાષ્ટ્રીય સરકારે “જસ્ટીસ ઓફ ધી પીપલ”ની પદવી અને ઓનરરી પ્રેસીડેન્સી પ્રેસ્ટિજીય તરીકે નિમણૂક કરી છે, જે માટે આ સભા પોતાનો હાર્દિક આનંદ વ્યક્ત કરે છે

ભાષ શ્રી ચક્રલાલભાઈ એક રાષ્ટ્રીય સેવક, શિક્ષણપ્રિય પુરુષ અને ધર્મશ્રદ્ધાળુ નરરત્ન છે જેથી એ ત્રણે કાર્યોમા અનેક છુપી સખાવતો

કર્મે જાણ છે જૈન સમાજનું એક છુપું રત્ન છે તેઓ દીર્ઘાયુ થઈ રારીરિક, આધ્યાત્મિક, આર્થિક લક્ષ્મી વિશેષ વિશેષ પ્રાપ્ત કરી ધાર્મિક, સામાજિક, રાષ્ટ્રીય અનેક ખાતાઓમા મગતી મુક્ત લક્ષ્મીવત સખાવતો કરે એમ આ સભા પરમાત્માની પ્રાર્થના કરે છે

આભાર.

હીંજડીનિવાસી શેઠ ભગવાનલાલ દરબચદ તરફથી રૂ. ૫૧) સહાને થોડાં લાગે તે ખાતામા વાપરવા માટે મળ્યા છે તે માટે સભા તેઓશ્રીનો અત્કરણ પૂર્વક આભાર માને છે

શ્રી આત્માજીદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક- ૪૬ મુ

સં ૫૧ ૨૦૦૪

આત્મ
સં ૫૩

અં ૨ સો

તા. ૧-૧૦-૪૮

બાદરવો

પારિષદ લનાજમ રૂ ૩-૦-૦ પાસે
૬૦ માસની પેલી વારીએ પ્રગટ થ

પ્રકાશક

શ્રી વૈ આત્માજીદ અભા.

અનુક્રમણિકા.

૧ શ્રી પાશનાથ મિત્ર રતનમ	(મુનિરાજ શ્રી ધુર મનિજયજી)	૨૧
૨ દેમાલ	(અમરચંદ ૨૧૧જી શક)	૨૨
૩ મોદદશ નમમત અઢિસાનુ ૨૧૩૧	(મુનિ ૧૦૭શ્રી જાનુરિજયજી મહારાજ)	૨૩
૪ રિવે દૃષ્ટિ મનો	(આચાર્યશ્રી વિજયકરતુરસંગિજી મહારાજ)	૨૭
૫ ચિતા	(અનુવાદક- અભયારી બી એ)	૩૨
૬ શ્રી સુવિધિનાથનુ રતન	(પડિન લાનન)	૩૫
૭ ૫ નાના નવજી દિવમ	(શ્રીયુત મોહનનાન દીપચંદ ચે કસી)	૩૭
૮ વર્તમાન સમાચાર	(સભા)	૩૯

શ્રી વસુદેવ હિંદી (ગુજરાતી અનુવાદ) કિમત રૂ. ૧૫)

માર્તા શ્રીમાન શ્રી સધાસંગજી સરોધનમર મહાત્મા મહારવ્ય મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ અનુવાદક બાસાશ્રી અને સદ્ગર મદિ ૧૩૪૨ શ્રી બોગીનાલ જે સાહેસંગ એમ એ આ અપૂર્વ સાદત્વ મય ઉચ્ચમૂલનો પ્રથમ કોગીમા મુખી રાકાય તલો અપૂર્વ ઐતિહાસિક અને કથા સહિત મય (પચમ સૌકામ પ્રથમ તખા રેમ)

ઉચ્ચકોગીના સાદિયકામ અને સસદરે તમ રજોશ્રી આનદશ કરમમ ૧૫૭૫૭ ક્રુવે આ સભા આવી પ્રથમ ઉચ્ચકોગીના સદિય તરીકે કરેલી મળુતા, તમજા જૈન વિદ્વાનતાગી મહારમાઓ અને જૈનેતર સદિયક રે મણેન અપૂર્વ પ્રશસનીય ઇતિહાસિક કથા સાદિયતના અનુપમ મય તેમજ જૈની જૈન દર્શનમા અનેક રચણે સહો આપવામા આવેલ છે આ અપૂર્વ મય જની જૈન સમાજ કિમત કશય મળુતા ન કરે કે ઓછા કરે તેથી તની ઉચ્ચકોગીના સાદિય તરીકે કિમત ઓછી થતી નથી

આ મયની જે નકલો પદન સાદમો અને લખક મેનરોને મોગી સખામા ભેગો અપૂર્વ લલ આપેન છે તે પછી હવે અમારી પાસે જુજ નકલો સિલીકે રહેન છે, તે મય સિરિજનો હવાથી તે સિરિજના ધારા પ્રમાણ તેની મૂળ રકમ ઉપાર્જન કરી પછી તમાથી સિરિજના ખીજા મયનુ પ્રકાશન કર્યા સમાને કરવનુ હેય છે ઉપરોક્ત પ્રમાણે સમાસદો અને તેમજ ધોરણ પ્રમાણે મુનિ મહારાજઓ તથા જાનલકારો વગેરે જે જતા અનામત રાખવાની જે મૂળ રકમ છે તે પૂર્ણ કરવા માટે આ મયની કિમત રૂ ૧૨.૦ ને જદને હવે સિલિકે રહેત જુકોની દરમીની રૂ ૧૫) કિમત લેવા કાલેન છે જેથી તે પૂર્ણ થતા તરતજ તે નધુતા સિરિજનો ખીજો મય જાવવાનો સભા પ્રમથ કરી શકશે ૨૫ નકનથી વધરે લનારને વીસ ટકા કમીશન આપવામા આવશે

જાહેરે ખમર

નાચેના સુદર પ્રથો લક્ષ્ય થોડા મિત્રેકે રહવા છે હાલની અને દિવસ તુદિવસ વધતી જતી જાપ કામની મોવતારીને લખને બીજી આજ્ઞાત થક શકે તેમ નથી જેથી વેનાસર મગાવી લેવ નમ સુચના

૧ ધર્મબિદુ	૦-૦-૦	૬ શ્રી જૈન ધર્મવિવક પ્રત્નોતર	૦-૮-૦
૨ પચપરમેષ્ટી ગુણગ્નમાળા	૧-૮-૦	૭ શ્રી તત્ત્વ નિર્ણયપ્રસાદ	૧૦-૦-૦
૩ કુમાર વિદ્યા શતક	૧-૮-૦	૮ જૈન ઐતિહાસિક ગુજાર કાવ્ય સચય ૨ ૧૨૦	
૪ શ્રાવક ધર્મ વિધિ	૦-૮-૦	૯ શ્રી સધાપતિ ચરિત્ર	૬-૮-૦
૫ વિજયાનદસરિ	૦-૮-૦	૧૦ શ્રી શાંતિનાથ ચરિત્ર	૭-૮-૦

श्री आत्मानन्द प्रकाशः

... प्रकाशकः—श्री. जैन आत्मानन्द सभा—भावनगर ...

वीर सं. २४७४.

आसो.

पुस्तक ४६ भु.

विक्रम सं. २००४.

:: ता. १ वी आश्विन १९४८ ::

अं. २ जो

॥ श्रीपार्श्वनाथजिनस्तवनम् ॥

[भैरवीराग-मितालाभ्या गीयते]

रगिणी—भुतिराग श्री भुदभविष्यथ

नमत जिनमध्वसेननृपनन्दम्, केवलकमलाकन्दम्.....नमत.

विश्वविश्वेविस्तारियर्ण, विनिहतकरणच्छन्दम् ।

मन्यो भयमदविमुत्तरति, इह यं चन्दं चन्दम्.....नमत.

दूरकरोति दुरितविमिदं, शशिवचन्दं चन्दम् ।

कुल्लयति सज्जनजनकुमुदं, निस्तन्दं निस्पन्दम्.....नमत.

नमति घरणपद्मावतीयमलं, चरणसरोजममन्दम् ।

यदीयमनीशमनिशं वन्दे, तमहं गीतशुचिच्छन्दम्.....नमत.

अनन्तभवभ्रमभयभीतानां, हरति करुणाकन्दम् ।

धीरं धर्मधुरन्धरमिन्दुम्, अगमनिगमनिस्यन्दम्.....नमत.

ક્ષમા પના

(કંવાલી)

ક્ષમા લીધી , અને દીધી, યદ ત્યા દુદયની શુદ્ધિ,
પુનઃ કરી ક્રોધની વૃદ્ધિ, ક્ષમાને બ્રહ્મ નહિ કરજો ૧
સતીનું શિયળ આબૂવણ, ક્ષમા છે વીરનું ભૂવણ,
ન લાગે ક્રોધથી દૂષણ, ક્ષમા એવી તમે ભજજો ૨
પ્રસરતી ક્રોધથી હિંસા, ક્ષમા ત્યા હોય અહિંસા,
સ્વ-પરઘાતક એ હિંસા, ક્ષમા હૃદયધારથી હરજો ૩
ક્રોધ કપાય જાનામા, દ્રવ્ય ભાષે હણાવામા,
ન જાશે હિંસાસ્થાનોમા, ક્ષમાની વાદીમા ચરજો ૪
દેવ ઇર્ષ્યાતણી ભરતી, વૈરવિરોધને ધરતી,
ક્રોધ અગ્નિથી પ્રસરતી, શીતળ ક્ષમા જળે કરજો. ૫
પાપાશ્રવણું એ દ્વાર, કરમનો આવશે નહિ પાર,
હળીહળ ક્રોધની એ ધાર, ધરમની ઢાળથી ધરજો. ૬
પ્રભુ પાર્શ્વ અને મહાવીર, ગજસુકુમાળ આદિ ધીર,
તર્કા સમતા પહેરી ચીર, તમે તેવી રીતે તરજો ૭
ક્ષમા છે મોક્ષનું સોપાન, સવરની એ ખરી કમાન,
સુભાગી ક્ષમાનું વિમાન, અહીંને સુખિતને વરજો ૮
ક્ષમા જો આવશે સાચી, શાંતિ ત્યા આવશે નાચી,
'અમર' આનંદમા રાચી, 'મિથ્યામિ દુઃકંડ' અહીંજે ૯

અમરચંદ માવજી શાહ

બૌદ્ધદર્શનસંમત અહિંસાનું સ્વરૂપ

બૌદ્ધોએ જૈની અહિંસા ઉપર કરેલા આક્ષેપોનું નિવારણ.

લેખક—સુનિરાજશ્રી જ'બૂવિજયજી મહારાજ

(ચતાક પૃષ્ઠ ૧૧ થી આશુ)

ઉપર પ્રમાણે વસુબંધુએ કહેલા અહિંસાના લક્ષણો અને જૈની અહિંસા ઉપર તેણે કરેલા કપોલકલ્પિત આક્ષેપોનું તત્ત્વાર્થટીકામાં ગન્ધહસ્તી શ્રીસિદ્ધસેનગણિએ વિસ્તારથી સચુક્તિ કરી પાડેલ છે. અત્યારે મારી સામે ગન્ધહસ્તિ-ટીકા નથી પણ મને યાદ છે ત્યાં સુધી પૂંછી યશોભદ્રસૂરિ' મહારાજે પણ લગભગ અક્ષરશઃ તે જ પ્રમાણે પાડેલ છે. આથી અહિંસા સળધી સમગ્ર અર્થ હારિભદ્રીવૃત્તિમાંથી પૂર્વપક્ષ સાથે નીચે ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે

“સ્થાદેતત્-અસ્તુ તૃતીયવિકલ્પે પ્રાણાતિપાતઃ સમ્પૂર્ણલક્ષણત્વાત્-માર્યમાણઃ પ્રાણી યદિ ભવતિ, હન્તુચ્ચ 'પ્રાણી' इति यदि विज्ञानमुपजातम्, 'हन्मि' इति च यदि घन-कचिचोत्पादः यदि च व्यापादितः स्यात् सर्वे चेदमुपपन्नं तृतीये । मधम-द्वितीयविकल्पे तु नास्ति एतत् समस्तमतः कथं तत्र हिंसकत्वम् ? एतदेव च प्राणातिपातलक्षणमपरैः स्पष्टतरं प्रपञ्चितम्—

“પ્રાણાતિપાતઃ સજ્જિન્ત્ય પરસ્માન્તમારણમ્” [અમિ કોશ. ૪. ૭૩] इति । द्विविधं मारणं सज्जिन्त्य असज्जिन्त्य च सज्जिन्त्यापि द्विविधम्-भ्रान्तस्य अभ्रान्तस्य च अभ्रान्तस्यापि द्विविधम् आत्मनः परस्य चेत्यतो विशेषणत्रयमुपादीयते एतदुक्तं भवति-यदि 'मारयिष्याम्येनम्' इति संशय परं मारयति, तमेव मारयति, नाम्नं भ्रमित्वा,—इयता प्राणातिपातो भवति । यस्तर्हि संशयितो मारयति 'प्राणी ? न प्राणी ?' इति 'स वा ? अन्यो वा ?' इति सोऽप्यवश्यमेव निश्चयं लभ्या तत्र प्रहरति 'योऽस्तु सोऽस्तु' इति कृतमेवानेन त्यागचित्तं मयतीति । ततश्चासज्जिन्त्य योऽत्र घात क्रियते भ्रान्तेन वा आत्मनो वा स न प्राणातिपातः, प्राणञ्च घायुः कायचित्तसंमि (सन्नि) थं प्रवर्तते चित्तप्रतिवद्ध-

૧. હારિભદ્રીવૃત્તિ નામે પ્રસિદ્ધ મુદ્રિત વૃત્તિમાં પૂં શ્રીહરિભદ્રસૂરિ મહારાજે આદિના ૧૧, અધ્યા-યની ૭ વૃત્તિ રચી હોવાથી અને બાકી શ્રીયશોભદ્રસૂરિ (શિષ્ય ?) મહારાજે પૂર્ણ કરી હોવાથી એ 'યશોભદ્રસૂરિ' નામ લખ્યું છે

૨. મુદ્રિત હારિભદ્રીમાં ન ભવતીતિ પાઠ છે. પણ ન નકામે હોવાથી એ કાઢી નાખ્યો છે
ત્યાગચિત્ત=પ્રાણત્યાગચિત્ત=મારણચિત્ત.

૩. પુદ્ગલવાદ અભિધર્મ'કેશના નવમા કોશરચનામાં છે

વૃત્તિત્યાત્ તમતિપાતયતિ પિનાશપ્રતિ જાતસ્ય સ્વર(ન)સ્ય સંનિરોધાદનાગતસ્યોત્પત્તિ
પ્રતિવધ્નાતીતિ જીવિતેન્દ્રિયં વા પ્રાણઃ કાયસ્યેવ ચ સેન્દ્રિયસ્ય તજીવિતેન્દ્રિયં ધ્યપદિદ્યતે
ન ત્વન્યસ્ય, આત્મનોડમાવાત્, ન હ્યાત્મનઃ કિંચિત્ પ્રતિપાદકં પ્રમાણમ્સ્તીતિ અન્યસ્ત્વાદ-

“આયુરુપ્માઽથ વિગ્રહનં યદા કાયં જહત્યમી ।

અપચિદ્ધસ્તદા શેતે યથાકાષ્ટમચેતનમ્ ॥ ૧ ॥” ઈતિ ।

આર્હતાઃ પુનરબુદ્ધિપૂર્વકમસશ્ચિન્ત્યાપિ કૃતં પ્રાણાતિપાતં પ્રતિજાનતે અબુદ્ધિપૂર્વાદપિ
પ્રાણવધાત્ કતુરધર્મો યથાઽગ્નિસ્પર્શાદાદ ઈતિ તેષાં ચૈવમભ્યુપેયતાં પરદારદર્શન-સ્પર્શને ચ
કામિન ઇવ સાધોરવધપ્રસક્તઃ સાધુશિરોલુહિતે કષ્ટતપોદેશને ચ શાસ્ત્રુઃ ક્રુદ્ધસ્યેવાધર્મ
પ્રસક્તઃ વિસૃષ્ટિકામરણે ચાદ્યદાયિનઃ પ્રાણવધ માતૃગર્ભસ્થયોઽથ અન્યોન્યદુઃખિનિમિત્તત્વાત્
પાપયોગઃ ધણ્યસ્યાપિ ચ ધર્મક્રિયાસમ્બન્ધાદગ્નિસ્વાધ્યદાહવધર્મપ્રસક્તઃ પરેણ ચ વાત્સ્યતો
નાધર્મપ્રસક્તઃ ન હિ અગ્નિમન્યેન સ્પર્શયન્ પ્રયોજયિતા દહાતે અચેતનાનાં ચ કાષ્ઠાદીનાં
ગૃહપાતે પ્રાણવધાત્ પાપપ્રસક્તઃ ન ચ દહાન્તમાત્રાત્ સ્વેપક્ષસિદ્ધિરિત્યેવમનેકદોષસમ્ભવાન્ન
બુદ્ધિપૂર્વકં પ્રાણાતિપાતાયદમસ્તીતિ ।

અગ્રોચ્યતે જૈનેઃ-...પદુચ્યતે પરેણ ‘અસશ્ચિન્ત્ય બ્રાહ્મ્યા વા મારણં નાવગ્રહેતુ-
કમ્’ ઇત્યથ પ્રતિવિધીયતે-અસશ્ચિન્ત્ય કુર્વતો યદ્યવધાસમ્ભવઃ તતો મિથ્યાદષ્ટેરમાયઃ
સુગતશિષ્યાણામ્ યસ્માન્ન કશ્ચિન્મિથ્યા પ્રતિવચતે પ્રેક્ષાપૂર્વકારી ‘મિથ્યા’ ઈતિ સશ્ચિન્ત્ય...
...અથ સંશયહેતુત્વાન્મિથ્યાદર્શનમવચકારણમ્, एवं तद्धि निश्चितप्रियः सांख्यदेः ‘इदमेव
तत्त्वम्’ ઈતિ નાવચં સ્થાત્ । સંસારમોચક-ગલ્લર્ત્તક-યાજ્ઞિકપ્રભૃતીનાં ચ પ્રાણવધકારિણામ્
‘ધર્માઃ’ ઇત્યેવ સજ્જેતયતામધર્મોઽયમિત્યેવં વાસંચેતયતાં નાવચ સ્વાદન્યામિસન્ધિત્યાત્ ।
અયંચં મન્વીયાઃ-સજ્જેતયન્ત્યેવ તે ‘પ્રાણિનો વયં હનામ(હનમઃ)’ ઈતિ સત્યમેતત્, કિન્તુ નૈવં
ચિત્તોપાદ ‘હન્યમાનેષુ પતેષુ અધર્મો ભવતિ’ ઈતિ સંવિદ્રતે ચ સ્ફુટમેવ સૌગતાઃ પ્રમા-
દારમ્ભયોરવદ્યમાવી પ્રાણવધ ઈતિ તથા બુદ્ધસ્ય યે શોણિતમાકર્ષયન્તિ ધનુષઃ ‘સુગતો-
ઽયમ્’ ઇત્યેવમવિધાય(ચાર્ય) તેષામ્ ‘અવીચ્છિનરક્ષમનકારણમ(મા)નન્ત[ર્યં]’કમબુદ્ધિત્વા-

૧. બૌદ્ધદર્શનમા ૧ સછ્વ, ૨ કાલસૂત્ર, ૩ અપાત, ૪ રૌરવ, ૫ મહારૌરવ, ૬ તપન, ૭ પ્રતા-
પન અને ૮ અવીચ્છિ-આ પ્રમાણે આઠ નરકોના માન્યતા છે. (અર્થુદ્ધ વિગેરે ખીજ બાકે શીત
નરકો પશુ છે એ પશુ ખાદ્યમાં સેવુ) તેમા અહીં આઠમા અવીચ્છિ (નાક્રિત વીચિ=સુખ યત્રેતવીચ્છિ)
નરક વિવક્ષિત છે. આ.મ.બ.ધી.અવિરતર, વર્ણુન.અશ્વિઃકર્મ,કુરુત્ત, ગીતા, જ્યોત્સ્નાતુ નામના કુરુત્તથાતમા છે.

૨. બૌદ્ધદર્શનમા ત્રણ પ્રકારના આવરણ છે. ૧ કર્માવરણ, ૨ કલેશાવરણ, ૩ વિપાકાવરણ તેમા
આનન્તર્યને કર્માવરણ કહેવામા આવે છે એ કાર્ણ કવચથી પ્રાણી અનન્તર જન્મમાં-આગામી જન્મમાં
નરકમા ઉત્પન્ન થાય તે પાપ કર્મને આનન્તર્ય કહેવામાં આવે છે. (અનન્તરમ્-તુનર્જનમ્નિ નરક ગચ્છ-
તીતિ અનન્તર તત્ત્વ માવ આનન્તર્યમ્) આ આનન્તર્યના પાચ ભેદો છે-૧ માતૃવધ, ૨ પિતૃવધ, ૩ અર્ધ-
દધ ૪ સંપ્રભેદ, ૫ સુદશરીરરુધિરોપાદ તેમા પાચમું આનન્તર્ય સૌથી મોટું પાપ છે. આ આન-
ન્તર્યથી અવીચ્છિ નરકમા પ્રાણી ઉત્પન્ન થાય છે (‘અતોચૌ પવ્યતે કલ્પમ્’ એક કદપ (અમધ-
પ્રમાણુ વિશેષ) સુધી અવીચ્છિનરકમા વિપાકે અનુભવે છે અમિષ્ઠગંધ-૪ । ૧૧)

‘દેવ ન સ્થ્યાત્’ इत्यन्ते चानन्ता[र्य]कम् । अथ ‘बुद्धोऽयम्’ इत्येवंविधबुद्धेरपि संशयितस्य अंध-
 इघतश्च सञ्ज्ञेतयतो भवेदानन्तर्यकम् एवं सति मायासूत्रधीयानामप्यवघेन योगः स्यात्,
 यतस्ते यदिदन्ति आर्हतामघनि-दहन-पवन-जल-चनस्पतयः प्राणिनः । अथैवमारिकसे ‘बुद्धो-
 ऽयम्’ इति संज्ञानमात्रेण सांख्यादिरपि चेतयत्येव, एवं तर्हि संज्ञामात्रेण सञ्ज्ञेतयतः कल्पा-
 कारमपि शुद्धनामानं व्रत आनन्तर्यकं स्यात् । तथा माता-पित्र-ऽद्वैद्वध-स्त्वपभेदानन्त-
 र्येष्वपि । बालस्य किल यास्तानवचेतयतो बुद्धाय भिक्षादानोद्यतस्य पांसुमुष्टी राज्यं फलत
 इति सुगतशासनविदां प्रतीतमेव । तदेयमसंचेदितवधो भ्रातिवधश्च प्राणातिपातावघहेतु-
 तया प्राहोऽन्यथा बहु बुरुष्यति बुद्धपापितमिति । तथा आत्मवधोऽपि जैनानामवघहेतुरेव
 विहितमरणोपायाहते शस्त्रो-लुम्बना-ऽग्निप्रवेशादिभिः । तस्मादात्मनोऽपि अविधिवधोऽवघ-
 हेतुरिति यत् किञ्चित् परमदृष्टमिति । तस्मादेन-पदमेतद् वसुवन्धोरातिपगृह्यस्य
 गृहस्थेवापेक्ष्यकारिणः ।

अथ पुनरप्रसङ्ग एव मूढेनोपन्यस्तः-शिरोलुञ्जनाद्युपदेशे शास्तुः कुतस्येवाधर्मप्रसङ्ग
 इति, यतः तत्राशानादिप्रमादासम्भवः अत्यन्तमेव शासितरि, स्वस्तरागद्वेषमोहेनापि
 भगवता मुमुक्षूणां कर्मनिर्जरेणोपायत्वेन तपो देशितं कुतोऽवघप्रतिरप्रमत्तस्य ? इति ।
 अत्रावघपि धर्माशक्त्यादिगुणसमन्वितोऽप्रमत्तो गुणवते पानाय ददाति म्यारूपम्,.....
 कुतस्तत्रावघयोનોऽन्नदायिनः ?...विस्मयिका तु भोक्तुः आत्मविहिताचारपरितमितादि-
 भोजिनो जन्मान्तरोपात्ताशुभकर्मपेक्षा न दातुर्दोषमावहति विहिताचारोद्देशेनभोजिनोऽपि
 स्वकृतकर्मविपाकं पचासाविति नास्त्यणीयानपि दातुरप्रमत्तचाहोप इति । ।
 यच्चावाचि ‘मातुर्गर्भो’ दुःखहेतुः, मातापि गर्भस्य दुःखनिमित्तमित्युभयोः दुःखहेतुत्वादवघेन
 योगः’ इति तदभिमतमेव जैનાર્गं तयोः प्रमत्तत्वात् ।

यच्चोक्तमग्निदृष्टान्तસામર્થ્યદ્વિધ્યોઽપિ અવઘેન યુજ્યેત વધક્રિયાસન્વન્ધાદ્વદ્યત્ । યથા
 હિ અગ્નિઃ પૂર્વે સ્વાશ્રયં દહતીન્ધનાદિકમેવં વધક્રિયા વધ્યસમ્પન્નિની પ્રાક્ તાવદ્ વધક-
 (વધ્ય)મેવાવઘેન યોજયતિ ... તદેતદસત્ ... યથા કર્તૃગતયા હનનક્રિયાયા પ્રાણવિપો-
 જનં કર્મસ્થં ક્રિયતે સા વિવક્ષિતા, જ્વળનોઽપિ પતાયતા દદાન્તીકૃતોઽપ્રતિવદ્દહનસ્વભાવઃ
 સ્પૃદ્યમાતો બુદ્ધિપૂર્વકમન્યથા વા દહત્યેવ પ્રાણાતિપાતોઽપિ હિ પ્રમત્તેન ... ક્રિયમાણઃ
 કર્તૃસ્મદ્વદ્યંતયાઽવઘેન યોજયત્યેવેતિ દદાન્તાર્થઃ : તત્ર કઃ પ્રસજ્ઞો વધ્યસ્થાધર્મેણ ?
 દદાન્તધર્મી ચાનેકધર્મી તત્ર કશ્ચિદેવ ધર્મસાશ્રિત્ય દદાન્તે ઉપન્યસ્યતે । અથ સમ-
 સ્તધર્મવિવક્ષયા દદાન્તોપાદાનં તત્તો ન કશ્ચિદિર્ધર્મસાધનં સ્યાદ્ દદાન્તઃ । મ્વિકલપ-

આ ૧૪ પ્રમાણે પાંચ આનન્તર્યસંજ્ઞા (= આનન્તર્યસમાન) છે. ૧ માર્ત્ત-હંતીપ્રણ, ૨
 નિપતિપતિતથોપિસત્ત્વમારણ, ૩ શૈક્ષમારણ, ૪ સંધાયદારદારિકા = સંધાયદારમાર્ગવિધાત, ૫ રત્નપ્રભેદ. આ
 ૨૫ થી અધિક વર્ણન અભિધર્મકાશના ૩૪૧ નિર્દેશ નામના ૪ થી કોશસ્થાનની ૧૦૧-૧૦૩ થી કારિકામાં છે.

૧. અરુહસ્ય જાતિઃ—ખેટા ઉત્તરને જાતિ કહેવામાં આવે છે. આ જાતિના ૧ સાધર્મ્યસમા,
 ૨ વૈધર્મ્યસમા વિગેરે ૨૪, ભેદ છે તેમાં વિકલ્પસમા સાતમે ભેદ છે. “સાધનધર્મયુક્તે દદાન્તે ધર્માન્તર-

સમાના ચેયં જાતિરુપન્યસ્તા વસુવન્યુવેધેયેન^૨-સ્વાધ્યયદાહિત્વમન્નેઃ વિશેષધર્મોઽસ્તિ ન તુ વધક્રિયાયાઃ સ્વાધ્યયેઽવધયોગ ઇદાં તસ્માદ્વાગ્નિદષ્ટાન્તાત્ સાધ્યસિદ્ધિરિતિ યથોક્તં ન ચ દષ્ટાન્તામાત્રાત્ સ્વપક્ષસિદ્ધિરિતિ ઇતદ્વ્યયુક્તમ્, અજાનાનસ્યાપિ પ્રમત્તસ્ય પ્રાણાતિ-પાતાદવચ્યમિતિ મસ્તુત્ય અગ્નિરુદાહત. ।

યથોક્તમ્-કાયસ્યૈવ સેન્દ્રિયસ્ય તજ્જીવિતેન્દ્રિયં^૩ વ્યપદિદયતે ન ત્વન્યસ્ય આત્મનોઽ-માવાદિતિ, સદ્વ્યસમીचीनम्-યતઃ ... મિત્તાઃ સંજ્ઞેતનાદિક્ષણા મારણાવસાનાઃ, ત્થ કસ્ય પ્રાણાતિપાતઃ? ... ઇતિ સર્વથા ગૃહીતશરણત્રયા^૪ અપિ અદારણા એવ સૌગતા હત્યૈવં

વિકલ્પાત્ સાધ્યવિકલ્પ પ્રસજતો વિકલ્પઘમ ” [ન્યાયમાખ્ય-૫. ૧. ૪] આ તેનું લક્ષણ છે. ભૂતિના કિલ કિલ પ્રકારેનુ વિસ્તારથી વર્ણન ન્યાયધરના ૫, મા અભ્યાસના પ્રથમ આદિક્રમ તથા દિશ્નાતના ન્યાયમુખ (P. 56) વિશેરેમાં છે The assumption of a difference (in the homogeneous example) is called the balancing (જાતિ) alternative (વિકલ્પ-ધર્મા) [ન્યાયમુખ p. 56, આધનીઝ ઉપરથી પ્રો. ટ્યુમી કૃત ઇંગ્લીશ ભાષાંતર].

2 “અરે નૃદયપાગતમૂર્ખવેધેયવાદિશા ” [અમરકોશ ૨. ૧. ૪૮] હ્યમરઃ । મૂઢ.

3. બૌદ્ધોને ત્યાં ૧ ચક્ષુ, ૨ શ્રોત્ર, ૩ ઘ્રાણ, ૪ નિહૂવા, ૫ કાયા, ૬ મન, ૭ પુરુષ, ૮ સ્ત્રી, ૯ હૃદય, ૧૦ મુખ, ૧૧ કુશ, ૧૨ સૌમનસ, ૧૩ દૌર્ભનસ, ૧૪ ઉપેક્ષા, ૧૫ શ્રદ્ધા, ૧૬ વીર્ય, ૧૭ રશ્મિ, ૧૮ સમાધિ, ૧૯ પ્રજ્ઞા, ૨૦ અજ્ઞાતમાત્રારથાભિ, ૨૧ આજ્ઞા, ૨૨ આજ્ઞાતાભિ—આ પ્રમાણે ૨૨ ઇન્દ્રિયો માનવામાં આવે છે. તે પૈકી હૃદયતેન્દ્રિય અહીં વિવક્ષિત છે. આ બાબીરે ઇન્દ્રિયોનુ સર્વિતર વર્ણન અભિધર્મકાશના બીજા ઇન્દ્રિયવિદ્યા નામના પ્રકારશાસ્ત્રમાં છે.

બૌદ્ધોને ત્યાં ઇન્દ્રિય શબ્દનો ગુરુદોષ અર્થ કરવામાં આવે છે. અભિધર્મકાશભાષ્યના રૈય ભાષાનુવ.૬માં ને અર્થ છે તે નીચે મુજબ છે. વાયોને માટે રૈય ભાષાતર નિરર્થક હોવાથી એનું ઇંગ્લીશ ભાષાતર કરીને અહીં આપવામાં આવે છે—

What is the meaning of the word ‘ઇન્દ્રિય’? The root હદિ means ‘પરમૈશ્વર્ય’ supreme power. What exercises the supreme power is called ઇન્દ્રિય. Therefore, in general ઇન્દ્રિય means અધિપતિ sovereign.

આની સાથે સ્ફુટાર્થો વ્યાખ્યાની તુલના કરતા ક: પુનરિન્દ્રિયાર્થ: ? “હદિ પરમૈશ્વર્ય” [પામિનિ-ધાતુપાઠ ૬૪] હન્વન્તીતિ ઇન્દ્રિયાણિ, અધિપતય્ હ્યર્થઃ.—આપુ સંસ્કૃત ભાષા હશે એમ લાગે છે. ઇન્દ્રિય એટલે અધિપતિ. કહ કહ ઇન્દ્રિયનું કોના મન ઉપર અધિપત્ય છે? એનું વિસ્તૃત વર્ણન અભિધર્મકાશમાં છે.

4. શુદ્ધ સરણ ગચ્છમિ, ધર્મ સરણ ગચ્છમિ, ઇષ સરણ ગચ્છમિ—આ ને બૌદ્ધોને ત્યાં ત્રય શરણ છે તે અહીં વિવક્ષિત છે.

વિવેકદષ્ટિ બને

લેખક:—આચાર્ય ઓ વિજયકસ્તૂરચરિત મહારાજ.

કોઈ માનવી કયાય અથવા તો તિરસ્કારના ભાવોથી મોં જગાડીને કોઈ માણસને કહી બેસે કે તું તો પશુ છે, તો ઉપશમ ભાવ વજરને અજ્ઞાની છવ તરત જ આશ્ચર્ય, શોક કે ક્રોધાદિના વિકારોથી ઘેરાઈ જશે; કારણ કે માનવ દેહધારી પુદ્ગલાનદી અજ્ઞાની છવ માત્ર પોતાને એમ માને છે કે—અમે માણસ છીએ આવા જંઠાસકત માણસો આકાર માત્રને જ માણસ માનવાવાળા હોય છે. પણ માનવીની ઓળખાણ કરાવનાર લક્ષણો તરફ તેમનું લક્ષ્ય હોતું નથી. દરેક વસ્તુને ઓળખાવવાને તેનામા ખાસ ધર્મ રહેલો હોય છે જેમકે મીઠાશ સાકરને ઓળખાવે છે, કડવાશ કરીઆતાને, ઉષ્ણતા અગ્નિને, મુગધી પુષ્પને અને ઉપયોગ

આત્માને ઓળખાવે છે તેમ વિવેક (માણસાઈ) માણસને ઓળખાવે છે જેમાં વિવેક ન હોય તે માત્ર આકારથી માણસ કહેવાય અને તેથી તે માનવ છવનનું વાર્તિક ફળ મેળવી શકે નહિ માનવીને જે સુક્ષ્મને અધિકારી જણાવ્યો છે તે વિવેકદષ્ટિ માનવીની અપેક્ષાથી જ છે પણ વિવેકશૂન્ય માત્ર માનવદેહની અપેક્ષાથી નથી કહ્યો. અને તેથી કરીને જ માનવીને યોગ્યતા અયોગ્યતાના પ્રમાણુમા બધીય ગતિ-ચેતના અધિકારી વર્ણવ્યો છે

જગતમા વિવેક અનેક પ્રકારે ઓળખાય છે. કોઈ માણસ કોઈને ત્યા મળવાને કે બેસવાને માટે જાય છે ત્યારે ઘરઘણી મળવા આવ-

વિચાર્યમાણં સુગતશાસનં નિઃસારસ્વાત્ત્વં યુક્તિં ક્ષમત્ત્વં ઇતિ । ” ૬ [તત્ત્વાર્થહારિમદ્ધી ૭ । ૮]

અભિધર્મકોશભાષ્ય અને તેની સ્ફુટાર્થો વ્યાખ્યા સાથે તુલના કરવાથી અહિંસાસળધી તત્ત્વાર્થદીકાન્તર્ગત ચચાર્જી બરાબર સ્પષ્ટ સમજી શકાયો એમા કશી શકા નથી સંયોધન-સંપાદન તથા અર્થપરિગ્રહાને વ્યવસ્થિત અને ચોક્કસ કરવા માટે પૂર્વપક્ષાદિના મૂલભાગો ચોધવાની દિશામાં પ્રયત્ન થવાની અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે આ રીતે થાય તો કઠિન લાગતાં સ્થળોનાં પઠન-માઠનમાં પણ અતિ સરલતા આવે તેમજ આપણા પૂર્વાચાર્યો વિશાળ-દષ્ટિથી સતત જાગરુક રહીને પરદર્શનનાં આક્રમણોનો ભૂતકાલમાં કેવો તીવ્ર પ્રતિકાર કરતા હતા એ પણ યથાર્થ રીતે પ્રકાશમાં આવે.

<p>સુ તલેગાંવ હમદેરે, છઠ્ઠા-મુના સં. ૨૦૦૪, શ્રાવણ સુદ ૧૧.</p>	<p>મુનિરાજશ્રીમુચનવિજયાન્તેવાસી, મુનિ જમ્બૂવિજય ।</p>
---	---

5. વાચકો આ પણ ધ્યાનમાં લે કે, "બહુમિષાવેનવત્ત્વ" [તત્ત્વાર્થ સૂત્ર-૭ । ૮] સૂત્રની દીકામાં "અન્યયાસદ્વિજો વાન્યમર્મમિજે મૃણવચ્ચ ।" આ જે કારિકાધર્મનું ખંડન છે તે પણ અભિધર્મ-કોશની જ [૪ । ૭૪] કારિકા છે

નારતે આવકાર આપે છે, જાણે યદ સામે જાય છે, ગાદી-તરીયા કે ચુરશી ઉપર બેસાડીને દોમ-કુશળ પૂછે છે, ચા-પાણી માટે આગ્રહ કરે છે. ઇત્યાદિ દેખીતી રીતે વિનય ભરેલા વર્તણૂકને-પછી ભલે મનમાં તિરસ્કાર જ કેમ ન હોય તો પણ તેને વિવેક કહેવામાં આવે છે. તમન તથા જન્મભરણના પ્રસંગોમાં એક બીજાને ત્યાં જવું, કાંઈપણ કામ માટે પૂછવું અને જતાવે કે ન જતાવે તો પણ ઉત્સાહ જતાવી કોઈપણ કામ કરવા માંડી પડવું, આવી આવરણ પણ વિવેક તરીકે ઓળખાય છે. નહિં ચાલે, જવું પડશે, રહેવું પડશે, આવવું પડશે, છૂટકો નથી, કરવું પડશે, આપવું પડશે, ખોટું દેખાય, નમવું પડશે, ઇત્યાદિ જે લોક વ્યવહાર મરણ વગર-અનિચ્છાએ પણ ફરજિયાત કરવામાં આવે છે કે જે એક પ્રકારનો દંભ છે તેને પણ લૌકિક જનતા વિવેક કહે છે. જેનાથી પોતાનો સ્વાર્થ સારી રીતે સધાતો હોય તેવાને તન-મન-ધનથી મદદ કરવી, ખીમારીની અવસ્થામાં સેવા કરવી, પોતાનો તમય થો છોડીને પણ વળતરનો ભોગ આપવો-માવો પણ એક પ્રકારનો વિવેક મનાય છે. જેમાં જે તણ જણ વાતો કરતા ચાલ્યા જતા કાચ અને સામેથી સુખી-ધનાઢ્ય કોઈ પરિચિત નાનવી મળે તો મો ઉપર ખૂબ જ પ્રસન્નતા ળાખીને હાથ જોડવાપૂર્વક તેના અત્યંત તણાણ કરવા, છતા અછતા શુભો ગાવા, તેના તરોની શ્રેષ્ઠતા જતાવીને પ્રશંસા કરવી અને પછી છૂટા પડીને પોતપોતાને રસ્તે ચાલવા માંડવું કે તરત જ તેની પીઠ પાછળ તેના દોષો જતાવીને વળોડવું-આવો પણ એક રીતે વિવેક ગણાય છે. આ પ્રમાણે જગતમાં વસનારા માણસોએ અનેક પ્રકારે વિવેકની વ્યવસ્થા કરી છે પણ જે વિવેકથી માણસ જની શકાય છે તે વિવેક જુદા જ પ્રકારનો છે. માણસને

સુદ્ધિનો અધિકારી જાનાવનાર વિવેકમાં જડા સહિત-સ્વાર્થ-માયા-પ્રપંચ-દંભ કે મિત્યા આડંબર જેવું કશુંય હોતું નથી. જડચેતન્યના સંયોગ સ્વરૂપ જાનાવટી સંસારમાં અનેક પ્રકારની વસ્તુઓ દૃષ્ટિગોચર થઈ રહી છે. આ બધીય વસ્તુઓમાં નકામું કાંઈ પણ નથી અને જે નકામું છે તે આકાશપુષ્પની જેમ અભાવ-સ્વરૂપ છે, એટલે કે તે નથી જ. કોઈને પણ જડસ્ત ન પડે એવી વસ્તુની સંસારમાં હયાતી જ નથી. ઉપયોગી બધીય વસ્તુઓની ગદ્યાય છવોને જડસ્ત પડતી નથી કોઈને કોઈ વસ્તુની જડસ્ત હોય છે તો બીજાને બીજી વસ્તુની જડસ્ત હોય છે, અર્થાત્ એકને જે વસ્તુ ઉપયોગી હોય છે તે જ વસ્તુ બીજાને નિરુપયોગી હોય છે. અને એટલા માટે જ વસ્તુઓના બે ભાગ પડે છે અથવા તો વસ્તુઓ બે પ્રકારની હોય છે તેમાં એક હેય-ત્યાગવાયોગ્ય અને બીજી ઉપાદેય એટલે શ્રદ્ધા કરવા યોગ્ય-છે. એક વસ્તુ એકને હેય હોય છે ત્યારે તે જ વસ્તુ બીજાને ઉપાદેય હોય છે. આ બંને પ્રકારની વસ્તુઓને સાચી રીતે ઓળખીને ઉપાદેય વસ્તુઓનો આદર અને હેય વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવો તે તાત્વિક વિવેક કહેવાય છે.

સંસારમાં સકર્મક છવોના કર્મને લઈને અનેક લેક પડ્યા છે તેવી જ રીતે છવોએ શ્રદ્ધા કરેલા પુણ્યને સ્ક ધસ્વરૂપ દેહોમાં પણ કર્મને લઈને જ લિઘ્ન મિત્ર સંસ્થાન-આકૃતિ તથા વણાદિમાં વિવિધતા જણાય છે. દેહાદિ રૂપી જડ વસ્તુ અને અરૂપી આત્મા ચેતન-સ્વરૂપ બંનેમાં પરસ્પર હેયોપાદેયતા રહેલી છે. મિત્ર શુભ ધર્મવાળી વસ્તુઓ પરસ્પર એક બીજાને માટે હેય હોય છે, કારણ કે આવી વસ્તુઓ એક બીજાની પ્રકૃતિમાં વિકૃતિ ઉત્પન્ન કરે છે. જે વસ્તુઓ પરસ્પર એક બીજાની પ્રકૃતિની પોષક હોય તેવી વસ્તુઓ એક બીજાને

મોટે ઉપાદેય હોઈ શકે છે. આત્માને માટે જડાત્મક વસ્તુ માત્ર હેય-ત્યાગવા યોગ્ય છે, કારણ કે જડ તથા જડતા વિકારસ્વરૂપ વસ્તુઓ આત્માની જ્ઞાનાદિ પ્રકૃતિઓને વિકૃત બનાવે છે જેનું પ્રત્યક્ષ હેયોપાદેય વસ્તુઓના ત્યાગ તથા અહંભૂતિ વિવેકદ્વારા આત્મવિકાસ કરનારા જ્ઞાની પોતે તો છે જ પણ તેમના વચનોને શ્રદ્ધાપૂર્વક અભ્યાસ કરનારાઓને પણ હોય છે કે અનાદિ કાળથી જડ સ્વરૂપ કર્મ તથા કર્મના વિકાર સ્વરૂપ કંષાયવિષયના ઉપાદેયપણાથી-આદર કરવાથી આત્મામાં થયેલી વિકૃતિને લઇને અનેક ભેદવાળા આત્માઓ જણાય છે. જે ચાર ગતિ અને ચારાસી દ્વાપ છવાયોનિ કહેવાય છે તે આત્માની વિકૃત દશાનું પરિણામ છે અને તે હેય વસ્તુઓના આદર કરવાથી જ આવ્યું છે.

હેય-ઉપાદેય વસ્તુઓને જાણવા માત્રથી વિવેકી કહેવાય નહિ, કારણ કે ખીજનું જણાવેલું જાણનારાઓ પણ અવિવેકનું રૂળ મેળવી શકે છે માટે ખીજનું-જ્ઞાનીયોનું જણાવેલું જાણીને તેના આલંબનથી પોતે જ્ઞાની બનવાની નફરત છે. અર્થાત માનવી જ્ઞાની પુરુષોના વચનો વાંચીને કે સાંભળીને પોતે કહી સંભળાવે છે અને સમજાવે છે, પણ જ્યાં સુધી હેયોપાદેયનો આદર કરીને સમ્યગ્ જ્ઞાની બની શકાય નહિ ત્યાં સુધી વિવેકદષ્ટિ કહી શકાય નહિ, અને એટલા માટે જ સિદ્ધશર્પૂર્વ-કાંઈક જિલ્લા દશ પૂર્વ જાણનારને અવિવેકી કહ્યા છે કારણ કે તે ખીજનું કહેલું માત્ર જાણે છે પણ પોતે જ્ઞાની નથી, એટલે કે તે જ્ઞાનીયોના વચનોથી હેય-ઉપાદેયને માત્ર જાણે જ છે પણ પોતે ત્યાગવા યોગ્યનો ત્યાગ અને આદરવા યોગ્યનો આદર ન કરવાથી અજ્ઞાની-અવિવેકી કહેવાય છે. અને તેથી કરીને તે જન્મ-જરા-મરણમાંથી છૂટી શકતો નથી, જે કે આવા

અવિવેકી છવો પણ જાણ હેયને ત્યાગે છે અને ઉપાદેયને અહંભૂતિ કરે છે જેથી સ્વંભૂત દષ્ટિવાળા તેમને ત્યાગી કે જ્ઞાની તરીકે જોવાળે છે છતાં તાત્ત્વિક દષ્ટિથી જોનારા જ્ઞાની પુરુષો તો તેને ત્યાગી કે જ્ઞાની માનતા નથી. કારણ કે સમ્યગ્ જ્ઞાનીયોની દષ્ટિમાં સમ્યગ્દષ્ટિ જ્ઞાની હોઈ શકે છે અને જ્ઞાની જ સાચા હેયોપાદેયનો આદર કરી શકે છે, અને સાચો ત્યાગી પણ તે જ હોઈ શકે છે. અજ્ઞાની જે હેયોપાદેયનો આદર કરીને અહંભૂતિ જનતામાં ત્યાગી અને જ્ઞાની કહેવાય છે તે તાત્ત્વિક હેયોપાદેયનો અનાદર કરવાથી ત્યાગનું સાચું રૂળ મેળવી શકતો નથી. જે તાત્ત્વિક હેયોપાદેયને જાણતો નથી, શ્રદ્ધાતો નથી, આદર પણ કરતો નથી તે અતાત્વિક હેયોપાદેયનો આદર કરવા છતાં પણ અજ્ઞાનો અવિવેકી જ કહી શકાય છે. અને તે મિથ્યાદષ્ટિ તથા અસમ્યક્ ત્યાગથી સ્પષ્ટ સમજાય છે.

આત્મા ઉપાદેય છે અને જડ હેય છે. સમ્યગ્જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર આદિ આત્માના ધર્મો ઉપાદેય-અહંભૂતિ કરવા યોગ્ય છે અને વર્ણ, ગંધ તથા રસાદિ પુદ્ગલના ધર્મ હેય-ત્યાગવા યોગ્ય છે કષાય વિષય ત્યાગવા યોગ્ય છે, સમસાવ-શાંતિ-સંતોષ અહંભૂતિ કરવા યોગ્ય છે, પૌંડ્રલિક વસ્તુ માત્ર જ્ઞાન-આનંદ-સુખ તથા છવનની બાધક છે પણ સાધક નથી ઇત્યાદિ તાત્ત્વિક હેયોપાદેયના આદરનો મિથ્યા દષ્ટિના ત્યાગમાં અભાવ હોય છે છતાં માત્ર અર્મઅશુધી જોનાર જનતા તેને ત્યાગી તથા વિવેકી કહે છે પણ જ્ઞાનદષ્ટિથી જોનારને તે માન્ય નથી. તે જ્ઞાની પુરુષોએ કથન કરેલી શુદ્ધસ્થાનકોની વ્યવસ્થા ઉપરથી સમજી શકાય છે. તાત્ત્વિક વિવેકીની શરૂઆત ચોથા શુભ-કાળાથી થાય છે. તેની પહેલાના શુભસ્થાનમાં એટલે કે ખાસ કરીને પ્રથમ શુભસ્થાનકમાં રસ,

બુદ્ધિ અને સાતા ગૌરવતાનો તારતમ્યપણે આદર હોય છે, રાગ-દ્રેષ તથા મોહની સારી રીતે ડખાલને લઈને હેયસ્વરૂપ ક્ષાય તથા વિષયનો અત્યાદર હોય છે, તેમજ હેય ધર્મને ઉપાદેય ધર્મ પછે અણુઝલુને સમન્વયીને પૌંદ્ર ગલિડ વસ્તુઓના અનુકૂળ ગુણ-ધર્મો મેળવીને સતોષ માને છે માટે જ મિથ્યાદષ્ટિમા હેયો-પાદેયનો આદર હોવા છતાં પણ તાત્વિક દષ્ટિથી તે વિવેકી કહેવાતો નથી, કારણ કે વિવેકી આત્માઓ તો રાગ-દ્રેષ તથા મોહને હેય સ્વરૂપ સમન્વતા હોવાથી રાગાદિવાળી પ્રવૃત્તિ યોને ધર્મ પછે ઓળખાવીને પ્રધાનતા આપતા નથી. જે પ્રવૃત્તિ રાગ દ્વેષાદિને ઉત્તેજિત કરવા વાળી હોય અથવા તો મોટાને સાચુ સમન્વવવા માયા-પ્રપ અને આશય લેવો પડતો હોય તેવી પ્રવૃત્તિને વિવેકી પુરુષો આદરતા જ નથી.

કેટલાક માનવી બુદ્ધિશાળીને વિવેકી માનવામાં મોટી ભૂલ કરે છે, કારણ કે બુદ્ધિશાળી તથા વિવેકમા મોહુ અતર છે જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી બુદ્ધિશાળી તથા વિદ્વાન બની શકાય છે પણ વિવેકી બની શકાતું નથી વિવેકી બનવાને માટે દર્શન મોહના ઉપશમાદિ કાવોની ખાસ જરૂર છે. તે સિવાય તો વિવેકી બની શકાય જ નહિ, માટે બુદ્ધિશાળી અથવા તો વિદ્વાન વિવેકી હોય જ એવો નિયમ નથી તેવી જ રીતે વિવેકી અવશ્ય વિદ્વાન હોવો જ એકથે એવો પણ નિયમ નથી વિવેકી જ્ઞાના વરણીય કર્મના ઉદયથી થોડુંક પણ ભણેલો હોય તો પણ તે જ્ઞાની કહેવાય છે અને અવિવેકી દ્વાદશાગ લણતો હોય કે જનતામા સમર્થ વિદ્વાન કહેવાતો હોય તોયે તે અજ્ઞાની છે માટે જ વિવેક અને બુદ્ધિ બંને ભુદી વસ્તુ છે અવિવેકી વિદ્વાન સ્વ-પર આત્માનું જેટલું અર્હિત કરી શકે

છે તેના અસખ્યાતને લાગે પણ અવિદ્વાન વિવેકી કરી શકતો નથી. વર્તમાન કાળમા કહેવાતા અવિવેકી વિદ્વાનો અણુઝલુ જનતાને હેય વસ્તુને ઉપાદેય અને ઉપાદેય વસ્તુને હેય સમન્વવવા વિવેકશૂન્ય બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવાવાળા ઘણા જણાય છે કેટલાક વિવેક-શૂન્ય વિજ્ઞાનને પ્રધાનતા આપી વખાણે છે પણ અજ્ઞાનના કૂપમા પરિણમેલા વિજ્ઞાનથી થતો વિનાશ પ્રલય ધમ્મ રહ્યો છે તેથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે વિજ્ઞાન પણ એક પ્રકારનું અજ્ઞાન હોવાથી જ પરિણમે ઐહિક અને આમુખિક બને લોકમા માણસોનું અર્હિત કરનાર જ નીવડ્યું છે અને તે વિવેકશૂન્યતાનું જ પરિણામ છે, છતાં પુણ્યલાન દો છવોને તેનાથી વિવિધ પ્રકારના વૈષયિક સાધનો મળવાથી તેઓ અત્યારના વિજ્ઞાનીયોની ખૂબ જ પ્રશંસા કરે છે, અને જ્ઞાની પુરુષો કરતા પણ વધીને તેમની બુદ્ધિકાશયતાને પ્રધાનતા આપે છે પણ તેમનું લક્ષ્ય આત્મચક્ષિતની ક્ષીણતા તરફ જરાય હોતું નથી તેમજ જડાસક્તિને લઈને આત્માની સ્વતંત્રતા નદ થઈ રહી છે તે પછી તેમને સમન્વતું નથી રાગ-દ્રેષ તથા મોહઅસ્ત આત્માઓ અનાદિ કાળથી જ સિત્ત જિત્ત સમયે જડનો વિકાસ કરતા આળ્યા છે અને તેના અંગે સ સારમા જન્મ-મરણની સામગ્રીનો સ અહ તથા વધારો કરતા આળ્યા છે અને કરી રહ્યા છે એ કે અવિવેકમૂળ ક્ષિત્તિ જ્ઞાતિની જાતિઓનાં તે છવો જડ બુદ્ધિની સામગ્રી ભેગી કરે જ છે, પણ વિવેક-દષ્ટિ બનવાના અધિકારી માનવ જીવનમા પણ અવિવેકી રહીને પુણ્યલાન દીપણે-જડાસક્તિથી જેઓ કર્મથી વધારે લેપાઇ રહ્યા છે અને ભવોની સખ્યા વધારી રહ્યા છે તેઓ માનવ જીવનની અવગણના કરી રહ્યા છે તેમજ મોહની શિખવણીથી આત્મા પત્તિ કરતા જડ સ પત્તિ

મે વધારે કીમતી સમજી રહ્યા છે. જેથી કરીને હોયોપાદેયરૂપ વિવેકની વાત જ ગમતી નથી. જડનો વિકાસ થવાથી વૈષયિક વાસનાઓ વધુ પોષાય છે અને વિવેક નષ્ટ થાય છે છતાં મોહના દાસ ગનેલા છવોને તે ગમે છે. જડનો જેટલો વિકાસ થાય છે તેનાથી વધીને આત્મ-વિકાસ શુભનો નાશ થાય છે એટલે અજ્ઞાનતા પણ પુષ્કળ પ્રમાણમાં વધે છે. યદ્યપિ જડ-સક્તોને અજ્ઞાનપણું આત્માને માટે જ હોય છે એટલે આત્માને. તેઓ સારી રીતે ઓળખી શકતા નથી; પણ જડના તો સારી રીતે જાણ હોય છે, કારણ કે તેઓ વૈષયિક સ્વભાવ સાધનો મનગમતા સારમાં સારા ગંનાવી શકે છે અને તેને વાપરીને સારમાં સારી સુખ-શાંતિ અનુભવીને અત્યંત સંતોષ મનાવે છે તેથી તેમનો અવિવેક પણ સારી રીતે પોષાય છે. આવી રીતે હેયને જ ઉપાદેયની શ્રદ્ધાથી સ્વીકારતા હોવાથી તાત્ત્વિક દૃષ્ટિથી તેઓ અજ્ઞાની જ હોય છે છતાં તેમને વિજ્ઞાની કહેવામાં આવે છે તે એક પ્રકારની જડાસક્તિનું સ્પર્શ છે. આત્માને સારી રીતે ઓળખી તેની મહત્તા સંમજનનાર તત્ત્વદષ્ટિ વિવેકી પુરુષો વિષય-પોષક જડના ધર્મનો વિકાસ કરનારને વિજ્ઞાની તરીકે ગણતા નથી, કારણ કે વિજ્ઞાન તો આત્માનો શુભ છે તેના વિનાશક જડનો વિકાસ કરનાર. જ્ઞાનને વિજ્ઞાન કેવી રીતે કહી શકાય? આત્મવિકાસક બોધ સિવાયનું જ્ઞાન વિજ્ઞાન હોઈ શકે જ નહિ અને જે વિજ્ઞાન છે તેનાથી આત્માનું અહિત કે અકલ્યાણ થાય જ નહિ માટે જ દર્શન મોહનો બ્યાં સુધી ગાદ ઉઠવ હોય ત્યા સુધી વિજ્ઞાન પણ કહેવાય નહિ. જ્ઞાન-અજ્ઞાન તથા વિજ્ઞાન આત્મસ્વભાવની અવરયાઓ છે અને તે ઔદયિકાદિ ભાવોને દબાવે થયેલી છે. જ્ઞાનાવરણ, દર્શનમોહ અને ચારિત્રમોહ આ

ત્રણમાંથી એકલા જ્ઞાનાવરણનો ક્ષયોપશમ હોય તો જ્ઞાન, અજ્ઞાનપણે ઓળખાય છે. જ્ઞાનાવરણ તથા દર્શનમોહ અનેનો ક્ષયોપશમ અથવા તો દર્શનમોહનો ઉપશમ કે ક્ષય હોય તો જ્ઞાન, જ્ઞાન તરીકે કહેવાય છે અને જ્ઞાનાવરણ, દર્શન મોહ તથા ચારિત્રમોહ ત્રણેનો ક્ષયોપશમ હોય તો તે જ્ઞાનને વિજ્ઞાનની કોટીમાં મૂકવામાં આવે છે; માટે જ જડનો જ વિકાસ કરવાવાળી બુદ્ધિ વિજ્ઞાનને ઓળખાવતી નથી; કારણ કે તેનાથી તાત્ત્વિક હિત સાધી શકાતું નથી.

વસ્તુસ્થિતિ આવી હોવાથી માણસે વિવેકી જનનું લોધયે. શ્રી મહાવીર પ્રભુના અનુયાયી તરીકે પોતાને માનીને ધાર્મિક વ્રત્તિ આદરનાર માણસોએ તો વિવેકી જનવાને માટે જ ઘણી જ કાળજી રાખવી લોધયે; કારણ કે વિવેક વગરના ધર્મને વિવેકી પુરુષો તાત્ત્વિક ધર્મ કહેતા નથી. તેમનું માનવું છે કે-વિવેકશૂન્ય ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરવાથી માનવી તાત્ત્વિક ક્ષણ મેળવી શકતો નથી. ધાર્મિક ક્રિયા કરીને માત્ર ચક્રવર્તી કે દેવેન્દ્ર જનવાનું પૂન્ય કેમ ન મેળવ્યું હોય પણ દર્શનમોહના ઉપશમ આદિથી પ્રગટ કરેલા ઔપચારિક આનંદ તથા સુખના આગળ પુન્યથી મેળવેલા ચક્રવર્તી તથા દેવેન્દ્રનું સુખ અનંતાનંતમે ભાગે પણ હોઈ શકતું નથી, કારણ કે પુન્ય કર્મથી મળેલા સુખ તથા આનંદ પરપોષ્યલિક વસ્તુના સંયોજસ્વરૂપ હોવાથી જોટા છે-સુખાભાસ છે અને મોહના ઔપચારિક આદિ ભાવોથી પ્રગટ થયેલું સુખ આદિ આત્મિક-પોતાના જ હોવાથી તાત્ત્વિક છે અને તે તાત્ત્વિક સુખ-જીવન-આનંદ આદિ વિવેક-દષ્ટિ જીવે જ મેળવી શકે છે માટે તાત્ત્વિક વસ્તુ મેળવવાની ઇચ્છાવાળા માનવ જીવનમાં જીવનાર જીવે એ વિવેકદષ્ટિ યદ્યપે સાચા માનવી જનવાની આવશ્યકતા છે.

અનુવાદક — 'અભયારસી' બી એ

સસારમાં કોઈ વિરલા મનુષ્યો હશે કે જેઓ કોઈ પણ ચિંતાથી પીડિત નહિ હોય ચિંતા એક પ્રકારનો ભારે માનસિક કલેશ છે જેનાથી ઘણે ભાગે કોઈ પણ વ્યક્તિ મુક્ત નથી ચિંતાનો વિષય હમેશા બદલાતો રહે છે બાળક, વૃદ્ધ, ગરીબ, અમીર, રોગી, નીરોગી સૌને કાંઈ ને કાંઈ ચિંતા તો લાગેલી જ હોય છે એમ જ નહિ પરંતુ મનુષ્યનું જીવન જેમ જેમ વિકસિત થતું જાય છે, તેમ તેમ તેની ચિંતાનો વિષય વધારે ને વધારે જટિલ થતો જાય છે બાળકને માત્ર ભોજનપ્રાપ્તિની ચિંતા રહે છે, તે પણ ખૂબ લાગે ત્યારે જ જ્યારે તે મોડું થાય છે ત્યારે શત્રુ વાની ચિંતા, પરીક્ષામાં પાસ થવાની ચિંતા, આજીવિકા પ્રાપ્તિ કરવાની ચિંતા અને માનપ્રતિષ્ઠા, ધન દાક્ષત વગેરેની અનેક પ્રકારની ચિંતાઓ ધીમે ધીમે એના મન પર પ્રભુત્વ જમાવે છે બાળકની ચિંતાઓ તો શશ્વિક હોય છે, પરંતુ પ્રાણવરચાવાળાની ચિંતાઓ વધે સુધી આગે છે

મનુષ્યનો સ્વભાવ જ એવો છે કે—તે ચિંતા વગર રહી જ શકતો નથી જે મનુષ્યને ચિંતા નથી હોતી તે મનુષ્ય નથી તે દેવ હોય છે અથવા પરુ હોય છે ચિંતાની મનોવૃત્તિનું વિશ્લેષણ કરવામાં આપો તો જણાશે કે જેણે કોઈક નાણુપત્રને ચોરી કરી અપૂર્ણતાનું જ્ઞાન હોવું એ છે માણસ અને તેની સ્થિતિમાં હોય છે તો પણ તે કદિ પણ પોતાની સ્થિતિમાં સતુષ્ટ નથી રહેતો એક જગ્યાએ જઈ જ વિદ્વાન મહાશય લખે છે કે—એક છુપ્ત પોલીસ કર નારને અડધી સૂંછિને માલિક બનાવવામાં આવશે તો પણ તે સતુષ્ટ નહિ થાય, તે તુરંત જ જાડીની સૂંછિના માલિકની સાથે ઝગડવા લાગશે આ અવૃત્તિનું

કારણ એ છે કે—સ્વાભાવિક રીતે જ આત્મા હમેશા પોતાની સ્વરૂપભૂતા પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવા હઠે છે તે જ્યાંસુધી પૂર્ણતાને પ્રાપ્ત નથી કરી શકે ત્યાં સુધી સતુષ્ટ રહી શકતો નથી તેની ચિંતાનો વિષય કોઈ ને કોઈ રહેવાનો જ

તે પૂર્ણતા શું છે? શું તે અપૂર્ણતાની અનુભૂતિના અભાવમાં છે? હા કોઈ કોઈ માણસો ભ્રમવશ બની એ વાતમાં નિશ્વાસ રાખે છે, ચિંતાથી વ્યાકુળ થયેલ માણસ ત્રણ વસ્તુઓ આશ્રય લે છે નિદ્રા, નશો અને શૂન્ય મનુષ્યને જે કુખ્ય છે તે તેની ચેતનતાને દારણે જ છે જે વખતે તે પોતાની ચેતનતા ખોઈ બેસે છે તે વખતે તેની ચિંતાઓ તેમજ બધાઓ પણ વિલીન થઈ જાય છે નિદ્રા મનની અચેતન અવસ્થા છે અને તેમાં ચિંતાઓ આપોઆપ શાંત રહે છે ગાઢ નિદ્રાની અવસ્થામાં આપણે પથ્થર જેવા જડ બની જઈએ છીએ જાગૃત કે સ્વપ્નાવસ્થામાં ચિંતા ચચળ રહે છે, સુષુપ્તિમાં તે શાંત થઈ જાય છે અને તેને લાંબને તે જગ્યા પછી ફરી નવી શક્તિ સાથે સસારમાં ઉપરિચિત થઈ જાય છે

ચિંતા—જેણે કુપ્રસાદિતી સતેષ્ટાનિ એ તે હમેશાં ચાલુ નથી રહેતી તેનો અમુક સમય પછી આપો આપ જાય થાય છે અને ફરી મનમાં અનેક પ્રકારના તરંગો ઊઠવા લાગે છે એનાથી બચવા માટે કેટલાક લોકો ભ્રમવશાત્ નશાવાળી ઝીંજેનું સેવન કરે છે એ તો મનને એક જગતનું કલોરોદોશમાં આપીને બેઠો કરવાનું છે કે જેથી કરીને તે કોઈ રીતે સસારનું ચિંતાઓ બૂલી જાય આધુનિક મુદારકો નશાવાળ

‘ચીજોતું’ વેચાણ કાયદાથી બંધ કરવા હવે છે તેમજ મદિરાપાન અટકાવવા માટે અનેક પ્રયત્નો કરે છે, પરંતુ કુખની અનુશૂતિનો અભાવ કરવા માટે નશાને સાધન માનનાર મનુષ્યો છે ત્યાં એ રીતે એ ચીજો અટકાવી શકાય તેમ નથી જ્યાં સુધી મનુષ્યના મનને તીવ્ર ચિંતાઓ સતાવ્યા કરશે ત્યાં સુધી તે તેનાથી મુક્તિ મેળવવાના એવા કાંઈ ને કાંઈ સાધનો શોધવાનો કે જોનાથી એને કૃત્રિમરૂપે અચેતનતા પ્રાપ્ત થઈ જાય.

જે મનુષ્ય એવી ચિંતાઓથી પીડાતો હોય છે કે જોનાથી છૂટકારો પામવાની તેને કાંઈ પણ આશા જ નથી દેખાતી તે મૃત્યુને આશ્વાન કરે છે. મૃત્યુ દીર્ઘ કાળ સુધી રહેનારી નિદ્રા છે. અને અવસ્થામાં મનને આશ્રય અભાવ છે.

પરંતુ સમજી મનુષ્ય ચિંતાથી મુક્ત થવા માટે નિદ્રા તેમજ નશાનો આશ્રય લેતો નથી તેમજ મૃત્યુનો આશ્રય પણ લેતો નથી એ આશ્રય લેવો એ તો જ્ઞાન માર્ગથી વિમુખ થવાનું છે, જીવન-સમાધાની જાગી જવાનું છે આપણે યાદ રાખીએ જોઈએ કે અવિવેકી અને કાપર મનુષ્ય કદી પણ સુષી રહેતો નથી ચેતનતા આવે છે કે તરત જ એના માથે ફરી ચિંતા સ્વાર થઈ જેણે છે એટલું જ નહિ પણ વારંવાર જીવનસામાન્ય જીવન ન લેવાની વૃત્તિ પ્રબળ થઈ જાય છે ત્યારે મન કુર્જલ થઈ જાય છે અને એના પરિણામ રૂપે તેના મનની સાથે મહાભયકર ચિંતાઓ ખડી થઈ જાય છે જે એના કુખને ખૂંદ જ વધારી મૂકે છે. ચિંતાના સ્વરૂપને જાણવાથી જ આપણે ચિંતાથી મુક્ત થઈ શકીએ છીએ ચિંતા આધ્યાત્મિક શક્તિના દ્વાસથી પેદા થાય છે જ્યારે આપણે વારંવાર કાંઈ પણ વિષયનું ચિંતન કરીએ છીએ ત્યારે આપણી માનસિક શક્તિ ખર્ચાઈ જાય છે માનસિક શક્તિ ખર્ચાઈ જતા કાંઈ પણ વિષયનું મનમાં આવવું ચિંતાનું કારણ થઈ પડે છે જેવી રીતે જવરથી

પીડાતા મનુષ્યને સર્વ પ્રકારનું ભોજન કડવું લાગે છે તેવી રીતે માનસિક શક્તિ વગરના મનુષ્યને દરેક સામાજિક વિષય ચિંતાનું કારણ બની જાય છે વિષયો સંબંધી વિચાર કર્યા કરવાથી ચિંતાઓ ઝાઝી થતી નથી, બધે વધતી જ રહે છે. વિષય-ચિંતન જ ચિંતાનું સ્વરૂપ છે. જો કાંઈ મનુષ્ય ચિંતાથી મુક્ત થવા ઇચ્છતો હોય તો તેણે કાંઈપણ વિષય સંબંધી વધારે વખત સુધી વિચાર ન કરવો, જોઈએ એમ કરવાથી જ આપણા જીવનની અનેક સમસ્યાઓને આપણે સફળતા દલાડી કરી શકીએ છીએ આંતરિક વિદ્યાન એપ્રેન્ડર્સ કાર્પેન્ટર એક પ્રસંગમાં લખે છે કે તુરંતને માટે વિચાર માનનો વિનાશ કરી દો. ખૂબી એ વિચારની શક્તિ અભ્યક્તરૂપે તમારી સમસ્યાઓને સફળતા ઉઠાવી દેશે.

ત્યારે હેમ્પ્ડિસ્ટે પોતાના શિષ્યોને સ્વપર્શ-પ્રચાર અર્થે દેશવિદેશમાં મોકલ્યા ત્યારે તેણે તેઓને ઉપદેશ આપ્યો કે “તમારે હમેશા નીંદ્રા બનીને સોઈને ઇશ્વરનો માર્ગ દેખાડવો. કાંઈ તમને તકલીફ દે તો તે સહન કરવી તમને શિરફાટ કરીને કાંઈ ન્યાયાધીશની સામે ઊભા કરવામાં આવે તો તમારે શી જવાબ આપવો તેનો વિચાર ન કરવો. ન્યાયાલયમાં જે કામ મનમાં આવે તે તેને કહી દેવું.”

આ ઉપદેશમાં એટલું સ્પષ્ટ છે કે પોતાના અવિષ્ય સંબંધી વધારે પડતા નકામા વિચાર કર્યા કરવાથી જ માણસ કુખી બને છે.

ચિંતાનો નાશ કરવો એક ઉપાય એ છે કે-આપણે હમેશા એમજ વિચારવું કે-જો કાંઈ બને છે તે આપણા કષ્ટાણ માટે જ છે. આ લાવવાને દહ કરવાના પ્રયત્નો લયયોગ કહેવામાં આવે છે આપણા જીવનમાં એવી એવી અનેક ઘટનાઓ બને છે કે જે એ વખતે તો ખરાબ લાગે છે, પરંતુ કાળા-ન્ટરે તે જ કષ્ટાણરૂપ બની જાય છે ધૈર્યવાન પુરુષ એટલા માટે જ કાંઈપણ તાર્કાલિક દાનિકારક ઘટનાથી પોતાની જાતને કુખી બનાવતો નથી એ તો એ લાવના

ને હંદ કરે છે કે જે બાળે કટાપક છે તેનું પરિણામ
અવિધ્યમાં સાઠ જ આવશે. આપણે સર્વદા નહિ
હોવાથી અવિધ્યમાં યતારી વાતો નથી જાણી શકતા,
પરંતુ આપણે વિચારોમાં તે અનુસાર હિત થવાની
શક્તિ રહેલી છે. જોના જે પ્રકારનો વિશ્વાસ હોય છે,
જેવી જાવના હોય છે, તેવી જ તેને સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય
છે. મનુષ્યના વિચાર એક બીજા સરખા છે જે કટલામ
દિવસો સુધી અવ્યક્ત રહીને સંસારમાં વૃક્ષના રૂપમાં
પ્રકટ થાય છે. આપણે અવ્યક્ત પ્રતિતિની ભૂમિમાં
જેવા વિચાર-બીજ નાખીએ છીએ તેવા જ વૃક્ષ,
ફળ, ફૂલ આપણે પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ. એ એક
અવ્યક્ત સિદ્ધાંત છે.

જે મનુષ્યને ઈશ્વરમાં શ્રદ્ધા નથી હોતી તેનાં
ચિત્તને ચિંતા હમેશાં વિકલ કરે છે. ઇશ્વર-શ્રદ્ધા એ
વિચારને દ્રઢ કરે છે કે ઇશ્વરના નિયંત્રણમાં સધળું
ક્રમચાલુ માટે જ બને છે. મનુષ્ય સ્વરૂપ જ સંકલ્પ-
વિકાસાત્મક છે. ઈશ્વરાશયન મનની આ પ્રકારની
અંચળતાતે શકે છે. જ્યારે મન યાંત બને છે ત્યારે
ચિંતાઓ આપોઆપ વિલીન થઈ જાય છે, તેથી
ઈશ્વરાશયનના નિત્ય અભ્યાસ કરવા એ ચિંતાથી
મુક્ત થવાનો અમેશ ઉપાય છે.

ઈશ્વરાશયનથી આંતરિક શાંતિ જ પ્રાપ્ત થાય છે
એટલું જ નહિ પણ ચિત્તમાં વિષય નિરામ ઉત્પન્ન
થઈ જાય છે તેમજ ધીમે ધીમે આત્મ જાનને ઉલ્લસ
થાય છે. અને એ વાત પણ પ્રત્યક્ષ થઈ જાય છે કે-
આત્મા પોતે જ આનંદ રૂપ છે; સાંસારિક વસ્તુઓનો
આનંદ આત્માનંદનો આભાસ માત્ર છે. જેવી રીતે
નારસીસસ નામનો ગ્રીક બાળક પોતાનો પડખો
જોઈને તેના સ્વરૂપથી મુગ્ધ થઈ ગયો હતો તેવી રીતે
આપણે આપણું સ્વરૂપનું પ્રતિબિંબ સંસારમાં જોઈને
મોહમાં ફસાઈ ગયા છીએ. જ્યાં સુધી મનુષ્યને
આત્મજ્ઞાન નથી મળે ત્યાં સુધી હમેશાં ચિંતા અને
દુઃખ ચાલુ રહેવાના જ. એ દુઃખને મોકલેલા હોય છે
જે હમેશાં મનુષ્યને એવોન કર્યા કરે છે. એટલા માટે
જ માણસ પોતાના વારસાધિક સ્વરૂપને જાણવાનો
પ્રયત્ન કરે છે.

આપણે કાંઈ ધનવાન અથવા વૈભવી માણસને
જોઈએ છીએ ત્યારે એમ જ વિચારીએ છીએ કે
એને કાંઈ પ્રકારની ચિંતા નહિ હોય, પરંતુ ખરી વસ્તુ-
સ્થિતિ આનાથી તદ્દન વિપરીત છે. ગરીબ માણસને
ચેડી ચિંતા હોય છે, પણ ધનવાન મનુષ્યને પોતાના
ધનની રક્ષા તેમજ જીવિ માટે બારે ચિંતાઓ રહે
છે. સંસારમાં કાંઈપણ વસ્તુ માનસિક પ્રયત્ન વગર
મેળવી શકાતી નથી તેમજ રિથર રહેતી નથી-જ્યાં
આપણે એ પ્રયત્નને વ્યક્ત રૂપમાં નથી જોતાં ત્યાં
તે અવ્યક્ત રૂપમાં પણ હોય છે.

વાસ્તવિક રીતે દ્રવ્યપ્રાપ્તિ માટે માણસને અનેક
જાતનાં પાપાચરણ કરવા પડે છે. ધનવાન પુરુષ
એક તરફ મણે આભાસ હોય છે અને બીજી તરફ
જાતનાં તે એવી ખ્યાતિ ચાહે છે કે સૌ લોકો તેને
ભયે અને ઇમાનદાર કહે. કેમકે તે વગર તે ધન-
રક્ષા થઈ શકતી નથી. તેનું કાંઈપણ કાર્ય મણે બાગે
નિઃસ્વાર્થ નથી હોતું. તેનું હૃદય હંમેશાં અંતઃકાળા-
થી સંતપ્ત રહે છે.

જે લોકો જાદુરથી ખૂબ બર્બાદ થઈ પાતા હોય
છે તેઓનાં અંતર સડેલાં હોય છે-તેઓનાં હૃદય-
શરમાં ચિંતારૂપી સર્પ-વૈદ્ય ધર કરીને રહે છે
અને તેમને હંમેશાં કંપ્યા કરે છે. તેઓ એક ક્ષણ
પણ શાંતિ પામી શકતા નથી.

મનુષ્યની સંધર્મી ચિંતાઓ પોતાની જ બતાવેલી
હોય છે. કાંઈપણ જાતી ધટના આપણી ચિંતાનો
વિષય બનશે કે નહિ તે આપણાં મન ઉપર નિર્ભર
છે. જે માણસનું મન નિષ્ક્રિય હોય છે તેને આપણે
એક ચિંતાથી મુક્ત કરીએ. કે તરત જ તે બીજી
વાતની ચિંતા કરવા લાગશે. બાહ્ય સામગ્રીથી ચિંતાનું
નિવારણ થઈ શકતું નથી. ચિંતાનું નિવારણ તો
આંતરિક સ્થિતિમાં પરિવર્તન થવાથી જ થાય છે.
એ પરિવર્તન સારિતક અભ્યાસ, ઇશ્વરાશયન, તથા
આત્મજ્ઞાનથી જ થઈ શકે છે. નિર્વિષયતા પ્રાપ્ત થવી
એટલી જ ચિંતાથી મુક્ત થવું અને નિર્વિષયતા શાની
પુરુષને જ પ્રાપ્ત થાય છે. **શ્રી રામ**

શ્રી સુવિધિનાથનું સ્તવન.

સરળાર્થ (ભાગ્યેદ્વારનાર્થ સંહિત.)

પરિત લાલન.

ઉત્થાનિકા:—આ સ્તવનમાં પ્રભુશુભના લક્ષણો અને તેને સમજવાની સુક્તિઓ (અર્થાત નયનિક્ષેપાઓ) દેખાડેલ છે.

ગાથા ૧ લી:—

દીઠા સુવિધિ જિજ્ઞાસુ,
સમાધિરસે ભર્યો હો લાલ. સં
ભાસ્યો આત્મસ્વરૂપ,
અનાદિનો વીસર્યો હો લાલ. અં
સકલ વિભાવ ઉપાધિ,
ધરી મન જોસર્યો હો લાલ ચં
સત્તા સાધન માર્ગ,
સહી એ સંચર્યો હો લાલ. ૧૦ ૧

સરળ શબ્દાર્થ:—(જિજ્ઞાસુ પોતાનો ભાવ વ્યક્ત કરતાં કહે છે કે) આજે મેં શ્રી સુવિધિનાથને સમાધિરસે ભરેલા દીઠા અને દેખતા જ મારું આત્મસ્વરૂપ જે અનાદિકાળથી હું વિસરી ગયો હતો, તેનું મને ભાસન થયું (અર્થાત્ પ્રત્યક્ષ થયું) તેમજ મારું મન વિભાવ એટલે દેહાદિ પરભાવથી ઉચ્ચું એટલે છૂટી ગયું અને મારી. સત્તામાં રહેલા સ્વાભાવિક પ્રભુના જેવા શુભો, તેનો વિચાર કરવા તરફ સંચર્યું એટલે દોડ્યું.

ગાથા ૨ છ:—

તુમ પ્રભુ બહુગ રીતિ,
સર્વ જગ દેખતા હો લાલ. હં
નિજ સત્તાયે શુદ્ધ,
સહુને લેખતા હો લાલ. સં

પરપરિણતિ અદ્વેય-

પછે ઉવેખતા હો લાલ ૫૦
લોભ્યપછે નિજ શક્તિ,
અનંત ગવેખતા હો લાલ. અં ૨

સરળ શબ્દાર્થ:—જમતના સર્વ છવો આપને બાજુવાની રીતિ એવી રીતે દેખે છે કે- સર્વ છવો પોતાની સત્તાથી સ્વભાવે આપના જેવા શુદ્ધ લેખતા એટલે ગણે છે, અને પરભાવની પરિણતિ વગર દ્રેષે ઉપેક્ષે છે એટલે છાડી દે છે અને લોગપણથી પોતાના આત્માની અનંત શક્તિને ગવેખતા એટલે શોધતા રહે છે.

ગાથા ૩ છ:—

“દાનાદિક નિજ ભાવ,
હતા જે પરવશ હો લાલ. હં
તે નિજ સંમુખ ભાવ, અહીં લહી તુજ દશા
હો લાલ. અં
પ્રભુનો અફળુત યોગ, સરૂપ તણી રસા
હો લાલ સં
વાસે, ભામે, તાસ, તુજ ભાસ શુભ તુજ જિજ્ઞા
હો લાલ. તું ૩”

સરળ શબ્દાર્થ:—વળી દાન, લાભ, વિ. આત્મભાવો જે પરવશ હતા તેઓએ તમારી સંમુખ ઘર્ષ તમારી દશા અહીં લીધી છે. હે પ્રભુ! તમારો અફળુત યોગ એટલે સમાગમ, તે સ્વસ્વરૂપ બાજુવાની ભૂમિકા છે કારણ કે જેની સત્તામાં પણ રહેલા સ્વાભાવિક શુભો આપના જેવા છે તેઓને આપના શુભો વાને- ભાસે એટલે દેખાય છે અને જણાય છે.

ગાથા ૪ થી—

“ મોહાદિકની ધૂમિ,
અનાદિની ઉતરે હો લાલ. અં
અમલ અખંડ અતિરેત,
સ્વભાવજ સાંભરે હો લાલ સ્વં
તત્ત્વરમણ સુચિ ધ્યાન,
ભાણી જે આદરે હો લાલ. ભં
તે સમતાસ ધામ,

સ્વામી મુદ્રા વરે હો લાલ સ્વાં ૪ ”
સરણ શાબ્દાર્થ:—પ્રભુ! આપનું દર્શન
યતા જ મોહ મિથ્યાત્વ અજ્ઞાનની આંધી ઉતરી
બન્ય છે, અને મારા આત્માનો રાગદ્વેષ રહિત
અમલ (એટલે નિર્મળ સ્વભાવ) અખંડ
(એટલે સ્વશુભનો પૂર્ણ સ્વભાવ) પરમાં
લેખાયા વિના સાબરી આવે છે. વળી પરમાત્મ
સ્વરૂપમા નિર્મળ શુદ્ધલધ્યાન તરફ મારી પરિ-
ણીત આદર કરતી રહે છે અને એ સુચિ-
ધ્યાન સમતા રસથી ભરેલી આપની મુદ્રાને
ઠોટતી હોય એમ લાગે છે

ગાથા ૫ મી:—

“ પ્રભુ હો ત્રિભુવનનાય,
દાસ હું તાહરો હો લાલ. દાસં
કરુણાનિધિ, અભિલાષ,
અછે મુજ એ ખરો હો લાલ. અં
આતમ વસ્તુ સ્વભાવ,
સદા મુજ સાંભરો હો લાલ સં
ભાસન વાસન એહ,
ચરણ ધ્યાને ધરો હો લાલ અં ૫ ”

સરણ શાબ્દાર્થ:—હે પ્રભુ! આપ ત્રણે
જગતના છવેના રક્ષક સ્વામી છો અને હું
આપનો દાસ એટલે સેવક છું અને હે કરુ-
ણાના બંડાર! મારો એક અભિલાષ એ છે કે-
મને મારા શુદ્ધ આત્માની વસ્તુ સદા નિરંતર
રમરણમા રહો. વળી એ સ્વભાવનું ભાસન

(એટલે દર્શન) વાસન (એટલે જ્ઞાન) તેમજ
આપના સ્વરૂપમા ચરણ (એટલે રમણતા)
સદા રહો !

ગાથા છઠ્ઠી:—

“ પ્રભુ મુદ્રાને યોગ,
પ્રભુ પ્રભુતા લખે હો લાલ. પ્રં
દ્રવ્યતણે સાધર્મ્ય,
સ્વ સંપત્તિ ઝોળખે હો લાલ. સ્વં
ઝોળખતાં બહુ માન,
સહિત રુચિ પણ વધે હો લાલ. સં
રુચિ અનુયાયી વીર્ય, .

ચરણ ધારા સધે હો લાલ અં ”

સરણ શાબ્દાર્થ:—ન્યારે પ્રભુના આત્મ
દ્રવ્યની જેવી મુદ્રા છે તેની પ્રભુતા એટલે
મહત્તા લખે એટલે જણાય, કારણ કે ત્યારે
આત્મ દ્રવ્ય પ્રભુનું અને સેવકનું સમાન ધર્મ-
વાળું હોય છે, તેથી એ નિમિત્તવડે આપની
આત્મ પ્રભુતારૂપ સંપત્તિ ઝોળખાય છે અને
આપણને ન્યારે એ ઝોળખાય ત્યારે આપણા
આત્મામાં પ્રભુનું બહુમાન થવા લાગે, અને
બહુમાન થયું એટલે એવા યવાની આપણામાં
રુચિ જાગે તેને અનુયાયી એટલે અનુકૂળ વીર્ય
એટલે જળ, પ્રભુની ચરણધારાને એટલે પ્રભુ
ચરિત્રમાં રમણ કરવા સધે એટલે સચરે છે.

ગાથા સાતમી:—

“ ક્ષયોપશમિક શુભ સર્વ,
યથા તુજ શુજરસી હો લાલ યં
સત્તા સાધન શક્તિ,
વ્યક્તતા ઉદ્ધસી હો લાલ. વ્યં
હવે સંપૂર્ણ સિદ્ધ,
તાણી રી વાર છે હો લાલ. તં

૧. ક્ષયોપશમિક શુભ આપના આલમનથી
દોષતાં દોષતા દાહિક શુભ થતા હોય તેમ હવે
કંઈક અનુભવાય છે.

યાત્રાના નવાણું દિવસ.

(પૃ. ૪૫, અંક ૪ થી પા. ૮૫ અનુસંધાન.)

લેખક:—શ્રીયુત્તમ મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી

(૩)

ગુરુદેવ, આજે દાદાના દરગાહમાં મારા એક સ્નેહી તરફથી રથયાત્રા ફેરવવાની છે તો રોજ કરતાં આપણી ધર્મચર્યા કંઈક વહેલી પૂર્ણ થાય તો અનુકૂળ થઈ પડે.

હા, મહાશય, તેમ કરવામાં મને તો વાધો નહીં આવે. હું તો સર્વ વિધિવિધાન પ્રાતઃકાળથી માંડી મધ્યાહ્ન પૂર્વે સમાપ્ત થાય એ જ પસંદ કરનારો છું. ઠંડા પહોરની ક્રિયાના આનંદની વાત અનોખી છે, પણ આજ કાલ શ્રીમન્ત વર્ગે, ચોતાની ચા-પાણીની ટેવને સંતોષવા આજો કમ ફેરવી નાંખ્યો છે! પખાલ પૂજનના ધી તેઓ જ વધારે ભાલે એટલે પેદીના કાર્યકર્તાઓ પણ એમની જ સગવડ ભેટા થયાં છે! ઘણી વાર મેં જોયું છે કે ઉપર રથયાત્રા ફેરતી હોય ત્યારે ગણધર્મના માનવીઓની મામુંડી હાજરી હોય! ધર્મકરણી પણ ઉચિત કાળે થતી હોય તો જ ઉદ્ધાસ વધે છે. જ્યાં તાપ વધવા માટે ત્યાં ઉકળાટ સંભવે જ અને હાજરી ઓળખવાનો આરંભ થાય.

ગુરુદેવ! આપશ્રીની વાત અનુભવયુક્ત

હોઈ સાચી છે. અમે વ્યસનની શુભાશીમાં કુદરતી લાલો ચૂક્યા છીએ મારા આ સ્નેહી પાકા અધ્યાસી હોવાથી એમણે નવો જ ચીતો ગ્રહણ કર્યો છે, રથયાત્રા વહેલી કાઢવાના હોવાથી જ મારે આપતું ધ્યાન જે ચલુ પડ્યું છે. ઠંડા પહોરની ક્રિયાનો આનંદ અનેરો છે.

ચાલો, પ્રસ્તુત ચર્યામાં આજે હું તમને કેટલાક મુદ્દાની વાત સમજાવું. જ્ઞાન-દર્શનની વિચારણા પછી વારો ચારિત્રનો આવે, પણ એ તો રોજના અધ્યાસનો વિષય એની પ્રગતિ કરના ક્ષયોપશમને આભારી હોઈ, એમાં વિવિધતાનો પાર નથી જ્ઞાનદારા ભિન્ન ભિન્ન પદાર્થોનું સ્વરૂપ અવધારી, આત્મા પ્રગતિના માર્ગનો સાથો 'પથિક કેમ જાને એ વિચારી જે જીવન ઘડતરની ક્રિયા કરતા રહેથી એનું નામ જ ચારિત્ર એમાં તરતમતાઓ રહેલી છે.

દેવળ જાણવા માત્રથી કે આચરણને વળગવાથી ઈષ્ટ સિદ્ધિ નથી થતી. એ સાથે દર્શન યાને શ્રદ્ધા અથવા તો જે 'સમકિત' શબ્દથી ઓળખાય છે એ શુભની ખાસ જરૂર રહે છે.

દેવચંદ્ર જિનરાજ,

જગત્ આધાર છે હો લાલ જગત્

સરળ શબ્દાર્થ:—હે પ્રભુ! મારા જ્ઞાન

અને ચરણ જે ક્ષયોપશમિક હતા તે તમારા શુભના હવે રસીયા થયા છે તે મારી સંતોષમાં આપના નિમિત્તની શક્તિવડે મારામાં પ્રગટ

થવાનો ઉદ્ધાસ ઉપજ્યો છે, માટે જ્યારે આ શુભો પ્રગટ થયા છે તો સંપૂર્ણ સિદ્ધ થવાને શો વિલંબ છે? માટે હે દેવોમાં ચંદ્ર સરખા સુવિધિનાથ! આપ જગતના સકલ જંતુના આધારરૂપ રંજો.

‘પુરુષવિન્ધાસે વચન વિન્ધાસે’ એ અનુભવીએનું વચન હોવાથી સૌ પ્રથમ આપણે આગમના પ્રભુતા અર્થાત્ જૈન ધર્મના આપક તરફ નજર નાખવી પડશે. આપણને વર્તમાનમાં જે જ્ઞાનચક્રો પ્રાપ્ત થયા છે એનો ઇતિહાસ જાણવો પડશે.

આપણે વસીએ છીએ એનું નામ ભરત ખંડ છે અને જે કાળ વર્તી રહ્યો છે તે અવસર્પિણી કાળ કહેવાય છે. ઉત્તરોત્તર દરેક પદાર્થમાં ન્યૂનતા થતી આવે એ એની સામાન્ય વ્યાખ્યા છે. આ કાળના મધ્ય ભાગમાં ધર્મના પ્રભુતા જુદા જુદા ભાગમાં અનુક્રમે ઉત્પન્ન થાય છે. માતાના ગર્ભમાં એ ઉત્તમ જીવો રહે છે ત્યારે તેમની માતાઓ જોઈ ઉત્તમ પ્રકારના સ્વપ્નો જુએ છે એનો સામાન્ય ક્રમ આ પ્રકારે—

૧ હાથી, ૨ વૃષભ, ૩ કેશરીસિંહ, ૪ શ્રીદેવી, ૫ કૂલની માળા, ૬ ચંદ્ર, ૭ સૂર્ય, ૮ ક્ષત્ર, ૯ કળશ, ૧૦ પદ્મસરોવર, ૧૧ હીરચમુદ્ર, ૧૨ વિમાન યા જુવન, ૧૩ રત્નરાશિ, ૧૪ અગ્નિશિખા આકાશથી ઊતરતા અને સ્વ સુખમાં પ્રવેશતા જોનાર માતાઓ રત્નકુક્ષી કહેવાય છે, કેમકે એ ઉપરથી સૂચિત થાય છે કે તેમના ગર્ભમાં આવનાર જીવો જરૂર ઉત્તમ અને સરસ હોય છે. આ નિયમ સ્પષ્ટ સ્વપ્ન જોનાર આશ્રયી છે જાણી જોનારી માતાઓ જન્મ આપે છે એ સત્તાનો હોય છે તો વીરલા, પણ તેમને તીર્થંકર નામકર્મનો બંધ ન હોવાથી તેઓ છ ખંડ ધરતીના મલિક એવા ચક્રવર્તીઓ થાય છે. ધર્મપ્રભુતા થઈ શકતા નથી જ ધર્મ સ્થાપક થવામાં પૂર્વ ભવોની તૈયારી જોઈએ છે સરકાર પરપરાની આવશ્યકતા છે અને કર્મ જાળમાંથી આત્માને મુક્ત કરી, પ્રગતિ સાધવાની એકધારી તમસા સદાચે અંતરમાં જળતી રાખવી પડે છે.

રાગ, દ્રેષ આદિ અદાર દ્રવ્યોનો જય કરનાર તે જિન, જિન એટલે છૂત મેળવનાર. જાને જેમના રાગ-દ્રેષ નિર્મૂળ થયા છે એવા વીતરાગ-રહ્યાસદ્યા કર્મો પર સંપૂર્ણ કાણુ મેળવે અને ચાર ઘાતી કર્મોનો નાશ કરી કેવલ્ય પ્રાપ્ત કરે ત્યારે તે અરિહંત કહેવાય. પછી સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકારૂપ સધની સ્થાપના કરે ત્યારે તીર્થંકર કહેવાય.

આ રીતે તીર્થંકર થનાર આત્માની પાણી પાત્રોશ ગુણવાળી હોય છે અને જન્મે છે ત્યારે ચાર અતિશયથી યુક્ત હોય છે. હુનિ યાના પણ જન્મતા જ જોને મર્વ પ્રકારની સાનુ કૂળના સાપડી હોય છે તેને માટે કહેવાય છે કે—

He is born with a silver spoon
અર્થાત્ એને તો પાણી માગતા દૂધ મળે છે. પૂર્વ પુન્યાઇનું એ ફળ છે ‘જિન’ શબ્દના ચાર ભાગો આ પ્રકારે થાય.

(૧) નામ જિન-માત્ર નામ-દાખલા તરીકે શાંતિનાથ-નેમનાથ.

(૨) સ્થાપના જિન-મૂર્તિ, ફોટો કે આરો પણ કરેલ પદાર્થ.

(૩) દ્રવ્યજિન-જિન થનાર છે છતા હજી થયો નથી એવો જીવ.

(૪) ભાવજિન-આઠ પ્રતિહાર્યથી અલ-કૃત, સમવસરજીમાં જ વિરાજી દેશના દઇ રહેલ સામ્રાટ તીર્થંકર.

જે કાળમાં પ્રત્યેક પદાર્થમાં વૃદ્ધિ થતી રહે છે તે ઉત્સર્પિણી કાળ કહેવાય છે. ચંડલ કિંવા અસ્તોદયસ્ક સુગલ માફક આ સર્પિણી એ પણ વારાફરતી આવ્યા જ કરે છે. જે રીતે કાળ ચક્રની ગતિ અનાદિ કાળથી ચાલે છે જૂઠાકાળમાં આ રીતે પ્રત્યેક કાળમાં તીર્થંકરોની ચોવિંશીઓ થઈ ચૂકી છે અને ભવિષ્ય કાળમાં થવાની છે એ સર્વમાં જાણના આ

નાસો એવા છે કે જે અવરતપાર આવ્યા જ કરે એટલે એ શાશ્વત ગણાય છે

૧. તપસ. ૨ અદ્રાનન ૩ વારિષ્ણ ૪ વર્ધમાન દરેક મર્ષિણીમા ચોવીશ તીર્થ કર થાય છે અને એ નિયમ આપણા આ ભરત ની માફક બીજા આર ભરત અને પાચ એર મત મળી કુલ દસ દેવને લાગુ પડે છે એ ઉપરાંત પાચ મહાવિદેહ દેવો પણ છે અને એમા તો મર્ષિણી કાળની મર્યાદા નથી સદા આપણા ચોથા આરા જેવી સ્થિતિ પ્રવર્તે છે અને તીર્થ કરો વિચરતા હોય છે. એ દેવો મળાથી વધુ વિગત હવે પછી કોઈ અન્ય પ્રસંગ પર સુતવી રાખી ચાલુ વિષયના અનુસંધાનમા આગળ વધુ છુ મહાવિદેહમા વિચરતા તીર્થ કરો વિહરમાન જિન તરીકે યોગળાય છે એમની સખ્યા સામાન્ય રીતે વીશની ગણાય છે, એ વાત સમજી લેવા જેવી છે એક મહાવિદેહમા મોટા એવા બત્રીશ વિભાગો હોય છે અને તે 'વિજય' નામથી યોગળાય છે ભરત-એરમત માફક મહાવિદેહ પણ પાચ છે એ ત્રણ મળી પદર કર્મભૂમિઓ ગણાય છે એ દેવોમા વસતા છવેને અમિ, મણી ને કૃષિ રૂપ ત્રિપ્રકારી વ્યવસાય હોય છે અર્થાત છવન નિર્વાહ અર્થે કટાર, કલમ કે હળને ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે વીશની ગણતરીમા દરેક મહાવિદેહની બત્રીશ વિજયમાથી ગમે તે ચારમા ચાર જિન વિચરતા હોય એ ધોનણે સખ્યા વીશ થાય.

'વગ્ગનકથા પવિદુમ' વાળી ગાથામા કુલ ૧૭૦ જિનને વદના કરવામા આવી છે તે ઉત્કૃષ્ટકાળને આશ્રયી છે. પાચ મહાવિદેહની ૧૬૦ વિજયોમા અંકેક અને પાચ ભરત અને પાચ એરમત મળી દશ દેવોમા અંકેક મળી કુલ ૧૬૦ જિન થાય આ અવસર્ષિણી કાળમા એવો કાળ ભગવત અજિતનાથના સમયે હતો

જઘન્યથી ૨૦ જિન માત્ર મહાવિદેહ આશ્રયી ગણાય ભરત, એરમતમા તો માત્ર ત્રીજા-ચોથા આરામા જ તીર્થ કર થવાનો સભવ છે બાકીના કાળમા તીર્થ કર નથી હોતા એટલે જઘન્ય ગણતરીમા એ દેવો બકાત સમજવા

એક સો સીતેર નામની સખ્યામા પૂવે કહ્યું તેમ પેના ચાર નામવાળા જિન હોય નદીશ્વર દ્રોષ પર એ નામવાળા ચોતુષ્ણના દેવાલયો છે

આપણા સમયમા મહાવિદેહમા શ્રી મીમ-ધર, યુગમ ધર આદિ વીશ વિહરમાન જિનો છે આપણા ભરત આશ્રયી તીર્થ કર ચોવીશના નામ આ પ્રમાણે-તપસ, અજિત, સભવ, અમિન દન, સુમતિ, પદમણુ, સુપાર્શ્વ, ચક્ર, સુવિધિ, શીતલ, શ્રેયાસ વાસુપૂજ્ય સ્વામી, વિમલ, અનંત, ધર્મ, શાંતિ, કુશુ, અરનાથ, મહીનાથ, સુનિસુવતરવામી, નમિ, નેમ, પાર્શ્વ અને મહાવીરમાથી (ચાલુ)

વર્તમાન સમાચાર.

બીકાનેર

૫ જાનકેસરી આચાર્યવર્મા પીમદ્ વિજયવદનભ સુરિજ મહારાજ પોતાની શિષ્ય-પ્રશિષ્યાદિ સુનિ મડળી સહિત ગિરાજવાથી અને આચાર્યશીલતા વાતિવકે પ્રખ્યાતશાસ્ત્રી વાગ્ધ્યાનોજી શ્રી સહમા ધર્મ-ભરૂત સારી આવી ગઈ છે

અતુર્ભાસ શરૂ થતા જ તપશ્વર્ષ અને પૂજા પ્રચારનક્રમોનો પ્રસાદ ચાલુ થયો હતો

સાંધવીજ શ્રી હેમેન્દ્રશીલ દર્શનશીલ, અધ્યાય શીલ અને ખરતરગચ્છીય સાંધવીજ શ્રી દીનપ્રશીલએ અને કેટલાક બાહ્યોએ આસપ્પમણુ કર્યા અને ૨૮, ૨૨, ૨૦, ૧૬, ૧૫, ૧૦, ૬ વગેરે ઉપવાસો પણ લગા થયા, અદ્યેષ્ટો આદિના તો પાર જ ન હતો

આ નિશિતે અદ્યેષ્ટ મહોત્સવો, નિર્વાણના વર ધોગઓ, પ્રજાવના આદિ થયા હતા

આચાર્યશ્રીજીના પરમ પ્રતાપથી સમસ્ત શ્રી સધે શ્રી વ ૧૨ મંગળવારે શ્રી પદ્મપદ્મા પર્વ પ્રારંભી બા સુ ૪ મંગળવારે ધણી જ શાંતિપૂર્વક શ્રી સવત્સરી પ્રતિક્રમણ કરી આનંદપૂર્વક પર્વ આરાધન મ્યું હતુ

આચાર્યશ્રીજીના દર્શનાર્થે તેમજ પર્વ આરાધના માટે ગામ ગામથી ભાષ-બહેનો પધાર્યા હતા શ્રી કાન્કરનસના પિતા લોકમાન્ય દહી શુનાબચદાસ વગેરે સભાવિત સદ્ગૃહસ્થો પણ પધાર્યા હતા

ભાવનગર.

ભાવનગરમાં શ્રી પદ્મપદ્મ પર્વની આરાધના મંગળવારથી શરૂ થઈ હતી અને પ્રત, તપસ્યા, પ્રભાવના, રાત્રિગા આદિ કાર્યો આરા થયા હતા

નાકુરસ્ત તમીઅતના કારણે આચાર્ય શ્રી વિજય-લક્ષ્મિસરીશ્વરજી મહારાજ કૃષ્ણનગર રોકાવાથી ગામમાં સમેસરણનો વડે મુનિરાજશ્રી પદ્મવિજયજીની નીઆમાં પર્વની આરાધના થઈ હતી આરવાડીના વડે પ શ્રી અવદાતવિજયજી મહારાજની નીઆમાં અને વડવામાં મુનિરાજશ્રી મણિવિજયજી મહારાજની નીઆમાં પર્વની આરાધના થઈ હતી

મહાનંદની મિલ તરફથી હરકોરનાઇ પ્રસ્તુત ગૃહની બાજુમાં “ મળૂર કલ્યાણ કેદ ” નું ઉદ્ઘાટન નામદાર મહારાજ શ્રી કૃષ્ણકુમારસિંહજીના વરદ હસ્તે તા ૨૬-૮-૪૮ ના રોજ કરવામાં આવેલ જે સમયે ના મહારાજ સાહેબે શેઠશ્રી બોગીલાલભાઈ મિનનાલે તેમજ અન્ય વક્તાઓએ પ્રસંગોચિત આશીર્વાદ કર્યા હતા.

નામદાર મહારાજ શ્રી કૃષ્ણકુમારસિંહજી મહાસના ગવનર પટે નિયુક્ત થતાં ભાવનગરની જનતામાં અપૂર્વ ઉત્સાહ પ્રગટ્યો હતો તા ૫-૯-૪૮ ના રોજ મહારાજ સાહેબની સ્વારી ભાવનગરના મુખ્ય રસ્તાએ પર નીકળી હતી પ્રમગ્નજનતા ઉત્સાહ અપૂર્વ હતો હેરહેર, દરવાજાઓ કમતો, ખૂબ, તેરણો બધિવામાં આવ્યા હતા આખા ગામમાં રેશની સારી થઈ હતી. સમસ્ત પ્રમગ્નને મહારાજ સાહેબ પ્રત્યે પ્રેમ ઉભરાઈ જતો હતો, અને મહારાજ સાહેબના દર્શન માટે માનવ મહ સામેર ઉમટ્યો હતો સમસ્ત મહાજન તરફથી, સૌરાષ્ટ્ર ચેમ્પર ઓફ કામ્સ તરફથી માનપત્રો એનાયત કરવામાં આવ્યા હતા

મરણ નોંધ.

(૧) શેઠ લાલચંદ્રલાલ અમુલજી, તેઓ મૂળ જામનગરના વતની હાલ ધણી વર્ષથી મુળપ્રમા વીમાનુ કામકાજ કરતા હતા અને પ્રમાણિક હતા ધર્મશ્રદ્ધાળુ હોવાથી દેવ, ગુરુ, ધર્મની યથાશક્તિ આરાધના કરતા હતા સ્વભાવે શાન્ત અને મિત્ર માર હતા એથી વર્ષની ઉંમરે તેમનું મુળપ્રમાતે અવસાન થયું છે તેઓ આ સભાના માનવતા સભાસદ હતા તેમના અવસાનથી સભાને એક સારા સભાસદની ખોટ પડી છે. તેમના આત્માની પરમ શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ

(૨) શેઠ રણછોડભાઈ રાધયદ ઝવેરીનું મુળપ્રમા તા ૧૧-૮-૪૮ ના રોજ અવસાન થયું છે. તેઓશ્રી ધર્મશ્રદ્ધાળુ અને શ્રી વીતરાગદેવના પરમ ભક્ત હતા સાથે સાથે જૈન કામમાં સારી સખાવતો કરતા હતા તેઓ શાન્ત અને સદ્ગુણી હતા તેઓ આ સભાના માનવતા સભાસદ હતા તેમના અવસાનથી સભાને એક લાયક સભાસદની ખોટ પડી છે તેમના આત્માની શિર શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ.

(૩) શેઠ વેલચંદ્ર કંરસનદાસ. મૂળ ધોરાજીના વતની ભાવનગરમાં ધણી વર્ષથી ઘણીપીડમાં અના જની ખેડી પેઢી અલાવતા હતા તેઓ ધર્મશ્રદ્ધાળુ હતા તેઓને સ્વભાવ શાન્ત અને માયાળુ હતા તેઓ આ સભાના માનવતા સભાસદ હતા તેમનું ખેદજનક અવસાન થયું છે તેમના આત્માની પરમ શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ

(૪) શેઠ ત્રિભુવનદાસ હરખચંદ ખાંડવાળા -તેઓ સામાન્ય રિયતિમાંથી આપણને આગળ પડ્યા હતા, અને મુળપ્રમા ખાંડની દલાલી કરતા હતા તેઓ ધર્મશ્રદ્ધાળુ અને વિનયશીલ હતા તેમનું ખેદજનક અવસાન થયું છે તેમના અવસાનથી સભાને એક લાયક સભાસદની ખોટ પડી છે તેમના આત્માની શિર શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક ૪૬ મુ.

મ વા ૨૦૦૪.

આ.મ

સ. ૫૩

અંક ૩ જો.

તા. ૧-૧૧-૪૮

આગે

વાર્ષિક લવાજમ રૂ ૩-૦-૦ પાસ્ટેજ

પ્રકાશક:-

શ્રી વૈન આત્માનંદ સભા,
લાવનગર.

અ તુ ક મ શિ કા.

૧ પૂર્વ ૧૧ આચાર્ય મહારાજશ્રી ૧૦૦૮	(૧૦ ૭૦ સુરકાવલા) ૪૧
૨ ૧૫ ઓળીનું રતન	(મુનિરાજશ્રી હકીમીમાગજી મહારજ) ૪૨
૩ દિવાળીનું રતન	(તે આશ્રી વિજયવલ્લભશ્રી મહારજ) ૪૩
૪ વિચારશ્રી	(સુનિગજ હકીમીમાગજી મહારજ) ૪૬
૫ સુગમધાન જગદગુરુ વિજયલીરમણજી	(લે મૈત્રિક) ૪૭
૬ ધર્મ કોશ ૧	(લે સમર્ગ પ્રજ્ઞક) ૪૮
૭ અનેકા તની અમર સખત મળીની ઉત્પત્તિ	(અવધાસી મી ગે) ૫૧
૮ તાગનું સ્વરૂપ	(મુનિની હકીમીમાગજી) ૫૨
૯ મિહચક્રની ભગ્ન આરાધના	(અમરચંદ માવજી શંક બાવનગર) ૫૭
૧૦ અત્મ સાધના	(મજા) ૫૮
૧૧ તત્માત્મ સમયાગ	(મજા) ૫૮
૧૨ સ્તીકાર મમાલેચના	

આ સભામાં નવા થયેલા માનવતા આજીવન સભાસદો

૧ જાવસગ નાગરદાસ જગનનાથ (૧) નર	ધધુકા
૨ ૭૬ કનુભાઈ જુહારદાસ વડોન	મુર્ખ
૩ શ્રી નીતિ જયજી રાજ સગલ	ખજાન
૪ શેઠ જોગીનાથ તળીતલાસ	ઉંઝા
૫ શેઠ હમીરલાલ ગુનામચંદ	માટુગા
૬ શેઠ કાલિદાસ વૃન્દલાલ દલસ	બાવનગર

શ્રી વસુદેવ હિંદી (જુજરાતી અનુવાદ) ક્રીમત રૂ. ૧૫)

કર્તા શ્રીમાન શ્રી સદાશિવશ્રી સરોધનકર મહાત્મા સાક્ષરચંદ્ર મુનિરાજશ્રી પુણ્યનિજયજી મહારજ અનુવાદક, આવાસ સ્ત્રી અને સહાર સદાશિવકર શ્રી જોગીનાથ જે સાહેબરા એમ એ આ અપૂર્વ સાહિત્ય ત્રય ઉચ્ચગ્રંથોના પ્રથમ કોગીમા મુકી શકાય તથા અપૂર્વ ઐતિહાસિક અને કથા મહિત્ય ત્રય (પાંચમા સૌકામા પ્રથમ લખાયેલ)

ઉચ્ચકોગીના સાહિત્યકાગ્ય અને સદાશિવ તમ રજેશ્રી અનંદશંકરજીના માપુલાઈ ક્રુને આ સભા અત્રી પ્રથમ ઉચ્ચકોગીના સદિય તરીકે કરેલી ગળના, તેમજ જૈન વિદ્વાનતાગી મહાત્માઓ અને જૈનતર સદિયકરે ગણેન અપૂર્વ પ્રશસ્તિય ઇતિહાસિક કથા સદિયના અનુપમ ત્રય તેમ જ જની જૈન દર્શના અનેક રમણે માલતો આપવામા આવેન છે આ અપૂર્વ ત્રય જની જૈન સમાજ ક્રીમત કદાચ ગળના ન કરે કે એછી મરે તેથી તની ઉચ્ચકોગીના સાહિત્ય તરીકે ક્રીમત ઓછી થતી નથી

આ ત્રયની જે નકલો પેટન સાહેબો રાને લખક મેગરોને મેગી સખામા લેવેનો અપૂર્વ લાભ આવેન છે તે પછી હવે અમારી પસે જુજા નકલો સલીક રહેન છે તે ત્રય સિરિજનો હવે થતી તે સિરિજના ધારા પ્રમાણ તેની મૂળ રકમ ઉપાજન કરી પછી તમાથી સિરિજના ખીળ ત્રયનુ પ્રકાશન કાર્ય સજાને કરવાનુ દેવ છે ઉપરેકત પ્રમાણે સજાસદો અને તેમજ ધોરણ પ્રમાણે મુનિ મહારાજઓ તના જ્ઞાનભકારો વગેરેનો ભેગ જતા અનામત રાખવાની જે મૂળ રકમ છે તે પૂર્ણ કરવા માટે આ ત્રયની ક્રીમત રૂ. ૧૨૫ ને અદને હવે સિનિકે રહેય જુજાની દરેકની રૂ. ૧૫) ક્રીમત લેવા ઠરાવેન છે જેથી તે પૂર્ણ થતા નરતજ તે જુજા સિરિજનો ખીળે ત્રય છપાવવાનો સભ્ય પ્રમથ કરી શકશે રૂ. ૧૫ નકનથી વધે લેનારને વીસ ટકા કમીશન આપવામા આવશે

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

... પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા—ભાવનગર ...

વીર સં. ૨૪૭૪.

આસો

પુસ્તક ૪૬ અં.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૪.

:: તા. ૧ લી નવેમ્બર ૧૯૪૮ ::

અંક ૩ બે

* પૂજ્ય પાદ. આચાર્ય મહારાજશ્રી ૧૦૦૮

શ્રી મદ્વિજયવલ્લભસૂરિ સ્તુતિ.

(દેશી-સિદ્ધાચલના વાસી જિનને કોડો પ્રણામ)

વલ્લભસૂરિ મહારાજ, વંદું તમને વારંવાર. વંદું એ ટેક.
અમૃતસરથી આપ વિચરતા, ગામ નગરને પાવન કરતા; કરતા જન ઉપકાર. વંદું ૧
જિકાનેર ધાવકની સારી, આગ્રહભરી એ અર્જ રખીકારી; આળ્યા છે આવાર. વંદું ૨
પંતએ દશ વર્ષ વિતાવી, જિનશાસનનો ધ્વજ ફરકાવી; વર્તાવ્યો જયકાર. વંદું ૩
શુર્જર દેશતણાં નરનારી, વિરહ વેદના મહે અપારી; અંખે પારાવાર. વંદું ૪
ક્યારે શુરનાં દર્શન કરશું, વંદન કરી નિજ પાપને હરશું; હરશું વિપદ હાનર. વંદું ૫
શુર આણાને શિર પર ધરશું, ભક્તિતણાં ભંડારજ ભરશું; તે દિન આનંદકાર. વંદું ૬
અરજ દાસતણી અવધારી, કરણ રસનાં નયન પ્રસારી; આવો દીનદયાળ. વંદું ૭
અંતરની ઓશાઓ ફળશે, મુખશાંતિ ને આનંદ મળશે; મળશે લાલ અપાર. વંદું ૮
સંવત દોય હ્રદયર ને ચારે, ભેઠ વદી સાતમ શયિયારે; વહે વિયોગી બાળ. વંદું ૯

અં ૭૦ સુરવાડાવાલા

* આ સ્તુતિ આ. મહ. અમૃતસરથી શિષ્યમંડળી સાથે વિકાર કરી જિકાનેર પધારી ત્યારે
શુજરાતના શક્તજનોને ઉદ્દેશી વિનંતીરૂપે કરવામાં આવેલ છે.

૧ સોમવાર.

નવપદ ઓળીનું સ્તવન.

(નાગવેલીઓ રાંધાવ-એ રાગ)

નવપદનું જ્ઞાન સમાવ, તારા ચિત્ત મદિરમાં;
ભાવે સિદ્ધચક્રને પધરાવ, તારા ચિત્ત મદિરમાં-ટેક
મયજી-શ્રીપાળ પેઠે નરનાર, નવપદ ઓળી કઠીએ સાર;
તપ આગમનો પ્રભાવ, તારા ચિત્ત મદિરમાં. નવપદ ૧
મુદ સાતમથી પુનમ ખાસ આસો ચૈત્ર જે માસ;
આપમિલ તપનો લેલો દલાવ, તારા ચિત્ત મદિરમાં. નવપદ ૨
નવપદની કરો ભાવે સેસ, આપે અવિચલ સુખના મેવા,
આનંદ મગલ પ્રગટાવ, તારા ચિત્ત મદિરમાં. નવપદ ૩
તપ કરીએ શુભ ભાવથી, દુઃખ દોહમ નાવે જીવથી;
અજિત પ્રશ્નના શુભો માવ, તારા ચિત્ત મદિરમાં. નવપદ ૪
દેવશુકની ભક્તિ કરતા, અંતગમ્ય શુભ જ્ઞાન ધરતા;
લક્ષ્મીસાગર ભાવ જમાવ, તારા ચિત્ત મદિરમાં. નવપદ ૫
રચવિતા.—મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

દિવાળીનું સ્તવન

(ગગ-દિવાળી શીર આ મધ સજની)

દિવાળી જિનદેવની જીજ્ઞે, હાહા યાનદીપક પ્રગટાવી દિરાળી-ટેક
મહાવીર પ્રભુ નિર્વાણ પદાર્થ, અતિમ ભોધને આપી,
ભાવોલોત મેળવવા માટે, શુભ વૃત્તિ ઉર રધાપી,
દીપક જ્યોતિ ધરધર પ્રગટી, મહાવીર નામ ગમ્મલો. દિવાળી ૧
કેવળજ્ઞાને ગૌતમ શૈલેષ, પ્રભાતકેસર ટાલે,
પ્રભુપદ રધાને ઇન્દ્રો રધાપે, દીપાવતી શુભ બ્દાલે;
પાવાપુરી મદિમાવતી, વીર્યભૂમિ એ મનાવો. દિવાળી ૨
ઉત્તમ એ દિન જીજ્ઞે ભાવે, ઉજ્જવલ વૃત્તિ ધારી,
અજિત જિનેશ્વરકેસર રમરલો, ભવિષ્યને સુખકારી;
લક્ષ્મીસાગર જ્ઞાનપિપાસુ, લેલો ભવિ દિવ્ય દલાવો દિવાળી ૩

રચવિતા — મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

વિચારશ્રેણી

લેખક:-આચાર્યશ્રી વિજયકંરતૂરસૂરિજી મહારાજ

વૈષયિક વૃત્તિઓ પોષવાના ધરાધથી દેહને વાપરવા આત્માએ પોતાનું કિંમતી માનવ જીવન ન આપતા પોતાની યાનાદિ સંપત્તિ મેળવવા માટે તેનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ

દેહાધ્યાસી જીવ માને છે કે-દરેક જીવનમા દેહને ખીજા દેહે કરેલા અંપરાધીની સખ પોતાને ભોગવવી પડે છે માટે જ તે પોતે કરેલા અપરાધોની સખ પોતાને ભોગવવી નહિ પડે એમ માણીને જ નિઃસંકોચપણે વધારે અપરાધો કરે છે. એ જ માનવીની અગ્રાનતા છે, કારણ કે દેહ તો જડ છે, તે અપરાધ કરવામા અને સખ ભોગવવામા નિમિત્ત માત્ર છે, પણ કર્તા તથા ભોક્તા તો જીવ છે કે જોનો નાશ નથી થતો અને અગ્રાનતાથી અમલ અનતા દુઃખ અનતા હવર્મા બટકીને ભોગવી રહ્યો છે.

જ્યાં સુધી તમે દેહદારા અપરાધો કરવાથી અટકશો નહિ ત્યાં સુધી તમે કર્મોની પરાધીનતામાંથી છૂટશો નહિ.

વર્તમાન માનવ દેહથી થયેલા અપરાધોની સખ વર્તમાન દેહથી જ ભોગવી લેજો, પણ નિરપરાધી બાવી જીવનના દેહને સમગ્ર પાત્ર બનાવશો નહિ નહિ તો અન્યાયી બની શુદ્ધાત્માઓની ચક્તિમા બેસવાનો અધિકાર ખોષ બેસરો.

કોઈપણ વસ્તુ કે વ્યક્તિની પ્રકૃતિ ન ગમે તો દિશા બદલો, પણ અણગમ્યાથી મનને શૌક-અતાષવાળું બનાવશો નહિ.

જીવનમા ઉપયોગી અને સબ્ધ ધરાવનાર બાબતો અને પ્રસંગો માટે જ તરફી લેશો, પણ

પારખી અને નિરુપયોગી બાબતો અને પ્રસંગોના સકંઠ કરીને મનને દુઃખવશો નહિ.

સ્વાર્થપણે સદવાસ કરવાની ઇચ્છા રાખનાર હલકા હૃદયવાળાને ખોટું લાગવાનો ભય છોડી દહને ચોખ્ખી ના પાડશો તો જ નિશ્ચિત જીવી શકશો, નહિ તો જીવન ચિંતા, શોક તથા ઉદ્વેગવાળું બનાવશો.

નજળા માણસોના વાણી, વિચાર તથા વર્તનનો વિરોધ કરીને તેની દાક્ષિણ્યતા ન રાખતા તેના સદ્ વાસથા વેગળા રહેશો તો જ સુખે જીવીને શ્રેય સાધી શકશો, નહિ તો કિંમતી જીવન કોઠીનું બનાવશો.

અપરાધીઓનું માનસ અપરાધોથી મેલુ હોવાથી ખીજના મનને ઊભળુ બનાવી જીવન નિરપરાધી બનાવી ચકાવું નથી તો યે તેઓ નિરપરાધી બનાવવાનો ડાંગ કરી અમ્મ જનતાને ઠગે છે.

પોતાનું જીવન ખીજને આદરણીય બનાવી ચકાવ તેવા મહાપુરુષોના સદવાસની ઇચ્છા રાખવી

મુઝ હૃદયવાળા હલકા માણસના પશ્ચાત્તાર્થ પશુ મુઝતા તથા હલકાઈ રહેલી છે, તે જો દેહ ઉપર પડી નાખ તો પણ જીવન મુઝ તથા હલકુ બનાવે છે, માટે ઉત્તમ જીવન જીવનારે તેનો પશ્ચાત્તો પણ પોતાના દેહ ઉપર ન પડવા દેવો જોઈએ, તો પછી તેવાનો સદ્વાસ જ કયાથી હોઈ શકે ?

ખોટું ન લગાડવાની દોક્ષિણ્યતાથી હલકા માણસના વિચાર તથા વર્તનનો આદર કરવો તે આપત્તિ વિધિતો નોતરવા જેવું છે.

ક્ષુદ્ર માણસોનું માનસ ક્ષુદ્ર હોવાથી સદ્વાસીના જીવનને ક્ષુદ્ર બનાવે છે.

“પરસ્પર અણુગમતુ વર્તન રનેહની સાક્ષીના
અંકેશાને છૂટા પાડે છે.

જે હૃદયને ન ગમે નેની ઉપેક્ષા કરવામાં જ
શાંતિ છે, છતાં દાક્ષિણ્યતાથી સ્વીકારશે નો મનમાં
કચવાટ રહ્યા કરશે

અરિથર મનવાળા હૃદયવિહોણા હોય છે તેમના
રનેહમાં અદ્વા રાખનાર પરિણામે કલેષ તથા મેતાવતુ
પાત્ર બને છે

સાચો પ્રેમ હોય તો પાયાણી પ્રતિમા પશુ
પ્રભુ સ્વરૂપે જળાય છે અને સ્વાર્થગર્ભિત ડોળ
માત્ર હોય તો સાક્ષાત્ પ્રભુ પશુ દુઃખ ભાસે છે

સ્વ-પરના કલ્યાણની સાચી કામનાથી કર્તવ્ય-
પરાયણની અકર્મવ્યવસ્થા કંઈક રીકા કરવી ને
હુકામોતુ લક્ષણ છે

દેશ કાળના જાણુ સમર્થ મહાપુરોના દિતા
વંદ વધનોમા હોય બતાવી જનતામાં પડિતામ્નુ
મિથ્યાભિમાન રાખનાર મૂર્ખશિરઃમણી હોય છે,
માટે શ્રેયાર્થ પુરુષો એવાના મ્થનમાં વિશ્વાસ
રાખતા નથી

તમને ગમતુ પોતાને ન મળે પણ બીજાને
મળે તો અદેખાઈથી દુઃખી થઈને વખોડશે નહિ,
પણ પ્રસન્ન ચિત્તથી વખાણશે

તમે પોતે જીવવાને માટે કાળજી રાખી જોટલો
પ્રયાસ કરો છો તેટલો જ કાળજીપૂર્વક બીજાને
જીવાડવાને પ્રયાસ કરશો તો જ તમારી ધારણા
પાર પડશે, કારણ કે હૃદમાં હૃદ જીવને પણ પોતાનું
જીવન પ્રિય હોવાથી ને તેને છોડવું ગમતુ નથી

ચરીરને રૂપાણુ તથા સુદર-આકર્ષક જનાવવાને
જોટના પ્રેમથી વસ્ત્ર-ધરણા આદિ જડ વસ્તુઓને
ચાહો છો તેટલા જ પ્રેમથી આત્માને સુદર-રૂપણો
અને આકર્ષક જનાવવાને માટે જો પરમ શ્રવિત્ર
શુદ્ધાત્માને ચાહો તો તમે સાચી રીતે સુદરતા
આદિ મેળવી શકશો

પારકુ ઉછીનું લક્ષને બીજાને આપવા કરતા
તમે અનુભવજન્ય થોડુંક પણ પોતાનું આપશો
તો સ્વ-પરતુ કલ્યાણ સારી રીતે કરી શકશો, કારણ
કે ધારકી વસ્તુને પોતાની જણાવનારમાં મિથ્યા
ભિમાન તથા વાસના પોષવાની લાલસા હોવાથી
શ્રેય કરી શકતો નથી

જનતાને અપુષ્પમણુ સમજીને જ કેટલાક બુદ્ધિમતા
તથા જાણુપણુનું મિથ્યાભિમાન પોષવા માટે નિષ્ક્રિય
પણે કેવળ બોલવામાં અને લખવામાં પોતાનું કદાપણુ
જતાવે છે, પણ જ્યાં સુધી તેઓ બોલેલું કે લખેલું
વર્તનમાં નથી મૂકતા ત્યાં સુધી તેમનામાં કદાપણુનો
અંશ પણ હોતો નથી, કારણ કે તેમની પ્રવૃત્તિથી
સદગ માણસો એમના માર્ગથી વચ્ચિત રહે છે

જો તમારું મેલવું અને લખવું સારું અને
સાચું હોવ તો તમે તે પ્રમાણે વર્તીને સારું ફળ
મેળવી જતાવો એટલે જનતા પોતાની મેજે જ
તમારા બોલા વગર પણ તમારું અનુકરણ કરશે

મનથી પ્રકૃતિવાળાની જ હૃદયભૂમિમાં રનેહના
બીજ વાપરો તો કોગી નીકળશે અને આનંદ તથા
સુખના સુગંધી તથા મંદુર પુષ્પ તથા ફળ આપશે
નીરાગી હૃદયમાં ‘મારું કોઈ નથી’ની જાવના
પરમ શાંતિ-સંતોષ આપનારી હોય છે, ત્યારે રાગી
હૃદયમાં ‘મારું કોઈ નથી’ની જાવના પરમ દુઃખ,
કલેષ તથા સતાપ આપનારી થાય છે

ધ્મિજિત વસ્તુ મેળવ્યા મિવાય પણ માનવી
સકલ પ્રમાણથી વસ્તુપ્રાપ્તિ માની સંતોષ ધારણુ
કરી શકે છે અને એટલા માટે જ શાંતિથી જીવી
શકે છે સસારમાં પુન્યની ઝોજાસવાળા માનવી
ઓના જીવન એવી જ રીતે પસાર થાય છે

માનવી દુઃખ સ્વાર્થ માટે સમતા-સંબંધતા-
નમ્રતા આદિ યુગ્મેનો દેખાવ કરે છે તેમજ આત્મ
હિત માટે આદર કરે તો સાચી રીતે આત્મિક યુગ્મે
મેળવીને સારો આત્મવિકાસ કરી શકે છે

સ્વાર્થો કુનીયામા બહુ કહેવડાવવાની ભાવના ન હોય તો કોઈ કોઈનું બહુ કરે નહિ

નિર્દોષ કોઈનો પણ દોષ કાઢે નહિ અને પરતો દોષ કાઢનાર નિર્દોષ હોઈ શકે નહિ

પોતાની સ્વાર્થસિદ્ધિમાં આડા આવનારને જનતામાં દલકો પાડવા દેખણદિથી તેના છતા-અછતા દોષો કહી દેખાડવા તે કુદૃષ્ટ શ્રદ્ધિનું પરિણામ છે

અણુગમ્યો કે ઇર્ષ્યા આદિના કારણથી જનતામાં ખીજાને દલકો પાડવા પ્રયત્ન કરનાર પોતે જ દલકો પડે છે

પરંતુ હિતાહિત ચિંતવવાથી ભાવનાભુક્ષાર ફળ મળે છે, પણ પરવશ્વના બોગોપબોગનો સકલ્પ માત્ર કરવાથી તે પ્રાપ્ત થતું નથી

માનવીને સ્વર્ગ-ધર-વજ્ર આદિની શુદ્ધિ ગમે છે પણ આત્મશુદ્ધિ ગમતી નથી એ જ તેની અજ્ઞાનતા છે

રનેદ કે લાગણી સિવાય કુ ખના અનુભવથી ખીજાના કુ ખથી કુ ખી ચક્રને તેની સાગસભાજ લેવી તે કહાપણુ કહેવાય છે

સુધારક બનવાની ઇચ્છા થવી તે સારી વાત છે, પણ શુ સુધારવું છે તે પ્રયત્ન નાણી લઈને તેનો અભ્યાસ કરી પોતે તે પ્રમાણે સુધર્મા પછી જ કરી આપશે.

ખીજાને સુધારવાનો પ્રયાસ કરવો, નહિ તો ડાહ્યા માણસોમાં કાસીનું પાત બનશે.

સાચી નિહાયા લોકહિતનું કાર્ય 'ક-શી' તો કદાચ લોક બદલો નહિ આપે તો યે કુદરત તો અવશ્ય બદલો આપશે જ, માટે બદલાની આશા રાખ્યા વગર જ લોકહિતમાં ઉદારતાથી જીવન વાપરવું ચિરસ્થાયી સ્વાર્થ સંપાદો હોય તો જ માનવ જીવનનો ઉપયોગ કરવો પણ ફાલિયુક સ્વાર્થ માટે જીવનને વેડી નાખશે નહિ.

જે કંઈ પ્રવૃત્તિ કરે તેમાં પરમાર્થને પ્રધાનતા આપશે તો જ કાર્મિક સ્વાર્થ સાધી શકશે

જો તમને મનમથતા સાધન અને સંયોગ મળ્યા હોય તો ભાવ બુનાવીને ખીજાની અવગણના કરતા નહિ, કારણ કે આવતી કાલે જ તમને અણુગમ્યતાં આગ્રન અને સંયોગ આવી મળનાર છે

તમે તમને બધાઓને પ્રેમ ભેદતા હોય તો શુભ આહી બની બધાને આદર્શ શીખે

તમને ગમતું હોય કે અણુગમતું હોય, પણ કુદરતે જે કાંઈ આપ્યું હોય તેનો સ્વીકાર કરશે તો આવતી કાલે કુદરત તમને મનમથતાની સગવડતા કરી આપશે.

સત્સુપદેશ ।

જગમાર્હી પસે રહો, જાં અબુજ સરમાર્હિ, રહે નીર કે આસરે, પૈ જલ ધૂવત નાર્હિ.
 દયા નમ્રતા દીનતા, હિમા સીલ સતોપ; દનકૃ હૈ સુમિરન કરે, નિષ્ઠે પાવે મોલ
 ચરનદાસ યોં કહત હૈ, સુનિયો સંત સુજાન, મુકિ મૂલ આધિનતા, નરક મૂલ અમિમાન

×××××××××××××××××××××××××××××××
 × સુગ્રામધાનં જગદ્ગુરૂ વિજયહીરસૂરિભ્યઃ ×
 ×××××××××××××××××××××××××××××××

લેખક—મુનિરાજ ધી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ

આ કળિકાળમાં જિનશાસનની પ્રભાવના
કરનાર અનેક સૂરીશ્વરો થઈ ગયા છે જિનેશ્વર
પછી ગણુધરો, ત્યારપછી આચાર્યપ્રવરોએ
ભૂમંડલમાં ધર્મકલ્પવૃક્ષને નવપક્ષિવિત રાખ્યું
છે તેના મિષ્ટ ફળો સભ્યાત્માઓને ચળાક્યા
છે. તે સર્વને ભૂરિ ભૂરિ વંદન હો !.....

જે પૃથ્વી પવિત્ર મહાપુરુષોના ચરણ-
કમળથી પવિત્ર જનેલી છે તે આર્ય ભૂમિને
પણ વંદન હો !.....

ભદ્રાબાહુસ્વામી, વજ્રસ્વામી, કલિકાચાર્ય,
સિદ્ધસેન દિવાકર, હરિભદ્રાચાર્ય, બપ્પભટ્ટસૂરિ,
કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રાચાર્ય પછી મોગલ-
સત્તાના સમયમા જૈન ધર્મનો સ્વજ ફરકાવનાર,
શાન્ત, તપસ્વી, પુણ્યવત, મહાત્મા, વિજય-
હીરસૂરિજી મહારાજ અવશ્ય સ્મરણીય પુરુષને
સ્મૃતિપથમા લાવવા સહસ્રા ગ્રેરણ થાય છે.
અનેક અન્યાય, અત્યાચારની આધી ઘેરાએલી
હતી તેવા સમયે પોતાના તપ, ત્યાગ, વૈરાગ્ય,
જ્ઞાનથી દિલ્હીપતિ બાદશાહ અકબરને પ્રતિજ્ઞાધી
છે માત્ર પર્યંત વર્ષાબરમા આમારી ઉદ્દ્યોષણુ
કરાવી હતી બાદશાહના અતઃકરણમા કૃપાબેલી
ઉત્પન્ન કરી હતી વિશ્વપ્રેમ શીખવનાર જૈન
ધર્મનો સર્વત્ર પ્રચાર કર્યો હતો. સર્વ ધર્મ
પ્રત્યે સહિષ્ણુભાવ ડેળવીને નિજ આત્માનો
ઉદ્ધાર સાથે ભળ્યાત્માના આનંદ સુધારવા
પ્રયત્ન કર્યો હતો.

તે વખતે જૈન ધર્મમાં ઉત્સાહ અજળ હતો. સર્વત્ર તેની કીર્તિ ગવાતી હતી જાળ્યા-ભાગ્યોના અંતઃકરણમાં નવર મ લાવનાર પૂજ્ય સૂરીશ્વરનો જ પ્રભાવ છે. અકબર શાહે જગદ્ ગુરુના બિરુદથી વર્ણવ્યા, જગતે સદ્ભાવથી

સત્કાર્ય છતાં અપૂર્વ સમતાભાવ બીજી સર્વનું કદયાણ કરવાની વૃત્તિ જીવન પર્યન્ત રાખી દેતી અહીં હજાર સાધુ સાધ્વીનેા સમુદાય આજ્ઞાધીન હતો દેવો તેમના કાર્યને મદદ કરતાં. તે મહાત્મા ખરેખર પરમાત્મય જીવન બનાવી ચકયા. ભગવાત્માઓને કદવપુષ્પ સમાન શીતળ છાયા આપનાર એ મહાપુરુષ આજે પણ સ્મૃતિપથ પર દર્શન આપે છે. શિષ્ય સમુદાયને સત્ય શીખવ્યું. કોઈનેા પક્ષપાત કયાં સિવાય કોર શબ્દો પણ કહી ચકયા. સર્વ ધર્મ, સર્વ ગરુછો સાથે સમભાવથી રહી, આત્મસાધનામા જ આત્મોન્નતિ સાધી છે. આર્યભૂમિ, તીર્થભૂમિનું રક્ષણ કરવા તેમના પ્રયત્નો આજે ચમત્કાર દર્શાવે છે. તેમના શિષ્યોએ હજારો ગ્રંથ લખી સાહિત્યસેવા કરી છે હિન્દુ સમાજ ઉપર લદાયેલો જીજ્ઞાસાનો બધ કરાવી આખા હિન્દુ સમાજની સેવા કરી છે સંવત ૧૫૮૭ માં જન્મ લઈ, સંવત ૧૫૯૬ માં દીક્ષા અંગીકાર કરી, સંવત ૧૬૧૦માં આચાર્ય પદવી મેળવી શાસનસેવા તેમજ આત્મસાધના કરી, સંવત ૧૬૫૨ માં ડિના ગામમાં તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો. તેમના પદપ્રભાવક સ્વપરશાસ્ત્રિજીવિત વિજયસેતુસુરિજીએ પ્રજા શાસનની સ્વચ્છ સેવા કરી છે.

કોઈપણ જાતના ગમેછ કદાચહોને સ્થાન
અપાયું નથી, શાસ્ત્રથી વિમુખ વર્તાયું નથી,
તેથી જ આત્મસાધના સાધનાર સૂરપુર હો
નૈન ધ્વજ સર્વત્ર ફરકાવ્યો હતો તે મહા
યુગપ્રધાન જગદ્ગુરુ વિજયહીરસૂત્રીશ્વર
જીને ભાવથી સાચા હૃદયથી કોટિ કોટિ વદ
હો ? ? ?

કેઠણ પણ લાલકારકે—Hard but paying.

કુધરે પણ કલ્યાણકર.

ઉપોદ્ધાત-શ્રીયુત ન્યોન એરડેલ (થિયોસોફિસ્ટ) સાહેબે એકા કરેલ Thoughts of the Great નામનું લગભગ ૨૨૨ પૃષ્ઠનું એક પુસ્તક મને લખ્ય યશુ. એની પ્રસ્તાવનામાં એમણે મહાપુરુષોનાં વિલિપ્ત વિચારોનો સંગ્રહ જેટલો લાભ કરનાર થાય છે, જીવન વહનમાં એને કેવી રીતે ઉચ્ચ ગ્રાહી રાખે છે અને નૈતિક કે આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિએ આવાં સુઅર્થિન પુરુષો કયાવ્યક્ત નીવડે છે તેના પર નાનો સરખો ઉત્તરેખ કર્યો છે. તેમના મતે દુનિયાના મહાપુરુષોનાં વચનો વાંચતા તે તેમની સાથે જીવવા બરાબર થાય છે અને ખરી મહત્તા કેવી હોય છે, ક્યાં હોય છે, કોને વરેલી હોય છે તે પર વિચાર થાય તો પોતાના જીવનધાર્તરમાં જાણ અમૂલ્ય કાળો આપે છે. જીવનરહસ્ય શોધવા માટે, સાદાઈ અને સ્વચ્છતા સમજવા માટે, ઉચ્ચ સૃષ્ટિના વિદાર કરવા માટે આ અમૂલ્ય વારસાઓ સમજવા અને જીવવા જેવાં હોય છે. તેમણે સંગ્રહ કરેલા સેંકડો મહાન પ્રાકૃતિકોમાં તેમણે એક રથાને ૨૪ સૂત્રો રચી ક્યાં છે તેને ગોઠવનાર લેડી પ્રવીઝામેથ કેયું નામની, મહાન ભોખડાં છે, એ ચોવીશી સૂત્રોની ગોઠવણ મને અવનવી લાગી. 'અમુક કાર્ય કરવું કે જીવન જીવવું એ આકરે કે કંઈય કામ છે, પણ એમ કરવું એ ખૂબ લાલકારક છે, બારે દિવસારી છે, ખૂબ કલ્યાણકારી છે.' આ પદ્ધતિના સંગ્રહમાં મને બારે મૌલિકતા લાગી અને ચોવીશી સૂત્રો ખૂબ

વિચારણીય, મર્મસ્પર્શી અને હૃદયંગમ લાગ્યાં.

પછી મેં તેના પર ખૂબ વિચાર કર્યો. ચોવીશી વિષયોને પ્રથમ 'બવદાર કૌશલ્ય'માં (નં. ૩૫૧-૩૬૩ રથાને) ગોઠવ્યા. તે લેખો લખ્યા પછી તે જ ચોવીશી લેખોને 'બ્યાપાર કૌશલ્ય' માં પણ સુયોગ્ય રમાન આપી યાગ્ય તેમ લાગતાં તે પર નં. ૫૧-૬૨ મળીને કુલ ૧૨ લેખ લખ્યા.

સારપછી એ જ લેખ પર વધારે વિચારવા કરતાં એ ચોવીશી લેખોને 'ધર્મ-કૌશલ્ય' માં વધારે મહત્વનું સ્થાન છે, એ ધર્મને બલિષ્ઠ આકારમાં રચી કરી આત્મસમર્પણ તરફ ખેંચે તેવા છે, અને સાખ્ય સંપ્રદાય લાવનાર મુદ્દાઓને આ લેખમાળામાં ખાસ સ્થાન હોવું થશે એ દૃષ્ટિએ એ ચોવીશી વિષયોને એક એક જુદા જુદા નંબર તળે મૂકવા માટે કુલ ૨૫ લેખ લખવા પારણા કરી છે. બવદાર, બ્યાપાર અને ધર્મનો જરા પણ વિરોધ નથી, હોષ રાકે નહિ, પણ આપણા દૃષ્ટિબિન્દુને ફેરવીએ તો મહાન સત્યની તે જુદી જુદી બાજુઓ છે તેમ લાગશે. બવદાર અને બ્યાપારના લેખો મચારથાને પ્રકટ થશે. ધર્મનો વિષય વધારે ઓજીવતથી વિચારવા યોગ્ય છે અને વિચારીને જીવન સાથે વળી દેવા યોગ્ય છે, તેથી એ ચોવીશી વિષયો પર-જપ સંખ્યા સુધીમાં લેવાની પારણાએ આ નવીન પદ્ધતિની લેખમાળા ઘર કરી છે. એની બવદાર ઉપયોગિતા વાંચતા બ્યાપાર આવશે અને અધ્યાત્મ, યોગ અને આંતર જીવની શોધમાં જરૂર મદદ કરશે.

(૫૨)

ક્ષમાયાચના-Apology.

ક્ષમા યાચવી-કંઠે પશુ કલ્યાણકારી છે

નં. ૧. સંસારમાં રખડાવનાર, માણસને જના વર બનાવનાર, મગજ ઉપરનો કાળુ ગુમાવનાર પૂરિયુ નાશીતા છે કામ, ક્રોધ લોભ મોહ, મદ અને મસ્ત કૈન પરિભાષામાં ચાર કષાયો એટલા જ ભયકર છે અને સંભારના મૂળ છે એ અનુક્રમે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ છે એમા ક્રોધ તો માણસને લાલ ખીજા બનાવી દે છે, માણસાદિ ગુમાવી દે છે અને બોધ, સમજાયું કે ઉપદેશને દૂર દડસેવી મૂકે છે એને અજ્ઞાના મને એમ એ વધતો જાય છે અને પ્રથમ ને કરનારને સજાવાળી મૂકી પોતાની અજ્ઞા ચારે તરફના વાતાવરણમા ફેલાવે છે મમે નેવા તપસ્વી, ત્યાગી કે વૈરાગીને ક્રોધ હોય તો તે પોતાનું સર્વસ્વ ગુમાવી બેસે છે, પોતાની જાતને જીલાવી દે છે અને પોતે અહીં થોડા વર્ષનો મેમાન છે એ વાતને પણ વિસરાવી દે છે આવા પ્રકારના ક્રોધ પર સવચ રાખવાનું ચાલુ 'ક્ષમા' છે ક્ષમા જેના દિલમા વસે છે તેને પોતાની જાત પર સવચ આવે છે, કાળુ આવે છે, વાણી અને વર્તન પર અકુચ આવે છે અને એના જીવન તરફના ખ્યાલ વિવેકસરના આગર વગરના અને રીતસરના બધાં જ નય છે

'ક્ષમા' એટલે અહિંસક ભાવનું પોષણ ક્રોધ દ્વિસામાથી જન્મે છે, ત્યારે ક્ષમા અદ્વિસામાથી જન્મે છે. પ્રાણી જ્યારે પોતાની જાતને વિચાર કરે, પોતાનું રથાન લક્ષ્યમા રાખે, પોતાનું અહીંનું વસવાટ રથાન અને તેની સમય વિચારે ત્યારે તે વિચારમા પડી જાય છે. ધડી એ ધડી મોટી માડ

મોહવા, ક્રોધ પર ચુરસો કરી ધમપછાડ કરવા અને એટલે જોલણ એ સમજીને ન જાને એ તો સામાની રિયલિટી પર દષા કરે, એના રખડપાટા મોટે બેદ કરે અને ક્ષમા કરવામા પોતે ક્રોધ જોવાનો નથી એ વિચારે કંડે પડી જાય ક્ષમા નજળા માણસથી ન થાય, એ તો ખરા વીરપુરુષને જ વરે એને ક્ષમા કરવામા કર્તવ્યનિષ્ઠા લાગે, એને ક્ષમા કરવામાં ગૌરવ લાગે અને એને ક્ષમા કરવામા ચર વીરને પાસ લાગે ક્ષમા એ કાચાપોચાનું કામ નથી નજળા સનગાનો વિલામ નથી, પાક રસિયા સસારીનું વહેન નથી

પશુ ક્રોધ ગુન્હેગારને, આક્રુ' મોલનારને, નુકસાન કરનારને, માણ આપનારને કે હુમલો કરનાર કે જોગ આસેપ કે બદનકી કરનારને ક્ષમા આપવી એ કંઠે વાત છે, આકરી બાજત છે, મન પર અસાધારણ કાળુ દાખવનાર હકીકત છે મરમાર કરતો સામેથી માણસ આવતો હોય, તેને મારી દગાવવાની પોતાની તાકાત હોય અને જના દાખ ન છુમામવો, પશુ સામા એ દાખ ધરી એને માથી બક્ષી અથવા ઊંધગી તેની માથી માગવી એ જારે આકરી બાજત છે પણ આકરી છે એટલે જ એનો મદિમા છે રખડનાર ભયકર ચક્રોશિષ્ટને ક્ષમા આપનાર, તેને કપકરવાને બદલે ઉપદેશ આપનાર અને તેને કેકાણે લાવનાર વીરના તો કાર્ધ વીર જ હોય, પણ એનું અનુકરણ કરી ક્ષમા આપનાર કે જિવંતી માથી માગનાર તો જવલ્લે જ હોય છે. એવા ક્ષમા કરનાર કે મામનારને બવસમુદ તરવો સહેલો પડે છે એનો વિકાસ સરવર થાય છે અને એ સામ્યને રસ્તે છે એમ દેખાય છે

મૌખિક

અનેકાન્તની અંદર સમભંગીની ઉપપત્તિ.

લેખક-સન્માર્ગદ્યુતક.

(પુ ૪૫, અક ૧૨ મો, પૃષ્ઠ ૨૩૫ થી ૨૪૨)

બીજો પક્ષ યાને સમુદ્રના એક બિન્દુને સમુદ્ર માનતા નથી એ પ્રકારે કહેવામાં તો જેવી રીતે સમુદ્રનો એક બિન્દુ અસમુદ્રરૂપ મનાશે તેવી જ રીતે દરેક બિન્દુઓ અસમુદ્રરૂપ માનવા પડશે. આ પ્રકારે તો સમુદ્રનો વ્યવહાર જ જગતમાથી ઊઠી જવાનો.

અતએવ સમુદ્રનો એક બિન્દુ સમુદ્રરૂપ નથી તથા અસમુદ્રરૂપ પણ નથી, કિન્તુ બિન્દુ રૂપ છે. તેમજ સમ્યગ્ એકાન્તરૂપ નય પણ પ્રમાણરૂપ નથી તથા અપ્રમાણરૂપ પણ નથી કિન્તુ નયરૂપ પદાર્થાન્તર છે. અર્થાત્ સમુદ્રના એક છાંટાને જેમ બિન્દુ તરીકે લોકમાં માનવામાં આવે છે તેમ પ્રમાણ વિષયીભૂત અનેક ધર્મવાળી વસ્તુના એક ધર્મને પ્રતિપાદન કરવાવાળા અને બીજાઓમા ઉઠાસીનતા ધારણ કરવાવાળા પદાર્થને નયરૂપે ઓળખવામાં આવે છે.

હવે તે જ નય તથા પ્રમાણને લઈને અનેકાન્તમાં સમભંગી ઘટાવીએ

‘**एकान्तः स्यादस्त्येव**’ આ વાક્યથી સમ્યગ્ એકાન્ત સ્વરૂપ નયની અંદર પ્રધાનરૂપે સત્તાને સ્થાન આપવામાં આવે છે અને ગૌણરૂપે અસત્તાને માન આપવામાં આવે છે

‘**एकान्तः स्यान्नास्त्येव**’ આ વાક્યથી એકાન્તના નિષેધપૂર્વક અનેકાન્તને પ્રધાનરૂપે માનવામાં આવે છે અને સાથે એકાન્તને ગૌણરૂપે માનવામાં આવે છે.

‘**एकान्तः स्यादस्त्येव स्यान्नास्त्येव**’ આ વાક્ય કૃત્રિમ પ્રમાણરૂપ અનેકાન્ત તથા નયરૂપ એકાન્તને પ્રતિપાદન કરે છે.

‘**स्यादवक्तव्य एवैकान्तः**’ આવા પ્રકારના ચોથા વાક્યથી સહાર્પિત એકાન્ત અનેકાન્તરૂપ ઉત્પન્નને પ્રધાનતાથી એક કાલમાં પ્રતિપાદન કરવાનું સામર્થ્ય ન હોવાને લીધે અવક્તવ્ય શબ્દથી સહાર્પિતરૂપે પ્રતિપાદન કરાય છે.

‘**एकान्तः स्यादस्त्येव स्यादवक्तव्य एव**’ એ પ્રકારનું પાંચમું વાક્ય, ‘**एकान्तः स्यान्नास्त्येव अवक्तव्य एव**’ એ પ્રકારનું છઠું વાક્ય અને ‘**स्यादस्त्येव स्यान्नास्त्येव स्यादवक्तव्य एव**’ એ પ્રકારનું સાતમું વાક્ય એમ ત્રણે વાક્ય અર્થ સહિત સંશેષે સમજાવવામાં આવે છે.

વસ્તુના એક અંશને લઈને નયના અર્પણથી એકાન્તની સત્તા એક સાથે પ્રમાણ અને નય બંનેના અર્પણથી પ્રધાનપણે એક કાલમાં એકાન્ત તથા અનેકાન્તને સહાર્પિતરૂપે અવક્તવ્ય તરીકે માનવામાં આવે છે એ પાંચમા ભાંગાનો અર્થ છે.

છઠ્ઠા ભાંગાનો અર્થ:—અનેક ધર્મવાળી વસ્તુના આલંબનથી તથા પ્રમાણના અર્પણથી સત્તાનું પ્રતિપાદન કરવાની સાથે પ્રમાણ નયરૂપ ઉભયના અર્પણથી એક કાલમાં પ્રધાનપણે પ્રતિપાદન નહિ થઈ શકવાથી એકાન્ત તથા અનેકાન્ત ઉભયને સહાર્પિતરૂપે અવક્તવ્ય

શબ્દથી વ્યવહાર કરવો એ છટ્ટા ભાગાનો અર્થ છે

સાતમા ભાગાનો અર્થ:-તે જ પૂર્વોક્ત પદાર્થમાં કમવાળા પ્રમાણ નયના આલંબનથી એકાન્તભાસવ તથા અસત્ય એ બંનેનું પ્રતિપાદન કરવામા આવે અને સાથે બીજા અશમાં એક જ કાલમા પ્રધાનપણે એકાન્ત અનેકાન્તરૂપ ઉભયને સંહાર્પિતરૂપે અપકતવ્ય શબ્દથી વ્યવહાર કરવામાં આવે છે એ સાતમા ભાગાનો અર્થ છે.

આ ઠેકાણે નયના આલંબનથી એકાન્ત સમજવો કેમકે અનેક ધર્મવાળી વસ્તુમાંથી બીજા ધર્મોની ઉદાસીનતાપૂર્વક એક ધર્મદ્વારા વસ્તુનું વિષયપણ છે તથા પ્રમાણનું આલંબન કરવાથી અનેકાન્ત સમજવો અનેક ધર્મનું નિશ્ચયાત્મકપણ પ્રમાણમા હોવાથી બંને સમજાશે

જો કદાપિ અનેકાન્ત જ માત્ર હોવાનું અને સમ્યગ્ નયરૂપ એકાન્ત જિલકુલ નહિ હોવાનું માનવામા આવે તો સમ્યગ્ નયના અભાવે તેના સમૂહરૂપ અનેકાન્તનો અભાવ થઈ જવાનો જેમ શાખાઓના સમૂહરૂપ એક અવયવીને વૃક્ષ તરીકે માનવામા આવે છે પરંતુ જો એમાની

શાખાઓનેમ માનીએ તો શાખાસમૂહના અભાવમા એક અવયવી વૃક્ષનો પણ અભાવ જ થઈ જાય. અને તેથી કરી વૃક્ષના વ્યવહારનો પણ ઉચ્છેદ જ થઈ જાય. આ વાત અનુભવસિદ્ધ જ છે. નયના સમૂહરૂપ એક પ્રમાણરૂપ અવયવીને અનેકાન્ત તરીકે માનવામાં ન આવે તો સાક્ષાત્ કોઈ પણ પ્રકારનો વ્યવહાર બની શકે નહિ, માટે જરૂર નયના સમૂહરૂપ અવયવીને અનેકાન્તરૂપે પદાર્થાન્તર સ્વરૂપ માનવો જોઈએ અને એ સાથે પ્રમાણરૂપ અનેકાન્ત તથા સમ્યગ્ નયરૂપ એકાન્તનો આશ્રય કરીને અનેકાન્ત માને સ્થાદ્રાદની અંદર પહોં સમજાવીતું પ્રતિપાદન કરવું જોઈએ. આવી રીતે માનવાથી કોઈ પણ દોષનો અવકાશ રહેશે નહિ પ્રત્યુત અનેકાન્તની અંદર સમજાવીની ઉપપત્તિ પણ સારી રીતે થઈ શકે છે.

આ પ્રકારે શંકારૂપી શબ્દથી નિર્મુક્ત અને અલેખ વજ્રતુલ્ય અનેકાન્ત સિદ્ધાન્તરૂપી પ્રાકારમા મિથ્યા અનેકાન્તવાદીઓએ ફેટિલા લાક્ષામય માયારૂપી જોળાનો પ્રવેશ કોઈ રીતે કોઈ પણ કાળે થઈ શકે જ નહિ.

(સમજાવી પ્રદીપમાંથી)

યહી દંડ વહુત હૈ

एक महात्माको किसीने गाली दी, परंतु उसका कोई उत्तर नहीं दिया और मुसकराते रहे । लोगोंने पूछा कि 'भापने उसको क्यों दंड नहीं दिया' । तब महात्मा बोले कि " भाई, उसके लिये यही दंड बहुत है कि वह गाली देता है । "

ત્યાગનું સ્વરૂપ.

અનુ-‘અધ્યાસી’, ગી. એ.

‘ત્યાગ ન દહે રે વૈરાગ્ય વિના.’

કોઈપણ મનુષ્ય શાંતિ મેળવવા માટે પોતાના ધરનાર, મામ, સ્વજન, સબંધીઓ વગેરે છોડીને અનપ્રયા સ્થળે ચાલ્યો જાય એટલા ઉપત્તિ તેને ત્યાગી કહી શકાય નહિ એવી રીતે જ માણસ પોતાની જાતને શરીર તથા પ્રતિબોધના સ્થૂલ પદાર્થો તથા સુખદ વિષયોથી અલગ રાખે છે, પરંતુ ચિત્તથી એ પદાર્થો તથા વિવિધ વિષયોનું ચિંતન કર્યા કરે છે તેને પણ ત્યાગનું ફલ મળી શકતું નથી.

જો કોઈ પણ માણસ એકાંત તથા જાનનો આશ્રય લઈને તપ, સત્ય વગેરે સાધતો હોય તો પ્રકારની શક્તિ અથવા સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે તો તે પણ ત્યાગી ત્યાગી સિદ્ધ નથી થતો. જ્યાં સુધી તે પોતાને મળેલી શક્તિદ્વારા બીજાની હિતપ્રદ સેવા કરતાં પોતાની જાતને વહાલી લાગતી વાતનાં અથવા કામનાઓની પૂર્તિમાં રસ લેતો હોય છે.

જો કોઈપણ માણસ સ્વાધિકારથી પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિદ્વારા બીજાની હિતપ્રદ સેવા કરીને બદલામાં માન, મોટાઈ કે બીજા કોઈ ફળની કામના રાખે છે તો તે ત્યાગના માર્ગથી પાતિત થઈ જાય છે.

અધિકારી મનુષ્ય અનેક પ્રકારના નાના મોટા બાહ્ય મનોહર વિલાસોને કારણે કેટલી શક્તિ, કેટલો સમય, કેટલા કેટલા લાભો, સદાચાર અને પવિત્ર જ્ઞાનોને નષ્ટ કરી દે છે. આવી દુર્દશાપૂર્ણ ખલ-ચિત્તિમાં જ માણસ તે વિલાસોનો ત્યાગ કરે છે તે જ સાવધાન ત્યાગી છે.

સામાજિક પદાર્થોથી મજબૂત વિચારનિત

સુખોની ખાતર જ માણસ સંસારમાં આસક્ત બની રહ્યો છે; એ પ્રકારનાં પરિણામમાં સુખની ઇચ્છાનો જ કોઈ માણસ ત્યાગ કરે છે તે જ શાંતિનો અધિકારી છે, તે જ સાચો ત્યાગી કહેવાય છે.

જે લોકો ભોજાસક્ત તેમજ વિષમજનિત સુખોના રાગી હોય છે તેઓને અનેક લક્ષ્ય હોય છે, પરંતુ જેઓ સામાજિક ભોજ-સુખથી વિરક્ત હોય છે તેઓનું એક સત્ય લક્ષ્ય હોય છે સદસદિવેક ન જોવાને કારણે જ વિવિધ કામનાઓની ઉત્પત્તિ થાય છે, કામનાઓ સમરત બંધતો તેમજ દુઃખોનું કારણ છે કામનાઓથી નિવૃત્તિ સદસદિવેકથી થાય છે અને એની નિવૃત્તિમાં જ સ્થાયી શાંતિનો દગવાળો બિંદુ છે.

અત્યંતવશાય પોતાની કરોડો કામનાઓની પૂર્તિમાં કામી મનુષ્ય કામચર્તામાં ફસાઈને સુખ દુઃખના બંધનમાં નાચી રહ્યો છે વિવેકદષ્ટિ ખૂણતાં જ્યાં તેને યાગનો માર્ગ દેખાય છે ત્યારે તે શાંતિનું દર્શન પામે છે.

કામનાઓની પૂર્તિ કરીને કોઈ માણસ કરોડો વર્ષ જીવતો રહે, કોઈ એટલું પુણ્ય સંચિત કરી ને કે જેથી તે વિપુલ ઐશ્વર્ય, વૈભવ અને અલૌકિક શક્તિઓથી સુખ મેળવે જાય તો પણ તેને શાંતિ મળી શકતી નથી. શાંતિનું ખૂણ તો ત્યાગ જ છે સંસારમાં અનેક શુદ્ધિમાન, જળવાન અને ધનવાન મનુષ્યો મૃત થયા. એ સૌ લોકોએ કામનાઓની પૂર્તિમાં મનબાહિત સુખ પ્રાપ્ત કર્યું હશે, પરંતુ કોઈને પણ સ્થાયી ટુણિ કે પરમ શાંતિ મળી નથી એ ટુણ શુદ્ધિવાળા પુરુષોની ચેષ્ટાને શું કહેવું

સિદ્ધચક્રની ભવ્ય આરાધના.

લેખક—મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી.

આત્મશુદ્ધિ જરૂરી છે. અનેક જ્ઞાની મહાપુરુષોએ તેની શુદ્ધિ કરવા અનેકવિધ સાધનો દર્શાવ્યાં છે તેમાં સબલ સાધન તરીકે નવપદને સર્વશ્રેષ્ઠ સ્થાન આપ્યું છે.

“યોગ અસંખ્ય છે જિન કહ્યા; નવપદ સુખ્ય તે બણે રે.”

એના પવિત્ર આલબનવડે ધ્યાનની સિદ્ધિ થાય છે. શુભં અને શુદ્ધ ધ્યાન આત્માને શુદ્ધતમ બનાવે છે. નવપદમાં અરિહંત, સિદ્ધ ભગવંત, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, મુનિ, દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ શાસ્ત્રકારોએ દર્શાવ્યા છે.

“અરિહં સિદ્ધાચરિયા, ઉવજ્ઞાયા સાહુજો અ સમ્મત્તં ।

નાણં ચરણં ચ તવો, હ્ય પ્ય નવગં મુણેયઠ્ઠં

અરિહાઈ નવપયાઈ, જ્ઞાઈત્તા હિયવકમલમજ્ઞામિ ॥

એ નવપદાત્મક સિદ્ધચક્રની આરાધના મયજ્ઞાનુદરી અને શ્રીપાદો લાવપૂર્વક કરી

જેનામાં નથી પુરુષાર્થી થન કે નથી પૌરુષ કે નથી પ્રયત્ન; એટલું જ નહિ પણ જેઓ પોતાની શુદ્ધ શક્તિનો ગર્વ કરે છે, કામનાઓની પૂર્તિમા અસ્ત-અસ્ત રહે છે અને સત્યાસત્ય, ધર્માધર્મ અથવા કર્તવ્યકર્તવ્યનો વિચાર નથી કરતા જેવી રીતે મધમાખીયો મધમા ચોટી રહે છે તેવી રીતે માણસ સંસારના વિવિધ વિષયો તથા સ્વનિર્મિત સૃષ્ટિમાં ચોટીયો રહે છે અને જ્યાસુધી તે તેનો પૂરેપૂરો ત્યાગ નથી કરતો ત્યાસુધી તે પ્રત્યેક સુખના અતે દુઃખ જ ભોગવે છે.

સંસારમાં કોઈ વસ્તુને કે કોઈ વ્યક્તિને પોતાની માનીને તેનું મનન કરતાં રહેવું તે જ રાગીપણ છે, તેથી કોઈપણ વસ્તુને અથવા વ્યક્તિને પોતાની જ માનવી એ જ ત્યાગીપણ છે શાંતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે જે જાતના ત્યાગની આવશ્યકતા રહેલી છે તે બહારથી નહિ પણ અંદરથી થાય છે. ત્યાગ તો ત્યાગી થવો

જોઈએ જ્યા રાગ રહેલો છે. માણસ પોતાના મન દ્વારા સુખઃ વસ્તુઓ તેમજ વ્યક્તિઓનો રાગી બને છે, એટલા માટે મનથી જ ત્યાગની શરૂઆત થવી જોઈએ. ત્યાગની શરૂઆત સૌથી વધારે નજીકની પ્રિય વસ્તુઓ તરફની આસક્તિ અથવા મમતાથી થાય છે અને ત્યાગનો અંત સૌથી પરમ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાથી સિદ્ધ થાય છે.

જેનું દિલ સઘળી અવસ્થાઓ ઉપરથી બીડી ગયું છે, જેને પોતાનું કહેવા યોગ્ય કોઈ નથી તે જ આત્મા, આત્મા જે માની શીવિદ્યા સ્વરૂપે પોતાની જાતને અલગ કરનાર માણસ જ સ્વસ્થ ત્યાગી છે. સ્વસ્થિત સીમાઓની અંદર જ સંધર્ષ છે, અશાંતિ છે; સીમાઓનાં બંધનની બહાર નીકળી જવું એમાં જ સ્થાયી આનંદ અને શાંતિ છે.

इति राम्.

હતી. શ્રીપાલનું શરીર નયનાભિરામ, દિવ્ય પ્રકાશી લોક્યું હતું અને અપાર મુગ્ધસંપત્તિને પામ્યા હતા જ્યાં મહાઆપત્તિઓ મળવાની હોય ત્યાં સહજ સંપત્તિની પ્રાપ્તિ થતી યશ, કીર્તિ સર્વત્ર વિસ્તરી હતી મનપાંછિત ઇષ્ટ કાર્યોને સફળ બનાવવા દેવો મદદરૂપ બનતા. એ આરાધનાની આશ્વિન અને ચૈત્ર સુદિ ૭ થી શરૂઆત અને પૂર્ણિમાએ પૂર્ણાહુતિ થાય છે. એ આરાધના આચાર્ય તપથી કરવામાં આવે છે એ તપમાં ૮૧ આયમિલ કરવામાં આવે છે. સાડાચાર વર્ષે એ તપની પૂર્ણાહુતિ થાય છે આરાધના કરનાર એ ટંકનું પ્રતિકમળ, ત્રિકાલ દેવવંદન બે વાર પઠિલેલુષુ ને એ હબ્બર જાપ કરે છે આરાધક સમાવંત જિતેન્દ્રિય, સ્થિર ચિત્તવાળો હોવો લેઈએ તેને જ આ આરાધના કૃણીભૂત થાય છે એથી વિપરીત ભાવનાવાળાને વિરાધના બને છે, ઇષ્ટ પ્રાપ્તિને બદલે અનિષ્ટની પ્રાપ્તિ થાય છે.

“ સંતો દંતો સંતો ઇયસ્તારાહમો નરો દોઈ ।

જો પુણ વિવરીયગુણો, ઇયસ્મ વિરાહમો સોડ ॥ ”

નવપદનો પાયાં પદમાં પણ સમાવેશ કરવામાં આવે છે ચાર ગુણો ગુણીમા પ્રતિષ્ઠિત થાય છે. ગુણુ ગુણીમા શોભે છે નવકાર મત્રના બાપથી અનેક ભવી આત્માઓ તર્યા છે. દેવ, ગુરુ અને ધર્મ એ ત્રણ તત્ત્વમાં પણ નવપદ સમાય છે. શાસ્ત્રકાંક્ષા દહે છે કેન્નવપદને ત્રણ તત્ત્વમાં સુપ્રતિષ્ઠિત કરી તેને આરાધનાર આત્મા નિર્ભંજપદને પામે છે મહાન વિનેતા બની અનિત બને છે

“ ઘમ્મો જિણેહિ કહિઓ તત્તતિગારાહણા મળો રમ્મો ।

તત્તતિમં પુણ મણિજં દેવો અગુરુ અઘમ્મો અ ॥

શ્વિક્કસ્સ ડ મેયા મેયા કમસો દુત્તિન્નિ ચચારિ ।

તત્તયડરિહંતા સિદ્ધા દો મેયા દેવત્તચસ્મ ॥

આયરિઅડવજ્જાયા સુમાહુણો ચેપ તિન્નિ ગુરુમેઝા ।

દંસણત્તણાચરિતં તથો અઘમ્મમ્મ ચરૂ મેઝા.

एए नवपद्येसु अवरिजं सासणस्स सच्चस्म ।

ताण्याइं पयाइं आराहइ परममचिए ”

..

પ્રથમ શ્રી અરિહંત પદ.

“ અરિહંત પદ ધ્યાતો યકો, દબ્બરુ ગુણ પન્નમય દે,
લોહ હેદ કરી આત્મા, અરિહંત રૂપી ધાયે દે,
વીર જિનેશ્વર ઉપદિશે, તમે આરાધ્યો ચિત્તલાઈ દે.
આતમધ્યાને આતમા, અદિ મળે અગ્રિ આઈ દે. ” ૧

અરિહંત પદ શ્વેત વર્ણે છે, બાળ ગુણે કરી શ્રદ્ધિત છે, પૂજવા યોગ્ય છે, માનવા યોગ્ય છે, આદરવા યોગ્ય છે તેવા શ્રી અરિહંત પદને મારી વાગવાર વંદના હોએ

સિદ્ધપદ.

રૂપાતીત સ્વભાવ જે, કેવલ દંસણ નાણી રે,
તે ધ્યાતા નિજ આતમા, હોય સિદ્ધ શુભખાણી રે વીર૦ ૨

સિદ્ધપદ રક્ત-લાલ વણે છે, આઠ શુભે કરી વિરાજિત છે પૂજવા, માનવા, ધ્યાયવવા
યોગ્ય છે તેને વાર વાર વદના હો.

આચાર્યપદ.

ધ્યાતા આચારજ ભલા, મહામત્ર શુભ ધ્યાની રે,
પદ્ય પ્રદધાને આતમા, આચારજ હોય પ્રાણી રે વીર૦ ૩

ઉપાધ્યાયપદ.

તપ સંજાએ રક્ત સદા, દોદશ અંગના ધ્યાતા રે,
ઉપાધ્યાય તે આતમા, જગજાધવ જગ જાતા રે વીર૦ ૪

નીલવર્ણે, પચવીસ શુભે સહિત, પૂજવા, ધ્યાન કરવા અને માનવા યોગ્ય છે

સાધુપદ.

અગ્રમત્ત જે નિત રહે, નવિ હરજે નવિ શોચે રે,
સાધુ સુધા તે આતમા, શુ મૂડે શુ લોચે રે? વીર૦ ૫

સત્તાવીશ શુભે વિરાજિત, સ્યામ વર્ણે છે, પૂજવા, માનવા, ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે
આદરવા યોગ્ય છે આત્માને હિતકર્તા છે તેવા સાધુમહારાજને વદના

દર્શનપદ.

શમ સવેગાદિક શુભા, ક્ષય ઉપશમ જે આવે રે,
દર્શન તેહિજ આતમા, શુ હોય નામ ધરાવે રે વીર૦ ૬

સડસઠ શુભે કરી સહિત શ્વેત વર્ણે છે પૂજવા, માનવા, ધારવા યોગ્ય, આદરવા યોગ્ય
છે, આત્માને સુખકારી છે વદના વાર વાર હો તે પદને

જ્ઞાનપદ.

જ્ઞાનાવર્ણી જે કર્મ છે, ક્ષય ઉપશમ તત્ત સાચ રે,
તો હુએ તેહિજ આતમા, જ્ઞાન અબોધતા જાચ રે વીર૦ ૭

એકાવન શુભે કરી સચુક્ત, શ્વેત વર્ણે છે, પૂજવા, માનવા, ધારવા યોગ્ય છે, આદરવા
યોગ્ય છે તે પદને કોડ કોડ વદન હો

ચારિત્રપદ.

ભણ ચારિત્ર તે આતમા, નિજ સ્વભાવમા રમતો રે,
દેશ્યા શુદ્ધ અલકર્પે, મોહવને નવિ ભમતો રે વીર૦ ૮

સીતેર શુભે વિરાજમાન, શ્વેત વર્ણે છે એ પૂજ્ય પદને નમન.

તપપદ.

છાંદોષે સંવરી, પરિણતિ સમતા યોગે રે;

તપ તે એહિજ આતમા, વર્તે નિજ શુભે ભોગે રે. વીર૦ ૯,

એ પદ બાર શુભ કરી સંહિત છે. શ્વેત વર્ણ છે. પૂજવા, માનવા ને આદરવા યોગ્ય છે. આતમાને હિત કર્તા તેવા શ્રી તપપદને મારી કોડવાર વંદના હો, નમન હો.

આવી રીતે ધ્યાન કરવાથી, તેમાં તનમયતા સાધવાથી આતમા તદ્વસ્વરૂપ બને છે, એ જ પરમ ધ્યેય ધ્યાનરૂપ છે.

આ નવપદમાં જિનશાસનને સાર આવી જાય છે. સર્વ પૂર્વગત ભાવનું અવતરણ નવપદોમાં છે આતા સિવાય બીજું કંઈ તત્ત્વ નથી, પરમાર્થ નથી. જે કંઈ છે તે નવપદ જ આરાધવા યોગ્ય ધ્યેય છે, જેનું દત્ત આલંબન લેવાથી દુઃખપૂર્ણ સંસારમાં હુમતા છુવેને ખરેખર સહાયબૂત બને છે, કારણ કે પુણ્યવળંબનરૂપ છે, જેમાં દેવ, ગુરુ અને ધર્મ એ ત્રણેનો સમાવેશ થાય છે તેથી ભગ્યાત્માઓએ દત્તર આલંબન કરવું ઉચિત છે, એ નવપદનું સવિશેષ સ્વરૂપ ગીતાર્થ શુરુએ પાસે સ્મરણ તુલ્ય રૂપ-સંસારમુખની અગિલાયા છોડીને નવપદનું સેવન કરવામાં આવે તો સ્વરૂપકાળમા અસૂય નિર્મળ સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. નવપદ અનંત શુભ નિધાન છતાં તેના અનુક્રમે ૧૨, ૮, ૩૬, ૨૫, ૨૭, ૬૭, ૫૧, ૭૦ અને ૧૨ શુભા શાસ્ત્ર-કાર્યોએ દર્શાવ્યા છે, તે પ્રમાણે તેટલા લોગસ્સનો કાઉસગ, તેટલા જ ખમાસભણાં અને તેટલી જ પ્રદક્ષિણા વિગેરે ક્રિયા-અનુહાત રિયર ઉપયોગથી તપ દિવસ સુધી અનુક્રમે કરવા જણાવેલ છે. દરેક દિવસે વિનય, વૈયાવચ્ચ, મન, વચન, કાયાની શુદ્ધિપૂર્વક ભૂમિશયન, ક્ષણચર્યાપાલન, શુરુવંદન, શુદ્ધ શ્રદ્ધા, સાધમિક વાતસંદ્યપૂર્વક આરાધના કરનાર આતમા પરમ મોક્ષને પામે છે. સ્વર્ગના સુખનો પણ ભાગી બને છે. બાહ્ય રીતે સિદ્ધચંદ્ર યત્રનું પૂજન પ્રસાદન અષ્ટ પ્રકારી પૂજા વિ. થી રોગ શોક ભય દૂર થાય છે અને સંપદા મળે છે. અઘ્યન્તર આરાધનામાં તો હૃદયકમળે અષ્ટકમળ દલની સ્થાપના કરીને તેના મધ્યમાં અરિહંત ભગવંતનું સમુજ્જવલ શ્રેષ્ઠ જિજ્ઞ સ્થાપીને ચાર દિશામા સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને શ્રેષ્ઠ સાધુને દિશાપત્રા વિદિશાઓમાં ચાર શુભની સ્થાપના દર્યન, જ્ઞાન, આશ્રન અને તપની કરવી. એક ચિત્તથી બાહ્ય વ્યાપાર રોડીને નિર્મળ ધ્યાન-જપ કરવાથી કર્મ નિર્જરા થતા આતમા સહજાનંદ ચિદ્વસ્તુતાને પામે છે. આ ભવમાં બાહ્ય અને અસ્વતર કરેલી શ્રી સિદ્ધચંદ્રની ભગ્ય આરાધના સુખસંપત્તિને આપે છે, નિરાગાધ જીવન બતાવે છે. આવતા જન્મે પણ સુખકારી નીવડે છે. શ્રીપાલના પૂર્વ ભવના આતમા શ્રીકાંત રાજ્યએ તથા શ્રીમતીએ સામાન્ય રીતે નવપદની આરાધના વિધિપૂર્વક કરી હતી તેથી શ્રીપાલ અને મયણાસુંદરીને ચાહુ જીવનમાં અપૂર્વ સહાયતા આપી તેના બળે પુનઃ સિદ્ધચંદ્રની આરાધના કરી, નિરુપદવી જીવન બતાવી સુખના ભાગી બન્યા. અસાધારણ યશ-કીર્તિને પામ્યા. જીવનમાં ધર્મતત્ત્વ મેળવી અમૃતમય બન્યા અધૂરા રહેલા સંસ્કારો બીજા જન્મમા સાધનની સુદરતા મેળવી, પૂર્ણ રીતે ખીલી આરાધનાથી આતમા જરૂર સુખી બને છે, કૃતકૃત્ય થાય છે. દરેક વખતે વાધિપૂર્વક ભાવોદ્ભાસપૂર્વક આરાધના કરવી એ દરેક ભવિ જીવને યોગ્ય છે, જેથી આતમા મહાન લાભ મેળવી શકે છે.

“एयाहं जे केवि नवपयाहं, आराहयंतिद्वफलपयाहं ।

लहंति ते सुवसपरंपराणं, सिरिपालनरेसरुव्व ॥”

છટકજને આપનાર નવપદને જે ભવિ છવે બાવથી આરાધે છે, તેઓ શ્રીપાલ નરેન્દ્રની માફક સુખની પરંપરાને અવિચ્છિન્ન રીતે સહજે પામે છે

શ્રીપાળ અને મેયણામુંદરી સિદ્ધચક્રનાં શ્રેષ્ઠ સાધનથી નવ જન્મ પછી મોક્ષસુખને મેળવશે એમની આરાધના નિષ્કામ હતી તેવી સાધના આજે પણ કરવામાં આવે તો તેવો જ પ્રકાશ અને આનંદ મળી શકે જેવી જેની ભાવના હોય તેવી સિદ્ધિ થાય છે. શ્રેષ્ઠપણું મેળવીને આરાધના કરવામાં આવે તો આરાધક સફળ પામે છે અનંત જન્મનાં પાપોનો પ્રલય કરી આત્મસિદ્ધિ મેળવે છે. નવપદની આરાધના સમાન આ જગમાં કોઈ આરાધના નથી. સર્વ મ મોમાં નવકાર સમાન કોઈ મંત્ર નથી હેવ, શુક્ર, ધર્મ સિવાય કોઈ પરમ તત્ત્વ નથી. મોક્ષસ્થાન સિવાય કોઈ અજેવ સ્થાન નથી જ્યાં જરા, મરણ, રોગ, શોક, પીડા કશુંય નથી, એ સ્થાન નવપદની આરાધનાથી આરાધકને અવશ્ય મળે છે, દેવ-દેવીઓ તેને અણુધારી સહાય કરે છે, અષ્ટ સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ સાથે નવ નિધાન મળે છે યાવત સર્વ ઇચ્છિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય છે નવપદની આરાધનાપૂર્વક સમભાવે તપ કરનારને નિઃકાચિત કર્મો જ ધાઓલા હોય તે અવશ્ય નાશ પામે છે, “નિકાચિતપણે ગાંધીયા હોય તેહ બાળે.” શ્રદ્ધાવતને તપનુ અપૂર્વ ફળ મોક્ષ અને સ્વર્ગ મળે છે. નવપદ અને તેના માહાત્મ્યને પ્રભુ મહાવીરદેવે પ્રકાર્યો છે આર નિરોપ અને સપ્ત નયપૂર્વક નવપદનું જ્ઞાન મેળવી આરાધના કરી તેમા તનુમય જાનીને સિદ્ધચક્રને આરાધે તો જરૂર સાધક સિદ્ધચક્ર રૂપ પામે છે

एवं चठिए अष्पा-णमेव नवपयमयं विद्यागित्ता ।

अप्पंमि चेव निच्चं, लीणमणा होह मो भविष्या ॥

નવપદનું નિશ્ચય સ્વરૂપ વિચારી હે બળજનો ! પોતાના આત્માને જ નવપદમય બાણીને પોતાના આત્મસ્વરૂપમાં જ મહા લીન મનવાળા બનો.

‘મહાદેવભાઈની ડાયરી’માંથી

એક બાળકી પૂછે છે :

‘જૂલની માણી માગતા તે હોય થવી હશે ? શરમ ન લાગે ? છતાં તમે કેમ કહો છો કે શરમ ન લાગવી જોઈએ ?’

બાપુએ જવાબ :

‘જૂલ નહીં કામ છે તેથી તેની શરમ જૂલની માણી માગવી એ સારું કામ છે, એટલે તેમાં શરમ શેની ? માણી માગવાનો અર્થ ફરી જૂલ ન કરવાનો નિશ્ચય એ નિશ્ચય થાય એટલે તેમા શરમ શાને સારું ?’

XXXXXXX
X આત્મ સાધના. X
XXXXXXX

લેખક — અમરવદ માવશ શાહ-ભાવનગર

૧ જે પૃથ્વી, શુદ્ધ નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ યદ આત્મ
શાંતિમાં સ્વભાવસમાધિમાં રિયર થયા છે, રાગ
દ્વેષને છૂટાને વીતરાગ સ્વરૂપ થયા છે, તે પરમાત્મા
જિન-અગ્રિહત સિદ્ધ ભગવનોના શુદ્ધ આત્મ સ્વરૂપમાં
ઉપયોગને પ્રવર્તી, જ્ઞાતિઓને ઉપશમાવી, નિમનદ
મય નિમ્નતમ નિર્મળ જ્યોતિને પ્રગટાવવા આત્માનું
અજર અમર સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવા માટે સાધનાને પથે
પ્રવર્તવા એ ભગવતનું આત્મજન-આરાધના-વદના
અહોનિશ અનન્ય-અયોગમાં પ્રવેશ રહે.

૨ જે સદ્ગુરુ ભગવતો મિથ્યાત્વ-અનિરતિ-
પ્રમાદ-ક્રોધ અને યોગનો જમ કરી, સકલવિકલ્પસ્વરૂપ
વૈભાવિક જ્ઞાતિઓને ઉપશમાવી નિર્વિકલ્પ આત્મ-
સાધનામાં ઉપયોગપૂર્વક પ્રવર્તન કરી ન્હા છે,
પાય સમિતિ અને ત્રણ શુભિઓથી અનુકૂળ થઈ
અતનુ-અયોગને પથે શુદ્ધ સ્વરૂપને ભણે છ એવા
આચાર્ય, ઉપાધ્યાય માધુ આદિ ગુરૂચર્યો અમરી
સાધનાના પથમાં આશ્રય રહે.

૩ અદ્વૈત વીતરાગપ્રણીત આગમનાથી એ
સત્પુરુષોની કૃપાથી અમારા કર્ણપટ પર થઈ, હૃદય
કમળને રિષે પ્રસરી, અતર આત્મસ્વરૂપ કમળને
વિકલ્પ કરતાં એ જ્ઞાન પ્રભાચક્ર વાણી સ્વરૂપ
સાધનાને પથે સત્યતત્ત્વોચ્ચ દીપ્તિઓવડે
સદાય અમારો પથમાં પ્રકાશિત રહે.

૪ હે ભગવતી માતા શાંતિ તારી આરાધના
તારી જ સાવના, તનેજ પ્રાપ્ત કરવાં સમ્યગ્દષ્ટિ
સત્પુરુષો પ્રવર્તી રહ્યા છે તારી પ્રાપ્તિમાં જ ચિર
શાંતિ છે અરિયર ભવસાગરનાં અઝાવાતમાં માતા
હું જ એક સત્ હૃદયને શાંતા આપનાર છો તારી
ગોદમાં આ તારા બાળને લઈ શાંત કરે શાંત કરે.

૫ અતતકાળથી અવળી સમજાણથી, સસાર
ભણી દષ્ટિ રાખી અજ્ઞાનતાથી અવળે પથે વિચરી,
સસારસાગરમાં પર્મદન કર્યું અનત દુખ-વેદના-
ગ્રાસ-સથા, પરભાવડે પરતવતાની બેડીઓમાં જક
મઈ, મોઢમાં લપટાઈ, ભમણ કર્યું હવે તેનાથી
વિરમી, સમ્યગ્દષ્ટિ પ્રાપ્ત કરી, મળે પથે સાધનાની
સકલ સવર-નિર્જરાનાં પાટા ઉપર આત્માની ગાડી
ચનાવી મુક્તિપુરી તરફ પ્રયાણ કરીએ.

૬ નિશ્વયથી આત્મા શુદ્ધ ચિદાનંદસ્વરૂપ વીત
ગમસ્વરૂપ નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ છે સ્વભાવથી જ્ઞાન
ચેતનોનો કર્તા-મોકતા છે વિભાવથી અજ્ઞાન
ભાવનો હર્ષ-રોક, રાગ-દ્વેષ, સકલ-વિકલ્પ આદિ
પરભાવોનો કર્તા-મોકતા છે એ વિભાવોનો ત્યાગ
સમ્યગ્દષ્ટિવડે સાધતા કરી ત્યાગ કરવાં અને સમ્યગ્
જ્ઞાન સ્વભાવ પ્રાપ્ત કરી તેમાં રિયર થયોનો પુરુષાર્થ
ઉપયોગવડે પળે પળે સત્પુરુષો કરી જ્ઞાન, દર્શન,
આરિત્યની આરાધના કરે છે.

૭ જ્યાં હર્ષ-રોક હોય ત્યાં આત્માનો સદગ
આનંદ ન હોય, જ્યાં રાગ-દ્વેષ હોય ત્યાં અભેદ
પ્રેમ ન હોય, જ્યાં સંકલ્પ-વિકલ્પ હોય ત્યાં ચિર
શાંતિ ન હોય, નિર્વિકલ્પ શાંતિ એ સદાનંદની
સીધી સડક છે ઉપશમસ્વરૂપ રથમાં બેસી ઉપયોગ
પૂર્વક ગમન કરતો આત્મા સમ્યક્પ્રકાશમાં મુક્તિ
પથને ખૂમ સહેલાઈથી કાપે છે જ્યાં જૂલા પડવાનો
ભય નથી સ્વરૂપપ્રાપ્તિનો અચળ નિશ્ચય છે નિશ્ચિ
તતા નિશ્ચયતાપૂર્વક હર્ષ-રોક-રાગ-દ્વેષ, સકલ-
વિકલ્પને ઉપશમાવી આનંદ પ્રેમ ને શાંતિના ઉપ
યોગમાં છૂટી શાંતિ ને ભજે છે.

૮ હું પૃથ્વી શુદ્ધ જ્ઞાનસ્વરૂપ છું, તેમાં મને

અચળ થકા કે, તે સ્વરૂપમાં સ્થિર થવું એ મારું
પરમ કર્તવ્ય, પરમ ધર્મ છે સમગ્ર જ્ઞાન
ચાત્રિ એ માત્ર સાધ્ય કે અદ્વિતીય, સર્વમ તપ
એ મારું સાધન છે આનંદ, પ્રેમ, શાંતિ એ મારી
સાધના છે હૈં શાંતિ એ મારી મિદ્ધિ છે અવસ્થાએ
જ્ઞાનાવસ્થાવાદિ અંત ક્રમેથી આવરણ પામેલો હું
સાધક છું સત્દેવ, શુરુ ધર્મના સાક્ષિધર્મ સાધના
કરી સાધ્યની મિદ્ધિ કરું

૯ અધ્યાત્મયોગવડે જીવાણુવ, પુનઃ-પાપ,
આશ્રય-અવર નિર્જરા-પદ-એ જનુ સમગ્ર જ્ઞાન પ્રાપ્ત
કરી, ભાવનાયોગવડે સ્વભાવ અને વિભાવ-જડ
ચેતનાદિ છ દ્રવ્યોનું જ્ઞાન સર્વ શુદ્ધ ચેતનની ભાવના
ભાવી, ધ્યાનયોગવડે શુભાશુભરૂપ વિભાવને ઉપશ્રવણી
આત્મામાં ઉપયોગ ભેદી, સમતાયોગવડે વિવેકની
પ્રતાપી જડ-ચેતનનો વિવેક કરી આત્માના સમસ્ત
ભાવમાં-સમભાવમાં જ્ઞાન ચેતનામાં સ્થિર થઈ,
વૃત્તિસંયમ યોગવડે-સંકલ્પવિકલ્પવાદિ વિલ્લાસિક
વૃત્તિઓનો ક્ષય કરી શુદ્ધ ચેતન સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવું
એજ રક્તિયોગની સાધના છે

૧૦ મારા અંતર પરિણામો સદાય દ્રવ્યથી-
ભાવથી અદ્વિતીય હો, મારો વચન-મન-કાપ યોગ
ઉપયોગસદ સર્વમયુક્ત હો, પરભાવ-પરદ્રવ્ય પ્રત્યે
મારો અનાસક્ત ઉદાસીન ભાવ તપ ગુણ હો,
ઉદાસીન ભાવે ઉપશમપૂર્વક ઉપયોગ ભક્ત રહે

૧૧ અદ્વિતીય પરાકાષ્ઠા વિરુદ્ધ અભેદ પ્રેમ છે
જ્યાં સુધી કિમિત માત્ર રાજ દશા વર્તે ત્યાં સુધી
અદ્વિતીય અડિત રહેશે જ્યારે સર્વ જીવાત્માઓ
સ્વાત્મતુલ્ય ભાર્યમાન થશે, રમૂલ દેહ કે જડ
કર્મ ઉપરથી દષ્ટિ નીકળી શુદ્ધ આત્મા તરફ
દષ્ટિ જશે ત્યારે અભેદભાવે પારિતિક વિચિત્રતાથી
યતો ભેદભાવનો અંત આવશે અને એ સમભાવ
યોગે વૃત્તિઓનાં વિકલ્પો શમી જતા આત્મસ્વરૂપ
સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી યકશે આ અભેદ દષ્ટિ એ સાધના
સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરાવશે

વર્તમાન સમાચાર.

શેઠ આશુદ્ધ પુરોહિતમદામ ઔરધાવયની
ઉદ્ઘાટન વિધિ.

શહેર ભાવનગરના શ્રી સધ તાર્કી ઉપરોક્ત
સરઘાની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા અસો શુ ૫ ગુરુવારે શ્રી
શેઠશ્રી ભોગીનાથભાઈ મનનાથના વરદ હરતે શ્રી
શુદ્ધચંદ્ર જૈન પાઠશાળાના મકાનમાં કરવામાં
આવેલ આ પ્રસંગે શ્રી હોટાલાલ નાનચંદ તથા
શ્રી. ભાઈચંદભાઈ અમરચંદ ગુપ્તના નિવેતન નાદ
શેઠશ્રી શુભાચંદભાઈ આશુદ્ધએ આ ઔરધાવયનો
જ્યોતી પ્રતિષ્ઠાસ મહો હવે તેમજ દાનમાં શેઠ કેસાભાઈ
અમેચંદની પેઢીને ૩ ત્રીસ હજારની રકમ સુખત
કરવામાં આવી તેનાથી શેઠ આશુદ્ધ પરો-
તમ આધુર્વેદિક ઔરધાવય ચલાવવાની જાહેરાત
કરી હતી સાર પાદ વેત્તા જુદાભાઈ સાકરચંદ, શ્રી
હોટાલાલ શિરધરાલાલ, શ્રી ચપડલાલ અમીચંદ,
ભારતર શામજીભાઈ હેમચંદ તેમજ શ્રી જીવરાજભાઈ
ઓષિવજીના પ્રાસંગિક પ્રવચનો થયા હતા છેવટે
શેઠશ્રી ભોગીનાથભાઈએ ઉદ્ઘાટન વિધિ કરીને સુ ૨
પ્રવચન આપેલ નાદ આભારવિધિ થયા પછી
મેળાવડે વિસર્જન થયો હતો

પૂજ્યપાદ શ્રી વિજયધર્મચરિત્રની ૨૬ મી
સ્વર્ગશિલ્પ જયંતિ.

ભાદરવા શુ ૧૪ ના રોજ શ્રી જૈન ધર્મ
પ્રસારક સમાજના આખ્યાન હોતમાં શ્રી જીવરાજભાઈ
ઓષિવજી દોરીના અધ્યક્ષપણા નીચે ૨૨, પૂજ્યપાદ
શાસ્ત્રચિંતારદ શ્રી વિજયધર્મચરિત્રની ૨૬ મી
સ્વર્ગવાસ જયંતિ શ્રી વિજયધર્મ પ્રકાશક સભા તથા
શ્રી મણિવિજય જૈન મથકમાંના સંયુક્ત આચર્યે
ઊજવવામાં આવી હતી જે સમયે ભક્ત્યો તથા
જાહેરનાં હાજરી સારી સખ્યામાં હતી શ્રી ભાઈ-
ચંદભાઈ વણીલ શ્રી. રતેદચંદ ઝવેરભાઈ, ૫ જન્મ
જીવનદાસ પોપટલાલ, ભારતર શામજીભાઈ હેમચંદ,
વણીલ ન્યાયચંદભાઈ, શ્રી બીમજીભાઈ સુશીલ

તરફથી તથા નમુન રચાનેથી ૨૧ આચાર્યશ્રીના યુગાનુવદ મળ્યાં થયાં પ્રેમગાત્રિક પ્રવચનો થયાં બાદ શ્રી કમળાનહેન કંઠે ૨૧મં રચની જીવનવાચા બહુ જ રસાત્મક રીતે સગીનમાં ગૂંથીને આખ્યાન રૂપે રજૂ કરી શ્રોતાગણ ઉપર ઊંડી છાપ પાડી હતી.

આ પ્રસંગે અહર કરામાં આવ્યું હતું કે ચાતુ વર્ષનો ' શ્રી વિજયકર્મસુરિ જૈન સાહિત્ય સુવર્ણચંદ્રક ' શ્રી મોતીચંદ્રાપ કાપડિયા સૌની સિપ્તને તેમના ' સિદ્ધર્ષિ ' પુસ્તક માટે અર્પણ કરવાનું સમિતિએ નક્કી કરું છે.

૨૧ આચાર્ય શ્રી વિજયકર્મસુરિજીની

૨-૧૦-૧૯૭૭ જયંતિ

આસો શુદ્ધ ૧૦ મંગળવાર રાજ્ય પૂજ્યપદ આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકર્મસુરિ મહારાજની સ્વર્ગવાસ નિધિ હોવાથી દર વર્ષે મુજબ મોટા જિનાલયમાં જયંતિ નિમિત્તે શ્રી નવપદ જી મહારાજની પૂજા સહા તરફથી લાજાવવામાં આવી હતી આથી, રાશની વગેરેથી રૂ. ૨૦૦૦ કિલો કરી સભામંડળે જયંતિ બિજાવી હતી.

સ્વીકાર સમાલોચના

(૧) શ્રી હિન્દી જૈન કલ્પસૂત્ર - પ્રકાશક શ્રી અત્માનંદ જૈન મહાસભા પબ્લિશર્સ-૧૯૭૨-૭૩ મુલ્ય રૂ. ૨-૮-૦ પબ્લિશર દેશનંદ ઉપકારાર્થે સુપ્રસિદ્ધ ન્યાયભિનિધિ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયનાથસૂરીશ્વરજી (અદ્વિતીય) મહારાજ સાહેબજી પદ્મગ્રન્થક પબ્લિશર્સની વર્તમાન યુગવીર જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીજીના આગ્રાથી તેમનાં નિહાન કિલ્લ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીજી મહારાજ તથા પત્નીસહ શ્રી સમુદ્રવિજયજી મહારાજે શ્રી પદ્મકલ્પ પર્વમાં ઉપયોગી નીવડે તે માટે શ્રી કલ્પસૂત્રને દિન્દી અનુવાદ કર્યો છે અને વિરાજતા આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભ સૂરિજી મહારાજ તરફથી સભાને ભેટ મળે છે.

(૨) અષ્ટાદશ્યલ પ્રદક્ષિણા - લેખક, જ્ઞાન મૂર્તિ મુનિરાજશ્રી જયનંતવિજયજી તથા પ્રકાશક, શ્રી

યશોવિજયજી જૈન ગ્રંથમાળા કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ જેમાં આશુની પ્રદક્ષિણાનો નકશો આપવામાં આવ્યો છે તે યાત્રાળુઓ માટે ખાસ ઉપયોગી છે શ્રી અશુ શિરિરાજ પર મંત્રીશ્વર વિમળરાજ મહાઅમાત્ય વસ્તુત્ત્વ અને તેજાપાળની બધું જોનડીએ જોનાના મરકાર ધામ સમા દેવમહાલયો રચી જૈન અને જૈનેશ્વર જગતને શિદ્ધપકળાથી મુગ્ધ કર્યા છે વિગેરે વર્ણનથી ભરપૂર પુસ્તક છે પ્રકાશક સરથા તરફથી સભાને ભેટ મળ્યું છે.

(૩) સદ્ગુણાતુરાગી શ્રી કપૂરવિજયજી - લેખક સચ્ચંદ્ર ભા. ૮ મે - પ્રકાશક શ્રી કપૂરવિજયજી રનાગક સમિતિ મુમર્ષ મિ રૂ. ૧-૧-૦ પૂજ્ય મહારાજ શ્રી કપૂરવિજયજીના લેખોના સચ્ચંદ્ર કરી ૮ મે ભાગ પા ૩૨૦ નો છે લેખો રમરણીય અને મન નીય છે ધર્મશ્રદ્ધાળુ બધુઓને ઉપયોગી અને જ્ઞાન પિપાસુઓને જ્ઞાનની તૃષ્ણા છિપાવે તેવા લેખોના સચ્ચંદ્ર છે. પ્રકાશક સરથા તરફથી સભાને ભેટ મળે છે.

(૪) શ્રી ગ્રાક્ષમાળા - લેખક શ્રીમદ્ રાજ ચંદ્ર પ્રકાશક - સરવ સાહિત્યવર્ધક કાપડિયા અમ દાવાદ કિ સચાર્ણપથે શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીને જૈન જગત સારી રીતે પિજાને છે જૈન ધર્મ જૂનો છે તેના સિદ્ધાંતો વિશિષ્ટ અને ઉચ્ચતર છે તે બતાવવામાં આવ્યું છે મહાત્મા માંધીજીએ શ્રીમદ્ના કંટનાક રમરણે લખેલાં તે પણ આપવામાં આવ્યા છે કુલ ૧૦૮ વિષયો આપવામાં આવ્યા છે જૈન તેમજ જૈનેશ્વર જગત માટે આ પુસ્તક ખાસ ઉપયોગી અને મનન કરવા લાયક છે પ્રકાશક સરથા તરફથી સભાને ભેટ મળ્યું છે.

(૫) જ્ઞાનગીતા - રચયિતા - જમરચંદ માવજી શાહ-જાનનગર જેમાં જ્ઞાનગીતા ચલક ઉપરાત સૌભાગ્ય સૌરભ વગેરે ૧૧ વિવિધ વિષયો પર પઠી આપ્યા છે ' જૈન ધર્મો તો તેને કહીએ, જે જીવ દ્વાષ્ટ પાળે રે ' એવા પદો જૈન જનતામાં વ્યાપક અને તેવા છે મૂલ્ય અમૂલ્ય છે જે આનાના રટાપ

મોકલનારને જે પાઠશાળા ખર્ચિસ દાખાવીક
લાવનગર-લેખક તરફથી ભેટ મોકલનામાં આવશે
લેખક તરફથી સમાને ભેટ મળી છે

(૬) વિચારસમીક્ષા-લેખક આચાર્ય શ્રી
વિજયરામચંદ્રસૂરી મહારાજનાં વિદ્વાન શિષ્ય મુનિરાજ
શ્રી મુક્તિવિજયજી મહારાજ પ્રકાશક કલ્યાણ પ્રકાશન
મંદિર-પાલીતાણા આપુરિતક 'કલ્યાણ મસિક' નાં
આલોકને ભેગ તરીકે આપવામાં આવી છે થી દ્રવ્ય
ગુણપર્વાય રાસનો અનુવાદ છે પ્રકાશક તરફથી
સમાને ભેટ મળેલ છે

(૭) શ્રી જિનેન્દ્ર સ્તવનામલિ-ત્યવિતા
શ્રી રચક પ્રકાશક-સેમયદ દી યાદ પાલીતાણા
પ્રકાશક તરફથી સમાને ભેટ મળી છે

(૮) જૈન પર્યાતિથિનો ઇતિહાસ-લેખક
મુનિરાજ શ્રી દર્શનવિજયજી (ત્રિપુરી) શ્રી ચારિત્ર
સ્મારક મધમાળા મેયાક ડક પ્રામિરધાન-ચંદુનાથ
લખુભાઈ પારેખ, તાગજી બહરની પોળ, અમદાવાદ
કિ ૦-૪-૦

(૯) ચરુચિં શાંતી જિનેન્દ્ર સ્તવનામલિ
તથા શ્રી ભાષાવિચારણ પાઠપૂર્વાદિ સ્તોત્ર
સંગ્રહ-સંશોધક, મુનિરાજ શ્રી વિનયસાગરજી પ્રમ
થક શ્રી હિ દી જ્ઞાનાગ્ર પ્રકાશક સુમતિ કાર્યાલય
કોટા (રજપુતાના) પ્રકાશક તરફથી સમાને
ભેટ મળેલ છે

(૧૦) શ્રી વશોવિજયજી જૈન ગુરુકુળ પલી
તાણાનો સવત ૨૦૦૩ ની સાનનો ત્રોસમે વાર્ષિક
રિપોર્ટ સમાને મળ્યા છે કેમવણીની આ સરખ એ
આજસુધીમાં ૧૨૦૦ જેટલા વિદ્યાર્થીઓ સમાજના
ચરણે ધર્મા છે અને કેલસાક લાગરાળાઓએ, ભાગ
વતી દીક્ષા પણ અગીકાર કરી છે અવહારિક
કેળવણીની સાથે ધાર્મિક કેળવણી પણ આપવામાં
આવે છે અમે દિનપરદિન આ સરયાની ઉત્તતિ હરજીવે
છી અને વિદ્યાર્થીઓમાં ધાર્મિક જ્ઞાનનો વિશેષ
પ્રકારે વિકાસ થય તેમ હમ્મીને છીએ જૈન સમા
જનાં શ્રીમતો પોતાનો ઉદાર હાથ વધુ લખાવે અને

કાર્યવાહકો સરયાતે વિશેષ પ્રગતિથીલ જનાવે તેમ
હમ્મીને છી

(૧૧) મહાનીરસ્વામીના અતિમ ઉપદેશ
(શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનો હાવાનુવાદ) સપાદક-
ગોપાલસસ જવાભાઈ પટેલ, ગુજરાત ત્રિવાપીક
અમદાવાદ પ્રામિરધાન-નવજીવન કાર્યાલય, અમદાવાદ
કિ ૩ ૩-૦-૦ આરતિ વીજી શ્રી મહાવીર પ્રભુએ
આપેલ ઉપદેશનુ વર્ણન ડક અપવનોરૂપે આપેલુ છે
જે મુદ્રણુઓ માટે વાંચના વિચારના અને મનન
કરવા યોગ્ય છે સમાને આ પુસ્તક ભેગ મળુ છે

(૧૨) શ્રી હૈમરાજાનુસાસનસુધા-
પ્રથમો માગ-શ્રી નેમિ-લાવણુચાર મધમાલા
સ્તનમ પ હ પ્રણેતા, મુનિરાજ શ્રી સુશીલવિજયજી
મહારાજ પ્રકાશક, ભારતર કુવરજી હામજી શાક
પાલીતાણા મૂ ૫ ૩ ૫-૪-૦ કલિકાલસર્વજી શ્રીમદ્
હેમચંદ્રસૂરીચરજી મહારાજે "સિદ્ધહેમ" બ્યારણુની
રચના કરી છે તે મધ અનુપમ અંગેડ ગણાય છે
તેનો આ પ્રથમ ભાગ છે પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી સુશીલ-
વિજયજી મહારાજ તરફથી સમાને ભેટ મળેલ છે

(૧૩) આનવતાનુ મૂલ-લેખક તથા સપાદક
પૂ ૫ શ્રી પ્રવીણવિજયજી મણિવર તથા પૂ મુનિરાજ
શ્રી મહિમવિજયજી મહારાજ પ્રકાશક મહેતા કાંતિ
લાલ રામચંદ્રક સાજીદ રત યાદિમલલાલ દીપ
ચંદના રમરણુચે તેમના સુપુત્રો જળકલાલ આદિ
એ આતાનાં પોસ્ટર ૨૮૫ બીડનારને પ્રકાશ
તરફથી ભેગ આપવામાં આવે કે પ્રસ્તવનારૂપ
પૂર્વકચન મુનિરાજ શ્રી કનકવિજયજી મહારાજે લખી
પુસ્તિકાની ઉપવોગતા દર્શાવી છે સમાને પ્રકાશક
તરફથી ભેટ મળેલ છે

(૧૪) સુખના સોપાન-લેખક માવજી
હમજી શાક-મુખ્ય ધર્મશિક્ષક, બહુ પલાલાલ જૈન
હામરૂલ સુખર્ષ ૨૮ પાનાની આ પુસ્તિકામાં લેખકે
સુખપ્રાપ્તિનાં પગથિયાંમાં વિદ્યા, વિનય, પાત્રતા,
ધન, ધર્મ અને સુખ જતાવ્યા છે કિ ૦-૮-૦
લેખક તરફથી સમાને ભેટ મળેલ છે

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક ૪૬ મુ.

સંવત્ર ૨૦૦૫.

આત્મ
સં. ૫૩

અંક ૪ થો,

તા. ૧-૧૨-૪૮

કાર્તિક

પાણિક લેવાજમ રૂ. ૩-૦-૦ પોસ્ટેજ સારાઈ

મકાશક:-

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા,
ભાવનગર.

અ તુ ઠ મ શિ કા.

૧	શ્રી મહાવીર સ્તુતન	(મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રમાગરજી મહારાજ)	૬૧
૨	સ્થાન પચમીનુ સ્તુતન	(મુનિરાજશ્રી વલ્લભીમાગરજી મહારાજ)	૬૨
૩	વધોગિનદન સ્તુતિ	(મુનિરાજશ્રી વિનયગિરજી મહારાજ)	૬૨
૪	અગમની આગમચક્રા	(આ શ્રી વિજયવક્રાનુસંગિ મહારાજ)	૬૪
૫	જ્ઞાતા અને જ્ઞે	(લે સન્માર્ગ ઇરજી)	૬૭
૬	રૂટાક કૌમે નિક રથલે ના નામે	(મુનિરાજશ્રી જુવનચિવજી મહારાજ)	૬૯
૭	જ્ઞાનપ્રમી તપ આરધા	(મુનિરાજ વલ્લભીમાગરજી મહારાજ)	૭૨
૮	ધર્મ કોણ વ	(લે મેકિતક)	૭૩
૯	મીઠામન વાણી	(' અવધારી ')	૭૫
૧૦	યતન નવાણુ વિસ	(શ્રી ચોકસી)	૭૭
૧૧	ચામ માપના	(રામચંદ માવજી શાહ)	૭૯
૧૨	વિશિષ્ટિતે રમરજામિ	(મુનિરાજશ્રી પુષ્પચિવજી મહારાજ)	૮૦
૧૩	વ્યવહાર	(શ્રી જહામદ મહતા)	૮૧
૧૪	દેનાક સદ્મેધક દુષ્ટાનો	(શ્રી અજાગી)	૮૨
૧૫	વર્તમાન મમાચાર	(ગચા)	૮૪

અતરમા લાય કરતા રાજુચોરી ખીને ચ નુ લે એ કામ, કોનો લાય એજ ખરો લાય.
 એને છતીયે તો લાયજનક લાય રરજુચોનો વાગ નેની મેમે મગી જ્યો. અચો લાય દેખે લાધે છે
 દેહની લાનય દર પાય તો નિજલતા મજે તમ બધા લયો આપણી કાપનાની જ રમતો
 હોય છે બધામાથી 'માત્ર દર પાય તો લાય કરા રહે' 'તેન ત્યજેતન મુખીયા'
 એ રામજી જી વચન છે " શાપીછ.

શ્રી વસુદેવ હિંદી (જુજરાતી અનુવાદ) કીમત રૂ. ૧૫)

કર્તા શ્રીમાન શ્રી સધનાસંગજી સરોધનક મહાત્મા સાક્ષારવર્ષ મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ, અનુવાદક, શાસાશાસ્ત્રી અને સાક્ષર સાહિત્યકાર શ્રી ભોગીનાથ જે સાહેસરા જોમ. એ આ અપૂર્વ સાહિત્ય અથ જીવ્યજ્ઞાનો પ્રથમ કોગીમા યુકી રામજી તેવા અનુર્વ ઐતિહાસિક અને કથા સાહિત્ય અથ (પચમા સૈકામા પ્રથમ લખાયેલ)

ઉચ્ચકોગીના સાહિત્યકાર અને સાક્ષરતત્તમ રાજેશ્રી આનંદજી કરામદ કાપુભાઈ મુવેજી આ સભા આવી પ્રથમ ઉચ્ચકોગીના સાહિત્ય તરીકે કરેની ગણના, તેમજ જૈન વિદ્વાનતાગી મહાત્માઓ અને જૈનેતર સાહિત્યકાર ગણેન અપૂર્વ પ્રશસનીય ઇતિહાસિક કથા સાહિત્યનો અનુપમ અથ તેમજ જેની જૈન દર્શનમાં અનેક સ્થલે માલતો આજવામા આવેન છે આ અપૂર્વ અથ જેની જૈન સમાજ કિંમત કદાચ ગણના ન કરે કે ઓછી કરે તેથી તેની ઉચ્ચકોગીના સાહિત્ય તરીકે કિમત ઓછી થતી નથી.

આ અથની જે નકલો એટલ સાદગો અને લાઇફ મેમરને-ઓડી સપ્પામા એટલો અપૂર્વ લાભ આપેન છે તે પછી હવે અમારી પાસે જુજ નકલો સિતીકે રહેન છે, તે અથ સિરિઅના હોવાથી તે સિરિઅના ધારા પ્રમાણે તેની મૂળ રકમ ઉપાજન કરી પછી તેમાથી સિરિઅના ખીજ અથનુ પ્રકાશન કાર્ય સમાને કરવાનુ હોય છે ઉપરોક્ત પ્રમાણે સજાસરો અને તેમજ ધોરણ પ્રમાણે મુનિ-મહારાજઓ તથા જ્ઞાનજારો વગેરે જે જતા અનામન રાખવાની જે મૂળ રકમ છે તે પૂર્ણ કરવા માટે આ અથની કિમત રૂ ૧૨૫ ને જાહેર હવે સિતીકે રહેન છુકોની દરકની રૂ ૧૫) કિમત લેવા દરાવેન છે જેથી તે પૂર્ણ થતા વરતજ તે જહુના સિરિઅનો ખીજે અથ જાપાવવાનો સભા પ્રનય કરી ચકશે રૂ ૧૫ નકનથી વધારે લેનારને પીસ ટકા કમીસન આપનામા આવશે

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

... પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સમા-ભાવનગર ...

વીર સં. ૨૪૭૫.

કાર્તિક

પુસ્તક ૪૬ મું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૫.

:: તા. ૧ લી ડીસેમ્બર ૧૯૪૮ ::

અંક ૪ થો.

મહાવીર-સ્તવન.

(ગૌતમ વિલાપ.)

(રાગ:—દમ હક કયા કરે નમ દીસ લી વૃદ ગવા.)

સુખકારી વીર સ્વામી ! મુજ આથ નિરાથ યર્ધ,
મુજ આથ નિરાથ યર્ધ.....સુખકારી
મિલનની અંત ઘડીએ કયમ કયમ રાખ્યો દૂર સ્વામી ?
કયમ રાખ્યો દૂર સ્વામી ?
નિર્વાણ પંથે ચાલ્યા, નિનવરણ પૂર્ણકામી,
ગૌતમની જોય ગર્ધ.....(૨).....સુખકારી
સાગરનાં નીર મધ્યે મુંઝાયે રંક પ્રાણી,
મુંઝાયે રંક પ્રાણી;
તે રીતે ગૌતમ આજે ઉચ્ચારે દીન વાણી,
પ્રભુ તારો હાથ ઢઈ.....(૨).....સુખકારી
મમતાના ણધ ઠાપો, આપોને જ્ઞાન સ્વામી,
આપોને જ્ઞાન સ્વામી;
તુજ પથમાં નાથ ! યોજ નાખોને કષ્ટ શામી,
તુજ પ્રતિમા ઉર રહી.....(૨).....સુખકારી
ગૌતમનાં મોહ મમતા, વેરાગ્યે દૂર કીધાં,
વેરાગ્યે દૂર કીધાં;
શુભ દિવ્ય દેવગણને મહાવીર-અમૃત પીધાં;
હેમેન્દ્રે મુકિત ચહી.....(૨).....સુખકારી
રચિતા:—મુનિ મહારાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી.

જ્ઞાનપંચમીનું સ્તવન.

(નામરવેલીઓ રૂપાવ-રાગ)

- જ્ઞાન જ્યોતને પ્રગટાવ, તારા ઉર મંદિરમાં;
જિતવાણીને વસાવ, તારા ઉર મંદિરમાં ટેકો
તું લક્ષ ચોસારી રૂઢ્યો, સદ્-જ્ઞાનને તું ભૂધ્યો;
જ્ઞાનદીપકને પ્રગટાવ, તારા ઉર મંદિરમાં. (૧)
- પંચમી તપને જે આરાધે, આત્મ તરવનું ભાજન થાયે;
પંચમી તપનો પ્રભાવ, તારા ઉર મંદિરમાં. (૨)
- જીવ અજીવનો વિચાર, જ્ઞાન વિના નવિ થાય;
જ્ઞાનપંચમી આરાધ, તારા ઉર મંદિરમાં (૩)
- જાગી એક જ ત્યાસોત્યાસ, કર્મ કઠીનનો કરે નાશ,
સમ્યગ્ જ્ઞાનને વસાવ, તારા ઉર મંદિરમાં. (૪)
- કર્મ-મેલને ફર કરવા, સદ્જ્ઞાન હૃદયમાં ધરવા;
આનંદ ભિંચ્યો વસાવ, તારા ઉર મંદિરમાં. (૫)
- તપથી નરભવ સફળ થયો, મૂઝે મિથ્યા જ્ઞાનનો પીડો;
ધાર્મિક જ્ઞાનને વસાવ, તારા ઉર મંદિરમાં. (૬)
- જ્ઞાનપંચમીને આરાધી, કર્ષક આત્માનું દ્યો સાધી;
સૂરિ અનિતાગ્રિધકેરા, તારા ઉર મંદિરમાં. (૭)
- ઠહે-લક્ષ્મીસાગર-તપથી ઉજ્જમાળા;
વરદત્ત-ગુણમંજરી પેઠે નરનાર;
ધાર્મિક જ્ઞાનને વસાવ, તારા ઉર મંદિરમાં. (૮)

રચયિતા:—મુનિ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

પૂ. આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિની ૭૬મી જન્મજયંતિ નિમિત્તે

વર્ષાભિનંદન સ્તુતિ.

રોહરા.

સંવત્ ૧૯૭૫ સહસ્રીશર (૨૦૦૫), મંગલ નવલ પ્રભાત,
કુમકુમ વર્ણી ખીલતી, પ્રભા ભાતું ઉઘાત.

હરિગીત

વિક્રમતણા શરૂ વર્ષની, શુભ સાઈવીજ મોહામણી,
ઉજવાય ધરધર પ્રેમથી, લે લહાણ આનંદની ઘણી;

ધન્ય એ દિવસ અમૂલ્યો, વીરશાસને સોહાય છે,
 વલ્લભસૂરીશ્વરની જયંતિ, પ્રેમથી ઉજવાય છે. ૧
 દીક્ષા લઈ શિશુવયમહી, વટપુર વિખ્યાતુ હતું;
 પંજાબમાં વસી પ્રેમથી, અગાન જનતાનું હતું;
 વિજ્ઞાનથી વીર કેશરીનું, માન મહા અપાય છે,
 વલ્લભસૂરીશ્વરની જયંતિ, પ્રેમથી ઉજવાય છે. ૨
 લોકોત્તમ હરવા તિમિર, મહુ પાઠશાળાઓ કરી,
 દુઃખી જનોનાં દુઃખ હરવા, દિલમાં શાંતિ ધરી;
 પ્રભુતા પ્રસારી પ્રણયથી, પ્રભુતુલ્ય જે પૂજય છે,
 વલ્લભસૂરીશ્વરની જયંતિ, પ્રેમથી ઉજવાય છે. ૩
 છે આત્મમજા જેનું અનુપમ, કાળની સામે ગયા,
 દેવી પ્રભાની રહાયતાથી, વિજય વરતાવી રહ્યા;
 આવ્યા શ્રીમંતો તેડવા, નિજ સ્થાન નવ છોડાય છે,
 વલ્લભસૂરીશ્વરની જયંતિ, પ્રેમથી ઉજવાય છે. ૪
 કષ્ટો ઘણાં દિલડે સદાં, પણ ફર્જ નવ ચૂક્યા જરી,
 નવ દુઃખોયા હૃદયો નિમત્રિત, આવડે વિનંતી કરી;
 અગાન તિમિર ટાળવા, વીરધર્મ ભોધ અપાય છે,
 વલ્લભસૂરીશ્વરની જયંતિ, પ્રેમથી ઉજવાય છે. ૫
 શાંતમૂર્તિ દિવ્યતા, દિલથી દયા ઝરણું વહે,
 પાવન થતા પતિતો જગે, વાણી સુધા દૃઢ્યે ઝહે;
 અહિંસાતલ્લો કડો વગાડ્યો, વિજય ધ્વજ ફરકાય છે,
 વલ્લભસૂરીશ્વરની જયંતિ, પ્રેમથી ઉજવાય છે. ૬
 મહાવીર જૈન વિદ્યાલયે, વિશ્વે વિજેતા જે થયા,
 જોડીંગ પુસ્તક વાંચનાલય, વિવિધ સ્થળ સ્થાપી રહ્યા;
 એ દિવ્ય કીર્તિ અમર જ્યોતિષી, છવન ઝળકાય છે,
 વલ્લભસૂરીશ્વરની જયંતિ, પ્રેમથી ઉજવાય છે. ૭
 સોહાવતા શુરવર્ધ, આત્મારામ શિષ્યપદે જગે,
 શાસનવણી ઉચ્ચ ભાવના, બ્યાપી રહી છે રંગે રંગે;
 ઉદ્ધાર કરવા અણુધ જનને, અવતાર જગત મનાય છે,
 વલ્લભસૂરીશ્વરની જયંતિ, પ્રેમથી ઉજવાય છે. ૮
 કલિકાળકલ્પતરુ સમા, શુરવર્ધ જગ વંદાય છે,
 પ્રેમ જ્યોતિ કંકતી, પ્રભુતાવડે પંકાય છે;
 નામે ચરણમાં શિષ્ય વિનય, હૃદય અતિ પ્રકુહાય છે,
 વલ્લભસૂરીશ્વરની જયંતિ, પ્રેમથી ઉજવાય છે. ૯

રચયિતા — સુનિરાજધી વિનયવિજયજી મહારાજ.

‘ આરામની આવશ્યકતા ’

(લેખક - આચાર્યશ્રી વિજયકંતરસરિય મહારાજ)

જ્યારે માનવી હૃદય આદિના છવલેણ રોગોથી ઘેરાઈ જાય છે ત્યારે ડોક્ટરો આગમ લેવાની સલાહ આપે છે જ્યારે માનવી આરામ લે છે ત્યારે તે લય કર રોગોની પકડ- માથી છૂટી જઈને આરોગ્યતા મેળવે છે પાચ સાત કલાક શારીરિક શ્રમ કરવાથી માણસ થાકી જાય છે ત્યારે તેને આરામ લેવાની જરૂર પડે છે તે જ્યારે આરામ લે છે ત્યારે તેને શાંતિ મળે છે બે-ત્રણ કલાક સતત બેઠ્યા પછી મોન ધારણ કરીને આરામ લેવો પડે છે. આ પ્રમાણે શ્રમ કરનારાઓ શ્રમિત થવાથી ફરજિયાત કે મરજિયાત આરામ લે તો જ તેમના છવન આધિ-વ્યાધિના આશ્રિત બની શકતા નથી અને મોતના સાથી બની માનવ છવન ખોઈ બેસતા નથી કુદરત તરફથી આરામ લેવા માટે રાત્રિની વ્યવસ્થા કરવામા આવી છે જેઓ લોકોને લઈને આખો દિવસ કામે વળગ્યા રહે છે અને મરજિયાત આરામ લેતા નથી તેમને પણ રાત પડે ત્યારે ફરજિયાત આરામ લેવો પડે છે દિવસમા પણ શક્તિ ઉપરાંત કામ કરનારને માટે જીંદગી વ્યવસ્થા કરી છે, એટલે તેમને વધુ શ્રમ થવાથી જીંદગી આશ્રય લેવો પડે છે કદાચ માનવી અમર્યાદિત તૃષ્ણાને આધીન થઈને કુદરતની વ્યવસ્થાને ન ગણકારે તો તેને કુદરત તરફથી સજા કરવામા આવે છે, એટલે કે અનેક પ્રકારની વ્યાધિઓદ્વારા મહિનાઓ સુધી આરામ લેવાની ફરજ પાડવામા આવે છે.

આરામ એટલે મન-વચન અથવા તો મન-

કાયાવટે કોઈ પણ પ્રકારની આરોગ્ય પ્રવૃત્તિ- માથી વિરામ પામી જવું અથવા તો મર્યાદિત કે અમર્યાદિત કાળ માટે આદરેલું કામ મન- માથી વિમારી દેવું કોઈ પણ પ્રવૃત્તિમાંથી વચન તથા કાયાને બહાર કાઢવા તે સહેલું કામ છે, પણ મનને બહાર કાઢવું ઘણું જ કઠણ છે ત્યાં સુધી મનને પ્રવૃત્તિમાંથી બહાર કાઢવામા ન આવે ત્યાં સુધી વચન તથા કાયા બહાર નીકળવા છતાં પણ આરામ મળી શકતો નથી અને એટલા માટે જ પ્રવૃત્તિમા લીન બનેલા મનને રોકીને આરામ મેળવવા ઘણા માણસો ઘેનની દવા લે છે પણ તે વાસ્તવિક આરામ નથી, બનાવટી હોય છે ઘેનમા પડી રહેવાથી બેચેન થવાય છે પણ શાંતિ મળી શકતી નથી બનાવટી નિદ્રાથી બીજી વિદ્યુતિયો થવાનો ભય રહે છે તે સ્વાભાવિક નિદ્રામા હોતો નથી સમજણપૂર્વક મનને પ્રવૃત્તિમાંથી બહાર કાઢીને નિવૃત્તિ મેળવવામા જે શાંતિ મળી શકે છે તે ઘેનની દવા લઈ જીંદગી જવાથી મળી શકતી નથી આરામ બે પ્રકારનો હોવાથી શાંતિ પણ બે પ્રકારની હોય છે અને તે દ્રવ્ય તથા ભાવના નામથી ઓળખાય છે. ઉપર જે કોઈ આરામ તથા શાંતિનો વિચાર કરવામા આવ્યો છે તે દ્રવ્યથી છે, અને જે શ્રમથી આરામ લેવાનો કદો છે તે પણ દ્રવ્ય શ્રમને આશ્રયીને છે નિરંતર સંગ-દેખની પરિણતિને આધીન થઈને જડાસક્તિથી (દુ પ્રણિધાન) મન-વચન-કાયાનો સંકુપયોગ કરવો તે ભાવ શ્રમ કહેવાય છે, અને આત્મદૃષ્ટિ (સુપ્રણિધાન) મન-વચન-કાયાનો

સદુપયોગ કરવો તે ભાવ આરામ કહેવાય છે અને તે તાત્ત્વિક હોવાથી શાંતિ પણ તાત્ત્વિક મળે છે. દ્રવ્ય શ્રમ જડાસક્તિને લઈને પોદ્ગલિક સુખ માટે કરવામાં આવે છે. તેનો મુખ્ય હેતુ તો જીવવાના સાધનો મેળવવાનો હોય છે અને તે ઉપરાંત મિત્રચાસાનની પ્રજાપ્રતાથી વૈવધિક સુખના સાધનો મેળવવાને માટે પણ કરાય છે ત્યારે ભાવ શ્રમ વૈવધિક વાસના પોષવાને માટે કરાય છે દ્રવ્ય શ્રમ તથા ભાવ શ્રમ જ નેમં રાગ-દ્વેષને અવકાશ હોવાથી મન-વચન-કાયાનો દુરુપયોગ જ થાય છે. કપાય-વિષયગમિત મન-વચન-કાયાની પ્રવૃત્તિને દુર્મુખિધાન કહેવામાં આવે છે દ્રવ્ય શ્રમથી પોદ્ગલિક સુખના સાધન મેળવાય છે અને ભાવ શ્રમથી ભોગવાય છે માટે જ તે તાત્ત્વિક આરામ-કે શાંતિ કહી શકાય નહિ કારણ કે પરિણામે તેમાં અશાંતિ તથા દુઃખ-દુર્ગતિ રહેલા છે. તાત્ત્વિક આરામ તથા શાંતિ ભોગના ત્યાગથી મળે છે, કારણ કે ત્યાગમાં કપાય તથા વિષયને અવકાશ મળી શકતો નથી અને તેથી અશાંતિ તથા દુઃખ-દુર્ગતિને સ્થાન ન મળવાથી ભાવ આરામ મેળવી શકાય છે ભાવ આરામમાં ત્યાગની પ્રધાનતા છે અને દ્રવ્ય આરામમાં ભોગની પ્રધાનતા છે. જ્યાં ભોગ હોય છે ત્યાં જ જડાસક્તિ હોવાથી જડાત્મક વસ્તુઓની આવશ્યકતા રહે છે, કારણ કે તે સિવાય તો આસક્તિને આદર થાય નહિ અને માનેલા આનંદ તથા શાંતિ ભોગથી શકાય નહિ

દ્રવ્ય તથા ભાવ બંને પ્રકારના શ્રમ તથા આરામમાં પ્રવૃત્તિ તો હોય જ છે, છતાં શ્રમના વ્યાપારને પ્રવૃત્તિ અને આરામના વ્યાપારને નિવૃત્તિ મનેવામાં આવે છે, માટે નિવૃત્તિ પણ એક પ્રકારની પ્રવૃત્તિ જ છે દ્રવ્ય શ્રમ, દ્રવ્ય આરામ અને ભાવ શ્રમ આ ત્રણના વ્યાપારમાં (પ્રવૃત્તિમાં) દુર્મુખિધાન હોવાથી મન-વચન-

કાયાનો દુરુપયોગ થાય છે, અને ભાવ આરામ- (નિવૃત્તિ) માં તેનો સદુપયોગ થાય છે કે જેને સુમુખિધાન કહેવામાં આવે છે. તાત્ત્વિક 'શાંતિ' કારણ હોવાથી સમ્યગ્ પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ હોઈ શકે છે છતાં દ્રવ્ય આરામ કે જેમાં અસમ્યક્ પ્રવૃત્તિનો આદર હોય છે તેને પણ નિવૃત્તિ કહેવામાં આવે છે, કારણ કે તેમાં પરિણામે અશાંતિ અને અસુખ હોવા છતાં પણ અતાત્ત્વિક સુખ-શાંતિનો અસાની જીવોને અનુભવ થાય છે તેમજ અનુકૂળ પોદ્ગલિક વસ્તુઓનો સમર્થ અને ભોગ્ય વસ્તુ મેળવવાના શ્રમનો ત્યાગ હોય છે ભોગ્ય વસ્તુ મેળવવાનો વ્યાપાર તે દ્રવ્ય શ્રમ અને ભોગ્ય વસ્તુ ભોગવવાનો વ્યાપાર તે દ્રવ્ય આરામ કહેવાય છે તાત્ત્વિક દૃષ્ટિથી વિચાર કરીએ તો ભોગ હોય ત્યાં આરામ હોઈ શકે નહિ, પણ ત્યાગ હોય ત્યાં આરામ હોય છે અને તેથી તેને સાચો નિવૃત્તિ કહેવામાં આવે છે કે જે અંતમાં શાંતિ સુખના રૂપમાં પરિણમે છે બીકી દ્રવ્ય આરામ નામની જ નિવૃત્તિ છે, કારણ કે તેમાં નિવૃત્તિસાધક ત્યાગને અશ્ર માત્ર પણ અવકાશ હોતો નથી અને ભોગ સંપૂર્ણપણે ભગેલા હોય છે, માત્ર ભોગ્ય વસ્તુ મેળવવાના શ્રમના ત્યાગને આશ્રયીને નિવૃત્તિ કહેવાય છે ત્યારે ભાવ આરામમાં તો ભોગ્ય વસ્તુનો પણ ત્યાગ હોવાથી તાત્ત્વિક આરામની દૃષ્ટિએ નિવૃત્તિ કહેવાય છે આત્મિક દૃષ્ટિથી ભોગ્ય વસ્તુનો ત્યાગ તે નિવૃત્તિ-આરામ અને આત્મવિકાસનો વ્યાપાર તે પ્રવૃત્તિ અર્થાત્ જડાત્મક વસ્તુ મેળવવાના અને ભોગવવાના શ્રમથી વિરામ પામવું તેને નિવૃત્તિ-પ્રવૃત્તિ કહેવામાં આવે છે, પણ એમ તો જ ને નિવૃત્તિ-સ્વરૂપ છે, કારણ કે ભોગ્ય વસ્તુથી વિરુદ્ધતા અને આત્મસંમુખતા જ નેમં શબ્દસેદ છે, અર્થસેદ નથી

ભોગની ભાવનાથી પર-પોદ્ગલિક વસ્તુ

મેળવેલો વ્યાપાર અને ત્યાગની ભાવનાથી સમ્યગ્ જ્ઞાનાદિ આત્મિક વસ્તુ મેળવવાનો વ્યાપાર જ ને વ્યાપાર હોવા છતાં પણ એકને શ્રમ કહેવામાં આવે છે અને બીજાને આરામ કહેવામાં આવે છે, કારણ કે એકમા પૌદ્ગલિક વસ્તુ મેળવવાની પ્રવૃત્તિ હોય છે અને બીજામાં પૌદ્ગલિક વસ્તુ છોડવાની પ્રવૃત્તિ હોય છે પર વસ્તુ મેળવાય છે ત્યારે સ્વ વસ્તુ પ્રગટ કરાય છે જે મેળવાય છે તે બિનચુલ્-ધર્મવાળી બિન્ન વસ્તુ હોય છે અને જે પ્રગટ કરાય છે તે અબિન્નપણે રહેલા માત્ર પોતાના ચુલ્-ધર્મ હોય છે અર્થાત્ બિન્ન વસ્તુને મેળવવી એટલે સયોગ સળધથી પરવસ્તુની સાથે જોડાવુ જે વસ્તુ સયોગ સળધથી જોડાય છે તે દ્રવ્ય સ્વરૂપ હોય છે અને જે વસ્તુ પ્રગટ કરવામાં આવે છે તે અબિન્ન હોવાથી સ્વરૂપ સળધ વાળી હોય છે એટલે તે ચુલ્સ્વરૂપ હોય છે જે દ્રવ્ય સ્વરૂપ વસ્તુ મેળવાય છે તે જીવથી બિન્ન અજીવ-જડ-દ્રવ્ય હોય છે એટલે તેને મેળવવાને અથવા તો લોગવવાને જે કાષ્ટ પ્રવૃત્તિ કરવામાં આવે છે તે શ્રમ જ કહેવાય, પણ આરામ કહી શકાય નહિ જેટલે અશે પૌદ્ગલિક વસ્તુઓનો ત્યાગ તેટલે અશે આરામ કહી શકાય શાંતિ તથા સુકિત આરામના જ અંગ છે, નિવૃત્તિ પણ ત્યાગસ્વરૂપ છે જ્યાં સુધી પરવસ્તુના લોગની ભાવના માત્ર હોય ત્યાં સુધી પણ નિવૃત્તિ કહી શકાય નહિ, બલે પછી દ્રવ્ય શ્રમથી વિરામ પામવાને નિવૃત્તિ કેમ ન માનવામાં આવે પણ તે સાચી નિવૃત્તિ તો ન જ કહેવાય, કારણ કે દ્રવ્ય શ્રમથી વિરામ પામનારની જડાસક્તિ તથા લોગની ભાવના ટળી નથી એટલે જડાત્મક વસ્તુથી તે મુક્ત નથી તેમજ મેળવવાના શ્રમની ભાવના પણ ભૂસાઈ નથી તેથી દેખીતી રીતે તો વિશ્રાંતિ વ્યવહારમાં કહી શકાય પણ તાત્વિક દૃષ્ટિથી

તો તે શ્રમથી મુખ્યે નથી મેળવેલી જડાત્મક વસ્તુઓની મમતાના કારણે તેનો આત્મા શ્રમિત જ હોય છે, અને કહેવાતા દ્રવ્ય આરામ મમ્મ પણ લોગના વ્યાપારથી શ્રમ રહિત બની શકતો નથી કૃત્ત મેળવવાના શ્રમથી લોગ વવાના શ્રમની પ્રવૃત્તિ બિન્ન પ્રકારની હોય છે તેથી તેવી પ્રવૃત્તિને શ્રમ ન કહેતા આરામ કહ્યો છે આવો આરામ ભાવ શ્રમ તરીકે કહી શકાય, કારણ કે વૈષધિક વાસના પોષવા વ્યાપાર કરવો તે ભાવશ્રમ અને વાસનાની ક્ષણિક તૃપ્તિ થવી તે વિશ્રાંતિ આવી વિશ્રાંતિ અશાંતિથી બિન્ન નથી, કારણ કે ક્ષણિક તૃપ્તિ દ્રવ્ય શ્રમના ત્યાગરૂપ આરામની વિધાત્મક છે એટલે અતૃપ્તિ વૈષધિક સુખના સાધત વધુ મેળવવા દ્રવ્ય શ્રમની આશ્રિત બનાવે છે અતૃપ્ત ભાવે નિરતર શ્રમ ચુકત રહેવાથી અદ્યકાળ માટે શ્રમ ચુકત બની આરામ લાઈ શકાય છે જે કે આરામની અવસ્થામાં દ્રવ્ય શ્રમ રહિત જણાય છે પણ ભાવ શ્રમથી છૂટી શકાતું નથી જે લોગ માટે શ્રમનો ત્યાગ તે લોગ સયોગજન્ય હોવાથી લોગ અવસ્થામાં લોગના પ્રમાણમાં સયોગી જડાત્મક વસ્તુનો વિયોગ થતો જાય છે એટલે લોગ્ય વસ્તુના વિયોગથી લોગ ભાવનાની પ્રબળતા આસક્તિ ભાવને ધધારે પોષવાવાળી બને છે એટલે લોગ્ય વસ્તુ મેળવવા ક પના કરેલા આરામનો ત્યાગ કરવો પડે છે. દ્રવ્ય શ્રમના ત્યાગરૂપ કદ્દિપત આરામ લોગ ભાવનાનો ઉત્તેજક છે, કારણ કે દ્રવ્ય શ્રમથી મેળવેલી જડાત્મક વસ્તુ લોગવવાને દ્રવ્ય આરામ ગ્રેરે છે તેથી માનવી લોગ તરફ વળીને ભાવ શ્રમ કરે છે અને તે ભાવશ્રમ દ્રવ્ય શ્રમનો ઉત્પાદક બને છે આ પ્રમાણે લોગ ભાવનાવાળો આરામ-નિવૃત્તિ-વિશ્રાંતિ અને શાંતિ બધાય અતાત્વિક છે તેથી તે આરામસ્વરૂપ નિવૃત્તિ કે લોગસ્વરૂપ વિશ્રાંતિ તથા શાંતિ તાત્વિક

જ્ઞાતા અને જ્ઞેય

વેબક્ર:—સન્માર્ગીપુસ્તક

સગર હૃદયવડે જાણવા યોગ્ય પદાર્થનું જ્ઞાન કરવું તે મનુષ્યોને દુઃખનું કારણ થાય છે અને રાગ વિનાના મનવડે જ્ઞેયનું જ્ઞાન કરવું તે નિઃશયી સુખનું જ કારણ થાય છે

જ્ઞાતા, જ્ઞાન અને જ્ઞેય એ ત્રણે એક બીજાની અપેક્ષા રાખનાર છે. જ્ઞાતા એટલે જાણનારાનો આત્મા, જ્ઞેય એટલે જાણવા યોગ્ય પદાર્થો અને જ્ઞાતા તથા જ્ઞેયના સંબંધરૂપ ક્રિયા તે જ્ઞાન છે. જ્ઞેયનો જ્ઞાતા કોઈ હોવો જોઈએ, અને જ્ઞાતાનું જ્ઞેય પણ કોઈ હોવું જોઈએ. આત્મા જ્ઞાતા-જાણનાર છે તેનું જ્ઞેય જાણવા યોગ્ય આ સકળ વિશ્વ છે. જ્ઞાતા પોતાની જે શક્તિવડે જ્ઞેયને પોતાની જાણવારૂપ સત્તામાં લે છે તે જ્ઞાન જીવુ નથી એટલે જ્ઞાતા આત્મા અને જ્ઞેય વિશ્વના પદાર્થો એમ બે ભાગમાં વિશ્વને વહેંચવામાં આવ્યું છે. અર્થાત્ જ્ઞાન અને જ્ઞેયન બે પદાર્થો વિશ્વમાં છે. અથવા વિશ્વ જ્ઞાન-જ્ઞેયન એમ બે રૂપે છે.

જ્ઞાતા રાગવાળી લાગણીએ જ્યારે પોતાના જ્ઞેયનું જ્ઞાન કરે છે ત્યારે તે જીવને તેમાંથી કર્મબંધન થવા દુઃખની પ્રાપ્તિ થાય છે, પણ જ્ઞાતા એવો આત્મા જ્યારે પોતાની રાગ વિનાની મુખરયતાવાળી લાગણીએ જાણવા યોગ્ય પદાર્થોનું જ્ઞાન કરે છે ત્યારે જીવને સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.

આત્માનો સ્વભાવ જ્ઞાતા અને દ્રષ્ટા છે તે દરેક પદાર્થને જાણશે અને જોશે તેથી કોઈ મુશ્કેલી નેવું

નથી, પણ જ્યારે આત્મા પોતાના રાગ દ્વેષવાળા પરિણામે પરિણમીને પોતાના જ્ઞેય પદાર્થ તરફ જીવે છે ત્યારે જ્ઞેય લોહસુળકની શક્તિવડે લોહુ લોહ-સુળક તરફ ખેંચાઈ આવે છે તેમ આત્માના રાગ-દ્વેષવાળા પરિણામરૂપ લોહસુળક તરફ કર્મવર્ગણાને લાગકના પરમાણુઓનો જરથો ખેંચાઈ આવે છે અને તે રાગદ્વેષરૂપ ચીકણી સાથે લોહાની સાથે જ્ઞેય અગ્નિ અથવા દૂધની સાથે જ્ઞેય પાણી રહે છે તેમ એકરસ થઇને આવરણ મા મળરૂપે રહે છે. બીજી રીતે કહીએ તો આ રાગદ્વેષની લીધતા કે મદ-તાના પ્રમાણમાં ખેંચાઈ આવેલી કર્મવર્ગણાઓ બીજરૂપે સત્તામાં જમા થઇને રહે છે અને કાળાંતરે તેમાંથી તેના રૂપરૂપે સુખ દુઃખ પ્રગટ થાય છે.

આ જ કારણથી કહેવામાં આવ્યું છે કે-સરાગ ચિત્તવડે જ્ઞાતા જ્ઞેયને જાણે તો તે જીવને પરિણામે દુઃખરૂપ થાય છે, તેમાંથી દુઃખ પ્રગટે છે.

આત્મા રાગદ્વેષની લાગણીવડે જ્ઞેયને જાણે એ એક જાતની આત્માની ગતિ છે. આત્મા જાણવારૂપ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરે તે પોતાના સ્થિર સ્વરૂપમાંથી ગતિમાં મૂકવારૂપ છે. આ ગતિ છે તે અગૃતિ-વાળી ગતિ ન હોવાથી આત્મા કર્મના બંધનથી બંધાય છે.

આત્મા વૈરાગિત મનવડે અથવા રાગદ્વેષ વિના બની લાગણીવડે પોતાના જ્ઞેય પદાર્થનું જ્ઞાન કરે છે ત્યારે તેને સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ પ્રવૃત્તિ તે

આરામ-આનંદ તથા સુખ-શાંતિના સંપૂર્ણ બાધક છે. ત્યારે તાત્વિક આરામ નિવૃત્તિ-વિશ્રાંતિ તથા શાંતિ શાંત-સુખ તથા આનંદ

દેના ઉત્પાદક છે અને તે ઉપર કદા પ્રમાણે જડાત્મક વસ્તુઓના ત્યાગરૂપ આરામ-નિવૃત્તિથી પ્રગટે છે.

આત્મની સવળી બોલુની છે જેથી તે કર્મથી બધાનો નથી પણ લોકો દ્વારા છે ગતિ તો પ્રથમની અને આ બંને કહેવાય, છતાં પ્રથમની ગતિ અવળી છે અને આ બીજી ગતિ રાગદ્વેષ સિવાય થતી હોવાથી સવળી છે, તેથી નવીન કર્મબંધ થતો નથી કેમકે મધ્યસ્થદષ્ટિએ દરેક પદાર્થને જુએ છે જેમ ધરની અંદર દીવાના પ્રગટવડે અને બહાર સૂર્યના પ્રકાશવડે મનુષ્યો સારી અને ખોટી બંને જાતની પ્રવૃત્તિ કરે છે, તેમાં દોષો તથા સૂર્ય મધ્યસ્થ હોવાથી યાતા દષ્ટા તરીકે રહેલા હોવાથી, રાગદ્વેષની લાગણીવાળા ન હોવાથી, કર્તા બોક્તા તરીકે વર્તતા ન હોવાથી અને પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે પ્રકાશ કરતા હોવાથી પેલા મનુષ્યની માફક રાગદ્વેષથી બચતા નથી. તેમ આત્મા પણ શુભ અશુભ કે અશુદ્ધ ઉપયોગે પરિણમેતો ન હોવાથી શુભાશુભ બંધન પામતો નથી, અને પરિણામે તેને સુખની-આત્માના આનંદની પ્રાપ્તિ થાય છે.

મધ્યસ્થદષ્ટિએ વસ્તુતરવનો નિર્જન્ય કરવા માટે કાર્ષ્ણ્ય પણ જીવ વિશ્વમાં જાણવા યોગ્ય પદાર્થનો વિચાર કરે કે જુએ તો તેથી કર્મબંધન થતુ નથી, પણ રાગદ્વેષની લાગણીવાળા કે કર્તા બોક્તાપણના અભિમાની વિચાર કે વર્તનથી જ કર્મ બંધાય છે. આ યેવ-જાણવા યોગ્ય પદાર્થો સજીવ અને નિર્જીવ બે પ્રકારના છે અને તે બોક્તાનોકર્મા આવી રહેતા છે. બોક્તા કે જેમાં ધર્મોસ્તિકાવ, અધર્મોસ્તિકાવ, આકાશસ્તિકાવ, કાળ, પુદ્ગલ અને આત્મા આ છ પદાર્થો રહેતા છે તેને કહે છે અલોકાર્મા કેવળ આકાશ છે, અલોક ક્રમતા પણ તે અનતગુણ છે, તે યાનનો વિષય છે, પણ તેમાં આકાશ સિવાય જાણવા જોવા જેતુ કાર્ષ્ણ્ય નથી.

લોક તથા જાગમા વહેવારેલો છે આ જે પૃથ્વી ઉપર આપણે રહ્ય છીએ તેની નીચે આવેલા જાગને અધોલોક કહે છે આપણી ઉપરના જાગને ઉપર લોક કહે છે અને આપણે જ્યાં રહ્યા છીએ તે જાગને તિર્ણા લોક કહે છે.

ધર્મોસ્તિકાવ, અધર્મોસ્તિકાવ, આકાશસ્તિકાવ અને કાળ આ ચાર દ્રવ્યો પ્રાપ્તિ આપણને કર્મબંધનમાં કારણભૂત નથી. તે આ દૃષ્ટિએ દેખાય તેવા નથી, તેમજ તેનો લાભ અનિષ્ટાએ આપણને મળે છે જેનો પ્રત્યક્ષ સમાગમ થતો નથી તેમજ ધર્મ-પૂર્વક તેની જરૂરિયાત આપણને નથી એટલે તેઓની અદર્શ હવાતિ આપણને નુકસાનકારક પણ નથી.

દેહ વિનાના આત્માઓ તે સિદ્ધ પરમાત્માના જીવો છે તેઓ પણ આપણને કાષ્ટ રીતે નુકસાન કરતા નથી. દેવે બાકી રહ્યા તે દેહધારી આત્માઓ અને પુરુષો પુદ્ગલોમાં ફેટલાક આત્માની સાથે જોડાયેલા દેહ કર્મોદિષ્ટ છે અને ફેટલાક છૂટા છે, તે બંને જેવ આપણને મોટે ભાગે કર્મબંધનમાં નિમિત્ત કારણ છે.

આ બંને સજીવ નિર્જીવ પદાર્થમાં આત્મા તે તે આકાશ રાગદ્વેષના પરિણામે પરિણમવાનો સભવ છે આવા પદાર્થો તથા લોકમાં રહેલા છે.

વિશ્વમાં જે જે સારામાં સારી વસ્તુઓ દેખાય છે તે તે પુન્ય પ્રકૃતિનું કારણ છે પુન્યથી તે વસ્તુ મળે છે. જેઓ તે તે વસ્તુને, અધિકારને અને રિય-તિને પામ્યા છે તે તે સર્વ જીવો પોતાની કરેલી કર્મણીનો જ અનુભવ કરે છે. અને વિશ્વમાં જે જે દુષ્ટી જીવો છે તે સર્વ જીવો પોતાના દલકા કર્મોનો જ અલોક અનુભવે છે આત્મા ધારે તો આ વિશ્વનો પૂજનિક બની શકે તેમ છે અને ખરાબ રસ્તે આત્માને દારવે તો વિશ્વનો ઘાસ પણ ઘર્ષ થકે છે, બંને બાજુ આત્માના ધરની અને દાયાની છે આ સુખ દુઃખ સિવાયની ત્રીજી સ્થિતિ આત્મ-જગૃતિની છે. પ્રથમની પુન્યપાપની રિયતિમાં આત્મ જગૃતિ જુલાયેલી હોય છે આત્મજગૃતિપૂર્વક આ વિશ્વમાં વર્તન કરવામાં આવે તો વિશ્વમાં એવો કાર્ષ્ણ્ય મેલક કે દેવરાજો પદાર્થ નથી કે તેને પરાણે વળગી પડે અને કર્મબંધન કરાવે.

અરી રીતે નિમિત્ત કારણો આત્માની નબળાઈ-

શાસ્ત્રમાં આવતાં કેટલાંક ભૌગોલિક સ્થળોનાં નામો.

સેખ-મુનિરાજશ્રી ભુવનવિજયજી મહારાજ.

વિક્રમ-સં ૨૦૦૦ માં દમણ (દક્ષિણ-ગુજરાત) માં ચાતુર્માસ પૂરું કરી ૨૦૦૧ ના માહ માસમાં અમે મુંબઈ આવ્યા. ત્યાં ચહેર અને પરામાં ત્રણેક માસની સ્થિરતા ઠરી દક્ષિણ દેશ તરફ વિહાર કર્યો ત્યારે મુખ્યતઃ નાનાં-મોટાં તીર્થોની યાત્રા કરવાની તેમજ અનુષંગે વિદ્યાલયો-પુસ્તકાલયો જોવાની ઇચ્છા હતી. આમ વિહાર કરતાં અમારું પ્રથમ ચાતુર્માસ મુંબઈથી પદ માઇલ દૂર થાણા જંગલના શહાપુર ગામમાં થયું. આ વળતે ભૂગોળ સંબંધી મારું જ્ઞાન નહિંવત હતું પણ જેમ જેમ વિહાર હાંપાતો ગયો તેમ તેમ ભૌગોલિક જ્ઞાનની વધારે ને વધારે જરૂર જણાતી ગઈ. વળી શાસ્ત્રમાં આવતાં તીર્થ-કેરનાં કદયાજીકસ્યાનો અને મહાપુરુષોના વિહાર-ક્ષેત્રના જ્ઞાનના અભાવે તે તે વિષયનો તદ-સ્પર્શી બોધ અને સાક્ષાત્કાર યદ્ય શક્યો નથી એમ લાગ્યું એટલે તેના પ્રત્યે રસ-જન્યે, ભૂગોળ સંબંધી ઇંગ્લીશ પુસ્તકો વાંચ્યાં, નક-શાઓ જોયા અને જેમ જેમ લાલ જણાયો તેમ તેમ રસ વધ્યો. ત્યાંથી વિહાર કરી ૨૦૦૨ ના પોષ માસમાં પૂના આવ્યા.

આ વળતે શાસ્ત્રમાં આવતા દક્ષિણમાં પ્રતિષ્ઠાનપુર સંબંધી ઘણી જોજ કરી. છેવટે મરાઠી ભૂગોળમાંથી તેનો પત્તો મળ્યો જેનું વર્ણન આગળ કરું છું.

આમ પૂનામાં અમારા વસવાટ દરમિયાન ચહેરથી બે માઇલ દૂર એક ટેકરીની નજીકમાં ભાંડારકર ઈન્સ્ટીટ્યુટ નામના પુસ્તકાલયને જોવા ગયા. ત્યાં હસ્તાવિખિત તેમજ મુદ્રિત અનેક પુસ્તકોનો સંગ્રહ છે. તેમાં જૈન દર્શનના હસ્તાવિખિત તેમજ મુદ્રિત સૈંકડો પુસ્તકો છે. તે સિવાય અન્ય દર્શનના મુદ્રિત-અમુદ્રિતનો મોટો સંગ્રહ છે. ત્યાંનો વિદ્યાળ સંગ્રહ અને બ્યવસ્થા તથા મકાનની સુરક્ષિતતા જોઈને મને થયું કે આપણે ત્યાં અમદાવાદના કેાઈ સારા લક્ષમાં શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી તરફથી આવેા સુંદર અને સુરક્ષિત જ્ઞાન-ભંડાર તૈયાર થાય તો કેવું સારું? આ જાળવત પેઢીના ટ્રસ્ટી શેઠ મયાભાઈ સાંકળચંદને વર્ષો મહેલાં મેં અમદાવાદમાં કહેલું પણ તેનું કાંઈ પરિણામ આવ્યું નહોતું. હજી પણ પેઢીના ટ્રસ્ટીઓ આ વાતને ધ્યાનમાં લે તો

તે જ લાલ સે છે. જો આત્મા જળવાન અને પૂરી જાગૃતિવાળો હોય તો કોઈ પદાર્થ તેને પરાણે રાગ-રોષ કે કર્મ વળગાડવાને સમર્થ નથી. ત્યારે આ જીવ આત્મજ્ઞાન ભૂદ્ધી પદાર્થો તરફ રાગરોષવાળી લાગ-ણીથી પરિણમે છે, જુએ છે ત્યારે જ તે પદાર્થો તેના તરફ આકર્ષાય છે અથવા પોતે તેમાં આસક્ત જની તેને પોતાના કરવા મથત કરતાં તેમાં રસાઈ પડે

છે; મોટે જ કહેવામાં આવ્યું છે કે આત્માનો સાંતા-દશ સ્વભાવ છે, છતાં જો સરાગ દષ્ટિએ તે જ્ઞાતા રોગ પદાર્થ તરફ પરિણમે તો કુઃખદાયી કર્મજનન થાય છે અને વિરાગ દષ્ટિએ પરિણમતા વસ્તુનો નિશ્ચય કરી તેમાંથી વિરક્ત બને છે તો કર્મજનનથી મુક્ત થઈ છેવટે શાશ્વત મુખતો ભોક્તા બને છે.

(આત્મવિશુદ્ધિમાંથી)

પરિણામ સારું નિષ્ફળની શકે અને જ્ઞાનજ-
ગરની ખોટ પુરેઈ જાય

આ સિવાય ડૉક્ટર કોલેજ અને ફરગ્યુસન
કોલેજના તથા બીજાં પણ નાના મોટા પુસ્તક-
લયો જેવા જેમાંથી ઘણા પુસ્તકો મારા શિષ્ય
જ સુવિજ્ઞાનને તેમના નયચક્રના સંપાદનકાર્ય-
માં ઉપયોગી થયા છે

પરદર્શનના પડિતો અને પ્રદેશરો આપણા
પરિચય માટે ઉત્સુક અને અભિલાષી હોય છે
સાથે સાથે સંસ્કૃત અને ઉદાર પણ હોય છે
તે પૈકીના એક ફરગ્યુસન કોલેજના સંસ્કૃત
અને ધર્મી ભાષાના જ્ઞાતા પ્રો. ગોખલે કે
જેઓ હમણા હિંદ-સરકાર તરફથી રીએટ ખાતે
એકથી તરીકે નિમણા છે, તેમની સાથેના ગાઠ
સંબંધથી તેમના દ્વારા અલગ અલગ હર્લેક્ષ
પુસ્તકો સંકલિષ્ઠથી વાચવા મળી શક્યા હતા
જે પુસ્તકોએ નયચક્રના સંપાદનકાર્યમાં ઘણી
સહાય કરી છે

પ્રતિષ્ઠાનપુરની અતિ પ્રાચીનતા.

આ નગરની ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઘણી
મહત્તા છે આ નગર શ્રી ધન્યકુમાર કે જેઓ
સંસારી સંબંધથી શાલિભદ્રના જાનેવી થાય
અને અતે ભગવાન મહાવીરના શિષ્ય થયા અને
વૈભારગિરિ ઉપર અનશન કરી, કાળ કરી અનુ-
ત્તર વિમાનમાં દેવ તરીકે ઉત્પત્ત થયા તેમની
જન્મભૂમિ, ઝાંઝરીઆમુનિ કે જેઓ ત્યાના
રાજા મકરંધવજ અને રાણી મદનસેનાના પુત્ર
નામે મદનવ્રક્ષ હતા તેમની જન્મભૂમિ, નિમિ
ત્તવેસા ભદ્રપ્રાહુસ્વામી કે જેઓ ચોથા પ્રભા
વક તરીકે ઓળખાય છે અને વરાહમિહિરના
જ પુ થાય તેમની જન્મભૂમિ, અને ચાતવાહન
રાજાના વખતમાં રાજાની વિનંતિથી કાલકા
ચાર્ય ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણ પછી ૬૦૫
વર્ષ અને વિ. સં. ૧૩૫માં પચમીની સવ

તસરી ણદલીને ચોથની પ્રવર્તીવી તે સ્થળ, ત્યાર-
પછી થોડા વર્ષો એટલે વિ. સં. ૧૩૬માં મથુરા
નજીકના કોઈ પ્રદેશમાં સ્થવીરપુર નગરમાં શિવ-
ભૂતિ નામના સાધુએ દિગંધર મત પ્રવર્તવ્યો
આ સિવાય બીજા પણ અનેક ણનાવો આ નગ-
રમાં જન્મ્યાના ઉદવેજો વ્યવહારસૂત્ર વિ.
અને શ્રમ્યોમાં આવે છે આ શહેર અત્યારે
પૈકણના નામથી ઓળખાય છે, જેના પાદરમાંથી
ગોદાવરી નદી વહીને પૂર્વ દિશામાં જંગાળી
ઉપસાગરને મળે છે આ શહેર અત્યાર સુધી
દક્ષિણ હૈદરાબાદ રાજ્યના ઔર ગાબાદ છત્તીમાં
નિજામ સરકારના અમલ નીચે હતું હમણા
થોડા વખતથી હિંદ સરકારના અમલ નીચે
છે અને અહમદનગરની નજીકમાં છે

પુરી

જે નગરમાં અતિમ દૃઢ પૂર્વધર વજ
સ્વામી ઉત્તર દેશમાં હુકાળના લીધે ખીડાતા
સાધુ-સંધને પટ-ઉપર લેસાડી આકાશમાં
થઈને લઈ ગયા હતા તે આજના ઔરીસ્સા
પ્રાંતમાં સમુદ્રકિનારે આવેલી જગન્નાથપુરીના
નામથી ઓળખાય છે

આ પ્રત્યેકપુદ્ગની જન્મભૂમિ તથા
રાજધાનીના સ્થળો

પરકહ કલિગેસુ પચાલેસુ ય હુમ્મદો ।
નમીરાયા વિદેહેસુ ગધારેસુ ય નગ્ગદ ॥

કરકેહુ નામના પ્રત્યેકપુદ્ગ કે જેને
એક વૃદ્ધ વૃષભને હુ ખી જોઈને વૈરાગ્ય થવાથી
સ્વયં દીક્ષા લઈ આરાધના કરી મોક્ષમાં
ગયા તેમની રાજધાની અને જૈન રાજા ખાર
વેલની રાજધાની કલિગદેશમાં કંચનપુર તે
આજનું ઔરીસ્સા પ્રાંતમાં જગન્નાથપુરીની
નજીકમાં આવેલું ભુવનેશ્વર છે કે જેને ભવિષ્યમાં
ઔરીસ્સાનું પાટનગર કરવાનું હિંદ સરકારે
નક્કો કર્યું છે

રાજા દ્વિસુખની રાજધાની પંચાલદેશમાં હતી જે આજે સંયુક્ત પ્રાન્તમાં શેહિલખંડના નામથી ઓળખાય છે. તેમણે સ્વયં દીક્ષા લઈ આરાધના કરી મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કર્યું છે.

નમિરાજની જન્મભૂમિ અને રાજધાની વિદેહ દેશની મિથિલા નામની નગરી તે આજે બિહાર પ્રાન્તમાં ગંગાના ઉત્તર કિનારે આવેલા ભાગ છે જેમણે સ્વયં દીક્ષા લઈ આરાધના કરી મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કર્યું છે. ભગવાન મહિનાથ અને નેમિનાથની જન્મભૂમિ પણ મિથિલા છે.

નગગર્ધ—અંધાર દેશમાં પુરુષપુર નગરના રાજા હતા. તેમને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં ટીકાકાર ઉં ભાવવિજયજી ગણીએ નગ-ગર્ધ એટલે હંમેશાં નગ એટલે પર્વત પાસે જતા હતા તેથી તેમનું નામ નગગર્ધ પડ્યું છે એમ લખ્યું છે, પણ આવશ્યક વૃત્તિમાં ટીકાકારે નમ્મિત નામના રાજા હતા એમ જણાવ્યું છે, તેનો પ્રાકૃતમાં નગગર્ધ પર્વાય થાય અને પ્રાકૃત વ્યાકરણના આધારે પણ નમ્મિતનું નગગર્ધ રૂપ સિદ્ધ થાય છે. તે પુરુષપુર આજનું હિંદની ઉત્તરમાં કંદહાર પ્રદેશમાં આવેલું પેશાવર છે,

જ્યાં હમણાં સુધી ગોદાં મોકો હતા જે નગરમાં તદ્દલવમોક્ષગામી મહાપુરુષોનો જન્મ થયો ત્યાં આજે આર્યપુરુષ ઓધ્યો જડે તેમ નથી. આ રીતે ચારે પ્રત્યેકબુદ્ધ મહાપુરુષોનાં જન્મસ્થળ અને રાજધાનીનું વર્ણન ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૮મા અધ્યયનની ૪૬મી ગાથાના આધારે વર્તમાન કાળની ભૂગોળને સન્નિધિ રાખીને કર્યું છે. વિશેષ જાણવાની ઈચ્છાવાળાએ મૂળ સ્થળ જોઈ લેવું.

ચરકસંહિતાની પ્રસ્તાવનામાં પણ નગગર્ધ રાજાને નમ્મિત રાજા તરીકે વર્ણવ્યા છે. આ ચારે પ્રત્યેકબુદ્ધ મહાપુરુષો ભગવાન મહાવીરના સમકાલીન થયા છે સામાન્ય રીતે પ્રત્યેકબુદ્ધો માટે એવો નિયમ છે કે તેઓ એક બીજા મળતા નથી, અને કદાચ મળે તો પરસ્પર જોલિતા નથી પણ આ એક વિશિષ્ટ જાતના છે કે આ ચારે પ્રત્યેકબુદ્ધો એક ઘસના મંદિરમાં ભેગા થયા છે અને અનુક્રમે જોડ્યા પણ છે. શ્રીપાળકુવરના દક્ષિણમાં પર્વતના રાજા મળી શક્યાં તેટલાં આ માસિકના ગયા ચૈત્ર માસના અઠ્ઠમાં આપ્યાં છે. જાણવાની ઈચ્છાવાળાએ તે અંકમાંથી જોઈ લેવું.

* ઇન્દ્રિયોને આધીન થવું તે હઃખી થવાનો માર્ગ છે અને ઇન્દ્રિયોને વશ કરી લેવી તે સુખી થવાનો સુમાર્ગ છે

* કોઈ દોષને સુખી કે હઃખી કરી શકતું જ નથી. કર્મને અનુસાર જ થવું થાય છે, બીજા તો નિમિત્ત માત્ર છે.

* ધર્મ જોઈ ધન છે એવી શ્રદ્ધા હંમેશા મનમાં સેવવી જોઈએ.

જ્ઞાનપંચમી તપ આરાધો

લેખક—મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

જ્ઞાનપંચમી એટલે સમસ્ત પર્વતિયિ-
ઓમા આધિપત્ય લોગવતો મહાન પર્વ દિવસ.
જ્ઞાનપંચમી એટલે માનવ જીવનના અજ્ઞા-
નને, કલુષિત વાતાવરણોને તિલાંજલિ આપી
અનેરા આહવાદની ઉચ્ચ સામગ્રી એકઠી કર-
નાર પવિત્ર પર્વ જ્ઞાનપંચમી એટલે અમાવા-
સ્યાનું અધાર નહિ પણ શીતળ પૂર્ણિમાની
પૂર્ણ જ્ઞાનજ્યોત્સના જ્ઞાનપંચમી એટલે પચે-
દિવસ દમન કરી શરીર આરૂઢ આત્માને ઉચ્ચ
ધ્યેયે Ogo goba પહોચવા દિવ્ય સામગ્રી
તૈયાર કરનાર તિથિ જ્ઞાનપંચમીતપ એટલે
મુક્તિ દ્વારની સોનેરી ચાવી છેવટમા જ્ઞાનપ-
ચમી એટલે વરદતથુલમજરી સમા મહામૂલા
મૌઠ્ઠિકોને સંસારસાગરમાથી તારી અદ્વય
મુખની પ્રાપ્તિ કરાવનાર પર્વ. ઉચ્ચ પવિત્ર સદ્
જ્ઞાનને જ્ઞાનપંચમીતપનો મહિમા ગળી
શકાય નૈન શાસ્ત્રકારો જણાવે છે કે અજ્ઞાન-
રૂપી પડલથી આત્માની શુદ્ધતાને જવલત જ્યોતિ

દંકાઈ ગઈ છે. તે પડલ જ્યારે જ્ઞાનપંચમીના
આરાધનથી વિખરાઈ જશે ત્યારે આત્મા સ્વયં
જ્યોતિરૂપ હોઈ સ પૂર્ણપણે પ્રકાશી ઊઠશે
વળી જ્ઞાન આ ભવમા ને પરભવમાં દ્વિતકા-
રક છે, કારણ કે જ્ઞાનથી જ દરેક કાર્યની સિદ્ધિ
યાય છે: જ્ઞાનદ્વારા સારું નરહું, સત્ય અસત્ય,
વિવેક અવિવેક, કદ્ય અકદ્ય, હેય ઉપાદેય,
વિગેરે જાણતો જ્ઞાનદ્વારા સમજી શકાય

વિશ્વમા મારા જન્મનું સાર્થક શેમા છે ?
આદર્શમય જીવન બનાવવા શું શું કૃત્યો કર-
વાના છે ? “કોડદં કુત સાગત:” વિગેરે તત્ત્વ
જ્ઞાનના સૂત્રોનું મનન જ્ઞાનથી થઈ શકે છે.
સૂર્યની જ્યોતિ કરતા ય જ્ઞાનજ્યોતિ અજળ
છે સૂર્ય તો માત્ર દિવસના જ પ્રકાશે છે, જ્યારે
જ્ઞાનજ્યોતિરના તો નિરંતર અહોરાત્ર પ્રકાશે
છે જ્ઞાનપંચમીતપ એ અપૂર્વ શક્તિ છે
આધ્યાત્મિક જ્ઞાન સિવાય આત્માને - છટકારો
નથી એ કથન સત્ય છે

* સુખ આવે ત્યારે પુણ્યનું આ ફળ છે અને દુઃખ આવે
ત્યારે આ પાપનું ફળ છે, જેમ નિરંતર વિચારવું, કે જેથી
રાગ-દેવના ગ ધન જોછા થાય.

* જેણે પરસ્ત્રી સામે અસહ્ય કુદ્દિથી જ્ઞેયુ તેણે પોતાના
આત્માને ધૂળમા રગદોળ્યો છે.

નવે નામે. Over again.

નવે નામે ફરી શરૂઆત કરવી—એ મુરકેલ છતાં હિતકારી છે.

નં. ૨.—ધર્મક્ષેત્રમાં બે પ્રકારની વ્યક્તિઓ કામ કરતી દેખાય છે. એક પ્રકારને આંતરવિકાસની લક્ષના લાગેલી હોય છે અને એને બાહ્ય દેખાવ, ઉપચાર કે દુર્ગ્ગિમતાને માટે કાંઈ પડેલી હોતી નથી. એ તો પોતાના કામમાં મગ્ન રહે છે, પોતાને રસ્તે ચાલ્યો જાય છે અને લોકો તેની માટે શું ધારે છે કે શું બોલે છે તે જાણવાની કે જણાવવાની જાણ તે પર નિગાહ કરવાની એને વિચારણા પશુ થતી નથી. 'યુ' જાણે જગ આવશે, યુ' જાણે જગ અધ. ' દુનિયા એને ગારડા કે આવરો માણસ ધારે છે, એને ઘેસો કે અગમ્ય બંધ છે: એને એની નજરે દુનિયા અધ દેખાય છે, પાછાવા પાછળ મરી રહેલી અને અચિર પાછળ વસણાં મારતી દેખાય છે, દુનિયાનો અંત તેનો એક વાતે મેળ બેસતો નથી અને દુનિયા એ શું કરે છે કે એનાં મતોરાજ્ય ક્યાં વસે છે? એનું આંતર સર્વ કેવું છે? કેટલું અગાધ છે? કેવા મૂલ્યવાન રત્નોથી ભરેલું છે અને એની બેરવવાઈ પાછળ કેવા મોટા મુદ્દો રહેલો છે તે કદી જાણતી નથી, એનો લાભ લેતી નથી, એને જરાજર આગળાંતી પશુ નથી. આ એક પ્રકારના મતોરાજ્યમાં વસનાર યોગીઓ હોય છે. એનો ઇતિહાસ જણાયો નથી, લખાયો નથી. અને એણે ઇતિહાસમાં રમવા કે અગર થવા કદી સંકલ્પ કે વિચાર સરખો પશુ કર્યો હોતો નથી.

બીજા પ્રકારના પ્રાણીઓ પોતાના પ્રત્યેક ક્ષણ દુનિયાને દિસાળે જ કરે છે. એના કામથી દુનિયા એને માટે શું ધારશે, એને કેટલું માન સન્માન

આપશે, એનું સન્માન કેવું થશે, એને સમાજમાં કે સાજનામાં આગળ પકડુ સ્થાન કેમ મળશે તેનો જ ખ્યાલ કરે છે. આવા દુન્યવી સાધકો જ્યારે કોઈ વખત છબરડો વાળી નાખે છે અને દુનિયાની નજરે દબવા જતી જાય છે ત્યારે જારે વિમાસચ્છમાં પડી જાય છે. એને માનશિખર ઉપરથી નીચે ઊતરવું પાલવવું નથી અને કરેલ ક્ષતિનો પશ્ચાત્તાપ કરવો ગમતો નથી. એ નવે નામે શરૂઆત કરતા નથી અને પોતાનો સામો ખેટો બચાવ કરવામાં જિંદગી વેડી નાખે છે.

પાછા પડેલાને, પાછા હારેલાને, ધર્મ હારી બેઠેલાને, મહાન પાપનો ભોગ બનેલાને પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું ગમતું નથી, નવે નામે શરૂ કરવું સ્વચ્છું નથી અને ફરી વખત પાછા રમવામાં પોતાની આજરને થતો ધાસ સ્વીકારવો ગમતો નથી. આ વાત અનુચિત છે. જોતો જોતે પ્રતિક્ષણ કહે છે તે કરેલ પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત અને ભવિષ્યમાં ન કરવાનો નિર્ણય બતાવે છે, એમ ફરી જાહેરમાં પાપનો સ્વીકાર કરવો એ ધણી મુરકેલ જાણત છે, જણ જે પ્રાણી ભદ્ર ઘઈ ગયા પછી પશુ માર્ગાનુસારીપણાથી શરૂઆત કરે છે તે જરૂર આગળ વધે છે અને તેમ કરનાર અંતે પોતાનો વિકાસ સાધે છે. પાછા હારી નથી શરૂઆત કરવી એ પાકા વિચારનું પરિણામ છે, આત્મજીવનની પાયો છે, ઉચ્ચગ્રાહની સીડીએ ચઢવાનો જીકટ માર્ગ છે અને પ્રશંસનીય શુભપ્રાપ્તિનું દ્વાર છે. સાચો ધર્મી પ્રાણી પોતાનું આ સ્થાન જરાજર સમજી તેને સ્વીકારી લે.

No. 2. It's difficult to begin over again, but it pays to do so.

(Thoughts of the Great.)

(૫૪)

સલાહ લેવી.-Taking Advice

સલાહ લેવી—એ મુરદેલ છતાં સાલકારી બાબત છે

નં. ૩. ધર્મક્ષેત્રમાં સલાહ આપવાનું કાર્ય શુરુ કરે છે જ્યારે જ્યારે ધર્મજીવનમાં ગૂચવણ દેખાય, પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે પ્રગતિ ન થાય, વિષય અર્થાં કે વિચારણામાં ઘાટ ન બેસે ત્યારે પોતાના સમાનવયસ્કની અથવા જુદા અનુભવીને પૂછવાનું મન થાય છે, પણ વળી મનમાં એમ આવી જાય કે આવી બાબત ખીમને પૂછવા જતા તે ‘આપણામાં એટલી પણ આવડત નહિ હોય’ એમ ધારી આપણી અવગણના કરશે, અથવા આપણે માટે હલકા મત બાધશે આવા વિચારે પ્રાણી આમળ વધતો નથી અને વગર સલાહ પોતાની રચેલી જગમાં અટવાયા કરે છે

એ જ પ્રમાણે તત્ત્વચર્ચામાં કે યોગાનુસંધાનમાં પોતાને ધક ન બેસે ત્યારે પ્રાણી ચક્રરમાં પડી જાય છે, અથડાય છે, ગોટવાઇ જાય છે અને જ્ઞાન કે યોગભાસમાં પડી જાય છે એનું આત્મમાન કે અભિમાન એને પકબેઅડબે પૂછવા દેતું નથી અને યોગ જેવી બાબતમાં એ હકયોગમાં કે ચક્રમંજુમાં પડી જાય છે, અનેકવાર આત્મવચનામાં અટવાઇ જાય છે અને પછી તો પહેલે પળિયે પણ ન હોય ત્યાં પોતે સિખર પર ચઢી ગયેલ છે એમ માની પોતાની જાતને હારમારપદ જનાવી મૂકે છે અને પછી ગમે તેવી કુદલીલો કરી પોતાને માર્ગ લાખેલો છે એવી ભ્રમણામાં પડી જાય છે જ્ઞાન અને યોગ, ક્રિયા અને શુભપ્રતિભા પ્રાણીએ અન્યની સલાહ લેવાની ખાસ જરૂર હોય છે છતાં ગૌરવના સિખર પર ચઢેલ પ્રાણી એવી સલાહથી વ વિત રહી જાણ દેખાય કે ઉપરની માન્યતામાં ગચ્છી જઈ મનને મનાવી લે છે

એને શુરુને પૂછતાં સકાય થાય છે, સહાધ્યાયીને પૂછતાં માનકાનિ જણાય છે, ગમે તેને પૂછતાં પોતાની રચાનભટ્ટતા દેખાય છે અને નિરર્થક ગુઝળાઇ અટવાયા કરે છે અથવા સદેહના રંગે રંગાઇ કીચામાં ગોથાં ખાધા કરે છે અભ્યાસમાં કે યોગપ્રગતિમાં આવા પ્રાણીએને જહુ તુકસાન થાય છે, વિચારણાની અપૂર્ણતાને એ યોગ દિશાએ લઈ ચક્રતો નથી અને પરિણામે ચક્રગાય છે, કૂટાય છે, હેરાન થાય છે અને સદેહની કે સશયની ભટ્ટીએ ચઢી આત્મમંધનને લાળી મૂકે છે. પણ અન્યની સલાહ લેવામાં જાય રુ / આપણી અપૂર્ણતા પૂરી કરવાનું સાધન અન્યની લેવાતી સલાહ છે અને શુરુ તરફની પરાધીનતામાં અલપતા નથી, પણ એ તો ખરેખરે દેહલો છે, મિત્રની સનાહ સોનાની નીવડે છે પોતાની પ્રગતિ અનેક દિશાએ વધારી મૂકવાનું સાધન આ જહારની સલાહ હોઇ ખૂન અનુસરણ માગે છે અને સાર્વજનિક સ્વોદય માટે જહુ અમલનાં સાધનો પૂરાં પાડે છે એમાં પ્રગતિને પ્રેરણા મળે છે, રેરતો સંપ્રધાની વાતને પ્રકાશ મળે છે અને જીવન કસોટી ને કસ-પ્રેરણા મળે છે, માટે અન્યની સલાહ ધર્મક્ષેત્રમાં તો ખૂબ જરૂરી છે શુરુ તરફ વક્રિત બતાવનાર મન ઉચ્ચ માહતુ સાચુ રચાન છે અને પોતાની પ્રગતિને આપનાર અને તેને બતાવનાર દરેક તરફ સાચી પારાલીથી છે સાચો ધર્માર્થો / પ્રાણી વગર સત્કોએ સલાહ લે, સમજને પોતાનું વર્તન તદનુસાર ગોઠવે અને તેમ કરીને પારકી સાચી સલાહનો પૂરતો લાભ મેળવે.

મૌકિક,

No 3 It is difficult to take advice but it pays to do so

(Thoughts of the Great.

મંગળમય વાણી.

અનુવાક:—‘અભ્યાસી’

સત્યં દ્રૂયાત પ્રિયં દ્રૂયાત ।
ન દ્રૂયાત સત્યમપ્રિયમ્ ॥

જે ભોજન આપણે મહેત્વથી લઇએ છીએ તે જ આપણે સત્તાંશ (શરીરનો ભાગ) ખેંચે છે. યાળીમાં બાકી રહેલું અન્ન આપણે સત્તાંશ નથી ખેંચતું. એવી જ સ્થિતિ શબ્દોની પણ છે. જે શબ્દોને આપણે આપણાં મુખમાં રચાવે દઇએ છીએ તે આપણે સત્તાંશ ખાતી જાય છે અને જેને આપણે રચાવે નથી દેતા તે સત્તાંશ નથી ખેંચતા.

કોઇની નિંદા કરવા માટે આપણે અપરાધોને મુખની અંદર રચાવે દેવું જ પડશે અને એમ કરવાથી તે આપણા સત્તાંશ ખાતી જશે. આપણે ધણે ભાગે એમ વિચારીએ છીએ કે અપરાધોની યોગ્ય આલોચના કરીને ‘ચાલતું’ સમર્થન કરીએ છીએ; પરંતુ વાસ્તવિક રીતે ધૂણા અને લજ્જાના શબ્દોને જીભે લાવીને આપણે તેને આપણાં મુખમાં રચાવે દઇએ છીએ અને પછી તે દ્વારા આપણાં મુખ તથા શક્તિ પર આધાર પડેલાં છીએ છીએ. એવા શબ્દો આપણા જ્ઞાનને એ રચનાત્મક વિધિઓ ઉપરથી દર દહાવી રહે છે કે જેના પ્રયોગથી અપરાધ કરનારને સુધારવાનો સંભવ હોય છે. આપણે એટલું યાદ રાખવું જોઇએ કે આપણે જે અપરાધોનું ઉચ્ચારણ કરીએ છીએ તે આપણા મુખમાં જ રહી જાય છે; અપરાધોમાં એનાથી જરા ધણું સુધારો થતો નથી.

એવો અવસર પણ આવે છે કે જ્યારે આપણને પાપના વિગ્રહમાં અવાજ ઉદ્ભવવાની જરૂર પડે છે, પરંતુ સાધારણ રીતે એમ કરવાથી વિષમય શબ્દોને

આપણા જ મુખમાં લઇ જઇને આપણે જ નુકસાન કરીએ છીએ. એનાથી દોષનો પરિહાર જરા ધણું થતો નથી. નિષિદ્ધ વાક્યોના વિમુક્ત સાગરમાં આપણી સંઘાવળીની ધારા પ્રવાહિત કરીને આપણે સંસારની અશાંતિને વધારી મૂકીએ છીએ. જનતાની કુલાવનાઓના શિકાર બનેલા કાષ્ટપણ પુરુષના હિંદ્રાન્વેષણ, દોષારોપણ કરવાથી નથી આપણે આપણું જીવન કરતા તેમજ નથી આપણે સંસારની અવસ્થા સુધારી શકતા. ઊગ્રદુર્વિષમય શબ્દોનો ભાર ખોરાક પેટમાં ભરીને આપણે આપણી જાતને વિષમતાના ભીમ સાગરમાં કુપ્રાડી દઇએ છીએ.

વિષમ આલોચનાના અનુદાર ઉદ્દેશોથી એવા પછી આકાશ અધકારથી છવાઈ ગયેલું લાગે છે અને થોડા સમય માટે જીવનનો સાત્વિક આનંદ વિપાદના વાદળોથી છવાઈ જાય છે. મૂર્ખતાના શબ્દો ઉચ્ચારીને આપણે આપણી જાતને વેચી દઇએ છીએ અને તેના બદલામાં ‘સંસારની સ્થિતિ ધણી જ ખરાબ છે અને સૌ અમને લૂંટી મયા છે’ એવા એવા અસહ વિચારોને હૃદયમાં રચાવે આપીએ છીએ. અને જેની ઉપર દોષારોપણ કરીએ છીએ તેનામાં આપણી મારફત કોઇ જાતનો નૈતિક સુધારો પણ નથી થતો.

આપણી એવી ઇચ્છા હોવી જોઇએ કે આપણે જૂઠ્ઠા કરનારને તેની મુરદબીઓથી બચાવી લઇએ. તેને પદ્ધતિ કરવાને બદલે આપણે તેને જીવવાની કળા શીખવવી જોઇએ.

પ્રત્યેક બાહ્ય સ્થિતિનો જન્મ પહેલો જનમાં થાય છે. બાહ્ય જગતમાંથી આપણે જે સુરાધને હમેશાને માટે ઉજેડીને ફેંકી દેવા યાદતા હોઇએ તો

આપણે તે માટે પહેલાં તો મનમાથી જ છુરાછની જડને બોદી ના પડી જોઇએ કઠોર-કડવા શબ્દો અને આઘાતોથી નથી મટતુ વૈમનરમ અને નથી યતી રાક્ષસોમાં દેવત્વની સ્થાપના ઉત્તમતા તરફ ઋણિ કરનાર પ્રત્યેક પગની હાથ પહેલાં તો હૃદય તથા મન ઉપર પડતી જોઇએ આસીચનાપૂર્ણ અથવા આઘાત પહોચાડનાર શબ્દોની અપેક્ષાએ મધુર શબ્દો હૃદય ઉપર વધારે પ્રભાવ પાડે છે જાણ જમતની અવ્યવસ્થાની જડ માનસ જગતની અવ્યવસ્થામાં રહે છે તેથી પહેલાં તો માનસ રોગમાં સમતાને સ્થાપિત કરવી જોઇએ વિરોધભક્ત તથા કડવા શબ્દોથી વિષમતાનો કદિ પણ નાશ થતો જ નથી

એટલું યાદ રાખવું જોઇએ કે મોડામાં આવેલા ઉત્તમ શબ્દો જીવનમાં સુખ તથા સમૃદ્ધિ લાવે છે અને દિસાત્મક તથા અપ્રિય શબ્દોથી અવ્યવસ્થા ઉત્પન્ન થાય છે કેષાકુળ શબ્દોથી આપણી પાચન-ક્રિયાને તુલ્કાન પહોંચે છે તથા શરીરના બીજાં જાગારોમાં પણ ઉચ્ચપાચક મંથી નળ છે વાગૂંજાણું વરસારીને આપણે આપણાં લક્ષ્યની તરફ આગળ વધવાને જાહેર આપણી જાતને વધારે હનિ પડે આડીએ હોએ

આજ ઠાસ સસારને જેટલી આવરવડતા ઉત્તમ ઉત્સાહવર્ધક શબ્દોની છે એટલી બીજી કોષ વસ્તુની નથી એ સમ્યક ચમોડું ઉચ્ચારણુ મેળુ કરશે ? આપણા કરતાં વધારે સારી રીતે કોઈ નહિ કરી શકે પ્રેમ સદ્ભાવના શાખા કલ્પિતી પૂર્ણ ઉગમ શબ્દોનો પ્રયોગ કરીને વિશ્વમાં શાંતિ સ્થાપવા માટે તેમજ મનુષ્યમાં સદ્ભાવનાની શક્તિ કરવા માટે આપણાથી જનનું કરવાનો સુગવધર પ્રાપ્ત થયેલ છે વિશ્વમાં શાંતિ અને પ્રશુભોમાં સદ્ભાવના સ્થાપવા માટે ઇશ્વરને કરવામાં આવતી પ્રાર્થનામાં સદ્બોધ આપવો જોઇએ કોઈને પણ કુખ આપીને સસારની અશાંતિમાં વધારો ન કરવો જોઇએ

આજે તો એવા સૌ પુરુષોની જરૂર છે કે જેઓને જગતનાની લાગુતા ઉપર એટલી વિશ્વાસ

હોય કે તેઓ શાંત રહીને પ્રાણિઓને મુક્ત કરવાની જગતનાની ક્રિયાને જોઇ, જાણી શકે અને લોકોની સમજ તેની ઘોષણા કરે જે લોકો આમ કરશે તેઓને તેના પુરસ્કાર મળ્યા વગર રહેશે નહિ કેમકે આશીર્વાદ આપીને જ તેઓ પોતે આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કરશે

માણસ કેવળ ભૌતિક આહાર પર નિર્ભર નથી રહી શકતો સત્યરૂપે જીવિત રહેવા માટે તેને તો જે શબ્દો સ્વયં જગતનાના મુખારવિદમાંથી નીકળ્યા છે તે જ શબ્દોને પણ પોતાની અદર લઇ જવા પડશે

ભૌતિક જીવનની પાપાલુમય કોરતા પર આપણે આપણાં જીવનને નિર્ભર કરવાની ચેષ્ટા કરી રહ્યા હોએ પરંતુ પાપની આલોચના કરનાર શબ્દોમાં કોષપણુ જાતનું પોષણ તત્વ નથી એવા આહાર ઉપર નિર્ભર રહેવાથી આપણો આત્મા જૂએ મરી જશે આપણને ખરેખર પુષ્ટિ આપનાર આહાર તો ઇશ્વરની કલ્યાણુમય વાણીથી પ્રાપ્ત થાય છે જે સત્ય તથા ધર્મથી જોતપ્રોત છે આ સૃષ્ટિમાં કષણુ સારુ છે અને જ્યારે આપણે ઇશ્વરની કલ્યાણુમય વાણીનું ઉચ્ચારણુ કરીએ હોએ ત્યારે જીવનનો વારતવિક ખોરાક મળણુ કરીએ હોએ અને જે આપણને અસન ખોરાક મળી શકતો હોય તો પછી પરધર (કોરતા) ઉપર શા માટે નિર્ભર રહેતું ?

પરધર ખાતને કોષ વધી શકતું નથી, ફૂલીફાલી શકતું નથી એવી જ રીતે કઠોર શબ્દોથી કોષ વધી શકતું નથી ફૂલીફાલી શકતું નથી ઇશ્વરને પ્રેમ, જીવન અને તેની વાસ્તવિકતા જ જીવનનો અસલ ખોરાક છે, જગતનાની મગ્નમય વાણી સાંભળો અને તેનાથી વ્યક્તિ તેમજ જીવન પ્રાપ્ત કરો કેવળ તેના મગ્નમય શબ્દો મુખમાં ધાગણુ કરો વાત બીતમાં કેવળ એક જ શબ્દોનો પ્રયોગ કરો કે જેમાં આત્માનું નિર્માણાત્મક તરફ ભરેલું છે તમારી વાણીને એવી મગ્નમય જનાવો કે જેનાથી પવિત્ર રહી શાંતિની સ્થાપના થાય અને જગતમાં એનો પ્રસાર થાય

મૃણાત્ સદા દ્વિતવર વાક્યમ્ ।

યાત્રાના નવાણું દિવસ.

લેખક—મોહનલાલ દીપચંદ ચૌહરી.

ભગવતસાધિત વાણી—

મહાનુભાવ! અહીંના આ રમ્ય વાતાવરણમાં આજે હું તમોને આ યુગના અતિ મહત્વના સાધન સબંધે કહીશ. પચમ કાળના જીવોને આત્મશ્રેય સાધવામાં અવલગનરૂપ વસ્તુઓ માત્ર બે એક જિન નિબ અને બીજી જિનઆગમ જિનનિબોધી તો આ પહોલ સુશોભિત બનેલ છે. અહીં અર્ચન-પૂજન સતતન તેમજ ધ્યાન માટે વિશાલ સામગ્રી વિપુલ પ્રમાણમાં પચરાયેલી છે. ફક્ત એમાં તદાકાર બનવા સારુ જરૂર છે. સાચા ઉમળકાની અને એકાગ્ર દષ્ટિની એ જીવવા સારુ આગમગદાન પ્રાપ્ત કરવું જરૂરી છે.

પ્રત્યેક કરણી જ્ઞાનયુક્ત હોય તો જ સંપૂર્ણ ફળ-દાયી નીવડે છે. તેથી જ ‘પ્રથમ જ્ઞાન અને પછી ક્રિયા’ કેવા ‘પહેલું જ્ઞાન અને પછી ક્રિયા’ જેવા ટકશાળી વચનો અસ્તિત્વમાં આવ્યા છે.

પૂર્વે તીર્થંકર દેવોના જે નામો જેવા એમાં ચાનુ અવસર્પિણીકાળમાં છેલ્લા યુગમાં શ્રી વર્ધમાનસ્વામી વિશેષ ખ્યાતિ પામ્યા. શ્રી મહાવીર પ્રભુ તરીકે આજના વિદ્યમાન સાહિત્યના મૂળ પ્રચેતા તેઓથી જ કેવલ્યપ્રાપ્તિ પછી તેઓ રાજગૃહીના મહાસેન વનમાં પધાર્યા ઇંદ્રજીતિ આદિ અગિયાર જીવોને તેમના હૃદયમાં રહેલી શકાઓનું ખુદ તેઓ માનતા હતા એ ‘વેદ’ના વાક્યોના સાચા અર્થોવડે સમાધાન કરી પોતાના મુખ્ય શિષ્ય તરીકે રાધક્યા તેઓ ગણધર તરીકે ઓળખાયા. ભગવત મહાવીરદેવે તે દરેકને ‘ઉત્પાદ-વ્યવ-ધુન’ રૂપ ત્રણ પદોની વાચના આપી એ ઉપરથી તે દરેક ખાર અમલી રચના કરી એ દાદશાળી યાને ગણિપીટકરૂપે ઓળખાયા છે.

પ્રથમ જિન શ્રી મહાવીરદેવના નિર્વાણ પૂર્વે પ્રથમ ગણધર ઇંદ્રજીતિ ગૌતમ તથા પચમ ગણધર સુધર્મા સિવાયના નવ મુક્તિપદને પામ્યા હતા. પોતાની નિર્વાણ રાત્રિ અને એની પૂર્ણાહુતિ પછીના પ્રાત કાલે શ્રી ગૌતમને કેવલતાનને યોગ એક શ્રી મહાવીરદેવે પદધર તરીકે શ્રી સુધર્માને રચાવ્યા હતા.

આમ જે અગ સાહિત્ય આજે ઉપલબ્ધ થાય છે તેના રચનાર શ્રી સુધર્માસ્વામી છે. એની શરૂઆતમાં જે રીતે ઉદ્દેશ્ય કરાય છે એ પરથી એ વાત સહજ સમજાય છે.

‘હે શિષ્ય જ છું! ભગવત મહાવીરદેવે ગણધર-મુખ્ય શ્રી ગૌતમને જે વાત, જે સ્વરૂપે કહી છે તે વાત તે સ્વરૂપે હું તને કહું છું.’ આ જાતની શ્રુતિકાથી અગોમાં કથન કરાય છે. આ રીતે કહેવા થેલું સર્વ જ્ઞાન બાગ અગરૂપે ઓળખાય છે. ચૌદ પૂર્વ તરીકે ગણનાપાત્ર થયેલ સાહિત્ય એ ખારમાં અગનો એક ભાગ જ છે. જ્યાં ખારમુ અગ જે દષ્ટિવાદ તરીકે ઓળખાતું હતું તે વિચ્છેદ મયુ છે ત્યાં ‘પૂર્વ’ સબંધી વિશેષ માહિતી કયાથી મળે? આમ છતાં એમાંની છૂંછવાથી બાગતોના ખ્યાલ અગ આંખોમાં પ્રાપ્ત થતાં ઉદ્દેશ્યો અને સમજાયેલી ટૂંક નોંધથી આવે છે. પૂર્વ શ્રી ભદ્રનાદસ્વામી-રચિત શ્રી કથપુત્ર પથુ એ પૂર્વમાંની પ્રસાદીરૂપ છે અને પાછળ થયેલા વિદ્વાનોએ ઉપાગ, પચમ તેમજ અન્ય સૂત્રોની જે રચનાઓ કરી છે તે સર્વના મૂળ તો ઉપર કહ્યું તેમ દાદશાળીમાં જ છે. આ રીતે સર્વાંગેલ સાહિત્ય ‘પીરતાલીશ આગમ’ રૂપે ઓળખાય છે. લુદ્ધ લુદ્ધ ભઠારોમાં ઉપલબ્ધ પથુ થાય છે.

ગણધર મહારાજપ્રણીત અગ્રે ઉપર જેમ જેમ કાળના વાતરા વાયા, હિતરતા સમયની અસરથી સમજશક્તિનો ડહાસ થતો ગયો અને રમણજી શક્તિમાં કામ પડવા માંડ્યો, તેમ તેમ પાછળ થયેલા વિકાન મુનિપુત્રગણે એ જ્ઞાનવારિષ્ઠના આશયને જરાપણ ક્ષતિ પહોંચાડ્યા વિના એ ઉપર 'નિર્ધુ' કિત,' 'ભાષ્ય,' 'ચૂલ્હિ' અને 'ટીકા' ની રચના કરી, 'મૂળ' નો ઉમેરો કરતાં એ પચામી કહેવાય છે.

લગભગ શ્રી મહાવીરદેવના નિર્વાણથી ૬૮૦ અને અપવાદે ૬૬૭ વર્ષ પછી આગમ પુસ્તકારંભ થયા રમણજીશક્તિ સાવ એકસરી જવાના નગારા વાગી રહ્યા આરવર્ષી ભયકર દુકાળોએ પોતાના તામિવ નુકસાનુ રાખ્યા અને દક્ષ અભ્યાસીઓ, નિષ્ણાત સતો અનુભવી આચાર્યો સખ્યામાં ધટવા લાગ્યા ત્યારે શાકુન્દના વલ્લભીપુરમાં પૂન્ય શ્રી દેવદિગંધિ ક્ષમા-અમલે વિદ્યમાન સાધુઓની પરિપદ મેળવી અને

સખ્યામાં સહીઆઓને રાજા, શિખ બિજ સાધુ મહારાજોની વાદ્યારત એકઠી કરી આગમજ્ઞાને પ્રયોગ લખી લીધું આ પૂર્વે જ્ઞાનસંભારણા તેમજ પરસ્પર પાઠોની સરખામણી નિમિત્તે પાટલીપુત્રમાં મુનિ પરિષદ મળેલી તેમજ મથુરામાં પણ એ જાતનો પ્રયત્ન થયેલો આ લેખનનું વિદ્યમાન સ્વરૂપ તો વલ્લભીપુરે નિર્માણ કરેલ તે જ છે માથુરી અને વલ્લભી વાચનામાં જે પાઠોની વાતો આવે છે એ ઉપરના કારણે છે ઉપરની પરિસ્થિતિનો અભ્યાસી સદજ અનુમાની શકશે કે પ્રાપ્ત થયેલ આ વારસો શાસ્ત્રરૂપે રહે એ જ શોભારૂપ લેખાપ, એને ખેંચી પકડી કે એના અર્થ આકાંક્ષા બનાવી એનો ઉપયોગ ન તો શસ્ત્રરૂપે કરાય કિવા એ નામ ન તો સાક્રમારી યાચ

આ પવિત્ર પીરતાલીય આગમમાં શુ શુ કહેવામાં આવેલ છે એ તરફ સામન્ય આંખ ફેરવી લઈએ

૧. આચાર્યગિ	સૂત્ર અગ્ર મૂળ શ્લોક	૨૫૦૦	જૈનધર્મનું સ્વરૂપ-સાધુના આચાર
૨. સૂત્રમંત્રગિ	" " "	૨૧૦૧	૩૬૩ મતનું સ્વરૂપ
૩. કાણ્યાગ	" " "	૩૭૭૫	એકથી દશ સુધી વસ્તુઓનું કથન
૪. સમવાયાગ	" " "	૧૬૬૭	એકથી કોટકોટિ સુધી પદાર્થનું જ્ઞાન
૫. અગવત્તી	" " "	૧૫૭૫૨	શ્રીગૌતમચિ ના પ્રશ્નો, ભગવતના હિતર
૬. જ્ઞાતાધર્મકથા	" " "	૬-૦૦	ધર્મોપદેશના કથાનકો
૭. ઉપાધ્યક્ષશાગ	" " "	૮૧૨	આનંદ ચિ દશ શાવકોનું સ્વરૂપ
૮. અતગદશગિ	" " "	૭૬૦	એકે ગયેલા નેત્રુ છવેનું સ્વરૂપ
૯. અનુતારોવવાઇ	" " "	૧૬૨	અનુતર વિમાનમાં ઉત્પત્ત થયેલ છવેનું સ્વરૂપ
૧૦. પ્રશ્નપ્રશ્નરૂપ	" " "	૧૨૫૦	પાંચ આગ્રવ તથા પાંચ સવર સંબંધી
૧૧. વિષાક	" " "	૧૨૧૧	દશ દુ અવિપાકી અને દશ સુખ-વિપાકી છવેનું સ્વરૂપ
૧૨. ઉવવાઇ	ઉપાગ શ્લોક	૧૧૬૭	ખાલીય પ્રકારના છવ વિષે કોણિકની વર્ણના
૧૩. રાજપ્રશ્નીય	" "	૨૦૭૮	પ્રદેશી રાજને પ્રતિબોધ
૧૪. છવાલિગમ	" "	૪૭૦૦	છવ અછવનું વિસ્તારથી કથન
૧૫. પમવણા	" "	૭૮૦૦	છત્રીય પદમે છત્રીય વસ્તુ સ્વરૂપ
૧૬. જળુદીપપલતિ	" "	૪૧૪૬	જળુદીપ ચિ નું વર્ણન

આત્મસાધના.

લેખક:—અમરચંદ માવજી શાહ.

(ગતિક પૃષ્ઠ ૫૮૫થી શરૂ.)

સંયમની પરાકાષ્ઠા સર્વ સંવર છે. કર્મશયના દરવાજા બ્યારે સંવરરૂપ સંકળવડે બંધ થશે, સમતા યોગમાં સ્થિર થશે, પાંચ ઇન્દ્રિયોનાં વિષયમાં થતા રાગ દ્વેષ અને કષાયભાવ મંદ પડશે, મન-વચન-કાયાનો યોગ આત્મભાવમાં વર્તી શકે ત્યારે સંયમ થશે.

શબ્દ, રૂપ, રસ, બોધ, સ્પર્શાદિ પંચ વિષયો પુદ્ગલજનિત છે. તેને ભોગવનાર મન, વચન ને કાયા પુદ્ગલ છે. હું એ પુદ્ગલોથી-પરભાવોથી પર છું હું તો કેવલ ચાતાન્દ્રજા છું. એ વિષયોને હું ભોગવતો નથી, અગ્નિભાવે હું માનું છું કે આ સાકં થયું. આ સાકં છે, આ કષ્ટ છે, અનિષ્ટ છે આદિ વિકલ્પોમાં જોશક ફેમટ રાગ-દ્વેષની વૃત્તિઓવડે આશ્રય મળી બંધ ભાવને પામું છું. આ બંધભાવનો નાશ કરવા મારી સાધના સદાય જામત રહે.

ઇન્દ્રિયો વિષયની માંગણી કરે તેને તે વખતે રોકવી તેનું નામ તપ. તપની પરાકાષ્ઠા સંકલ્પવિકલ્પ રહિત ચિર શાંતિ છે. આની નિર્વિકલ્પ સમાધિ પ્રાપ્ત કરવા માટે ઇન્દ્રિયસંયમ, યોગસંયમ, કષાય, ઉપશમ આદિ પ્રવૃત્તિરૂપ તપ કર્તવ્ય છે. બંધનાં કારણોનો નાશ કરવો અને આત્માને મોક્ષમાં સ્થિર કરી કાર્યસિદ્ધિ કરવી. આ રીતે કાર્ય કારણનો ઉપયોગ

કરી આત્મશુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવી એ જ આત્માની સદ-ક્રિયા છે.

શાંતિરૂપી એક જ શુદ્ધિ આત્મશુદ્ધિ માટે રામબાણુ પ્રલાય છે. કાંઈપણ સંકલ્પવિકલ્પ કયાં સિવાય, નિર્વિકલ્પ મૈત્ર દશામાં આત્મધ્યાન સ્થિર થઈ કરવું. કોઈપણ વિચારવૃત્તિને વશ થવું નહિ. ચાત્યેતનામાં-સ્વભાવમાં લીન રહેવું. હું શુદ્ધ આત્મ-રૂપ જ છું એ ઉપયોગ ધારી રાખવો વૃત્તિઓ થાય તો પણ તેની ઉપેક્ષા કરવી. જાણે કાંઈ જાણ્યું જ નથી, આપણે કાંઈ તેની સાથે સંબંધ જ નથી એ રીતે સહજ ભાવે ઉપશમાવી દેવી. આ રીતે ઉપયોગ-પૂર્વક દિન રાત દરેક પ્રવૃત્તિના સમયમાં જામતિ રાખી પ્રયોગ કરવાથી જ્યોતો જાગ સતત અંતરમાં ચાલુ રાખવાથી આરતે આરતે ચિત્ત સ્થિર થશે, વૃત્તિઓ શાંત થશે અને આત્મધ્યાનથી સંવર અને નિર્જરા સકામ થવાથી પૂર્વકૃત કર્મોની નિર્જરા થશે, ઉપયોગથી સંવર થશે, આશ્રયનું જળ ધરી જતાં બંધભાવ શિથિલ થશે, અને આત્મા કર્મ-મુક્ત થશે, શુદ્ધ સ્વભાવને પ્રાપ્ત કરશે આત્મા આત્મ-ભાવે પરિણમશે એટલે આ બંધો સાધનો પણ નકામા ગણાશે.

૧૭. અંદપજાત	ઉપાંગ મ્લોક	૨૨૦૦	નિર્મોલકવચનું	૨૧૨૫.
૧૮. સર્વપજાત	" "	૨૨૦૦	" "	" "
૧૯. નિરયાવસિયા સુપર્બધ કપિયા.	" "			
૨૦. કપ્પવડસિયા.	" "	૧૧૦૬	નરકે તેમજ સ્વર્ગે જનારા જીવો વિષે	
૨૧. પુરિદ્યા.	" "		તેમજ રાગઓની લાકાઈ વિષે.	
૨૨. પુષ્કચ્છલિયા.			(વધુ વાત હવે પછી.)	
૨૩. વન્દિદ્યા.				

विश्वावभूतिने रमरशुंजलि

विश्वની મહાવિભૂતિએ વિષે કાંઈ પણ ખોલવું કે લખવું એ ઘણીવાર ઉચ્ચ કોટિનું જીવન જીવનાર મહાપુરુષો માટે પણ ઘડીભર થંબી જવા જેવી વસ્તુ બની જાય છે, તેમ છતાં ગુણપ્રાદિતાતી દ્રષ્ટિએ એ મહાપુરુષો વિષે કાંઈ પણ ખોલવા કે લખવા પ્રયત્ન કરવો એ જીસે યથાશક્તિ ચતનીયમ્ । ન્યાયે અતિ ઉચ્ચિત મનાયેલ જાગત હોઈ, સમગ્ર જગતની મહામાન્ય પુણ્યવિભૂતિ મહાત્મા માધીજી માટે પ્રસંગોચિત એ શબ્દ લખવા પ્રયત્ન કરવો એ મહાપુણ્ય કાર્ય છે.

જે મહાપુરુષે આપણને રવાતંત્ર મેળવી આપી ગુણામીના બંધનમાંથી મુક્ત કર્યા છે તે કરતાં ય દળરો અને સાબો વર્ષમાં નહિ સિદ્ધ થયેલી આપણી અભૂતપૂર્વ એકતાને સિદ્ધ કરી આપવા જે મહાન પ્રયત્ન સેવ્યો છે તે બદલ આપણે એ મહાપુરુષના સદાને માટે ઋણી છીએ.

વિશ્વના સમગ્ર દેશના હળરો જ નહિ, બધે સાબો વર્ષના ઇતિહાસમાં આવા મહાપુરુષની જોડી આપણને મળવી કે જડવી અતિ દુર્લભ છે કે જેણે મહાત્માજીની માફક પોતાના જીવનના માત્ર સામાન્ય બ્યવહારમાં જ નહિ, પરંતુ રાજકારણ જેવા અતિ વિષમ વિશિષ્ટ પ્રસંગોમાં પણ અદ્વિસા, સત્ય અને પ્રમાણિકતાને સમગ્રભાવે અખંડપણે ઉતારી હોય, સમસ્ત પ્રજાને અને વિદ્યાર્થીને એ માર્ગ દેરવા તનતોડ અયાગ એકનિષ્ઠ પ્રયત્ન સેવ્યો હોય. આપણા ભારતવર્ષનું અને ભારતીય પ્રજાનું મહાન સદ્ભાગ્ય છે કે-આપણી પરમપાવન પુણ્યભૂમિએ એવા એક અવતારી પુરુષને જન્મ આપ્યો, અને એ રીતે આપણી પુણ્ય આયર્ષભૂમિને, આપણા આયર્ષ મહર્ષિઓને અને આયર્ષમંત્રને વિશ્વમાં ઉજ્જવળમુખ બતાવ્યાં.

યોગની પરિભાષામાં જેને “ સિદ્ધયોગી ” તરીકે સંબોધવામાં આવે છે તેવી સિદ્ધયોગી વ્યક્તિ-મહાત્મા માધીજીએ પોતાના જીવનની શરૂઆત આયર્ષ મહર્ષિઓએ ઉપદેશવા પરમપાવન અદ્વિસા અને સારથધર્મથી જ કરી છે અને પોતાના અતિવિશુદ્ધ સામ્ય પવિત્ર જીવનનો અંત પણ “ હે રામ ” રમરશુરૂપ પરમપાવન અનન્ય સામ્ય સમભાવરૂપ મહાન ધર્મથી જ આણ્યો છે. આવા આદર્શજીવી પરમપાવન પુણ્યનામધેય મહાત્મા માધીજીને ચરણે આજે અતિ નમ્રભાવે અતિઅદ્ય શબ્દોમાં હું મારી રમરશુંજલિ અથવા અર્ચ્યાંજલિ અર્પું છું.

આપણા જીવનમાં સાક્ષાદ્ભાવે જોએલી સર્વ-દેશીય વિશ્વશક્તિસંપન્ન એ મહાવિભૂતિને અર્પણ કરાતી આપણી મહાંજલિઓ આપણી ભારતીય પ્રજાના જીવનમાં-જીવનના પ્રત્યેક બ્યવહારમાં અદ્વિસા, સત્ય, બહુલભાવ, પ્રમાણિકતા, સુજનતા, સદાચાર, કલા, સર્વદેશીય વિજ્ઞાન વગેરે ગુણોને પોષનાર શાઓ અને એ ગુણનિષ્ઠતા દ્વારા આપણી ભારતીય પ્રજા સમગ્ર દેશની પ્રજાને માર્ગદર્શક બનો, કે જે ગુણનિષ્ઠતા આપણી ભારતીય આયર્ષ પ્રજાને માટે સુખસાધ્ય છે.

અદ્યા સર્વં ત્રિય વીયરાયવયણાણુસારિ જં સુકદ ।

કાલત્તયે વિ તિવિદં બળુમોરામો તથં સર્વં ।।
 ચત્તસરણપદ્ધણપ ।
 મુનિ પુણ્યવિજયથ

[રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા માધીજીને બળ્ય અંજલિ અર્પણ પૂ. સુ. શ્રી પુણ્યવિજયથ મહારાજનું આ લખાણ શ્રી પાટણુ વિદ્યાર્થીમંડલ તરફથી તાન્વેતરમાં પ્રકાશિત થયેલ ‘ માધીરમારક મય’માંથી સાહાર અદો આપ્યું છે.]

જય જવાહર

પંડિત જવાહરલાલ નહેરૂના ૧૦ માં જન્મદિન પ્રસંગે એમને દીર્ઘાયુષ્ય ઇચ્છતાં કૃતકૃત્ય થવાય છે, અને તે અંગે નોંધ લખવાની તક પ્રાપ્ત થાય એ પણ મારા માટે આનંદની વાત છે.

પંડિતજી આજે હિન્દના પ્રથમ પુરુષ તો છે જ, કારણ કે મહાત્માજીએ એમને પોતાના વારસદાર ગણાવ્યા છે, અને તેઓ નરભારતતા વડા પ્રધાન-પદથી એ વારસાને યોગ્ય રીતે દીપાવી જાય રહ્યા છે. દેશના જાનકા પડ્યા ત્યારે જે કોમી હુલ્લસ ફાટી નીકળ્યું તેમજ જે નિર્વાસિતોની મહાન દિગ્ગત શરૂ થઈ, તે વખતે હોશ પણ મગજ ગુમાવ્યા સિવાય, હિંદુ અને મુસ્લીમ બન્ને વર્ગ માટે એક સરખો અને અદ્ભુત પ્રેમ દાખવીને એ દાવાનળમાંથી દેશનું જે રક્ષણ કર્યું, એ હરકોઈની પ્રથંસા માગી શકે એવું છે. ઉકળેલા મગજનાં દિલ્લો દિલ્લોના ચાંદની ચોકમાં બાપજી આપતા જવાહરલાલને વિરોધી સૂત્રોથી નવાજવા છતાં નથી તેમણે તેમના પ્રત્યે લાંલ આંખ કરી, કે નથી તેમણે મુસ્લીમોના રક્ષણની પોતાની ફરજ પડતી મૂકી. જે કારણે ગાંધીજી જીવ્યા અને મર્યા, તે જ કારણે સુસ્તપણે વળગી રહીને તેમણે રાષ્ટ્રપતિનો વારસો યોગ્ય રીતે જ દીપાવ્યો છે.

તાલકાવાળાઓ અને પાકીરતાની યુગ્મજોના ધામ્મો પાકીરતાન રાજ્યના પીઠબળ સાથે જ્યારે કાશ્મિર પર ધસી આવ્યાં ત્યારે છેક છેલ્લી ધડીએ હિંદો સંઘર્ષ શરૂ કરવા માગનાર મહારાજા હરિસિંહને બિલકુલ તિરસ્કાર્ય વગર, કુનેહથી પ્રજના હાથમા સત્તા સુપ્રત કરાવી, તેમણે અતિઝડપી તૈયારી સાથે કાશ્મિરમાં લશ્કર મોકલી, કાશ્મિરની પ્રજાને જવાનક હત્યાકાંડ અને પાકીરતાની શિરબેરીમાંથી બચાવી લીધી, એનો બધો યશ પંડિતજીને ફાળે જ જાય છે.

હિંદુઓની પ્રજા પરનો રાજકારોના લુભો

સંભળતા જ્યારે આપણાં હૈયાં ઊકળી જતાં હતાં અને હિંદ હિંદુઓ સામે તત્કાળ યુદ્ધ જાહેર કરે એમ આપણે ઇચ્છી રહ્યા હતા, ત્યારે એમણે જણાવ્યું હતું કે 'હિંદુઓ સામે યુદ્ધનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી. તેના સામે તો કેવળ લશ્કરી પગલું જ લેવાનું છે, અને યોગ્ય સમયે એ લેવાશે જ.' અને આપણે જોઈ શક્યા કે એમણે યોગ્ય સમયે એ પગલું લીધું અને ઓછામાં ઓછી હિંસાથી વિજય મેળવ્યો.

આ બધા વિષયો અને સિદ્ધિઓ પર કળશ ચલાવે એવું પંડિતજીનું કાર્ય, એ 'મુનો'માં તેમણે તાજેતરમાં આપેલું કાવ્ય અને પ્રેરણાત્મક વ્યાખ્યાન છે. જગતના પીઠ મુસ્લિમો, રાજપુરો સમક્ષ મર્વાગઢુદર વ્યાખ્યાન આપીને એમણે હિંદની અને એતા જાગ્યવિધાતા મ. ગાંધીજીની પ્રતિજ્ઞાને અનેક ગણી વધારી અને દીપાવી છે એ વ્યાખ્યાનમાં એમણે હિંદની પારાવાર મુશ્કેલી વિષે એક શબ્દ પણ ઉચ્ચાર્યો નથી, તેમ હિંદના દુશ્મનો માટે શાપનો એક અક્ષર પણ કહ્યો નથી. જાણે કોઈ મહાપવિત્ર ઋષિ જ્ઞાનભૂતેલાં બાળકોને ઉપદેશ આપતા હોય એમ તેમણે જગતની સત્તાઓને હિંસા, દ્વેષ અને યુદ્ધને માર્ગેથી અહિંસા, પ્રેમ અને શાન્તિને માર્ગે ચઢવા ધીર-ગંભીર વાણીમાં પ્રેરણા આપી. આ વ્યાખ્યાન વાચતાં એમ લાગે છે કે જે ગાંધીજીને રાષ્ટ્રસંઘ સમક્ષ જાણણ કરવાની તક મળી હોત, તો તેઓ જે કંઈ કહેત તે જ પંડિતજીએ કહ્યું છે.

આવા એ જવાહરલાલ આ દેશના તો દીપક છે જ પરંતુ સમય દુનિયાના પણ તેઓ દીપક છે; અને તેથી જમતને સન્માર્ગે દોરવાની તેમને તક મળે એ માટે તેઓ ધણું ધણું જીવે, એ જ હથેર પ્રત્યે પ્રાર્થના છે.

જહુલાલ મહેતા.

"પ્રયુદ્ધ જૈન" માંથી સામાર ઉધૃત

વર્તમાન સમાચાર

પૂનપાદ આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીની જન્મજયંતિ કાર્તિક શુ ૨ શુક્રવારે સવારના કૃષ્ણ-નગરમા આવેલા જૈન ઉપાશ્રયમા આચાર્યશ્રી વિજય-લલિતસૂરિજીના અમ્યક્ષરમાને શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા તરફથી ઉજવવામાં આવેન અને શ્રી લલિત-સૂરિજી જૈન સંગીત મંડળનુ ઉદ્ઘાટન શ્રી શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલભાઈના વરદ હસ્તે કરવામા આવ્યુ હતું.

આ પ્રસંગે બાળાઓએ પ્રારંભિક રત્નિ કર્યા બાદ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાના સેક્રટરી શ્રી વલ્લભસભાઈએ પૂ આચાર્યશ્રીને જીવનપરિચય સુદર રીતે આપ્યો હતો ત્યારબાદ શ્રી ભીમજીભાઈ સૂર્યાયે, પૂ આચાર્યશ્રીએ સમાજમા ઉચ્ચ કેળવણીના સરકારો રોખા, મુબદમા શ્રી મદાવીર વિદ્યાલયની રખાવના કરી, પળામમાં જૈનધર્મને પ્રચાર કર્યો વગેરે બાબતો તેમની ક્ષાણિક શૈલીથી રજૂ કરી હતી ત્યારપછી શ્રી ન્યાલયદલાઈ વકીલ, શ્રી જીવરાજ-ભાઈ એકવજી દોરોના વક્તવ્યે બાદ કૃષ્ણનગરમા ધાર્મિક અભ્યાસ કરતા બાળકો સંગીતનુ શિક્ષણ સારી રીતે લઈ શકે તે હેતુથી રખાયેલ 'શ્રી લલિતસૂરિજી જૈન સંગીત મંડળ' ના ઉદ્ઘાટન અંગે શ્રી ગુલાબચંદ લલ્લુભાઈએ પ્રસંગોચિત વિવે-ચન કર્યું હતુ ત્યારબાદ બાળકોએ તેમજ બાળા-ઓએ ગરબા, દાડીવારાસ વગેરેના કાર્યક્રમ રસ-પ્રદ રીતે રજૂ કર્યો હતો બાદ શ્રી ભોગીલાલભાઈ-એ સંગીત મંડળની ઉદ્ઘાટન વિધિ કરી હતી અને આ સંગીત મંડળ પ્રારંભે થરા જેવુ નહિ થતા સારી પ્રગતિ સાધે એવી ધ્વજા બજા કરી હતી બાદ શ્રી ખાનુલાલભાઈ વેરાએ આ સંગીત મંડળને બેડ વગેરે સામગ્રી શેઠ શ્રી ભોગીલાલ ભાઈ હમનલાલ તરફથી અને તબલાની જોડી શેઠ શ્રી ગુલાબચંદભાઈ આણંદજી તરફથી આપવાનુ નહેર કર્યું હતુ. ત્યાર પછી મુનિ શ્રી જયભદ્ર-વિજયજીએ સૂરીશ્વરજીના જીવન અંગે કાવ્ય બોલો

યોગ્ય વિવેચન કર્યું હતુ. હેરટે આચાર્યશ્રી વિજય-લલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજે ઉપસંહાર કરતાં પૂ. ગુરુવર્ધના જીવન અંગે તેમજ સંગીત મંડળ અંગે યોગ્ય પ્રવચન કર્યું હતું. પછી આભારવિધિ થતા બાદ પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી.

જયેરે દબદબાભરી રીતે પચ પગમેજીની પૂજા બજાવી પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી અને સાંજે પાઠશાળામાં બજાતા બાળકો તથા બાલિકાઓને જમણુ આપવામા આવ્યુ હતુ. તેમજ રાત્રે દેરા સંગ્રહમાં આગીરચતા તથા ભાવના રાખવામાં આવી હતી.

અત્રે વિરાજમાન આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભ સૂરિજી મહારાજ આદિ કાણા ઠ નું કૃષ્ણનગરના ઉપાશ્રયથી તેમજ મુનિરાજ શ્રી પદ્મવિજયજી આદિ કાણા ઠ નું દાદાવાડીના ઉપાશ્રયથી આતુર્માં શેઠ શ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલના બગચે બદલવામાં આવ્યુ હતું. તે પ્રસંગે આચાર્યશ્રીના મૌનિક પ્રવચન પછી પ્રભાવના લઈ સૌ વિખરાયા હતા. જયેરે શેઠશ્રીના બગલામાં નવાલુ પ્રકારી પૂજા બજાવવા મા આવી હતી તે વખતે પશુ શેઠશ્રી તરફથી પ્રભાવના કરવામા આવી હતી. આચાર્ય મહારાજશ્રીએ વહી ક સોમવાર સુધી ત્યાં રિમરતા કરી હતી હમેશાં તેઓશ્રીના વિદ્વતાભર્યા બ્યાખ્યાનનો લાભ જૈન તેમજ જૈનેતર શ્રોતાઓએ સારા પ્રમાણમાં લીધો હતો.

અત્રે વડવામા બિગબતા મુનિરાજશ્રી મણિ વિજયજીના ઉપદેશથી કાર્તિકી પૂર્ણિમાના રોજ શ્રી સિદ્ધિચિરિની યાત્રા માટે એક રથેસવ ટ્રેન પાલી-તાણે ચઢ હતી, જેમા વડવાના જોનોના લગભગ સકલ સથે અને ચહેરના પણુ કેટલાક બાઈમહેનો એ લાભ લીધો હતો આ યાત્રિક સંઘની રેલ્વે ટીકીટ તથા ભોજન આદિ માટે મુનિરાજશ્રીના ઉપ દેશથી સારી રકમ એકઠી કરવામા આવી હતી આ રીતે સૌ યાત્રાળુઓએ યાત્રાપૂર્વક યાત્રાને લાભ લીધો હતો.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક ૪૬ મુ.

સંવત ૨૦૦૫.

આ.મ.

સં. ૫૩

અંક ૫ એ.

તા. ૧-૧-૪૬

ભાગરા

પ્રાચીન લેખાલમ રૂ. ૩-૦-૦ પાટો

પ્રાગશક

શ્રી વૈન આત્માનંદ સભા,

ભાવનગર

અ નુ ક્ક મ ાણ કા.

શ્રી પાર્શ્વજિન રતન	(આ શ્રી વિજયવલ્લભચંદ્ર મહારાજ)	૮૫
શ્રી મહારાજ રતન	(મુનિરાજશ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી મહારાજ)	૮૬
મિલ્કિરીનું રતન	(મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૮૭
શ્રી નરસિંહ મલ્લગિરીવાળાના આપતા હાર્દનિક					
સાક્ષિપાદોના મૂલરથાનો	(મુનિરાજશ્રી જગદ્ગુરુજી મહારાજ)	૮૮
સ્વાદાદ મળરી	(મુનિરાજશ્રી પૂર્ણાનંદવિજયજી મહારાજ)	૮૯
અત્ત મમયે ખાસ લક્ષ્મી ગણવા યોગ	(મુમુક્ષુ)	૯૦
વાતના નવાણું દેવસ	(શ્રી ચોકસી)	૯૧
કેટલાક સદ્ગુણોધક દશાતો	(શ્રી અબાસી)	૯૨
ધર્મ કૌશલ્ય	(લે મૈક્તિક)	૧૦૧
આત્મ સાધના	(અમરચંદ માવજી શાહ)	૧૦૩
વર્તમાન મહાચાર	(સખા)	૧૦૬
સ્ત્રીકાર સમાલોચના	(સખા)	૧૦૭

આ સખામાં નવા થયેલા માનવતા આજીવન સંભાલેલા.

૧ ડોક્ટર મણીનાથ બીમજી	(૧) ૧૪	ભાવનગર
૨ શેઠ મોહનલાલ જાણજી શાપરીયા	,	મુળર્ષ
૩ , સમનાજી ખુમાજી	,	કવરાજી
૪ મુખરી કેશવલાલ લાડકચંદ	,	કડી
૫ શાહ પોપટલાલ મોહનલાલ	,	એમ્બેસર સીડી

નવા થનારા (થયેલા) માનવતા લાભક મેળમળેને

નમ્ર સૂચના.

ગયા અકાતા ટાઇટન ઉપર આપેન જાહેર ખબર મુજબ શ્રી કોચરકર શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનો ચરિત્ર અથ સુમારે સાતસેક પાનાનો અનેક પ્રસંગના ત્રિગી ચિત્રો સહિતનો પૂર્વાચાર્યકૃત (જાણાતર) છપાઈ ગયેલ છે, તેમજ બીજો અથ શ્રી મહાન મતી શ્રી દમયતી ચરિત્ર પૂર્વાચાર્ય શ્રી માણિકચંદન સુમિત્રન અથ અનુવાદ સુમારે ત્રણસેક ઉપર પાનાનો અને મયો મળી એક હજાર પાના જેના યથે તે અને મયો છપાઈ ગયા હ, બાર્ડોંગ થાય છે જગલય ફાગલ માસમા તેવાર યથે. જેથી ફાગલ માસ સુધીમા રૂા ૧૦૧) એકસે એક આપી નવા ચતાર લાકર મેળને જૈન ખંડુઓને આ મથનો ભેટનો લાભ મળશે વિશેષ અને ચોકસ હકીકત દવે પછીના અંકમાં આપવામાં આવશે.

શ્રી વસુદેવ હિંદી (ગુજરાતી અનુવાદ) કીમત રૂ. ૧૫)

કર્તા શ્રીમાન શ્રી સંધ્યાસમણિ, સરોધનગર મહાત્મા મહિપારવ શ્રી મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ, અનુવાદક, ભાષાશાસ્ત્રી અને સાક્ષર માહિત્યકાર શ્રી યોગીલાલ જે. સોડસગ એમ એ. આ અપૂર્વ માહિત્ય અથ ઊચ્ચકક્ષાનો પ્રથમ કોટીમા મુખી રામય તેવો અપૂર્વ ઐતિહાસિક અને કથા સાહિત્ય અથ (પાંચમા સૈકાના પ્રથમ લખાયેલ)

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

... પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા—સાવનગર ...

વીર સં. ૨૪૭૫.

માર્ગશીર્ષ

પુસ્તક ૪૬ મું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૫.

:: તા. ૧ લી જાન્યુઆરી ૧૯૪૯ ::

અંક ૫ મો.

શ્રી પાર્શ્વજિન સ્તવન.

(રાદઃ—વાપ સાખ દીવ્યાની આરતી ઉતારજો.)

પાર્શ્વ પ્રભુ સમતાની વાનગી ચખાડજો,
ચાખવાની હોંશ ઘણી થાયે (મને) (૨) મંદિરીએ આભ્યો છું માગવા
નાથ મારી હુનિયાની માયા બૂલાવજો,
માત તાત દારા બૂલાય (જલે) (૨)
મંદિરીએ આભ્યો છું માગવા

રોમે રોમે રંગ લાગે વિરાગતા, ભાવે સોહામણા આલમના ત્યાગતા;
આવેલા પાછા ન જાય (એ તો) (૨) મંદિરીયે

આપી ગુણે દોષ મારા મુધરાવજો,
મેલી બૂંડી વાસનાથી જગ્યાવજો;
આસક્તિ ભાવે બૂસાય (મારા) મંદિરીયે

સાચું સારું મુખ આપી અપનાવજો,
ઠઠી કૂટો ક્રોધ શાન્તિ અપાવજો;
સમતાને દાતા કહેવાય (તું તો) મંદિરીયે

તારું સાચું રૂપ નિરખી શાહપુરમાં,
પ્રગટી છે આત્મ જ્યોત મારા અંતરમાં;
કસ્તૂર ભાવે વંદાય (પ્રભુ) (૨) મંદિરીયે

રચયિતા:—આચાર્ય મહારાજ વિજયકસ્તૂરચરિત્રશ્રવણ.

શ્રી મહાવીર સ્તવન.

(રાગ—અષ આદ છીપ ના મના.)

(૧)

પ્રભુ વીર જિન ! અવિનાશી, મુળકારી જ્ઞાનરાશિ.
વીતરાગ દેવ ! તારો, પ્રભુ દિવ્ય ધામવાસી.....પ્રભુ વીર૦

ગર્જન સુણી જલધરતું, ચાતક અતિશય હરખે;
આતુર કરી નયનો, ગગને હુઃખેથી નિરખે,
તો રીત તુષિત હૃદયી, જ્યમ મધૂર મેઘઆસી;
પ્રભુ વીર જિન ! અવિનાશી૦

જ્યમ અંદની જયોત્સ્નાથી, સાગર અતીવ નાયે,
ભૂમિ મહાન ઊછળે ચો પ્રેમભાવ રાયે !
મુજ હૃદય પ્રેમ ભૂમિ એવાં મહા ઉંઘાસે.....
પ્રભુ વીર જિન ! અવિનાશી૦

મહાવીર દેવ ! કેવી અતિ શાંત મૂર્તિ ન્યારી !
મુખ દિવ્ય પ્રભા આપે આનંદ પ્રેમ ભારી;
દેવેન્દ્ર ધન્ય થાયે ઉર કમળને વિકાસી.....
પ્રભુ વીર જિન ! અવિનાશી૦

સ્થવિતાઃ—મુનિ દેવેન્દ્રસાગરજી મહારાજ.

સિદ્ધગિરિનું સ્તવન.

(જંગમીને ભગું મુરારી-એ રાગ.)

શત્રુજય ગિરિવર સાર, સિદ્ધગિરિ અચલ મહોદય;
અદ્ભુત મૂર્તિ મનોહાર, આદિનાથ ત્રિલુદની—ટેક૦
નાલિનદન, ત્રિજગવદન, મળીયા વિમલગિરિરાજ. સિદ્ધગિરિ ૧
વિમલગિરિવર શિખર સુંદર, સકલ તીરથ જયકાર. સિદ્ધગિરિ ૨
સાધુ સિધ્ધા છતાં અનંતા, પુંડરીક ગણધાર. સિદ્ધગિરિ ૩
શાંભુ ને પ્રધુમ્ન પાંડવ, પ્રમુખ બહુ અણગાર. સિદ્ધગિરિ ૪
ભાવ શું બધે જેહ ફર્યે, સિદ્ધક્ષેત્ર મુધામ. સિદ્ધગિરિ ૫
નરક તિરિ ગતિ દોય વારે, જપે લાળ જિન નામ. સિદ્ધગિરિ ૬
ત્રીજે ભવે જે મુક્તિ પહોચે, બધે જન લોટે તેહ. સિદ્ધગિરિ ૭
દેવ સાનિધે સકલ વંછિત, પૂરવે સરનેહ. સિદ્ધગિરિ ૮
લક્ષ્મીસાગર-ગિરિ ધ્યાન ધરંતા, હર્ષોર્મિ ઉરમાં અપાર. સિદ્ધગિરિ ૯
અનિત-પ્રભુ આદિ કૃપાથી, નિત્ય રહે એવો ભાવ. સિદ્ધગિરિ ૧૦

રચયિતા—મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

॥ श्री नन्दीसूत्रमलयगिरीया वृत्तिमां आवता दार्शनिक साक्षिपाठोनां मूलस्थानो ॥

(લેખક—મુનિરાજ શ્રી જગજીવજી મહારાજ)

પૂજ્ય આ શ્રી દેવવાચકગણિવિરચિત નંદીસૂત્ર એ મતિ, સુત આદિ જ્ઞાનપચકનું સંવિસ્તર વર્ણન કરનારો સુપ્રસિદ્ધ આગમમત્રય છે આના ઉપર ચૂર્ણિકારે રચેલી ચૂર્ણનામે પ્રસિદ્ધ પ્રાકૃતટીકા તથા પૂ. શ્રી હરિભદ્રસૂરિ મહારાજે ચૂર્ણિ અનુસાર જ રચેલી સંસ્કૃત ટીકા છે પરંતુ આ બંને સંક્ષિપ્ત હોવા વિશે રેના કારણે ટીકાકારશિરોમણિ પૂ. શ્રી મલ્લય ગિરિ મહારાજે રચેલી પ્રસક્તાનુપ્રસક્ત અનેક સુદર અને સવિસ્તર નિરૂપણોથી ભરપૂર સુવિસ્તૃત ટીકાનો જ સર્વત્ર પ્રચાર છે.

મલ્લયગિરિમહારાજની ટીકાઓ હંમેશા પ્રાજ્ઞલ અને પ્રસન્નભાષામય હોય છે એમા આવશ્યક આવશ્યક વિસ્તાર અને લખાણનો એક સરખો ધારાપ્રવાહ એવા તો સુદર અને બ્યવસ્થિત હોય છે કે એ વાચ્યા પછી બીજી કંઈ જોવાની જરૂર જ પ્રાપ્ત રહેવા નથી પામતી અને વાચતા સદા આનંદનો જ અનુભવ થાય છે આથી જ એમની ટીકાઓ છેક રચનાસમય થી જ જૈનસમાજમા એક સરખી આદરપાત્ર બની રહી છે, એ કહેવાની ભાગ્યે જ જરૂર છે

આમ છતાં નંદીસૂત્રની જયદ જગજીવ જોનિવિવાળજો જગગુરુ જગાણદો | જગનાદો

જગવધૂ જયદ જગપિયામહો મયવં ॥ ૧ ॥ જયદ સુઆણં પમયો તિલ્લયરણામપચ્છિમો જયદ | જયદ ગુરુલોગાણં જયદ મદ્દવા મદ્દાવીતો ॥ ૨ ॥ મદં સદ્વજ્રગુલ્લોવગસ્ત મદં જિજ્ઞસ્ત વીરસ્ત | મદં સુતામુરણમસિયસ્ત મદં ધુયર-યસ્ત ॥ ૩ ॥ આ ત્રણ પ્રારંભિક ગાથાઓની દાર્શનિક અર્થાઓથી ખીચાખીચ ભરેલી લગભગ સુદૃઢ (આગમોદયસમિતિ પ્રકાશિત) ૪૧ પાના જેટલી પ્રારંભની વૃત્તિમા ધણો મોટો વાચક વર્ગ અર્થાગહનતાને લીધે કઠિનતા અનુભવે છે નંદીસૂત્ર આગમમત્રય હોવા છતાં પણ વૃત્તિમા પ્રસંગોત્થાપિત દાર્શનિક અર્થો જેટલી બધી વિસ્તૃત છે કે જે એને જીદી તારવી કાઢવામાં આવે તો દાર્શનિક વિષયનું એક નાનકડું સ્વતંત્ર પુસ્તક બની જાય આ વૃત્તિના વાચકોમા આ એક સુપ્રસિદ્ધ અને સ્વીકૃત હકીકત છે કે- જ્યારે પણ કોઈ પ્રસંગે નંદી મલ્લયગિરીયા વૃત્તિ વાચ્યાની વાત નીકળે કે તરત જ એમ સાધારણ રીતે પૂછવામા આવે છે કે—આપને પ્રારંભનો ૪૧ પાના જેટલો દાર્શનિક ભાગ જરાખર સમજાયો છે કે નહિ ? મેં પણ આજથી ૧૦ વર્ષ પૂર્વે જ્યારે વાચન કર્યું હતું ત્યારે યથાર્થચિત્ત આ બધો ભાગ સમજવા ભારે

કદ અનુભવ્યું હતું. નદીસૂત્ર જ એક આવે
આગમઅર્થ છે કે જેની વૃત્તિમા ઉત્થાપિત
દાર્શનિક અર્થા આટલા બધા વિસ્તારથી હોય

દાર્શનિક ક્ષેત્રને સ્વાભાવિક રીતે જહન
માનવામાં આવે છે, તે પણ આમા સરલતાથી
પ્રવેશ કરવા માટે ગુણનાત્મક અભ્યાસ એ એક
સૌથી ઉત્તમ ઉપાય છે. ઘણી વાર જહન
લાગતા વિષયો ગુણનાત્મક અધ્યયનથી તદ્દન
સરલ બની જાય છે દાર્શનિક શાસ્ત્રોત્તુ સામૂહિક
અવલોકન કરતાં એક પ્રદારના અર્થમિડળને
જાસ શાય છે જેમ અર્થમિડળમા આપમ
આપસમા પરસ્પરવિરોધી વિચાર ધરાવનારા
મનુષ્યો પણ અમુક વિવાદ વિષય પરત્વે ઉદ્દેશની
એકતા થવાથી એક પક્ષિતમા ઊભા રહીને
વિપક્ષી વિચારોનો વિરોધ કરે છે તે જ પ્રમાણે
દાર્શનિકો પણ નિત્ય-અનિત્ય, દેત-અદેત,
સત-અસત, સેશ્વર-નિરીશ્વર આદિ જાણતોમા
પરસ્પરવિરોધી વિચાર ધરાવતા હોવા છતા
પણ જ્યારે અમુક એક વિષય પરત્વે ઉદ્દેશની
એકવાક્યતા હોય ત્યારે બધા એક પક્ષિતમા
ઊભા રહી પ્રતિપક્ષિવાદનો વિરોધ કરે છે જેમ
અદેતવાદી વેદાન્તીઓનો વિરોધ કરવાનો હોય
ત્યારે મીમાંસક, સાખ્ય, જૈન, બૌદ્ધ વિં બધા
દેતવાદીઓ પરસ્પર ખલા મીલાવીને ઊભા
રહે છે બધાની હલીદોમા લગલગ એકવાક્યતા
જ હોય છે-જાત એક, માત્ર જાત જ બુદ્ધિબુદ્ધી.
અને જ્યારે એકાત ક્ષણવા શુરતાવાદી બાદોનો
વિરોધ કરવાનો હોય ત્યારે અદેતવાદી અને
દેતવાદી બધાય પરસ્પર એક ચઇને વિરોધ
કરે છે આસ્તિકોનો કદર વિરોધી નારિતક
ચાર્વાક પણ સાધ્ય એક હોય ત્યા આસ્તિકોની
સાથે જ જાળી જાય છે, અને મળી જાય છે
આથી દાર્શનિક ગ્રંથોમા શાષ્ટિક અથવા
આર્થિક દૃષ્ટિએ ઘણા મોટા પ્રમાણમા સમા
નતા જોવામા આવે છે એ તે તે અર્થપ્રસંગે

લિખ લિખ પૂર્વપક્ષ તથા ઉત્તરપક્ષોના ગ્રંથોની
સાથે તુલના કરી જોઇએ તો આ બધુ ધરાવત
પ્રત્યક્ષ દેખાય કેટલીક વાર તો એટલી બધી હદ
મુખી સમાનતા હોય છે કે જે આપણને આશ્ચર્ય
ઉપજાવે છે જેમકે સ માત્રાભાવયદેવીયા
વૃત્તિની તત્ત્વસંપ્રદાય જિજ્ઞા, પ્રવૃત્તિસિદ્ધિ,^૧ વ્યોમ
વતી,^૨ તત્ત્વોપાલવસિદ્ધ, હેતુગિન્દુટીકા આદિ
સાથેની સમાનતા તથા સ્વાદ્વાદરતાકરની અને
કાન્તજયપતાકા, પ્રમેયકમલમાર્તવૃક્ક, ન્યાય-
કુસુમ્યક, તત્ત્વાર્થશ્લોકવાર્તિક આદિ સાથેની
સમાનતા વગેરે વગેરે અનેક ઉદાહરણો છે.
આ શ્રી મહાવાદિદ્વિમાશ્રમભૂકૃત દ્વાદશાર-
નયચક્ર તથા તેની શ્રી સિંહસૂર્યગણવાદિ-
દ્વિમાશ્રમભૂકૃત ન્યાયાગમાનુસારણી નયચક્ર-
લાલવૃત્તિ જેવા વિરલ જ ગ્રંથો જોવામા આવે છે
કે જેની સાથે બીજા ગ્રંથોની-વાનિક તો શુ-
આર્થિક સમાનતા-નિરૂપણસમાનતા પણ શોધી
જહતી નથી. આથી જ આવા મહાસ્વત્ર
તાર્કિક આ શ્રી મહાવાદિને ઠલિકાલસર્વેશ
શ્રી હેમચ દ્રાચાર્યે^૩ પણ મનુમલ્લવાદિને
તાર્કિકાઃ ૩૩ એવા શબ્દોથી સ્તબ્ધા છે

૧ સરખાવો-ન્યુજરાતપુરાતત્ત્વમંદિર પ્રકાશિત
સમ્મતિવૃત્તિ ૫ ૧૫૨-૪ અને બ્રહ્મસિદ્ધિ ૫ ૨-૪
તથા સમ્મતિવૃત્તિ ૫ ૨૭૬-૮૦ અને બ્રહ્મસિદ્ધિ
૫ ૮-૧૪ । બ્રહ્મસિદ્ધિનો કર્તા મંડનમિશ્ર છે,
અને તે મદ્રાસ યુનિવર્સિટીથી પ્રસિદ્ધ યદ છે.
ઉપાધ્યાય શ્રી વશોવિજયજી મદ્રાસને પણ આનો
કેટલીક કારિકાઓ શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચયવૃત્તિ તથા
અષ્ટસહસ્રીવૃત્તિમા ઉદરી છે

૨ સરખાવો સમ્મતિવૃત્તિનો મુક્તિવાદ (૫ ૧૫૦),
અને વ્યોમવતી (૫ ૨૦) વ્યોમવતી વૈશેષિક
દર્શનના પ્રશસ્તપાદસાધ્યની ટીકા છે, અને કાશી,
ચૌખંઆસીરીજમા પ્રકાશિત યદ છે તેનો કર્તા
વ્યોમશિવાચાર્ય છે

૩ જીમ તાર્કિક મહાવાદિ કરતા ઉત્તરતા છે.^૧

દૌર્દાનિક અંધોમાં મુખ્યતઃ (૧) પૂર્વપક્ષ, (૨) ઉત્તરપક્ષ, તથા (૩) સિદ્ધાન્તનિરૂપણ-આવા ત્રણ વિભાગ હોય છે. પૂર્વપક્ષને અંધકારો એ રીતે રજૂ કરે છે.—કેટલીક વાર પૂર્વપક્ષના મૂલ-ભૂત અંધોમાંથી જ પૂર્વપક્ષને શબ્દશઃ અથવા અર્થશઃ ઉદ્ધૃત કરે છે, જ્યારે કેટલીક વાર અમુક વિષય પરત્વે પોતાની સાથે સમાન વિચાર ધરાવતા બીજા અંધકારોએ ખડન કરવા માટે પૂર્વપક્ષની જે રજૂઆત કરી હોય છે તેના આધારે શબ્દશઃ કે વા અર્થશઃ પોતે પણ પૂર્વપક્ષને ક્ષત્રુ કરે છે ઘણી વાર પૂર્વપક્ષનું સક્ષિપ્ત જ વર્ણન હોય છે, કે જેથી પૂર્વપક્ષનો ખરાબર વિશદ ખ્યાલ આવી શકતો નથી જો

। સ્વલોકોએ અવલંબિત આધારભૂત અંધોને ધી કાલીને તેમા જોવામા આવે તો પૂર્વપર-ગ ધ સહિત વિસ્તૃત વર્ણન વાચવાથી પૂર્વ-પક્ષનું યથાર્થ અને સંપૂર્ણ તાત્પર્ય અનાયાસે સમજી શકાય છે અને તેથી ઉત્તરપક્ષ સમ જવામા પણ સરલતા યદ્ય પડે છે આ જ રીતે ઉત્તરપક્ષ તથા સિદ્ધાન્તનિરૂપણમા પણ સમાન અથવાજો શોધી કાઢવામા આવે તો અર્થપરિ-જ્ઞાન સરલ વિશદ અને બ્યવસ્થિત થાય છે. આથી એક મહત્ત્વનો લાભ એ પણ થાય છે કે-એક જ અથનુ અધ્યયન કરતા બીજા અનેક અંધોનું પણ સાથે સાથે પરિચીલન થઈ જાય છે, એક બીજામા જે વિચિત્રતા હોય છે તે અનાયાસે જોવામા આવે છે. ઐતિહાસિક સ્વર્ણ-પર લાવ આદિ હંકીકતો પણ જાણવામા આવે છે, પરસ્પર અનુસંધાન યવાથી તે તે વિચાર ધારાનો લાભો સુખલાબદ્ધ વિકાસક્રમ પણ દ્રષ્ટિસંમુખ ઉપસ્થિત થાય છે, તેમજ તે તે વિચારપ્રવાહ અથવા શબ્દપ્રવાહના મૂલ હૃદયમ્ સ્થાનનો પણ ઘણીવાર પત્તો લાગે છે

તુલનાત્મક અધ્યયનની પદ્ધતિ સંશોધનમા

એટલી જ-ખરેકે એથી પણ વધુ-ઉપયોગી છે. સેંકડો વર્ષો જૂના પ્રાચીનઅંધોની એક બીજા ઉપરથી ઉત્તરોત્તર કરવામાં આવતી પ્રતિવિધિ-ઓમા લેખકાદિના હાથે પાઠો એવા તો વિકૃત થઈ જાય છે કે એને શુદ્ધ કરવાનું યથું જ સુરકેલ જની જાય છે. તેમાંજ જ્યાં વિષય મહન હોય ત્યાં તો અશુદ્ધિનો પુંજ જ ઊભો થઈ જાય છે કે જ્યાં કોઈ સગલ આધાર વિના કે સવાદક પ્રમાણ વિના સંશોધન કરવામાં આવે તો ઘણીવાર યથાવત્ નથી જ હોતું. કેટલીક વાર તો થોડી અશુદ્ધિ કરવા જતાં અશુદ્ધિમા ઉમેદો જ આપણા હાથે થઈ જાય છે. પણ તુલનાત્મક અધ્યયાસથી ઘણીવાર શબ્દ અથવા અર્થથી સમાન પાઠો બીજા અંધોમાં 'મળી આવે છે કે જે પરસ્પર જ નેનું' સંશોધન કરવામા સહાયક નીવડે છે. સમ્મતિ સમયદેવીપ-દૃષ્ટિ સ્વાદ્વાદસ્ત્નાકર તથા હવાવાદિસિદ્ધિ જગદે અંધોમાં હજુ પણ આ પ્રકારના સંશો-ધનને ઘણો મોટો અવકાશ છે આ પદ્ધતિનો લાભ માત્ર દૌર્દાનિક વિષયમા નહીં, પણ બીજા વિષયોમા પણ તેટલો જ છે દૌર્દાનિક વિષય પ્રસ્તુત હોવાથી જ માત્ર તેનું ઉદાહરણ આપવામાં આન્યું છે.

અવતરણોનાં મૂલસ્થાનો શોધી કાઢવાં એ આ તુલનાત્મક અધ્યયનપદ્ધતિનું જ એક મહત્ત્વનું અંગ છે. અંધકારો પોતાના કથનના

૧ ઉત્પાદાદિસિદ્ધિનાં ધર્મકાર્તિકૃત હેતુબિન્દુ, તથા અર્થદેહસ્ટ્ર(અપરનામ ધર્મકરકત)કૃત તેની દીઠમાથી પાનાંઓ કરીને પૂર્વપક્ષરૂપે પાઠો લેવામા આવ્યા છે, તથા વાદિવેતાલ સાંતિચરિકૃત જૈનતર્કવાર્તિક (અપરનામ ન્યાયાવતાર સૂત્ર વાર્તિક)-માથી અનેક સમાન પાઠો છે કે જેની તુલના ઉત્પાદાદિસિદ્ધિને અનેકાનેક સ્થળે શુદ્ધ અને પૂર્ણ કરવામાં ખાસ ઉપયોગી છે

સમર્થનમાં વક્ત્ર ચ, યયોક્તમ્, માદ્ ચ વિગેરે ઉલ્લેખપૂર્વક ધીજા પીજા શ્રેયોમાંથી અનેક વાર સાક્ષિપાઠો ઉદ્ભવ કરે છે. આ સાક્ષિપાઠોનાં મૂલસ્થાનો શોધી કાઢવામાં આવે તો ઘણીવાર આખી ચર્યાનું મૂલભૂત-આધારભૂત સ્થાન જાણી આવે છે. કેટલીક વાર આ સાક્ષિપાઠોનું સ્વરૂપ જ એવું હોય છે કે મૂલસ્થાનમાં પૂર્વા-પર ભાગોની સાથે એનો સંબંધ મેળવવામાં આવે તો જ એનો સ્ફુટ અને સાચો અર્થ સમજાય. કદાચ આમાં સ્થળોએ ભલે આપણે માની લઈએ કે ગરાબર અર્થ સમજાઈ ગયો છે, પણ મૂલસ્થાન જોયા પછી આપણને ખાતરી થાય છે કે પહેલાં ગરાબર અર્થ સમજાયો નહોતો જ. અમલપણાથી અથવા બળપણાના ખ્યાલથી ખુદિરાગિન ઉપર વધુ પડતો વિશ્વાસ રાખીને આપણે આ જાંધી પદ્ધતિની ઉપેક્ષા કદાચ ભલે કરીએ, પણ એ પ્રમાણિકપણે સ્વીકારવું જોઈએ કે કેટલાંક સ્થળો જ એવાં હોય છે કે આપણી મતિ ગમે તેટલી

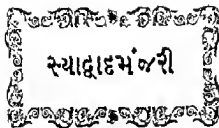
કુશાચ હોય તો પણ ત્યાં કુંઠિત ધર્મ જાય છે. કેટલીક વાર સાક્ષિપાઠો અશુદ્ધ ધર્મ ગયા હોય છે. આનાં પ્રમાણિક સંશોધન માટે પણ મૂલસ્થાનો શોધવાની દિશામાં સવિશેષ પ્રયત્ન થવાની જરૂર છે. કેટલાક સાક્ષિપાઠના મૂલસ્થાન-ભૂત શ્રેયો ઉપર ટીકા-ટિપ્પણ વગેરે પણ હોય છે. આથી પણ સાક્ષિપાઠોના યથાર્થ ભાવેદ-ધારનમાં ઘણી મદદ મળે છે.

આ દૃષ્ટિથી મેં સમ્મતિતર્ક-નમયદેવીય-વૃત્તિ, અષ્ટસદ્ગુણી તથા જાચારાંગ-સૂત્રકૃતાંગ ટીકા આદિ કેટલાંક શ્રેયોમાં આવતા દાર્શનિક સાક્ષિપાઠોના મૂલસ્થાનો શોધવાની દિશામાં કેટલાંક પ્રયત્ન કર્યો છે કે જે ભવિષ્યમાં આ માસિકમાં જ પ્રકાશિત કરવાની મારી મુચ્છા છે. આવખતેશ્રીનન્દીસૂત્રમહાપગિરીયા વૃત્તિમાં જાચરતી દાર્શનિક સાક્ષિપાઠોનાં મૂલસ્થાનોથી આનું મંગલાચરણ કરવામાં આવે છે

(આલુ)

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
X
X વાદવાહથી રમે કૂલાતડ એનાથી સાધુતા પ્રાપ્ત નહિ થાય. મિત્ર ૫૦
X
X પ્રેમ કરવો અને શત્રુનો દેવ કરવો એ લૌકિક નીતિ છે; પણ મારી
X
X સલાહ છે કે તમે તમારા શત્રુપર પણ પ્રેમ કરજો અને કહિ કાઢો.
X
X દેવ તો કરશો જ નહિ. જો તમને હેરાન કરે તેનું દિત મુચ્છાને તમારા
X
X માથે ગાલે તમારો મારે તેને જમણો ગાલ ધરજો. એજ શાંતિનો માર્ગ
X
X છે. પ્રભુને પામવાનો માર્ગ છે. કૃતધ્વી તરફ પણ કરજા રાખો. કારણ
X
X કે પ્રભુ એવોજ કરજામય છે.
X
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

સ્વાદ્વાદમંજરી

(દીકકારતુ મંગલચરણ)

લેખક-મુનિમહાશયશ્રી પૂર્ણાનન્દવિજય (કુમારશ્રમજી)

“મન્યની ઉત્થાનિકા”

જેમનું જ્ઞાન અનન્ત વસ્તુ વિષયક છે, જે દેવ તાઓવડે પૂજ્ય છે, જેમનું વચન મિથ્યાત્વોના કોલાહળથી લોપાતુ નથી, જેમણે રાગદોષ પ્રમુખ મોહરાગની સમાને ક્ષયમાત્રમા ભાગી નાખી તે પરમાત્મ મહાવીર મારી શુદ્ધિને પાપ પત્તરની કરા ॥ ૧ ॥ મર્વાનાવમરની પ્રતિભાશ્રી છવનતે પાગલ્ય કરનારા સરસ્વતી અને જુદરપતિને સપૂર્ણ જૂમિ વાસીઓના પ્રુવ્ય સમુદાયથી પોતાના અગમ્યાં પારથ્ય કરતા અને પોતાના શરીરના દૃષ્ટાન્તથી જ સ્વાદ્વાદ ની સાધના કરતા શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્ય પ્રજા મારા સદ્ગુણિશ્રી સમુદાયે ઉત્તેજિત કરનારા ચાઓ ॥૨॥

આ સ્વાદ્વાદમંજરી નામના મન્યના પઠન-પાઠનના વ્યાજથી જે પુરુષો શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યને આશ્રય લે છે તે પુરુષો સ સારમાં ગૌરવને પ્રાપ્ત કરી ઉચ્ચવર્ણ કલાઓના ઉચ્ચ સ્થાનને ભજવાવાલા થાય છે ॥ ૩ ॥

હે માત સરસ્વતી ! મારા હૃદયમાં વાસ કરો, જોથી કરી હેમચન્દ્રાચાર્યદ્વારા રચિત આસત્તુતિ નુ વિવરણ કરવા માટે આ મારી સ્વાદ્વાદમંજરી નામની આરબ સંભાવના જ્ઞાતીથી પ્રસિદ્ધિને પામે, અથવા સરસ્વતીના સ્મરણથી સધું ! ઉદયપ્રભ આ પ્રમાણે રચનાથી રમ્ય, સરસ્વતીનો શાન્ત મત્ર મારા હૈક ઉપર શત-દિવસ ફકકપા કરે છે ! ॥૪॥ ઉદયપ્રભસુરિ દીકકારના શુરુ હોવાથી પોતાના શુરુ ઉપર અત્યન્ત અનુરાગ હોવાથી શુરુનું સ્મરણ કરે છે

આ સ સારમા વિરમ એવા કુપ્યમ નામની આગ્રાશ્રી • રાત્રિના અપકારને તિરસ્કાર કરનારા સ્વયં સદશ, પૃથ્વીતળ ઉપર ઊતરેલી અમૃતની તરી સમાન દેશનાસમૂદયી ઉગ્રાશ્રી આવક કરાએલા કુમાર પાળ રાગવડે ફેલાએલી અમયદાન નામની જીવ નૌપમિથી છવનતે પ્રાપ્ત કરેલાં નાના પ્રકારના જીવોએ દાંધેલ આલીરદંડના માદાત્મયથી કંઈપર્વાન્ત સ્થાથી રહેનાર સ્વચ્છ પથ જ છે શરીર જેમનો આર વિદ્યાઓની (સજ્જલ, આગમ, સાહિત્ય, તર્ક) નિર્દોષ રચના કરવામાં બ્રહ્માની સમાન થી હેમચન્દ્રાચાર્યે, જગત્પ્રસિદ્ધ શ્રી સિદ્ધસેનદિવાકરદ્વારા બનાવેલી દ્વાનિશતદ્વાનિશિકાને અનુસરનારી, શ્રી વર્ધમાન જિનની સ્મૃતિશ્રવ, અયોગવ્યવચ્છેદ અને અન્યયોગવ્યવચ્છેદ નામની બે બત્રીશીઓ, તિલ્લ જનેતા મનને જ્ઞાનના કારણરૂપ બનાવી તેમાં પ્રથમ અયોગવ્યવચ્છેદ દ્વાનિશિકા સુખેથી જાણવા યોગ્ય હોવાથી તેની વ્યાખ્યાની ઉપેક્ષા કરીને બીજી અન્યયોગવ્યવચ્છેદિકા (પરમતખડન અને સ્વમત સ્થાપન છે જેમાં) સંપૂર્ણ કુપાદિઓની સમાને પરાન્વ આપવામા ચતુર, તેની યોગ્ય પદાર્થોની વ્યાખ્યાન દ્વારા મારી સ્મૃતિના બીજને ભગૃત કરનારી સ્વાદ્વાદમંજરી નામની દીકા હું (મહિષેજી) રચુ છું.

તે અન્યયોગવ્યવચ્છેદિકાનુ આ પેલુ કાળ છે.

અનન્તવિજ્ઞાનમતીતદોષ-

મયાધ્યસિચાન્તમમર્ત્યપૂજ્યમ્ ।

શ્રીવર્ધનનં જિતમાતમુલ્યં,
સ્વયમ્મુલ્યં સ્તોતુમહં યતિષ્યે ॥ ૧ ॥

શ્લોકાર્થઃ—અનન્તવિજ્ઞાન (અપ્રતિપાતિ અને સર્વ દ્રવ્યપર્યાયના વિષયથી ઉત્કૃષ્ટ કેવળ નામનું) છે જ્ઞાન જેમને) અતીતદોષ (સત્તામાથી સર્વથા નિકલી ગયા છે રાગાદિક દોષ જેમના) અબાધ્ય-સિદ્ધાન્ત (દુર્વાદીઓથી પણ અનાધ્ય છે સ્વાદ્વાદ-શબ્દ જેમનું) અમર્ત્યપૂજ્ય (દેવતાઓના પણ પૂજ્ય) આત્મોમા મુખ્ય અને સ્વયમ્મુલ્ય એવા શ્રી વર્ધ-માનની સ્તુતિ કરવા હું (હિમચન્દ્રાચાર્ય) પ્રયાન કરીશ.

“આર અતિશય”

આ શ્લોકમા અનન્તવિજ્ઞાન, અતીતદોષ, અના-ધ્યસિદ્ધાન્ત અને અમર્ત્યપૂજ્ય આ ચાર વિશેષગુણો મહાવીરના આર મૂલાતિશય અનુક્રમથી બતાવ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—અનન્તવિજ્ઞાનથી ભગવાનના કેવળ-જ્ઞાનલક્ષણો વિશિષ્ટ જ્ઞાનના અનન્ત્ય પ્રતિપાદનથી રૂપ નાતિશય, અતીતદોષથી અજ્ઞાનદોષના ક્ષયને કહેવાથી અપ્રાપ્યપગમાતિશય, અબાધ્ય સિદ્ધાન્ત વિશેષ-થી મિથ્યાદષ્ટિઓની ખોટી દલીલોથી બાધા પમા-ડવામાં અશક્ય સ્વાદ્વાદ સિદ્ધાન્તની વ્યતીથી વચ-નાતિશય [અમર્ત્યપૂજ્યથી સ્વાભાવિક ભક્તિસમૂહથી જોતખેત મળેલા સુર અને અમુરોના મલિકોથી (ધન્વોથી) પૂજ્યએલા હોવાથી પૂજ્યતિશય.

“વિશેષણની સફલતા”

શંકા—દોષોના નાશ વિના અનન્ત વિજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ નથી થતી, અને મહાવીરમા અનન્ત વિજ્ઞાન છે, તો પછી અતીતદોષ વિશેષણની જરૂર નથી.

સમાધાન—અન્યધર્મવલગ્નીઓનાં માનેલા ઇશ્વરનો વ્યવસ્થા કરવા માટે મહાવીરને અતીતદોષ વિશેષણ મુક્ય છે. જેમકે આશ્ચર્યિક મનવાલા પોતાના ઇશ્વરમા અનન્ત વિજ્ઞાન તો માને છે, પરન્તુ અતીત દોષ માનતા નથી જેમકે “ધર્મ” તીર્થની રચાવના કરતાગ ચાની મહાત્માઓ, મોક્ષમા જઈને

પાછા પોતાના સ્થાપન કરેલાં તીર્થોનો તિરગારીદેખી સંસારમા અનતાર લે છે” અદિ જૈન મ્હંતનું કહેવું છે કે—જે જીવો મોક્ષમાં જાય છે તેઓ પાછા આવતા નથી, અને તેમના ઇશ્વર પાછા સંસારમા આવે છે માટે તેમનામાં અતીતદોષતા નથી.

શંકા—જો આમ જ છે તો પછી મહાવીરમા અતીતદોષ વિશેષણ રહેવા દો. અનન્ત વિજ્ઞાન વિશેષણની જરૂર નથી, કારણ કે દોષસમૂહના નાશમા અનન્ત વિજ્ઞાન અવરૂપણાથી છે.

સમાધાન—આમ ન બોલીએ, કારણ કે વેરોષિક (એક જૂદું રતનવ દર્શન) લોકો પોતાના માનેલા ઇશ્વરમા દોષોનો અજાવ તો માને છે પરન્તુ અનન્ત-વિજ્ઞાન માનતા નથી, એટલે તેમને મનાવા માટે મહાવીરને અનન્તવિજ્ઞાન વિશેષણ લગાડ્યું છે. આ રહ્યો તેમનો સિદ્ધાન્ત

“સર્વથા સર્વ પદાર્થ જોતા હોય તો ૫ શું ? અને ન જોતા હોય તો ૫ શું ? કેવળ ઇષ્ટ તરફ (જેમથી પોતાનું કલ્યાણ થઈ શકે) ને જરૂર દેખે. અમુક ક્ષેત્રમા કીડા કેટલા છે, પર્વતો કેટલા છે, નદીઓ કેટલી છે વિગેરેનું સર્વથા વિષયક જ્ઞાન આપણા માટે શું કામનું ? એટલા માટે સર્વજ્ઞના કાર્ણમા આવતા જ્ઞાનની વિચારણા કરે, જદિ દૂરદર્શી જ્ઞાન જ પ્રમાણ છે તો પછી આકાશમાં છીકના ગીધ પરીઓની આપણે સેવા કરવી જોઈએ અથવા ગીધ પક્ષી પણ સર્વજ્ઞ છે”

આ પ્રમાણે અનન્તવિજ્ઞાનથી રહિત તેમના સર્વજ્ઞનું ખડન કરવા માટે મહાવીર માટે મૂકેલું અનન્તવિજ્ઞાન વિશેષણ સાધક છે બીજી વાત એ છે કે—વિજ્ઞાનનાં આનન્ત્ય વિના એક પણ પદાર્થ-નું જ્ઞાન વધાવવું શક્ય નથી આમનું પણ વચન છે “જે એક વસ્તુને જાણે છે તે સર્વને જાણે છે, અને જે સર્વને જાણે છે તે એકને જાણે છે જેણે એક પદાર્થ સંપૂર્ણરીતે દેખ્યો છે તેણે જ નથા પાંચો દેખ્યા છે, અને જેણે બધા પદાર્થો સર્વથા જાણ્યા છે તેણે જ એક પદાર્થ જરાનર જાણ્યો છે.

અંતસમયે ખાસ લક્ષમાં રાખવા યોગ્ય.

લેખક - મુમુક્ષુ.

પરમોપકારી પરમતારક પરમાત્માના શાસનને પામેલ આત્મરસિક જીવતુ આરાધના એ જ મુખ્ય ધ્યેય હોય છે શ્રી વીતરાગ દેવના શાસનના આરાધક ઉત્તમ જીવો હંમેશા સમાધિમરણની માગણી કરે છે “જેતુ છેવટ સારુ એતુ સઘળું સારુ” એમ કહેવાય છે જે પોતાના મરણને સુધારી શકે છે, તે જીવનનો સાર પામી જાય છે મરણ સુધર્યું ત્યારે જ કહેવાય કે સમાધિપૂર્વક મરી શકાય મૃત્યુ સ સારમા અનિવાર્ય હોવાથી કોઈપણ વિચારક પ્રાણી મૃત્યુને ટાળવાના પ્રયત્ન કરતો નથી ફક્ત એ સુધરી જાય તો કવાતર સુધરી જાય, તેથી આ જીવન જીવ્યાતુ સાચુ ફળ પામી જવાય એવી માન્યતા તરવણાની પુરુષોની હોય છે. પૂર્વે કોઈપણ શક્તિસંપન્ન જીવો, મરણને રોકી શક્યા નથી તીર્થ કર, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, બળદેવ, દેવો, ઈન્દ્રો વિગેરે મૃત્યુને આધુ

કાઢવા શક્તિમાન થયા નથી, તો અન્યતુ શું ? આજુ સમજીને મૃત્યુ માટે હંમેશા તૈયાર રહેવું એ જ સમજીતુ કર્તવ્ય છે જ્યારે જ્યારે એકાંત મળે ત્યારે પોતે અંદરથી એક જ પ્રશ્ન પૂછે કે-“અત્યારે મોત આવે તો તૈયાર છું કે નહિ ? જો સાચી તૈયારી હોય તો ગજારામજી શાની ? જૂના કપડા કાઢીને નવા મહેરવા એમા મૂંઝવણને બદલે આનંદ હોવો જોઈએ પરંતુ લોકની ચિતામા જીવન પસાર કરનારને મરણ કાળ ગજારાવતો નથી પરમતારક શ્રી વીતરાગ દેવના શાસનને અતરદષ્ટિએ પ્રાપ્ત કરનાર આત્માથી જીવના અતરમા મરણનો ભય હોતો નથી જગતમા સહુ આવે છે ને જાય છે, એમ વારા પ્રમાણે હું પછી કરી જવાનો, આમા આશ્ચર્ય શું છે ?” આ પ્રમાણે વિચાર કરી આત્મકદવાણ માટે મહા ધર્મકાર્યમા રક્ત રહેવું જોઈએ

શકા-તો પછી અખાંડસિદ્ધાન્ત વિશેષજ્ઞ નિર્ણયક છે, કારણ કે જે બ્યક્તિમા અનન્ત વિજ્ઞાન અને અતીત દોષ દરી તેતુ વચન અબ્યભિચારી હોવાથી તેમનાં સિદ્ધાન્તતુ ખડન કોઈ કરી શકશે જ નહિ

સમાધાન-અમારા અભિપ્રાયને જ તમે હજી સમજી શક્યા નથી અમારુ કહેવું એમ છે કે-નિર્દોષ પુરુષદ્વારા રચાયેલ સિદ્ધાન્તજ અખાંડ હોઈ શકે, નહિ કે પુરુષ પ્રપત્ત વિતા (અપૌરુષેય) રચાયેલા વેદો તેમા અસંભારદિ દોષોતુ આહુષ્ય છે જીજ્ઞાસુ કારણ આ પ્રમાણે છે, પોતાના આત્મમાત્રના ઉદ્ધારક મૂક કેવળી અને અતીત કેવળી સિદ્ધાન્તની રચના

કરવામા અસમર્થ છે એટલે તેમનો પણ બ્યવગઠે કરવા માટે મહાવીરને અખાંડસિદ્ધાન્ત વિશેષજ્ઞ દેવામા આવ્યું છે

શકા-તો પછી અમર્ત્યપૂજ્ય વિશેષજ્ઞ કાઠી નાખે, કારણ કે જે હજારમા ઉપર બતાવેલા ત્રણ ગુણે દરી તેમની પૂજા દેવતાઓ જરૂર કરશે

સમાધાન-તમારી શકા સાચી છે, પરંતુ લૌકિક પુરુષોમા દેવતાઓ જ પૂજાય છે એટલે લૌકિક પુરુષોનાં દેવતાઓથી પણ મહાવીર પૂજવા યોગ્ય છે આ વાતને જણાવતા હેમચન્દ્રાચાર્ય પરમાત્મા મહાવીરુ દેવાધિદેવત જાહેર કરે છે (અપૂર્ણ)

વિશેષે કરી ત્યારે શરીર નરમ પડે ત્યારે આરાધનાની વાતો ધારવા લાયક છે. વૈદ્ય, ડોક્ટર, હકીમ, નર્સ, દવા, ઇન્જેક્શન આદિની ધમાલમાં માંદગીને વળત પસાર થઇ જાય તો પરમ શાંતિ કેમ પમાય ? ઉપચારો ક્યાં વિના કોણ રહે છે ? સહુ કોઇ પોતાની શક્તિ પહોંચે એ પ્રમાણે ઉપચાર કરે છે, છતાં જધા સફલ થાય એમ બનતું નથી. કારણ કે જધા ઉદયમનું પરિણામ ભાગ્યાધીન છે ત્યારે ધર્મ માટે કરેલા ઉદયમનું ફળ વર્તમાનમાં શાંતિ અને લવિષ્યની સુધારણા હોવાથી ત્યાં જ વિશેષ પ્રયત્ન કરવા લાયક છે.

માંદા માણસને પણ વહેમ લાવી ધર્મને આરાધનાની વાતોથી દૂર રાખવા એ હિતનો માર્ગ નથી. આરાધનામાં ઉપયોગી સ્તવનો, સંભળવો, આધ્યાત્મિક પદો કે બીજા લખાણો માંદગીને વધારનારા અગર મોતને નજીકમાં લાવનારા નથી. એના માટે વહેમ હોય નહિ. આરાધનાની વાતો સંસ્કારી કુલમાં હંમેશાં ચાલુ જ હોય. એનાથી રોગમાં શાંતિ પમાય અને મૃત્યુ અચાનક ભેટે તો સુરક્ષી ન આવે. માટે માંદાની માવજત કરનારાએ દવા અને કુંટનો રસ વિગેરે પાણી સાથે ધર્મનો રસ અવારનવાર પાવાની અત્યંત જરૂર છે. જૈન કુલમાં જન્મ પામવાની મહત્તા એમાં જ છે. આણુ-ખાણુ વાતાવરણ એવું કુંદર કરી નાંખવું કે કોઇ પણ ધર્મ સિવાય બીજી વાત ભેલે જ નહિ. વિશેષ હોય ત્યારે શોષીદારની વધારે જરૂર તેમ જ શરીરમાં રોગ વધી પડ્યા, આર્તધ્યાન વિગેરેનો અવસર આવી પહોંચે ત્યારે તેમાંથી બચાવનાર ધર્મની વાતો જેમ જાને તેમ વિશેષ પસંદ કરવી ભેદ છે. માંદાના સાચા હિતકારી તે જ કે તેની પાસે તત્ત્વજ્ઞાન, વૈરાગ્યની વાતો કરી મરણનો ભય તેના મનમાંથી દાદી નાંખે. શરીરરૂપ જોખાના પ્રેમ કરતાં એના માલીક આત્માનો પ્રેમ એ મહાન વસ્તુ છે. જેને

આત્માનો પ્રેમ હોય તે જોખાની સાચમણી માટે આત્માને ભૂલી ન જાય.

કેટલાક અજ્ઞાની જીવોએ પુન્યપ્રકાશના સ્તવન આદિ આરાધક લાવને ખીલવનારા પદાર્થોને ભૂલી જ રીતે જોખમ્ય, એને વાધ જેવા માન્યા, એથી “હવે હવે પુન્ય પ્રકાશનું સ્તવન સંભળાવી દીધું”, થઈ રહ્યું, આવી બન્યું” એવી બાલિય વાતો કરનારા પણ હોય છે. એ સ્તવન વિગેરે તો તદ્દન નિરાણીપણામાં રોજ, નહિ તો અવસરે વાંચવા, સાંભળવા, વિચારવા લાયક છે. એ ભૂલી જવાથી માંદો પણ એમ જ માને કે “હવે જધાએ મારી આશા મૂકી, સ્તવન સંભળાવવા માંડ્યું”, અરે રે ! હું મરી જઈશ ? આ જધાનું મારા વિના શું ધંધે ? મારા વેપારધંધા, બંગલા, કારખાનાં, ગાડી, મોટરો વિગેરે કોણ સંભાળશે ? બધું મૂકીને આદ્યું જવું પડશે ? ” આવી અનેક ચિંતામાં પડીને પોતાનું સાચવવાનું મૂકી જઈ આર્ત-ધ્યાનમાં પડી જાય છે. “કોઈ પણ પ્રકારના વહેમ વિના ગમે તે વારે, દિવસે કે રાત્રે, ગમે તે તિથિએ ધર્મ આરાધનાની વાતો સાંભળવી, સંભળાવવી, વાંચવી, વંચાવવી મહાહિતકર છે” એમ માનીને આરાધનાને ઉપયોગી કોઈ પણ વસ્તુ શાંત ચિત્તે સ્પષ્ટપણે એકાગ્રતાએ વાંચવી અગર સંભળાવવી. આલુણાલુના માણસોએ પણ બીજી આડીઅવળી વાતો, શોક, ચિંતા, ધમાધમી આદિ છોડીને આ વસ્તુ સાંભળવામાં તદ્દીન થઈ જવું. જેથી આખું દેશમાં જૈન-કુલમાં જન્મ પામવાનું મહત્ત્વ જાળવી રાકાય. સમાધિમરણનો માગણી કરનારે બીજાને સમાધિ મરણ આપવા માટે પૂર્ણ સહાયક બનવું ભેદ છે. મહાસતી મદનદેવણાએ પોતાના પતિને ઉત્તમ નિર્ધામણ કરાવીને દેવલોકમાં મોકલ્યા હતા, એ વાતને વિચારી દરેક રનેહીએ પોતાના રનેહીનું મૃત્યુ સુધારવા પૂર્ણ પ્રયત્નશીલ રહેવું જોઈએ. (“અંતમમત્તી આરાધના” પ્રવિનકામાયી)

યાત્રાના નવાણું દિવસ.

સેખક-મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી

અગ્રીયાંગના અનુસંધાનમા—

પૂજ્ય સંત ! આજ હું ધારુ છું કે આપ શ્રીને કંઈક મોડું થયું છે. સુખશાતા તો વર્તે છે ને ? રોજ આપ પછી વિવળથી આવનાર હું આજ તો આમ તેમ ફરી, કુદરતે પાથરેલ નૈસર્ગિક શાંતિનો અનુભવ લેતો માર્ગપ્રતીક્ષા કરી રહેલ છું

જિજ્ઞાસુ ભાઈ ! તારી વાત સાચી છે રોજ કરતા આજે હું મોટો પડ્યો છું બે કે ધર્મશાળાથી તો દૈનિક સમય મુજબ જ પગલા ભરેલા પણ હુંગરના પગથાળ ચઢતા યાત્રાળુ વર્ગની વિચિત્ર કહાનીઓએ મારું લક્ષ્ય એ ર્યું અને એ સાબળવાથી મારું મન વિચાર હિલોળે ચઢ્યું એટલે જ ગતિમા મદતા આવી આમ

૨૪ આવશ્યક	મૂત્ર	મૂળ સૂત્ર	મૂળ શ્લોક ૧૦૦
વિશેષાવશ્યક	"	"	" ૫૦૦૦
પાક્ષિક	"	"	" ૩૦૦
આધનિર્ચુક્તિ	"	"	" ૧૧૭૦
૨૫ દશવૈકલિક	"	"	" ૭૦૦
૨૬ પિંડમિર્ચુક્તિ	"	"	" ૭૦૦
૨૭ ઉત્તરાધ્યયન	"	"	" ૨૦૦૦

યવાથી ધર્મધ્યાનની પળો શુભાવવી પડી, છતાં બદલામા વર્તમાન જૈન સમાજના નર-નારી વર્ગમા જે રીતતુ માનસ વર્તે છે એનો અનુભવ થયો તે દુર્લક્ષ કરવા જેવો નથી જ
તો પછી શુરુછ, આજે ચર્ચામા જ આગળ વધીએ

ના, ભાઈ ! એ વાત વિચારવી જારી અને એ ઉપરથી લેવો જોઈતો બોધપાઠ નક્કી પણ કરવો, છતાં એ આગળ ઉપર આજ તો ચાલુ વિષયના પ્રવાહમા જ ડગ ભરવાના અંગ ઉપાગ મળી ત્રેવીશના અઠ મુધી પહોંચ્યા એ પછી મૂળ તથા છેદસ્ત્રો અને પયજ્ઞા સંગ ધે ટૂંકમા જણાવુ વિચેદ ગયેના બારમા અંગ દષ્ટિવાદમા જે પવિત્ર ચોદ પૂર્વોનો સમાવેશ કરાયો હતો એ સંબંધમા પણ કંઈક કહું

ચમત્કારી, અતિ સૂક્ષ્મ પદા
ર્થોનુ તેમજ નય વિશેષ સંબંધી
તથા ઐતિહાસિક બાબતો
સંબંધે અને બીજી કથન
મનકપિતા પૂજ્યેશ્વર્ય ભવાચાર્ય-
રચિત સાધુજીવનના આચાર-
સૂચક ટકાણી શ્રદ્ધ
સાધુજીવનમા શુદ્ધ આહાર
અંગેનુ સ્વરૂપ.
છત્રીશ અધ્યયનોમા જુદા જુદા
વિષયો પર દહાન્ત યુક્ત હૃદય
ગમ બોધ.

૨૮. કશાશુતરકંઠ	"	"	"	"	૧૮૩૦	૫૬ વિભાગ સમાચારી અને સાધુ
૨૯. જૃહતકંઠ	"	"	"	"	૪૭૩	ગણ અંગોના પ્રાપ્તિવિધિ, ની
૩૦. વ્યવહાર કંઠ	"	"	"	"	૬૦૦૦	મહત્વની ગણતો સંગ્રહી.
૩૧. પંચકંઠ	"	"	"	"	૧૧૨૩	
છતકંઠ	"	"	"	"	૨૦૫	
૩૨. નિશિથ.	"	"	"	"	૮૧૫	
૩૩. મહાનિશિથ	"	"	"	"	લઘુવાચના ૩૫૦૦	
૩૪. અનુચરણ પચના	"	"	"	"	૬૪	ચાર ચરણ સંગ્રહી અધિકાર.
૩૫. આહર પ્રત્યાખ્યાન.	"	"	"	"	૮૪	રોગી માટે પચખાણુ વિધિ.
૩૬. ભક્તપરિણા	"	"	"	"	૧૭૧	અનશન વિધિ.
૩૭. મહાપ્રત્યાખ્યાન	"	"	"	"	૧૩૪	મોટા પચખાણુનું સ્વરૂપ.
૩૮. તંદુલવેપાલીય	"	"	"	"	૪૦૦	ગર્ભાદિ સંગ્રહી વિચારણા
૩૯. અંદ્રવેધ્યક	"	"	"	"	૧૭૬	અંદ્રવેધ્યનું સ્વરૂપ.
૪૦. ગણિવિદ્યા	"	"	"	"	૧૦૦	જ્યોતિષ કથન.
૪૧. મરણસમાધિ	"	"	"	"	૬૫૬	મરણવેળા સમાધિ ટકી શકે
						એવી વિચારણા.
૪૨. દેવેન્દ્રસ્તવ	"	"	"	"	૨૦૦	દેવો સંગ્રહી કથન.
વીરસ્તવ						
૪૩. ગમ્હાચાર	"	"	"	"	૧૨૮	ગમ્હ સંગ્રહી સ્વરૂપ
સંસ્તારક	"	"	"	"	૧૨૨	સંધારના મહિમા સંગ્રહી કથન.
શુલિકા વી. સાહિત્ય						
૪૪. નંદી સૂત્ર	"	"	"	"	૬૦૦	પાંચ જ્ઞાન અંગે વિસ્તારથી
						વિવેચન.

૪૫. અનુચોગદ્વાર સૂત્ર " " " ૧૮૬૬ સામાયિક વિ ઉપર વ્યાખ્યા.

કેટલીક જગ્યાએ એક કરતાં અધિક નામ બાકી એ સૂત્રોમાં ઘણું ઘણું કહેવાયું છે અને મૂક્યા છે એ કયાં તે તદ્વિષયિક હોઈને જુદા જુદા વિદ્વાનોદ્વારા નિર્ધારિત-સાધ્ય-અથવા તે ગણનાની લિખતા આશયીને સમ-ચૂલિ કિંવા દીકરગી ધયેલી છે તેમાંની ઘણી જવા. પીરતાલીશ આગમનો ઉદ્દેશ જ્યાં જ્યાં જરી પાટણ, પાંભાત, સુરત આદિનાં જગ-કરાયેલો હોય ત્યાં ઉપરના સૂત્રો સમજવા-ભંડારોમાં તેમજ નેસલમેર-અમદાવાદ અદિ-અહીં તે સામાન્ય સ્વરૂપ નિર્દેશ માત્ર છે; શહેરોમાં આજે મોજુદ છે.

૧ ઉત્પાદપૂર્વ પદ સંગ્રહ એક કોડ પદ સર્વદ્રવ્ય અને સર્વ પદાર્થોના ક્રમ-સં-
૨ આશાયણીપૂર્વ " છનું લાભ પદ ઉપર માત્રક દ્રવ્ય-પદાર્થો સંગ્રહિત છે

૩ વીર્યપ્રવાહપૂર્વ "

- ૪ અસ્તિનાસ્તિપ્રવાદપૂર્વે ,, માઠ લાળ ધર્માસ્તિકાયાદિ દ્રવ્યો આશયી-અસ્તિત્વ નાસ્તિત્વ
સ્વરૂપ-પરરૂપ આદિ વિચારણા
- ૫ જ્ઞાનપ્રવાદ પૂર્વે ,, એક ન્યૂન એક કોડપદ મતિ વિ. પાચ જ્ઞાનતુ વિસ્તારથી કથન
- ૬ સત્યપ્રવાદ પૂર્વે ,, એક કોડ છ પદ સત્ય સયમ વચન અ ગે વિસ્તૃત વિચારણા.
- ૭ આત્મપ્રવાદપૂર્વે ,, છવીશ કોડ પદ આત્મા-જીવ વિષે સાતસો નય-મતોથી સુક્ત વર્ણન
- ૮ કર્મપ્રવાદપૂર્વે ,, એક કોડ ને એશી હજાર પદ જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મ
પ્રકૃતિ-સ્થિતિ-અનુભાગ-પ્રદેશ સ બ ધી વિચારણા
- ૯ પ્રત્યાખ્યાનપ્રવાદપૂર્વે,, ચોરાશી લાળ પદ. ત્યાગવા લાયક વસ્તુઓ સંજ્ઞાથી વિસ્તૃત
વિવેચન
- ૧૦ વિદ્યાનુપ્રવાદપૂર્વે ,, એક કોડ દશ લાળ પદ. અનેક ચમત્કારી વિદ્યાઓનું વર્ણન.
- ૧૧ અવધ પૂર્વે ,, છવીશ કોડ પદ. જ્ઞાન-તપ સંયમ વિ. સ બ ધી શુભરૂપ અને
સર્વ પ્રમાદો સ બ ધી અશુભ વિશે કથન.
- ૧૨ પ્રાણાયુ પૂર્વે ,, એક કોડ પચાસ લાળ પદ પાચ દ્વિયાદિ દશ પ્રાણ સ બ ધી
વિસ્તૃત કથન
- ૧૩ ક્રિયાવિશાળ પૂર્વે ,, નવ કોડ પદ કાયિકી ક્રિયા-સયમ ક્રિયા છ દ્વિક્રિયા વિ. બાળતો.
- ૧૪ લોકજિહ્વસાર પૂર્વે,, સાઠાબાર કોડ પદ શ્રુતજ્ઞાન આદિનું તેમજ સર્વોત્તમ સર્વાક્ષર
જાણવા સંજ્ઞાથી લખિં સ બ ધી વર્ણન

આમ જૈન ધર્મના પવિત્ર ગ્રંથોની રૂપરેખા જૈન ધર્મ વિષયક વિવિધ પ્રશ્નોત્તર નામના ગ્રંથના આધારે જણાવી છે. શ્રીકલ્પસૂત્રમા ચૌદ પૂર્વો લખવા સારુ જે શાહી અ ગે હાથી-આનુ પ્રમાણુ બતાવ્યું છે તે આપણા સરખા બાળજીવોની સમજ માટે છે નથી તો એટલી શાહી કોઇએ એકઠી કરી અને નથી તો ઉપર મુજબ પૂર્વો કોઇએ લખ્યા. કેવળ સમજવાનું એટલું જ કે જ્ઞાનરૂપ દરિયો અગાધ છે આજે જે કંઈ ઉપલબ્ધ થાય છે એ તો સાગરની સરખામણીમા ગાગર જેટલું જ એનો ઉપયોગ આત્મશ્રેય અર્થે કરવાનો હોય એ અ ગે વાદ-વિવાદની અઝંટમા પડવાનું હોય જ નહિ

શુકદેવ ! ઉપર બતાવ્યા એ સિવાય તત્ત્વાર્થ સૂત્ર, ઉપદેશમાળા આદિ બીલા પણ ગ્રંથો દ્વિગોચર થાય છે. વળી એ ભગવતના નિર્વાણ પછી અદ્ય કાળ વ્યતીત થયે રચાયેલા છે

એનો કેમ પીસ્તાળીસ આગમમા સમાવેશ નહીં કરાયો હોય ?

વળી પ્રતિવર્ષ જે બારસા સૂત્ર પર્યુષણપર્વના દિનોમા સભળાવાય છે એનું નામ પણ ઉપે રની યાદીમા નથી. જો કે એ ચૌદપૂર્વો શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી રચિત છે અને પૂર્વમાથી ઉદ્ભવેલ છે એ વાત તો નિશ્ચય છે.

ભાઈ, મે શરૂઆતમા જ જણાવ્યું હતું કે જે જે વિષયો અ ગે પ્રશ્ન ક્રિયા આલાપસંલાપ ગણુધર મહારાજાએ ભગવત શ્રી મહાવીરદેવ સાથે થયા, અને એમા જે જે વિષયો મર્યાદા કિંવા શુદ્ધ તીર્થ કરદેવે સ્વમુખે વર્ણવ્યા એની અગ-ઉપાગ્રમા તો વાનકીરૂપ ગૂચળી છે જ્ઞાન જેટલું અગાધ છે કે એ સર્વને લિપિમા ન ઉતારી શકાય, એમા પણ આ સર્વ આરંભ કરવામા આવ્યું ત્યારે કેટલા વર્ષો વીતી ગયા હતા એમાં સમાવેશ કરવાનો કે નવસર્જનને

કેટલાક સદ્બોધક દર્શાવો.

(ગતિક પૃષ્ઠ ૮૭ થી ૮૨)

બોલે નહિ તો ગુરસો મરે.

(૫) ધરમા સ્ત્રી પુરુષ બેજ માણસ દના અને તે બંને અરસપરસ દમોચા લખા કરતા હતા એક દિવસે તે સ્ત્રીએ પોતાની પાડોસજીની પાસે જઈને કહ્યું કે- ' જહેન, મારા પતિનો સ્વસ્થાવ ખૂબ જ ચીડિયો છે એ જ્યારે ને ત્યારે મારી માથે લજા જ કરે છે અને અમારી બનાવેલી રસોઈ ગખરે છે. ' પાડોસજીે કહ્યું ' અરે એમા તે શી મોની વાત છે ? મારી પાસે એક એવી અચૂંક દવા છે કે જે તમારા પતિ ગુરસે યાવ અને છડે ત્યારે તમે મોઢામા ભરી રાખશો તો એ તુરંત જ ચૂપ રહ જશે ' પાડોસજીે થીથી ભારીને દવા આપી તે સ્ત્રીએ પોતાના પતિના ક્રોધ વખતે તે દવાની બે ત્રણ વાર પરીક્ષા કરી અને તેમા સારી સફળતા મળી ત્યારે ખૂબ ખુશ થઈને તેણે પાડોસજીની પાસે જઈને કહ્યું ' જહેન, તમારી દવા તો મારે અમરહારક છે, તેમા કંઈ વસ્તુઓ આવે છે તે મને ખતાવી દો, તો હું પણ તે બનાવી લઉં ' પાડોસજીે હસીને કહ્યું ' જહેન, હીથીમા શુદ્ધ જલ સિવાય બીજું કંઈ નહોતું ખરુ કામ તો તમારા મીને કહ્યું છે મોઢામા પાણી ભરવાથી તમે બે લી નહોતા રકતા એટલે તમારા રાત રહેવાથી તેને ક્રોધ પણ ચાલ્યો ગયો. જાસ, એક મૌન સધળા દુખ હરે, બોલે નહિ તો ગુરસો મરે ' એકનાથજીને અક્રોધ.

(૬) એ વખત કેટલાક દુષ્ટ લોકોએ જાહેર કહ્યું કે જે કોઈ એકનાથ મહારાજને ગુરસે કરશે

ઓહુ મહત્વ આપવાનો પ્રશ્ન ઉદ્ભવતો જ નથી. વળી એ ઉપરથી એમ પણ માની લેવાનું નથી કે ભગવંત શ્રી વર્ધમાને માત્ર આટલું જ કહ્યું હશે કિંવા જે કંઈ છે તે બધું આટલામા જ સમાયેલું છે.

અલબત્ત, એટલું સાચું છે કે જે ઉપલબ્ધ થયું અને થયારૂં થતા સ્વચ્ચાચું એને લક્ષમા રાખી પાટપરપરામા થયેલા વિદ્વાન સૂત્રિય ન લોકો, નિષ્વ્રાત સતોએ પોતાની પ્રસાદાર

તેને જમો રૂપિયા ઇનામ આપવામા આપમે એક બલજી સુરકે ખીડું ઉઘાડ્યું તે બીજે દિવસે સવારમા એકનાથજીને ધરે પહોંચ્યો તે વખતે એકનાથજી પૂજાપાઠ કરી રહ્યા હતા તે તો હાથ પગ ધોયા વગર અને કોઈને પૂછવામાગયા વગર સીધો પૂજાગૃહમા જઈને તેના બોળામા બેસી ગયો. તેણે કહ્યું ' હવે કે એમ કરવાથી એકનાથજીને જરૂર ક્રોધ થશે જ, પરંતુ તેણે હસીને કહ્યું ' સાહ, તમે જોઈને મને બદ્ધ આનંદ થયો. મણા ૫ માણસો મળે છે પરંતુ તમારો પ્રેમ તો વિલક્ષણ છે ' એ તો આ સામગ્રીને સ્તબ્ધ જ થઈ ગયો, જોષ જ રહ્યો. એને થયું કે ક્રોધ કષાવલો ખૂબ કડિન છે પણ એને તો બસો રૂપિયાનો સોભા હતો તેથી ફરીવાર ખીજો થન કવનો નિચાર કર્યો ભોજનક્રમયે તેનું આસન એકનાથજીની પાસે જ ગ્રામમા આવ્યું ભોજન પીરસાઈ ચુક્યો ઘી પીરસવા માટે એકનાથજીના પત્ની આગ્યા તે જેરી બાણજીની યાગામા ઘી પીરસવા ગઈ કે તરત જ બાણજી તેની પીઠ પર ચડી ગયો. એકનાથજીએ તેની પત્નીને કહ્યું- ' જોજો બાણજી ક્યાંક પડી ન જાય. ' તેણે હસીને કહ્યું ' ખીજ રાખવાનું કાલ નથી મને તો હોમ્યાએને પીઠ પર બેલાડવાની ટેવ છે આ હોમ્યાને હું કેરી રીતે પારી દેશ ? ' આ જોષ સામગ્રીને બાણજીની બધી આશા તૂટી ગઈ તે એકનાથજીના ચરણે પડ્યો અને તેની હામા માત્રવા લાગ્યો.

તુકારામજીની ગાતિ.
(૭) એક વખત સત તુકારામજી ખેતરમાયા

એમાના લિલ્લ ભિન્ન વિષયોને ચાલુ કાગને અનુલક્ષી હીમ્દીક પ્રમાણમા છડ્યા. એ ઉપર નવમજન કર્યો ' વહેતા પાણી નિર્મળા ' એ ઉક્તિ સુજબ આ સાહિત્ય ચરિતા વિસ્તૃત રીતે અદ્ભુત માર્ગે વહી નહીં છે એનો લાભ લેના આત્મભ્રમ સાધી શકે છે ભગવતની પુનઃ ઉચ્ચરણેલી વાણીમા દ્રવ્ય-સેત્ર-કાગ-ભાવ ચમુ સમ્મે ગણવાની વાત હતી. એ ન જૂલાય તો બેટો પાગ થવાનો જ વધુ આવની દાલે (ચાણ)

સંસ્કૃતિના સાંઠા લઈ જતા હતાં રસ્તામાં જે લોકોએ માગ્યા તેને સાંઠા આપી દીધા એક સાંઠા ખાઈ ગયો તે ઘરે પહોંચ્યો ધરમાં ગરીબાને નીધે બોળ્યુંને. અભાર હતો વળી તેની ઓ ધણી કંક રવલાવતી હતી તેણે તેના હાથમાંથી સાંઠા ચૂટવી લીધા અને ખૂન જોરથી તેના પીઠ પર માર્યો સાંઠાના બે ટુકડા થઈ ગયા તુકારામજીએ દસીને કહ્યું, “મારે ખાવા માટે બે ટુકડા કરવા જ પડત તમે જ તે કરી આપ્યા એ ધણી સારું કયું”

સોફેટીસના કોર પર વિજય

(૮) મીસના મહાપુરુષ સોફેટીસની ઓ ભાર કળિયા મેર હતી એક દિવસ તેણે કોધાવેશમાં આવીને પોતાના પતિ ઉપર એકા પાણીની ડાલ ફેંકી તે વખતે સોફેટીસે શાંતિપૂર્વક દસીને કહ્યું ‘મજાના પછી વરસાદ થવો જ નોઈએ’ એક દિવસ ફેટલાક સગાવહાસાની લાજરીમાં તેણે સોફેટીસના મોઢા ઉપર તમાચો માર્યો સગાવહાસાએ તે ઓને ચિદ્વા કરવા માટે સોફેટીસને ખૂન ઉરકેયો પરંતુ તે યુરસે થયો જ નહિ તેણે કહ્યું ‘હું તમારી સમક્ષ તમાસો કરવા ઇચ્છતો નથી કે તમે મોઢા દૂર જમા રહીને જ્ઞેયા કરો અને શેરીના કુતરાને લડતા જોઈને જેમ ખાગેક તાળી પાડે છે તેમ તમે તાળીઓ પાડો”

શાસ્ત્રીજીની સહનશીલતા

(૯) ૫ વિશ્વનાથ શાસ્ત્રી મ માળના સુપ્રસિદ્ધ પડિત હતા એક વખત તેઓ ફેટલાક પડિતોની સાથે એક વિષય પર શાસ્ત્રાર્થ કરી રહ્યા હતા વિરુદ્ધ પક્ષની દાર યવા લાગી ભારે તે પક્ષના એક પડિતે નાક ઊંડીને શાસ્ત્રીજીના મો પર ફેંક્યું શાસ્ત્રીજીએ સુરત મો સાફ કરીને દસીને કહ્યું “આ તો એક ધણુ માટે અપ્રાસંગિક વિષવાતરની વાત થઈ મર્ષ હવે એને જૂનીને ચાલો, આપણા મૂળ વિષય પર ધ્યાન આપોએ” શાસ્ત્રીજીની આ સહનશીલતા અને ક્ષમા જોઈને વિરુદ્ધ પક્ષવાળાએ શરમિદા બનીને પોતાની દાર રવીકારી લીધી

નાવેરની શિખામણ

(૧૦) નાવેર નામના એક આર્ય સજ્જન પાસે સંરસ ધોડા હતો દાદર નામના એક માણસે પોતાના ઊંટના ખડસામાં તે ધોડા લેવાની ઇચ્છા

કરી પરંતુ નાવેરને એ ધોડા ખૂન વહાલો હતો તેથી તે આપવાની તેણે ના પાડી દીધી, તેથી દાદરે તે ધોડા તેના પાસેથી પકાવી લેવાની ખીંછ યુક્તિ રચી એક દિવસ નાવેર તે ધોડા ઉપર બેસીને ખદાર જતો હતો, તે નજીતા જ દાદરે હોશિયારીથી વેશપવેશ કરીને ફાટેલા કપડાં પહેરી તેના રસ્તામાં બેસીને ખસાળ રીતે ઓખારવા લાગ્યો નાવેર ત્યાંથી પસાર થતો હતો તે વખતે ગરીબ માણસને જોઈને તેને દયા આવી તેને નજીકના ગામ સુધી પહોંચાડના માટે તેને ધોડા ઉપર બેસાડી દીધા અને પોતે પગે આવવા લાગ્યો ધોડા પર બેસતા વેત દાદરે આણુક લગાવીને ધોડાને પૂર ઝડપે ચલાવ્યો અને કહ્યું કે-તમે મને સીધી રીતે ધોડા ન આપ્યો એટલે મેં ચતુરાઈથી લઈ લીધી નાવેર ખૂન પાડીને તેને કહ્યું, પ્રભુ ઇચ્છાથી તમે મારો વહાલો ધોડા વચ્ચે લીધો છો તો બસે, લઈ જાઓ, તેની ખૂન સભાગ રાખજો પણ ખજરદાર આ દાકાગીરીની વાત મીઠા કાઢીને કહેશે મા, નહિ તો દીન, કુખી અને ગરીબ લોકો પર દયા કરનાર લોકો મદદ કરતા અચકારે અને ગરીબ લોકોને સહાયતાથી વચિત થતુ પડશે

નાવેરના આ શબ્દોથી તે ખૂન ધરમાઈ ગયો અને તે જ ક્ષણે પાછો ફરીને તેને ધોડા આપી દીધા તે તેની સાથે હંમેશની મિત્રાઈ સાધી

નોકરો પ્રત્યે શિક્ષાના સૂત્રાવ

(૧૧) હુમલીના સરકારી વડીલ થી સંશ્લેષણ એક વખત જેક માસના સખત તાપમાં ભાડૂતી માડી કરીને કોષ સળધીને ધેર ગયા તેઓ જેકામે ગયા હતા તે એવું કામ ન હતું કે તે માટે તેમને પોતાને જપ્ત પડે તેઓ કોષ નોકરને ચિઠ્ઠી લખીને મોકલી શકે એમ હતા સળધીને ધરે પહોંચ્યા પછી કોષએ તેમને પૂછ્યું, આવ્યા નહીવા કામ માટે આવ્યા સખત તાપમાં આપ પોતે કેમ આવ્યા ? તેમણે કહ્યું, પહેલાં તો એવે વિચાર હતો કે કોષ નોકરને મોકલું પણ જ્યારે મેં જોયું કે તાપ ધણું સખત છે ત્યારે કોષ નોકરને પગે ચાલીને મોકલતાં મારું મન માન્યુ નહિ અને હું પોતે મારી બાડે કરીને આવ્યો આવ્યો

Admission of error-ભૂલનો સ્વીકાર
સ્વસન્નાતો સ્વીકાર કરે-મુશ્કેલ છતાં હિતમંદી છે

નં. ૪ માણસ ઊંધતો હોય તેને પૂછીએ કે કેમ બાઈ! સુષ્ટ ગયા કે તેના જનાણમાં તે કહેશે કે-ના રે! બરાબર જાય છે આવા ઊંધવા માણસ પાસે સાચો જવાબ મેળવવો જોઈએ મુશ્કેલ છે તેટલો જ બૂલનો સ્વીકાર કરાવવો કે કન્યે મુશ્કેલ છે માણસમાં અભિમાન એવી વસ્તુ છે કે જેને પોતાની બૂલ જણાય, છતાં એનો સ્વીકાર કરવામાં સકામ થયો, એ બહાના કાદો, ખીલ પર આજ લગાવશે, પણ સરળતાથી પોતાનો વાક કે ગુન્હો એ કબૂલ કરશે નહિ પોતાનો વાક કે વાચો માણસ જોઈ સકતો નથી, તેનું કારણ તેના ઊંધા ચરના અને સરળતાનો અભાવ જ હોય છે

અને પ્રાણી બૂલને પાત્ર છે જાણતા અજાણતાં એ અનેક બૂલો કરી બેસે છે અને પછી એને બૂલ જતાવામાં આવે ત્યારે કદાચ એ મમજી જાય, તો પણ એ બદલ જાને કે મરણ રસાવે પોતાની બૂલનો સ્વીકાર નહિ કરે અને આકાશવળા અનેક બચાવો કરશે, એ નીચા પર આરોહ મૂકતા લઈ ચાક જશે, પણ સરળતા પોતાની બૂલ યથા ગતિ છે એ વાત કબૂલ નહિ કરે એ સામનો કરવા કે ખીજને સહોતવા મડી જશે, પણ પોતાની બૂલ યથા ગતિ છે એમ દહેતા એનું નવનેજા પછી જીવરી જશે, કારણ કે બૂલનો સ્વીકાર કરવામાં એ પોતાના મોરવનો ધાત મળે છે, પોતાના સ્વમાનની દાખલાનો હામ થતો દેખે છે અને કમરના સ્વીકારમાં એ અપમાન માની બેઠે છે

અને ધર્મદષ્ટિએ જોતાં પ્રતિક્રમણ એટલે ફિસરાત પણ, ચાતુર્યાસ કે વાંની રખતાએને સભારી તેનો સ્વીકાર અને કવિરમા તે બૂલોનું પુનરાવર્તન ન થતા દેવાની ભાવના જ છે આવા દ્રવ્ય પ્રતિક્રમણ કરનાર પણ ઉઘાડી બૂન મમજાય તેનો સ્વીકાર જરૂરી નહિ કરે આ મનની નવજાઈ છે, સંપન્નો અદ્ય ભાવ છે, મનોવિકારી પરીક્ષા, નિદાન કે ચિકિત્સાની ગરદાજરી અને પ્રમાતરણને ને ગરતામાં પડેલ ઠોકરો છે સાચા આત્મમાર્ગને અનુસરનારમાં તો એટલી સાદગીકતા થો કે એ પોતાની બૂલ જુએ કે યરમાઈ જાય, આત્મ સામે ક્ષમા માગે, ઊઘાડી રીતે ખમતખામખા કરે, બદલે રીતે મારી માગે અને સગળ ભાવે આતરના ઊંઘાણમાંથી બેદ જતાવે એટલે જૂલનો સ્વીકાર કરવો રૂબરૂવી રીતે મુશ્કેલ લાગે તેવી બાબત હોવા છતાં જેની નજી અતર આત્મા તરફ હોય, જેને પોતાના વધારાની ખેવના અને ઘીન દોષ, દુન્યવી દષ્ટિ કરતા જેની આતર દષ્ટિ ખીલેલી હોય, તે તો સરળતાથી જૂલનો સ્વીકાર કરે અને એ સ્વીકારમાં રહેલ આનંદનો અનુભવ કરે જૂલ સ્વીકારથી માણસ નવજો કે દલકો થતો નથી, મુશ્કેલ ગુણ ગળાનો નથી વીગ મદાદર હોય તે જ જૂલનો સ્વીકાર કરી શકે છે અને તેવા સ્વીકારમાં જેને મોજ આવે તે સરળતાથી સહાર તરી નમ છે, ઉમંગથી નાવને સાખ્ય સ્ખીય લઈ જાય છે અને પોતાનો કદાચકારી મારો સ્વસન્નાતા અંગી કારમાં જ છે એમ સમજી જાય છે

(૫૨) •

Sneer-મરકટી

મરકટી-ટોકડીને ખમી ખાતી એ મુશ્કેલ છતા હિતકારી વાત છે

ન પા. કોઈ ટોકડી કરી, દહા ઉઘાવે, દીકા કરી આળા પાડે, નાક ઊંચુ કરી કે બીજી કોઈપણ રીતે તિરસ્કાર બતાવે માર્મિક વચન બોલે, ટોળ કરે, મહેણા ટોણા આપી આપણે બોલે છમનો એન ઉતારે, પેતાની મોટાઈ બતાવવા હાસી કરે, તિરસ્કાર બતાવવા ઉપહાસના વચન બોલે, -આ સર્વ મરકટી-ટોકડી કે કહીના કક્ષામાં આવે

માણસ નાનો પ્રોટા, ગરીબ તવગર, કીડીનો ખાધેલો કે મોટરમાં ફરનારો હોય, એના ધર આગમ સે'કેડોની આવાજ હોય કે એ પોતે પારકે ઘેર ધક્કા ખાતો હોય-મને તેવો માણસ હોય તેને સ્વમાન જેવી બીજી સ્ત્રીજ ઓઢવતે અરી જરૂર હોય છે. ગરીબના માથામાં પણ આંગળી ખૂચતી નથી અને જાહેર તિરસ્કાર, અપમાન કે બદનમી ખમી ખાવાની તેવડ ભાગ્યે જ કાંઈમાં હોય છે 'એ પ્રોટા હોય તો એના ધરનો।' એ વનજી સાધારણ રીતે સારત્રિક હોય છે એકાતમા એકાદ ધોન ખાવાની તેરડવાળા પછી જાહરમાં પેતાની જાતને પજી ઉતારી પાડવા સાચો પ્રોટા પ્રવર્ત કરે તો ઘરત સામે પાડતે બેસી જાય છે અને આવી દલપટી મરકટી સહન કરતી એ તેટલા મોટા બુદ્ધિ મુક્ત બાળક છે, 'પણ જે ખરા ધર્મપ્રિય માણસ હોય છે તે મરકટી કે દાસ્યને પજી ખમી ખાય છે. એનામાં એટલી અદ્ભુત શક્તિ હોય છે કે એને પેતાને મનમાં જરાએ દુ ખ પજી લાગતું નથી, કોઈની સામે કોઈ કરવાનું એને મમત્તું નથી અને તાપ, ઉપતા કે સામનો કરવો એને ઉચિત લાગતો નથી

એને મરકટી કરનારની દુષ્ટા આવે છે, એને દહા કરનાર તરફ શાંતિ, રાખવાની સમજણ આવે છે, અને એ સામની કલુના દીનતા તરફ ખેદ બતાવે છે. એ મહેણાના બદનામાં ટોણા મારે નહિ, એ પેતાની જાતને યુરસામાં પાવશ ન કરી મૂકે, એ સામાના દાસ્યથી ભટકી કે ખખડી ન જાય. એ ધર્મવીર પ્રાણી મરકટીનો સામનો ન કરે, મદનકોનો કેસ ન મારે, યુરસામાં દાપ પગ ન અડાળે અને નાપસદગી બતાવીને સામાની ખફગી ન વહેરી લે એ વિષયે વધારે નહિ, ભાટાઈને છુટાછથી જાગવે નહિ અધમતાની સામે દલકાઈનો બોલ ન કાઢે એ પેતાની અપમાત વિચારી સામાના દાસ્યને દસી કાઢે, વિરોધને વધારા ન દે અને પેતાની શુદ્ધિશાઈ અને ધર્મપ્રિયતા બતાવે

આવા પ્રકારની સહનશીલતા મજબૂત બહુ મુશ્કેલ બાળક છે મન પર એમલો કાળજી રાખવો આકરી બાળક છે, પછી જેને ધર્મપ્રિયતા જાગી હોય અને પેતાનો અદ્ભુત આતરવિકાસ સાધવાનો અર્થ હોય તે આવે વખતે પેતાની જાત પરનો કાળજી ખુબે નહિ અને સહનશીલતા અને ધીરજનો રાખતો જરામર બેસાડી આપે કોઈ કરવાથી કે આગ્રીત કરવાથી કાંઈ મગલું નથી, ધોમી સામે ધોમી યાત્રી કૃતિ સદ્વિનિયમ છે, પછી જે તેની ઉપરવટ જઈ જાત પર સમય રાખે, હરખને ખમી ખાય તે સાચો ધર્મ સમજેન છે એમ જાણવું. મુશ્કેલ પ્રસંગમાં જાન પર કાળજી રાખવો અધરો તો છે, પછી એ પ્રસંગે હિતકર-કલ્યાણકારી માર્ગ લેવો એમાં ખુબ લાભ છે, વેરઝેરનો ઉદ્ભવ અટકે છે અને અંતે આત્મિક પ્રગતિ છે

મૌખિક

No 5 It is difficult to face a sneer but it pays to do so

(Thoughts of the Great)

આત્મસાધના.

લેખક—અમરજી માનજી શાહ

(ચતુર્થ પૃષ્ઠ ૭૬ થી શરૂ)

૧૬ આત્મ સાધના બ્યવહારિક, સાસારિક જીવનમાં પણ શું શક્ય છે ? જોને ખરેખર આત્મતાત્વ ગુરૂમયથી યા પૂર્વના સંસ્કારજન્યથી સમગ્ર પરિણમ્યુ' હોય તે આત્માને પ્રજ્ઞાવડે જડથી, પુદ્ગલોથી આત્માને જિજ્ઞ સમજે છે એ બેદ જ્ઞાતી પ્રાપ્તિવડે બ્યવહારને પણ પરમાર્થમય બનાવી શકે છે, અને સ્વાતુચ્ચ આત્મઉપયોગવડે સાસારિક-બ્યવહારિક સર્વ પ્રવૃત્તિને ઉપાધીન ઉપાધિ સમજે છે પૂર્વ કર્મની લીલામાં એ નક્કીનતા પ્રાપ્ત કરતો નથી પણ ઉદાસીનતા સેવે છે એ ઉપાધિમાં સમાધિની સાધના કરે છે. ૨૨-૫૨ વિવેકવડે અંતર્ગત બ્યારો રહી કુલ ઉદયને બેઠે છે. મધ લાવને ગય છે જો મોઢવડે ધાળવા તરફ તેની વૃત્તિ હોતી નથી. આવો સમગ્રદૃષ્ટિ સત્પુરુષ આશ્રય લાવે કર્મલેપ ચડાવતો નથી પણ સવર લાવે રિચા રહી પૂર્વકૃત કર્મની સકામ નિર્ગત જ કરતો રહે છે અને તેમાં જોડલો સમય ઉપયોગ યુક્તિ પ્રમત્ત દલામાં યોગ્ય પ્રવૃત્તિવે છે તેટલો સમય કર્મશ્રવને મદજુ કરે છે અને અપ્રમત્ત લાવે ઉપયોગપૂર્વક સાધના કરતો-આત્મા નિર્લેપ રહી સ્વસ્વભાવના આત્મિક આનંદમાં નિર્વિકલપ રિચગતા પ્રાપ્ત થતાં સદાચિન્તિતો અપૂર્વ સ્વાદ સમજી શકે છે આમ બ્યવહારને પરમાર્થ સાથે જોડવા મત્સાલોદય રસાપજુડું સર્વદા સેવન હો.

૧૭ જગત્ત આત્મા બૂલો પડો છે, જ્યાં ત્યાં સુખની શોધ કરી રહ્યો છે, જ્યાં ત્યાં પીડી રહ્યો

છે, માર્ગદર્શન માંગી રહ્યો છે, મોઢવા અધારામાં અવળે પધે ચડી ગયો છે, જ્યાં ત્યાં સુખ મેળવવા ક્યાં મારી રહ્યો છે. પરમા સુખ શોધે છે, બજારમાં સુખ શોધે છે, સ્વજનોમાં સુખ શોધે છે, ધન ધાન્યમાં મેળમળદમાં સુખ શોધે છે, કપાંચ સુખ જડદ નથી કલ્પિત સુખની લાયામાં ભગિત થઈ અંતે કુખના વિયોગના ગાદ અધકારમાં કુદર્ષ જાય છે, ધરીમાં દર્શિન થાય છે, ધરીમાં મોકમ થાય છે, સાચું સુખ સ્વાધીન સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી, પરાધીનતામાં પીડાઈ રહ્યો છે, ગમ દેવ રધારી વધુ ઊંઘાથુમાં બિતરી રહ્યો છે, જ્યાં ત્યાં હું ને મારું એમ મોઢાવામાં પોતે પોતાને જ બૂલી ગયો છે. મન-ચચન-કાવાના યોગો ૧૨ પુદ્ગલોની વૃષ્ટિથી તૃપ્ત થવા પહી રહ્યા છે, સાચી તત્તિ થતી નથી, જન્મ, જરા, મન્યુના જલથી ઘેરાઈ ગયો છે. પોતે અજર, અમર, શાશ્વત સુખસ્વરૂપ છે એ કલ્પ મન્યુતો નથી. એ સર્વ જાણુવાર યાત્રી આત્મા જ લગવાન છે, પોતે જ પરમત્મા છે, દેદમદિરમાં તે નિગજમાન છે. મોજો-દુનિયો આદિ પોદ્ગલિક સેના એને સ્વાધીન છે એ માર્ગ પામી ગયો છે, અર્થ જાણી ગયો છે, કજ કળી ગયો છે, એ એક જ મનરૂપી પ્રધાનને ઓળ કરી નિર્વિકલપ યદ સ્વતુ-ભરવા મદજુ સુખની સાધના કરી સિદ્ધિને વરે છે.

૧૮ આ દેદ મદિરમાંથી આત્મ જાગવાન નીકળી ગયા પછી એ દેદની શું વિધિ ધાય છે તે તો સૌ કોઈ રોજ રોજ જાતો પ્રતિન ઓ અપ્રતિન કહેવાતા

મગ્ધો દ્વારા મળી શકે છે, ધરનાર તો અમર છે. મરી ફાણુ જાય છે? ખરી રીતે દેહ-પરિવર્તન થાય છે આયુષ્ય નામ જોત્ર આદિ કર્મોની આ દેહ પૂરતી લીના પૂરી થાય છે એટલે નવો રસમ સમ્પન્ન છે અને એ જ આત્મા નવા પુદ્ગલ પર્યાયમાં પ્રગટ થાય છે બાગક, વૃદ્ધ કે યુવાવસ્થા એ આત્માની અવસ્થા નથી, એ પુદ્ગલ દેહની છે એમાં વસનાર જગવાન આત્મા અખંડ ત્રણે કાલમાં રહે છે આત્મા પૌદ્ગલિક દેહાદિ પર્યાયમાં મમત્વ રાખનાર દેહનાં સુખે સુખી અને દેહનાં દુખે દુખી પોતાને માનનાર આત્મા અજ્ઞાની છે આ અજ્ઞાનતા એ જ સર્વ દુઃખ અને સંસારપરિભ્રમણનું સમગ્ર કારણ છે એ દુઃખથી નિવૃત્ત થવા પોતે-પોતાને જાણવાની કળા પ્રાપ્ત કરી લે તો પોતાનું જ્ઞાન-દર્શનમય સત્વરરૂપ સ્વાનુભવમય થાય એ સ્વાનુભવમય સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરવા સદૃશુકે, સત્-શાસ્ત્રોનાં નિમિત્ત કારણો ઉપયોગની યોગ્યતા થતા પ્રાપ્ત થાય અને દેહાન્તિ સંસાર અવધારના બંધન માંથી મુક્ત થઈ સ્વસ્થરૂપમાં રિધર થવા ઉપયોગ વત થઈ ઉપશમ બારમા જોડાઈ, પરવૃત્તિઓથી મહાત્મા અનંત કર્મક્રિયોને ખપાવી સદૃશ આનંદમાં મગ્ન રહી દેહાધ્યાસનો ધ્વસ કરે છે

૧૯ એ દેહમાં પાંચ ઇન્દ્રિયો અને તેનું સચાલન કરનાર મન જે અનંત કાળથી જાત્ય જગવાનને જલ્દનથી જ નાખી રમણી રહ્યું છે તે પ્રણવત આત્મા સમગ્ર જતા તે ધર્મા વહેતો ઇન્દ્રિયોનો પ્રવાહ જે રોકવાથી રોકાતો નથી, તેને સ્વર્માં વદાવવા તેનું વહેણ આત્મસાગર તરફ કરી આત્માના અનંત જ્ઞાન-દર્શન-સુખ-વીર્યમાં રિધર થવા તરફ વાળે છે આંખ સુંદર રૂપો જુએ છે, કુરૂષ પશુ દેખે છે છતાં એ જાને તરફ તેની દષ્ટિ સમ છે જોવાના પ્રવાહને આત્મા બંધ કરતો નથી પણ તેમાં ઇન્દ્રિયો સાગણી અને રાગદ્વેષ નહીં થવા દેતા અમેષ પ્રેમરૂપે એ પ્રવાહ વહેવા દે છે, નાક સુગંધી પદાર્થોની સૌરભ લે છે, કુર્મધીશુકા

પદાર્થો પણ સુધરામાં આવી જાય છે છતાં તે જાને જ્ઞાનમાં હર્ષ-શોકને કરતો નથી નાકના એ સુગંધ કુર્મધ મદ્ય કરવાના પ્રવાહને તે રોકતો નથી તેની પ્રકૃતિ પ્રમાણે તે કાર્ય કરે તેમાં પોને રાગ દેવરડે જોડાતો નથી તે રીતે જ્ઞાનમાં સુદર ત્રાણે તેનાં સંબંધને સાંભળે છે અને કુખ લાગે તેની કટુ વાણી પણ સાંભળે છે તેને તે રોકતો નથી પણ તે વડે હર્ષ-શોક કરીને મંદસ્પર્શિકાને વશ થતો નથી જલવડે સગમ કે વિરસ યાચ્યોનું સેવન કરતાં પ્રકૃતિના પ્રવાહને રોકતો નથી પણ તેમાં ઇન્દ્રિયો આવે કરી રાગ દેવ કરતો નથી તે જ રીતે રપર્ષમાં પણ સમજાવી રહે છે, પૌદ્ગલિક પ્રકૃતિથી પોતાના આત્માને સર્વોગ શુદ્ધ સમજનાર જ્ઞાની છે

૨૦ અર્ધાંગ યોગનો સાર મનનું અમરતકર્ણ કરવું તે છે મનનો લય થતા આત્મતત્વ સ્વપ પ્રકાશિત થાય છે જેમ પવનમાં દીપક પ્રગટતી રાખવેા મુરકેલ છે તેમ મનરૂપ વનનો સકલ્પ વિકલ્પરૂપ વાત્સર વાતો હોય ત્યાં સુધી આત્મારૂપ દીપિકા રિધર થઈ પ્રકાશિત રહેતી મુરકેલ છે મન અને યવન એ જાને સાપેક્ષ સંબંધી પુદ્ગલ દ્રવ્યો છે દેહમાં પ્રાણ વાયુદ્વારા જીવન જીવાય છે વાયુ એ મહાન શક્તિશાળી દ્રવ્ય છે દેહનાં આંગણાદિમાં વાયુની પ્રાધાનતા છે તેનાં સમ-વિરમણનાં ઉપર શરીર પ્રકૃતિનો મુખ્ય આધાર છે એ પવન-પ્રાણ-વાયુને રિધર કરવાં હૃદયોગ-પ્રાધાનતા આદિ કષ્ટકારી યોગોની સાધના કરવામાં આવે છે, પરંતુ જો સમગ્ર રીતે જડચેતનનું લેહજાન પ્રાપ્ત થયું હોય અને મનની વૃત્તિઓને ઉપશમાવવાનું-પરબાવ-પરદ્રવ્યથી પોતે ન્યારો છે એમ ઉપયોગમય દશા આવી જાય અને મનની વૃત્તિઓ-સકલ્પ-વિકલ્પોને ઉપશમાવી નિર્વિકલ્પ રિધરતામાં રહે તો મનનો જય થાય અને તે દ્વારા દેહારોગ સાથે આત્મન્યારોગ્યરૂપ સદૃશ આનંદ આમ અજન્મ રીતે પ્રાપ્ત અર્થ પ્રયાસે થાય. યોગસાધનાની આ અનોખી કળા છે, તેને અજમાવી અનુભવ કરવા જેવો છે

૨૧ જે આત્મજ્ઞાન સહજ રીતે પ્રાપ્ત કરવું હોય તો મનને અમનરક-નિર્વિકલ્પ રાખવાનો અભ્યાસ દિવસ રાત્રિના સમયમાં પણ પણ ઉપયોગ રાખી વધારતા જાઓ. ચિત્તની સ્થિરતા વધારતા જાઓ. આત્મદૃષ્ટિ કેળવી, પરભાવો પ્રત્યે ઉદારીયતા યુક્ત રહી, પર હિંસાઓથી નિવૃત્ત થાઓ અને એ રીતે સંકલ્પ-વિમ્બોણુ બળ ઘટાડી મનને શાન્ત થવાનો માર્ગ સરળ બનાવો. આ પ્રયત્ને અભ્યાસ કરવ ત્યાં મન શાન્ત થતા આત્મતત્ત્વના કિણ્વે રવાનુભવમાં પ્રવૃત્તાં અનુભવાશે કેઈ ઓર આનંદ આવશે એક મિનિટ પણ આ અનુભવ લઈ જુઓ અને જગતમાં નહિ પણ તેવો કોઈ ઓર આનંદ જણાય તો તેમાં વધુ સ્થિરતા કરતા જાઓ. એટલે એટલો સમય સવર-નિર્જરા થતાં કર્મનથનો ઇધિન રહે અને મુક્તિનો આનંદ કેવો છે એ સુખ કેવું છે તેની વાતછી પણ એ ધન્યપણમાં પ્રવૃત્ત દેખાગ આ રીતે નિર્વિકલ્પતા પ્રાપ્ત કરાણી મનની ઈન્દ્રિયોની દોડધામ શાન્ત થતા જાણે કોઈ શાંતિશુભતા આત્મા સુખનિદા લઈ રહી છે તેવું સસારરૂપી અનન ધમાલો વિષે પણ જણાશે આ માટે પ્રથમ આત્મ જ્ઞાન એટલે જીવ-અજીવનુ ૨૨૩૫, જડ-જેવનનો વિવેક, ભેદજ્ઞાન-સમ્યક્ રીતે સમજી લેવું માર્ગે અને એ રીતે સુમનરકયોગ પ્રાપ્ત થતાં કોઈ પણ પ્રકારના સાધનો વગર આત્મા કિંદિને પણ પડશે.

૨૨ મનને નિર્વિકલ્પ કરવા માટે પ્રથમ ચિત્તની એકાગ્રતા કરવાની જરૂર છે ચિત્તની એકાગ્રતા અને સ્થિરતા સિવાય મનના એકલ્પવિકલ્પો ઉપસમતા નથી, માટે પ્રથમ ચિત્ત સ્થિર માટે કોઈપણ મન પસંદ બધા ચિત્ત સ્થિર થઈ શકે, એકાગ્ર થઈ શકે તેવા સદ્ આત્મજ્ઞને મદત્ કરવું, તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું ખેલ રાખી સફેદ બ્રહ્માર કે સુદર પદમાત્માની પ્રતિમા કે એવી ઉચ્ચ આદર્શવાળી જ્યાં ચિત્ત સહકૃષ્ટ થવા સિવાય આનંદમય રહી સ્થિર રહી શકે તેમાં દૃષ્ટિ એકાગ્ર કરવાનો અભ્યાસ વધારવો.

શકશે અને સ્થિર થતા ઈન્દ્રિયો પણ વસ થશે આમ એક વાપ મધ કરતા બધા વિભાવિક વાપારો બધ થશે અને ચિત્ત સ્થિરતા થતા મનનો લવ થતા પ્રાણવાયમ થશે પવન સ્થિર થશે, સરીર દનક ફૂલ લાગશે જાણે ભાગ જતરી ગયો હોય તેમ હળવું થશે અને સદગ્ આનંદરસ આત્મતત્ત્વ પ્રકાશિત થશે અને તે દ્વારા અપૂર્વ સુખ ને શાંતિ અનુભવાશે આ અજ્ઞાન વધતા વધતા લાભો સમય સ્થિરતા કરતા યોગની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થશે તેમાં કળ રૂપ સિદ્ધિઓ મધુ આપોઅમ કષ્ટલાભ્ય દહ યોગની સાધના વગર પ્રવૃત્તિ તત્ત્વજ્ઞાની એ પૌરુષિક માયામાં નહિ મેહાતા તેની ઉપેક્ષા કરી યોગના સહજ આનંદમાં લીન રહી આનંદને પ્રાપ્ત કરશે.

૨૩ આત્મજ્ઞાન વગર આ રાજયોગની સાધના અશક્ય છે તત્ત્વજ્ઞાન હોય તો જ સંધન આલમન મહી ખેલ તરફ સાધના થાય છે માટે પ્રથમ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે સદ્ગુરુ સમ્બાગમ સત્ગુરુ રવાધાય-આત્મજ્ઞાન વિચારણા, ચિત્તન મનન કરી ભૂમિકા શુદ્ધ કરવાની જરૂર છે શુભ-દોષનુ જ્ઞાન લેવું જરૂરી છે-હેવ જેવ ઉપાદેવ સમ જવું જરૂરી છે યોગની પ્રથમ ભૂમિકા નિર્મળ દ્વય સરળતા અને અદિસા દ્વાપી આગળ વધવાનું છે, મનશુદ્ધિ વચનશુદ્ધિ કાયશુદ્ધિ કરવાની રહે છે તે માટે પ્રથમ ભૂમિકામાં વમ નિયમને પણ આધીન રહી એ ક્રિયાવૃત્ત વૃત્તિઓમાં ક્રોધ-માન-માયા-લોભમાં લપટાયેલા આત્માને પાછો વાળવાની જરૂર છે અદિસા-સત્ય-અનેન-અભય-વિવેકનિમદને ખૂબ જૂગ પચાવવાની અને કર્મબંધમાં મુકવાની જરૂર છે અભય એ યોગમાં, ચિત્તસ્થિરતામાં આરોગ્યમાં મદત્તનુ અગ છે. યોગ વગર આરોગ્ય નહિ અને આરોગ્ય વગર યોગ નહિ એટલે એ બન્ને સાધેલપણે સાધના કરવા માટે બધી તરફથી વયાપ્રકારની સામગ્રી સાથે આત્મમિદિ પ્રાપ્ત કરવા તત્ત્વર થવું જોઈએ તો જ મન અને પવન સાથે વર્ધ થકે અને એ સાધનામાં સફળતા મળી એટલે સદગ્ પ્રવણે યોગસિદ્ધિ અને આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાનું છે—(ચાલુ)

વર્તમાન સમાચાર.

બીકાનેર

મહિલા ઉદ્યોગશાળા સ્થાપન.

આચાર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભચરિત્ર મદારાજના આતુર્ભાસથી બીકાનેરમાં શ્રી સતોત્તમિના કથો સારા થયા.

કા સુ બીકાનેર એએશીજીનો જન્મદિવસ સમારોહથી ઉજવાયો, પ્રભાતેથી થઈ સવારના વિરાટ સભા ભરવામાં આવી પન્થાસ સમુદવિજયજી, પાપ ચદનચંડીય મુનિશ્રી વૃદ્ધિચંદ્રજી, રામચંદ્રજી અને પડિત હસરાજજી શાસ્ત્રી, પડિત રામાવધજી અદિ વિદ્વાનોના આચાર્યશ્રીજીના જીવનને સ્પર્શતા પ્રભાવ શાળા પ્રવચનો થયા.

રાતના રેવ યુ કમીશનરી અધ્યક્ષતામાં માર્ગ આભારામજી, રૂપચંદ્રજી સુરાણ્યા, હોટાલાલાજી વેદ, પડિત હસરાજજી શાસ્ત્રી આદિના આચાર્યશ્રીજીના જીવન અંગે ચિદ્વાકાલ્યાં કાષ્ઠજો અને જાજનો થયા.

શેઠ નેવરાજજી ધનરાજજી અભનચીના તરફથી ઉદ્ઘાપન નિમિત્તે અઘ્રાહ મહોત્સવ પ્રારંભાયો.

કા સુ ચોદશે આચાર્યશ્રીજીના સચોટ સદ્ પદેશથી મહિલા ઉદ્યોગશાળા સ્થાપન કરવાનો નિર્ણય થયો અને ફક્ત સારા પ્રમાણમાં ચર્યાગત થઈ.

પુનઃ આચાર્યશ્રીજી તપામચંડીના દાદાવાડીમાં શ્રીસિદ્ધાચન મહાતીર્થના પદના દર્શનાર્થે અત્વિંધ શ્રીસંધ સહિત પધાર્યા.

બપોરે શ્રીમદ્વાવીરરામીજીના દહેરાસરથી જાજ રથવાજાનો વરપોટો ચડ્યો અને પાપચદનચંડીમાં રસો રાત્રિભંગો થયો એકમે પૂજા, પ્રભાવન દિય્યા તે પછી બીજા દિવસે બજારોમાં થઈ શ્રીમદ્વાવીર રામીજીના દેહગસરે જાતપો.

વિહાર.

કા વ ત્રીજી શુક્રવારે આચાર્યશ્રીજી આ શ્રીવિજયવિદ્યાચરિત્ર, પન્થાસ સમુદવિજયજી આદિ સિંધપ્રશિષ્ઠાદિ મહાશી સહિત વિદ્યાળ જન તાની સાથે રામપુરિવા જ્ઞાનજુવાળા વિહાર કરી દરવાજા મદાર શ્રીગોરીજી મદારાજના મંદિરના વિદ્યાળ યોગાનમાં આચાર્યશ્રીજીએ દેરાના આપી.

કેચર મહાશીએ ગુરુવિગ્દના જાજનોની ધૂન મચાવી અને પુન બીકાનેર પધારવા વિનંતિ કરી પન્થાના ઉપરિયત ૫૦, ૬૦ જાણીએ પાત્રા કરી પાછા પન્થા જઈ પધારવા આમદમરી વિનંતિ કરી આચાર્યશ્રીજી માંસિક સંભારી સેઠો જાવિશ સાથે સિંધાસર પધાર્યા.

સાધર્મિક વાતસંવાદિ થયા, જ્ઞાનો હામરો જાવિશીએ લાભ લીધો આચાર્યશ્રીજીએ વિદાર કરી ઉદામસર, આખ સર દેરાનોક, મુગપુરા, નોખામડી, ચીલા, બગાય, ગોમનાવ આદિ જામોમાં ધર્મપ્રચાર કરતા કરતા આગસર સુદિ જો નાગોર પધાર્યા.

શ્રીસંધે સુદર રવાગત કપું.

દેરાનોક, આળાય, નોખામડી વગેરે જામોમાં પ્રજુના દહેરાસરે આવે છે, પરંતુ પ્રજુપૂજાનો વરો જૂજ આવે છે.

બીકાનેરથી જ આચાર્યશ્રીજી સાથે સાથે પગે ચામ્રતા અને સેવાજકિતનો લાભ લેતા શેઠ લક્ષ્મી ચંદ્રજી, પ્રસન્નચંદ્રજી, રામરતનજી પુનમચંદ્રજી ફતેહ ચંદ્રજી ચાલમનજી રાજા કૃષ્ણચંદ્રજી વગેરે જામર સરધરો આચાર્યશ્રીજીને નાગોર પ્રવેશ કરાવી બીકાનેર જવા રવાના થયા.

અદિ શ્રીસંધની વિનંતિથી થોડાક દિવસો રિધરતા કરી આચાર્યશ્રીજી પોતાનો વિહાર ગોડવાડ તરફ જનાવશે.

સ્થાનિક સમાચાર.

શ્રી. જૈન આત્માનંદ સમા જાવનગર તરફથી પૂજ્ય મહારાજા શ્રી મુળચંદ્ર મહારાજની સ્વર્ગવાસ તિથિ અંગે માગસર વદિ ૬ ના રોજ દાદા સાદગ્ય જિનાલયમાં સવારે પૂજા બજાવી જવતિ અંગે યોગ્ય પ્રવચન સંભાળા મુખ્ય સેક્રેટરી ગાંધી વહાજદાન ત્રિભુવનદાસે કહ્યું હતું. રાત્રિના આગીની બચા કરાવવામાં આવેલ.

આચાર્ય શ્રીવિજયલક્ષિતસૂરિય મહારાજનો વિહાર.

પૂ. આચાર્યશ્રી માગસર સુદી ૧૨ના રોજ દાદાવાડી શેઠ સુનીલાલ દુર્લભજી પારેખનાં જન્મદિવસ સવારે વિહાર કરી ગઈથી પધાર્યા હતા માગસર સુદી ૧૩ના રોજ વરતેજમાં અત્રેનાં શ્રીકૃષ્ણનગર તથા તરફથી પંચકલ્યાણકની પૂજા બજાવવામાં આવી હતી અને સ્વાગીવાસલય થયું હતું. પૂજામાં મહામહત્તી મીલનામાં દાનવીર શેઠ જોગીલાલભાઈ મગનલાલ, શેઠ ખાલિલાલ અમરચંદ વેરા, શેઠ રમણીકલાલભાઈ તથા શ્રીયુત મુશીવભાઈ વિગેરે પધાર્યા હતા. સ્થળી વિહાર કરી તેઓશ્રીએ માગસર સુદી ૧૫ના રોજ સિદ્ધાંત પ્રવેશ કર્યો હતો.

શાન્તમૂર્તિ શ્રી જય તવિજયજી મહારાજનો કાળધર્મ.

૨૨. શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય શ્રી વિજયધર્મ-સૂરીશ્વરજીનાં અગ્રમુખ્ય સિધ્ધરત્ન શાંતમૂર્તિ મુનિરાજની જયંતિવિજયજી મહારાજ સં. ૨૦૦૫નાં માગસર સુદિ બીજી સાતમ તા. ૮-૧૨-૪૮ બુધવારના રોજ પ્રાતઃકાળમાં ૭-૩૦ વાગતાં સુરોદય સમયે સંપૂર્ણ સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે. પ્રજા મદાવીરના અનેકાન્તવાદના ઉદાર માર્ગદર્શન અનુકરણ કરી પોતાનું જીવન સ્વપરને માટે કલ્યાણશાખી બનાવ-

નાર એક ઉદારચેતન મુનિરાજની જૈન સમાજને ખોટ આવી પડી છે

૨૩. વિજયધર્મસૂરિજીનાં સમુદાયમાં તેઓ ખૂબ જ્ઞાત અને વિદાન સાધુ હતા. બનારસની યશોવિજયજી પાઠશાળાના તે એ પાયાના પથ્થર જેવા તદ્દન નિઃકામ અને મૂક સેવક હતા. પોતાનાં ગુરુદેવનાં લક્ષિતભાવના કારણે તેમણે પાઠશાળા માટે સર્વસ્વ આપી દીધું હતું

મદરાસશ્રીની અંતિમ પળો જોનાર પશુ યબી જ્ય એવી અનાર વેદના છાત્રા જિંદગીની છેલ્લી પળ સુધી તંમજ જે સંપૂર્ણ શાંતિ બળથી તે અદ્ભુત અને વિરલ હતી જાણ મમાધિપરજી મગજી એ તો દુર્લભ છે જ પશુ એનાં દર્શન થવા પશુ દુર્લભ છે. તેમના અવધાની અમે પરમ ગતિ ઇચ્છાયે છીએ.

શેઠ શ્રી નરોત્તમદાસ જેઠાભાઈનો સ્વર્ગવાસ.

માંધરોળનિવાસી શેઠ નરોત્તમદાસ જેઠાભાઈ શ્રી કસકતા મધના અમરજી કાર્યદર હતા. કસકતામાં તેઓ બી આઈ એસ. એન કુ ની સીમરોના દલાલ હતા. તેઓ કુનાર અને રચાવે પ્રજા જ મીલનસાર હતા. ધર્મ પર અકાવાગા હતા. કેટલાક વખતથી તેઓ મુબત્રખાતે નિવાસ કરતા હતા. આ સંભાળા તેઓ ઘણા ર્પોર્ગી લાઈફ મેમ્બર હતા. તેમનાં અવસાનથી એક લાલક સંતાસની ખોટ પડી છે. અમે તેમના આત્માની પરમ શાંતિ ઇચ્છાયે છીએ.

સ્વીકાર-સમાલોચના.

(૧) દ્વાદશારમયચક્ર-પ્રવર્તનો વિભાગ:-આ મંથ શ્રી જૈન સાસનનો એક મહાત્મ્ય રસન પ્રભાવ

અથ છે. તેનાં કર્તા પૂરુષ આત્માર્થથી મહાવાદી ક્ષમાશ્રમણ છે. તેઓ શ્રીમદે 'વિધિનિષમજ્ઞ-વૃત્તિ' એ પદથી શરૂ થતી એક જ કારિકા ઉપર આધારે માઠ હળવર શ્લોકપ્રમાણ બાબતે આ મયરતનની રચના કરી છે. આ બાબત ઉપર શ્રી સિદ્ધસૂર ગણિવાદી ક્ષમાશ્રમણજીએ સંક્ષિપ્ત અને અતિ ગદ્ય ન્યાયાગમાનુસારિણી' નામક ટીકા લખી છે.

આ 'મધનું' સંપાદન પૂરુષ આત્માર્થશ્રીમદ્ વિજય લઙ્કિસૂરીશ્વરજી મહારાજે અનેકાનેક દરત-પ્રતિઓ સન્મુખ રાખીને, તેમજ જે જે દર્શનોનું વિવરણ મધકારે કયું છે તે તે દર્શનોના ઉચ્ચ અને પ્રામાણિક મધો દ્વારા મધના હાર્દને શુદ્ધ કરનાપૂર્વક કયું છે. ૩૦૪ પૃષ્ઠ પાકા બાઇપ્રીનનાં મધની કિંમત રૂ. ૧) છે પ્રકાશક શ્રી લઙ્કિસૂરી-શ્વર જૈન મધમાળા, છાણી (બરોડા રોડ) આચાર્ય મહારાજ સાહેબ તરફથી સજાને બેટ મળે છે તે માટે સજા આભાર માને છે.

(૨) દાનધર્મ-પંચાચાર્ય:—લેખક રૂ. મન-સુખભાષ કીરતચંદ મહેતા, પ્રકાશક રૂ. ભગવાનદાસ મનસુખભાષ મહેતા ન. ૫ ચૌપાટી રોડ-મુબઇ, ન. ૭. મૂલ્ય એક રૂપીયા આ પુસ્તકમાં દાનધર્મ કોને દલી સકાય અને તેના કેટલા પ્રકાર છે તે દર્શાવ્યા છે. પાત્ર આચાર અને શીલધર્મ વિષે અને સ્વામીવાસસદય કેવુ હોય તે અને સ્વામીવાસસદય કૃત જમણુવારો કરવામાં નહિ, પરંતુ સ્વામીભાષાએ સ્વામીની બનાવે તેવુ કરવુ જોઇએ વિગેરે વિષયો ઉત્તમ રીતે વર્ણવ્યા છે. પ્રકાશક તરફથી સજાને બેટ મળે છે.

(૩) પ્રગતિની દિશા:—શ્રીલઙ્કિસૂરીશ્વર જૈન

મધમાળા તરફથી બહાર પડે છે, જેમાં પૂરુષ મુક્ત મહારાજ શ્રીવિજય-લઙ્કિસૂરીશ્વરજીના મહેર બ્યાખ્યાનોનું સારસૂત્ર અવતરણ લેવામાં આવેલ છે. જે વાંચન અને મનન કરવા યોગ્ય છે. ૧૯૪ પાનાનાં પુસ્તકની કિંમત રૂ. ૨) છે. પ્રકાશક તરફથી સજાને બેટ મળે છે.

(૪) દેવ-સૌભાગ્ય-શુભાશ્રુણુ રતવન-માસા.—જેમાં વિવિધ ચૈત્ય દર્શનો, રતવનો વિગેરેનો સમ્રદ છે. ૧૨૪ પૃષ્ઠની છુકની કિંમત રૂ. ૧) છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર સંધરી મૂળજીભાષ અવેરચંદ-પાલીતોજી. પ્રાશિરથાન મહેતા નાગરદાસ પ્રાગજીભાષ, દોશી-વાડાની પોળ-અમદાવાદ, પ્રસિદ્ધકર્તા પાસેથી સજાને બેટ મળે છે.

(૫) ચૌપીસ જિનેશ્વરનો છંદ તથા અ-ધ્યાત્મભાવના ૧૯૮ પાનાની પોકેટ છુક કિંમત-અમૂલ્ય છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર સંધરી મૂળજીભાષ અવેરચંદ-પાલીતોજી, પ્રાશિરથાન મહેતા નાગરદાસ પ્રાગજીભાષ દોશીવાડાની પોળ-અમદાવાદ પ્રસિદ્ધકર્તા પાસેથી સજાને બેટ મળે છે

(૬) અનેકાંત માસિકનો જાદવદ માસનો અંક અવલોકનારો મળે છે. સત્ય, શાંતિ અને લોકસેવાની જાવનાથી ભારતીય જ્ઞાનપીઠ કાશી તરફથી નીકળે છે. સંસ્થાપક-પ્રવર્તક વીર સેવામંદિર, સરસવા, માસિક દિદીમા પ્રગટ થાય છે. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૫-૦-૦ ગામ્પચમા આલુ છે જેના મુખ્ય સંપદક જુગનકિશોર મુખતાર અને સદ્ગારી સંપાદકો મુનિ કાન્તિસાગર તેમજ દરગારીદાસ ન્યાયાચાર્ય છે

ગયા અઠ્ઠમાં મુધારીને વાંચરો.

(૧) પાનું ૬૪ જમણી બાજુના કોલમમાં ઉદ્ધેશી પહેલી લીટીમાં 'સદુપયોગ' ને બદલે 'દુરુપયોગ' વાંચવું.

(૨) પાનું ૬૮ ડાબી બાજુના કોલમમાં ૨૮મી લીટીમાં 'આકાશ અસેક કરતાં પણ અનંત ગુણો છે' ને બદલે 'આકાશ આ લોક કરતા પણ અનંતગુણો છે'

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક ૪૬ મુ

સ વત ૨૦૦૫

આત્મ

સ ૫૩

અંક ૬ ડો

તા. ૧-૨-૪૬

પાપ

વાર્ષિક લવાજમ

રૂ ૩-૦-૦

પાટ્ટે

અધિગ્રહ

સહાયક
શ્રી બેન આત્માનંદ એન્ડ
બાવનગર

અનુક્રમણિકા.

૧ સીમૃષ્ઠ ગિત રતન	મુનિ મહારાજ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી	૧૦૬
૨ શ્રી ધટાકલ્પ-અષ્ટક	મુનિ દેવેન્દ્રસાગર (શ્રી દિગ્વ)	૧૧૦
૩ શ્રી નિસિત મહાવિરીયાવૃત્તિમા આપવા દાર્શનિક					
સાક્ષિપાઠોના ચૂવરમાનો	(મુનિરાજશ્રી જળધૂવિજયજી મહારાજ)	૧૧૧	
૪ મરિતપવિત્ર મીઠાસા	(આચાર્યશ્રી વિજયકરતુલસીજી મહારાજ)	૧૧૭	
૫ નવા રતનાવળી	(મુનિ મહારાજશ્રી ધુગધગવિજયજી મહારાજ)	૧૨૨	
૬ ધર્મ કૌશલ્ય	(શ્રી મોક્ષિક)	૧૨૭	
૭ આત્મ સાધના	(અમરચંદ માવજી શાહ)	૧૨૯	
૮ પવિત્ર જીવનનું વ્હાર્ય	(અનુ-અવધારી)	૧૩૦	
૯ સ્ત્રીકાર સમાધાનના	(સખા)	૧૩૨	
૧૦ વર્તમાન અમાચાર	(સખા)	૨૧ પા ૩	

આ સલાખા માનવતા પેટનોતે તથા પહેલા વર્ગના લાઘ્વ મેમ્બરોને આ અથ લેર આપવાનો છે, તે ઉપરાંત—

નવા થનારા લાઘ્વ મેમ્બર સાહેબોને અપૂર્વ ગ્રંથની લેટનો લાભ.

ફાગણ વરી ૩૦ સુધીમા ફા ૧૦૧) આપી નવા થનારા લાઘ્વ મેમ્બરોને થોડા વખતમા પ્રગટ થનાર શ્રી પાર્થનાથ ભગવંતનું વિસ્તાર પૂર્વક ચરિત્ર, જુદી જુદી અવસ્થાના અનેક ત્રિર ગી મુદર ચિત્રો સહિત, જિયા કાગળ ઉપર મુંદર ગુજરાતી અક્ષરોથી સુશોભિત પાકા બાર્ડીંગથી અલંકૃત કરેલો શુભારે સાતથેંહ પાનાનો દળદાર અથ કિ મત શુભારે ફા. ૧૩) થયે, તે ગ્રંથ લેટ આપવામાં આવશે અત્યાર સુધીમા પ્રગટ થયેલા મ્હોટા પ્રભુ ચરિત્રોના કરતાં અંદર અને જાહીર બંને વસ્તુ સ્વરૂપ અનુપમ છે તેમા પ્રભુ દશ ગણધરોના વિસ્તૃત પૂર્વભવના વૃતાંતો, પરમાત્માએ આપેલી દિવ્ય દેશના આપેલ લોધપાઠો, અનુપમ કથાઓ અને અંતર્ગત કથાઓ ૩૦, રાજકીય, સામાજિક, વ્યવહારિક, નેતિક અનેક વિષયો ઉપરના વર્ણનો, કર્તા મહાન પુરુષશ્રી દેવભદ્રાચાર્ય મહારાજે મુદર વિદ્વાતાપૂર્ણ રસ અલંકાર અને પ્રમાણિકપણે આપેલી સત્ય ઘટનાઓ ભગવંતનો અપૂર્વ મહિમા, અચિંતાનીય માહાત્મ્ય વગેરે સર્વ વાચકો જેવુ વારવાર મનન કરવા જેવુ, વાંચકને આત્મ શાંતિ ઉત્પન્ન કરનારી મુંદર શૈલી પૂર્વકનું ચરિત્ર છે. વિશેષ લખવા કરતા વાચક સ્વયં સમજી શકે તેમ છે.

કિંમત આર્ટ તથા લેઝર પેપરની ફા. ૧૫-૦-૦ તથા વ્હેલ પેપરની ફા. ૧૩-૦-૦ પોસ્ટેજ જુદું.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

... પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સલા-લાવનગર ...

વીર સં. ૨૪૭૫.

પોષ

પુસ્તક ૪૬ મું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૫.

:: તા. ૧ લી ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૮ ::

અંક ૬ હો.

સીમંધર જિનં સ્તવન.

(મારે તે ગામડે એક વાર આવજો...)

સ્વામી સીમંધરજી ! પ્રેમથી પધારજો,
ભારત ભૂમિને પ્રભુ આવી ઉદ્ધારજો;
સુક્રિતના મંત્ર નાય ! ભારતને આપજો. સ્વામી. ૧

(સામી)

જગજીવ પરમેશ હો, પ્રિયતમ પ્રાણાધાર,
દર્શન આપી લાવથી, સફલ કરો અવતાર.
હર હર નાય છતાં, ચિત્ત ચરણે પસે;
ચિદ્ધન સ્વરૂપ જોઈ, અંતર મારું હસે.

નાય ! તમે મારા હું આપનો, નિભાવજો,
નિર્મળ 'શુભ જ્ઞાન જ્યેષ્ઠ અંતર જગાવજો;
સુક્રિતના મંત્ર નાય ! ભારતને આપજો. સ્વામી. ૨

આહું ના ઈન્દ્ર, અન્દ્ર પદને ત્રિલોકનાય !
સ્થાપો અજિત દિવ્ય ધામે.....હાં.....
સુનિ હેમેન્દ્ર પ્રભુ ! ચરણે વસાવજો. સ્વામી. ૩

રચયિતા:—સુનિમહારાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી.

શ્રી ઘંટાકર્ણ-અષ્ટક.

(વસંતનિલકા.)

હોંકાર યુક્ત જલવીર અનંત જ્ઞાની,
 સોહંત રત્ન મુકુટે ચિર, દિવ્ય દાની;
 શાં ચક્ર સર્પ ત્રિશૂલે કર દક્ષિણે ત્યા!
 ને વામ હસ્તે અસિ આપ મુખાલ ધાર્યા. ૧
 આભૂષણે જલ બર્યા પદ્મ હસ્તે યોલે,
 ને વીર વેશ શુચિ કેશ જલેશ લોલે;
 તું સર્વ વ્યાધિ, દુઃખ સર્વ ઉપાધિ ટાળે,
 ને જૂત પ્રેત દુઃખકારક ગર્વ ગાળે. ૨
 ઘંટા મહા ધણધણે રવ ધોર જાળે,
 તેને મુણી મલિન ભાવ મુદ્દર ભાળે;
 પામંત સિદ્ધિ, જળ, સિદ્ધિ પ્રસિદ્ધિ, ભક્ત,
 તારા પદે વિમલ પ્રેમલ નિત્ય રક્ત. ૩
 આપતિ ધોર જલધિ, વન મધ્ય આવે,
 ત્યા શ્રેષ્ઠ વીર! અતિ પ્રેમલ તું બચાવે;
 સો ઇષ્ટ સિદ્ધિ તુજને લજતાં પમાય,
 હે ઘંટકર્ણ! જલવીર કરૌ સહાય ૪
 શાન્તિ, પ્રસિદ્ધિ, ધન, ધાન્ય અતીવ આપો,
 સદ્ગર્ભ-મર્મ શુચિ કર્મ સદૈવ સ્થાપો;
 તારી સ્તુતિ મુખજરી જન નિત્ય ગાઓ,
 પ્રેમેશરી તુજ કૃપામય દષ્ટિ યાઓ ૫
 વિદ્યા, મુપુત્ર, વનિતા, શુભ ભાગ્ય જાળે,
 તારા પદે શુચિ મને જન દોષ લાળે;
 સ્નેહાર્દ્ર તું સ્તવનથી, શુભ દિવ્યતામ!
 હે ઘંટકર્ણ! તુજને નિત હો પ્રજ્ઞામ! ૬
 રક્ષા કરૌ સદ્ગુની, ધન, ધામકેરી,
 કીર્તિ મહાન પ્રસરી સઘળે અનેરી;
 દારિદ્ર્યહારક મહાન પ્રજુદ્ધ દેવ,
 તારી કરું હરખથી બસ નિત્ય સેવ. ૭
 યાઓ કૃપાળુ મુજ સંકટ દૂર રાખો,
 સ્વીકારજો મુજ પ્રજ્ઞામ સદૈવ લાખો;
 આનંદમૂર્તિ! મુજ દિવ્ય પ્રજ્ઞા સુતામી,
 દેવેન્દ્ર દર્શન ચહે, જલવીર સ્વામી. ૮

સ્થપિતા:—સુનિ દેવેન્દ્રસાગર (શ્રી દિવ્ય)

શ્રી નન્દીસૂત્રમલયગિરીયા વૃત્તિમાં આવતા દાર્શનિક સાક્ષિપાઠોનાં મૂલસ્થાનો.

(૨)

સાક્ષિપાઠોના મૂલસ્થાનભૂત પ્રમુખ અથેનો પરિચય

(લેખક:-મુનિરાજ શ્રી જ્ઞાનવિજયજી મહારાજ)

ગતિક ૫૪ દ્વારા થી આવુ

નન્દીમલયગિરિવૃત્તિમાં આવતા સાક્ષિપાઠોના મૂલભૂત પ્રમુખ અથેનો આ રચણે સ્થૂલ પરિચય આપવો આવશ્યક છે. આવા પ્રમુખ અથેનો ત્રણ છે—૧ શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય, ૨ પ્રમાણવાર્તિક, ૩ તથા વિશેષ કરીને [પ્રમાણ] વાર્તિકાલંકાર. શ્રી હરિમદ્સૂરિવિરચિત શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય પ્રસિદ્ધ અથ છે. પ્રમાણવાર્તિકની રચના બૌદ્ધાચાર્ય ધર્મકીર્તિએ કરેલી છે. ધર્મકીર્તિના સંક્ષિપ્ત કીર્તિ નામથી પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે. બૌદ્ધન્યાયના પિતા (Father of Buddhist Logic) તરીકે મનાતા વિદ્વાનગના પ્રમાણસમુચ્ચય નામના અથની પ્રમાણભૂતાય જગદ્દિત્તેવિણે પ્રણમ્ય શાસ્ત્રે સુગતાય ત્થાયિને । પ્રમાણસિદ્ધયૈ સ્વમતાત્ સમુચ્ચયઃ કરિષ્યતે વિપ્રસુતાદિદેહકતઃ ॥ ૧ ॥ આ પ્રથમ મંગલકારિકાને અવલંબીને એના ઉપર કરવામાં આવેલી લગભગ ૧૫૦૦ કારિકાપ્રમાણ પદ્યમય ટીકાનું નામ પ્રમાણવાર્તિક છે. અત્યાર સુધી આ અંથ હુમ જ મનાતો હતો, પણ બૌદ્ધ પં. શહેલસાંકૃત્યાયનના પ્રવાસ અને બારે પ્રયાસને અંતે ટિબેટના મઠોમાં રહેલા પ્રાચીન પુસ્તક સંગ્રહોમાંથી કેટલાક વર્ષો પૂર્વે એનો પત્તો લાગ્યો હતો. આના મૂલમાત્રનું તથા મનોરથનન્દિની ટીકા સહિત પ્રમાણવાર્તિકનું—એમ બે પ્રકાશન બિહાર એવુટ ઓરિસ્સા રિસર્ચ સોસા-

૧. ગોડીજ જ્ઞેન ઉપાશ્રય, (મુ'બર્ક)—પ્રકાશિત સરંકગણના હપાયેલા સળગ શ્લોકક્રમને અનુસાર જ આગળ સાક્ષિપાઠના મુલસ્થાનોમાં શ્લોકક્રમ આપવામાં આવશે.

૨ પ્રમાણસમુચ્ચયના, ૬ પરિચેદ છે ૧ પ્રલક્ષ, ૨ સ્વાર્થાનુમાન, ૩ પરાર્થાનુમાન, ૪ દર્શન, ૫ અપોદ, ૬ જ્ઞાતિ. તેમાં ૧ લા પરિચેદનું ટિબેટન ભાષાંતર ઉપરથી સરૂતમાં પરિવર્તન માયસૌર ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્ટીટ્યુટના એચ. આર. રંગાસ્વામી આચાર્યે કર્યું છે કે જે ગૌસર મુનિવર્ચોટિ તરફથી પ્રગટ થયું છે. હમણાં તેઓ ૨ જ ૩ જ પરિચેદને તેવાર કરી રહ્યા છે કે જે દૂંક મમયમાં જ પ્રસિદ્ધ થશે, એમ તેમના તાત્કાલિકમાં જ મારા ઉપરના પત્રથી જાણવામાં આવ્યું છે.

૩ તેના=પ્રમાણસમુચ્ચયના.

યદી(પટલા)ના જર્નલમાં થયાં છે. પ્રમાણવાળો ચાર પરિચ્છેદ છે-૧ સ્વાર્થાનુમાન,
૨ પ્રમાણસિદ્ધિ, ૩ પ્રત્યક્ષ, ૪ પરાર્થાનુમાન-આ ધર્મકીર્તિએ સકારણુ રાખેલી કમ છે,
જ્યારે મનોરથન દિએ અવ્યાસીઓની અનુકૂલતા માટે મૂલકમ બદલીને ૧ પ્રમાણસિદ્ધિ,
૨ પ્રત્યક્ષ, ૩ સ્વાર્થાનુમાન, ૪ પરાર્થાનુમાન-આ પ્રકારનો કમ રાખ્યો છે. અહીં સાક્ષિપાઠના
મૂલ સ્થાનોમાં જે પરિચ્છેદાંક તથા શ્લોકાંક આપવામાં આવશે તે મનોરથનંદિની વૃત્તિ
અનુસારે આગળ આપવામાં આવશે. પ્રમાણવાર્તિકના પ્રથમ સ્વાર્થાનુમાન પરિચ્છેદ ઉપર
ધર્મકીર્તિની સ્વોપસૃટીકા પણ કાર્ત્તિકગોભિવિરચિત પ્રતીકા સાથે કિતાબમહેલ, પ્રયાગ-
(અલ્હાબાદ)થી પ્રકાશિત થઈ છે. આ પ્રમાણવાર્તિક ગ્રંથમાંથી સંખ્યાગાંધ કારિકાઓ
જેન-જેનેતર ગ્રંથોમાં ઉદ્ધૃત કરવામાં આવી છે.

વાર્તિકાલંકાર એ પ્રજાકરગુપ્તે પ્રમાણવાર્તિકના અંતિમ ત્રણ પરિચ્છેદ ઉપર કરેલા
લગભગ ૧૬૦૦૦ શ્લોકપ્રમાણ ગદ્ય-પદ્યમય અતિવિસ્તૃત મહાભાષ્યનું નામ છે. ન્યાયાવતારના
ટિપ્પણમાં (પૃ ૫, જૈન શ્લે ૦ ક્રો ૦ પ્રકાશિત) જે બૌદ્ધાલંકારનું નામ આવે છે તે
પણ આ જ છે. શ્રી હરિહરસૂરિ, અભયદેવસૂરિ મં ગિરેરે આપણા અનેક પૂર્વાચાર્યોએ આ
ગ્રંથનો ખંડન-મંડનમાં ઉપયોગ કર્યો છે મલયગિરિ મહારાજે તો આનો ખૂબ જ દૃઢથી
ઉપયોગ કર્યો છે એ આગળ સાક્ષિપાઠના મૂલસ્થાનોનેવાથી જ આપોઆપ જણાશે.
અત્યાર સુધી આ ગ્રંથ પણ હુપ્ત મનાતો હતો. રાહુલસાંકૃત્યાયનને થોડા વખત પહેલા
ટિબેટના સારસ્વ મહા ગુ-રિમ્-લ્હા-ખ્ડ પુસ્તક સમ્બંધમાં આનો ૩ જ પ્રત્યક્ષપરિ-
ચ્છેદની ૩૦૩ મી કારિકાથી ૩ જ પરિચ્છેદની સમાપ્તિ સુધીનો થોડો ભાગ મળી આવ્યો
હતો કે જે બિહાર ઓરિસ્સા ગિચર્સ સોસાયટીના જર્નલમાં (વોલ્યુમ ૨૧ મું; અંક ૨ જો)
તથા મહાબોધિ સોસાયટી, સારનાથ(કાશી)થી પ્રગટ થયો છે. અહીં એની મુઠ
વાં અલ્લ- સજ્ઞા રાખવામાં આવી છે ત્યાર પછીના ટિબેટના પ્રવાસમાં સારસ્વ મહાના
ચાગુ-પે-લ્હા-ખ્ડ ગ્રંથસમ્બંધમાં સંપૂર્ણ ગ્રંથ રાહુલ સાંકૃત્યાયનને મળી આવ્યો
હતો, અને ત્યા જ તેની કોપી કરી લીધી હતી આ રાહુલ સાંકૃત્યાયનકૃત પ્રતિલિપિ
પં. સુખલાલજી પાસેથી મૂળ તો આંશી મદલવાદીએ નયચક્રમાં ઉદ્ધૃત કરેલી
વિદ્વાનના પ્રમાણસનુચયની નદ મનાવી કારિકાઓ પ્રજાકરે ઉદ્ધૃત કરી હોય તો
શોધી કાઢવા અમે મેળવી હતી, પણ પાછળથી આપણા બીજા અનેક ગ્રંથોમાં ઉપયોગી

૧ મૂલમાત્રુ પ્રકાશન વોલ્યુમ ૨૪ માં ૧ લા, ૨ જ અકમાં થયું છે. મનોરથનંદિનીનું
ત્યારપછીના અકમાં પ્રકાશન થયું છે.

૨ આનું કારણ મુદ્રિત મનોરથનંદિની વૃત્તિ સાથે હપાયેવ વિભૂતિચંદ્રન પરિચિતમાં
પૃ ૫૧૬-૫૧૭ માં આપવામાં આવેલું છે.

૩. મનોરથનંદિએ કેટલીક કારિકાઓની વ્યાખ્યા ન કરી હોવાથી. શ્લોકમાં કવચિત ફેરફાર
આવે છે જેમકે મલયગિરિ મહારાજે આવરપકૃતિમાં ઉદ્ધરલી (પૃ. ૬૭) ધર્મકીર્તિ વેદપ્રમાણ
વચ્ચિત કર્તુવાદઃ સ્થાને ધર્મેષ્ઠા જાતિવાદાવલેખ । સન્તાપારમ્મ. પાપહમાય વૈદિ ભલપ્રણને વચ લિપ્તાનિ
જાણ્યે ॥ ૧ ॥-આ કારિકા મનોરથનંદિની વૃત્તિમાં નથી, પણ મૂલમાત્ર પ્રમાણવાર્તિકમાં તથા ૨૧-
વૃત્તિ સહિત પ્રમાણવાર્તિકના સ્વાર્થાનુમાન પરિચ્છેદમાં અતિ છે.

હોવાથી ભારતવર્ષમાં વિદ્યમાન આ એકના એક હસ્તલિખિત ગ્રંથની અમે નકલ કરાવી લીધી છે. અહીં જે પૃષ્ઠાંક આપવામાં આવશે તે અમારી પ્રતિલિપિના છે. અને તેની વાંઠ મલં. સંજ્ઞા-રાખવામાં આવી છે.

ધર્મકીર્તિ-પ્રજ્ઞાકરનો સમય.

ધર્મકીર્તિ તથા પ્રજ્ઞાકરનો સમય ભણવે પણ ઉપયોગી છે. પ્રસિદ્ધ ચીની યાત્રી હ્યુએન-ત્સાંગ^૧ ભારતવર્ષમાં વિક્રમ સં. ૬૮૭ થી ૭૦૨ સુધી રહ્યો હતો તે ઘણા જ સમય નાલંદા વિદ્યાપીઠના તટાક્ષીન આચાર્ય શીલભદ્ર પાસે ગૌદ દર્શનનો અભ્યાસ કરવા માટે રહ્યો હતો. તેણે પોતાના યાત્રાવર્ણનમાં ઘણા ઘણા ગૌદ પંડિતોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, છતાં એ જ નાલંદા વિદ્યાપીઠમાં નિમ્મત્ત થયેલા ધર્મકીર્તિ જેવા સમર્થ તાર્કિકનો ઉલ્લેખ ન કર્યો હોવાથી એમ માનવામાં આવે છે કે ધર્મકીર્તિની તે વખતે પ્રસિદ્ધિ થઈ નહીં હોય-અને પ્રારંભ જ હશે. કેમકે ત્યારપછી યીન્ગ ચીની યાત્રી ધર્મસિંગ ભારતમાં આવ્યો હતો; અને સં. ૭૨૭ થી ૭૫૨ સુધી તેણે ભારતમાં પર્યટન કર્યું હતું. સં. ૭૨૩ થી ૭૪૨ સુધી એ નાલંદા વિદ્યાપીઠમાં જ રહ્યો હતો. તેણે પણ પોતાનું યાત્રાવૃત્તાવ સં. ૭૪૭-૭૪૮ માં ચીની ભાષામાં લખ્યું હોવાનું માનવામાં આવે છે. આના ડાંઠ તાકાકુસુએ કરેલા ઇંગ્લીશ ભાષાંતરમાં નીચે મુજબ ઉલ્લેખ છે—Of such persons in every generation only one or two appear. They are likened to the sun and moon, or are to be regarded as dragon and elephant. Such were નાગાર્જુન, દેવ, અમ્બોવ, of an early age. ચસુવંતુ, અસદ્ધ, સંઘમદ્ર, મઘવિવેક, in the middle ages, and જિન (દિહ્નાગ), ધર્મપાલ, ધર્મકીર્તિ, શીલભદ્ર, સિંહચન્દ્ર, સ્થિરમતિ, ગુણમતિ, પ્રજ્ઞામુસ, ગુણમમ, જિવમમ (or પરમમમ) of late years.

[A record of Buddhist religion is practised in India and the Malaya Archipelago. By I-tsing, translated by J. Takakura p. 181, Oxford University] અર્થ—“ પ્રત્યેક પેઢીમાં આવા મનુષ્યો એકાદ બે જ પ્રગટ થાય છે. તેમની ઉપમા સૂર્ય અને ચંદ્ર સાથે કરવામાં આવે છે, અથવા તેમને સર્પ અને હાથી સમાન ગણવામાં આવે છે. પ્રાચીન સમયમાં નાગાર્જુન, દેવ, અને અમ્બ-વોષ, મધ્યસમયમાં ચસુવંતુ, અસદ્ધ,.....અને જિન^૨ (-દિહ્નાગ), ધર્મપાલ,

૧ આનો હ્યુન-ત્સાંગ (Hyuan Chwang) નામથી પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે. પ્રખ્યાતમદ્ર બાગચીના કથન પ્રમાણે આના ચીની નામનો સાચો ઉચ્ચાર શૂઆન્-ચૂઆન્ છે. (જુઓ-ગ્રેમી અલિમંદન ગ્રંથ પૃઠ ૨૧૩)

૨ દિહ્નાગ માટે જૈન શાસ્ત્રીમાં -દિવ શબ્દનો ધણે સ્થળે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. ચીની ભાષામાં ઉચ્ચાર દોપથી કેન્ન શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ પાશ્ચાત્ય દોષ સરોધક જોને સાચો પર્વાય ત સમજી શકાયથી જિન એવું રૂપાંતર કરેલું કે જોને પાછળના ગોરા ભાગના ભેખડા અનુસાર છે. પરંતુ: ચીની ગ્રંથોમાં ટિપ્પણની અંદર કેન્નનો આવેલો (Given) એવો અર્થ કર-

ધર્મકીર્તિ, શીલભદ્ર,.....પ્રજ્ઞાગુપ્ત.....અંતિમ (અર્વાચીન) સમયમાં આવા મનુષ્યો હતા. ” ઇસ્તિંગે અહીં જે પ્રજ્ઞાગુપ્તનો ઉલ્લેખ કર્યો છે તે જ પ્રજ્ઞાકરગુપ્ત હશે એવી સંભાવના છે. આ રીતે હુએન-ત્સાંગે ધર્મકીર્તિનો ઉલ્લેખ ન કર્યો હોવાથી અને ઇસ્તિંગે ઉલ્લેખ કર્યો હોવાથી ધર્મકીર્તિનો વિકાસકાલ સં. ૭૦૨ થી ૭૪૮ સુધીમાં વચ્ચમાં હશે, એમ માનવામાં આવે છે. પ્રજ્ઞાકરગુપ્તનો સમય પણ એ અરસામાં જ હોવાનો સંભવ છે.

ઉપલબ્ધ વાર્તિકાલંકારમાં ઘણે સ્થળે અશુદ્ધિ પણ જોવામાં આવે છે. કેટલેક સ્થળે શબ્દો પડી ગયા હશે એમ પણ લાગે છે. ટિબેટન અનુવાદ સાથે મેળવતાં પાઠલેદ પણ ઘણે સ્થળે હોવાનો સંભવ છે. આથી મહાયગિરિમહારાજે ઉદ્ધૃત કરેલા પાઠો સાથે લેદ જોવામાં આવે ત્યાં આપું જ ઠંઠક કારણ છે—એમ સમજી લેવું. કેટલેક સ્થળે મહાયગિરિ મહારાજે પ્રસંગાનુરૂપ પરિવર્તન કર્યું હોય તો જાનવાળોગ છે—એવો જાસ થાય છે.

પ્રારંભમાં નંદીમહાયગિરિવૃત્તિના પત્ર-પૃષ્ઠાંક, પછી સાક્ષિપાઠ, પછી [] આવાં અતુષ્કોણ કોષક્રમાં મૂલ સ્થાન એવો ક્રમ રાખ્યો છે. જ્યાં મૂલસ્થાન નથી જડ્યું ત્યાં કોષક ખાલી રાખવામાં આંબું છે.

સાક્ષિપાઠોના મૂલસ્થાનો યોધવાના મહત્ત્વને જાણનારા-માનનારા વાચકો આ પ્રયત્નને આવકારશે જ એમાં શંકા નથી આશા છે કે માનનીય મુનિવરો આ પ્રયત્ન પ્રત્યે કૃપાદ્રિષ્ટી જોશે.

સાક્ષિપાઠોનાં મૂલ સ્થાનો.

તન્દીચૂન્નમલયગિરિવૃત્તિ પૃ ૩ ઉક્તં ચ—“યઃ કર્તા કર્મમેદાનાં મોક્ષા કર્મફલસ્ય ચ । સંસર્તા પરિનિર્વાતા સ હ્યત્મા નાન્યલક્ષણઃ ॥” [શાસ્ત્રવાર્તાસમુ ૦ શ્લોક ૧૦ ॥]

નં. મ. પૃ ૩ આહ ચ પ્રજ્ઞાકરગુપ્તોઽપિ—“રૂપાન્તરેણ યદિ તત્ તદેવાત્મીતિ મા રટીઃ । ચૈતન્યાદન્યરૂપસ્ય માવે તત્ ચિયતે કથમ્ ॥” [ઘા ૦ અલં ૦ પૃ. ૨૧૪] આ સ્થળે ઘા ૦ અલં ૦માં...વિજ્ઞાનાદન્યરૂપસ્ય...પાઠ છે.

નં. મ. પૃ. ૩ ઉક્તં ચ—“કાઠિન્યાયોપરૂપાણિ ભૂતાન્યધ્યક્ષસિદ્ધિતઃ । ચેતના ચ ન તદ્રૂપા સા કર્યં તત્કલં મયેત્ ॥” [શાસ્ત્રવાર્તાસમુ ૦ ॥ ૪૩ ॥]

નં. મ. પૃ ૩ “અન્તરામવદેહોઽપિ સદ્દમત્વાત્મોપલભ્યતે । નિષ્કામન્ પ્રવિશન્ વાપિ નામાવોઽનીક્ષણાદપિ ॥ ૧ ॥” [ઘા ૦ અલં ૦ પૃ. ૨૧૧] અહીં ઘા ૦ અલં ૦માં સ્વચ્છત્વાત્મો-

વામાં આવ્યો છે, આથી તેનો સાચો મૂલચન્દ્ર દિન્ન (-દિત) જ છે—આ હપીકતવું વિસ્તારપૂર્વક વોરસે (On Yvan-Chawang's Travels in India, By Watters. Vol. 11, p. 211. Oxford University) પ્રતિપાદન કર્યું છે. દિન્ન એ સરકૃત દત્ત ચન્દ્રનું પ્રાપ્ત રૂપતર છે.

1 અહાંથી આરંભીને નં. મ. ૬ સુધીના જ્યાં જ સાક્ષિપાઠો આવરચક મહાયગિરિ વૃત્તિમાં પણ છે. જુઓ પૃ. ૩૧૪ થી પૃ. ૩૧૬ ૫૩૬ નં. સપ્તમ્યપત્રક વિગેરે બીજા મરોગો પણ આ પેઠી ફેરલાક વચ્ચેના છે.

પલમ્યતે પાઠ છે, પણ તે અશુદ્ધ છે. કારણ કે આના સમર્થનમાં પ્રજાકેર નહીં છે કે—
 “અન્તરામવદેહો દિ સ્વચ્છતાયા કર્મસામર્થ્યાદિવશો યોગિમાત્રગમ્યઃ સ્વમશીરવન્નોપલમ્યતે,
 ન તાવતા નૃસ્યામાયઃ ।” અહીં વસ્તુતઃ સ્વચ્છતા અસ્મદાચનુપલબ્ધિ તથા યોગિમાત્રગ-
 મ્યતામા કારણ ન હોઈ શકે, સૂક્ષ્મતા જ કારણ હોઈ શકે પ્રાચીન લિપિમા સૂ એવી રીતે
 લખાય છે કે ઘણીવાર સ્વની પ્રાતિ ઉત્પન્ન કરે છે અને પછી વાચક લેખકની કદપના બળવાથી
 સ્વલ્પમત્ સૂક્ષ્મ ન કરતા સ્વચ્છ બનાવી દેવામા આવે છે

પૃ. ૬ ઉક્ત ચ—“શરીરાગ્રહરૂપસ્ય ચેતસઃ સમવો યદા । જન્માદૌ દેહિનાં દૃષ્ટ કિં
 ન જન્માન્તરાગતિઃ ॥ ૧ ॥” [વાં અલં પૃં ૧૬૯] વાં અલંમાં કિં ન દેવાન્તરાગતિઃ
 પાઠ છે

નં. મં. ૫ ૬ આદ ચ—“અનુમેયેડ્ભિ કાધ્યક્ષમિતિ કેવાડ્વ દુષ્ટા ? । અધ્યક્ષ-
 સ્યાન્નુમાનસ્ય વિપયો વિપયો ન દિ ॥ ૧ ॥” [વાં અલં પૃં ૧૭૦] ॥

ઉક્ત ચ—“આગ્રહસ્તાવદ્ભ્યાસાત્ પ્રવૃત્ત ઉપલમ્યતે । અન્યપ્રાધ્યક્ષતઃ સાક્ષાત્ તતો
 દેહેડ્વુમા ન કિમ્ ? ॥ ૧ ॥” [વાં અલં પૃં ૧૭૦] વાં અલંમાં “શરીરેડ્વન્યત્ર
 વાડ્વપક્ષાત્ તત્ત પવાડ્વુમા ન કિમ્ ? ।”—આ પ્રમાણે ઉત્તરાર્થ છે

નં. મં. ૫ ૬ ઉક્ત ચ—“અક્ષવ્યાપારમાશ્રિત્ય ભવદક્ષજમિમ્યતે । તદ્વ્યાપારો ન તત્રેતિ
 કથમક્ષમભવં ભવેત્ ॥ ૧ ॥” [વાં અલં પૃં ૧૭૦]

નં. મં. ૫૦ ૬ આદ ચ—“ચેતયન્તો ન દુદયન્તે કેશ-ક્ષમધુ-નરપાદયઃ । તત્તસ્તેભ્યો
 મનોજ્ઞાનં ભવતીત્યતિસાહસમ્ ॥” [વાં અલં પૃ. ૧૫૨] વાં અલં માં યદા કેશ-
 નજ્ઞાદયઃ । તદા તેભ્યો મનોજ્ઞાનં ભવતીતિ કયં સિંધેતિ ॥ એવો પાઠ છે.

નં. મં. ૫૦ ૬ “તેવાં સમત્વમારોગ્યં ક્ષય-વૃદ્ધી વિપર્યયે” [] इति
 વચનાત્ । આ વચન કોઈ વૈદ્યક અથવા હોય તેમ લાગે છે, પણ મહાયગિરિ મહારાજે તો
 અહીં વાં અલં ૫ ૧૭૪ માંથી જ ઉદ્ધૃત કર્યું છે તેમા પણ “તેવાં વિપર્યયે” इति
 વચનાત્—આવે જ અક્ષરથ પાઠ છે ‘ચરકસંહિતા’ હુ આખી તપાસી ગયો, પરંતુ તેમા
 આં વાંકથ નથી. વાંકાટવિરચિત્ત અષ્ટાંગહૃદયસંહિતા મારી પાસે ઉપસ્થિત ન હોવાથી
 તેમાં છે કે કેમ તે કહી શકાતું નથી.

૧ ચરકસંહિતા મુખ્યતવા વૈદ્યકનો ગ્રંથ હોવા છતાં પ્રસંગે પ્રસંગે વૈદ્યકવ્યતિરિક્ત એવી એવી
 વાતો એમા આવે છે કે જેની આપણને એ ગ્રંથ ગણેા ન હોય ત્યાં સુધી કદપના પણ ન આવે
 જ્યારે કેટલાક વર્ષો પહેલાં મેં વાંચતા તેના ૧ લા સૂત્રસ્થાનના ૨૫ મા અષ્ટાધ્યાય ૨૭ થી હરિશ્ચંદ્ર-
 સૂરિ મહારાજની પ્રસિદ્ધ વાદાય પ્રતિવાદાય વદન્તો વિચિતાસ્તયા । તત્તવાન્ત નૈવ ચદન્તિ તિલ્લીલક-
 વદ્ ॥ ૧ ॥ —આ કારિકા બોધ ત્યારે તો હું ચકિત જ થઈ ગયો, જો કે તેમા વાદાન્ ચત્રતિવાદાન્
 દિ વદન્તો વિચિતાનિવ પશ્યન્તં ॥ ૧ ॥ આવો પાઠભેદ છે નવચક દીકામાં ચરકમંમાંથી ઉદ્ધૃત કરેલા
 મ્હોકામાં પણ આવો થોડો પાઠભેદ તો જોવામા આવે છે, વૈદિક ગ્રંથોમાં પાઠભેદો પણ મળે છે

“ ન૦ મ૦ પૃ ૧ આહ ચ-“ દોષસ્યોપશમેઽપ્યસ્તિ મરણ વસ્યચિત્ પુન । ઝીર્ણે
દોષદુષ્ટત્વેઽપ્યેતન્ન સ્યાદ્ ભવન્મતે ॥ ” [વા૦ અલ૦ પૃ ૧૭૪] વા૦ અલ૦ મા સ્યાદ્
દ્યવસ્થિતમ્ ॥-આવેા પાઠ છે

ન૦ મ૦ પૃ૦ ૬ “ અવિહત્ય દિ યદ્વસ્તુ ચ પદાર્થો વિકાર્યતે । ઉપાદાન ન ત્વ
તસ્ય યુક્ત ગો-ગવયાદિવત્ ॥ ” [પ્રમાણવાર્તિક ૨ । ૬૨ ॥]

ન૦ મ૦ પૃ૦ ૬ તદુક્તમન્યૈરપિ-“ ઘાપક્તગાદિ સમ્યગ્ચ સ્વામજ્ઞાનમપેક્ષતે । તેનાઽ
સૌ વિચમાનોઽપિ નાઽપ્રદીન પ્રકાશક ’ ॥ [] આ શ્લોક કયાનો છે એ શોધ
વાતું છે વા૦ અલ૦ આખો ભેદ ગયો, પણ નજરે પડતું નથી

ન૦ મ૦ પૃ૦ ૧૨ “ વક્તુરભિપ્રેત તુ સૂચયેયુ । ” [] તુવના-વતુર
ભિપ્રેતત તુ ઘાચ સૂચયન્તિ અવિશેષેણ નાર્થતત્ત્વમપિ ’ [] इति कथमविहव ।
લઘીયસ્ત્રયસ્યોપશયિવૃત્તિ ॥ ૨૮ ॥ । યથોક્તમ્-‘ વક્તુરભિપ્રાય સૂચયેયુ શબ્દા ’-
મોક્ષાકરગુણવિરચિતતર્કમાણા । નાન્તરીયકતામાવાચ્છબ્દાના વસ્તુભિ સદ્ । નાર્થસિદ્ધિ
સ્તતસ્તે દિ વક્તમિપ્રાયસૂચકા ॥ ૧ ॥ -પ્રમાણવા૦ ॥ ૩ । ૨૧૨ ॥

ન૦ મ૦ પૃ૦ ૧૫ આહ ચ-“ દેશ્વર્યસ્ય સમગ્રસ્ય રૂપસ્ય યદાસઃ શ્રિય । ધર્મસ્વાઽથ
પ્રયત્નસ્ય પળ્ળા મગ્ ઇતીજ્ઞના ॥ ૧ ॥ ” [] આને મળતો એક શ્લોક દેશ્વર્ય
સ્ય સમગ્રસ્ય ધૌર્યસ્ય યદાસઃ શ્રિય । વૈરત્ત્વસ્યાથ મોક્ષસ્ય પળ્ળા મગ્ ઇતીરણા ॥ ૧ ॥
[હિણ્ણુપુરાણ ૬ । ૫ । ૭૪]-આ પ્રમાણે વિશ્ણુપુરાણમાં મળે છે । ન૦ મ૦ ૧૬૧ પણ
આ શ્લોક ઉદ્ધૃત છે

ન૦ મ૦ પૃ૦ ૧૬ ઉક્ત ચ સ્તુતિકારેણ-‘ તુનિશ્ચિત ન પરતન્મયયુક્તિષુ સ્ફુરન્તિ યા
કાશ્ચન સૂક્તસમ્પદ । તવૈવ તા પૂર્વમહાજયોતિયતા જગત્પ્રમાણ જિનવાન્યવિમુખ ॥ ૧ ॥ ”
[સિદ્ધસેનદિવાકરપ્રણીત દ્વાનિશિકા- ૧૧૩૦

ન૦ મ૦ પૃ૦ ૧૬ ‘ સદ્કારણઘનિત્યમ્ ” [વૈશેષિકસૂત્ર ૪।૧।૧] इति प्रवचन
પ્રામાણ્યાત્ ।

છવનતુ ધ્યેય નિઃશક યોતાની જનને-આત્માને ઓળખવાતું છે ત્યાં સુધી
છવમાત્ર સાથે આપણે અલેદ અનુશવતા ન શીખીએ ત્યાંસુધી આત્માને ઓળખી
શકાતો નથી એવા છવનનો એકદર સરવાળો એ જ ધર્મજ્ઞ એટલે જ આપણા
દરેકમા રહેવા ધર્મને ઓળખવો એ જરૂરતું છે આતુ જ્ઞાન નિઃસીમ, નિ સ્વાર્થ
સેવા દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ શકે છે

ગાધીજી

પવિત્રાપવિત્રમીમાંસા

લેખક:-આચાર્ય શ્રી વિજયકરતરુચરિત્રમહારાજ.

માનવી માત્રને પવિત્ર વસ્તુ ગમે છે. પવિત્ર, શુદ્ધ, ચોખ્ખું વિગેરે એક જ અર્થને નિષ્ણાવવાવાળા પર્યાય-નાયક થઈ છે. ખોરાક-વસ્ત્ર-પાન-મકાન-દેહ અને છેવટે માણસ પણ પવિત્ર હોય તો તેને બધા ચકાવે છે. જ્યાંસુધી પવિત્ર વસ્તુ ન મળે ત્યાંસુધી માનવી ગમે તેટલી વસ્તુ મેળવે, વાપરે છતાં તેને અસતેષ જ રહે છે. માનવી માને છે કે અપવિત્ર-અશુદ્ધ વસ્તુ મેળવવાથી કે વાપરવાથી ધારેલા લાભ મેળવી શકાતો નથી અને પરિણામે તુકસાન કરનારી ચામ છે, તેથી માનવી નિરંતર શુદ્ધ વસ્તુના ગવેષક હોય છે છતાં ન મળે તો જીવનના નિર્વોદ માટે અનિશ્ચય જ અશુદ્ધ વસ્તુનો આદર કરે છે.

જેવી રીતે માનવ જગત વિદ્યાસ-વૈષયિક વાસનાની તૃપ્તિ માટે શુદ્ધ પૌદ્ગલિક વસ્તુઓનું અભિલાષી હોય છે તેનાથી અત્યંત અંશે પણ વિદ્યાસ માટે પવિત્ર ભાવનાઓનું આકાંક્ષાનું હોતું નથી વિદ્યાસ આત્માને આશ્રયીને હોય છે અને વિદ્યાસ અનાતમ પૌદ્ગલિક દેહ આદિને આશ્રયીને હોય છે જો કે તાર્ત્વિક પવિત્રતા તો આત્મામાં જ રહેલી છે. પુદ્ગલરૂપ જઠાત્મક વસ્તુઓમાં હોષ સકતી નથી તેથી આત્મા જ પવિત્ર બની શકે છે, છતાં અનાદિથી વિવચાસકત જગતે પૌદ્ગલિક વસ્તુઓમાં જ પવિત્રાપવિત્રપણું માન્યું છે, વાસનાધીન માનવી મનઃકમતી વિવચયોષક અતુકૂળ વસ્તુને પવિત્ર-શુદ્ધ માને છે અને અજ્ઞાનમતી પ્રતિકૂળ વસ્તુને અપવિત્ર માને છે. અર્થાત્ શુભ વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ તથા શબ્દગાળી વસ્તુને પવિત્ર અને અશુભ વર્ણાદિ અપવિત્ર માને છે અને તે પામે ઉદ્વિગ્નતા વિવચ તરીકે ઓળખાય છે. વર્ણ આદિ પૌદ્ગલિક વસ્તુના

ધર્મ છે. શુભ વર્ણાદિના પુદ્ગલોની અધિકતાથી વસ્તુ શુદ્ધ-પવિત્ર કહેવાય છે અને અશુભની અધિકતાથી અશુદ્ધ-અપવિત્ર કહેવાય છે, બાકી જઠાત્મક વસ્તુઓમાં પવિત્રાપવિત્રપણું મેળું કશુંપણું હોતું નથી, તોયે સકર્મક જઠાધીન આત્મા જડને જ પવિત્રા-પવિત્ર માને છે અને પોતાની-આત્માની તાર્ત્વિક પવિત્રતા અગાનતાથી વિસરી જઈને તે દેહ, તથા વસ્ત્રાદિની પવિત્રતાથી પોતાને પવિત્ર અને તેની અપાવત્રતાથી પોતાને અપવિત્ર માને છે.

જે પૌદ્ગલિક વસ્તુઓમાં પવિત્રાપવિત્રપણું માનવામાં આવે છે તે પુદ્ગલો સચેત અને અચેતન એમ બે પ્રકારના હોય છે. સચેતન પુદ્ગલ-રકધીની રચનાને દેહ-શરીર કહેવામાં આવે છે અને અચેતન એટલે મેનન રહિત યથેચ્છ દેહરૂપ પુદ્ગલ રકધીને જડ કહેવામાં આવે છે. સસારવાસી જીવમાત્રને ધાવરકાય અને ત્રસકાય એમ બે વિભાગમાં બેઠી નાખ્યા છે, તેમાંથી ત્રસકાયના અચેતન દેહ રાજ-મંડુ અથવા તો કલેતરના તામથી ઓળખાય છે અને ધાવરકાયના નિહંવ દેહનું જડ સત્તા છે. એમ તો સચેતન હોય કે અચેતન, દેહ માત્ર જડ કહેવાય છે અને તેને આશ્રયીને જ જડાસકિત માનવામાં આવે છે; છતાં જેમ ધાવરકાયના અને પ્રકારના દેહ ત્રિવચયોષક હોઈને આસકિત ભાવના સાધક હોય છે તેમ ત્રસકાયના અચેતન દેહ ત્રિવચયોષક હોષ સકત નથી તેથી આમકિતના સાધક નથી, યજ્ઞેદિય ત્રસ મનુષ્ય આદિના દેહ તો આસકિતભાવને બહી અનાસકિતભાવના સાધક અને છે તેથી જડાસકિતમાં પ્રધાનતા ધાવરકાયના દેહને આપવામાં આવી છે.

જગતમાં જેને દેહ અથવા તો શરીર કહેવામાં આવે છે તે ઇન્દ્રિયોની રચના વિશેષ હોય છે ઇન્દ્રિયોની સખ્યા પાંચની છે પાંચે ઇન્દ્રિયો જડમાં રહેના વર્ણાદિ પાંચે ધર્મોનો બોધ કરાવે છે તેથી તે ઇન્દ્રિયોના વિષયો કહેવાય છે અને ઇન્દ્રિયો વિષયી કહેવાય છે જે દેહ માન રૂપમાં ઇન્દ્રિયોને બનેલો હોય છે તેનો અધિકારતા જીવ એકદ્રિય કહેવાય છે અને તે સ્વાચર કાવના નામથી ઓળખાય છે, કારણ કે તે જીવોને માત્ર શરીર હોવાથી તેઓ સ્વતઃ દાલીયાદી શકતા નથી તેમજુ જીવનમરણ સિધર દેહમાં યાય છે જે દેહમાં રૂપમાં અને રસન બે ઇન્દ્રિયો હોય છે તેના દેહવાલો જીવ બેદ્રિય, રૂપમાં-રસન-પ્રાણવાળો તેદ્રિય, રૂપમાં-રસન-પ્રાણ-અનુવાળો અનુરેદ્રિય અને રૂપમાં-રસન-પ્રાણ-અનુ તથા શ્રોત્ર દ્રિયવાળો જીવ પચેદ્રિય કહેવાય છે બે દ્રિયથી લઈને પાંચ ઇન્દ્રિય સુધીના જીવો સ્વતઃ દાસવાચાલવાળા હોવાથી ત્રસકાય કહેવાય છે પ્રત્યેકના દેહની રચના કિલ્લિલ ગદારની હોય છે, કારણ કે તેમના અવયવોની આકૃતિ બેદ્રિય હોવાથી શરીરમાં પચુ અસરશાળી હોય છે માનવ દેહની આકૃતિમાં બેદ્રિય હોતો નથી એક સરખા અસરવાળા હોવાથી એક માનવીને ઓળખવાથી માનવી માત્ર ઓળખી શકાય છે પણ એક દ્રિયથી લઈને પાંચ દ્રિય સુધીના તિર્થંચોમાં સરખી દ્રિય વાળા એક તિર્થંચુ શરીર નોંધીને ઓળખવાથી તેટલી દ્રિયવાળા બધા જીવોની ઓળખાણુ યદ શકેતી નથી, કારણ કે સરખી દ્રિયવાળા એક જાતિના તિર્થંચોમાં અનેક પ્રકારના દેહની રચના કિલ્લિલ હોવાથી તેમના નામો પણ જુદા હોય છે જેમકે શખ-જળે અળસિયા-કરમીઆ આદિ બેદ્રિયવાળા છે જના બધાવના દેહની આકૃતિ કિલ્લિલ હોવાથી એક શખ માત્રની ઓળખાણુ કરવાથી બધી જ બેદ્રિય જાતિ ઓળખી શકાય નહિ આવી જ રીતે ત્રણ-ચર અને પાંચ દ્રિયવાળા તિર્થંચોમાં પણ એક જ જાતિમાં કિલ્લિલ આકૃતિવાળા દેહ કારણ કરવાથી આ કષ્ટ જાતિના તથા શુ નામવાળા છે તેને અન્ધજો

અણી શકે નહિ મો-નાક-આખ તથા કાન આ ચાર દ્રિયો તો કૃત પાંચ દ્રિયવાળા જીવોના દેહમાં જ હોય છે, બાકીના ચાર-ત્રણ-બે અને એક દ્રિયવાળા જીવોમાં કાનથી લઈને મો સુધીના એક એક દ્રિય ઓછી થતી જતી છે, પણ રૂપમાં દ્રિય તો એક દ્રિયથી લઈને પાંચ દ્રિય સુધીના જીવોને હોય છે જેને દેહ અથવા તો શરીર કહેવામાં આવે છે તે મુખ્યત્વે કરીને રૂપમાં દ્રિયને આશ્રયોને હોવાથી એકદ્રિય જીવોને પણ દેહ હોય છે.

આ પ્રમાણે સસારવાસી જીવ માત્ર દેહધારી છે જના મળ, મૂત્ર, રુધિર માંસ અદિ સાત ધાતુથી બનેલો માનવ દેહ નેટલો અપવિત્ર છે તેટલો તેના જ મળ, મૂત્રાદિ સાત ધાતુથી બનેલો પણ-પશ્ચિ આદિ તિર્થંચોના દેહ અપવિત્ર નથી અને ધારકાય કે જેને માત્ર રૂપમાં દ્રિય હોય છે એવા એકદ્રિય પૃથ્વી-પાણી-અગ્નિ-વાયુ અને વનસ્પતિના દેહ તો અપવિત્ર હોતા જ નથી એમણુ જ નહિ પણ બે દ્રિય આદિ ત્રસકાયના જીવોના દેહને પોષનાર તથા તેમને જીવવામાં અદિતીય સાધનમૂત્ર હોઈને તેમના દેહની શુદ્ધિ-પવિત્રતાનુ કારણ બને છે તાદૃશ્ય કે-ચારકાય પૃથ્વી આદિના દેહ પોતે પવિત્ર છે એમ બીજાને પવિત્ર બનાવે છે અને ત્રસકાય બેદ્રિય આદિના દેહ પોતે અપવિત્ર હોવાથી પવિત્ર વસ્તુને પણ અપવિત્ર બનાવે છે, માટે જગત્પદ પૌદ્ગતિક વસ્તુઓમાં પવિત્રાપવિત્રપણું સચેતન અથવા તો અચેતન શરીરને આશ્રયોને બનાવ છે પૌદ્ગતિક વસ્તુઓના સંસર્ગથી પવિત્ર વસ્તુ અપવિત્ર અને અપવિત્ર વસ્તુ પવિત્ર બને છે માનવી દેહ તથા વન આદિની શુદ્ધિ-પવિત્રતા માટે માટી તથા પાણીનો ઉપયોગ કરે છે, પાણી આદિનાં સંસર્ગથી દેહ તથા વન આદિ પવિત્ર બને છે અને મતિન દેહ આદિનાં સંસર્ગથી પાણી આદિ અપવિત્ર બને છે આ ઉપરથી રૂપક સમજાય છે કે-માનવ દેહ અત્યંત અપવિત્ર છે વસ્ત્રાદિ વનસ્પતિકાઓના દેહ છે અને તે પવિત્ર હોવા છતાં પણ માનવીના દેહ તથા તેના મળ આદિ

અશુચિના સંસર્ગથી અપવિત્ર બને છે. તેને પાણી સ્વચ્છ-પવિત્ર બનાવે છે તે ફરીને માનવ દેહના સંસર્ગમાં ન આવે તો અપવિત્ર બની શકતો નથી કારણ કે યૌવરકાચ મૂળથી જ પવિત્ર હોય છે તેથી મળાદિના સંયોગથી થયેલી અપવિત્રતા દૂર થવા પછી પાણી સયોગ સિવાય અપવિત્ર બની શકે નહિ, પણ માનવ દેહ કે જે મૂળથી જ અપવિત્ર છે તેને પાણી આદિથી ગમે તેટલો પવિત્ર બનાવવામાં આવે તોયે તે ક્ષણવાર પવિત્ર રહીને પાઠો પોતાની અપવિત્ર મૂળ અવસ્થામાં આવી જાય છે. વિદ્યાથી ભરેલી કપાળી કાચળી પાણીથી ધોવાથી સ્વચ્છ-પવિત્ર બની શકે તો જ માનવ દેહ સ્નાન કરવાથી પવિત્ર-સ્વચ્છ થઈ શકે. સ્નાનથી દેહની ક્ષણિક શુદ્ધિ માનવામાં આવી છે તે માત્ર દેહ ઉપર રહેલી મળાદિ અશુચિ પાણીથી ધોવાઈને દૂર થાય છે તેને આશ્રયોને જ છે, બાકી તો દેહમાં રહેલા મળાદિના ઝરવાથી તે પાછો અપવિત્ર બની જાય છે. ૩૭-૪૭-અન્નાદિ તથા દૂધ-દહિ-મિષ્ટાન્ન આદિ શુદ્ધ વસ્તુઓ માનવી ખોરાક તરીકે વાપરે છે તે જઠરમાં જઈને દેહનો સંસર્ગ થતાની સાથે જ મળ મૂત્રાદિના રૂપમાં પરિણમી જઈને અપવિત્ર બને છે કે જે મળ મૂત્રાદિના સંસર્ગથી જે પવિત્ર વસ્તુ હોય છે તે પણ અપવિત્ર બની જાય છે. તેને માટી, પાણી, અગ્નિ અને વાયુ-રૂપ ધારરકાવના દેહથી પવિત્ર બનાવવામાં આવે છે. માનવીના મળ મૂત્રથી અપવિત્ર બનેલી ભૂમિને પવિત્ર બનાવવાને માટે પશુનાં મળ મૂત્રાદિ વાપરવામાં આવે છે અર્થાત્ ગાય આદિનો પેશાબ છાંટીને તથા છાણથી લીધીને ભંભીનશુદ્ધિ કરવામાં આવે છે. પવિત્ર ધાર્મિક દિવાઓ કે જેમાં માનવીએને દેહ તથા વસ્ત્રાદિની સંપૂર્ણ શુદ્ધિ ભળવવાની હોય છે તેમાં પણ એમને પવિત્ર માની વાપરવામાં આવે છે.

ઉપર પ્રમાણે જઠરમક પૌદ્ગલિક-પવિત્રાપવિત્ર-પણુનો વિચાર કરતાં સંસારી જીવ માત્રમાં માનવ દેહ જ સૌથી વધારે અપવિત્ર હોઈ શકે છે. માનવી અવધારમાં બાહ્ય પણ તથા આંતર આદિ જીવ નીચ

જાતિથી કેમ ન ઓળખાતા હોય, સુદૂર આકૃષ્ટિવાળો, રૂપાળો કે કુરૂપ, કુખડો અને બોડોળ કેમ ન હોય પણ માનવ જાતિમાં કોઈપણ પ્રકારનો બેદ ન હોવાથી માનવી માત્રનું શરીર એક સરખી રીતે, અપવિત્ર હોય છે. બાહ્ય પણ પવિત્ર અને આંતર અપવિત્ર એમ કહેનાર વસ્તુસ્થિતિથી અજુગજ છે, કારણ કે મળ મૂત્રાદિ સાત ધાતુથી બનેલું શરીર કર્મ પરત્વે કંપેલી જાતિથી પવિત્ર બની શકતું નથી, પ્રદગ્ધાનંદી જઠાસકત દેહદષ્ટિ માનવી કર્મ પરત્વે કંપિત જીવ નીચ જાતિને આશ્રયોને જે માનવ દેહમાં પવિત્રા-પવિત્રપણુનો બેદ બેસેલો હોય તો તે ભૂલે છે. સંસારમાં મનુષ્ય જાતિને આશ્રયોને એક માનવ જાતિ જ આપાદિથી નિર્માણ થયેલી છે તેમાં કોઈપણ કાળે પરિવર્તન થયું નથી તેમજ યવાનું પણ નથી અર્થાત્ અનાદિ કાળથી જ માનવ દેહ મળ મૂત્રાદિ સાત ધાતુથી બનેલો આવ્યો છે અને બનશે તેથી માનવ જાતિમાં દેશ્વર યવાનો નથી; પરંતુ કંપિત બાહ્ય આદિ જીવ-નીચ જાતિમાં કાળક્રમે કરીને પરિવર્તન થતું આવ્યું છે અને ઘણું અત્યારે મનુષ્યની સિત્તબિજ નેટલી જાતિયો જણાય છે તેનો વિચાર કરીએ તો સંખ્યાના કાળ પહેલાં જૈન દષ્ટિએ બધાપના વચ્ચે દુષ્કલિયા હતા અને તે એક માનવી જાતિથી જ ઓળખાતા હતા ત્યારપછી કાળક્રમે કરીને એક જ માનવ જાતિ કંપિત અનેક જાતિઓમાં બદલાવી આવી છે અને બદલાશે. અત્યારે જે આશ્ર દેખાય છે, સેકેડો વર્ષ પહેલાં તેમના વચ્ચારો અત્યાર હતા અને જે અનાર્થ દેખાય છે તેમના વચ્ચાર આશ્ર હતા. આવી માનવીઓની કંપિત તથા અનિયમિત જાતિઓથી માનવ દેહમાં પવિત્રાપવિત્રપણુની કલ્પના કરવી બંધ છે, કારણ કે ગમે તે કાળે, ગમે તેવી જાતિમાં માનવ દેહ તો અપવિત્ર જ રહેવાનો. પાણી આદિથી જે માનવ દેહની પવિત્રતા યાત્રી થઈ છે તે મળમૂત્રાદિથી બહારથી ખરકાવના શરીરને ધોઈ નાખવાથી દેહમાં મળાદિ રહેવા છતાં પણ ક્ષણિક શુદ્ધિ અવધારથી જ છે અને તે પણ નાક,

કાન નથા મેનાં અદરનો જાગ પોવાતો નથી મારે
તે દેશશુદ્ધિ કહેવાય છે

પાણી આદિ ધાતુરૂપની પવિત્રતાની સિદ્ધિમાં
એક બીજી પણ કારણ જાણવા મળે છે પ્રભુપૂજન
આદિ પવિત્ર ધાર્મિક કાર્યોમાં પાણી, અગ્નિ, વનસ્પતિ
તથા માટી આદિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે
પૂજન-જળ-ચંદન આદિથી પ્રભુની અગમ્ય ક્રિયા
છે ધૂપ-દીપમાં અગ્નિ વપરાય છે, તાત્પર્ય કે પ્રભુની
અદ્વિતીય પૂજનમાં સચેતન તથા અચેતન ધાતુરૂપના
દેહ વપરાય છે તેથી ધાતુરૂપના દેહમાં અપવિત્રતા
હોય શકતી નથી નસકાપના દેહના સર્ગ સિવાય
નિરતર પવિત્ર જ રહી શકે છે

બહિરાત્મક જોગવતા પુદ્ગલાનદી જીવો હવર
ખતાવ્યા પ્રમાણે જડ વસ્તુઓમાં પવિત્રાપવિત્રતા
માને છે તેમાં પણ બ્યવહારથી રૂઢ થયેલી પવિત્ર-
અપવિત્રતાને પ્રધાનતા આપે છે પણ શુદ્ધિપૂર્વક ઉચિત
તુચિતપણાનો વિચાર કરતા નથી તેથી બ્યવહારિક
વિત્રાપવિત્રપણાનો ચેતે સાચો બોધ કરી શકતા

અને વિધ્યાસક્તિના દળાણથી અપવિત્રને પણ
વિત્ર માની બન વળી આત્મ તથા સુખમાં મગ્ન
રહે છે, સારે અતરાત્મ દશામાં વિચરતા મહાપુરુષો
તાત્વિક દૃષ્ટિથી જોનારા હોવાથી આત્માને જ પવિત્ર
માની તેને અપવિત્રતાથી બચાવવાને માટે જગત્ત્મક
વસ્તુઓના સર્ગથી મુક્ત હોય છે, અર્થાત્ અપ-
વિત્ર પૌદ્ગલિક વસ્તુઓના ત્યાગ કરીને વિષય-
કપાયથી આત્માને અભગ્રાવી અપવિત્ર બનાવતા નથી
અને આત્માની તત્ત્વિક પવિત્રતા પ્રગટ કરવા પર
સ્વરૂપથી નિવૃત્ત થઈને આત્મસ્વરૂપમાં રમણતા કરે
છે. આત્મા સ્વરૂપથી તો ત્રણે કાળમાં પવિત્ર જ છે
પણ પુદ્ગલસ્વરૂપ કમના સર્ગને લઈને અપવિત્ર
મનાય છે, તે તાત્વિક નથી, માત્ર બ્યવહાર દૃષ્ટિથી જ
હોય શકે છે. પૌદ્ગલિક વસ્તુ સ્વરૂપથી જ અપવિત્ર
છે, કારણ કે તે પવિત્ર સ્વરૂપ આત્માને પોતાની
અપવિત્રતાથી અભગ્રાવીને તેના સ્વરૂપને કલંકિત કરે

છે એ કે જગત્ત્મક દેહાદિ સ્વરૂપથી અપવિત્ર છે
જ્યાં વિકાસી આત્માના સર્ગથી પવિત્ર મનાય છે
તીર્થ કરી તથા લઙ્ગિધારી અન્ય મહાપુરુષોના કીર્તિ
તથા તેમના સંસર્ગમાં આવેલી અન્ય જગત્ત્મક
વસ્તુઓ પવિત્ર બનીને માનવીઓને આત્મવિકાસ
સાધન બની શકે છે તીર્થ કરીના શરીર સામાન્ય
માણસો કરતા કિમ પ્રકારનાં હોય છે, એટલે કે
તેમનું શરીર તો મળમૂત્રાદિ ધૃત્વથી જ બનેલું
હોય છે પણ તેમના રુધિર, માસ, તાવના દૃઢ જેવાં
ધોળાં હોય છે, પાસોપાસ કમળ જેવો સુગંધી હોય
છે અને મળમૂત્રાદિમાં દુર્ગંધ હોતી નથી લઙ્ગિધારી
મહાપુરુષોના શરીર પવિત્ર હોય છે કારણ કે તેમના
કર-સૈમ્ભ-મળમૂત્રાદિ દુર્ગંધ વગરના હોઈને માનવી
ઓના અનેક પ્રકારના રોગોને મટાડનારા જાતાં
છે આ પ્રમાણે દેહાદિ જડ વસ્તુ અપવિત્ર હોવા
જતા પવિત્ર આત્માના સર્ગથી બ્યવહારથી પવિત્ર
કહેવાય છે, અને એટલા માટે જ સંધી-મહાત્મ-
ધારી મહાપુરુષોને પ્રભુમંદિર જેવા પવિત્ર સ્થાનોમાં
જવાને માટે અથવા તો ધાર્મિક પવિત્ર ક્રિયાઓ
આદરવામાં રનાવવાની કે વસ્તુશુદ્ધિ જાણ શુદ્ધિની
આવશ્યકતા હોતી નથી, કારણ કે મહાવત્ધારી-વિભાસી
મહાપુરુષોને આત્મા કપાય-વિરૂપથી અભગ્રાવી
હોતો નથી તેથી એવા મહાપુરુષોના દેહ તથા વસ્તુ
શુદ્ધ હોય છે આત્મવિકાસ માટે દેહ તથા વસ્તુ
શુદ્ધિ કરતાં અધ્ધવસાથ શુદ્ધિની અત્યાવશ્યકતા છે
અને રાગ-દેવનો મહત્તા સિવાય હોય શકે નહિ, જે
મહત્તા સંધી મહાપુરુષોમાં સ્વભાવથી જ હોય છે
મનિનારબી ગૃહસ્થોમાં ગ્રામ તેના અભગ્રાવ હોવાથી
તેમને દેહ તથા વસ્તુાદિનો શુદ્ધિનો ખાસ જરૂરત
રહે છે, દેહાદિનો શુદ્ધિવાળા ગૃહસ્થે પણ પ્રભુપૂજન
આદિ પવિત્ર ધાર્મિક કાર્યોમાં કપાય-વિવચના મહિન
અધ્ધવસાથી આત્મા અભગ્રાવેને અપવિત્ર ન બને
તેની કાળજી રાખવી નોંધવું, માત્ર દેહાદિની બાહ્ય
શુદ્ધિથી આત્મવિકાસ સાધી શકાતો નથી એટલું જ
નહિ પણ ધુન્ય કમથી પણ વચિત રહેવાય છે

માત્ર દેહશુદ્ધિથી આત્મા શુદ્ધ થતો નથી તેમજ દેહ અભગવવાથી આત્મા અભગતો નથી, પણ કયાપ-વિષયથી આત્મા અભગ્ય છે અને આત્મા અભગવવાથી માનેલી દેહશુદ્ધિ આત્મશુદ્ધિ માટે નિરર્થક છે, કારણ કે તેનાથી અભ્યવસાયની શુદ્ધિ થતી નથી.

જે યાવરકાપને પવિત્ર માની માનવી આદિ ત્રસકાયના દેહાદિની પવિત્રતાનું કારણ માનવામાં આવે છે તે માત્ર અવધારથી હોવાથી અતાર્કિક છે. નહિં તો પૌદ્ગલિક વસ્તુ માત્ર અપવિત્ર હોવાથી તેમના દેહ પણ પવિત્ર હોઈ શકે નહિં કારણ કે તે જ્ઞસ્વરૂપ કર્મનો વિકાર છે. તાત્ત્વિક દૃષ્ટિથી વિચાર કરવાથી સમન્વય છે કે જે વસ્તુ મૂળથી જ અપવિત્ર હોય તેનું કાર્ય પણ અપવિત્ર જ હોય છે પણ એક પવિત્ર અને પ્રીત્યું અપવિત્ર એમ બેઠે સ્વભાવ સંભવી શકે નહિં. કર્મના વિકારરૂપ માનવી આદિ ત્રસકાયના દેહ અપવિત્ર અને પૃથ્વી આદિ યાવરકાયના દેહ પવિત્ર એમ એક જ કારણના ભિન્ન ભિન્ન બે કાર્ય હોઈ શકે નહિં. કારણતું ક્ષણ કાર્ય થાય છે. ઉપાદાન કારણના સ્વભાવથી પણ ભિન્ન સ્વભાવવાળું કાર્ય થાય નહિં, માટીના ધડો બની શકે પણ વજ્ર બને નહિં અને કપાસ રેતું વજ્ર બને પણ ધડો બને નહિં અર્થાત્ પાણી આદિ ધારણ કરવાનો તથા રસોઈ બનાવી આપવાનો સ્વભાવ માટીના વાસણનો હોય છે અને શરીર ઢાંકવાનો તથા શરડી આદિથી બચાવવાનો કે કાષ્ઠપણ વસ્તુનું પોટનું બાંધવાનો સ્વભાવ વસ્ત્રનો હોય છે. આ પ્રમાણે ભિન્ન સ્વભાવવાળા કારણ હોવાથી કાર્ય પણ ભિન્ન સ્વભાવવાળા છે પણ એક જ સ્વભાવવાળા કારણથી ભિન્ન સ્વભાવવાળાને કાર્ય હોઈ શકતા નથી માટે આત્મા મૂળથી જ પવિત્ર સ્વભાવવાળો છે તેથી તેનું કાર્ય માત્ર પવિત્ર જ હોઈ શકે છે અને પુદ્ગલ સ્વભાવથી જ અપવિત્ર છે માટે તેનું કાર્ય પણ અપવિત્ર જ હોય છે. માત્ર અવધારથી જ પવિત્ર આત્મામાં અપવિત્રપણું

અને અપવિત્ર પુદ્ગલ રૂઢીમાં પવિત્રપણું માનેવામાં આવે છે એટલા માટે જ સંસારની દૃષ્ટિથી બવધારને પણ પ્રધાનતા આપવામાં આવી છે.

તાત્ત્વિક નિશ્ચય દૃષ્ટિથી આત્મા પવિત્ર હોવાથી કર્મ સંયોગને લાગે બ્યવહારથી અપવિત્ર હોવા છતાં પણ તે પવિત્ર બની શકે છે; કારણ કે જે પવિત્ર સ્વરૂપ હોય છે તે જ પવિત્ર બની શકે છે પણ સ્વરૂપથી જે અપવિત્ર હોય તે પવિત્ર બની શકતું નથી. તેથી આત્મામાં પવિત્રતા આવતી નથી પણ તપ-સંયમ-દારા રાગાદિ મળ દૂર થવાથી થતી પવિત્રતા પ્રગટ થાય છે. જ્યાં સુધી આત્મા ઉપરનો રાગાદિ મળ ધોવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી શરીરનો મેલ પાણીથી ગમે તેટલો ધોવામાં આવે તેથી કાંઈ આત્માની પવિત્રતા પ્રગટ થાય નહિં જેમકે મૂળથી જ સ્વેત કપડા ઉપર મીઠાસ લાગવાથી રજ મોટીને મેલું થાય છે તેને પાણીથી ગમે તેટલું ધોવામાં આવે તોયે તે ધોણું બની શકતું નથી; કારણ કે સ્વેત કપડામાંના તાંતણામાં વળગેલી મીઠાસ જ્યાંસુધી શિથિલ થાય નહિં ત્યાંસુધી માત્ર પાણીથી ધોવાથી ચોટલી રજ મૂળથી દૂરી પડતી નથી; કારણ કે રજનો સંબંધ મીઠાસની સાથે છે પંજુ કપડાની સાથે નથી એટલે રજ દૂર કરવાને માટે પ્રથમ મીઠાસ કાઢવાની જરૂર છે, તે સિવાય તો કપડું બિચળું બની શકે નહિં તેથી ધોણી લોહી કપડું બિચળું બનાવવા પ્રથમ મીઠાસ કાઢવાને માટે બહી કરીને કપડામાં રહેલી મીઠાસને શિથિલ બનાવે છે. પછી નદી આદિના બહોળા પાણીમાં કપડાને ધોઈને બિચળું બનાવે છે. તેવી જ રીતે આત્મપ્રદેશમાં રહેલી રાગ-દ્વેષની મીઠાસની શિથિલતારૂપ સમ્યક્ત્વ (સમ્યગ્જ્ઞાનાદિ) પ્રાપ્ત કર્યા સિવાય કર્મ-રજ કાઢવાને કરવામાં આવતી બાહ્ય શુદ્ધિ અથકા તો જપ-તપ આદિ બાહ્ય ક્રિયાઓની કર્મ રજ દૂર થઈને આત્મા વિકાસી-પવિત્ર બની શકતો નથી, પણ આવી પ્રવૃત્તિઓથી તો પુનઃ કર્મ-સ્વરૂપ રજનો સંગ્રહ કરી શકે છે કે જેથી આત્મ-સ્વરૂપ ઢાંકવાથી પવિત્રતા પ્રગટ થવાને બદલે ઢાંકાઈ

ન્યાય રતનાવલી.

ક્રક્રક્રક્રક્ર (૧૩) ક્રક્રક્રક્રક્ર

લેખક — મુનિમહારાજ શ્રી ધુરધરવિજયજી મહારાજ

અહ્મદાબાદે દસ્તિયૂથરાતમાસ્તે ॥ ૧૩ ॥

“આમળીના ટેરવા ઉપર હાથીના સો ટોળા રહે છે!” એવું કોઈ કહે તો માનવામાં ન આવે, એવું વાક્ય પ્રમાણભૂત ન કહેવાય જ્યાં આમળી ઉપર એક હાથીનું રહેવું પણ અસંભવિત છે ત્યાં હાથીનું ટોળું ને તે પણ એક નહિ, સો એ બને જ કેમ? આવા અસંભવિત બતાવે કહેનાર પણ પ્રમાણિક ન કહેવાય ઉપરનો ન્યાય, પ્રમાણિક વિચારોમાં અન્યતુ કથન અપ્રમાણિક સિદ્ધ કરવું હોય ત્યારે વપરાય છે

આ ન્યાય એક ગપ્પા જેવો છે જેમ કેટલાએક માણસોને ઠગા પહોરના ગપ્પા મારવાની આદત હોય છે, તેવું આ એક ગપ્પું છે

ગપ્પીને ઘેર ગપ્પી આવ્યા, આવો ગપ્પીજી, બાર હાથનું ચીલકું, ને તેર હાથનું બી. એના જેવું આ છે

બીજા શાસ્ત્રોની જેમ ગપ્પ શાસ્ત્ર પણ નાનું સૂતું નથી. સૌથી વિશાળ અને વ્યાપક કોઈ શાસ્ત્ર હોય તો તે ગપ્પનું છે ભાગ્યે જ કોઈ એવો હશે કે જેને એ શાસ્ત્રનો પરિચય નહિ થયો હોય

ગપ્પ શાસ્ત્રમાં જેણે સારું સ્થાન મેળવ્યું છે એવી લોકપ્રચલિત એક કથા છે—દૂકમાં તે આ પ્રમાણે છે

એક મહા હુતો મહા જેવો તેવો નહિ પણ

બધું છે કર્મ શુભ હોય કે અશુભ, પણ તે પુદ્ગલ-સ્વરૂપ હોવાથી આત્મશુદ્ધિને મલિન બનાવે છે કારણ કે તે પવિત્ર આત્મધર્મથી ભિન્ન ધર્મવાળા હોવાથી વિભતીય છે માટે આત્માની પવિત્રતાના વ્યાપક છે તેથી જન્મ-મરણની વૃદ્ધિ થાય છે એટલે આત્મા શાશ્વત જીવન મેળવી પરમ પવિત્ર સિદ્ધાંતોની પકિતમાં બળી શકતો નથી માટે ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં દેહ તથા વસ્ત્રાદિની માત્ર બાજી શુદ્ધિ કરવા કરતા રાત્ર દેષનો મળ આત્મા ઉપરથી કાઢવાને માટે સમગ્રજ્ઞાનરૂપ પાણી વાપરીને અધ્યવસાય શુદ્ધ કરવાની આત્માવરણકતા છે પૂર્વ આદિ ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં રાત્ર-દેષજન્ય મલિન અધ્યવસાયથી આત્મા અલગાય નહિ તેની પૂરતી કળજી રાખવી જોઈએ કે જેથી આત્મ-પવિત્રતા પ્રગટ થવામાં કોઈ અડચણ બાધ આવી શકે જ નહિ

ઉપર પ્રમાણે તાર્કિક દૃષ્ટિથી વિચાર કરતાં સ સારમાં આત્મા સિવાય વસ્તુ માત્ર અપવિત્ર છે જે અપવિત્ર હોવા છતાં પવિત્ર કહેવાય છે તે પ્રગટ પવિત્ર સ્વરૂપવાળા આત્માના સસર્ગનો જ પ્રભાવ છે, બાકી તો જે સ્વરૂપથી પવિત્ર છે તે વિભતીયના સસર્ગને લઈને અપવિત્ર કહેવાય પણ તેનું પવિત્ર સ્વરૂપ નષ્ટ ન થવાથી પરિણામે તેની પવિત્રતા પ્રગટ થાય જ છે અને જે જડાત્મક વસ્તુ સ્વરૂપથી જ અપવિત્ર છે તેનું પરિણામે અપવિત્રપણું પ્રગટ થયા સિવાય રહેતું નથી માટે વિભાવસ્વરૂપ માનવ દેહધારી આત્માએ પોતાની સાચી પવિત્રતા પ્રગટ કરવાને માટે રાત્ર-દેષનો મેલ ધોઈ નાખતા અધ્યવસાય પવિત્ર રાખવાની આવશ્યકતા છે

જયમહા. લલમલાને છક્કડ ખવરાવે એવો, દેશ-
દેશાવરમાં ફરેલો, દેશ દેશના મદ્યોને હરાવેલા-
જિતેલા. જિતેલા એટલું જ નહિં પણ ઈનામો-
ખદીસો એળવેલી. દરેક રાજ્યે તેની કુસ્ત્રીની
કદર કરી હતી ને સોનાતું નાતું પુતળું એટ
આપ્યું હતું. એવા તો તે મદ્યે એક બે નહિં
પણ પચાસ સુવર્ણ મદ્યો એકઠા કર્યા હતા.

એકદા તે ઉત્તરૈનમાં આવી ચલ્યો, રાજ્યને
કહ્યું કે-મને હરાવે તેવો કોઈ મહા આપો, નહિં
તો સોનાતું પુતળું આપો.

ઉત્તરૈની એવી તેવી નગરી ન હતી પ્રતાપી
રાજાઓની પાટનગરી હતી. પોતાના રાજ્યમાં
એવો એકે મહા ન નીકળે તો તેની નામોશી
ગણાય. એમ તો રાજ્યમાં સેંકડો મદ્યો હતા,
પણ બધા કંડ બેઠકીયા. કોઈ આવેલા મહાની
સરસાઈ કરે એવો નહિં. કેટલાક તો આ
મહાતું નામ સાંભળીને જ ડરી ગયેલા પણ
હવે શાય શું ?

રાજ્ય તરફથી ધણી ભહેરતો યશ પણ
કોઈ આ મહા સાથે દાવપેચમાં બિનરવા તૈયાર
ન થયું.

એ રાજ્યમાં એક તેલી રહે, શરીરે
અલમસ્ત. બોળ ખાધ ને ઘાણી ચલાવે રાજે
તેનું નામ ગાંગો તેલી. તેની સીંકું નામ
ગાંગલી. ગાંગલી ધાંચણ અને ગાંગો તેલી
એની જોડ ઉત્તરૈનમાં તો શું પણ જગતમાં
જડવી સુરકેલ.

રાજ્યના કુનેહબાજ પુરુષોએ સુક્રિત
અજમાવીને કહ્યું કે-અમારા પહેલવાનો તો દૂર
રહ્યા પણ અહિંના એક બળદની ઘાણી ચલા-
વતા તેલીને પણ તમે છતી ન થકો.

સ્વામિભાગી મહાને ચટપટી લાગી તે તો
એકદમ રાજસગામાંથી બહાર ને ગયો ધાંચણને
ઘેર. પૂછ્યું કે ગાંગો તેલી કયા છે ? ધાંચણે

કહ્યું કે-બળતણ ખૂટ્યું છે તે પચાસ ગાકા
લઈને જંગલમાં લાકડા લેવા ગયા છે શેટલા
વખતે આવી જશે, આવો-એસો. પણ મહાને
બેસવું નહોતું. તે ગયો જંગલને માગે. દૂર
દૂરથી બેસું તો ખસા ઉપર ગાકાની ધોંસરી
બરાબીને લહેરથી પચાસ લાકડાના ભરેલા
ગાકાને એ ચી લાવતો ને ગીત લલકારતો ગાંગો
ચાલ્યો આવતો હતો. નજીક પહોંચતા મદ્યે
ખેંખારો ખાધો જગરા ખેંખારાથી ગાંગાએ
સામે જવાળ વાળ્યો. બન્ને મદ્યો ને મદ્યે
કુસ્ત્રી લડી લેવાનો વિચાર દર્શાવ્યો ગાંગો કહે
પણ અહિં હાર્યા છતાંના સાક્ષી કોણ ?

એટલામાં એક ભરવાડજી દૂધ વેચવા માટે
ઉત્તરૈની જતી હતી તે ત્યાં આવી પહોંચી.
તેણે પોતાના માથા ઉપર નણ તણ મલુ દૂધ
માથ એવી સાત હેલ ચઢાવી હતી.

બન્ને જણે તેને રોકીને કહ્યું કે-આ અમારી
મહા કુસ્ત્રી જો ને હારે છતે તેની સાક્ષી
બન. ભરવાડજીે રહ્યું-મારે એવો સમય નથી.
જો તમારે કુસ્ત્રી કરવી હોય તો આપી જાઓ
મારી હથેળી ઉપર અને આ ગાકાની ધોંસરી
સોંપી ઘો મારા ખીજા હાથમાં. એમ કહીને
તેણે હાથ લંબાવ્યો.

બન્ને જણા હથેળીના મેદાનમાં દાવપેચ
જેલવા લાગ્યા. એટલામાં પવનની એક ડમરી
ચડી આવી. એ વાવટોળમાં ભરવાડજી, મહા,
ગાંગો ને ગાકા બધું જ વચ બેઠ્યું.

દૂર દૂર એક જગરું રાજ્ય હતું. ત્યાં
વિશાલોદર મહારાજ રાજ્ય કરતા હતા. તેમને
ગિરિનથના નામે પટરાણી હતા.

એક દિવસ મહારાણી ગગનપ્રાસાદની અ-
માસીમાં ચડીને દુનિયાની અજાયબી જોઈ રહ્યા
હતા તેવામાં તેમની આંખમાં કોંઈક પડ્યું.
મહારાણી આખ ચોળવા લાગ્યા આંખમાં

પડેલાં કણુને કાઢવા માટે સે કડો વેલોને બોલાવવામાં આવ્યા પણ કાંઈ વળ્યું નહિ. મહારાણીને પીડા થતી હતી પીડા નહીવી હતી પણ મહારાણી એવી નહીવી પીડાને સહન કરે તો મહારાણી ચાની ?

કાંઈની દેન નહોતી કે મહારાણીની એ પીડા શમાવી શકે. ગામમાં એક જ માડીનયો એના માથાનો હતો. તે હતો અજબ ટીખળી હજમ છેવટે તેને બોલાવવામાં આવ્યો ને તે આવ્યો પણ એક શરતે કે આંખમાંથી જે કાંઈ નીકળે તે મારું.

મહારાણીની આંખમાંથી નેતનેતામાં હજમે કણુ 'કાઢ્યું'—નીકળવામાં બીજું કાંઈ ન હતું એ તો પેલા વાવ ટોળમાં બેઠેલા મધ્ધ, તેલી, ભરવાડણુને ગાડા હતા

નીકળતાની સાથે ભરવાડણુ વગેરેએ રસ્તો પકડ્યો પણ હજમ એમ ને એમ ગધાને જવા દે એવો કયા હતો ? તેણે ગધાય સામાન લઈ લીધો ને પછી છૂટા કર્યા. પોતાની આ બહા-દૂરી લોકોને જણાવવા એણે ગાડાઓનું લોહું અને સાત હેલવ તાણુ પીતળ એકતું કરી એક સુદર ચીપીયો નાકના વાળ તોડવા માટે બનાવ્યો ને તેના ઉપર પુતળાના સોનાની ધુધરીઓ લટકાવી

આ પ્રસંગ પછી એ ધુધરીઓ હજમ કહેવાવા લાગ્યો.

* * *

હજમ એક દિવસ મહારાજ સાહેબની હજમત કરતો હતો. હજમત કર્યા બાદ જાકના વાળ લેવા પોતાનો માનીતો ચીપીયો કાઢ્યો. વાળ લેવા જ્યાં ચીપીયો નાક આગળ ધર્યો ત્યાં રાજ સાહેબે શ્વાસ જણાવી લીધો બાજુ વીજળીનો આંચકો લાગ્યો હોય નહિ તેમ હજમતા હાથમાંથી ચીપીયો છૂટી પડ્યો ને

નાકમાં ચડી ગયો હવે શું થાય ? પોતાની મગફળીનું અપૂર્વ ઓળખ આમ ચાલ્યું જાય તે આ ટીખળી હજમથી કેમ સહેવાય ?

તેણે રાજ સાહેબને વિનંત્યા. રાજ સાહેબે કહ્યું—ભાઈ હું શું કરું ? તું જરા નાક આગળ બિલો રહે. હું શ્વાસ લઉં એટલે અદર જાહેર થોડી લેજે

હજમ બિલો રહ્યો રાજ સાહેબે શ્વાસ બિલો ચડાવ્યો ને હજમ ચડી ગયો નાકમાં ને ત્યાંથી જઈ પહોંચ્યો ત્રિશાળકાય પેટમાં

પેટમાં દિવસોના દિવસો સુધી હજમે શોષ ચલાવી પણ કાંઈ પત્તો ન ખાધો.

ફરતા ફરતા એક દિવસ ત્યાં તેને લશ્મી રજારીનો ભેટો ધઈ ગયો. લશ્મી રજારી પાસે લાખ પેટા હતા લોકો તેને લશ્મી રજારી બોલાવતા.

હજમે પૂછ્યું—ભાઈ લશ્મી રજારી તું અહિં ક્યાથી ?

રજારીએ કહ્યું કે હું અહિં મહારાજના મહેલની બાજુના જ ગલમાં મારા પેટાં ચરાતો હતો તેવામાં રાજ સાહેબે ગમાયું ખાધું ને પેટા શુભ મેં રાજ સાહેબને ફરિયાદ કરી.

રાજ સાહેબે કહ્યું—જોઈ લે મારા પેટમાં હું પેટમાં પેટો આજ છ-છ મહિનાથી શોષ કરું છું પણ કાંઈ પત્તો લાગતો નથી.

કીક ચડ્યું તું આવી ચડ્યો, મને કાંઈ અહિં ચેન પડતું નહોતું. હવે તો બહાર નીકળવાનો ચ રસ્તો નથી. પણ તું અહિં કેમ આવ્યો તે તો કહે. રજારીએ હજમને પૂછ્યું.

હજમે પોતાની વાત જણાવી બન્ને એક પથ્થર પર વિસામો ખાવા બેઠા હજમે ચૂંગી ને તમાકુ કાઢી. બે ચક્રમકીયા પથ્થરથી અગિયે પાક્યો. બન્ને ચૂંગી પીવા લાગ્યા

રાત્રાનું પેટ ધૂમાડાથી ભરાઈ ગયું. ધીરે ધીરે ધૂમાડાના ગોટે ગોટા ઉપર ચડ્યા. તીલના ભૂંગળામાંથી નીકળે તેમ નાકના નસકોરામાંથી ધૂમાડો બહાર નીકળવા લાગ્યો.

તમાકુના ધૂમાડાએ રાત્રાના નાકમાં સ્થળ-વળાટ કર્યો.

રાત્રાએ જોરથી છીંક ખાધી ને બહુ બહાર નીકળી પડ્યું.

* * *
વાત જરા લાંબી થઈ ગઈ, પણ એ તો ગમ્મ. ગમ્મ શાસ્ત્રથી સમુદ્રનું આ તો નાનું જિંદુ છે.

ગમ્મ શાસ્ત્રનું બીજું નામ છે 'કથેલ-પુરાણ' એ પુરાણના ૩૨ અધ્યાયો છે, એક એક અધ્યાય એવડો મોટો છે કે તેનો પાર જ આવે નહિ.

ઇશ્વરને માટે જેમ કહેવાય છે કે—

અસિતગિરિસમં સ્યાત્ કજ્જલં સિન્ધુપાગે,
સુરતસ્વરશાયા લેખિની પત્રમૂર્તી;

લિલ્લતિ યદિ ગૃહીત્વા શારદા સર્વકાલં,
તદપિ તવ ગુણાનામીશ! પારં ન યાતિ ॥

અર્થ—નીલગિરિ જેટલું કાળજી સમુદ્રથી વાસણમાં ભરીને, કદમવૃક્ષની ડાળની કદમ પાનાનીને પૃથ્વીથી કાળજી ઉપર સાક્ષાત્ સર-સ્વથી પણ જો સર્વકાલ દરેકે તો પણ હે ઇશ્વર! તારા શુભોના પારને ન પામે!

તે પ્રમાણે આ શાસ્ત્ર માટે પણ કહી શકાય કે—

સકલગિરિસમં સ્યાત્, કજ્જલં વિશ્વપાગે,
તસ્વરગણશાયા લેખિની મૂર્તિપત્રે;

સતતમજિલ્લોકાષ્ણેહિલ્લિતીદ્રવ્યતા-
સ્તવપિ નહિ સમર્થા લેખિતું તવ પુરાણમ્ ॥

અર્થ—સકલ પર્વતો જેટલું કાળજી વિશ્વ-
રૂપી વાસણમાં ભરીને, પૃથ્વીથી પણ ઉપર
વૃક્ષ માત્રની ડાળીઓની કદમોથી બધા લોકો
પ્રબલ પ્રવળપૂર્વક સતત લખ્યા કરે તો પણ
ગમ્મ પુરાણનો પાર પામવાને સમર્થ ન બને.
બસ, અહિં એ ગમ્મ પુરાણને આપણે
પૂરું કરીએ.

* * *
પૂજ્ય શ્રી હરિભદ્રસૂરિજીએ 'ધૂર્તાખ્યાન'
નામે ગ્રન્થ રચ્યો છે. ગમ્મશાસ્ત્રની સાથ સમજ
લેવી હોય તો આ ગ્રન્થ વાચવા લાભામણ છે.

આપણે ન્યાય એવો જ છે.
સારા સારા ગ્રન્થકારોએ એ ન્યાયને જ
ઉપયોગમાં લીધો છે

વિવરણપ્રમેયસંબદ્ધમા કહ્યું છે કે—

“અન કેચિદ્દોદયમિતિ-વ્યર્થોઽયં વ્યુત્પત્તિ-
નિરૂપણ-પ્રવાસઃ। શબ્દસ્વાર્થાલંસ્પર્શિણ્યાત્। ન
હ્યક્લ્વપ્યે હસ્તિયૂદયતમાસ્તે રત્યાદિ શબ્દૃઃ
કશ્ચિદર્થઃ પ્રમીયતે। યન્નાતવાક્યે પ્રમીયતે
તન્નાપિ માતાન્તરનિવચ્ચના સા પ્રમિતિર્ન
શબ્દનિવચ્ચના ॥

અહિં વિવરણશબ્દ શુદ્ધ અને અર્થને
કેઈ સંબંધ નથી એ હકીકતની પુષ્ટિમાં આ
ન્યાયનો ઉપયોગ કરે છે.

ચિત્તુખીમા પણ આ ન્યાયનો પ્રયોગ કરતા
આમ અને અનામની મીમાંસા કરી છે.

તે ગ્રન્થ આ પ્રમાણે છે.

“આત્મોદીરિતવાક્યેષુ, માલતીમાઘવાદિષુ ॥
વ્યમિચારા ન તલુક્-માતસ્વસ્થાનિવકિતઃ ॥૩૨॥

સ્વકપોલકવિપતમાલતીમાઘવાદિવાક્યેષુ
પ્રામાણ્યમાવાદિતિવ્યાસિઃ। નહિ પુરાત્ત એ સ-
લાટકનાટિકાદિમધ્યધવિરક્તમાત્રેણાનાતો મ-
વતિ અવમૂતિ। ઈર્ક ચૈતતુમ્ધનેન ॥ પદાદપિ

કસ્મૈંચિદુપદિશતિ ન ત્વયાડનનુમૂતાર્યવિપયં
વાપયં પ્રયોક્તવ્યમ્ ।

“ યથાડક્ષુલ્યગ્રે દસ્તિયૂથશતમાસ્તે ” રૂતિ ॥

તત્વાર્યવ્યમિચારઃ સ્ફુટઃ ॥

ખંડનપ્રાઘમાં શ્રી હર્ષ આ ન્યાયને ઘોઠા
શબ્દદેશથી મૂકે છે—“ ઘક્ષુલ્યગ્રે કરિશતં
વિદ્ધરતિ ॥ ”

આ જ જાતનો ધીમે ન્યાયપ્રયોગ તર્ક-
શાસ્ત્રમાં આવે છે તે આ પ્રમાણે—

મમ કર્ણકુહરં પ્રવિદ્ય સિદ્ધઃ ક્રીડતિ ।

(મારા કાનની ગુફામાં પેસીને સિંહ રમે છે)

આત્મતત્ત્વવિવેકમાં ઉદયનાથાર્યે પણ
પૂર્વોક્ત ન્યાય વાપર્યો છે. તે આ—

મમ કર્ણે પ્રવિદ્ય ગજો ગર્જતિ મેષજ-
મુચ્યતામ્ ।

(મારા કાનમાં પેસીને હાથી રાડો પાડે
છે ? હવા બતાવે)

એમ જુદા જુદા ગ્રંથોમાં આ ન્યાયનો
પ્રચાર સારો છે.

* * *

આ ન્યાયથી એ સમજવાતું છે કે વિશ્વમાં
શબ્દ વ્યવહાર બે પ્રકારના ચાલે છે. એક
અર્થને અતુસરતા એટલે સત્ય અને બીજા
નિરર્થક—અસત્ય. સમજી માણસે પોતે સત્ય
અર્થના પ્રતિપાદક શબ્દ વ્યવહાર કરવા અને
એવા જ શાસ્ત્રોને પ્રમાણભૂત માનવા.

અસત્ય અર્થને જણાવનારા શબ્દને સાંભ-
ળવા થયું તહિં, બીજાને વારવા કે મિથ્યા
શબ્દ વ્યવહાર ગંધ કરે. શબ્દના પુરઘટો
નકામાં નથી—જેમ આવે તેમ ફેફે ન રાખે.
વિશ્વ સમજે કે ન સમજે પણ પોતે કહી છૂટું.
ખાકી તો એવી હકીકતોથી અદારે પુરાણી
ઠાંસી ઠાંસીને ભર્યા છે. ઠાણ ઠાંને રાકી શકે
છે ? સર્વેના હૃદયમાં સત્ય વસે.

સજ્ઞા, વૃદ્ધ, ધર્મ અને સત્યનું યથાર્થ સ્વરૂપ

ન સા સમા યત્ર ન સન્તિ વૃદ્ધા ન તે વૃદ્ધા યે ન યદન્તિ ધર્મમ્ ।
નાહૌ ધર્મો યત્ર ન સત્યમસ્તિ ન તદ્ સત્યં યદ્દલેનામ્બુપેતમ્ ॥

જે સજ્ઞામાં વૃદ્ધ (અતુભવી વિચારશીલ પુરુષ) ન હોય તે સજ્ઞા
સજ્ઞા નથી; જે વૃદ્ધ ધર્મનો ઉપદેશ નથી કરતો તે વૃદ્ધ જ નથી; જે
ધર્મમાં સત્ય નથી તે ધર્મજ નથી, અને જે સત્ય જગતી યુક્ત છે તે
સત્ય જ નથી.

(મહાભારત, ઉદ્યોગ પર્વ)

Charitable—સખાવતી.

પરોપકારી થવું કઠણ છે પણ એ ખૂબ લાભકારી છે.

નં. ૬. જેના હૃદયમાં ધર્મ વસી ગયો હોય તેને પરોપકાર કરવો, ઉદારતા દાખવવી, વચન ક્રિયા કે વિચારથી દાન કરવું, પોતાની પાસે શક્તિ, ધન, આવકત કે એશ્વર્ય હોય તેનો ઉપયોગ પારકા માટે કરવો એ સાહજિક બની જાય છે. જ્યારે ખરી ધર્મની જમાવટ થઈ હોય ત્યારે તો એની અરિથ-મનનમાં ધર્મ માટે તરવરાટ થઈ ગયો હોય છે. એને પછી સખાવતી થવાનું કહેવાની, લક્ષ્યમણ કરવાની કે ગ્રેરણા કરવાની જરૂર રહેતી નથી. એ ધનની અરિથરતા સમજે છે, એ અદાની વસવાટ દૂર છે એ જાણે છે, એ સગપણ સંબંધ અને મેળાપની અરિથરતા જાણે છે અને એ શક્તિનો કે ધનનો ઉપયોગ ખીળના ઉત્કર્ષ કે વિકાસમાં કરવામાં રસ લે છે અને એની સાથેકતા પરોપકારના ઉપયોગમાં જ સમજે છે.

બાકી ધણા માણસો એટલા બધા કંલુસ અને દુર્બળ હોય છે કે એને પારકા માટે ધનનો કે વખ-તનો ઉપયોગ કરવામાં પશુ સંકેમ થાય છે. એ દાન આપવામાં હાથને લાંબાવી ચકતો નથી, એ પારકા માટે ધનવ્યય કરવામાં પોતે ગરીબ થઈ જશે એમ માને છે. એ ધનના દગલા બેંધને આનંદ છે અને એના મનની દશા ચમકી તૂટે પણ દમડી ન તૂટે એવી હોય છે. કાંઈ એને સખાવત કરવાનો કે મનની વિશાળતા રાખવાનો ઉપદેશ આપે ત્યારે એ એને કહેવો એર જેવો લાગે છે અને એની પાસે કોઈ ખરડો લાંબને જાય ત્યારે એ અનેક બંધાનાં કંઠી પોતાની ઉદારતા દાખવી ચકતો નથી. આવા માણસો માખીની જેમ મધ બેચું કરે છે, ખાતા નથી, ખાવા દેતા નથી અને આખરે સર્વે અહીં મૂડી ઉધારે લાઈ આપ્યા જાય છે.

પણ હૃદયથી ધર્મ શક્તિવાળા પ્રાણીઓ તો જ્યારે પોતાની શક્તિ કે મિશ્કતનો ઉપયોગ પરને માટે થાય ત્યારે પોતાની જાતને તેટલા પૂરતી કુતાર્થ માને છે, એને દ્રવ્ય કે આવકનો ઉપયોગ પરને માટે થાય તેમાં જ્યારે મોજ આવે છે, એ મોટા અજાનાં સત્રો કે વિદ્યાધામો તીરખી આનંદ માને છે અને પોતાને એવો ધન વ્યય કરવા ક્યારે તક મળશે? એવી લાવના કરે છે. એને ખાતી હોય છે કે મોટા ધનપતિ આપ્યા ગયા તેની સાથે લક્ષ્મી મધ નથી.

ઉદાર દિલના થવું, સખાવતી માનસ રાખવું, સમાજ કે જનતાની આશ્રિત વખતે પોતાના બંધારે ખુશ્ખા મૂડી દેવા એ મુશ્કેલ કામ છે, પણ એવું ખમીર કરી દેવું, એવો સ્વચ્છ પાડી દેવો અને સેવામાં જીવન ગાળવાની સખાવતી શક્તિ રાખવી એ ખેલદીલી ખતાવે છે, એવા પરોપજીવી માણસો પોતાનું કામ કાઢી લે છે, દેશને દેરવણી આપે છે અને સમાજને દાખતારૂ નીવડે છે. મનને એવું જનાવી દેવું નોંધએ કે એ પારકાનું દુઃખ જુએ કે રડવા લાગી જાય, એ જરૂરીઆત જુએ ત્યાં ઘરનાં જાતાં ખાંધીને સેવા માટે બિતરી જાય, એ દુકાળ, જળપ્રલય કે મહામારીના પ્રસંગે પોતાની જાતને ખૂલી જઈ, સેવામાં ઝુકાવી દે અને તેમ કરવામાં રાત કે દિવસ ન ગણે, ખૂબ કે તરસ ન ગણે, એ ખીળ કામ ખૂલી જાય અને એને પરતી સેવાનું વ્યસન પડી જાય. આવી વિશાળતા, ઉદારતા, મહાનુ-ભાવતા આવવી મુશ્કેલ છે, પણ આત્મવિકાસ માટે જરૂરી છે, લાભકારી છે, મહાકલ્યાણકારી છે. સંજ્ઞન પુરૂષની સમૃદ્ધિ પરોપકાર માટે જ હોય. એમાં મોટાળાને, દેખાડેખીને ન્યાયક્ષતે રમાય ન હોય. સ્વચ્છાવસિદ્ધ મહાનતાના ગૌરવ અનેખાં જ હોય છે.

(૫૮)

Success appropriating વિજયને ખમી આવે.

વિજયને પચાવવો—એ આકરી છતાં હિતકારી વાત છે.

૧ ૭. પેતાની ધારણા પ્રમાણે સફળતા ન મળે, બાજી બનવી પડી જાય, નફોનો વેપાર ખોટમાં આવી પડે, સમારોનેલીનું મદ્ય ધાય પરીક્ષાનું પરિણામ ઊંચડું આવે ત્યારે માણસ કંઠજાટ કરવા લાગી જાય છે એને જાણે દુનિયા આખી પોતાની સામે સપ કરીને દેરાન કંઠવા મડી ગઈ હોય અને જાણે એક પછી એક ખરખરાતા સમાચારની દાર મડાણી હોય એમ જ લાગે છે એવે વખતે એને કાંઈ દિનાસો કે ઉપદેશ આવે ત્યારે એને જરા ધીરજ કે આશ્વાસન મળે છે, પણ સહ સમયે મનની રિથરતા રાખવી બદ્ધ આકરી પડે છે ત્યારે એક તરફ નુકસાનીતા સમાચાર એક પછી એક આવ્યા કરતા હોય, ધરમાં ખાવાનું ઠેકાણું ન હોય ઊંઘાઓના અભ્યાસને અટકાવવો પડ્યો હોય, તેવે વખતે મનની રિથરતા રાખવી જારી મુશ્કેલ પડે. છતાં ખમીગવાળા માણસે આફતના પ્રસંગોમાં ધક ઝીલે છે, આફતથી દનાઈ ન જતાં તેનો સામનો કરે છે અને પડતા આખડતા પણ ખડા યથ જાય છે આફત વખતે માણસની કસેટી ધાય છે એ ખરી વાત છે છતાં આપત્તિ વખતે પોતાનું વર્ચસ્વ જાળવી રાખનારા અને પડતા પડતાં પણ જીતા યથ જનારા માણસો જોવામાં આવે છે જેના સરકારી હુકમમાં ધર્મવાસના જામી ગઈ હોય છે તે ગમે તેવા આકરા બનાવો વખતે પણ પોતાની જાત પરના કાળુ જોઈ નાખતા નથી દુ ખર્માં કે ગાસમાં દબાઈ જતા નથી, પાટું ઉપર પાટું પડે તો પણ કંઠર ધર્મ જતા નથી બાવા માણસો અવસીકન કરતા મળે છે અને તેમને ટેકા ધર્મનો હેય છે એ બારીક અરહોત્તનને અંજો આપણને સમજાય છે

પણ ફતેહના કાંઈ વાગતા હોય અભિનંદનના

તારો આવતા હોય, વિજયના દુકુનો વામતા હોય જાહેર સભામાં ધન્યવાદ મળતા હોય, દારોનારા દમલા મતા હોય, વધામણાં આપનારાની દાર લાગી હોય ત્યારે વિજયને પચાવવો એ બારે આકરી વાત છે આમાં દેખીતો વિરોધ લાગે તેવી વાત છે, પણ તે બરાબર સાચી વાત છે વિજય વખતે માણસ ધેનો ધર્મ જાય છે, ફતેહ મળે એટલે એ જ્ઞાને આસમાને ચડી જાય છે, લેશની પ્રયત્ન સાક્ષી એ વખતે પોતામાં પણ કાંઈક છે એમ માનવો ખની જાય છે ' મે મારી ફરજ ઉપરાંત કાંઈ મું નથી ' અથવા ' હું તો સામાન્ય અદ્વૈતો આપી છું, ' એમ બોલતાં બોલતાં એને અદ્વૈત ગણીવળી ધાય છે અને પોતાનું જીવન ધન્ય છે, પોતે ચાલુ જનતાથી વધારે છે, એમ એને અદ્વૈત જોડે જોડે લાગવા મડી જાય છે વિજય પચાવવો મુશ્કેલ છે કંઠો વાળે ત્યારે ડોહને ખરેખર નમાવવી કે જ્ઞાન આડા દાધ દેવા મુશ્કેલ છે મીઠી ખુશામત, બહારની પ્રયત્ન કે નિરદાવલીની ગાથા ખમી ખરી મણી આકરી છે એ તો જીવનને સમજનાર, રસો ઓળખનાર, રવપરનો વિવેચક શાસ્ત્રો વિવેચી હોય તો વિજયને પચાવી શકે, આત્મધર્મને સમજનાર પોતાનું રથાન જાણી લે ખાડી શિખરે ચઢે તો માણસ ત્યાંથી આજળ તો ક્યાં જાય—એટલે ધાત એ હાથે જ વહેરી લે. પણ વિજયને પચાવવાની ધર્મ સુદ્ધિ હવેમાં જાગતી રાખનાર ખમી ધર્મપ્રિય છે, સાચો નરપુત્રય છે વિકાસ માર્ગ અવિચ્છિન્ન પ્રયાણ કરનાર સાચો યોદ્ધા છે એમ સમજવું વિજય કાચો પારો છે, એને જીવવા માટે સાથે માનાનો મેળ જોઈએ સાચા ધર્મપ્રિયને એ આવડે ત્યાં ધર્મનું મૂલ્ય છે મૌલિક

આત્મસાધના.

લેખક:—અમરચંદ માવજી શાહ

(ગતીક ૫૪ ૧૦૫ થી ૬૨)

૨૪ હું શુદ્ધ ચિદાનંદ સ્વરૂપ છું, મારો સર્વત્ર અભેદ પ્રેમ પ્રવર્તે છે, હું આત્મસ્વભાવમાં સ્થિર થઈ શાંતિ અનુભવું છું, હું જ્ઞાન સ્વરૂપ છું, તેમાં મને, પૂર્ણ શ્રદ્ધા છે, મારી તેમાં અખંડ સ્થિરતા હો.

૨૫ મારા આંતર પરિણામો દ્રવ્ય-ભાવથી અધિ-સામ્ય હો, મારા મન, વચન, કાયાના યોગો સંયમ-મય હો, મારામાં પરભાવ પરદ્રવ્ય પ્રત્યે રાગદ્વેષ રહિતપણું હો.

૨૬ ચાંત સુધારસથી તુમ થયેલું મન આત્મામાં લીનતા કરી ત્રિવિધ તાપને શમાવવારૂપ તપ કરે છે. પરભાવ પરદ્રવ્યની હ્રમ્ભાથી તુજીથી અત્યાસક્ત થઈ આત્મ સંતુષ્ટતા પ્રાપ્ત કરે છે.

૨૭ હૃદયકમળ દયા ભાવમાં ચૈત્રી, પ્રભાત, કાર્ત્તવ્ય અને મધ્યસ્થતાવડે સ્થિરતા પ્રાપ્ત કરી શાંતિ અનુભવે છે.

૨૮ બાહ્ય દૃષ્ટિવડે પરભાવ પરદ્રવ્યની શક્તિઓનાં સંકેતપરિકલ્પોનાં અંશવાતથી ભ્રમવા એ વૃત્તિઓને ઉપશમાવી એને સ્વપ્રગટાવડે ૫૨ બ્રહ્મી નિર્લિપ્તરૂપે શાંત પ્રજ્ઞામાં સ્વભાવમાં આત્મભાવે અહ અવું છું.

૨૯ આત્માનાં ઉપયોગમાં સદાય જાગૃત રહી વિવેકની પ્રગટાવડે અદ્વિતીયા અખંડ આનંદમાં, અભેદ પ્રેમમાં, અપૂર્વ શાંતિમાં સ્થિર રહી આત્મ-પ્રકાશ કરવા સાધના કરું છું.

૩૦ આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિવડે સમતાભાવમાં સ્થિર રહી કર્મનાં આશ્રયોને સંવરવડે ઉપશમાવી પૂર્ણ કર્મની સમયે સમયે નિર્જરા કરતો શુદ્ધ યવારૂપ પરમ પુરુષાર્થ જાગૃત રહો.

૩૧ સંયમમાં દૃઢ રહું, તપમાં નિષ્ઠા રહું, સંયમથી સંવર કરું, તપથી નિર્જરા કરું અને જ્ઞાન થવું સાધકે પ્રકાશિત કરું.

૩૨ અમનરૂઢ માર્ગથી નિર્વિકલ્પ ધ્યાન કરું, વિકલ્પ રહિત મૌન પ્રાપ્ત કરું, દર્શન શુદ્ધ કરી સવિકલ્પ આત્મજ્ઞાનનું ધ્યાન કરી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરું અને જ્ઞાનમાં સ્થિરતાનાં ઉપયોગવડે ચારિત્રી સિદ્ધિ કરું.

૩૩ નિશ્ચિંતતા રાખું, નિઃશંકતા રાખું, નિર્ભયતા રાખું, અને નિર્ભય, નિર્ગંજન, નિર્વિકલ્પ, આત્મસ્વરૂપનો અગમ્ય આનંદ પ્રાપ્ત કરું.

૩૪ ત્રણે કાળમાં હું એક અખંડ આત્મદ્રવ્ય છું, મને તે સ્થિત કે સત્તેજોમાં, પર્માણનાં પરિવર્તનમાં પણ હું તો હું જ છું. જૂતકાળમાં હું હતો, વર્તમાનમાં છું, ભવિષ્યકાળમાં પણ હું જ હોઈશ. ત્રણે શાળે જાણવાવાળો અને આત્મદ્રવ્યરૂપે સર્જન રહેવાવાળો હું જ છું, આથી હું જૂત ભવિષ્યનાં વિકલ્પોથી રહિત થઈ નિશ્ચિંતપણે આત્માનંદમાં રહું, અકલ્પનીયમાં, અદ્વિતીયમાં, અતુલ બળમાં, ત્રિશક્તિ હોઈ હું નિઃશંકતાથી રહું. અગર અમર શાશ્વત હોવાથી, હોયો હોદાઈ નહિ, બેઘો બેદાઈ નહિ, સ્વરૂપથી અસિત યાદ નહિ એવો શાશ્વત હોવાથી નિર્ભય છું.

૩૫ મને કોઈપણ જીવત્ત્વમાં પ્રત્યે દેવ-ભાવ ન હો, મને કોઈપણ જાગૃતનો મનમાં ખેદ ન રહો. મારામાં સદાય નિર્ભયતા પ્રવર્તે. હું પૂર્ણ સ્વરૂપ શુદ્ધ આત્મા નિશ્ચયથી છું, અવસ્થાએ કર્મનાં લીધે અશુદ્ધ થયેલો છું, પણ તે એકાંતે નથી. અશુદ્ધમાંથી

પવિત્ર જીવનનું રહસ્ય

અનુ૦ અવ્યાસી.

જે વ્યક્તિ એમ જાણે છે કે પ્રજુ સત્કાર્યોથી પ્રસન્ન થાય છે અને પ્રજુની પ્રસન્નતાના હેતુથી દ મેશાં સત્કાર્યોમાં દત્તચિત્ત રહે છે તેના પ્રયત્ન સાચો પ્રયત્ન કહેવાય છે જેને સત્કાર્ય વહાલુ છે, સદ્ગુણોને જે આદરની દૃષ્ટિથી જુએ છે, તેને પોતાનો આદર માને છે, તેને ધારણ કરે છે, તેના વિચાર ઉન્નત અને પવિત્ર થઈ જાય છે એમ સમજી લેવું જોઈએ એથી જીલદુ જે વ્યક્તિ સત્કાર્યો તથા તે કરનાર

તરફ ધૃષ્ટાની દૃષ્ટિથી જુએ છે, તેઓની પ્રત્યે ગુસ્સે થાય છે, સદ્ગુણોને મદ્ય કરવાથી વિરક્ત રહે છે અથવા કદિ મદ્ય કરવાનો યત્ન કરે છે તો તે કેવળ કોઈ શુદ્ધ સ્વાર્થ સાધન માટે કે ક્ષતિ અને પ્રશ્ન માટે જ કરે છે તો તે બહુ જ નીચે પડી મથેલ છે એમ સમજવું એનાથી પવિત્રતા ધણી જ દૂર છે જ્યાં સુધી તે ખરા હૃદયથી પોતાની ઉન્નતિની ઈચ્છા રાખીને સદ્ગુણોને અપનાવતા નહિ

શુદ્ધ થવાની સેના ને માટીની જેમ મારા આત્મામાં યોગ્યતા છે

૩૬ મહા રાખી શુદ્ધિ કરતાં જાએ અને દદ રહો વિજય તમારો જ છે. આ જગતમાં પુરુષાર્થ વડે પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય પરમ આત્મસ્વરૂપ છે એ પુરુષાર્થ જ્યાં દૃષ્ટિએ આવે છે અને સમગ્રદૃષ્ટિએ સવળો છે ત્રિભાવને બદલે સ્વભાવ તરફ રૂચિ વાળી તેમાં મગ્ન થઈ રિચરતા કરવાનો છે પરથી પોતાને જુદો જાણી પરમાત્મા જનવાનો પરમ પુરુષાર્થ કરો

૩૭ નિરૂત્તિમાં કે પ્રતિભા, ધરમા કે બહાર, સુખમાં કે દુઃખમાં સર્વ સમયે આત્મ ઉપયોગમાં જાત્રત રહી, પરિણામોમાં વિવમતા ન આવે તે રીતે પ્રવર્તન કરો, અશુભ પ્રતિષ્ઠાઓનો ત્યાગ કરો એટલે શુભ તો સહજ થાય જ એ શુભ અને અશુભ બન્ને વૃત્તિઓ પાપ-પુન્યરૂપ આશ્રમની છે. અને તેનું પરિણામ શાતા અશાતારૂપ છે, પરંતુ શુદ્ધ થવા માટે તો શુદ્ધ એવા સ્વરૂપને જ્ઞાનમાં જાણી તેમાં રિચરતા જેટલી વધતી જાય તેટલી સક્રમ નિર્જરા થાય.

૩૮ મારો વ્યવહાર, પરમાર્થમય સત્વ, ન્યાય અને નીતિપૂર્વક હો. મારે નિઃશયન લક્ષ જાત્રત

રાખી તેને પ્રાપ્ત કરવારૂપ વ્યવહાર યોગોદાર કરી પરભવ, પરદમ્ય પ્રત્યે ઉદાસીનતા પ્રાપ્ત કરી, આત્માના જ્ઞાનનો અનુભવ કરું

૩૯ ક્ષમા, નમ્રતા, સરળતા અને સતોષવદે કષાયભાવનો નાશ કરું. સર્વ જીવો પ્રત્યે આત્મ-દૃષ્ટિથી દેખી તેના કર્મનાં પયોગીનો ઉપેક્ષા કરી રાજ દેષ રહિતપણે તેનાં અપરાધોની ક્ષમા કરું સર્વ આત્માઓ નિઃશય દૃષ્ટિએ સમાન હોઈ નમ્રતા ધરું સર્વ જીવો મોહથી માયામાં જટવાઈ ગયાં છે, તેમાં આત્મદૃષ્ટિએ સર્વને સરખાં ગણી સરળતા સેવું આત્મા જ સર્વ રિદ્ધિસિદ્ધિ પામી જ્યાં દૃષ્ટું છે એટલે પરમાર્થી મદ્ય ત્યાગ કરવા રૂપ કોઈ નહિ રહેવાથી પૂર્ણ આત્મસતોષ અને અનંત શાંતિમાં રહું.

૪૦ હું મહાવીરનો પુત્ર છું, હું વીર પુત્ર છું, મારામાં વીરનું ક્ષાત્રતેજ પ્રકાશે છે, મારો મહા વીર અનંતવીર હોવાથી અમર બન્યો છે, હું પશુ એ માર્ગે આત્મવીર રહીશી એ મહાન સામ્રાજ્ય જે પછી કોઈથી પરાભવ પામે તેવું નથી એવું આત્મશાસન પ્રાપ્ત કરવા સાધના કરું છું —(ચાહ)

શીખે, સદાચોખ્ખાં બાગ લેવાનો બોધ નહિ મળે
કરે સાંસુધી તેના વિચાર પવિત્ર થઈ શકતા નથી

એક ગપાનમાં જે તલવાર રહી શકતી નથી
અવશ્ય અને અપવિત્રતાનો ધનિષ્ઠ સંપદ છે અને
અને પવિત્રતાને તીવ્ર વિરોધ છે જ્યાં એક હોય છે
ત્યાં બીજું કદી શકતું નથી સહ્ય અને અસહ્ય એક
જ સ્થાને ન રહી શકે, તેથી જ સદાચોખ્ખાં અને સદા-
શુભ્રમદ્ય કરીને તમારું કલ્યાણ કરો પવિત્ર વિચાર
વાળાનું મન સર્વથા પવિત્ર હોય છે તેની અદર
મદી વાસનાઓ તથા દુષ્ટિત વિષયો માટે સ્થાન જ
નથી હોય. તેનું મન તેને વશ રહે છે તે સહેલી
વાત નથી કહ્યું છે કે 'જિતે જગત્કેવ ? મનો
હિ યેન' જેણે મન છોડ્યું તેણે સંસારને છોડી
લીધો મહાન તપસ્યાને પરિણામે જ મન ઉપર વિજય
મેળવી શકાય છે, પરંતુ પુરુષાર્થોને માટે સંસારમાં
કાર્ષ્ણ્ય અશક્ય કે અસંભવિત નથી

શ્રીકૃષ્ણ જ્યારે અર્જુનને રિપતપ્રશ્નના લક્ષ્ય
સમજાવવાનો પ્રારંભ કરે છે ત્યારે સૌથી પહેલું તે
કહે છે કે-

પ્રજહાતિ યદા કામાન્

સર્વાન્ પાર્થ ! મનોગતાન્ ।

આત્મચ્છેષાત્મના દુષ્ટઃ

સ્થિતપ્રજહસ્તદોષ્યતે ॥

‘હે પાર્થ, જે વ્યક્તિ હૃદયમાં ઉપરિચલ
થનારી અધી કામનાઓનો પરિપાગ કરીને આત્માથી
આત્મામાં સદૃષ્ટ રહે છે તેને રિપતપ્રજહ કહેવામાં
આવે છે અને

યે હિ સર્પશજા મોગા

દુઃસ્યોત્તય યવ તે ।

આગ્ન્યન્ત્યન્ત કૌત્સેય

ન તેપુ રમતે બુધ ॥

‘સાસરિક મોજમાં પ્રથમ થનારા આનંદ સ્થાવી
આનંદ નથી, ક્ષણિક છે અને તે સાથે દુઃખતપક
પણ છે તેને આદિ છે અને અંત પણ છે બુદ્ધિમાન

લોકો એવા અશાશ્વત ભોગોમાં રમતા નથી તેઓ
જાણે છે કે તેમાં રમણ કરવું એ જારે મૂર્ખતા છે,
તેથી જ તેઓ ભૂલેચૂકે પણ તેની અદર
કસાતા નથી’

જે માણસ સઘળાં ઇચ્છાઓને છોડી દે છે,
ભોગોથી પૂરેપૂરા વિરક્ત થઈ જાય છે, ભોગોની
નિસ્વારતા અને તેના દુઃખાપક પરિણામ જોઈને
સ્વપ્નમાં પણ તેને પ્રાપ્ત કરવાની કામના નથી કરતો
એ મહાપુરુષ કેવળ પવિત્ર જ નહિ પણ મહાપવિત્ર
છે કાર્ષ્ણ્ય પણ જાતના પ્રયોગન તેને વિચલિત કરી
શકતા નથી એવું પુરુષના બધા વિચાર પવિત્ર હોય
છે અપવિત્ર વિચાર તેની પાસે પણ આવી શકતા
નથી આપણે ભોગોથી જેટલે અંશે વિરક્ત થતા
જશુ, કામના, કામિની અને કાચનના મોહમય
પાદથી આપણી જાતને જેટલી તીવ્રતાથી હોઠાવતા
જશુ, માન, પ્રયસા, કીર્તિ અને પદાભિલાષા વગે
રેથી આપણી જાતને જેટલી શીઘ્રતાથી અવગ કરતા
જશુ તેટલા જ આપણે પવિત્રતાના સોપાન ઉપર
ઉતરોતર ચડતા જશુ, જ્યાં સુધી આપણે એ
સાંસારિક પ્રયયોમાં કસાયલા રહેશું ત્યાં સુધી સાચા
લક્ષ્ય નહિ જાની શકીએ જ્યાં સુધી આપણે એ
અગાનાયકારમાં પડ્યા રહેશું ત્યાં સુધી જાતનો
પ્રકાર આપણા સુધી નહિ પહોંચી શકે જ્યારે
આપણે જોશુ કે હવે ભોગો પ્રત્યેની આપણી આસ
ક્તિ નષ્ટ થઈ જાય છે તથા સાંસારિક વાસનાઓ
આવી આવીને આપણા માર્ગમાં અડચણ નથી કરતી
ત્યારે આપણે સમજીએ જોઈએ કે પ્રભુની કૃપા
આપણા ઉપર ઊતરતી રહી છે અને પ્રભુ આપણા
માર્ગને સરળ બનાવવા માટે આપણને સાધનસમ્રત
કરી રહે છે આપણા અજ્ઞાનનો પડો દૂર થઈ ગયો
છે અને આપણે ઉતરોતર નિશુદ્ધ પ્રમથની તરફ
જઈ રહ્યા છીએ જે તમારા હૃદયમાં તમારા હૃદય
સુધી પહોંચવાની જગ્યા પણ ઇચ્છા હોય તો તમારા
હૃદયને આ કસોટી પર રાખીને પારખી દો બધી
નુગીઓ દૂર કરી નાંખો જરા પણ કસો નહિ,

તમારું માટે કશું પણ અશક્ય નથી. તમારી હૃદય-વાટિકાને શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસના મધુર, મુખ્યદયક જળથી પરિશ્રાવિત કરી દો.

વિપત્તિઓ મનુષ્યની ઉપર જ આવે છે તો એનાથી ડરવું શા માટે? આંજલ કવિ હેન્સીના શબ્દોમાં કહીએ તો

Out of the night that covers me
Black as the pit from pole to pole
I thank what ever gods may be
For my unconquerable soul.

In the full clutch of circumstances
I have not winced nor cried aloud
Under the bludgeoning of chance
My head is bloody but unbowed.
Beyond this place of wrath and tears
Looms but the horror of the shade,
And yet the menace of the years
Finds, and shall find, me unafraid
It matters not how strait the gate
How charged with

punishments the scroll,
I am the master of my fate;
I am the Captain of my Soul.

અર્થાત્

સંસારની તમામ ચિંતાઓ અને જાધાઓ મારા હારે જેથી છે પરંતુ પ્રભુકૃપાથી તેઓ મારું કંઈ પણ બગાડી શકતી નથી. તેઓ મને મારા માર્ગથી વિચલિત નથી કરી શકતી. મારું મસ્તક તેઓએ ધાવણ કર્યું છે, પરંતુ તે તેઓની સન્મુખ ઝૂકી નથી પડતું. હું મારા કર્તવ્યમાર્ગે દૃઢ રહું છું. મૃત્યુની તો મને લેણમાત્ર ચિંતા નથી. હું વિપત્તિઓનું સદર્શ સ્વાગત કરી રહ્યો છું. હું પોતે જ મારો સ્વામી છું, કોઈ પણ વિપ્ત મને માર્જીત કરી શકે તેમ નથી.

સ્વીકાર-સમાલોચના.

નીચેનાં પુસ્તકો સમાને આ માસમાં બેટ મળ્યા છે તેનો સાકાર સ્વીકાર કરીએ છીએ.

(૧) સાર્વમવૈરાગ્યશતકમ્:—ગુજરાતી અનુવાદ સહિત. પૂર્વાચાર્યકૃત આ વૈરાગ્યશતકની પ્રત્યેક ગાથામાં વૈરાગ્ય બરેલો છે. જીવનને ઉત્તમ બનાવવા માટે સંસારથી સંતમ્ન માનવી આ ગાથાનાં ભાષેને અંતરમાં ઉતારે તો વૈરાગ્ય ભાવની નજીક પહોંચી શકે છે. વર્ગાનિવાસી કવિ શ્રી દુર્લભજી ગુલાબચંદ મહેતાએ દરેક ગાથાનો હૃદયગીત હૃદમાં અનુવાદ કરેલ છે. સાથે અર્થ પણ આપ્યા છે. આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયમકિતસૂરીશ્વરજી મહારાજનાં સદુપદેશથી સંપત્તિ છેલાલાલ સંપ્રીતચંદ વરનાથજીએ પ્રકાશન કરેલ છે. આચાર્ય મહારાજશ્રી ભક્તિસૂરીશ્વરજી તરફથી સમાને બેટ મળેલ છે.

(૨) આરાધનાદિ સાર સંમતુ—આ પુસ્તકમાં ભવ વૈરાગ્યશતક, આરાધના સૂત્ર, પુણ્યપ્રકાશનું સ્તવન, પ્રમાદ પરિહાર, કુલક, સન્ન્યાસ તેમજ ભોધ વચનો વિગેરેનો સમાવેશ થાય છે. આચાર્ય શ્રી વિજય ભક્તિસૂરીશ્વરજી જૈન મંથમાળા પ્રુપ ૧ થી પ્રકાશ પડિત જાણીલાસ ટેકરીચંદ શેઠ હુડાણીદાસ નાનચંદ સરકૃત પાઠશાળા ખંભાત. પૃષ્ઠ ૨૦૦, પાકું પાર્શ્વ-કોર મૂલ અમૂલ્ય. આ પુસ્તક આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજય ભક્તિસૂરીશ્વરજી તરફથી સમાને બેટ મળેલ છે.

(૩) વસ્તુ વિજ્ઞાનસાર:—પૂજ્ય શ્રીમદ્ સ્વામી કે પ્રવચન દિંદી બાપામાં અનુવાદ, પડિત પરમેશ્વરીદાસ જૈન, પ્રકાશક શ્રી જૈન સ્વામ્યાલ પરિ દ્રશ્ન સૌનગર. પ્રકાશક તરફથી સમાને બેટ મળેલ છે.

(૪) ભાવનાભોધ-માક્ષમાળા અને આત્મ-સિદ્ધિ શાસ્ત્ર શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રશ્નિત મહારામાર્ગી જીની પ્રેરતાવના સહિત, શ્રી નગીનદાસ મંથમાળા પ્રુપ ૮ થી. પ્રકાશક સાદ્ ભોનોલાલ નગીનદાસ જિજ્ઞાશ્વરી લી. જિજ્ઞા. પૃષ્ઠ. ૨૩૨ કિ. ૧-૮-૦ પ્રકાશક તરફથી સમાને બેટ મળેલ છે.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક ૪૬ મુ

સ વત ૨૦૦૫

આત્મા
સ. ૫૩

અંક ૭ મા

તા ૧-૩-૪૮

માસ

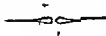

વાર્ષિક લેવાજન રૂ ૩-૦૦

૧૨૯૪ સદિવ

શ્રી વૈજ્ઞાન આત્માનંદ સંભા,
ભાવનગર,

અ નુ ક મ ણિ કા.

- ૧ સીમધર જિન રાવન ... મુનિ-મદારાજ શ્રી દક્ષવિજયજી મદારાજ ૧૩૩
- ૨ શ્રી નેમિનાથ રાવન ... મુનિ મદારાજ શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી મદારાજ ૧૩૪
- ૩ કાગ પ્રાવર્ય ... રશ્મિના ગોરિદાસ કકલદાસ પરીખ ૧૩૫
- ૪ શ્રી નરસિંહ મલપગિરીવારનિમા આવના દાર્શનિક

- સાક્ષિપાઠોના મુદ્રકાને ... (મુનિરાજશ્રી જગદ્ગુરુજી મદારાજ) ૧૩૬
- ૫ સામ્રાજ્યપત્નિ અને કર્તવ્ય ... (મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મદારાજ) ૧૪૧
- ૬ કિયા શુદ્ધિદારા જ્ઞાન મોગ તદ્દ દારા મુક્તિ ... મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી (સવિરૂપાશ્રિક) ૧૪૭
- ૭ રચાદાદ મજરી ... લે વ્યા કા. તીર્થજીનિ પુણ્યનિર્દેશિકા (કુમાર શમજી) ૧૪૪
- ૮ શ્રી યશોવિજયજી કૃત પ્રાક્ષુપ્ત્ય જિન રાવનનું વિવેચન

૩૧ ભગવાનદાસ મન સુખભાષ મહેતા એમ. બી બી એસ ૧૪૧

- ૯ મુર્તિ કોશ ... (શ્રી મોહિતજી) ૧૪૬
- ૧૦ યાત્રાના નગ્નાજી દિવસ ... મોહનલાલ દોશ્યદ મોહસી ૧૪૧
- ૧૧ ગાળી અમે રાગી ... (અવધારી) ૧૪૪
- ૧૨ વર્તમાન સમાચાર ... (સત્યા)

આ માસમાં નવા થયેલા પેટ્રન તથા આજીવન સભાસદો.

- ૧ શ્રી ગિરધરદાસ દીપયજ્ઞાષ મહેતા કર્મજીજીવાળા પેટ્રન સોદેશ મુખ
- ૨ „ બાલુભાઈ પરમાજી દાસ (૧) લાઠક મેઝમ બાવનગર
- ૩ „ દત્તીયજીભાઈ પરમાજી (૧) „ ખડગી
- ૪ „ શાંતિનોજી જીજીભાઈ (૨) „ વલ્લભાસ

સભાના માનવંતા લાઠક મેમ્બરોને નમ્ર સૂચના

‘આ વખતનું લેટનું’ પુસ્તક શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ચરિત્રનું બાઈન્ડીંગ થાય છે. તૈયાર થનાં હોય છે મહોના-થરો. માટે હમણા કોઈપણ સભાસદે મગાવવા પત્રો લખવા તસ્દી લેવી નહિ. તૈયાર થયેથી પ્રકટ થતાં ‘આત્માનંદ પ્રકાશ’ દ્વારા ખબર આપવામાં આવશે ત્યાર પછી લાઠક મેમ્બરોને ધારા પ્રમાણે લેટ મોકલવામાં આવશે.

ગેઠશ્રી ગીરધરલાલ દીપચ દ મહેતા—કમળેશવાલા.

હાલ-મુબમી.

શેઠ ગિરધરલાલ દીપચંદ મહેતા. કમળેજવાળા

નો

જીવનપરિચય.

શ્રી ભાવનગર પામેકમળેજ ગામમાં શ્રીયુત ગિરધરલાલભાઈનો જન્મ જૈન ધર્મશ્રદ્ધાળુ મહેતા દીપચંદભાઈ ભાઈચંદને ત્યાં મંવત ૧૯૫૩ ના માહવદી ૩૦ ના તા ૧૪-૫-૧૯૬૭ ના રોજ થયો હતો. સાત વર્ષની લઘુવયમાં તેમના માતૃ-શ્રીનો સ્વર્ગવાસ થયો હતો.

તેમના પિતાશ્રી તથા માતૃશ્રી અમૃતજાઈના સ્નેહાળ પ્રેમ તળે લીછરી કમળેજની સ્કૂલમાં અભ્યાસ કરી અમદાવાદ શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ દેવીંગ દેવેજીના મરીશ્યા આપી થોડો સમય પોતાના જતન કમળેજમાં શિક્ષક તરીકેની નોકરી સ્વીકારી હતી.

માઈશ્રી ગિરધરલાલ બાદ્યાવધાથી જ હિંગતવાન, નિડર, બુદ્ધિશાળી અને મળતાવડા સ્વભાવના હોવાથી માત્ર સત્તર વર્ષની વયે મુંબઈ પોતાનું બાગ્ય અજ-ભાવવા ગયા હતા શરૂઆતમાં હાર્ડવેર લાઇનમાં નોકરી કરી તે લાઇનમાં મારો અનુભવ મેળવ્યો અને સં ૧૯૭૫ ની માલમાં પોતાનાં સ્વજનથી મીલ મશી-નરી લાઇનના ધધામાં સ્વતંત્ર કામકાજ શરૂ કર્યું અને પુણ્યની પ્રબળતાથી આગી રીતે લક્ષ્મી મંપાદન કરી

પોતાને મળેલી લક્ષ્મીનો સદુપયોગ થાય તેવા વિચારથી તથા તેમના ધર્મપત્ની સો વિજયાબહેનની પ્રેરણાથી તેમણે નીચે મુજબ જાતાઓમાં યથાશક્તિ મદદ કરી છે

શ્રી ગોધારી વીશાશ્રીમાળી જૈન દવાખાનું

મુંબઈ

શ્રી તળાબદ જૈન વિદ્યાર્થી જવન

તળાબ

શ્રી ભાવનગર જૈન બાલવિદ્યાર્થી જવન.

ભાવનગર

શ્રી યોગેશ્વરજી જેન જાલાશ્રમ

મરુતા

શ્રી કુડવા જેન પ્રિધાન્ય

કુડવા

શ્રી પાવીનાજી જેન દસગાનુ

પાવીનાજી

શ્રી વીજાધોમા જેન જાનિ મદક તન્દરી સાનતી મગ્ના

૧૧

અનાજની દુકાન મુ મઠ

શ્રી બાવનગર જેન જાનિ વરકશી ચાલની સરના અનાજની

મના બાવનગર

શ્રી મહારી જેન નિગલય

મુ મઠ

ઉપર મુજબ મસ્જીદોમા પોતાથી બનતા યથાશક્તિ ફાળો આપેવ છે
શ્રી તમાજી જાગ નિગાલી બનન તથા બાવનગર જેન જાગ વિદ્યાર્થી બવનમા
મર્થનાદક મિત્રીમા મળ્યે હાવમા તેઓ મુજબ મા ગીવ મરીનરી મેગ્ના
જાનાયારની વડેશોપ તથા મરુલાયર તરીકે પોતાની લાખમા અમગળ્ય વેતારી
તરીકે નામના ધરાવે છે

આવા સમ્બારી, ધર્મશ્રદ્ધાશુ કુશળ વેપારી શેઠ ત્રી ગિરધરલાવભાઈ
આ સમાની કાર્યવ્યવસ્થા દેવ, શુક, જ્ઞાનનમ્નિ, શાસ્ત્રિયમેવા જેઠ, આ સમાના
માનતા પેટન થયા છે તથી સમાની પ્રતિષ્ઠા વધતા ગાંધ વધ્યુ છે આ મમા
તમને આમા માનવા સાથે પોતાનો આનંદ વ્યક્ત કરે છે

જાઈશ્રી ગિરધરલાવ દીર્ઘાયુ થાઓ અને ધાર્મિક, ગારીગિ, આર્થિક મરિતિ
વિશેષ વિશેષ પ્રાપ્ત થી આનંદમળ્યાનુ નાપા એમ પનારમાની પ્રાધના મરીએ છીએ

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર ...

વીર સં. ૨૪૭૫.

માહ

પુસ્તક ૪૬ સું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૫.

:: તા. ૧ લી માર્ચ ૧૯૪૯ ::

અંક ૭ મો.

શ્રી સીમંધર જિનસ્તવન.

(અજ તેર સિદ્ધા...કાન મેરા...એ રાઠ.)

[રાગ-ગૈરવી. તાલ-દાદરા.]

(સ્વામી.)

સ્વામિ સીમંધરા...! દાસ અરદાસ સુનૈયા,
ભગવાન ! કરુનાસે તિરાલે મેરી નૈયા. સ્વામિ (૧)

[અતરા]

મનવા ચહે મિલનકો, મીના જ્યુ રામકો,
નૈના ચહે દેખનકો, - જ્યુ ચકોર ચાદકો;
જિનભક્તિ સુધા-પાન કરા, પ્યાસ છુઝૈયા,
ભગવન ! કરુનાસે તિરાલે મેરી નૈયા. સ્વામિ (૨)

અવતાર પાસ તેરે, યાચું સદા સબેરે,
ઝો નાય । મીલોને મુઝે, સીઝે જ્યુ કાજરે;
નેમિ—લાવણ્યસુરિ—દક્ષ આથ પુરૈયા,
ભગવાન ! ભગવાન ! ભગવાન ! તિરાલે મેરી નૈયા સ્વામિ (૩)

રચયિતા:—મુનિમહારાજ શ્રી દક્ષવિજયજી મહારાજ.

શ્રી નેમિનાથ સ્તવન.

(રાજમતીના પ્રેમોદ્ગાર.)

(રાગ-હમ છો ક્યા કરેએ. જાન દીલ હિ તૂડ ગયા.)

હુઃખ મારું ક્યાં સુણાવું, પ્રભુ ત્યાગી કેમ ગયા ?

પ્રભુ ત્યાગી કેમ ગયા ?.....ટેક.

વિરહનું હુઃખ કારી, કયમ કુમળું ઉર સાંજે ?

કયમ કુમળું ઉર સાંજે ?

રાજમતીનું હૈયું, દર્શન તમારું અંજે,

પ્રીત ત્યાગી કેમ ગયા ? (૧)...હુઃખ ૧

સારસની ભેડ જેવી, નવ ભવની નાથ ! પ્રીતિ,

નવ ભવની નાથ ! પ્રીતિ,

અધવસમાં ત્યાગી જાવું, પ્રભુ ના જો સત્તમ રીતિ,

વિરાગી કેમ ગયા ? (૨)...હુઃખ ૨

તુજ વિના સર્વ સનું, આભૂષણ હુઃખકારી,

આભૂષણ હુઃખકારી,

ત્યાગીને સર્વ આણું, તુજ ચરણે પ્રેમ ધારી,

પ્રભુ નેમિ ચાહું દયા (૨)...હુઃખ ૩

શિરનારે મોક્ષ પામ્યા, પામ્યા ને પૂર્ણતાને,

પામ્યા ને પૂર્ણતાને,

આનંદમયપદ તારી, મુશીલા રાણુંલાને;

દેવેન્દ્ર પ્રમુગ્ધ ગયા (૨)...હુઃખ ૪

સુનિમહારાજ થી દેવેન્દ્રસાગરજી મહારાજ.

કાળ-પ્રાબલ્ય.

વસંતતિલા.

ભીંગી કળી કુસુમકેરી સુકેમળી એ,
વેરે સુગંધ સ્મિત સાથ પ્રકુલ્લ ચાતાં;
લેવા સુગંધ ચૂંટતો સુકુમાર ફૂલ,
હાં પુષ્પ એ વિકસીને કરમાઇ બાતું. ૧

વેરી સ્વરસિમ અતિ તેજ બરેલ બાતું,
આકાશમાં સરસ રંગ અતિ ઉમંગે;
દે જન્મ રમ્ય અતિ મેઘ ધનુષ્યને એ,
કિન્તુ, યતું વિલીન થોડી ક્ષણો પછી તે. ૨

લીધો સુકુળ મહી જન્મ સુદૈવયોગે,
માતા પિતા રીઝવતા અતિ પ્રેમ લાવી;
માણી મળા જીવનકેરી પરંતુ રે! રે!
છેલ્લી દયા મરણ માનવની જ થાય. ૩

લક્ષ્મી સ્વયંચર્ય મતિ તીવ્ર તણી કમાણી,
દીધી હરી જગ કમાઈ સુકીર્તિઝેરી;
તોયે ગયો ઘસડીને જળવાન કાળ,
દીધી મિલાવી વળી રાખમહી જનોને. ૪

• રચયિતા:—ગોાવંદલાલ ઠક્કરદાસ પરીખ.

શ્રી નન્દીસૂત્રમલયગિરીયા વૃત્તિમાં આવતા દાર્શનિક સાક્ષિપાઠોનાં મૂલસ્થાનો.

(૩)

સાક્ષિપાઠોના મૂલસ્થાનભૂત મુખ્ય પ્રથોનો પરિચય

(ભેખક - મુનિરાજ ઓ જ બૂવિજયજી મહારાજ)

(ગતાક પૃષ્ઠ ૧૧૬ થી ચાલુ)

નં ૦ મં ૧^૫ યદાહ ધર્મકીર્તિ - “ અપેક્ષાયા વિશેષપ્રતિલક્ષ્મલક્ષણત્વાત્ ” []
ઈતિ । આ ધર્મકીર્તિનું ગદ્યાર્થક વચન શામાં છે ? એ શોધવાનું છે ન્યાયમિત્ર તથા
વાદન્યાય મે જોયા, તેમાં તો નથી. હેતુભિ દુભા કદાચ હોય તો બનવાભોગ છે

નં ૦ મં ૧^૫ “ ઋગ્વિરાવૃચચક્રુ સામાનિ સામગિરૌ ” [] મૂલસ્થાન
શોધવાનું છે.

નં ૦ મં ૧^૬ ઉક્ત ચ - “ સ્વયં રાગાદિમાન્ નાર્યં યેષ્ણિ વેદસ્ય નાન્યતઃ । ન વેદયતિ
વેદોઽપિ વેદાર્થસ્ય કુતો ગતિ ॥ ૧ ॥ તેનાગ્નિદોષ જુદુયાત્ સ્વર્ગકામ ઇતિ ધૃતૌ જાતે
જ્ઞમાસમિત્યેવ નાર્યં ઇત્યન્ન કા પ્રમા ॥ ૧ ॥ ” [પ્રમાણવાં ૩ । ૩૧૭-૩૧૮]

નં ૦ મં ૧^૬ ઉક્ત ચ - “ સ્વર્ગોર્વેદવાદિશબ્દસ્ય દષ્ટોઽસ્કુટાર્થવાચક । શબ્દાન્તરેણ
તાદૃશ્ચ તાદૃશ્યેવાસ્તુ કલ્પના ॥ ૧ ॥ ” [પ્રમાણવાં ૩ । ૩૨૦]

નં ૦ મં ૧^૭ ઉક્ત ચ - વાન્ધવેય-અરવિષાણતુલ્યમધૌરુષ્યેયમ્ ” [] શોધવાનું છે

નં ૦ મં ૫૦ ૧^૭ “ વક્ષણોઽપત્યતમાગ્રાદ્ વાક્ષણો(બ્યેઽ)તિપ્રસજ્યતે । ન કશ્ચિદ્
બ્રહ્મતનોરુપ્યન્ન કચિદિપ્યતે ॥ ૧ ॥ ” [વાં ૭૫૦ ૫૦ ૨૩]

નં ૦ મં ૧^૮ આદ્ય ચ - “ શિષ્ટૈઃ પરિવૃદ્ધીતત્વાદ્યેદ્યન્યોન્યસમાધય । વેદાર્થાચરણાચ્છિ
દ્વાસ્તદાચારાચ સ પ્રમા ॥ ૧ ॥ ” [વાં ૭૫૦ ૫૦ ૧૯] વાં ૭૫૦ મા “ સર્વાગમ
સમાનત્વાદ્ યાગાધર્થક્રિયાત્મન । ન સર્વં કારણ તસ્ય તુલ્યે વેદેઽપિ કિં ન તત્ ॥ ૧ ॥
ન વેદાદૃતતા શિષ્ટૈરિત્યન્યોન્યસમાધય । વેદાર્થાચરણાચ્છિદ્વાસ્તદાચારાચ સ પ્રમા ॥ ૨ ॥ ”
આ પ્રમાણે બે શ્લોક છે

૧ આ વચન હરિભદ્રસૂત્રપ્રણીત ધર્મસાર પ્રકરણમાં હોવાનો સંભવ છે કુઓ હરિ
ભદ્રસૂત્રિકૃત ક્ષણિતવિસ્તર ૫૦ ૪૬-૫૦ તથા તેનું દ્રષ્ટવન

નં ૦ મં ૧૬ ઉક્તં ચ—“તીર્થપ્રવર્તનકાલં યત્ પ્રોક્તં કર્મ તીર્થકરનામ । તસ્થોદયાત
હૃતાર્ષોઽપ્યર્દસ્તીર્થે પ્રવર્તયતિ ॥ ૧ ॥ તત્સ્વામાપ્યોદય પ્રકાશયતિ માદકરો યથા લોકમ્ ।
તીર્થપ્રવર્તનાય પ્રવર્તતે તીર્થકર યવમ્ ॥ ૨ ॥” [તત્સર્વાર્થકારિકા ॥ ૧ ॥ ૧૦ ॥]

નં ૦ મં ૧૬ “ન સત્તા સવન્તરમુપૈતિ” [] ઇતિ વચનાત્ ।

નં ૦ મં ૧૬ ઉક્તં ચ—“અવિકલકારણમેકં તદ્વરમાયે યદા મવજ મયેત્ । મયતિ
વિરોધઃ સ તયોઃ શીત-હૃતાશાત્મનોદયઃ ॥ ૧ ॥” [વાં ૭૮૦ પૃ ૪૧૭] વાં ૭૮૦
આં ૫૬૫૨ માં ૫૪ છે.

નં ૦ મં ૧૬ માહ ચ પ્રજાકરગુણઃ—“યાસ્યયાચકમાયઃ કઃ સ્યાતાં યદ્યુક્તિસવિદો ।
તાદશોઽનુપલબ્ધેષ્વેદુચ્યતાં સૈવ સાધનમ્ ॥ ૧ ॥ અનિશ્ચયકરં પ્રોક્તમીદ્ધાનુપલમ્ભનમ્ ।
તદ્ધાત્યન્તપરોક્ષેષુ સદસત્તાવિનિશ્ચયો ॥ ૨ ॥” [પ્રમાણવાં ૨ ૧૪-૧૫] અહીં મહાય
ગિરિ મહારાજે મહાકરેના નામે આ બે શ્લોકો ઉદ્ધૃત કર્યા છે, પરંતુ વસ્તુતઃ એ
પ્રમાણવાર્તિકના જ છે મહાયગિરિ મહારાજે મહાકરેના નામ સાથી લખ્યું છે—
એ સમજાતું નથી વાર્તિકના કાર સહિત પ્રમાણવાર્તિકે અથવા ભેવાથી કદાચ આમ
લખાઈ ગયું હોય તો બનવાભેગ છે આ પ્રમાણે આપશ્યકૃત્વૃત્તિમા પણ એક કથા બની
ગયું હોય છે. ત્યાં તથા વાહુ. ધીમહુવાદિનઃ—“સંગદ-વિસેસસંગદ-વિસેસપર્યારમૂલ-
વાગરણી । દશદ્વિગો ય વજ્રવળયો ય સેસા વિવર્ણાસિ ॥ ૧ ॥” [આપશ્યકૃત્વૃત્તિ-
વૃત્તિ પૃ. ૩૬]—આ પ્રમાણે મહાયગિરિ મહારાજે લખ્યું છે, પણ વસ્તુતઃ આ સિદ્ધસેન-
દિવાકરેણ પ્રણીત અસ્મતિપ્રકરણના ૧ વા કાડની ૩૪૭ ગાથા છે સંગદ-વિસેસસંગદ-
વિસેસ૦મા તિસ્થયરવ્યવળ ૫૪ લેખકના હાથે પડી ગયેા હાગે છે, અને સંગદ-વિસેસ ૫૪
લેખકાચેા હાગે છે; કેમ કે લેખકાચેલો કયો અર્થ નથી જણાતો. ત્યાં પણ કદાચ એમ બન્યું
હોય કે—મહાવાદિકૃતવૃત્તિવિખૂવિત સમ્મતિતર્કની ગાથા ઉદ્ધરતા આમ લખાઈ ગયું હોય.

નં ૦ મં ૧૭. ૩૬ ઉક્તં ચાન્વૈરપિ—“ન વાસ્વણવાસિત્વાદેય શબ્દઃ પ્રવર્તતે ।
પ્રત્યક્ષરૂપે સ્તંભાદ્યપિ શબ્દપ્રવર્તનાત્ ॥ ૧ ॥ મયં સ્તંભ ઇતિ પ્રાતમન્યયાઽસ્વાઽપ્રવર્તનમ્ । ન
વાસ્વણવાસિત્યમત્ર ધાતસ્ય લક્ષ્યતે ॥ ૨ ॥ તથાઽન્યગ્રાપિ શબ્દાનાં પ્રવૃત્તિર્નૈ વિકલ્પ્યતે ॥”
[વાં ૭૮૦ પૃ ૨૭૧-૨૭૨] અહીં વાં ૭૮૦માં ઉક્તં ચ—“સર્વાસવ(૧)વિકલ્પસ્ય
માસ્ત્યધ્યક્ષાદ વિવેકિતા । ન વાસ્વણવાસિત્યા..... ॥ ૧ ॥ ... ॥ ૨ ॥...વિકલ્પ્યતે
॥ ૩ ॥”—આમ ત્રણ કારિકાઓ છે, પણ મહાયગિરિ મહારાજે વાં ૭૮૦માંથી આ
અહીં (૨૧) શ્લોક ઉદ્ધૃત કર્યા હાગે છે.

નં ૦ મં ૧૭. ૩૬ ઉક્તં ચ—“પ્રમાણપજ્ઞકં યત્ર વસ્તુરૂપે ન જાયતે । વસ્તુવત્તાય
‘યોઘાર્થે તપ્રામાત્રપ્રમાણતા ॥ ૧ ॥” [મીમાંસાસ્થોકવાર્તિક, અમાવનિરૂપણ ॥ ૧ ॥] મીં
શ્લો ૧૦ વાં ૧૦૧ બધા અથોમાં વસ્તુસંજ્ઞાવયોઘાર્થે ૫૪ છે બીજે પણ ત્યાં આ કારિકા

૧ તિસ્થયરવ્યવળસંગદવિસેસપર્યારમૂલવાગરણી । દશદ્વિગો ય વજ્રવળયો ય સેસા વિવર્ણાસિ ॥

[સમ્મતિતર્ક ૧ । ૩]

૨ ‘મહાવાદિન’ નુ તો ‘માહવાદિન’ નહિ મધ અધુ હોય ૩ ૩

ઉદ્ધૃત કરવામાં આવી છે ત્યાં પણ વસ્તુસત્તાવધોધાર્ય પાઠ ન છે-અને વ્યાખ્યા પણ તે ન મળેલી કરવામાં આવી છે. નં. ૪૦ પૃ. ૨૮ માં પણ આ કારિકા ઉદ્ધૃત છે.

નં. ૪૦ પૃ. ૩૬ આદ્ય ચ-“અનુચ્ચાદિરસાસ્વાદમસજ્ઞાનિવારિતઃ ॥” [વા. ૦ અલં. ૫. ૧૨૮] વા. ૦ અલં. ૦ માં સ્વાદસજ્ઞમઘાં પાઠ છે.

નં. ૪૦ પૃ. ૩૫ ઉક્તં ચ-“ક્રમેણ વેદને કથમ્” [વા. ૦ અલં. ૫. ૬૮૬૧] આ કારિકાંશ કુમારિલના મી. ૦ શ્લોક વા. ૦ માં કથાયે નથી. કદાચ કુમારિલની અનુપલબ્ધ બૃહદ્દીકામા હોય તો કેણે જાણે. બીજે પણ જોવામાં નથી આવતા. માત્ર વા. ૦ અલં. ૦ માં ક્રમેણ વેદનેનાદિવસ્તુનો વેદને કથમ્ ? આ શ્લોકાર્થ છે, તેને મલ્લયગિરિ મહારાજે દ્વંકવીને ઓઠવ્યો હોય એ કદાચ જનવાલેજ છે, કેમ કે આ વાદમાં તેમણે વા. ૦ અલં. ૦ ની કારિકાઓનો પૂર્વપક્ષ તથા ઉત્તરપક્ષમાં છૂટથી ઉપયોગ કર્યો છે.

નં. ૪૦ પૃ. ૩૫ ચદુચ્યતે મદ્યેન-“સર્વશોડસાધિતિ હોતત્ તત્કાલેઽપિ ધુમુત્સુમિ । ઉચ્ચાનશ્વેવવિજ્ઞાનરહિતૈર્ગમ્યતે કથમ્ ॥ ૧ ॥” [મી. ૦ શ્લોક વા. ૦ સુત્ર-૨, શ્લોક ॥ ૧૩૪ ॥] કુમારિલભટ્ટ અહીં ભટ્ટ ૨૦૬થી અભિપ્રેત છે

નં. ૪૦ પૃ. ૩૫ આદ્ય ચ-“અકલ્પેશપરિજ્ઞાનં કસ્ય નામ ન વિચિત્રે । ન શોકં નાસ્તિ સત્પાર્યં પુરુષે વહુજસ્વિનિ ॥ ૧ ॥” [વા. ૦ અલં. ૫. ૧૨૯] વા. ૦ અલં. ૦ માં વદુક્ત્યકે પાઠ છે.

નં. ૪૦ પૃ. ૩૬ ઉક્તં ચ-“શાસ્ત્રાદ્યમ્યાસતઃ શાસ્ત્રમૃત્યુવાગગચ્છતઃ । સાકસ્યવેદનં તસ્ય કુત્ત પવાગમિષ્યતિ ॥ ૧ ॥” [વા. ૦ અલં. ૫. ૧૨૮] વા. ૦ અલં. ૦ માં વાગગચ્છતુ । પાઠ છે.

નં. ૪૦ પૃ. ૩૭ ઉક્તં ચ-“નરુત્મચ્છાલામૃગયોર્લહનામ્યાસસત્તમવે । સમાતેઽપિ સમાનત્વં લહનસ્ય ન વિચિત્રે ॥ ૧ ॥” [વા. ૦ અલં. ૫. ૨૫૧] વા. ૦ અલં. ૦ માં મ્યાસસત્તમે પાઠ છે.

નં. ૪૦ પૃ. ૩૭ ઉક્તં ચ-“સ્થિતઃ શીર્તાશુવજીવઃ પ્રકૃત્યા ભાવશુદ્ધયા । ચન્નિકા-ચચ્ચ વિજ્ઞાનં તદાધરણમન્નયત્ ॥ ૧ ॥” []

નં. ૪૦ પૃ. ૨૮ ઉક્તં ચ-“ન વાગમેન યદસૌ વિષ્વાદિપ્રતિપાદકઃ । અપ્રવક્ષત્વતો નૈવોપસાત્તસ્યાપિ સ્વમ્ભવઃ” ॥ ૧ ॥ [શાસ્ત્રવ્યર્તક ॥ ૫. ૮૨ ॥] શાસ્ત્રવ્યર્તક ૦ માં. નૈવોપસાત્તે નાપિ ગમ્યતે પાઠ છે.

૧ વિશેષાવશકમાત્ર કદાચવાદિમજ્જિમહતરનિરમિત દીકા (૫. ૬૨) વગેરે મળે રથને આ શ્લોક ઉદ્ધૃત છે.

૨ તુલના-“ન વાગમવિધિ. કથિશિત્યસર્વશોધક ॥” તત્ત્વમદ્ ॥ ૩૩૭ ॥, સર્વદર્શનસંક્રાં ૫. ૨૨

૩ મીમાંસાશ્લોકવાર્તિક કાશીથી ન્યાયરત્નાકર વ્યાખ્યા સાથે તથા ત્રિવેન્દ્રમસંક્રાંત શીરીથી કારિકા વ્યાખ્યા સાથે મળત મળે છે. મદાસ મુનિવર્માશિયી એક જાગ ભટ્ટોએકરૂત વ્યાખ્યા

નં. મં ૫૦ ૧૬ "વિરુદ્ધોઽસતિ વાચકે" [] इति वचनात् । शोधवात् ।

નં. મં ૫૦ ૧૬ આહ ચ પ્રજાકરગુણોઽપિ-અર્થે વિશેષવિરુદ્ધતયા ક્ષતિર્નનુ ન હેતુરિ-
દ્વાસ્તિ ન દૂષિતઃ । નિશ્ચિલહેતુપરાક્રમરોધિની ન હિ ન સ્તા સકલેન વિરુદ્ધતા ॥ ૧ ॥
[મુ. યા. અલં. ૫૦ ૬૧] મુ. વા. અલં. મા દ્વાસ્તિ તદુત્થિતઃ-આવે છપાયેલો
પાઠ ખોટો છે.

નં. મં ૫૦ ૧૭ ઉક્તં ચ—"તદસ્થત્વેન યેષાં તત્ત્વેનાંઽવેદન મથેત્ । તદાત્મના તુ
વેદ્યત્વેઽનુચ્યાસ્વાદઃ પ્રસજ્યતે" ॥ ૧ ॥ [વા. અલં. ૫૦ ૬૮] અર્થો વા. અલં. મા
ચગિતૈવ પ્રસજ્યતે પાઠ છે

૧૭ તથા ચાઽયમર્થોઽન્યૈરપ્યુક્તઃ-અથા સકલશાસ્ત્રાર્થઃ સ્વમ્યક્ત પ્રતિભાસતે ।
મનસ્યેકક્ષણેનૈવ તથાઽનન્તાદિવેદનમ્ ॥ ૧ ॥ [વા. અલં. ૫૦ ૬૮]

નં. મં ૫૦ ૧૮ આહ ચ—"અતીન્દ્રિયાનસંવેદ્યાન્ પદ્યન્ત્યાર્પેણ ચક્ષુષા । યે માયાન્
વચ્ચનં તેષાં નાનુમાનેન વાચ્યતે ॥ ૧ ॥" [વા. અલં. ૫૦ ૬૯]
પૂર્વાપરભાગની સાથે સરખામણી કરતા જણાય છે કે મલયગિરિ મહારાજે આ કારિકા વા.
અલં. (૫૦ ૬૮) માંથી લીધી હશે. વા. અલં. માં પણ આ કારિકા આ સંબંધમાં જ છે.

સાથે તથા બ્રાહ્મણે વા. અલં. માં અમૃત શર્કરિકા વ્યાખ્યા સાથે અનુક્રમે મદ્રાસ યુનિવર્સિટી સંસ્કૃત
સીરિઝમાં ૧૩ તથા ૧૭ નંબર રૂપે પ્રગટ થયેલ છે. આ તેજ બંને ઉપેક્ષા છે કે જેનો કમલેશ્વરી
તત્ત્વસંશ્રુતિપંજિકા (૫. ૮૧૨) માં સ્વેચ્છસ્વાદ આ પ્રમાણે તથા કલ્પકોશમાં પ્રમાણવાર્તિક
સ્વસ્થિ દીકામાં (૫. ૨૧, ૮૮, તથા ૪૬૭) સ્વેચ્છસ્વાદ વગેરે પ્રમાણે, તથા વાદી દેવસૂરિએ
સ્વાદ્વાદરત્નાકરમાં (૫. ૨૭૬) ઓચકસ્તેવ વ્યાખ્યાતમાવ આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ કર્યો છે.
શ્રી યુગ્મરત્નસૂરિએ 'સ્વાદ' ના સમુચ્ચયની બૃહદ્દશતિમાં લખ્યું છે કે-મોચકઃ કારિકા વેતિ તન્ન વેતિ
પ્રમાણકરઃ । વામનસ્મૃત્ય વેતિ ન સિદ્ધિરપિ સ્વેચ્છઃ ॥ ૧ ॥ (૫. ૮) અમૃત શર્કરિકાનો
(૫. ૮૨) પણ વાદી શ્રી દેવસૂરિએ સ્વાદ્વાદરત્નાકરમાં (૫. ૬૫૭) જયમિત્રઃ શર્કરિકાયા પ્રાદ્ય એ
પ્રમાણે ઉલ્લેખ કર્યો છે. મદ્રાસથી છપાયેલી દીકાઓ ધણી જ પ્રાચીન છે. ઉપેક્ષાની (સરસ્વતી લાલ
સીરિઝ, કાશીથી પ્રકાશિત) એક લાપનાપિચેક નામની પણ કૃતિ છે કે જેમાંની પ્રથમ સર્વગમો-
હિતપિશે વિવિધ ધાતુગોચરાત્ । માત્રાત્માન ન વરગતિ ચેત્યમ્ । સ વિવિચ્યતે ॥ ૧ ॥ આ કારિકા
સંબંધિતીકામાં (૫. ૭૪૬) ઉપ્પ્રુત છે.

૧ વા. અલં. માં પ્રસિદ્ધવેદ્યાકરણ સર્વહરિની કૃતિ છે. આના ત્રણ કાંડ છે. સ્વેચ્છસ્થિ અને તે
ઉપરની ક્ષુદ્રભાદેવ વિરચિત દીકા સાથે ૧ કાંડ, તથા બ્રાહ્મણે અર્થો માં પ્રવચનાનુકૂલ દીકા
સાથે રામલાલ કપૂર દ્વંદ્વ સોસાપદી, લાહોરથી પ્રગટ થયેલ છે પહેલાં ૨, કાંડ પ્રવચનાનુકૂલ
દીકા સાથે તથા અર્થો નોંધે કાંડ હેલારાજનુકૂલ દીકા સાથે કાશી, ચૌખરબાથી પ્રગટ થયેલ છે.
બ્રાહ્મણે અર્થો નોંધે વાંડ હેલારાજનુકૂલ દીકા સાથે જે ભાગમાં ત્રિવેન્દ્રમ સંસ્કૃતસીરિઝ (નં. ૧૧૬)
તથા પ્રાચીનકેર યુનિવર્સિટી સંસ્કૃતસીરિઝ (નં. ૧૪૮) માં અનુક્રમે પ્રગટ થયો છે. આ અર્થ
વેદ્યાકરણને ખાસ ઉપયોગી છે.

નં ૦ મં ૫૦ ૩૦ ઉક્તં ચ—“જિનેશ્વરે હિ વચસિ પ્રમાસંવાદ ઈદ્યતે । પ્રમાણવાદા ત્વન્યેષામતો દ્રષ્ટા જિનેશ્વરઃ ॥ ” [વાં અલં ૫૦ ૬૮૧. ૧૧] પ્રજાકરગુપ્તે વાં અલં ૦ મા “તાથાગતે હિ વચસિ પ્રમાસંવાદ ઈદ્યતે । પ્રમાણવાદા ત્વન્યેષામતો દ્રષ્ટા તથાગતઃ ॥ ૧ ॥”—આ પ્રકારની કારિકા લખી છે મહાયગિરિમહારાજે તથાગતના સ્થાને જિનેશ્વર શબ્દ ગોઠવવા બેટલું ઘટતું પરિવર્તન કર્યું છે.

નં ૦ મં ૫ ૩૦ તથા ચોક્તમ્—“સમાનવિષયા યસ્માદ ધામ્ય-વાધકસંસ્થિતિઃ । અતીન્દ્રિયે ચ સંસારિપ્રમાણં ન પ્રવર્તતે ॥ ૧ ॥ ” [વાં અલં ૫૦ ૬૮૧] અહીં વાં અલં ૦ મા કતાસ્થિતિઃ । પાઠ છે.

નં ૦ મં ૩૦ આદ્ય ચ—“વીતરાગસ્ય ન સુખં યોપિદાલિક્ષ્ણાદિજમ્ । વીતદ્વેષસ્ય ચ કુતઃ શત્રુસેનાવિમર્દજમ્ ॥ ૧ ॥ વીતમોહસ્ય ન સુખમાત્મીયામિનિવેશજમ્ । તતઃ કિં તાદૃશા તેન દૃશ્યં મોક્ષેણ જન્મિનામ્ ॥ ૨ ॥ ” [વાં અલં ૫૦ ૬૮૩] અહીં વાં અલં ૦ મા વીતરાગસ્ય તથા વીતદ્વેષસ્ય તુ પાઠ છે.

નં ૦ મં ૫૦ ૩૩ ઉક્તં ચ—“રૂપાતિશયપાશેન વિવરીકૃતમાનસા । સ્વાં યોષિતં પરિત્યજ્ય રમન્તે યોપિદન્તરે ॥ ૧ ॥ ” [વાં અલં ૫૦ ૨૮૩] અહીં વાં અલં ૦ મા યોષિતં તિરસ્કૃત્ય કામિનો... ॥-આવે પાઠબેદ છે.

નં ૦ મં ૩૩ આદ્ય ચ—“યઃ પદ્યસ્યાતમાર્તં તન્નાડસ્યાઽદ્દમિતિ શાશ્વતઃ સ્નેહઃ । સ્નેહાત્ સુખેષુ લ્પ્યતિ । લ્પ્ત્વા દોષાંસ્તિરસ્કુરતે ॥ ૧ ॥ ગુણદશી પરિત્યજ્યન્ મમેતિ તત્સાધના મ્યુપાદત્તે તેનાઽઽસ્મામિનિવેશો યાવત્ તાવત્ સ સંસારે ॥ ૨ ॥ ” [પ્રમાણવાં ૦ ૨૧૧-૨૨૦]

નં ૦ મં ૫૦ ૩૩ ઉક્તં ચાન્યૈરપિ—“અવસ્થિતા હિ વાસ્યન્તે ભાવા ભાવૈરવસ્થિતેઃ ॥ ” [મીમાસા શ્લોક વાં, નિરાલમ્બનવાદ, ૧૮૫ ॥] મું વાં અલં ૦ માં પણ ખંડન માટે આ કારિકા ઉદ્ધરવામા આવી છે (૫ ૨૧).

નં ૦ મં ૩૩ ઉક્તં ચ—“વાસ્ય-વાસરૂપોઽધ્યેયમસાહિત્યાજ વાસના । પૂર્વક્ષણૈરનુલ્પન્નો વાસ્યતે નોચર ક્ષણઃ ॥ ૧ ॥ ” [મીમાંસાશ્લોકવાં, નિરાલમ્બનવાદ ૧૮૨ ॥]

નં ૦ મં ૫૦ ૩૪ “ભૂતિર્યેષાં ક્રિયા સૈવ કારકં સૈવ ચોચ્યતે ॥ ” [] હિતિ વચનાત્ । સપૂર્ણ કારિકા આ પ્રમાણે છે—શુનિકાઃ સર્વસંસ્કારા અસ્થિરાણાં કુતઃ ક્રિયા । ભૂતિર્યેષાં ક્રિયા સૈવ કારક સૈવ ચોચ્યતે ॥ ૧ ॥-આ કારિકા અનેક સ્થળે ઉપૃત કરેલી બેવામા આવે છે નં ૦ મં ૫૦ ૩૫ માં પણ છે

૩૫ “નાડકારણં વિષયઃ ” [] હિતિ વચનાત્ ।

નં ૦ મં ૫ ૩૫ આદ્ય ચ ભવદાચાર્યોઽપિ ધર્મકીર્તિર્જાનનયપ્રસ્થાને—“સર્વાત્માના હિ

સાંપ્રદાયિકપણું અને કર્તવ્ય

(૩૭૯૪ શ્રી યથોવિજય જૈન સેવામંદનના આશ્રયે વ્યાયામશાળાના શોગાનમાં જાહેર સભા તા. ૧૬-૧-૪૬ ના રોજ બપોરના મળી જેમાં જૈન સાહિત્યના પ્રખર સંશોધક મુનિવર્ય શ્રી પૂણ્યવિજયજીએ સાંપ્રદાયિકપણું અને કર્તવ્ય અંગે જે વક્તવ્ય આપ્યું તે સમાજને પ્રેરણા-દાયી હોઈ આ નીચે આપેલ છે.)

સંપ્રદાય એ માનવીને સ્થિર થવાનું વિશ્રાંતિ-સ્થાન છે. ધર્મના અનુયાયીઓ જગતના વિદ્વા-નનો તેટલી જ ઝડપથી જો અભ્યાસ નહિ કરે તો કૃપામાંનો દેડકો જેમ રાજહાસની વાતથી આશ્ચર્ય પામીને તેમ થાય તો તપાઈ નહીં ઢાળે. પોતાની વસ્તુ મૂકવા, ખાવા, બેસવા માણસ જેમ ઘર ખાંધીને રહે છે તેમ માણસ માટે પોતાને જ્ઞાન મેળવવાનું સ્થાન સંપ્રદાય છે.

આર્ય સંસ્કૃતિ ત્રણ વિભાગમાં વહેંચાયેલી છે.-(૧) જૈન-(૨) વૈદિક (૩) ગૌડ-ભારત-વર્ષની એ પુરાણી સંસ્કૃતિને છવંત રાખનાર મહાપુરુષ મહાત્મા ગાંધી હતા. અત્યારે એવા પુરુષો ઘણા ઝોછા વિદ્યમાન છે. ભારતની પુરાણી અસ્મિતા આજે નાશ પામી છે.

રાષ્ટ્રીય સરકાર ધર્મનું નામ ન લેવું એવો કાયદો કરવા વિચાર રાખે છે એમ સંભળાય છે. જો એમ થશે તો તરવજ્ઞાનના બુદ્ધા બુદ્ધા પ્રવાહો નાશ પામશે અને આપણા ક્ષત્રિ મહર્ષિઓનું નામ નિશાન નહિ રહે. ધર્મ જેવી વસ્તુ પશુ ગોણું થઈ જશે તો રાજદારી વાતાવરણ નળાણું અને શુષ્ક પડી જશે એમ નહીં માનજે.

સર રાધાકૃષ્ણ ધર્મના જ વ્યાખ્યાનો આપે છે. તેઓ કહે છે કે-જે માણસ પોતાની પૂર્વ સંસ્કૃતિનું જ્ઞાન ન મેળવે તે કદી છવી શકતો નથી.

સર રાધાકૃષ્ણ જેવા વિદ્યાપીઠના ચાન્સેલર અને ડેંગવણીના નિર્માતાને પણ ભારતવર્ષ સાચા સ્વરૂપે ન ઓળખી શક્યું એ આશ્ચર્ય છે.

જ્યારે યુરોપના દેશોએ તેની ઓળખ આપી અને તેઓ જ્યારે પરદેશમાં અત્યંત પૂજનિક થયા ત્યારે આપણે પણ તેમનું તરવજ્ઞાન ન સમજી શક્યા આતું કાવણુ એ છે કે જ્ઞાનનો પ્રવાહ આપણામાંથી સુકાઈ ગયો છે અને તેમાએ

સારુપ્યે જ્ઞાનમજ્જાનતાં વ્રજેત । સામ્યે, કેતવિદંશેન સર્વે સર્વસ્ય ચેદનમ્ ॥ ૧ ॥ ” [પ્રમાણવાં ૨ । ૪૩૫] પ્રમાણવાતિકેમાં વિજ્ઞાનાદૈતતા નિરૂપણ પ્રસંગમાં આ કારિકા છે. મનોરથનન્દિની વૃત્તિમાં થોડા પાઠલેદ છે, પણ વાંચલેંમાં આ પ્રમાણે જ પાઠ છે. માત્ર સ્યાત્ સર્વે સર્વચેદનમ્-આટલો લેદ છે.

નં ૦ મં ૫. ૩૬ આદ્ય ચ પ્રજ્ઞાકર્ણુત—“વાસનેતિ હિ પૂર્વવિદ્યાનજનિતાં શક્તિમામ-નન્તિ વાસનાસ્વરૂપવિદઃ । ” [મુદ્રિત વાંચલેં ૫. ૧૮, પંકિ ૧૧].

નં ૦ મં ૫. ૩૬ યદુચ્યતે પ્રજ્ઞાકર્ણુતે—“દીર્ઘકાલસુલાદ્યાવિચ્છા તત્ર કથં ભવેત્ । ” [વાંચલેં ૫. ૩૪૨] વાંચલેંમાં હોરિચ્છા-પાઠ મળે છે.

આપણો ગુજરાત જ્ઞાનની દૃષ્ટિએ સૌથી પછાત પ્રદેશ છે,

દુનિયામાં પડતાને ગયાવે તેનું નામ ધર્મ પણ પડતાને પાડું મારે તે ધર્મ ન કહેવાય. દરેક ધર્મમાં તરવજ્ઞાનના પ્રવાહો એક સરખા છે. દરેક ધર્મને છીત્ત ધર્મોથી અવલંબનની જરૂર છે.

જૈનધર્મ, વેદધર્મ, બૌદ્ધધર્મના પંડિતોને પોતાના ધર્મનું જ્ઞાન મેળવવા પરદેશ જવું પડે તે તો આપણે રૂપી મરવા જેવું છે. આપણો અભ્યાસ નથી માટે આમ બને છે. પણ યુરોપિયનોએ આપણા ધર્મના પુસ્તકોનો અભ્યાસ કર્યો છે. અને તેમણે કેટલાયે શબ્દોના અર્થો શોધ્યા છે. હિન્દુસ્તાનમાં આજે ૫૬ લાખ સાધુઓ અને ભિક્ષુકો છે. બે તેઓ ધર્મનું રહસ્ય સમજી નીતિમાર્ગનો ઉપદેશ કરે તો આ નિષમ પરિસ્થિતિમાંથી આપણે જલેદી જીમરી જઈએ. દુનિયા બધી સ્પર્ધામાં પડી છે. વેપારીઓએ કાળા બજાર કર્યા, અમલદારોએ લાંચ રૂઝવટ લેવામાં માન્ય મૂકી માટે આ કંટ્રોલની દુનિયા આવી છે પણ આપણી ફરજ પાડાશી ધર્મની આપણે સમજીએ તો આ કંટ્રોલ

જટ જોડી નાથ એમ છે. આપણો સમાજ આજે યુરોપના સમાજ કરતાં ૨૦૦ વર્ષ પછાત છે. ડૉક્ટર કે વૈદ્યની સલાહથી. જેમ આપણે પરેજી પાળીએ છીએ તેમ આપણી પ્રાચીન સંસ્કૃતિના ધકતર માટે પણ આપણે અમુક સ્વાર્થી મનોદશાના ત્યાગની જરૂર છે.

આપણે ધર્મ માટે અંદરોઅંદર લડતા જઈશું તો આપણી પકતી થવાની છે. યુરોપે છેલ્લા ૪૦ વર્ષમાં પરસ્પર વર્ષણ કરીને પોતાની શક્તિ વધારી કે ખોદી ૧ હિંટલર, મુસોલીની અને સ્ટેલીનની સરદારી નીચે લાખો માણસો યુદ્ધમાં કપાર્થ ગયા અને ખપી ગયા, ચાને લીધે ૧ વિજ્ઞાનને લીધે. પ્રાચીન સમયમાં ઔષ્ઠ, રેડીયો, ટેલીવીઝન જેવી શોધ ન હતી. પ્રભ પોતાનું કર્તવ્ય ભૂલી ગઈ છે.

યુરોપની પ્રભ જડવાદ તરફ નાથ છે, ત્યાં આત્મા કે જીવ વસ્તુ નહિ દેખાય. આત્મવાદ શું છે તેનો તે અર્થ સમજતા નથી. જ્યારે આપણે ત્યાં આત્મધર્મ અને બાહ્યધર્મ તથા નીતિધર્મનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન આપણા ધર્મ પુસ્તકો આપે છે.

ક્રિયાશુદ્ધિદ્વારા જ્ઞાનયોગ તદ્દ્વારા મુક્તિ.

(લેખક: મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી [સવિજ્ઞાપાત્રિક])

ક્રિયાશુદ્ધિના-૧ પ્રલિધાન-સાધ્યના લક્ષ-
પૂર્વક ચિત્તએકાગ્રતા, ૨ પ્રવૃત્તિ-સાધન-ક્રિયામા
પ્રવૃત્તિ, ૩ વિધનજન્ય-નોક્ષમાર્ગની પ્રવૃત્તિમા
આવતા અશુભ ભાવરૂપ જન્ય-મધ્યમ-ઉત્કૃષ્ટ
વિધનાનો (દોષોનો) જન્ય, ૪ સિદ્ધિ-દોષોનો
જન્ય કરી આરંભેલ ધર્મવ્યાપારોની સિદ્ધિ
અને ૫ વિનિયોગ-ધર્મવ્યાપારોની સિદ્ધિરૂપ
અહિંસાદિ ધર્મનું અન્ય ભવ્ય છવોને પૂર્ણ
દાન. એ રૂપ પાંચ આશયો છે. આનું વિશેષ
સ્વરૂપ ભ. હરિશ્ચંદ્રસૂરિકૃત પોઠશક શ્રંધથી
જાણવું.

ઉપર્યુક્ત આશયો હોય તો જ ક્રિયા શુદ્ધ
જાને છે. અને સાતુળ ધ (પરંપરાયુક્ત) જાને
છે. તે આશય આત્મિક વિશુદ્ધિ જન્ય છે. એ
વિશુદ્ધિ કર્મના ક્ષય અથવા ક્ષયોપશમજનિત
આત્માની વિશિષ્ટ પરિણતિરૂપ છે. આવી વિશિષ્ટ
પરિણતિ-આત્માની ઉપયુક્તતા તે 'ભાવ'
કહેવાય છે. ભાવ એટલે જ આશયો, એ ભાવ
વિશુદ્ધ ધર્મરૂપ છે. વિશુદ્ધ ધર્મ અનૌપધિક
હોઈ કર્મના સાક્ષાત્ ક્ષયમાં કારણબૂત છે.
એટલું ધ્યાનમાં રાખવું કે ક્રિયાશુદ્ધિમા જ્ઞાન
ગૌણરૂપે ગર્ભિત જ હોય છે.

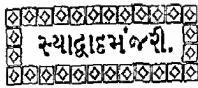
નિશ્ચયથી ધર્મ તેને કહેવાય છે કે-જેના
યોગે આત્મા વિશુદ્ધ થાય. એ વિશુદ્ધિ આ
આશયોદ્વારા થાય છે, માટે આ આશયો-
ભાવો જ સાક્ષાત્ ધર્મરૂપ છે.

એટલા જ માટે પુણિ-શુદ્ધિએ કરી અલંકૃત
વિશુદ્ધ ચિત્તને જ કેઈ કેઈ સ્થળે નેશ્વયિક

ધર્મરૂપે વર્ણવવામાં આવેલ છે ભ હરિશ્ચંદ્રસૂરિ-
કૃત પોઠશક શ્રંધમાં ધર્મનું લક્ષણ 'ચિત્તમનવો
ધર્મ: જતાંયુ' છે. તેના વિસ્તારાર્થે એ છે કે-
મનથી ધર્મ, ધર્મથી ક્રિયા તથા ક્રિયાના આધા-
રથી ભવનિર્વેદાદિ કૃત્યોના જન્મ થાય છે
માટે 'ચિત્તમનવો ધર્મ:' એ રીતે ધર્મનું
લક્ષણ જાણવું. ચિત્ત-મનથી જે ઉત્પન્ન થાય
તે ધર્મ, કારણ કે વિધિ પ્રતિષેધરૂપ ક્રિયા મન-
થી જ પ્રવર્તે છે અને આ ક્રિયા તે તો કાર્ય-
રૂપ છે તથા ક્રિયારૂપી કાર્યનું અધિકરણ સ્થાન
શરીર જ છે. એ પ્રમાણે ક્રિયાપ્રેરક મન શરીર
આશ્રયી છે. એટલે પુણિ-શુદ્ધિએ કરી યુક્ત
જે ભાવ મન તેની જે પ્રવૃત્તિ તે જ ધર્મ જાણવો.

ચિત્ત દ્રવ્ય ભાવ એમ એ પ્રકારનું છે. આત્મા
ઔદારિક આદિ સ્થૂળ દેહના પ્રયત્નથી વિવિધ
વિકલ્પો-વિચારો .કરવા માટે મનોવર્ગજ્ઞાના
દ્રવ્યોને અહણ કરે છે, જે દ્રવ્યવટે આત્મા
અનેક પ્રકારના વિચારો કરે છે તે 'દ્રવ્યમન'
અને વિચારરૂપ અથવા વિચારકર્તા આત્મા તે
'ભાવમન.' દ્રવ્યમન પુદ્ગલસ્વરૂપી હોવાથી
પુણિ શુદ્ધિ દર્શાવવામા કાંઈ તરત્ત નથી. માત્ર
વિચારરૂપ જે ભાવમન જ પુણિ શુદ્ધિ કર્મનાથ
દ્વારા ચવાથી વિચારરૂપ, ભાવમન અહણ કર્યું
છે. રાગાદિ મલવિકાર દ્વર ચવાથી ચિત્તાની પુણિ
શુદ્ધિ થાય છે, પરંતુ રાગાદિ વિકારવાન ચિત્તાના
અસ્થિપ્રાયપૂર્વક જે ક્રિયા વ્યવહાર તે અહીં
ધર્મ તરીકે સ્વીકાર્ય નથી.

ઉપર્યુક્ત આશયોના યોગે ચિત્તરૂપ ધર્મની

લે-વ્યા. કા. તીર્થંમુનિ પૂર્ણાનન્દનિજય (કુમારમંજરી)
(ગ્રંથાક પૃષ્ઠ ૯૪ થી)

‘શંકા-અનન્તવિજ્ઞાનત્વ તો સામાન્ય કેવળીમા પણ હોય છે? (સમાધાન) એટલે જ મહાવીરને સામાન્ય કેવળીઓથી જુદા કરવા માટે શ્રોવર્ધમાન વિશેષપદની પણ વિશેષલુ-રૂપે વ્યાખ્યા કરવી જોઈએ તે આ પ્રમાણે—

શ્રી થી ૩૪ અતિશયની સમૃદ્ધિનું અનુભવાત્મકરૂપી જે ભાવ આર્હ-ત્ય તેનાથી વધતા! અર્થાત્ અતિશયોથી વધતા, વાડ અતિશયોની

સખ્યા તો ૩૪ પરિમિત છે તો પછી અતિશયોથી વધતા એમ આ માટે કહેવું પડ્યું!

એના જવાબમા નિશ્ચયચૂલિ આગમમા, ભગવાનના ૧૦૦૮ સંખ્યાવાળા જાણ લક્ષણો ઉપલક્ષણથી કહ્યા છે. અને અન્તરગ લક્ષણો તો અનન્ત કહ્યા છે, માટે ૩૪ અતિશયોથી વધતા એમ કહેવામા કંઈ પણ દોષ નથી એટલા માટે મહાવીરને શ્રી વર્ધમાન વિશેષલુ ઠીક છે!

પુદ્ધિ ધાય છે અને પરિણામે શુદ્ધિ ધાય છે જે આશયપૂર્વક આચરતા અનુદાનોથી પુણ્યબધ પ્રયા તે ‘પુદ્ધિ’ અને અશુભ કર્મની નિર્જરા ધાય તે ‘શુદ્ધિ’ કહેવાય છે અર્થાત્ શુભ કર્મનો ઉપયય તે પુદ્ધિ અને અશુભ-પાપ કર્મનો હાય ધવાથી ચિત્તની નિર્મળતા તે શુદ્ધિ જાણવી

વિશુદ્ધ આત્મા કર્મબધથી મુક્ત થઇ સિદ્ધ બને છે એટલે જ સાક્ષાત સાધનોમા આ આશયોની વ્યાપકતા છે એ આશયો વિના આચરતી આવશ્યકાદિક-સામાયિક, પ્રતિક્રમણ દાન, શીલ, તપ, દેવદન, પૂજા, કાયોત્સર્ગ, ધ્યાન વિગેરે પ્રત્યેક ક્રિયા ક્યારૂપ હોઇ તુચ્છ છે તથા કાયકલેશપદ હોઇ નિરર્થક છે એટલું જ નહિ બદકે અનર્થકર પણ થઇ જાય એ પોડશક થયમા સ્પષ્ટ છે

આ આશયોની પ્રાપ્તિની યોગ્યતાનું સ્થાન અપુનર્જ ધકે દશા છે તે વિદા કોઇ પણ જીવ આ આશયોને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી વાસ્તવિક

તો સચની જ આ આશયોને પામી શકે છે સમ્યક્દષ્ટિ પણ ઔપચારથી આ આશયોને પ્રાપ્ત કરી શકે છે પરંતુ ઉપચારથી સર્વ શુભસ્થાનકંઠ આદિમ સ્થાન હોઇ અપુનર્જ ધકે પણ આ આશયોને પરપરાએ પામી શકે છે સિવાય બીજા જીવો બહુલ સસારી હોવાથી આ આશયોને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી, કારણ કે તેઓ ચરમાવર્તમા-છેલ્લા પુર્ણગતપરાવર્તમા નથી, અચરમાવર્તમા જીવો પ્રાય ભવાભિનંદો હોય છે એ કોલમા આત્માનો કર્મ અભિભવ કરે, પરંતુ ચરમાવર્તમા જીવ કર્મનો અભિભવ કરે છે ચરમાવર્તને ધર્મનો યૌવનકાળ અથવા તો ‘નવનીત કાળ’ માનવામા આવ્યો છે, જ્યારે બીજીના પુર્ણગત પરાવર્તને બાત્યકાળ અથવા ‘તુલ્ય કાળ’ માનવામા આવ્યો છે. એટલે જ એઓમા તાત્વિક ધર્મપ્રાપ્તિની યોગ્યતા જ નથી એથી જ એવા જીવોના પ્રશ્નાદિ શુભને પણ ભગવત આજ્ઞાએ નહિ ચએલી હોવાના કારણે શુભા સાસરૂપ છે

શંકા—અતીવદોષતા તો ઉપશાન્ત મોહ ગુણસ્થાનમાં રહેતાં છતાં પણ હોય છે?

સમાધાન—એટલા માટે ક્ષીણમોહ નામના ૧૩ મેં અપ્રતિપાતિ ગુણસ્થાનમાં રહેતાં છતાં શ્રદ્ધા કરવા માટે જિન આ પ્રમાણે વિશેષણ મૂક્યું. રાગાદિને મૂળથી ઉગ્રેડી દેવાથી જિન કહેવાય છે.

શંકા—અગાધ્યસિદ્ધાન્તતા શ્રુતકેવળીમાં પણ હોય છે કારણ કે શ્રુતકેવળી પણ શ્રુતના આધારે તમામ પદાર્થોને જાણે છે.

સમાધાન—શ્રુતકેવળીનો પરિહાર કરવા માટે મહાવીરને આત્મ સુખ્ય આ પ્રમાણે વિશેષણ લગાડ્યું. આત્મ શબ્દ આત્મિ શબ્દ ઉપરથી બનેલ છે. રાગદ્રેષ મોહ વિગેરેનો નિશ્ચય કરી સર્વથા ક્ષય તેને આત્મિ કહે છે. તે આત્મિ જેમાં છે તે આત્મ કહેવાય છે. એવા આત્મીમાં પણ સુખ્ય મહાવીર પ્રભુ છે. જેમ સર્વ અંગોમાં સુખ પ્રધાન છે. શ્રુતકેવળી રાગદ્રેષ સહિત હોય છે માટે તેઓ આત્મ નથી.

શંકા—અમર્થ્ય પૂર્યતા તો સાધારણ સુનિ-ઓમાં પણ હોય છે કે જેઓ ગુરુના ઉપદેશ પ્રમાણે તપશ્ચર્યાદિ અતુષ્ઠાન કરે છે તો પછી મહાવીરમાં શાની વિશેષતા રહી?

સમાધાન—એટલા જ માટે સાધારણ સુનિ-ઓથી અલગ કરવા માટે મહાવીરને સ્વયમ્બૂ આ પ્રમાણે વિશેષણ લગાડ્યું છે. તે આ પ્રમાણે—સાધારણ સુનિઓ ગુરુના ઉપદેશની અપેક્ષા રાખે છે, ત્યારે મહાવીર પરોપદેશની અપેક્ષા રાખ્યા વગર સ્વયંબુદ છે.

એવા મહાવીરની સ્તુતિ કરવા માટે હું (હેમચન્દ્રાચાર્ય) યત્ન કરીશ.

શંકા—આચાર્યશ્રીઓ સ્તુતિને આરમ્ભ

કરી દીધો છે, છતાં ચાતક્યે ભવિષ્યકાલનો પ્રયોગ શા માટે?

સમાધાન—આચાર્યશ્રીનો અભિપ્રાય ચાતક્યે આ પ્રમાણે ભવિષ્ય કાલનાં પ્રયોગથી, યોગિ-ઓને પણ અશક્ય અતુષ્ઠાનવાળા ભગવાનના ગુણસ્તવનમાં પોતાની શ્રદ્ધા જ અસાધારણ કારણ છે એમ જાતાવતાં યત્ન કરવો મારા આધીન છે, નહિ કે કૂલપ્રાપ્તિ, અર્થાત્ હું પ્રભુની સ્તુતિ ધરાવતર કરી શકીશ કે નહિ એટલા જ માટે ભવિષ્યકાલનો પ્રયોગ કર્યો છે.

અહમ્ પદથી બીજાનો ઉપદેશ અથવા કોઈનું અનુકરણ કર્યા વગર મારી શ્રદ્ધાથી જ આ સ્તુતિ કરું છું.

અથવા હેતુ હેતુમદ્ભાવથી આ સ્થાકની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે છે.

જે કારણથી સમ્પૂર્ણ કર્મનો ક્ષય થવાથી ઉત્પન્ન થયેલ અનન્તચતુષ્ક (અનન્તજ્ઞાન-અનન્તદર્શન, અનન્ત ચારિત્ર અને અનન્તવીર્ય) રૂપી સંપત્તિથી વધે છે એટલે જ અનન્તવિ-જ્ઞાનનાં ધારક છે. યદ્યપિ પ્રભુ મહાવીરની અનન્તચતુષ્કરૂપી સંપત્તિની ઉત્પત્તિ પછી સર્વ કાલમાં તે અનન્તચતુષ્ક સરખા રહે છે, ઘટતાં વધતાં નથી છતાં સર્વ કાલ સાથે રહે-વાથી ત્યારે તે ઘટતાં નથી તો પછી ઉપશા-રથી વધે છે એમ કહેવામાં દોષ નથી. અનન્ત-ચતુષ્કની ઉત્પત્તિમાં અનન્તવિજ્ઞાન સમાઈ જાય છે તેમ છતાં અનન્તવિજ્ઞાન વિશેષણ પરોપકા-રમાં સાધકતમ હોવાથી બીજા વસ્તુ (અનન્ત-દર્શન, અનન્તચારિત્ર, અનન્તવીર્ય)થી આમાં વિશેષતા છે એમ ધારીને અનન્તવિજ્ઞાન શબ્દ મૂક્યો છે.

શંકા—જેવી રીતે ભગવાનનું અનન્તવિ-જ્ઞાન પર માટે છે એવી રીતે હેમચન્દ્રનું જેનું

શ્રી યશોવિજયજીવિત વાસુપૂજ્ય જિન સ્તવનનું વિવેચન.

વિવેચક:—

ડૉ. ભગવાનદાસ મન:સુખભાઈ મહેતા, એમ. બી. બી. એસ.

પ્રભુના પરમ અદ્ભુત શુભમય સ્વરૂપની જેના મન પર બહુ અસર થાય છે, અને તેથી જેને તે પ્રભુ પ્રત્યે પરમ પ્રેમ પ્રગટ્યો છે, એવા ભક્ત કવિ યશોવિજયજી પરમ પ્રેમાવેશથી ગાય છે:—

સ્વામી તુમે કાંઈ કામણુ કીધું,
ચિત્તડું હમારું ચોરી લીધું;
સાહેબા વાસુપૂજ્ય જિણુંદા!
મોહના વાસુપૂજ્ય જિણુંદા!
અમે પણ તુમણુ કામણુ કરશું,
ભક્તે અહીં મન-ધરમા ધરશું. સાહેબા. ૧.

અર્થ:—હે સાહેબ વાસુપૂજ્ય જિણુંદા! હે મોહન વાસુપૂજ્ય જિણુંદા! હે સ્વામી! તમે કાંઈ અજબ કામણુ-વશીકરણુ-બાદુ કર્યું છે. ને અમારું ચિત્ત ચોરી લીધું છે-હરી લીધું છે! અમે પણ સાચું તમારા પર કામણુ-વશીકરણુ-બાદુ કરશું, અને તમને ભક્તિથી અહીં મન-ધરમા ધારણુ કરશું, મનોમંદિરમાં પધરાવશું.

વિવેચન:—જિનો એટલે રાગ-દ્રેષ-મોહ વગેરે અંદરના યતુઓ જેણે છુટ્યા છે એવા વીતરાગ સત્પુરુષો, તેઓમાં ઈદ્ર-ઉત્તમ-મેઘ,

એવા હે વાસુપૂજ્ય જિણુંદા! જિનેશ્વર પોતાના મોહને હણનારા, અદ્ભુત સ્વરૂપથી મોહ ઉપજાવનારા, એવા હે મોહન વાસુપૂજ્ય જિણુંદા! આત્મસ્વરૂપના સ્વામી એવા હે ત્રિભુવન સ્વામી! સાહેબ! તમે અમારા ઉપર કાંઈ અજબ, આશ્ચર્યકારી, અદ્ભુત કામણુ કર્યું છે, કાંઈ ન કહી શકાય એવું બાદુ કર્યું છે, વશીકરણુ કર્યું છે, અને અમારા ચિત્તને તમે ચોરી લીધું છે, હરી લીધું છે. જેના પર કામણુ કરવામાં આવે છે, તે પછી તે કામણુ કરનારને જ દેખે છે, તેમ હે મન-મોહન સ્વામી! તમે પણ અમારા ઉપર એવું અજબ કામણુ કર્યું છે કે અમે હવે તમને જ દેખીએ છીએ; તમારા અતુલ શુભ સ્વરૂપે અમારા પર એવી ભુરકી આંછી છે કે અમારું ચિત્ત તમારું જ દર્શન કરે છે! અમે પણ સાચું બદલામાં તમારા પ્રત્યે કામણુ કરશું, તમારા પર બાદુ-વશીકરણુ કરશું, તમને વશ કરશું, અને તમને ભક્તિવદે અહીંને-અહંણુ કરીને મનરૂપી ધરમાં ધારણુ કરશું! હે પ્રભુ! તમે જેમ અમને વશ કરી લીધા તેમ અમે પણ તમને વશ કરી લઈશું! અને ભક્તિના પાથથી-બંધનથી તમને અહીંને-

બીભું નામ અનન્તદર્શન પણ પર માટે જ છે! કારણુ કે કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન આ ક્રમથી જ પ્રાપ્ત થયેલ સામાન્ય વિશેષાત્મક પદા-ર્થસમહાય પ્રભુ બીબને કહે છે, તો પછી

અનન્તદર્શન પદ શા માટે ન મૂકવું?

સમાધાન—અનન્તવિજ્ઞાનમાં જે વિજ્ઞાન શબ્દ પડેલ છે તેનાથી અનન્તદર્શનનો પણ સંગઠ થઈ જાય છે.

પકડીને, તમે અમારા ચિત્તની ચોરી કરી એ શુંહાના બદલામાં, અમારા મનરૂપી ઘરમાં તમને કેદ કરશું ! જ દિવાન બનાવશું ! અથવા મનનું હરણ કરનારા તમે 'મનોહર' - સુંદર હોવાથી, તમને પરમ ભક્તિથી પ્રેમણુ કરી, અમે અમારા સુંદર મનોમંદિરમાં પધરાવશું.

આમ ત્રણે ભુવનના સ્વામી જે ભગવાન જિનેશ્વર, તેને પણ વશ કરવાની હિંમતભરી વાત યુગીથી અહીં કવિએ કરી છે. પરમ પ્રેમથી તે પ્રભુને કહે છે કે-તમે જ્યો ક્યાં ? અમે તમારા પર ભક્તિનું એવું તો બહુ કરશું અને પ્રેમબંધનથી તમને એવા તો બાંધશું કે તમારે અમારા મનોમંદિરમાં પધારવું જ પડશે.

ત્યારે બાણે પ્રભુ કહેતા હોય કે-હે યશો-વિજય ! અમે તો શુદ્ધ મંદિરમાં અથવા વૈકુંઠમાં વાસ કરીએ. તેનો જવાબ આપતા કવિ આગળ કહે છે:-

મન ઘરમાં ધરિયા ધર શોભા,
દેખત નિત્ય રહેશે ધિર ચોક્કા;
મન વૈકુંઠ અકુટિત ભકતે,
યોગી ભાષે અનુભવ યુક્તે...સાહેબા ૨.

અર્થ:-અમારા મન-ઘરમાં તમને ધરવામાં આવ્યા, એટલે તમે તે ઘરની શોભા દેખતાં નિત્ય સ્થિર થઈને ત્યાં જ યોભી જશો ! અકુટિત-અખંડ ભક્તિપટે કરીને મન એ જ વૈકુંઠ (પ્રભુનો વાસ) છે, એમ યોગી અનુભવની યુક્તિથી કહે છે.

વિવેચન:-અને કવિ કહે કે-હે પ્રભુ ! શુદ્ધ પવિત્ર ને સુંદર મંદિરમાં જ આપને પધરાવવાના હોય, એ અપેક્ષા અમારા લક્ષ્ય છે. અને અમારું મનોમંદિર પણ એવું શુદ્ધ, પવિત્ર ને સુંદર છે, એટલે જ અમે એમાં આપને પધરાવવાની ભાવના કરીએ છીએ. આવા અમારા મનોમંદિરમાં પધરાવવામાં

આવતાં હે પ્રભુ ! તમે એ મંદિરની એવી અપૂર્વ શોભા દેખશો, એવી અપૂર્વ સુદતા-પવિત્રતા-સુંદરતા નિહાળશો, કે દિગ્ધ્રુવ થઈને તમે ત્યાં જ નિત્ય સ્થિર થઈને યોભી જશો ! તમને તે હોડવાનું મન પણ નહિ પાવે ! તમે ત્યાં જ નિરંતર સ્થિર વાસ કરીને રહેશો !

ત્યારે પ્રભુ બાણે કહે છે કે-અમારો વા. તો બીજાઓ કહે છે તેમ 'વૈકુંઠ'માં છે, તો પછી અમે અહીં કેવી રીતે વસશું ? તેનો જવાબ આપતાં ભક્ત કવિ કહે છે કે-અકુટિત-અખંડિત એવી ભક્તિ એ મનમાં ભરી હોય, તો મન એ જ વૈકુંઠ છે, એ જ પ્રભુનું નિવાસઘામ છે, એમ યોગી-આત્માનુભવી પુરુષો અનુભવની યુક્તિથી કહે છે, માટે હે પ્રભુ ! અમારા શુદ્ધ મનોમંદિરમાં અથવા મનોવૈકુંઠમાં તમને પધરાવવાનો અમારો નિશ્ચય કાયમ છે.

એટલે પ્રભુ બાણે કહેતા હોય કે-અમે તો મોક્ષમો-શાંપિત શિવપદમાં વાસ કરીએ છીએ, અમે તારા મનમાં કેવી રીતે વસીએ ? તેનો ઉત્તર આપતાં શ્રીયશોભજયછું કહે છે -

કલેશે વાસિત મન સંસાર,
કલેશ રહિત મન તે ભવપાગ;
જો વિશુદ્ધ મન ધર તુમ આવ્યા,
પ્રભુ તો અમે નવ નિધિ ઋદ્ધિ પામ્યા.
સાહેબા, ૩.

અર્થ:-કલેશથી વાસિત ને મન તે જ સંસાર છે, અને કલેશથી રહિત એવું મન તે જ ભવનો પાર અર્થાત્ મોક્ષ છે. જો વિશુદ્ધ મનરૂપી ઘરમાં તમે આવ્યા-પધાર્યા, તો અમે નવેનિધિ અને સર્વ ઋદ્ધિ પામ્યા.

વિવેચન:-કલેશથી અર્થાત્ રાગ-દેવ-મોહ આદિ કલેશથી વાસિત-વાસનાવાળું-વાસનામય દુર્ગંધવાળું ને મન તે જ સંસાર છે; અને તે રાગ દેવાદિ કલેશ વિનાનું ને મન તે જ ભવનો પાર-મોક્ષ છે. એટલે રાગ-દેવ-

મોહરૂપ કલેશથી રહિત એવા મારા વિશુદ્ધ મનમા હે પ્રભુ ! આપ નિવાસ કેમ ન કરો ? જરૂર કરો જ, એવો મારા મનમા અખંડ નિશ્ચય છે. અને એક વખત હે પ્રભુ ! જો તમે મારા વિશુદ્ધ મનોમંદિરમાં આવ્યા, પધાર્યા, તો અમે તમે નિધિ અને સર્વ શ્રદ્ધિ પામી ગયા

પછી જાણે પ્રભુ કહેતા હોય કે—

અમે તો આટલે દૂર બેઠા છીએ, તે તારા મનમા કેવી રીતે પેસશું ? તેનો રહીઓ આપતા કહે છે—

સાત રાજ અળગા જઈ બેઠા,
પણ ભકતે અમ મનમા પેઠા,
અળગાને વળગ્યા ને રહેવું,
તે જાણા ખડખડ હુ ખ રહેવું
સાહેબા ૦ ૪

અર્થ :—તમે સાત રાજલોક નેટલે દૂર અળગા યઈને બેઠા છો, પણ ભકિતવડે કરીને તમે અમારા મનમા વળગ્યા રહેવું—ચોટ્યા રહેવું તે ‘જાણા ખડખડ’ હુ ખ રહેવા જેવું છે અર્થાત્ જમવા બેઠા હોઈએ, પણ જ્યાંથી પીરસાયું ન હોય ત્યાંથી તેને માટે તલપાપડ યઈ રહીએ ને આકુલ યઈએ, તેના જેવું આ છે

વિવેચન :—હે પ્રભુ ! તમે સાત રાજલોક નેટલે દૂર અળગા બેઠે બેઠા, પણ ભકિતવડે કરીને પરમ પ્રેમ-તંતુથી બાંધેલા હોઈ તમે અમારા મનમા પેઠા છો પ્રથમ તો હું તમને મારા મનમંદિરમાં પધારાવવાની ભાવના ભાવતા હોઉં, પણ હવે તો તમે મારા મન-ધરમા ‘પેઠા’ છો, પ્રવેશ કરી ચૂક્યા છો આમ ભાવથી ભેતા દેશ-કાળના બંધન કોઈ છે નહિ છતાં દ્રવ્યથી ને ક્ષેત્રથી તમે હજી અળગા છો, દૂર છો, અને હું તમને વળગી રહ્યો છું, પરમ આસક્તિથી તમને ચોટી રહ્યો છું. આમ અળગાને જે વળગ્યા રહેવું, તે ‘જાણા ખડખડ’ હુ ખ રહેવા જેવું છે અર્થાત્ લોજન પર બેઠા હોઈએ પણ જ્યાંથી કશું પીરસાયું ન હોય

ને જાણા ખડખડ થયા કરે, અને ‘ક્યારે પીરસાય ! ક્યારે પીરસાય !’ એમ જમવા બેસનારની આકુલતા કાણે કાણે વધતી જાય, તેના હુ ખ જેવું આ મારું હુ ખ છે પીરસાણીના પાસે લાડુ આવે ત્યારે લોજન કાર્થ થાય, તેમ હે પ્રભુ ! હું તમને પ્રેમથી વળગ્યો છું, છતાં આ અળગાપણું મને તેવું જ હુ ખ આપે છે, તેવું જ સાહે છે માટે એ અળગાપણું પણ ક્યારે દૂર થાય ? એમ હું તે લોજન કરનારની જેમ તલપાપડ યઈ કાણે કાણે ઈચ્છુ છું.

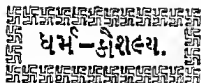
છેવટે, એ અળગાપણું પણ જરૂર દૂર થશે, એવી પોતાની શ્રદ્ધા જાહેર કરતા ભક્ત કવિ ગર્જે છે કે—

ધ્યાતા ધ્યાન ધ્યેય શુણ્ય એકે,
લેહ છેદ કરશું હવે ટેકે,
શીર નીર પરે તુમશું મળશું,
વાચક યથા કહે હજે હળશું ...

સાહેબા ૫

અર્થ :—ધ્યાતા-ધ્યાન કરનાર, ધ્યાન અને ધ્યેય-જેનું ધ્યાન ધરવામા આવે છે તે પ્રભુ, એ ત્રણેના શુણ્ય એક થતા, અમે હવે ટેકથી લેહનો છેદ કરશું અને તમારી સાથે દૂધ અને પાણીની જેમ મળી જઈશું, એમ વાચક યથો વિજય કહે છે

વિવેચક :—છેવટે ભક્ત કેવિ યથો વિજય, હે આત્મવિશ્વાસથી અખંડ શ્રદ્ધાથી પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે—હે પ્રભુ ! તમારું ધ્યાન કરનાર એવો હું ધ્યાતા, જે વડે ધ્યાન ધરાય છે તે વિધિરૂપ ધ્યાન, અને જેનું ધ્યાન ધરું છું એવા ધ્યેયરૂપ તમે પરમાત્મા—એ ત્રણેના શુણ્યની એકતાવડે કરીને, અમે હવે ટેકથી-પ્રતિજ્ઞાથી જે અળગાપણાનો લેહ છે તેનો પણ છેદ કરી નાખશું, તે લેહ કાપી નાખશું અને શીરનીરની જેમ-દૂધ ને પાણીની જેમ તમારી સાથે અમે અખંડ-અલેહપણું મળી જઈશું, અને હેજથી-હેતથી-પરમ પ્રેમરૂપ એક રસથી સાથે હળી જઈશું, હળી-મળીને રહીશું અર્થાત્ પરમાનંદમય મોહરૂપ શાશ્વત પદમા અનંત કાળ સ્થિતિ કરશું.

(૫૬)

બૂલ ન થવા દેવી—Avoid mistakes—

બૂલ ન થવા દેવી—એ મુશ્કેલ છતાં લાભ કારક વાત છે.

નં. ૮. ધર્મદંષ્ટિએ રખડતાને બૂલ મણવામાં લે છે. તમારો નિયમ સવારે પાંચ વાગે બેઠાનો પ અને ન બેઠો તો તે રખડના કહેવાય, એટલે બૂલ કહેવાય. તે જ પ્રમાણે તમે સારા અવસરે નારાત્મક કે નકારાત્મક નિયમ કર્યો હોય તે નિયમો જરા પણ રખડના થવા દેવી એ બૂલ કહેવાય. દરરોજ પાંચ માળા મણવી કે એ ચાર સામાયિક વાનો નિયમ હકારાત્મક કહેવાય અને અણુગળણી ન પીવું કે કંદમૂળનું કાઢણુ ન કરવો એમ કરવો એ નકારાત્મક નિયમ કહેવાય છે. તા નિયમમાં જરા પણ ઠોકરે ખાવી, ગોટાળો લેવા કે અપવાદ સેવવો એ રખડના કહેવાય અને આ માટે તે બૂલ કહેવાય.

એ જ પ્રમાણે વ્યવહારના નિયમોમાં, નીતિનાં રણોમાં, વચન વિચાર કે વર્તનના અમલમાં જરાયુ રખડના કરવી તેને ધર્મદંષ્ટિએ બૂલ કહેવામાં લે છે.

કેટલાકે ધર્મઅનુજ્ઞાનમાં સૌચના ક્રિયાનાં જવાબવાના નિયમો હોય છે, એ બાધિતા કે ક્રમાના નિયમોમાં રખડના કરવી. તેનો અભ્યાસાર લે, તેનો ભંગ કરવો કે માર્ગ કે આદાનો ભંગ લે તે રખડના છે અને એ રખડનાઓ જૂલની રિતિમાં જરાગર આવે છે.

ધર્મપ્રિય માણસે કોઈ જાતની બૂલ ન કરવી મુશ્કેલ જાગત છે પણ તેમ ન થવા દેવું એ

અંતે સારો લાભ કરનાર અને ઇષ્ટ રચાને કે ધારણ આદર્શો પહોંચવામાં ખૂબ મદદગાર થઈ પડે છે. કોઈ પણ પ્રકારની માનસિક, વાચિક કે કામિક રખડનાથી દૂર રહેવું, રખડના થવા દેવી જ નહિ એ બારે ચીવટ, દબ સંકલ્પ અને એક-નિશાનું જ પરિણામ હોય છે. રખડના થવા ન દેવી કે ઇરાદાપૂર્વક કોઈ પણ જાગતમાં ન કરવી એ ખૂબ ઇચ્છવા લાયક હોવા છતાં મુશ્કેલ કામ છે. હૃદયમાં પ્રાણી અનેક ખાડામાં પડી જાય છે, ગુચ્છવણમાં લપેટાઈ જાય છે, અસચ્ચ આવે ત્યારે તેને સપાટે ચડી જાય છે, આગળ વધતાં દેસ વાગે ને અટકાઈ જાય છે અને કઈક વાર યાકથી તાકથી બેસકારીથી કે મક્કલીથી જૂલનો ભોગ થઈ પડે છે એવી બૂલ ન થવા દેવા માટે હૃદયમંથન ખૂબ કામ આવે છે, અંતરનો નિઃશ્વસ કારગત નીચડે છે, સાવધનતા જાગૃતિ રાખે છે અને સતત જાગૃતિ અને ખતરો પરિણામે પ્રાણી રખડના ઉપર પણ ધીમે પણ મક્કમ વિજય મેળવે છે.

આવા પ્રકારની સતત જાગૃતિ રાખવી એ આકરી વાત છે. દુન્યવી આકર્ષણો, સ્પૂળ લાલચો, પૌદ્ગલિક ખેલાણો અને અંતરનિર્ણયનો ઊંચ પ પ્રાણીને જમતો રખડનો જૂલાવા ખાતો કરી મૂકે છે. એની ઉપરવટ ધર્મ જે પ્રાણી રખડના પર વિજય મેળવે છે, બૂલ પર સામ્રાજ્ય મેળવે છે, સ્પૂળ પર અંતરનું જગ વાપરે છે. તે ખરો ધર્મપ્રિય-ધર્મી માણસ છે અને ને અને વિજયપ્રી મેળવી આખ તરફ આગળ વધે છે અને તે ખલે ત્યારે જ રિરમે છે.

No. 8. It is difficult to avoid mistakes but it pays to do so.

Thoughts of the Great.

(૧૦)

Perseverance—ચીવટ

ચીવટથી પ્રયત્ન ચાલુ રાખવો—મુશ્કેલ છે જતા લાભકારી છે

નં. ૯. ધર્મપ્રિય માણસ જૂલ કરે, જોટાએ ચઢી જાય, પાછો પડે પણ એની માન્યતાની આગ તમા દિમત ન હારે, ત્યાંપ્રે પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી પાછો ન દોડે, પણ ચીવટથી પોતાના મુદ્દાને વળગી રહે અને અદરખાનેથી જતા પણ મુકાયા વચ્ચે પોતાનો કાર્યક્રમ ચાલુ રાખે. આ વાતને અને ન ૮ ના ઉપરના જૂલ ન કરવાના મુદ્દાને જરા પણ વિરોધ નથી, તે આપણે જોઈએ

આત્મ સન્મુખ દૃષ્ટિવાળા પ્રાણીએ ત્રાટક સાધ વાત નહીં કહ્યું છે એમ આપણે ધારીએ ત્રાટક સાધવામાં એક પ્રિયમૂર્તિને હૃદયમાં ધારી લેવી અને એના પર એટલી એકાગ્રતા કરવી કે પછી ગમે તે વખતે તે ત્રાટકમૂર્તિ માનસ ચક્ષુ સમક્ષ ખડી થઈ જાય આ કાર્ય કામ અને કાયાપર કાળને પરિણામે સાધી શકાય છે, અને યોગના પ્રથમ પગથિયા જેવી સાદી હકીકત છે જતા યોગને માર્ગે ચરેલ પણ પથે ન પડેલ સાધકને એમાં પણ ધણી મુશ્કેલી પડે છે એ સાધ્યને જલદી સિદ્ધ કરી શકતો નથી, પણ એ ગજરાયા વગર ત્રાટક સાધવા પ્રયત્ન ચાલુ રાખે છે આવા પ્રકારની ચીવટ રાખવી એ મુશ્કેલ બાબત છે, ધણીને આકરી પડે છે, કેટલાક અર્ધરસ્તે કેટલી જાય છે, પણ જો એ પોતાના પ્રયત્નને વળગી રહે તો અતે એને કાર્યસિદ્ધિ વરે છે અને એને પોતાને ખૂબ લાભ થાય છે, એનો અતરામ્યા પ્રસન્ન થાય છે અને ધ્યેયપ્રાપ્તિ વખતે યતા ભવ્ય આનંદો એ પ્રસાદ અનુભવે છે

પણ એવા પ્રકારના પ્રયત્નો ચાલુ રાખવા એ

કપરી વાત છે વિદ્યતા બધથી પ્રયત્ન આરંભ નહીં એવા ધણાખરા હોય છે, કામ કરતા અડચણ થાય ત્યારે કામને છોડી દેનારા પણ ધણા હોય છે, પણ ગમે તેટલા વિદ્વો આવે પણ 'કાર્ય' સાધ્યામિ, વા દેદ' પાત્યામિ ' શરીર પડે તો પણ અટક્યા વગર કામ સાધવાની ધમજવાળા અને કામને વળગી રહેનાર બહુ ઓછા હોય છે, પણ એવા માણસો જ ખરા ધર્મપ્રિય છે એમ સમજવું અને વિનયી કરવાનું શુ ? માણસની પરીક્ષા જ વિનય વખતે છે. સીધા સરળ રસ્તા હોય એના પર મઠી મળ્યાંજે જવી એ તો કાંઈકી ધ્યાનથી પણ કરે, એમાં ખૂબી શી ? એમાં બલ કયું ? એમાં ખર્ચ કયો ? એવી જ રીતે ધર્મના અભ્યાસમાં, ધર્મ જિજ્ઞાસા સંવ્યવહારમાં, પુરતક વાચનમાં, આવસક ક્રિયા કરવામાં, કામ મહત્વ કરવામાં કે સવય કે ત્યાગ કરવામાં ચીવટપૂર્વક પ્રયત્ન ધણાવે રાખવો એમાં ખરી વિશાળતા, આદરતા, આદેશતા અને મૂલવવા છે. અને ધર્મવ્યવહારમાં કાયરતાનું કામ નથી, ઉપરજલ્લા રસને અવકાશ નથી, જોટાળીવા પણાને રચાવ નથી, વિશાસકમત્યા આગળ ધપનાર સાધ્યને જ લાડપત્રમાં રાખવું, કયા જવું છે તેને જ નજર સન્મુખ રાખવું અને પ્રયત્ન કરતા અત રામ તૂટી જશે, રસ્તા મોકળો થશે, માર્ગ મળી આવશે અને દૂર છેટે સાધ્યતા દર્શન થશે, માટે ચાલુ પ્રયત્ન ચીવટથી રાખવો, બની શકે ત્યાં કુધી જવું ન થવું દેવી અને પાછા પગાવ તો પણ પ્રયત્ન ચાલુ રાખવો એનું નામ ધર્મપ્રિયતા અને રસિમુક્તા છે

મૈકિતક

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
 X યાત્રાના નવાણું દિવસ. X
 XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

લેખક:—મોહનલાલ દીપચંદ્ર ચૌહાની.

કેટલીક સુદાની વાતો.

ભવ્ય અને ચૈતન્ય પ્રેરક સંસ્કૃતિના સ્થાપક તીર્થંકર દેવો સતત વંદનીય છે. ધ્યાન અને નિવૃત્તિ માટે પાર્વતીય પ્રદેશની પસંદગી અતિ સુંદર છે. શુરુદેવ । મેં આપશ્રીના એ ઉગારો સાંભળ્યા છે અને ખરેખર એ હરકોઈના હૃદયને રૂચે તેવા છે.

બાધ, વાર્તાપ્રવાહમાં આગળ વધતાં મારે જણાવવું જોઈએ કે આ પંચમ આસમાં જીવન પંચ ઉભળવામાં ખાસ ઉપયોગી થઈ પડે એવા બે સાધન જિનમૂર્તિ અને જિનાગમ સંબંધમાં બે કથાં એ ઉપરથી તું શ્રદ્ધાપૂર્વક, જ્ઞાન-પ્રાપ્તિની દૃષ્ટિ રાખી, સાહિત્યના પાતા અવલોકીશ, એ ઉપર ચિંતન, મનન અને નિદિધ્યાસન કરીશ તો માનવજન્મ સફળ કરવાના નવનવા માર્ગ જણાશે. એક વાત યસુસ ચાહ રાખવાની કે કપાય યાને રાગદ્રેષને કમી કરવાનું આણું રાખી, સમસાવ વૃત્તિ ડેળવવી, એ જ્યાં સુધી સિદ્ધ ન થાય ત્યાં સુધી માત્ર જ્ઞાનાર્જન યથાર્થ રૂળ નહીં આપે. આ યાચિત ગિરિ પર ચરમતીર્થ પતિશ્રી વર્ધમાનસ્વામી જરૂર પધાર્યા હશે કેમકે:—

‘વીરજી આભ્યારે વિમલાચળ કે મેઘાન’ કિંવ- નેમ વિના ત્રેવીશ પ્રભુ આંખા સિદ્ધશેત્ર જાણી’ એ વચનો સાવ કદપનામાંથી તો ન જ ઉદ્ભવ્યાં હોય. તેઓશ્રીએ ગિરિ પ્રવચનો વેળા ઘણી ઘણી જાળતો કહી છે એમાંની આ સુદાની વાત અંતરમાં લોખંડના ટાંકણે ડેાતરી રાખ-

વાની છે. સાહિત્યસમ્રાટ અને ઠવિવર્ગમાં અશ્વપદ ધરાવતા સ્વર્ગસ્થ સ્વીન્દ્રનાથ હાકુરે પણ એની નોંધ લીધેલી. જૈનેતર વિદ્વાન જેની નોંધ હતી એ અવસ્થા સ્મરણીય લેખાય. “મહા-વીરે ડિંડિમ નાદથી એવો મોક્ષનો સંદેશ હિંદમાં વિસ્તાર્યો કે ‘ધમ’ એ માત્ર સામાન્યિક રૂઢિ નહીં પણ વાસ્તવિક સત્ય છે. મોક્ષ એ સાંપ્રદાયિક જાદ્ય કિંચાકંડ પાળવાથી મળતો નથી પણ સત્ય ધર્મના સ્વરૂપમાં આશ્રય લેવાથી પ્રાપ્ત થાય છે, અને ‘ધર્મ’ માં મનુષ્ય અને મનુષ્ય વચ્ચેનો ભેદ સ્થાયી રહી શકતો નથી.”

આવો અપૂર્વ સંદેશ આપનાર ભગવંતના જીવતાં તેમની પ્રતિકૃતિ બની હોય કિંવા પૂજ્ય હોય તો એમાં આશ્ચર્ય શું હોઈ શકે? આમ જનસમૂહ સંતોની પાછળ ભડિતથી એંશાય એ વાત આ આર્યાવર્તમાં નવી નથી જ. એટલે જ ચૈત્યો-સ્તૂપો-દેવાલયો વિપુલ સંખ્યામાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે. જેઓ નામ-સ્થાપના-દ્રવ્ય અને ભાવરૂપ ચાર ‘નિરૂપા’ ને સ્વીકારે છે એમને મૂર્તિપૂજ નથી તો અંધશ્રદ્ધા રૂપ કે નથી તો અજ્ઞાનતાના વિલાસરૂપ! સમજપૂર્વક એ અંગેની કરણી ‘ધલિકા જેમ ભગરીતું ધ્યાન ધરતાં ભગરીરૂપ’ બને છે તેમ આત્માને પરમાત્મ સ્વરૂપે પરિણમવામાં કારણ રૂપ નીવડે છે. ‘જિનપ્રતિમા જિન સારીખી’ એ ટંકશાળી વચન પાછળનું રહસ્ય યથાર્થ જ્ઞાન વિના ન સમજાય. ‘ચૈત્ય’ શબ્દના નિગ્ન અર્થો પ્રચલિત છે. (૧) ચિતા ઉપરનું સમા-

૨૬ ચિન્હ, કિંવા ચિતાની રાખ. (૨) ચિતા ઉપરનો પાપાણુ ખંડ કે શિલાલેખ. (૩) ચિતા ઉપરનું પીપળાનું કે તુલસી છીંદું પવિત્ર વૃક્ષ (૪) ચિતા ઉપર ચણેલા સ્મારક પાસેનો હોમકુંડ (૫) ચિતા ઉપર દેરીના ઘાટનું ચણતર અર્થાત્ સામાન્ય દેરી. (૬) ચિતા ઉપરની પગલાવાળી દેરી કે ચરણ પાહુકા (૭) ચિતા ઉપરનું દેવળ કે વિશાલકાય મૂર્તિ. (૮) મંદિર (૯) મૂર્તિ પાછળના બે અર્ધ લૌકિક સંદેશસૂચક છે. આગમ જ્ઞાન જેમ મૂર્તિપૂજાની પવિત્રતા બતાવે છે તેમ સામા સાધુત્વની મર્યાદા પણ આકે છે. ભાગવતી દીક્ષા પવિત્રતમ વસ્તુ હોવા છતાં એ જ આગમ અથો પુરુષ આશ્રયી અઠાર પ્રકારે અને સી આશ્રયી વીશ પ્રકારે અયોગ્યતા દાખવે છે તે નિમ્ન પ્રકારે—

૧. જાળ. ૨. વૃદ્ધ. ૩. નપુંસક. ૪ કલીબ. ૫. જડ (ભાષા, શરીર કે ક્રિયાથી) ૬. વ્યાધિચરત. ૭. ચોર કે લૂટારો ૮ રાજદ્રોહી ૯. ઉન્મત્ત. ૧૦. અંધ. ૧૧. દાસ (દાસીથી ઉત્પન્ન થયેલ કિંવા વેચાતો લીધેલ) ૧૨. દુષ્ટ (દોષિત કે કષાયો) ૧૩. મૂઢ (વિવેકહીન) ૧૪. કરજદાર ૧૫. જુગિત. (હીનભક્તિનો) ૧૬. અવજલ્દ (પૈસા કે વિદ્યાની આશાથી મત લેનાર.) ૧૭ ભૂતક (પૈસા આપી લીધેલ) ૧૮ નિઃકૌટુંબિક (માતાપિતા કે વહિવે રજા આપી ન હોય તેવી વ્યક્તિને અપહરણ કરીને લાવે)

તા. ૬. વહીવટની કે માતાપિતાની રજા વગર મત આપવાથી એ કાર્ય કર્મજંઘના કારણ રૂપ નીવડે છે. દીક્ષા આપનાર અદ્વત્તાદાન લેવાના દોષનું ભાજન થાય છે. ઉપરના અઠાર સાથે (૧) સગર્ભા અને (૨) નાના છોકરાંવાળી એ બે પ્રકાર મેળવતાં નારીજાતિ માટે વીશ થાય છે.

ચુરુછા! ન્યારે અયોગ્યતા દાખવી ત્યારે એ સામે લાયકાતનું પ્રમાણપત્ર પણ નક્કી કર્યું જ હશેને?

હા, એ પણ કથન કરાયેલું જ છે. એના ભેદ સોળ છે.

૧. આયર્દેશઉત્પત્ત. ૨. કુળવાન ૩. શુભકર્મો કરવાવાળો. ૪. વિશુદ્ધ, પ્રજ્ઞાવંત. ૫. સંસારની અસારતાનો બલુ ૬. સંસાર મુખથી વિરક્ત. ૭. મંદકષાયો. ૮. અર્ધ હાસ્યાદિ પ્રકૃતિવાળો ૯ કૃતજ્ઞ. ૧૦ વિનયી. ૧૧ શબ્દની સમ્મતિ મળી હોય એવો. ૧૨ દાહીના પણ દોડ ન કરનાર. ૧૩ મુંદર આકૃતિવાળો ૧૪ ક્ષિયર બુદ્ધિવાળો ૧૫ ઘડાણ ૧૬ આત્મ સમર્પણ કરી શકે તેવો.

ભાઈ, કેટલીક વાર કહેવામાં આવે છે કે આટલા ગંધા સાધુ-સાધ્વીઓ હોય છતાં શાસનનો ઉદ્યોત કેમ નથી થતો? એ પ્રશ્નનો ઉકેલ કરવા સારુ આગળ વર્ણવી ગયો એ સ્થિતિનું તોલન કરવાની જરૂર છે. ખાત્રી પૂત્ય થી હરિભક્તસૂરિજી સાધુધર્મમાં શિધિલતા જોઈ એટલે સુધી કહે છે કે—

માર્ગપતિત સાધુઓ, એ સાધુઓ નથી પણ પેટભરાઓનું પેકું છે. એમનો વેશ જોઈ કોઈ કહે કે ‘વંદનીય’ છે તે માટે પણ તેઓથી ઘસીને ના પાડે છે. કેવળ વેશ જોઈ વંદના કરવી ધિક્કારને પાત્ર છે ‘શુભાઃ પૂર્ણસ્થાન’, ન ચ લિગમ્ ન ચ વયઃ’ એ વચન યાદ રાખવું. આજથી પચીસ સો વર્ષ પૂર્વે ભગવંત મહાવીર દેવના સમયમાં નીચે પ્રમાણે સાદી પચીસ આયર્દેશ ગણાતા હતા. એમાં નીતરાજ ધર્મને અનુસરતા રાજા-અમાત્યો ઉપરાંત સંખ્યાબંધ નર-નારીઓ હતા. નામો અને ગોત્રો આદિના ઉલ્લેખો પરથી એ વાત સિદ્ધ થાય છે. બ્રાહ્મણકુંડ-રૂપભદ્ર-દેવાનંદા-

કોડાલસ ગોત્ર અથવા ક્ષત્રિયકુટુંબ-સિદ્ધાર્થરાજા ત્રિશલારાણી જાલધર ગોત્ર. એ જ પ્રમાણે સમરવીર જમણિ, સુનંદ, નંદ વીં તથા સોમ-વિષ્ણુ ને લદ્દા નાગસેન ને સોમવિજયગ્રેષ્ઠિ ને અંગારવતી. આદિ નામો કુમાર કોદાક, મોસક અસ્થિ ઉત્તર દક્ષિણ આપાલ, સુરભિપુર અને સ્વચ્છાક આદિ ગામો, દૂજાંત તાપસવૃંદ શર્મા ઉત્પલ સ્કન્દ, પુષ્પ મી. કનકબલ-સ્વચ્છાંબલ આશ્રમો અને માનખંડવન, જાલુવાકુકા, સુવ-જાલુકા, ગંગા આદિ નદીઓના નામો એ વાતની પ્રતીતિ કરાવે છે.

૧ મગધ (રાજગૃહી) ૨ અંગ (ચંપા) ૩ જંગ (તાલિસી) ૪ કાશી (વારાણસી) ૫ કલિંગ (કોચનપુર) ૬ કોશલ (અયોધ્યા) ૭ કુરુ (હસ્તિનાપુર) ૮ કુશાત (ચૌર્યપુર) ૯ પંચાલ (કાંપિલપુર) ૧૦ જંગલદેશ (અહિછત્રા) ૧૧ વિદેહ (મિથિલા) ૧૨ મૌર્ય (દ્વારામતિ) ૧૩ વતસદેશ (કોશાંબી) ૧૪ મલયદેશ (મલિલપુર) ૧૫ સંદર્ભ (નાંદિ-પુર) ૧૬ વરુણ (પુનરુપુરી) ૧૭ મત્સ્ય (વૈરાટ) ૧૮ ચેલી (શુકિતમતી) ૧૯ દશાર્જ (મૃતિકાવતી) ૨૦ સિંધુદેશ (વીતમયપટ્ટણ) ૨૧ સૌવીર (મથુરા) ૨૨ સૂરસેન (અપાપા-પુરી) ૨૩ કુણાલ (આવરતી) ૨૪ લાટ (કોટી-વર્ધનગર) ૨૫ -ભાસપુરવર્તીદેશ (પુરિવટાનામ) ૨૬ હેતરાર્ધદેશ (સ્વેતાંબી)

ઉપર કહ્યા એમાંના એ ચારના અપવાદ સિવાય સર્વ જાણીતા છે એટલું જ નહીં પણ ઐતિહાસિક નજરે સાબિત થયેલા છે. જૈન સમાજે એ અંગે કોકાદ પુરાતત્વશોધકખાતું સ્વસ્થશોધખોળવું કાર્ય ઉપાડી લેવાની ખાસ અગત્ય છે. જે યુગ વર્તી રહ્યો છે એમાં માત્ર પ્રાચીનતાના પોકારો કામ નહીં આવે. એ પાછળ/સાબિતીઓ ધરવી પડે. જૈનધર્મનું હાર્દ સમજનારા સાધુઓ કે શ્રાવકો એ વાતથી

હરગીજ અકળાય નહીં કેમકે પૂર્વાચાર્યો 'પીછેસે ચલી આતી હૈ' એ કારણે કે 'જાખાવચન' પ્રમાણુ' એ ધોરણે કોઈ પણ વસ્તુ માન-વાનું કહેતા જ નથી. 'શુકિતવાળા વચનને પ્રમાણુ કરવાનો પાઠ તીર્થ' કર પ્રભુએ ગળથુથી-માંથી પાથો છે. દુકામાં કહેવાતું એ જ કે તારા સરખા અસ્માત્મીઓએ અહોનિશ થોડો સમય દાઢીને અથવા તો બીજી રીતે પ્રવાસ-વેળા શોધખોળની વૃત્તિ કેળવી આપણા સાહિત્ય ઉપર જે આવરણો પડેલા છે એ ઉલેચવા કટિબદ્ધ થવાનું છે. માત્ર અડતાલીશ મિનિટ રોજ આ અંગે કાઢવામાં આવે તો પણ વર્ષમાં ઘણું કામ થાય. સમજાવમાં રહી સ્વા-ધ્યાય દ્વારા એમાં પ્રગતિ સાધી શકાય. સ્નાની મહારામ્નાઓએ આઠ પ્રકારના સામાયિક ખતાવ્યા છે. એ દરેકમાં ચરવલા, મુહુર્તપતિની જરૂર હોય છે એવું પણ નથી આત્મા ઉપયોગ રાખી વર્તે તો રોજ એમાંના ઘણાખરા આચરણમાં આવે.

૧ સમજાવ-સંગદેશવિહીન કેવળ સમાન વૃત્તિ દમદંત રાજર્ષિ માફક. ૨ સમયિક દયા-ભાવમાં રમણતા એતાર્થે મુનિવત્ ૩ અવધ-પાપરહિત જીવન વ્યવહાર કડવી તુંબડીભક્ષક ધર્મરુચિ મુનિવત્ ૪ સમવાદ-સત્ય વચન બોલવારૂપ. કાલિકાચાર્ય માફક. ૫ સસાસ-અદ્ય અક્ષરમાં તત્ત્વપ્રાપ્તિ કરવારૂપ ચિલાતી-પુત્રવત્ ૬ સંકોપ-ચોડામાં સમજી જવાની-તેમજ કહેવાની કળા કેળવવારૂપ. ચાર પંડિત માફક. ૭ પરિણા-તત્ત્વનું જાણુપણું પ્રાપ્ત કર્યા પછી એ પર દૃઢ અનુરાગ. ૮ પ્રત્યાખ્યાન-પચ્ચણાણુ કિંચ વસ્તુત્યાગરૂપ નિયમ તેતલીપુત્રવત્

લાઇ, આ બધી વાતો ઇસારારૂપ કહી છે. એ અંગે વધુ જાણુનું હોય તો જૈન સાહિત્યમાં અવગ્રાહન કરવાની અને એ કાર્યે અહોનિશ ચાલુ રાખવાની ટેવ પાડવી જરૂરી છે. હવે વધુ કાલે. (ચાલુ).

ચોક્કસી

૨૬ ચિન્હ, કિંવા ચિતાની રાખ. (૨) ચિતા ઉપરનો પાપાણુ ખંડ કે શિલાલેખ. (૩) ચિતા ઉપરનું પીપળાનું કે તુલસી ખીલું પવિત્ર વૃક્ષ (૪) ચિતા ઉપર ચણેલા સ્મારક પાસેનો હોમકુંડ (૫) ચિતા ઉપર દેરીના ઘાટનું અણતર અર્થાત્ સામાન્ય દેરી. (૬) ચિતા ઉપરની પગલાવાળી દેરી કે ચરણ પાદુકા (૭) ચિતા ઉપરનું દેવળ કે વિશાલકાય મૂર્તિ. (૮) મંદિર (૯) મૂર્તિ પાછળના એ અર્ધ લૌકિક સંકેતસૂચક છે. આગમ જ્ઞાન જેમ મૂર્તિપૂજાની પવિત્રતા બતાવે છે તેમ સાચા સાધુત્વની અર્થાદા પણ આકે છે. ભાગ્યવતી દીક્ષા પવિત્રતમ વસ્તુ હોવા છતાં એ જ ભાગ્ય શ્રેયો પુરુષ આશ્રયી અઢાર પ્રકારે અને સ્ત્રી આશ્રયી વીશ પ્રકારે અયોગ્યતા દાખવે છે તે નિમ્ન પ્રકારે—

૧. બાળ. ૨. વૃદ્ધ. ૩. નપુંસક. ૪. દલીબ. ૫. જડ (ભાષા, શરીર કે ક્રિયાથી) ૬. વ્યાધિગ્રસ્ત. ૭. ચોર કે લૂટારો ૮ રાજદ્રોહી ૯. ઉન્મત્ત. ૧૦. અંધ. ૧૧. દાસ (દાસીથી ઉત્પન્ન થયેલ કિંવા વેચાતો લીધેલ) ૧૨. દુષ્ટ (દોષિત કે કષાયો) ૧૩. મૂઢ (વિવેકહીન) ૧૪. કરજદાર ૧૫. જુગિત. (હીનજાતિનો) ૧૬. અવળદ (પૈસા કે વિધાની આશાથી મત લેનાર.) ૧૭ ભૂતક (પૈસા આપી લીધેલ) ૧૮ નિષ્કેટિક (માતાપિતા કે વડિલે રજા આપી ન હોય તેવી અડિતરે અપહરણ કરીને લાંબે)

તા. ૬. વડીલની કે માતાપિતાની રજા વગર મત આપવાથી એ કાર્ય કર્મજાનના કારણે રૂપ નીવડે છે. દીક્ષા આપનાર અદત્તાદાન લેવાના દોષનું ભાજન થાય છે. ઉપરના અઢાર સાંધે (૧) સગર્મા અને (૨) નાના છોકરાંવાળી એ બે પ્રકાર મેળવતાં નારીજાતિ માટે વીશ ધાય છે.

શુભ! જ્યારે અયોગ્યતા દાખવી ત્યારે એ સાંધે લાયકાતનું પ્રમાણપત્ર પણ નક્કી કર્યું જ હશેને?

હા, એ પણ કથન કરાયેલું જ છે. એના લેલ સોળ છે.

૧. આર્યદેશઉત્પન્ન. ૨. કુળવાન. ૩. શુભકર્મો કરવાવાળો. ૪. વિશુદ્ધ, પ્રજ્ઞાવંત. ૫. સંસારની અસારતાનો ભણુ. ૬. સંસાર મુખથી વિરક્ત. ૭. મંદકષાયો. ૮. અદ્ય હાસ્યાદિ પ્રકૃતિવાળો. ૯ કૃતજ્ઞ. ૧૦ વિનયી. ૧૧ રાગની સંગમતિ મળી હોય એવો. ૧૨ દોષોના પણ દ્રોહ ન કરનાર. ૧૩ સુંદર આકૃતિવાળો ૧૪ સ્થિર બુદ્ધિવાળો ૧૫ શદ્દાળુ. ૧૬ આત્મસમર્પણ કરી શકે તેવો.

ભાઈ, ટેટલીક વાર કહેવામાં આવે છે કે આટલા ગંધા સાધુ-સાધ્વીઓ હોય છતાં શાસ્ત્રનો ઉલ્લેખ કેમ નથી થતો? એ પ્રશ્નનો ઉકેલ કરવા સારુ આગળ વર્ણવી ગયો એ સ્થિતિનું તોલન કરવાની જરૂર છે. બાકી પૂજ્ય શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી સાધુધર્મમાં શિથિલતા જોઈ એટલે સુધી કહે છે કે—

માર્ગપતિત સાધુઓ, એ સાધુઓ નથી પણ પૈટશરઓનું પેડું છે. એમનો વેશ જોઈ કોઈ કહે કે ‘વંદનીય’ છે તે માટે પણ તેઓથી ઘસોને ના પાડે છે. કેવળ વેશ જોઈ વંદના કરવી ધિક્કારને પાત્ર છે ‘શુભઃ પૂજનસ્થાનં, ન ચ લિંગમૂ ન ચ વયઃ’ એ વચન યાદ રાખવું. આજથી પચીસ સો વર્ષ પૂર્વે મગધવંત મહાવીર દેવના સમયમાં નીચે પ્રમાણે સાદી પચીસ આર્યદેશ ગણાતા હતા. એમંજીત-રાગ ધર્મને અનુસરતા રાજા-અમાત્યો ઉપરાંત સંજ્ઞાબંધ નર-નંદારીઓ હતા. નામો અને યોગો આદિના ઉલ્લેખો પરથી એ વાત સિદ્ધ થાય છે. બ્રાહ્મણકુંડ-રૂપભદ્ર-દેવાનંદા-

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક- ૪૧ મુ

સ. ૧૧ ૨૦૦૫

આત્મ

મ. ૫૩

અમદાવાદ

તા. ૧-૪-૪૮

દાદાજી

વાર્ષિક સંવાગમ ૧૩-૩-૦૦ માર્ચ ૧૯૦૦

પ્રકાશક

શ્રી બેન આત્માનંદ સંભા

વાવનગર

અ નુક્રિ મ શિ કા.

૧	શ્રી નેત્રિનાથ જિન રતન...	...	(મુનિ મહારાજ શ્રી પુર-પરવિજયજી મહારાજ)	૧૫૭
૨	શ્રી મહાવીર જિન રતન...(મુનિ મહારાજ શ્રી દક્ષવિજયજી મહારાજ)	૧૫૮
૩	શ્રી શત્રુજય તીર્થ યાત્રાદર્શન (અમરચંદ માવજી શાહ)	૧૫૮
૪	શ્રી નરિસુત્ર મત્તવગિરીયાવૃત્તિમા આવતા દર્શનિક			
	સાક્ષિપાઠોના મૂનરયાનો (મુનિરાજશ્રી જળપૂરિજયજી મહારાજ)	૧૫૯
૫	દ્વાત્રિશિકા જત્રીશ-જત્રીશીઓ (આચાર્યશ્રી વિજયપદસંગિજી મહારાજ)	૧૬૪
૬	ક્રિયા શુદ્ધિદ્વારા જ્ઞાનયોગ તદ્વદ્વારા મુક્તિમુનિરાજ શ્રી પુરપવિજયજી (સવિરૂપ શિક્ષક)	૧૬૬
૭	સ્વાહાર મંજરી લે વ્યા કા. તીર્થમુનિ પૂર્ણનન્દવિજય (કુમાર શ્રમણ)	૧૬૮
૮	ધર્મ કોશદય (શ્રી મોકિતક)	૧૭૧
૯	શ્રી ચન્દ્રાનન જિન રતન... (ચ. ડોકટર વલ્લભદાસ નેહુસીલાઇ)	૧૭૩
૧૦	વર્તમાન સમાચાર (સભા)	

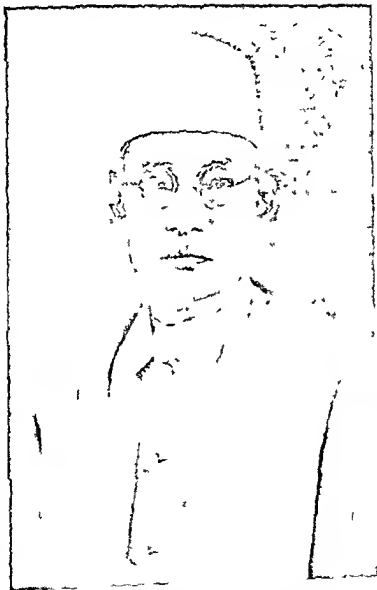
નવા માનવતા પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરોની યતી જતી વૃદ્ધિ.

આ સભા તરફથી સર્વ કાર્યવાહી, સરવૈયુ. ખજેટ, દિસાન દરવેઈ પ્રમાણિતપણે પ્રકટ થનો હોવાથી, તેમજ પેટ્રન સાહેબો અને માનવતા લાઇફ મેમ્બરોને (આરમકસ્થાણુના સાધન અને આર્થિક લાભની દૃષ્ટિએ) જૈન ઇતિહાસ, કથા સાહિત્ય (તીર્થંકર ભગવતો, તેમજ સતી માતાઓ અને સર્વ શાળી પુરોના ધણા ધણા સુદર મોટા સચિત્ર યથો દરવેઈ જે બપાતા હોવાથી નવા પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરોની વૃદ્ધિ થાય તે સ્વાભાવિક છે રિથિતિસખ, શ્રદ્ધાળુ જૈન બધુઓ અને બહેનોને પેટ્રન તથા લાઇફ મેમ્બર યર્થ આ સભાયા વેનાસર યતા આરમકસ્થાણુને અને દેવ, શુર, ધર્મ અને જ્ઞાન ભક્તિનો અવશ્ય લાભ લેવા જેવું છે

આ માસમાં થયેલા પેટ્રન સાહેબો તથા આજીવન સભાસદો.

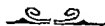
૧	શેકશ્રી પગ્માણુ દલાસ નરશીદાસ	પેટ્રન સાહેબ
૨	લવણભાઈ રાયચંદ	"
૩	પાનાચંદ લલ્લુભાઈ	"
૪	છોટાલાલ ભાઈચંદ (૧)	લાઇફ મેમ્બર
૫	સુરચ દલાઇ કાકોરદાસ જવેરી	"
૬	શ્રી જૈન શ્વે મૂર્તિ વિદ્યાર્થી ભુવન (૧)	" (ઠડી)
૭	શાહ ગુલાબચંદ નાનચંદ (૧)	"
૮	હરિલાલ મોતીચંદ કમળેશ્વવાળા (૧)	"
૯	રમણીકલાલ ન્યાલચંદ (૧)	બીજા વર્ગમાથી
૧૦	શાહ રમણીકલાલ જમનાદાસ (૧)	"

આ સભાના નવા માનવંતા પેદૂન સાહેબ—

શેઠશ્રી પરમાણુ દદાસ નરસીદાસ—ભાવનગર.

શેઠ પરમાણુંદાસ નરશીદાસનો જીવન પરિચય.

શહેર ભાવનગરમાં સુપ્રસિદ્ધ વીંશાદ્રીમાળી વણિક સંસ્કારી જૈન કુટુંબમાં શેઠ નરશીદાસ જન્મજીવનને ત્યાં શ્રી પરમાણુંદભાઈનો સં. ૧૯૫૦ ના માગશર માસમાં જન્મ થયો હતો. માત્ર સામાન્ય કેળવણી લીધા બાદ પિતાદ્રીના ચાલતા મોદીખાનાના ધંધામાં મોટા ભાઈ જીવજીભાઈ સાથે પરમાણુંદભાઈ પણ જોડાયા. અને પૂર્વ મુળ્યયોગે ત્યાંથી આગળ વધવા પ્રેરણા થતાં મોટાભાઈ અને પરમાણુંદભાઈએ તે બીકનેસ મુકી દઈ સં. ૧૯૭૧ ની સાલથી મોટા કમીશન એજન્ટના ધંધામાં સુકાબું અને મુંગઈ મુખ્ય અને ભાવનગર, ધોરાજી, રાજકોટ જામનગર વગેરે શહેરમાં ચાખા પેટી કરી ધંધો શરૂ કર્યો, અને વાણિજ્ય કુશળતા અને નિષ્ણાતપણે કરી ધંધાની પ્રગતિ કરી અને લક્ષ્મી સારી રીતે ઉપાર્જન કરી અને ધાર્મિક અનેક ખાતાઓમાં ઉદારતાપૂર્વક સારી સખાવતો કરવા લાગ્યા. કેટલોક વખત મોટાભાઈ સાથે વ્યાપારમાં રહી મં. ૨૦૦૩ ની શાલમા વેદની કર્મના ઉદ્યે દમનો વ્યાધિ શરૂ થતાં, મોટાભાઈથી સંતોષ દારકરીતે છૂટા પડી પોતાના બે પુત્રો બાળુભાઈ અને હર્ષદરાય છે, જેમાંથી લઘુપુત્ર હર્ષદરાય પરમાણુંદ એન્ડ કું. નામથી સ્વતંત્ર દુકાન કરી ધંધો શરૂ કર્યો અને ધંધાથી નિવૃત્તિ લઈ માત્ર સલાહકારક તરીકે રહ્યા અને વર્તમાન જીવન દેવગુરૂ બક્ષિમાં વિનાવતું શરૂ કર્યું. દેવશક્તિ ઉપર પ્રેમ હોવાથી ગયા માગશર શુદ્ધ ૬ શુકરવાર તા. ૪-૨-૪૬ ના રોજ આ શહેરના મુખ્ય જિનાલયના ચોકમાં નવિન સુંદર નવા જિનાલયમાં શ્રી યાતિનાથ પ્રભુની બક્ષિપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા, અઠ્ઠાઈમહોત્સવ. અષોતરી મહારનાથ બજાવી મારો ખર્ચ કરી આત્મકલ્યાણ સાધ્યું. આવા એક દ્રીમાન, શ્રદ્ધાળુ શ્રીમંતુ જૈન જંધુ આ સનાતા માનવતા પેટૂન ધવાથી તે માટે આભાર માનતા છેવટે પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે, બાઈ પરમાણુંદદાસ દિર્ઘાયુ યથા આધ્યાત્મિક, શારીરિક, આર્થિક સંપત્તિ વિશેષ વિશેષ પ્રાપ્ત કરી ઉદારતાપૂર્વક આત્મકલ્યાણ સાથે.

श्री आत्मानन्द प्रकाश.

... प्रकाशकः—श्री जैन आत्मानन्द सभा—सावनगर ...

वीर सं. २४७५.

द्विगण्य

पुस्तक ४६ भुं.

विक्रम सं. २००५.

:: ता. १ वी अश्विनी १९४८ ::

अंक ८ भा.

॥ श्रीनेमिनाथजिनस्तवनम् ॥

(भाष्याररीरगे त्रितालेन गीतं गीतमिदं मनोजम्)

वन्दे श्यामलविमलशरीरम्, वन्दे—
मुनिमनोमाकन्दकीरम्, वन्दे—ध्रुवपदम् ॥

अपीपूरद् यः प्रथमे वयसि, शङ्खमुदारगभीरम् ।
मधुमथनमदमुकुलप्रमाज्जन—सुन्दरसुरभिसमीरम् ॥ वन्दे० ॥ १ ॥

गोपीजनसञ्जनितविलासै—रविचलितं दृढहीरम् ।
राजीमतीमतिमोहनमन्त्रं, ब्रह्मचारिणु वीरम् ॥ वन्दे० ॥ २ ॥

सदृशसङ्ख्यामितसहकारं, काननभीरम् ईरम् ।
सदृशसम्मितसुजनैः साकं, गृहीतं संयमचीरम् ॥ वन्दे० ॥ ३ ॥

घातिकर्मकलहमलिनमल—निर्मलीकरणे नीरम् ।
पञ्चपञ्चाशद्विद्वसैः प्रातं, केवलममलं क्षीरम् ॥ वन्दे० ॥ ४ ॥

सदृशसंवत्सरमितजीवितं, समधिगतमवतीरम् ।
द्वाविंशं श्रीनेमिनाथं, धर्मधुरन्धरधीरम् ॥ वन्दे० ॥ ५ ॥

—मुनिराज श्रीधुरन्धरविजयजी ।

શ્રી મહાવીર જિન સ્તવન

(ઓ પ્રેમ નજરના પખેર, તને ખૂણ એક જ ગાત—એ રાહ)

ઓ રે'મ નજરના બંડારા !, મને તારો તારણહા...૨।

તમે જગત છવન આધા...૨. (૮૬)

નાથ વિનાનો શંકિ આ સેવક આ, ભવવન ગોથાં ખાય;

કર્મ સતાવે જાન ભૂદાવે, આપે દુ.ખ અપા...૨.

મને તારો તારણહા...૨। તમે જગત છવન આધા...૨.

ઓ રે'મ નજરનાં (૧)

ચકવા આહે હેજે સૂરજ, આતક જલધર ધાર;

વીરજની આહું ગોઠલકી, નીરજીર નિરધા...૨.

દૂધ સાકર યુગાર, તમે જગત છવન આધા...૨.

ઓ રે'મ નજરનાં (૨)

શું કહાયો વારંવાર, તારો ભવસાગરથી પાર,

નેમિ-લાવણ્ય-દક્ષ વિનવે (૨), વીરજન આધા...૨;

સદા રમો હૃદય મોહર, હું વંદું વાર હર્ષા...૨.

ઓ રે'મ નજરનાં (૩)

૪

સ્થપિતા.—સુનિ મહારાજ શ્રી દક્ષવિજયજી

શત્રુંજય તીર્થયાત્રાદર્શન

(વાહિર્લોપિયા-રામ : એર અર્થ ને વેર ગયા)

શેત્રુંજીમાં સ્નાન કરીને, ક્રોધ કપાયનો ધોળે મેલ;

કળાસ બે રાગ ને દ્રેષ, શેત્રુંજે ચડતા તું મે'લ. ૧

આનદકારી કલ્યાણકારી, આદિનાથનાં ચરણો સેવ;

નંદ મારુદેવા માતાના, યુગાદિ તીર્થ'કર દેવ. ૨

દરિશન કરીને દર્શન પામી, સમ્યક્દષ્ટિ અંતર શોધ;

જીવાંજીવ વિવેકે વિચારી, દ્રવ્યભાવથી પામી ભોધ. ૩

કર્મ નિર્જ'રા લક્ષ શ્રદ્ધીને, સંવરથી આશ્રવને રોક;

લાગણી સખી યાત્રા કરજે, દૂર ઘરે તો ભવનો શોક. ૪

નરભવની સાર્થકતા યાચે, તીર્થક્ષેત્રમા કરતાં વાસ;

જીવન 'અમર' શત્રું-જય કરી, સિદ્ધાલયમા કરો નિવાસ. ૫

અમરચંદ માવજી રાહ

શ્રી નન્દીસૂત્રમલયગિરીયા વૃત્તિમાં આવતા દાર્શનિક સાક્ષિપાઠોનાં મૂલસ્થાનો.

(૪)

સાક્ષિપાઠોના મૂલસ્થાનભૂત મુખ્ય ગ્રંથોનો પરિચય

(લેખક:—શુનિરાજ શ્રી જમ્બૂવિજયજી મહારાજ)

ગતીક ૧૪ ૧૪૧ થી આગુ.

નં. મ. ૬૦ તથાહિ—“શુદ્ધચૈતન્યરૂપોઽયં પુરુષઃ પરમાર્થતઃ । પ્રકૃત્યન્તરમશાત્વા
મોહાત્ સંસારમાધિતઃ ॥ ૧ ॥” [વાં અલં ૫૮. ૩૪૭] વાં અલં ૦માં શુદ્ધબોધસ્વ-
ભાવોઽયં પાઠ છે.

નં. મ. ૬૧ આદ્ય ચ—“અભિલાપસ્મરણયોઃ પ્રકૃતેરેવ વૃત્તિતઃ । અભિલાષાચ તદ્-
ચિત્તિત્યન્યોન્યસમાધયઃ ॥ ૧ ॥” [વાં અલં ૫૮. ૩૪૮]

નં. મ. ૬૨ ઉક્તં ચ—“મલવિદ્મનિગ્ધ્યકિર્યધાઽનેકપ્રકારતઃ । કર્મવિદ્વાત્મવિશિષ્ઠિ-
સ્તથાઽનેકપ્રકારતઃ ॥ ૧ ॥” [અકલંકવિરચિતલઘીયસ્ત્રય ૧ ૫૭ ॥]

૬૩ તથા ચોક્તમ્—“યથા જ્ઞાત્યસ્ય રત્નસ્ય નિઃશેષમલદાનિતઃ । સ્ફુટેકરૂપાભિવ્યક્તિ-
વિશિષ્ટિસ્તદ્દશાત્મનઃ ॥ ૧ ॥” []

નં. મ. ૬૪ અકલક્રોઽપ્યાહ—“દ્વિવિધં પ્રત્યક્ષજ્ઞાનં સાંવ્યવહારિકં મુખ્યં ચ । તથા
સાંખ્યવહારિકમિન્દ્રિયાનિન્દ્રિયપ્રત્યક્ષમ્, મુખ્યમતીન્દ્રિયજ્ઞાનમ્” [લઘીયસ્ત્રય ૧ ૪ ॥
કારિકાની સ્વોપજ્ઞવિવૃત્તિ] મહાથગિરિ મહારાજે મુખ્યં ચ સુધીનેા સાગ માત્ર અર્થશી
ઉધ્ધૃત, કશે જણાય છે. પ્રત્યક્ષં વિશદજ્ઞાનં મુખ્યસંવ્યવહારતઃ ।—આ પ્રમાણે ૩ કારિકા છે.

નં. મ. ૬૫ તથા ચોક્તમ્—“નિત્યં સત્ત્વમસત્ત્વં વાઽદ્વેતોરન્યાનપેક્ષણાત્ ॥”
[પ્રમાણવાં ૩૩૩ ॥] આનું ઉત્તરાર્થ “અપેક્ષાતો હિ ભાવાનાં કાદાચિત્કત્ત્વસમ્ભવઃ ॥”
છે. વિશેષાવશ્યકશાસ્થ્ય ક્રેલ્યાચાર્ય ટીકા (૫. ૮૯૮) વિગેરે ઘણે જ સ્થળે આ ઉધ્ધૃત છે.

નં. મ. ૬૬ યત્ ઉક્તમ્—“અન્યધાનુપપન્નત્વં યત્ર તત્ર પ્રયેગ કિમ્ ॥”

* ૦૧ આ કારિકા આવશ્યકમલયગિરિરૂપિત ૫. ૧૭, કમંઅંપ્રટીકા ૫ ૮—વિગેરે ઘણે સ્થળે ઉધ્ધૃત
જેવામાં આવે છે.

૨ આના ઉપરની ટીકાનું નામ ન્યાયકમુદચન્દ્ર છે. સ્વોપજ્ઞવિવૃત્તિ સૌથી જૈન સીરીજમાં ૫૫
પ્રગટ થયે છે.

[] આતુ ઉત્તરાર્ધ-નાન્યયાનુપપન્નત્વં યત્ર તત્ર ત્રયેણ કિમ્ ॥ છે આ કારિકા શ્વેતાનર તથા દિગ્ગર અથોમા ઠેરઠેર ઉદ્ધૃત જોવામા આવે છે

ન મ ૧૬૧ તથા ચોક્તમ્—“ય સાધ્યસ્યોપમાભૂત સ હૃદાન્તરિતિ કથ્યતે ।”

[] આ વચન ન દીહારિકાદ્રીવૃત્ત (૫ ૬૨) તથા વિશેષાં ભાષ્ય કોટ્યાચાર્ય ટીકા (૫ ૮૫૬)મા છે

ન મ ૫ ૧૫૧ [યત્તુ] શઙ્ગરસામી પ્રાદ—“અયસ્કાન્તોઽપિ પ્રાપ્યકારી, અયસ્કાન્ત ષ્ઠાયાણુમિ સદ્ સમાવૃત્તમાણધસ્તુત સમ્યગ્ભાવાત્, કેવલ તે છાયાણવ સુધર્મતાબોપ લખ્યન્તે ॥” [] આ શંકરસ્વામી કોણ છે ? અને તેનો અર્થ કયો છે ? એ શોધવાતુ છે ગૌડાચાર્ય દિહનાગના શિષ્ય શંકરસ્વામીનો ઘણે સ્થળે ઉલ્લેખ જોવામા આવે છે શુ આ તે જ છે ?

ન મ ૫ ૧૫૧ તથા ચ તદ્વચ—“ચતુ ધોત્ર મનોઽપ્રાપ્તકારિ” [] ન્યાયકુસુમદ્ર (૫ ૮૩), તથા સ્વાદ્વાદરત્નાકરમા (૫ ૩૦૩) “ચતુ ધોત્રમન સામપ્રાપ્તાર્થપ્રકાશકત્વમ્’ ઇત્યભિધાનાત્-આ રીતે ઉદરણ છે. સમ્ભાતવૃત્તિમા (૫ ૫૪૫) “ચતુ ધોત્રમનસામપ્રાપ્તાર્થકારિત્વમ્’ [] ઇતિ યચનાત્-આ પ્રકારે ઉદરણ છે

ન ૦ મ ૦ ૧૫૩ વક્ત્ર ચ—“યથા ચ પ્રેયંતે તુલમાકાશે માતરિશ્વના । તથા શન્દોઽપિ કિં ઘાયો પ્રતીપ કોઽપિ શન્દવિત્ ॥ ૧ ॥” [યાં બલ ૦ પૃ ૭૮૯] અહીં યાં બલ ૦ મા પ્રતીપ શન્દવિત્ કવિત્ ॥ ૫૪૬ છે

ન ૦ મ ૦ ૫૦ ૧૫૩ “રૂપસ્પર્શાદિસન્નિવેશો મૂર્તિ” [] ઇતિ ઘચનપ્રામાણ્યાત્ ।

ન ૦ મ ૦ ૫૦ ૧૬૩ “જ્ઞાનમપ્રતિષ્ઠ યસ્ય વૈરાગ્ય ચ જગત્પતે । પ્રેયશ્યૈ સૈવ ધર્મશ્ચ સદ્ સિદ્ધ ચતુષ્ટયમ્ ॥ ૧ ॥” [] આ કારિકા શાસ્ત્રાવાત્સિયુ (॥ ૧૧૫ ॥) વિં ઘણે સ્થળે ઉદ્ધૃત કરેલી જોવામા આવે છે ન ૦ મ ૦ ૫૦ ૨૧૪ મા પણ આ કારિકા છે

૭ ઉલ્લના—“ચતુ -ધોત્ર-મનોઽપ્રાપ્તવિષય ત્રયમન્યથા ॥ ૧ । ૪૨ ॥ [અભિષર્મકોશ] ‘તથા હિ—દ્વારૂપ પદ્યતિ અક્ષિસ્થમનન ન પદ્યતિ । દ્વારુચ્છન્દ ષ્ઠોતિ । સતિ ચ પ્રાપ્તવિષયત્વે દિવ્ય ચતુ ધોત્રમિદ્ધ ધ્યાયિનાં નોપજાયેત્, પ્રાણદિવત્ । અપ્રાપ્તવિષય ચતુ કસ્માત્ સર્વમપ્રાપ્તં ન પદ્યતિ દૂરં તિરસ્કૃત ચ ? કય તાવદયસ્કાન્તો ન સર્વમપ્રાપ્તમય વપતિ ? પ્રાપ્તવિષય[ય]વેડપિ ચૈતત્ સમાનમ્—કસ્મં જ સર્વં પ્રાપ્તં પદ્યતિ ભાજન શાલાકાં વા ? યથા ચ પ્રાણાદીના પ્રાપ્તો વિષય, ન તુ સર્વં સદ્ભૂખધાવ પ્રહ્ણાત, એવ ચતુષ્કોઽપ્યપ્રાપ્ત[સ્ત]વ સ્વાત, ન તુ સર્વં । મનસ્તુ અસ્થિત્વત્ પ્રાપ્તોમવ શક્તમ્ । કેંચિદ્ વુન ધોત્ર પ્રાપ્ત ડપ્રાપ્તવિષય મ યતે કર્ણામ્બન્તરઽપિ શ્વ,શ્રવણાત્ । ઘપ તુ પ્રાણ-વિદ્ધા કાયાલ્પ ત્રયમન્યથા પ્રાપ્તવિષયમિત્યર્થ । પ્રાણ કય પ્રાપ્તવિષય તિરુદ્ગુપ્તસસ્વ ગપ્થમહ્ણાત્ ॥” [ચતુષ્ય-પુકૃત સ્તોત્ર જમિ ધર્મકોશમાધ્ય] આ ભાષ્યનો ભાગ ૩૦, ગોખને ૬ જેઓ હમણાં ભારતવર્ષની સરકાર તરફથી ટ્રિબેટમાં એવમી તરીકે નીમાયા છે તેમને અસિધર્મકોશશાસ્ત્રમાત્રના એક ફાટા ઉપર લખેનો મળી આવ્યો હતો તેમના સૌંદર્યથી મને મળ્યો છે મે અસિધર્મકોશશાસ્ત્રના ક્રેય ભાષાતર સાથે તથા સ્ફુટાર્થ ટીકા સાથે પણ મેળવી જોયો છે, ખાસ બે જગ્યાઓ નથી

નં ૦ મં ૫૦ ૧૬૩ તથા વ્યાહ સ્વયમ્ભુ—“દેવાગમનમોપાનચામતાદિવિમૂતય. । માયાવિષ્ણવિ દૃશ્યન્તે નાતસત્ત્વમસિ નો મદ્યાન્ ॥ ૧ ॥ ” [આત્મીમાંસા ॥ ૧ ॥] આત્મીમાંસાના કર્તા દિગંબરાચાર્ય સ્વામી સમન્તભદ્ર છે. તેના ઉપર અકલંક દેવે સ્થેલી અષ્ટશક્તી છે, અને તેના ઉપર સ્વામી વિદ્યાનંદાએ સ્થેલી અષ્ટસહસ્ત્રી વૃત્તિ છે કે જેના ઉપર ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી મહારાજે તાત્પર્યવૃત્તિની રચના કરી છે. મહાયગિરિ મહારાજે સ્વયમ્ભુના નામે આ શ્લોક શી રીતે અટાળ્યો છે ? શું સમન્તભદ્ર અને સ્વયમ્ભુ બંને પરમાત્મવાચક નામે યોગ્યથી પર્યાયરૂપે ઉપયોગ કર્યો છે ? સ્વામી સમન્તભદ્રે એક વૃહત્સ્વયમ્ભુસ્તોત્રની પણ રચના કરેલી છે. નં ૦ મં ૩૬ મા આ કારિકા તથા ચ...સ્તુતિકાર. સમન્તયદ્વઃ ના ઉદ્દેશથી જ છે.

નં ૦ મં ૩૬ “ક્રપયઃ સંયતાત્માનાઃ ફલમૂલાનિલાસનાઃ । તપસૈષ પ્રપદ્યન્તિ ત્રૈલોક્યં સવરાચરમ્ ॥ ૧ ॥ અતીતાત્મગતાન્ માયાન્ ધર્તમાનાંશ્ચ ભારત । ધનાલોકેન પદ્યન્તિ ત્વકસક્તા જિતેન્દ્રિયા. ॥ ૨ ॥ ” [] આ બે શ્લોકો મહાભારતમાં હોવાનો સંભવ છે. અત્યારે મારી પાસે મહાભારત હાજર નથી.

નં ૦ મં ૩૬ તથા ચોક્કમ્—“ન કાલઘ્યતિરેકેણ ગર્ભેવાલ્પમાદિકમ્ । યદ્ કિચ્છિજ્ઞાયતે લોકે તદસૌ કારણં કિલ ॥ ૧ ॥ કિંચ કાલાદતે નૈવ મુદ્ગલપકિરણીકૃપતે । સ્થાત્વાદિસન્નિધાનેऽપિ તતઃ કાલાદસૌ મતા ॥ ૨ ॥ કાલાભાવે જ ગર્ભાદિ સર્વે સ્વાદ-વ્યવસ્થયા । પરેષ્ઠેષ્ઠસદ્ભાવમાપ્રાદૈવ તદુદ્ગયાત્ ॥ ૩ ॥ કાલઃ પચતિ મૃતાન્તિ કાલઃ સંદરશિ મજાઃ । કાલઃ સુષ્ટેપુ જાગતિ કાલો હિ દુરતિક્રમઃ ॥ ૪ ॥ [શાસ્ત્રવાર્તાસમુ. ॥ ૧૬૫-૧૬૮ ॥] મહાભારતમાં કાલઃ પચતિ મૃતાન્તિ મળતા યોગ-વધતા પાંચેક સાથે ફેટલાક શ્લોકો મળે છે.

નં ૦ મં ૩૬ “અન્યો(શ્લો)જન્મુત્ત્તીક્ષોઽયમાત્મનઃ સુખદુઃખયોઃ । ઈશ્વરપ્રેરિતો ગચ્છેત્ સર્ગે વા મ્બધ્રમેવ વા ॥ ” [મહાભારત, વનપર્વ, અધ્યાય ૩૦, શ્લોક ૨૮] ન્ય અને જ નો હસ્તલિખિત યેથેમા ધણીવાર પરપર સંકર થઈ ગય છે અન્યો(શ્લો) પાંઠ સાથે જણાય છે. નયચક્રક્રીડામાં પણ આ શ્લોક (અન્ય અરમાં) છે ત્યાં પણ ધણી પ્રતિજ્ઞામાં અન્યો પાંઠ છે એકમા જણો પાંઠ છે

1 વૃહત્સ્વયમ્ભુસ્તોત્રમાં ૨૪ તીર્થે ૩૨ ભગવાનની પ્રત્યેકની અનેક શ્લે કામક સ્તુતિ છે બધા યજ્ઞે ૧૪૪ શ્લોકો છે તેમાં થી વિમલનાથ ભગવાનના સ્તવનો કયાસ્તવ સ્વાત્પદસત્ત્વલક્ષિતા રસોપવિદ્યા દ્વ સોદધાતવ. । મવન્ત્યભિપ્રેતગુણ યતસ્તત્તો મવન્ત્યમાર્ગ પ્રજ્ઞતા હિતેષિય. ॥ ૬૫ ॥—આ શ્લોક કિચિત્ત્વ દ્વ સોદધાતવ. । મવન્ત્યભિપ્રેતગુણ યતસ્તત્તો મવન્ત્યમાર્ગ પ્રજ્ઞતા હિતેષિય. ॥ ૬૫ ॥—આ શ્લોક કિચિત્ત્વ પાંચેકથી ધણી રચ્યો આપણા ગ્રંથમાં જોવામાં આવે છે આ પદ્ય સમન્તતીકાકારના ક્યન પ્રમાણે (૫ ૭૬૧) સિદ્ધસેનદિવાકરજી છે, સ્વાદ્વાદમંજરીકર્તા મહિષેશ્વરના ક્યન પ્રમાણે સમન્ત-અક્ષરુ છે. (જુઓ, ૨૫૦ મં ૫. ૨૨૨-૨૨૬), બપારે મહાયગિરિ મહારાજે આદ્ય સ્તુતિકારના નામે આપ્યું છે (જુઓ, આવસ્થકશ્વિત ૫ ૧૧) એ પણ ખ્યાલમાં રહે. આચાર્યશ્વિત (૫ ૮૫) સ્વામીશ્વરિતિ (૫ ૧૩) તથા અનુયોદ્યાનમહાધારિતિ (૫. ૨૪૫)માં પણ છે

2 આ બંને શ્લોકો નંદીકારિકાનીશ્વરિતિમાં પણ છે.

નં ૦ મં ૩૧૪ “નિયતેનૈવ રૂપેણ સર્વે માયા મયન્તિ યત્ । તતો નિયતિજા હોતે તત્સ્યરૂપાનુવેધતાઃ ॥ ૧ ॥ યદ્ યદૈવ યતો યાવત્ તત્ તદૈવ તતસ્તથા । નિયતં જાપતે ન્યાયાત્ ક યનાં યાધિતું હ્રમઃ ॥ ૨ ॥” [શાસ્ત્રવાર્તા ૦ ॥ ૧૭૩-૧૭૪ ॥]

નં ૦ મં ૩૧૫ તથા ચોક્તમ્—“પૂર્વકાલાદિયોગી યઃ સ પૂર્વાચપદેશમાહ્ । પૂર્વાપરત્વં તસ્યાપિ સ્વરૂપાદેવ નાન્યતઃ ॥ ૧ ॥” [વાં ૦ અલં ૦ પૃ ૭૨૬]

નં ૦ મં ૫ ૩૧૬ ઉક્તં ચ—“પ્રકૃત્યવ્યાપિતાયાં દિ પૂર્વાદિત્વં કથં મયેત્ । સદ્-ચારિયશાત્ તદ્વદ્વ્યોન્યાધ્યતાગમઃ ॥ ૨ ॥ સદ્ચારિણાં દિ પૂર્વત્વં પૂર્વકાલસમાગમાત્ । કાલસ્ય પૂર્વાદિત્વં ચ સદ્ધર્માર્થવિયોગતઃ ॥ ૨ ॥” [વાં ૦ અલં ૦ પૃ ૭૨૬] અહીં વાં ૦ અલં ૦ માં નિત્યતાવ્યાપિતા યા દિ પાઠ છે, પણ નિત્યવ્યાપિતાયાં દિ ન સાચું જણાય છે.

નં ૦ મં ૩૩૦ ઉક્તં ચ—“અશક્ત્યાઽભ્યેશ્વરાઃ પાપપ્રતિપેધં ન કુર્વતે । સ ત્વત્પન્ત-મશક્તેશ્વો વ્યાવૃત્તમતિરિપ્યતે ॥ ૧ ॥ અથાપ્યશક્તિ પવાસી તથા સતિ પરિસ્ફુટમ્ । નૈશ્વરેણ હૃત સર્વમિતિ પક્લ્પ્યમુચ્ચકેઃ ॥ ૨ ॥ પાપવત્ સ્વાર્થકારિત્વાદ્દર્માદિરપિ કિં તતા ॥” [વાં ૦ અલં ૦ પૃ ૮૫] અહીં વાં ૦ અલં ૦ માં અથાશક્તિ પવાસી તથા સતિ પાઠ છે. અથા- [પ્ય]શક્તિ પવાસી તથા સતિ [પરિસ્ફુટમ્]—આવી મત્યગિતિશ્ચિત્તિ અનુચારે પૂર્તિ કરી શકાય.

નં ૦ મં ૩૩૦ ઉક્તં ચ—“ક્રીડાર્થાં તસ્ય વૃત્તિચ્ચેત્ પ્રેક્ષાપૂર્વક્રિયા ક્રુતાઃ । પ્રકૃત્ય હ્રગિકા હૃતિરન્યઃ પ્રાણૈર્વિયુજ્યતે ॥ ૧ ॥” [વાં ૦ અલં ૦ પૃ ૮૬]

નં ૦ મં ૩૩૧ “હવમેવ ન વેચ્યેતત્ કસ્ય પર્યનુયુજ્યતામ્ । કઠિર્દદહતિ નાકાશં કોઽથ પર્યનુયુજ્યતામ્ ॥ ૧ ॥” [વાં ૦ અલં ૦ પૃ ૮૧] અહીં વાં ૦ અલં ૦ માં હવમેવ ન વેચ્યેતત્ કસ્ય પર્યનુયુજ્યતામ્? પાઠ છે

નં ૦ મં ૩૩૨ “સ્વમાવેઽપ્યશતઃ સિદ્ધે યદિ પર્યનુયુજ્યતે । તૈવદમુત્તરં ધાત્વ્યં ન દેહેઽનુપપન્નતા ॥ ૧ ॥” [વાં ૦ અલં ૦ પૃ ૮૧] અહીં વાં ૦ અલં ૦ માં પૈરે પર્યનુયુજ્યતે પાઠ છે.

નં. મ. ૨૩૧ ઉક્તં ચ—“યત્ કિંચિદ્દાત્મામિમતં વિધાય નિરુત્તરસ્તત્ર કૃતઃ પરેણ । યસ્તુસ્વભાવૈરિતિ ધાત્વ્યમિત્યં તદોત્તરં સ્વાદ્ વિજયી સમસ્તઃ ॥ ૧ ॥” [વાં ૦ અલં ૦ પૃ ૮૨] અહીં વાં ૦ અલં ૦ માં ‘રિદ્ધ ધાત્વ્યમિત્યં તથોત્તરં પાઠ છે.

નં. મ. ૨૩૧ ઉક્તં ચ—“શાસ્ત્રાન્તરાણિ સર્વાણિ યદીશ્વરવિકલ્પતઃ । સત્યાસત્યો-પદેશસ્ય પ્રમાણં દાનતઃ કથમ્ ॥ ૧ ॥” [વાં ૦ અલં ૦ પૃ ૮૬]

નં. મ. ૨૩૧ તથા ચોક્તમ્—“ન ન યાધ્યત હ્યેવમનુમાનં પ્રવર્તતે] સમ્યગ્ધર્મોઃ નાત્ તસ્ય પ્રવર્તનમિદેધ્યતે ॥ ૧ ॥” [વાં ૦ અલં ૦ પૃ. ૧૦૧] અહીં વાં ૦ અલં ૦ માં...યાધ્યત...મિતીરિતમ્ ॥ પાઠ છે.

નં. મ. પૂ. ૨૩૨ યદુક્તમ્—“નાદપૂર્વસ્ય રજ્જ્વાં સંપ્રમાતિઃ કવિત્ । તતઃ પૂર્વાનુ-
સારિત્વાદ્ ભ્રાન્તિભ્રાન્તિપૂર્વિકા ॥ ૧ ॥” [મુ० વા० અલં० પૃ. ૫૮?] અહીં વા०
અલં०માં “પૂર્વદશનુસારિત્વાદ્ હેતુર્વાસના કથમ્? ॥”-એ પ્રમાણે ઉત્તરાર્ધે છપાયેલું છે.
સંભવ છે કે આનું મૂલસ્થાન કોઈ જુદું જ હોય

નં. મ. પૂ. ૨૩૩ રક્તં ચ—“હેતુતાડન્યયપૂર્વેણ વ્યતિરેકેણ સિચ્યતિ । નિત્યસ્યાવ્યતિ-
રેકસ્ય કુતો હેતુત્વસમ્ભવઃ ॥ ૧ ॥” [વા० અલં० પૃ. ૭૬?] અહીં વા० અલં०માં સમ્ભ-
વ્યોડન્યય...કુતઃ સમ્યગ્ધસમ્ભવઃ ॥ પાઠ છે.

નં. મ. પૂ. ૨૩૦ વિશેષજ્ઞં વિના યસ્માદ્ તુલ્યાનાં વિશિષ્ટા” ॥ [શાસ્ત્રવાર્તાસમુ-
દ્ધ ૨૫ ॥] इति चचनप्रामाण्यात् ।

જે સાક્ષીપાઠોનાં મૂલસ્થાનો ઉપલબ્ધ થયાં નથી, તે વિષે કોઈના પણ જાણનામા આવે
તો પ્રકાશ પાડવા વિશ્વાસ છે કાળજીપૂર્વક નં. મ ના દાર્શનિક સાક્ષીપાઠો અહીં આપવામાં
આવ્યા છે, છતાં દૃષ્ટિકોણથી કોઈ પાઠ રહી જવા પામ્યા હોય તો વાચકો જણાવીને
આમારી કરશે. સુદૃઢ પ્રતિ કરતા સાક્ષીપાઠમાં કવચિત્ પાઠભેદ જ્યા છે ત્યાં મેં પુરુષ-
નામધેય પૂ० સુનિરાજપ્રી પુપ્પયનિજયજી મહારાજે પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતિ સાથે મેળવીને
મફ્ફી કરેલા નહીંમહાયજિરિવૃત્તિના પાઠો આપેલા છે, એમ વાચકોને જણાવવાની રજા
લઉં છું.

તલેગાંવ ટમહેરે (જિલ્લા-પુના)

સં. ૨૦૦૪, વિજયાદશમી

સાચો મુદ-૧૦

મુનિરાજપ્રી શ્રુવનવિજયાન્તેવાસી

મુનિ જમ્બૂવિજય.

सर्वे दुःખानुं जीन.

આજુલ્લી ખાતે જમ્બુ છે, અને જમ્બુ કુરીએ છીએ, પણ એક વાતને ભૂલીને, જે
સાક્ષીને વચ્ચે ઊભો રાખી જધા વ્યવહારો કરવા બેઠ્યો, તે સાક્ષીને બેલાવવાનું
ભૂલી જઈએ છીએ. એ સાક્ષી તે ઈશ્વર-સત્ય, ન્યાય, નીતિ, પ્રેમ, ભલામ, નિઃસ્વા-
ર્થતા. ભગવાનનું નામ ભજનમંડળોમાં ઝાંઝ અને પળાજ સાથે લઈએ છીએ,
મંદિરોમાં તેને બેવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ, પણ વ્યવહાર કરવા બેસીએ ત્યારે તેને
દૂર હસેલીએ છીએ એ આપણાં સર્વે દુઃખાનું જીન છે.

શ્રી કિશોરલાલ મશરૂવાળા

“જાતિ, ધર્મ અથવા અસલ વતન જમે તે હોય તોયે આખરે આખી માનવ-
જાત એક છે એ વાર્તા આપણે કદી ન વિસરીએ.”

મશરૂવાળા

શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિકૃત.

દ્વાત્રિંશિકા બ્રમીશ-બ્રમીશીઓ

લે૦-આચાર્યશ્રી વિજયપદ્માસૂરિજી મહારાજ.

(ગતવર્ષના ૫૪ ૬૭ થી ૨૨)

પૂજ્ય શ્રી દિવાકરજી મહારાજે પ્રત્યક્ષની જણાવેલી નિર્દોષ વ્યાખ્યાના રહસ્યને દિગ્ગ-નાગ, ધર્મકીર્તિ વગેરે બૌદ્ધ વિદ્વાનો યથાર્થરૂપે સમજી શક્યા નથી માટે જ તેઓ પ્રત્યક્ષનું સ્વરૂપ જણાવતા ' કલ્પનાપોદક્ષાનાદિ ' વચનો રૂપે આપે છે. વિજ્ઞાનવાદ વગેરેનું ' ખંડન કર-વાના ઇરાદાથી જ્ઞાન વગેરે પદાર્થોનું નિરૂપણ થયું છે અન્યદર્શનકારો પરાયરૂપે અનુમાનને જણાવે છે, એમ ન્યાયપ્રવેશાદિના પર્વા-દ્વાચનથી સમજાય છે. તેમજ અકલંકાદિ દેગ બરાચાર્યો જ્ઞાતજ્ઞાનને પરાયરૂપ પ્રમાણ તરીકે અને શેષજ્ઞાનોને સ્વાર્થ પ્રમાણ તરીકે, જણાવે છે, માણિકચનદી વગેરે આચાર્યોએ પરાયરૂપ પ્રમાણ તરીકે અનુમાનને જ જણાવ્યું છે. ન્યાયાવતાર સિવાય કોઈપણ સ્વપર દાર્શનિક ઐયોમા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણને પરાયરૂપ પ્રમાણ તરીકે જણાવ્યું નથી. દિવાકરજીની આ પ્રસ્તુત માન્યતા વાદિ દેવસૂરિ વગેરે આચાર્યોએ સ્વીકારી છે, એમ પ્રમાણ-નયતત્વાલોકના વાચનથી જણાય છે. ન્યાય પદાર્થ તત્વના જિજ્ઞાસુઓએ ૧ સાધન (પરાયરૂપાનુમાન) ૨ દ્વિપણ ૩ સાધનાભાસ ૪ દ્વિપણાભાસ. ૫ પ્રત્યક્ષ. ૬ અનુમાન. ૭ પ્રત્યક્ષા-ભાસ. ૮ અનુમાનાભાસ આ આઠ પદાર્થો જરૂર જણાવ્યા હોય છે આ ઇરાદાથી દિગ્ગનાગ નામના બૌદ્ધ વિદ્વાને ન્યાયપ્રવેશમા તે આઠ

પદાર્થોનું સ્વદર્શનને અનુસારે સ્વરૂપ જણાવ્યું છે દિવાકરજી મહારાજે છેલ્લા બે પદાર્થોની અનાવરયકતા બાણી બાણીના છ પદાર્થોનું સ્વરૂપ અહીં જણાવ્યું છે. આ મુદ્દાથી જ ' ન્યાયાવતાર ' નામની આદિમાં ન્યાય ચંદ્રની યોજના કરી છે પ્રાચીન બૌદ્ધ વિદ્વાનોમાંના કેટલાએકની એવી પણ માન્યતા હતી કે-પરાયરૂપાનુમાનના પ્રસંગે પણ પ્રયોગ કરવો જ હોય, એવો કંઈ નિયમ નથી તેનું ખંડન કરવાને અહીં કર્તાએ શાર દ્યને પણ પ્રયોગની આવશ્યકતા સ્પષ્ટ સ્વરૂપે બહાર કરી છે. અહીં જણાવેલી હેતુ પદાર્થની સ્પષ્ટ પ્રરૂપણા ન્યાયે તગામ જૈન તર્કચંદોમા એક સરખી દેખાય છે ત્યારે અન્ય દાર્શનિક ઐયોમાં તે જૂઠા જ સ્વરૂપે દેખાય છે સાધર્મ્ય દૃષ્ટાંત વગેરેના લક્ષણ બાધતા કર્તાએ દૃષ્ટાંતની આવશ્યકતા સ્વીકારી બૌદ્ધાદિમતનું ખંડન કરવા જણાવ્યું છે કે કોઈ અજિત વિશેષ બુદ્ધિશાલી હોય, તો તે દૃષ્ટાંત વિના પણ સાધ્યનો બોધ પામી શકે છે. માટે દૃષ્ટાંત જણાવવું જ હોય, એવો કંઈ નિયમ નથી. તેમજ અહીં આગળ ૧-પક્ષ, ૨ હેતુ, ૩-દૃષ્ટાંતનું નિરૂપણ કરી સાધનાભાસનું સ્વરૂપ જણાવતાં પક્ષાભાસના પાંચ લેહો જણાવ્યા છે અન્યત્ર તેના નવ લેહો પણ વર્ણવ્યા છે જેમ હેતુભાસના ત્રણ લેહોનું વર્ણન અહીં છે તે જ વર્ણન પછીના જૈન-

તાકિંકે અંધોમાં પણ દેખાય છે. બીજાઓ પાંચ હેતુભાસ માને છે. તેમજ અહીં દૃષ્ટાંતાભાસના છ છ લેહો જે જણાવ્યા છે, તે જાણતમાં ચાલે રાજાતું કે જોડો પાંચ ને નવ લેહો પણ વળું છે. પણ છ લેહો જ સાચા છે. એમ દ્રષ્ટાંતાભાસ વગેરે બીજા પણ કર્તાએ અહીં સ્પષ્ટ જણાવી, છેવટે અદ્વયાધીશમા શ્લોકમાં પ્રમાણુતું જૂન હીર્ષદૃષ્ટિથી નિર્ણય કરી જણાવ્યું છે. જૈન તાકિંકે અંધોમાં ન્યાયાવતારતું અઅ-સ્થાન હોવાતું સુખ્ય કારણ એ પણ છે કે- પ્રમાણુ અને નયનો જે વિષયલેહ અહીં સ્પષ્ટ રૂપે છે, તે જૈનેતર અંધોમાં તો સર્વાંશે પણ નથી, કારણ કે નયની બીજા અન્યત્ર કહી જ નથી. દૂકમાં એમ ખુરીથી કહી શકાય કે-અહીં ૧-નયનો વિષય, ૨-નયનું સ્વરૂપ. ૩-સ્વાદાદ શુભતું લક્ષણ. ૪-પ્રમાવાતું જૈનદર્શનાનુસારે સ્વરૂપ સંશિષ્ત છતાં ઘણું જ સ્પષ્ટ-નિષ્ક જણાવ્યું છે. તેથી જૈનન્યાયને સમજવાતું અપૂર્વ સાધન ન્યાયાવતાર જરૂર કહી શકાય.

ઐતિહાસિક તત્ત્વજ્ઞાનના સમર્થ વિદ્વાનો આ અંધને વાંચતાંની સાથે જ જણાવે છે કે- પ્રમાણુના યથાર્થ રહેરચને સ્પષ્ટ-દૂક શબ્દોમાં જણાવતાર આ જનોરીના જનાવતાર શ્રીસિદ્ધ-સેન દિવાકરજી મહારાજ જૈન સાહિત્યના અપૂર્વ બુદ્ધિશાલી સમર્થ સંપ્રદાયોમાં પ્રથમ અગ્રેસર હતા. દિગંજર સંપ્રદાયનો આશ્રમી-માંસા અંધ પ્રમાણુના સ્વરૂપને જણાવે છે તે-આ ન્યાયાવતારની પછી રચાયો છે, કારણ કે તેના કર્તા સ્વામી સમંતભદ્ર વિક્રમના બીજા સૈકામાં યયા છે. આશ્રમીમાંસાના પરિચયથી જણાય છે કે-ન્યાયાવતારની રચના શૈલી-તેના કરતાં સર્વાંશે શ્રેષ્ઠ છે, કેટલાએક વિદ્વાનોની એવી માન્યતા છે કે-“ શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરજીના સમયની પહેલાંના સમયમાં તર્કશાસ્ત્ર સંબંધી કોઈ સ્વતંત્ર સિદ્ધાંતો વિશેષ પ્રચલિત ન હતા.

અને પ્રમાણુના વિચારો શ્રી અનુયોગદાર સૂત્રાદિમાં સંક્ષેપે હતા. તે સમય સુધી તેવા વિચારોના પ્રચારની વિશેષ જરૂરિયાત પણ ન હતી. કારણ કે દિવાકરજીના સમયની પહેલાંના જમાનો તર્કપ્રધાન ન હતો, પરંતુ વિશેષે કરીને આગમપ્રધાન હતો. એટલે આ વચનો આત્મ પુરુષના છે માટે માન્ય જ કરવા જોઈએ. આવી યદા માત્રથી તે વચનો સ્વીકારાતા હતા, પરંતુ મહર્ષિજોતમે ‘ન્યાયસૂત્ર’ નામના અંધની રચના કરી, તે પછી ધીમે ધીમે તર્કશૈલીનું જોર વધવા માંડ્યું, ને તેવી શૈલીવાળા સ્વતંત્ર સિદ્ધાંતોની રચના થવા લાગી કારણ કે તેમ કર્યા સિવાય વિવિધ દાર્શનિક વિચારોની પ્રચિદ્ધ યર્થ શકે જ નહિ. બ્રાહ્મણો તાકિંકે શૈલીએ વિવિધ તત્ત્વોનો વિચાર કરવા લાગ્યા, ત્યારે બીજા બાજુ નાગાર્જુન નામના જૈન વિદ્વાને ‘મધ્યમાવતાર’ નામના અંધની રચના કરી હતી. કેટલોક સમય વોત્યા બાદ જૈનવિદ્વાનોમાં અને બ્રાહ્મણ વિદ્વાનોમાં તાકિંકે દૃષ્ટિએ ચરસપર વિચારોનું ઝંકનમંડન વિશેષે કરી થવા લાગ્યું. નિર્જન વન વગેરેમાં રહેતા જૈનમંત્રિ અંધોએ આ વાત જાણી તે ઉપરાંત એ પણ તેમના જણવામાં આવ્યું કે-બ્રાહ્મણ અન્ય કથાનીઓ પ્રભુ શ્રી મહાવીર દેવના અવિચિત્ર પ્રચાર-શક્તિ મોક્ષ માર્ગનો ઉપકાસ કરી રહ્યા છે. આવા આવા અનેક કારણોને લક્ષ્યમાં લઈને અને “કોઈ પણ ઉપાયે શ્રી જૈનેન્દ્ર શાસનના માન્ય સિદ્ધાંતો નિર્દોષ પદ્ધતિએ પ્રચારવા” આ સાધ્યને સિદ્ધ કરવા તે જૈનનિર્જીવો તેષાર યયા. સૌથી પ્રથમ પ્લેટ કરનાર શ્રી રયામાચાર્ય મહારાજના શુરુ અદિતીય સંપ્રદાયકાર પૂર્વધર શ્રી ઉમાસ્વાતિ વાચકવર્ચે તત્ત્વાર્થધિગમસૂત્રની રચના કરી. તેમાં જૈન સિદ્ધાંતોનો સરોષે સંપ્રદાયકર્તા. તેમાં જણાવેલા ‘પ્રમાણુનયેરધિગમઃ’ (તત્ત્વોનો યથાર્થ પરિચય પ્રમાણુ જ્ઞાન, ને નયજ્ઞાનથી યાય છે.) આ સૂત્રના અર્થ તરફ

ક્રિયાશુદ્ધિદ્વારા જ્ઞાનયોગ તદ્વારા મુક્તિ

લેખક:—મુનિરાજ પુણ્યવિજયજી મહારાજ (સંવિગ્ન પાક્ષિક)

(ગત્રાંક ૫૪ ૧૪ થી ૨૨)

જે છવ વીસભાવે પાપ ન કરે, સંસાર ઉપર બહુમાન ન ધરાવે અને સર્વત્ર ઉચિત કાર્ય કરનાર હોય તે જ છવં અપુનર્જન્મક બને, ત્યાર બાદ એ જ છવ ધર્મની યોગ્યતા પ્રગટાવી થોડા થોડા શુભ પરિણામમાં રહે. એનું અનુષ્ઠાન સદનુષ્ઠાન રાગપ્રયોગક તદ્દેતુ અનુષ્ઠાન હોય. વિશિષ્ટ કર્મની નિર્જરાના યોગે મિથ્યાત્વમલ અદ્ય યવાતા કારણે એ જ છવ ભાગાનિમુખ-ભાગાનુસારી બને. બાદ અપૂર્વ-રણરૂપ શુદ્ધ પરિણામદ્વારા ગાઢ મિથ્યાત્વની િથિને હેઠી સમ્યગ્દર્શનને પ્રાપ્ત કરે એટલે જ છવ વિવેકીયોગનો અધિકારી બને સમક્રિત-ાણો છવ ચિત્તપાતિ એટલે અધ્યવસાયપૂર્વક ૧૫ કરનાર ન હોય કિન્તુ માત્ર કર્મના નિયો-તનથી કાયપાતિ હોય એટલે જ એને ગાઢ

કર્મબંધન ન થાય એવા છવો જ આ આશય-વાળા બને, અને એવા છવો જ ઇચ્છા, શાસ્ત્ર અને શ્રામર્થયોગના અધિકારી છે. ઇચ્છાયોગાદિ પાણુ મોગાવંચક, ક્રિયાવંચક, કૃતાવંચક આદિ વિશિષ્ટ છવો પામી શકે છે. જે છવો લઘુકર્મો બન્યા હોય અને ચરમાવર્ત-શુક્લપાક્ષક બન્યા હોય, તેઓ જ યોગાવંચકાદિ બની શકે છે જેઓના દૃઢ્યમાં લઘુકર્મિતાના યોગે સુક્રિત પ્રત્યે આત્મીય દશાનો અદ્વેષ થાય અને એથી જ સુક્રિતસાધક તત્ત્વ ધર્મ છે જ એવો નિર્ણય થાય અને એ જ કારણે જેઓ એ ધર્મની સદ્-શુરુ વિના પ્રાપ્તિ થકય નહિ હોવાથી 'સદ્મિઃ કલ્યાણં સંપન્નૈઃ દર્શનાદપિ પાવતૈઃ' એવાં સદ્-શુરુનો યોગ મેળવે તે 'યોગાવંચક' કહેવાય છે. પાપબ્યાપારથી અંતરાત્માનું નિવર્તક અને

હૃદય રાખીને સિદ્ધસેન દિવાકરજી મહારાજે 'પ્રમાણુ' યથાર્થ રવરૂપ સદ્ગેષે જણાવવા માટે આ ન્યાયાવતારની રચના કરી જૈનસાહિત્યમાં પહેલામાં પહેલો પદ્યતર્કગ્રંથ આ છે. આનો અભ્યાસ કરવાથી જૈનતર્કોની પરિભાષાનું યથાર્થ જ્ઞાન જરૂર પ્રાપ્ત થાય છે. જુહ્વદિપનિકા નામક પ્રાચીન જૈન ગ્રંથ-સૂચીના અવલોકનથી જાણવાનું મળે છે કે-આ ગ્રંથની (ગત્રીશીની) ઉપર ચૌદસો ગુમ્માલીય ગ્રંથના રચનાર-ચાકિનીમહત્તરાશ્વત્તુ, આચાર્ય શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજે ૨૦૭૩ સ્લોક-પ્રમાણુ ટીકા બનાવી હતી અને સિદ્ધબ્યાખ્યા-

નિકે (સિદ્ધર્થિએ) પણ ટીકા રચા છે. એટલે આ ગત્રીશીની ઉપર જે ટીકા હોવાનો ઉદ્દેશ આ જુહ્વદિપનિકામાંથી મળી શકે છે. તેમાં સિદ્ધર્થિકૃત ટીકા-પાટણ-હેમચંદ્રાચાર્ય સભા તરફથી છપાઈ છે શ્રી રાજશેખરસૂરિજીએ આ ટીકા ઉપર દિપ્પનક નામે સંદિપ્ત વિવરણ રચ્યું છે. શ્રી જિનેશ્વરસૂરિજીએ ન્યાયાવતારના પ્રથમ સ્લોકના વિવરણરૂપે- 'પ્રમાણુ' નામક વાર્તાકની રચના કરી છે. આ સંજોગથી વિશેષ પરિચય-જૈનહિતેષી માસિક પત્રના ૧૨ મા ભાગના પહેલા અંકમાં જણાવ્યો છે.

સ્વાદ્વાદમંજરી

સે:-વ્યા. કા. તીર્થ સુનિ પૂર્ણાનંદવિજયજી (કુમારશમણ)

(ગતિક પૃષ્ઠ ૧૪૬ થી ૨૩)

કારણ કે જ્ઞાન માત્રા જન્મેમાં સમાન છે.

ગૌણ છે સમાનધર્મ જેમાં એવા વિશેષ ધર્મની પ્રધાનતાવાલા પદાર્થોથી જાણી શકાય છે. અને ગૌણ છે વિશેષ ધર્મ જેમાં એવા સમાન ધર્મની પ્રધાનતાવાલા પદાર્થો દર્શનથી જાણી શકાય છે, કારણ કે જ્ઞાન અને દર્શન જીવનો સ્વભાવ છે.

વિશેષને ગૌણ કરી સામાન્યની પ્રધાનતાથી અર્થ ગ્રહણ થાય તે દર્શન કહેવાય છે, જે સામાન્યને ગૌણ કરી વિશેષ ધર્મની પ્રધાનતાથી જે અર્થ ગ્રહણ થાય તેને જ્ઞાન છે.

જે કારણથી જિન છે તેથી જ અતીતદોષવાલા જ. જે જિન નથી તે અતીતદોષવાલા નથી.

જે કારણથી આત્મ સુખ્ય છે તેથી જ અગાધસિદ્ધાન્તવાલા છે. વિશ્વાસુ પુરુષ આત્મ

કહેવાય છે, તે આત્મોમાં શ્રેષ્ઠ પ્રભુ મહાવીર ત્રિદોષરહિત વચનવાલા હોવાથી સંસારને વિશ્વાસના કારણજૂત છે, માટે તેમનો સિદ્ધાન્ત અગાધ છે.

જેમણે કેવળજ્ઞાનથી યથાસ્વરૂપ વસ્તુને જોઈ લીધી હોય તેમનાં વચનો કુતર્કોથી બાધા પામતાં નથી.

જે કારણથી મહાવીર સ્વયંભૂ છે તેટલા માટે અમર્ત્યપૂજ્ય છે. દેવાધિદેવ મહાવીર ત્રણ જગત્થી વિલક્ષણ સ્વયંભૂ છે, માટે ઇન્દ્રોથી પૂજ્ય છે.

શંકા-આગા સ્લોકમાં - અનન્તવિજ્ઞાન, અતીતદોષ, અગાધસિદ્ધાન્ત, અમર્ત્યપૂજ્ય, શ્રી વર્ધમાન, જિન, આત્મસુખ્ય અને સ્વયંભૂ આ આઠે પદોની જ્યારે વિશેષણરૂપે વ્યાખ્યા કરી છે તો પછી આ સ્લોકમાં વિશેષ્યપદ કોને માનવું ?

પ્રમાણે જ જે પૂર્ણ અનુક્રાંતોનું આરાધન યાય એટલે કે સાલંગન વિશિષ્ટ આરાધન થાય તે શાસ્ત્રયોગ કહેવાય છે.

અને જે યોગમાં જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાનું જ પ્રાધાન્ય હોવાથી જે લગ્ય પુરૂષ આત્મિક વીર્યોદ્ઘાસ પ્રગટ કરી નિરંજન નિરાકાર પરમાત્માનું અલેહ ઉપાસન કરવા ઉજમાલ જને તે ખાતર નિરવધ યોગમાં પ્રવૃત્તિરૂપ સાલંગન માર્ગ-કર્મયોગ-મહિતયોગનો ત્યાગ

કરી નિવૃત્તિમાર્ગનો (જ્ઞાનયોગનો) આરાધક જને એટલું જ નહિ પરંતુ દ્વાયોપચમિક દામા આદિ ધર્મોનો સંન્યાસ (ત્યાગ કરી) યોગ-નિરોધરૂપ યોગ સંન્યાસ કરે અને તે ખાતર શેકેરીકરણ કરે અને તેથી સર્વધા યોગોનો નિરોધ કરી કર્મજન્ય સકલગુણવિમુક્ત જની જીવ અને યોગતાના સ્વોભાવિક ગુણોને પ્રગટ કરે તે તાત્ત્વિક નિરાલંગન અથવા તો અયોગ-રૂપ સામર્થ્યયોગ કહેવાય છે.

સમાધાન—આ સ્તુતિની પૂર્વ અયોગ-
દાંત્રિશિક્ષાના પ્રથમ કાવ્યમાં “વર્ધમાના-
વિદ્યાડડત્મરૂપ” આમાં આત્મરૂપ આ
પદને વિશેષ્ય માનીને આ સ્તુતિની સાથે
અન્યથા કરી લેવો.

અર્થાત્ શ્રી વર્ધમાન આ પદને ઠગલ કરી
‘લેવું’, તેમાંથી એકને વિશેષણ માનવું અને
એકને વિશેષ્ય.

ઇતિ પ્રથમકાવ્ય.

આ સ્તુતિમાં અન્યયોગવ્યવસ્થેદનો અધિ-
કાર છે અને તે ત્યારે જ જાની શકે કે તેમના
(કપિલાદિના) પ્રરૂપેલા તત્ત્વાભાસિતવું ખડન
કરવામાં આવે. તેમના તત્ત્વોત્ત્વું ખડન
કરવાથી તેમનામાં (કપિલાદિમાં) માનેલું
આપ્તત્વ પોતાની ગેરે ખંડિત થઇ જશે,
અને તેમના આપ્તત્વવું ખંડિત થવાથી
મહાવીરનાં યથાર્થવાદિત્વની પ્રસિદ્ધિ યઇ જશે
એટલા માટે હેમચન્દ્રાચાર્ય મહાવીરના ણીજ
શુદ્ધોમાં યથાપિ શ્રદ્ધાક્રુ છે તો પણ પ્રભુના
શુભવિશેષ યથાર્થવાદિત્વને જતાવતાં પોતાના
અભિપ્રાયને કહે છે !

• જયં જનો નાય ! તય સ્તવાય ।

શુજાન્તરેમ્પઃ સ્પૃહયાલુરેય

વિગાદતાં કિન્તુ યથાર્થવાદમેકે,

• પરીક્ષાવિચિત્તુવિદમ્પ ॥ ૨ ॥

—હે નાય ! આ હું તારી સ્તુતિ કરવા
માટે યથાપિ તારા બોલ શુદ્ધોમાં પણ શ્રદ્ધાક્રુ
હું તો પણ તારો યથાર્થવાદ શુભ મારી શુ-
તિનો વિષય જાને ! કારણ કે ત્યારે તારામાં
યથાર્થવાદિત્વ સિદ્ધ થઇ જશે ત્યારે જોગ-
(અક્ષપાદાદિ)થી તારી વિચિત્રતા સિદ્ધ થઇ
જશે તેમ યતાં તારા બોલ શુદ્ધોમાં સ્તુતિ
સ્વયમેવ ક્રુઇ જશે !

સત્યપરીક્ષા કરવામાં કુશળ એવા દિવ્ય-

જ્ઞાનિઓ જ યથાર્થવાદિત્વ શુભની સ્તુતિ કરી
શકે છે, નહિ કે દિવ્યજ્ઞાન વચરતાં હેમચન્દ્રા-
ચાર્ય ! આવી શંકા કોઇને ન થાય એટલે જ
સ્તુતિકાર પોતે કહે છે કે—આ હેમચન્દ્રાચાર્ય
પોતાને પરીક્ષા કરવામાં ખંડિત માને છે
અર્થાત્ દેવજા શ્રદ્ધાના અતિશયથી જ આ સ્તુતિ-
દ્વારા પ્રભુના યથાર્થવાદિત્વ શુભને કમોટી
ઉપર ચઢાવું છું ! અર્થાત્ આગમનાં જાણથી
મહાવીરના યથાર્થવાદિત્વ શુભ નહિ સ્વીકારતાં
હેમચન્દ્રાચાર્ય તર્કથી પણ મહાવીરનાં યથાર્થ-
વાદિત્વને સિદ્ધ કરે છે ! ॥ ૨ ॥

અસંગમવાદિ દોષોના બહુલતાવાદા યાઓથી
દુર્વાસિત થયેલા (અક્ષપાદાદિ) પ્રભુને સ્વામી
તરીકે સ્વીકારતાં નથી, તેમને પણ ચિદ્ધા દેતાં
આચાર્ય કહે છે—

શુભેન્નમૂયાં વપતઃ પરેન્મી મા,

શિદ્ધિવન્નામ મપ્પત્તમોરં ।

તથાપિ સંમીલ્ય વિલોપનાતિ,

વિચારવન્તાં નયત્તમં સન્નપ્મ ॥ ૩ ॥

—તારા શુદ્ધોમાં અસૂચાને ધારણ કરતાના
આ કુતીરિષ્ટો સંપૂર્ણ. શુદ્ધોના બંધાર એવા
તને માલીક તરીકે ભલે ન સ્વીકારે (કારણ કે
જે માણસ ત્યાં મત્તરી હોય છે તે તેનો
આશય સ્વીકારતો નથી જેમ માણસ શુદ્ધનો
લેખી ઉઠે) તોપણ આચાર્ય તત્ત્વસ્થની માફક
તેમને દિતચિદ્ધા ઉત્તરાદ્યો આવે છે તે
આ પ્રમાણે—તે લોકો પોતાની આંખોને બંધ
કરી સાચો વાન શું હોઈ શકે ? સાચું તત્ત્વ
સંજ્ઞાથી વિચારણા કરે અર્થાત્ એકાન્તમાં
તત્ત્વ સંજ્ઞાથી વિચારણા કરે. આ શ્લોકમાં
“વિચારવન્તાં” આ આત્મનેપદ પ્રયોગથી
જ વિચાર કરશે તેમને જ ફલ મળશે, અને
તો કેવળ ઉપરેશ દેનારા ધીએ બુદ્ધિમત્તા
પ્રાપ્ત થવી એ જ તત્ત્વવિચારણા ક્રુઇ છે

એકાગ્રતાનાં કારણભૂત નયનિમીલનપૂર્વક તત્ત્વચિંતવન સુન્દર હોઇ શકે. માટે જ આંખોને બંધ કરીને કહેવામાં આવ્યું છે. અથવા તે કુતીર્ધિક્ષાને આ ઉપદેશ રૂપનો નથી તો પણ કહવા ઔપધના ન્યાયથી આચાર્ય હેમચન્દ્ર તેમને ઉપદેશ આપે છે.

શંકા—મહાવીરના વચનમાં તેમની જો શ્રદ્ધા નથી તો પછી શામાટે ઉપદેશ દેવાનો કલેશ કરવામાં આવે છે.

સમાધાન—પરોપકાર કરેવામાં સદા સાવચેત એવા મહાત્માઓ શિષ્યની રૂચિ અથવા અસૂચિને જોયા વગર ઉપદેશ આપે જ છે,

કારણ કે તેમને પરોપકાર એજ સ્વાર્થ છે. અને હિતોપદેશને છોડીને ખીળે કોઇવાર આર્થિક ઉપકાર નથી.

આર્થ વચન પણ છે.

“ઉપદેશવ્ય પુરુષ ચાહે ક્રોધ કરે. અથવા સામે વિષવાલી પ્રવૃત્તિ આહરે તો પણ હિતકારી વચન કહેતા જવું.”

—વાચકમુખ્ય ઉમાસ્વાતી પણ કહે છે.

“હિતકારિ વચનો સાંભલવાથી શ્રેતાઓને એકાન્તથી ધર્મની પ્રાપ્તિ નથી થતી, તોપણ અતુઝઘ બુદ્ધિથી ઉપદેશ આપનાર વક્તાને તો એકાન્તે લાભ જ છે. ॥ ૩ ॥”

આ સલાહના માનવતા પેટન શેઠ સાહેબ કરતુરભાઇ લાલભાઈનાં સન્માનાર્થે થોજવામાં આવેલ મેલાવડો.

નામદાર દિવંદ સરકાર તરફથી શુભચિત્ત સોરાષ્ટ્ર માટે દુષ્કાળ રાહત કમીટી નિમવામાં આવતાં તે કમીટીના પ્રમુખ શ્રી શેઠ કરતુરભાઇ લાલભાઇ વે કમીટી સામે ભાવનગરમાં તા. ૨૪-૩-૧૯ ના રોજ પધાર્યા હતા, જે વખતે રટેશન ઉપર આ સલાહના આવેલા સભ્યોએ ‘કુલકારથી શેઠ કરતુરભાઇ સાહેબનું’ સન્માન કયું હતું અને સાંજના સાત વાગે શ્રી જૈન આત્માનંદ સમાજના શ્રી ભોગોલાલ સેકર હોલમાં શેઠ કરતુરભાઈના સન્માનાર્થે એક મેળાવડો થોજવામાં આવ્યો હતો. પ્રથમ આ સમાજના મુખ્ય સેક્રટરી, ગાંધી વલ્લભલાલ ત્રિશુવનદાસ સમાજના મુખ્ય કાર્યો શ્રી જૈન સાદિલ પૂર્વાચાર્યકૃતનું પ્રાર્થન-બંદોળો પ્રચાર, બેટ વગેરે તેમજ બને પ્રકારની જનશક્તિને ઉત્તેજન વગેરેનું સંસ્થામાં વિવેચન કર્યા બાદ શેઠ સાહેબ કરતુરભાઇ લાલભાઈએ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેદીની પ્રમાણિકે કાર્યવાહી, તીર્થોના સંરક્ષણ હકો જનવવા વગેરેનું અસાર સુધીનું સુંદર વિવેચન કયું હતું. જેથી શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની કમીટીનો પ્રમાણિક વહીવટ, જૈન સમાજની સેવાલાવી કાર્યવાહી, તીર્થોના જીર્ણોદ્ધાર, હકો સંબંધી સંરક્ષણ અને ગયેના હકો મેળવવા માટે શુભ પ્રયત્નો સામગ્રી ક્રોતાવર્ગ પશુજાન આનંદિત થયા હતા અને શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેદીના સ્થાનિક પ્રતિનિધિ અને પ્રમુખ સાહેબ માટે અપૂર્વ સત્કાર થયો હતો. દિવંદની જૈન સમાજના સદ્ગુણે શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીના અસારના કાર્યવાહી માટે સદૃઢ જૈન સંધે આભાર માનવાનો જ છે.

અંતરાત્મા-Conscience.

આત્માના અવાજને અનુસરવું-એ મુશ્કેલ છે, પણ હિતકારક છે.

નં. ૧૦. દરેક મનુષ્યને અંતરાત્મા જેવી સ્ત્રી જ જરૂર હોય છે. ભયંકર ખૂનીને પણ એક વાર તો ખૂન કરતાં જરૂર આંચકો આવે છે, પણ તેનો પ્રથમ મનોવિકાર તેના પર સામ્રાજ્ય મેળવે છે અને અંતરના અવાજને ઠાં તો બહાર ચારતો કરે છે, ઠાં તો તેને સુવાડી દે છે અથવા તેનો ભળવતો કે પ્રાણીના હૃદયમંદિરનો કબજો લે છે. જેવો હાલનો કબજો, પરંતુ ઘાતમાં ગયો કે પ્રાણીના પરાધીનતા શરૂ થઈ જાય છે અને પરવશ પડેલો પ્રાણી પછી ગમે તેવા માંડા મોડો છે, અમાનુષી કાર્યો કરે છે, નાં બોલવાનું બોલે છે અને માણસ મરી જવાયર પણ બની જાય છે.

આત્મિક શુદ્ધ દશા અને પૌદ્ગલિક વિલાસ દશા વચ્ચે દરેકમાં મુદ્દા ચાલે છે. જેવો શુદ્ધ આત્માનો કાષ્ઠુ છૂટી જાય છે કે માણસ ખોટા અભિગ્રાહના ખ્યાલથી, અથવા પોતાની મક્કમતાનો દેખાવ ભળવવા ખાતર કે આત્મલોચન-વિરોધને તાબે થઈ દુઃખી નગરને ખ્યાલ કરે છે અને પરિપૂર્ણ તાબે થઈ પૌદ્ગલિક દશામાં અટકાઈ જાય છે, પછી એ ધનના લોભે, અથવા વિષયવિલાસની વૃત્તિને અંગે અથવા ઔદિક સમૃદ્ધિ પોતાની કરવાના દુનવી ખ્યાલોતે વૃક્ષ કરવા અણુકણ્ડવા યોગ્ય કાર્ય કરી બેસે છે, હાંથી નજરે આત્માની ઉત્તરિતા કે વિકાસના ખ્યાલને બદલે વિકાસવૃત્તિને પોતાનું સર્વસ્વ માની બેસે છે અને પહેલે સમયે અથવા શરૂઆતમાં જે આંચકો આવેલો હોય તેને દાખી દઈ બેવડાસના કે વિકારના લીમરાને તાબે થઈ જાય છે અને અંતરાત્માના નિશુદ્ધ વિચિટ્ટ અવાજને ઝુંગરાવી નાખે છે. અને એને સલાહકાર કે શિખામણ આપનાર પણ દુનવી માણસો જ મોટે ભાગે મો

છે. એ એને કહે છે કે 'એ તો બધાને ત્યાં થઈ આવ્યું છે !' એમ જો દુનિયામાં માણસ કરનારા થઈએ તો હાકારાંઓને મોસાગ મોસાગ પડે એ તો બધાને જમ થઈ હોય તેમ યાવ પોતે તે એવા ગોટા ત્યાગી કે સંપારી થઈ બેઠા છે તે વળી બારે ચોખલીમાં થઈ બેસીએ ! આ સારું બેવડાસ-કાલાંઓની સલાહ વહેવાર ધવાની હોય છે અને 'વહેવાર' શબ્દ ધણીવાર ગોટા વાળવાના અર્થમાં વપરાય છે.

અંતરાત્માનો અવાજ તો એક મહાન સીળ છે. એ દરેકને હોય છે, પણ તેના પર તુરંત જ ખીજી શરૂ પૌદ્ગલિક સાંસારિક વિકાસનું નેર આવે છે અને તે અંતરાત્માના અવાજને દાખી દઈ તેના પર આધારનું જાણું ગેદી દે છે અને પછી તો બેઠેલાં જાણીઓના ગોટાળા ! એ તો પછી આત્માની બીડના વૃક્ષ કાર્ય ઉપર પડ પાલિસ સગાયરી અને વસ્તુતઃ આત્માને અંદર ઉધારી દેશે ખરો આત્મ દેશી ધર્મપ્રિય માણસ તે વખતે રનેદ, સંબંધ, નામ કે મારાતારાપણું વિચારી મૂકી માત્ર અતગ આત્માના અવાજને આગળ કરે છે. એથી એને ઔદિક અને આધુનિક લાજ યાવ છે અને હવે દુનિયા એને ગડિ, મૂરખો કે અવવદાર કહે તેનો એ દરકાર ન કરતાં આત્માના અવિચારી દરમાને અનુસરે છે. આ આત્મિક અવાજને માધવો, પાળવો અને પોષવો મુશ્કેલ તો પડે, પણ ધર્મપ્રિય માણસને જો આવો ધર્મ વરણે હોય અને પોતાને ખરો વિકાસ સાધવો હોય તો આ આત્માના અવાજને નદણી સમજી તેને જ અનુસરવું એ જ ખરી ધર્મપ્રિયતા છે, તેમાં ચેતનનો વિકાસ છે અને એને વિજય વરમાળ છે.

હે ચંદ્રાનન પ્રભુ ! મને પ્રાપ્ત થઈ પણ દેવજ્ઞાની ચૌદપૂર્વધર, દશ પૂર્વધર તથા પ્રત્યેક પુદ્ગલે જેઓ તત્ત્વના યથાર્થ જ્ઞાતા ઉપદેશ છે, જેના વચ્ચેનો પ્રમાણભૂત છે, નિઃશંક અને વિશ્વાસપાત્ર છે, તેના વચ્ચેનાનુસારે સર્વેના વચ્ચેનો પરખી શકાય છે, એવા શુભસુદ્ધ પૂજ્ય પુરુષોના વિયોગવડે સહજનંદરૂપ મોક્ષપદ સાધવાનો સાચો માર્ગ અતિશય દુર્લભ થઈ પડ્યો છે.

દ્રવ્ય ક્રિયા રૂચિ છવડા રે,

ભાવ ધર્મરૂચિહીન;

ઉપદેશક પણ તેહવા રે,

શુન્કરે છવ નવીન રે ? ચંદ્રાનન (૩)

રૂપદર્શન:—હે ભયો ! અનાદિ કાલથી આપણો આત્મા જે અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ અને કષાયવડે મલિન હોવાથી આ ભયાનક ભવસંસારમાં જામણ કરતા જન્મ-મરણ-ગરબ-રોગ-શોક-વિયોગ-તાડન-તર્જન આદિ અનેક પ્રકારનાં શારીરિક તેમજ માનસિક દુઃખો સહન કરે છે, પોતાની અનંત આનંદમય દશાથી દૂરવર્તી થઈ રહ્યો છે, તેથી અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ અને કષાયાદિ દ્વષ્ટોથી સુદૃઢ કરી અનંત જ્ઞાન-દર્શન-સુખ-નીર્ભય પરમ નિર્મલ શુદ્ધ સિદ્ધપદમાં બિરાજમાન કરવો અર્થાત્ પૂર્વે શુદ્ધાત્મ ભાવ પ્રગટ કરવો-પ્રાપ્ત કરવો એ જ આપણું પરમ કર્તવ્ય છે તથા એ જ આપણું સર્વોદ્દેશ્ય અનંત સુખપ્રદ અચિન્ત્યર સાધ્ય છે. પણ મોહનીય કર્મના પ્રણલ ઉદયવડે પોતાના સર્વોદ્દેશ્ય સાધ્ય સાધવાની રૂચિથી પરંગમુખ-પણે ધર્મનું મૂલ જે સમક્ષિત તે પ્રાપ્ત કર્યા વગર પોતાના દુઃકૃતો લોકવા માટે, અથવા માન પૂજને અર્થે, અથવા આ ભવ સંજોગી કામલોગના પદાર્થો મેળવવા માટે અથવા દેવાદિક ગતિના મનોહર, ત્રિપુલ લોભો પ્રાપ્ત થવા માટે ઘણા છવો સામાયિક, પ્રતિક્રમણ,

પરચળાણ, તથા સંમિતિ પરિચક્ષાદિં અનેક દ્રવ્ય ક્રિયાઓ રૂચિ સહિત આદરે છે પણ હે ભગવંત ! તે સર્વે ક્રિયાઓ શુદ્ધ સાધ્ય નિરપેક્ષ અર્થાત્ પરમાર્થવિમુખ હોવાથી, વિષ, ગરલ તથા અન્યાનુષ્ઠાનરૂપે આશ્રય હેતુ થઈ પડે છે.

ભવજનમણથી ઉદ્વિગ્ન થયેલા ભવ્ય શુદ્ધાત્મ ભાવ સિદ્ધ કરવાની રૂચિ ધરી તે તરફ પૂરતું લક્ષ આપી શુભસ્થાન પ્રમાણે યોગ્ય વ્યવહાર આદરે અર્થાત્ પ્રથમ સમક્ષિત શુભ પ્રાપ્ત કરવાનો વ્યવહાર આદરે, કારણ કે તે મોક્ષનું પ્રથમ પગથિયું છે, પછી દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ થવાનો વ્યવહાર આદરે, પછી અપ્રમત્તાદિ શુભસ્થાન પ્રાપ્ત થવાનો આગમપ્રણીત યોગ્ય વ્યવહાર આદરે તે ઉપલક્ષ્યાનાદિ અનુષ્ઠાન લક્ષ્મીનો સ્વામી થાય. પોતાનું અજ્ઞ-અમર-શુદ્ધપદ પ્રાપ્ત કરે અને તેમ કરતાં તેનો તપ-વ્રત-પરચળાણ-પ્રતિક્રમણાદિ સર્વે વ્યવહાર સફળ કલ્યાણકારી રહેવાય, પણ હે ચંદ્રાનન પ્રભુ ! અનાદિકાલથી પુણ્યવ દ્રવ્યના શુભપર્યાયોને અનુભવતા, તેમાં જ તહીન થયેલા સંસારી છવોને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર્ય ભાવધર્મની રૂચિ કયાંથી થાય ? જે કદાચ એમ પોતાની મેળે થવી મુશ્કેલ તો સફળરૂપે ઉપદેશવડે પણ થઈ શકે પણ આ વિષય પંચમ કાલમાં ભાવ ધર્મમાં સ્થાપન કરનાર પરમેષ્વરકારી સફળરૂપે અતિશય વીરતા અને ભાવ ધર્મ એક કારે મૂકી, સાધ્યશૂન્ય દ્રવ્ય ક્રિયામાં લગાડનાર ઉપદેશકો ઘણા જોવામાં આવે છે, તો હે ભગવંત ! તથા છવો જ્ઞાનદર્શીત શુદ્ધાત્મ ધર્મને શી રીતે પામી શકે ?

તત્વાગમ જાણુંગ તછ રે, . . .

ખાહુ જન સંમત જેહ;

મૂઠ હઠી જન આદર્યો રે,

મુગુરુ કેહાવે તેહ રે-ચંદ્રાનન. (૪)

રૂપદર્શન-વર્ણી છે પ્રભુ! અપિના શાખેલા આગમત્તુ યથાર્થ રહ્ય, જાણનારને તો આ પચમ કાલમા મૂઠ પુરેયો તણ દે છે, ઉવેએ છે, અને તત્ત્વજ્ઞાનથી વિમુખ મૂળના ટોળાને સંમત તથા મૂઠ અને કદાચહી પુરેયોએ આદરેલા-મનમાનેલા એવા કુચુરુઓ, સુચુરુ નામ ધરાવે છે, પણ પદ્યરની નાવ જેવા અગટપણે જિનશાસનના-વૈરીરૂપ કુચુરુઓ ભવસમુદ્રમાંથી કેમ ઉઠરી શકે? મોક્ષમાર્ગે શી રીતે દોરી શકે? શીમદ્ યથોર્વિન્યયણ ઉપાધ્યાયે પણ કહ્યું છે કે—

“જેમ જેમ બહુશ્રુત બહુ જન સમત,
બહુ શિષ્યે પરિવરિઓ,
તેમ તેમ જિનશાસનનો વૈરી,
તે નવિ નિશ્ચય દરિયો રે.”

એટલે એવા કુચુરુની નિશામા આત્મકદયાણ કેમ સાધી-શકાય?

આણા સાધ્ય વિના ક્રિયા રે,
લોકે માન્યો રે ધર્મ;
દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રનો રે,
મૂલ ન જાણ્યો મર્મ રે, ચક્રાનંત(પ)

રૂપદર્શન:—દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રનો મૂલ મર્મ જાણ્યો નહીં અર્થાત્ સત્તાએ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રમય સિદ્ધ સમાન સર્વ જાણ્યો છે પણ અનાદિથી કર્મમલ સંભવે અશુદ્ધ હોવાથી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ શુદ્ધાત્મ સ્વભાવથી વિચરીતથણે મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન અને કપાયરૂપ પરિણમે છે, પોતાના આત્મવીર્યને તેમાં વાપરે છે અને તેથી નિઃતર સાત-આઠ પ્રકારની કર્મ બાધી ભવસમુદ્રમાં પરિજનમણ કરતા અનેક પ્રકારની શારીરિક તથા માનસિક અસહ્ય વેદનાઓ લોગવે છે, પણ તે મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન અને કપાયને લીધે દુઃખ દાતાર તથા

અણૂટ સહજાન દને લૂંટનાર મહાન શત્રુઓ બાણી તેમા પોતાના આત્મવીર્યને નહીં વાપરતા જવાદિ તરવેના યથાર્થ અજ્ઞાનરૂપ સમ્યગ્દર્શન તથા તે જવાદિ તરવેને નય, નિરોધ, પશુ, પ્રમાણાદિ સંકિત સમ્યક વિજ્ઞાન એ વિમોહ રહિત અજ્ઞાનપૂર્વક જાણવારૂપ સમ્યગ્જ્ઞાન તથા શગાદિક કપાય અને કાવધ યોગના પરિહારરૂપ સમ્યક્ ચારિત્રમા પ્રયોજ્ય સસારસમુદથી આત્માનો ઉદ્ધાર કરવો.

વર્ણી છે ચક્રાનંત પ્રભુ! આ દુઃખ કાળમા તે પરમાત્મપદ્મ યથાર્થ સ્વરૂપ જાણ્યા વગર તથા તેની સાધનારૂપ જિનેશ્વરની આજ્ઞાની અપેક્ષા તરફ લડા રાખ્યા સિવાય અનેક પ્રકારની બાધા ક્રિયાઓને જ ધર્મ માની લીધો તેમા જ સાચા કાર્યથી વિમુખ હોવા પણ જિનેશ્વરની આજ્ઞાથી વિમુખપણે વર્તતા સિદ્ધિ ધાય નહીં કારણ કે જિનેશ્વરની આજ્ઞાની અપેક્ષા વગરના સર્વે ક્રિયાનુક્રમ નિરર્થક છે.

ગુરુ કદાચહ સાચવે રે,
માને ધર્મ પ્રસિદ્ધ;
આત્મ શુણ અકપાયતા રે,
ધર્મ ન જાણે શુદ્ધ રે ચક્રાનંત(ફ)

રૂપદર્શન:—સમ્યક્ દર્શન, સમ્યક્ જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્રરૂપ શુદ્ધાત્મ શુણનો કોષ, માન, માયા, લોભાદિક કપાયોવડે ઘાત ન કરવો અકપાય ભાવમા શુદ્ધ પારિણામિક ભાવમા વર્તવું તે જ માનો ધર્મ છે, કારણ કે—“વત્તુસદ્દાપો ધમ્મો” એવું શ્રી જિનેશ્વરનું પવિત્ર વચન છે તથા તે કપાયોજ કર્મ બંધનના હેતુ છે તથા અકપાયમા વર્તતો-પોતાના જ્ઞાનાદિ ભાવ પ્રાણેની રક્ષા કરનારો જ્ઞાની અપ્રમાદી મુનિ પોતાના તથા પરના દ્રવ્ય શાવ પ્રાણનો હિતક કેમ માય? અને જે અશુદ્ધ અધ્યવસાયમા વર્તે છે તે હિંસા નહીં

કરતાં છતાં પણ હિંસક છે, માટે અકષાયમાં વર્તવું તથા અહિંસામાં વર્તવું એ બેની પરમાર્થે એકતા જ છે અને અહિંસા ધર્મનું પાલન કરનાર સર્વે ધર્મનું પાલન કરનાર છે કારણ કે સર્વે મહાવ્રતો તથા ક્ષમાદિક દશધર્મો તથા પરિસહ સહન તથા તપ, સયમ વિગેરે સર્વે ધર્મો અહિંસાના જ અંગ છે, તેના જ કારણ છે માટે સર્વે ધર્મોના અહિંસામાં સમાવેશ થાય છે.

અકષાયરૂપ શુદ્ધ ધર્મને નહીં જાણનારા, તેની અપેક્ષા નહીં રાખનારા, એકાંતે બાહ્ય ક્રિયાની હઠ ધરનારા પુરુષો માત્ર બાહ્ય ક્રિયાને જ પરમાર્થ ઠરાવવા પ્રયત્ન કરે, અને કહે કે-આવું પાત્ર, આવી મુહુર્ત, વિગેરે રાખવાં અને આવી જ રીતે પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયા કરવી. તે જ મોક્ષનું કારણ છે. અમારાથી પ્રકારાતરે જે ઉપકરણો તથા પ્રતિક્રમણાદિ બાહ્ય ક્રિયાઓ આદરે છે તે મોક્ષ પામી શકે નહીં. તેમ પોતે આદરેલ બાહ્ય લિંગને તથા બાહ્ય ઠરણીને પરમાર્થે મોક્ષનું કારણ માની અને સાચા ધર્મ આરાધીયે છીએ. તમારો ધર્મ પ્રશંસનીય છે એમ તે પોતાની જિહ્વાએ જ કહે છે અને તે માટે લાળા લાળા પિતૃશવાદો માડી બેસે છે, સમતારૂપ અમૃતને તણ કષાયરૂપ હલાહલ વિષને ભક્ષણ કરે છે. તે માટે સાગર અને અણુગારના લિંગનું મમત્વ તણ, પક્ષપાત તણ દર્શનજ્ઞાનચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગમાં આત્માને બેઠવો અને એકાંત બાહ્ય ક્રિયાનો હઠ છોડી પરમાર્થ સમજી, શુદ્ધ સાધ્ય તરફ લક્ષ રાખી શુદ્ધાત્મ પદ જેથી સિદ્ધ થાય એવો પ્રશસ્ત વ્યવહાર આદરી, આપણા આત્માને અત્યંત પરમાનંદમય પરમાત્મપદમાં સ્થિત કરવો.

તત્ત્વરસિકે જન થોડલા રે,

બહલો જન સંવાદ;

ભણો છો જિનરાજણ રે,
સઘડો એહ વવાદ રે. ચંદ્રાનન. (૭)

હે ચંદ્રાનન પ્રભુ! આ દૂષમ કાળમાં અમારા ભરત ક્ષેત્રમાં સદ્ગુણની વિરલતાવડે શુદ્ધાત્મ તત્ત્વ સાધવાને રસિયા પુરુષોની સંખ્યા તો રત્નમણિની પેઠે અતિશય અદ્ય, અને પોતાનો મત કદાચહ સ્થાપન કરવાને તત્ત્વર એવા કાચના કટકા જેવા પુરુષો ઘણાં એવી અમારી દયામણી દશાનું વર્ણન હે જિનેશ્વર! આપ સર્વથા જાણો છો.

નાથ ચરણ વંદનતણો રે,
મનમાં ઘણો ઉમંગ;
પુણ્ય વિના કેમ પામીયે રે?

પ્રભુ સેવનનો રંગ. ચંદ્રાનન. (૮)

સ્પષ્ટાર્થ:-દેવાધિદેવ શ્રી તીર્થ કરના ચરણકમલ કે જે શુદ્ધાત્મ અનુભવરૂપ શુભ ધે ભરપૂર તથા વિષયકષાયની આર-દાહને શમન કરનાર, મોક્ષલક્ષ્મીનું અતિશય પ્રિય નિવાસ-સ્થાન છે, તેને વંદન કરવાનો, પૂજવાનો, ભજનની પેઠે તેમાં લીન થવાનો મારા મનમાં અતિશય ઉમેદ ઉમંગ છે પણ આ ભવચક્રમાં ભ્રમણ કરતા અનેક વાર મનુષ્યભવ પામ્યો પણ વિષયકષાયાદિમાં મોહિત રહી રત્નચિંતામણિ સમાન મનુષ્યભવ વૃથા ગુમાવી દીધો. પુણ્યાનુગ્રાહી પુણ્યના વિશેષે જિનેશ્વરની સેવામાં રંગ લાભ્યો નહીં, તહીનતા ધર્મ નહીં, કરીયાતું કડવું છતાં જેમ મોહાની કલ્યાણનો નાશ કરે છે તેમ જિનેશ્વરની લોકોત્તર સેવારૂપ પ્રશસ્ત રાગ તે રાગ નાથ કરવાનો તથા આત્મગુણ પ્રાપ્તિનો હેતુ છે દુઃકમાં જ્ઞાનાદિ શુભો ઉપર, અરિહંતાદિ ધર્માત્મા ઉપર તથા ધર્મના સાધનો ઉપર તથા સાધર્મો ઉપર શુણ્યાવલંબને જે રાગ કરવો તે પ્રશસ્ત રાગ, ધર્મ સંયોગ તથા શુભ પ્રગટ થવાનું કારણ છે.

જગતારક પ્રભુ વાંદીયે રે,

મહાવિદેહ મોહાર;

વસ્તુ ધર્મ સ્થાદ્વાદતા રે,

સુણી કરીએ નિરધાર, ચંદ્રાનન (૯)

સ્પષ્ટાર્થ-સંસારસમુદ્રમાંથી ઉદ્ધારવા માટે સમર્થ, મહાવિદેહમાં વિચરતા શ્રી ચંદ્રાનન પ્રભુને નિર્મલભાવે વંદન કરીએ, સૂત્રમાં વંદનનું ફલ શ્રવણ એમ પ્રગટ-વચન છે, માટે ભગવંતને વંદન કરતાં અનંતધર્માત્મક વસ્તુનું સ્વરૂપ સ્થાદ્વાદનયે સાંભળવાનો લાભ મળે, તે સાંભળી વસ્તુસ્વરૂપનો નિર્ધાર કરી શુદ્ધ ધર્મમાં પ્રવૃત્ત થઈએ.

પુજ કરુણા સહુ ઉપરે રે,

સરખી છે મહારાવ;

પણ અવિરાધક છવને રે,

કારણ સફળ થાય, ચંદ્રાનન (૧૦)

સ્પષ્ટાર્થ-હિ ચંદ્રાનન પ્રભુ! આપરાગરૂપી સમુદ્રને ચોલાંધી ગયા છે. વીતરાગ ભૂમિમાં બિરાજમાન છે તેથી આપ તો યજુમાં તેમજ મિત્રમાં, સેવકમાં તેમજ અસેવકમાં, નિંદકમાં તેમજ સ્તુતિકારમાં સમાન વૃત્તિવાળા છે. સર્વે છવેા ઉપર આપની કરુણા તો હીનાધિકતા

રહિત એક સરખી છે. સંસારસમુદ્રથી તારવા માટે સર્વેને એક સરખો ઉપદેશ આપો છે, તો ને છવેા આપની આજ્ઞાના વિરાધક હોય તે ન તરી શકે તો તે તેમનો જ દોષ છે.

પરં નૈવ યદા કરીરચિટ્પે,

દોષો વસંતસ્ય કિમ્ ?

નોલ્લકોવ્યેવ લોકતે,

યદિ દિવા સૂર્યસ્ય કિં કુત્તમ્ ?

પણ આપની આજ્ઞાના આરાધક છવેા આ સંસારસમુદ્રથી તરી શકે, આપનું નિમિત્ત તેઓને જ સફલ થાય

એહવા પણ ભવિ છવને રે,

દેવ ભક્તિ આધાર;

પ્રભુ સમરણથી પામીયે રે,

દેવચંદ્ર પદ સાર રે, ચંદ્રાનન. (૧૧)

સ્પષ્ટાર્થ-એવા આરાધક, સબ્ય છવેાને પણ દેવાધિદેવ હે ચંદ્રાનન પ્રભુ, આપની ભક્તિનો આધાર છે. સંસારસમુદ્રમાંથી તરવામાં પ્રવહણ સમાન પુષ્ટ અવદાંબન છે, માટે હે પ્રભુ! દેવમાં ચંદ્રમા સમાન, સર્વોત્કૃષ્ટ પરમાત્મપદ, આપના શુણ્યનું સ્થાન તથા ધ્યાન કરવાથી પ્રાપ્ત થશે.

• ઓમાનુ પ્રાતીચંદ ગિરધરલાલ કપડિયાને માટે થયેલ સન્માન સમારંભ.

મુંબઈમાં તા. ૨૦-૩-૪૯ ના રીઝર્વ બેંકના માણ મેનેજર શ્રીપુત મણિલાલ બાલાભાઈ નામી વડીના પ્રમુખપણા નીચે મોતીચંદભાઈની અનેકવિધ સેવાના સન્માન નિમિત્તે તેમને રૂ. ૭૦૦૦૦) સીતેર હજાર રૂપીઆની પદ્મ અને માનપત્ર આપવાનો મેળાવડો કરવામાં આવ્યો હતો. જુદા જુદા વક્તાઓના પ્રસંગોચિત બેકતબ થયા હતા. શ્રી મોતીચંદભાઈ સેરા પ્રયંસનીય અને ઉપકારક વડી. જોન સમાજ અને શ્રી મહાવીર વિદ્યાલયની કમીટીએ યોગ્ય કરેલ છે. શ્રી મોતીચંદભાઈએ રૂ. ૫૦૫ હજારને એક પોતાના પદરના ઉમેરી રૂ. ૧૫૦૦૦૦ હજારની તે રકમ હિમ્મ કક્ષાના જોન સાદિત્ય પ્રકાશન માટે મુદ્રણ અને બાજની રકમમાંથી બપ્પ કરવા શ્રી મહાવીર વિદ્યાલયને સુપ્રદ કરેલ છે. આ સભા અને સેક્રટરી તરફથી મુઆરકબાદી અને જુઝાલીના તાર અને પત્ર મુબઈ તે સમારંભ વખતે

વર્તમાન સમાચાર.

સન્માન સમારંભ.

તા ૧૫-૩-૪૯ મંગળવારે બપોરના ચાર વાગે જૈન આત્માનંદ સભાના શ્રી ભોગીલાલ લેકર હોલમાં શેઠ ભોગીલાલભાઈના પ્રમુખસ્થાને શેઠ મોહનલાલ તારાચંદ જે. પી ને સમા તરફથી માનપત્ર અર્પણ કરવાનો મેળાવડો યોજવામાં આવ્યો હતો. સભામાં રચાનિક જૈન આગેવાન ગૃહસ્થોની સારા પ્રમાણમાં દાનવી હતી પ્રારભમાં સભાના સેક્રેટરી શ્રી જ્ઞાનજીભાઈએ આમત્રણ પત્રિકા વાંચી હતી અને ત્યારનાં શ્રી ગુલાબચંદ લલુભાઈએ, શ્રી અમૃતલાલ જગનનાથના અનુમોદનથી શેઠ ભોગીલાલભાઈને પ્રમુખસ્થાન સ્વીકારવા વિનંતિ કરી હતી જૈન આત્માનંદ સભાના માનદમત્રી શ્રી વલ્લભદાસ ગાંધીએ મેળાવડાનું પ્રયોજન જણાવતા શેઠ ભોગીલાલભાઈ અને શેઠ મોહનલાલભાઈની દાનવીરતાની મુક્તકંઠે પ્રશંસા કરી હતી આ સમા પ્રસંગ પ્રકાશન અને પાનપ્રચારના ક્ષેત્રમાં હોતા આર્થિક વર્ષથી જે કાર્ય કરે છે, તેનો દત્તેખાત રજુ કર્યો હતો તથા સભાના ફંડો વગેરેની વ્યવસ્થા ફેટલી કાળજી અને દીર્ઘદૃષ્ટિથી કરવામાં આવે છે તે સંબંધી નિમત્તો દર્શાવી હતી સરત્તુ આદિત્ય પ્રકટ કરતા માટે સભાને એક લાખ રૂપિયાની જે રકમ મળવાની યોજનામાં છે, તેની વ્યવસ્થા કરવા શ્રી રમણીકંદલાલ ભોગીલાલના પ્રમુખપણાનીએ જે કમિટી નીમવામાં આવી છે તેનો ઉલ્લેખ કરી શ્રી વલ્લભદાસભાઈએ કહ્યું કે-આ રકમ મળેથી સભાના ગૌરવમાં ઘણો વધારો થયો છે ત્યારનાં શેઠ મોહનલાલભાઈની યોગ્યતા દર્શાવી તેઓ પોતાની અખૂટ લક્ષ્મીપત્રે સેવાનાં કાર્યોમાં સતત સખાવતો કરતા રહે એવી મુશ્કેલી દર્શાવી હતી.

સભાના સેક્રેટરી શ્રી વિશ્વદાસ મૂળચંદ શેઠ મોહનલાલને અર્પણ કરવાનું માનપત્ર વાંચ્યું હતું અને તે ચાંદીના એરોમેનમાં સભાના પ્રમુખ શેઠ ગુલાબચંદ આણંદજીની વિનંતીથી શેઠ ભોગીલાલભાઈએ તેઓને ફૂલદાર સાથે અર્પણ કર્યું હતું.

શ્રી કુલચંદભાઈએ જૈન આત્માનંદ સભાની ચાળીસ વર્ષની ધર્મસેવાને ધન્યવાદ આપ્યો હતો. એમણે ટકોર કરી હતી કે-આ સભાના પ્રાચુર્ય શ્રી વલ્લભદાસભાઈ જેના બીજા વલ્લભદાસભાઈ, કુવરજીભાઈ કે મોતીચંદભાઈ આપણે ક્યારે ઉઠા કરશું? અત્યારે આપણી સમાજમાં ખરી જરૂર સમઠન અને રચનાત્મક કામેની છે આપણામાં વિદ્યા, કળા બધું છે પણ એક માત્ર સમઠન નથી એટલા માટે જીવંત જીવતા માણસો રોડી જાનનમરમાં જે જે મડળો છે તે દારા રચનાત્મક કાર્યો અને સમઠન કરવાની જરૂર છે.

શેઠ મોહનલાલ તારાચંદ માનપત્ર આપવા બદલ આભાર માનતાં કહ્યું કે-આપણા ધાર્મિક મથેનો પ્રચાર જૈન સિવાય બીજા ક્ષેત્રમાં અને બીજા દેશમાં થતો હોય તો સાચા આપણા સાહિત્ય તો આપણે જાણીએ છીએ પણ જો તેને બહાર વિકસાવીએ તો અન્ય કોમો પણ તેનો લાભ સારી રીતે લેશે હું ધણી જગ્યાએ જોઉં છું કે બૌદ્ધ કે મહમદનું નામ લેવાય છે, પણ આપણા સિવાય મહાવીર કે પારસનાથનું નામ ક્યારે સાંભળવામાં આવતું નથી. એટલે આપણા સાહિત્યનો જો બહાર પ્રચાર થાય તો જ ઉદ્ધાર થશે. આપણે આપણા બગવાનને બાંધીએ તે તો આપણો ધર્મ છે પણ બીજા ક્ષેત્રમાં મહાવીર કે પારસનાથનું નામ કોઈ જાણતું નથી.

તે જાણે એમ થવાની જરૂર છે. એટલે આપણે સમાસદોને પુસ્તકો મોકલીએ પણ સાથે જહાર મોકલવાં એવો મારો સલામ આપ્યો છે આપણા મહારાજને પણ આપણને જ આપ્યાનો આપે છે પણ જહારના લોકોમાં પ્રચાર કરે તો ભલે તેઓ 'ધર્મ' અંગિકાર ન કરે પણ 'ધર્મ' શું છે તે તો સમજશે.

પ્રમુખરથાનેથી શેઠ ભોગીલાલે ઉપસદ્દાર કરતાં કહ્યું કે મારે વિશેષ કાંઈ કહેવું નથી પરંતુ પુલકચ-લાઈએ સંગઠનની જે વાત કરી છે તે બુદ્ધી જવાની નથી. આ સલામું કામ સલામ આત્મા વલ્લભદાસ લાઈ આલીશ વર્ષથી કરતા આવ્યા છે. એમને લીધે જ આ સલા આટલી વધી છે તેમજ ગુમામચંદલાઈ જેવા પાકા રમથી રમાવલા સલાને પ્રમુખ મળ્યા છે પણ હું એમને કહેતો આવ્યો છું કે તમે ક્યાં સુધી ખેંચશો? તમે તમારા જેવા ખીજ નવા તૈયાર કરો. અમારા જેવાને તો હમ્મરે જે કાંઈ મોકલું છું આપ્યું હોય તેમથી કરીએ છીએ પણ ચારદાની સેવા કરવાની અમારી શક્તિ નથી.

ત્યાર બાદ સલાના પ્રમુખ શેઠ ગુલામચંદલાઈએ પ્રમુખને આભાર માન્યો હતો અને આંધરકીમ લાઈ સૌ છૂટા પડ્યા હતા.

વાણિજ્ય વિદ્યામંદિરની સ્થાપના.

મહં તા. ૧૫ મી-ધૂલિવદનના દિવસે ચહેરમા એ સ્વત્વ પ્રસંગે થયા એક ધોધા સવાળે ત્રિભોવન-દાસ બાણજી કન્યાશાળામાં વાણિજ્ય વિદ્યામંદિરની સ્થાપનાનો અને ખીજે આત્માર્નદ સભામાં શેઠ મોદનલાલ તારાચંદ જે. પી. તે માનવત્ર અર્પણ કરવાને અને સમારંભમાં શેઠ ભોગીલાલ મગનલાલ પ્રમુખરથાને હતા. ભાવનગરના જહોર જીવનમાં શેઠ ભોગીલાલે પોતાની ઉદારતાના સાથે નિઃશિખાન, આતિથ્યભાવ અને ખીજને ઉપયોગી થવાની તાવરતાથી મદતનું રથાન મેળવ્યું છે ધર્મકાર્ય કે કુશળ, વિદ્યાપ્રચાર કે ઉલોમ પ્રચાર, કે દરેક સેવાકાર્યમાં દાનનો પ્રારંભ મદાલકથી શીલમાથી

થાય છે અને આ મીલ તેમાં સમયોચિત, નિષ્કામ-પણે થયારાજિત હોરસો આપે છે. વાણિજ્ય મંદિર (કામર્સ સ્કૂલ) નો ઉદ્ઘાટન વિધિ તો જો કે શેઠ મોદનનાન તારાચંદને દરને થવાનો હતો પરંતુ તેનું પ્રેરણારથાન શેઠ ભોગીલાલે હતા. આપારી રકૂમ એ, ભાવનગર જેવા વ્યાપાર ઉલોમનાના ચહેરની જરૂરીઆત છે. અને જો તેનું સચાલન યોગ્ય રીતે થશે તો તે આગળ જતા સૌરાષ્ટ્રમાં એક ઉપયોગી કેમવણી સરથા થાય એમાં શક નથી રમનો દિવસ હોવાથી આજેવાન વેપારી જુદાઘો, વડપૂના દિગ્વર્ણીકરો અને સરકારી અધિકારીઓ વગેરેની મેળારકમાં સારી હાજરી હતી, જેમાં શેઠ અબ્દુલભાઈ, શેઠ જીવાભાઈ, શેઠ જુડાભાઈ, શેઠ રમણીલાલ; શેઠ મુમ્તલાલ કામદાર, શ્રી ભગવતીપ્રસાદ મહેતા, શેઠ ગુલામચંદ આજુજી, શેઠ ખાંતીભાઈ, શેઠ ગુલામચંદ લાંડુભાઈ, શેઠ અદ્વતલાલ, શ્રી જીવાભાઈ, શેઠ ગુલામચંદ દેવગદ શ્રી હરભાઈ ત્રિવેદી, શ્રી હેલભાઈ જોશી, એન્જી. શ્રી પારેખ, શ્રી ન્હીલાલ મોદી, શ્રી રાવપ્રસાદ જીવ, કલેક્ટર સાહેબ, ડેપુટી કલેક્ટર શ્રી. વાસ અને પોલીસ ઉપરી વગેરે હતા.

શેઠ ગુલામચંદ આજુજીએ, શ્રી વલ્લભદાસ આધીની અનુમતિપૂર્વક સલાના પ્રમુખચંદ માટે શેઠ ભોગીલાલની દરબારત મુકી ત્યારપછી સૌરાષ્ટ્રના વાણિજ્ય પ્રધાન શ્રી મનુભાઈ, શિંદાય પ્રધાન શ્રી નાનાલાઈ અને શ્રી છોટાલાલ ગોરખરાભાઈ વગેરેની શુભેચ્છના તારો-પત્રો વાંચ્યા પછી પછીતાજી ગુરુકુળના સચાલક શ્રી કુમચંદલાઈએ, ભાવનગરમાં વાણિજ્ય વિદ્યામંદિરની કેટલી અગત્ય છે, તથા આ વિષયના શિક્ષણ પદ્ધતિ પછીતાજી ગુરુકુળમાં થયેલી પ્રગતિ અને તેનો થયેલો કમિક વિકાસ, સર્ત્રા શ્રી જીવદપૂનીની જરૂરીઆત અને પાછીતાજીનું વાણિજ્ય વિદ્યામંદિર આટલું વિકસ્યું તેનો યથ તવાના હોવાન સાહેબ-હાથ અદોના કલેક્ટર શ્રી જ્વેને આભારો છે વગેરે હકીકત રજૂ કરીને અદોના વાણિજ્ય વિદ્યા-

મંદિરની કમિટીના સભ્યોના નામોની જાહેરાત કરી હતી

શામલાસ કોલેજના પ્રિન્સિપાલ શ્રી પ્રતાપરાય મોદીએ આપણી હાલની શાળાઓએ, એક એક ખાસ વિષયને શિક્ષકના વિશિષ્ટતા આપી એ ધોરણે શિક્ષકનું પદવા ઉપર ખાસ કાર મૂકના જમનીની શાળાઓનું દૃષ્ટાંત આપ્યું હતું. એમણે કહ્યું હતું કે ત્યાં જ્યાં શિક્ષકોનો પગાર લગભગ સરખો હોય છે અને શિષ્ય જેમ ઉત્તરોત્તર આગળના વર્ગમાં જાય તે પ્રમાણે શિક્ષક પણ એજ વર્ગમાં જાય છે જેથી પ્રત્યેક શિક્ષક શિષ્યના માનસથી સંપૂર્ણ વાકેફમાર રહે છે. ગ્રામરાત વિદ્યાપીઠની શિક્ષક રિપત્તિ યોજનાનો સ્વીકાર કરી તે પ્રમાણે શાળાઓના શિક્ષકોનો કમ રચાનો એમણે અગત્ય દર્શાવી હતી

અણીતા શિક્ષણવેતા શ્રી દરિયાઈ ત્રિવેદીએ વાણિજ્ય વિદ્યામંદિરની સ્થાપનાના વિચારની પ્રશ્ન સાર કરતાં કહ્યું કે-માત્ર વાણિજ્ય જ નહીં પણ જીવનનો બીજો જરૂરીઆતો પરત્વે પણ દૃષ્ટિ પહોંચાડવાની આપણે એટલીજ અગત્ય છે એમણે કહ્યું કે-અહીં આ દાખલ થવા આવનાર વિદ્યાર્થીઓ વાણિજ્યના શિક્ષક માટે યોગ્ય છે, કે નહીં તેની ખરાબર ચકાસણી કર્યા પછીજ એમને દાખલ કરવામાં આવશે તો તેથી શિક્ષણના કાર્યમાં સરિસૌ સરળતા રહેશે, કેમકે બાળકને જે વિષયનો અભ્યાસ કરવાની રૂચિ હોય એ વિષયના અભ્યાસમાં જ તે સફળતા મેળવે છે

અત્રેના કલેક્ટર સાહેબ શ્રીયુત લક્ષ્મીશંકર દવેએ કહ્યું કે-સ્વાતંત્ર્ય પ્રાપ્ત થયા પછી દેશ સમગ્ર જો કંઈ વિષય વિચારવાનો હોય તો તે શિક્ષણનો છે કેમકે હવે એવી પ્રજા જીતી ઉઠવાની છે, કે જે સ્વાતંત્ર્યનું રક્ષણ કરી શકે. અને તેનો પાયો શિક્ષણ છે. શિક્ષક માણ્યમને, માણસ બનાવે છે હરબાઈ સાહેમે કહ્યું ને પ્રમાણે વિદ્યાર્થીને કયા વિષય પ્રિય છે-તે શિક્ષક પહેલું વિચારવું જોઈએ આ કાર્ય એટલું વિશાળ છે કે તેમાં કનિષ્ઠાએ

ધન, વિચારકોએ વિચાર અને કાર્યવાહકોએ સેવા આપવી પડશે.

ત્યારબાદ શેઠ મોહનલાલ તાગ્યદે વાણિજ્ય વિદ્યામંદિર ખુલ્લું મુકાયેલું જાહેર કર્યું હતું

પ્રમુખરથાનેથી શેઠ ભોગોલાલે કહ્યું કે-ભાવનગરમાં વાણિજ્યને લગતી આવી શાળાની જરૂરીઆત હતી, ભૂતકાળમાં આવી એક શાળા સ્થાપવા પ્રયત્ન થયેલા પરંતુ તેને સફળતા મળી ન હતી. પુલકચંદ્રભાઈ પાચેક વરસથી આવી શાળાશ્રી યશોવિજયજી જૈન ગ્રંથકુળમાં ચલાવે છે. ભાવનગરમાં આવી શાળા શરૂ કરવા એમણે મને અને મોહનભાઈને વાકેફ કર્યા અને મને લાગ્યું કે આ બાબત કરવા જેવી છે મોહનભાઈએ એમને કામ શરૂ કરવાનું અને મને મળવાનું કહ્યું. પછી અમારા વિચારને ખાતીલાઈ, દલીયદલાઈ વગેરેનો સમર્થ મળી સરકારે મેટ્રીકની પરીક્ષા દેવે બંધ કરી છે આ શાળા બાપાર ઉલોમમાં સારો ફાયો આપશે એવી કૃ આશા રાખું છું

ઉવરમા વણીશ શ્રી રતીલાલભાઈ જોષીએ શેઠ મોહનભાઈ વ્યવસાયી હોવા છતાં મુખ્યત્વે જ્યે પદાર્થો તેઓનો, શેઠ ભોગોલાલનો, આત્માનંદ સમાનો, શેઠ ડોસાભાઈ અબેયદની પેદીનો અને જૂન માસ સુધી વાણિજ્ય વિદ્યામંદિરને આ કન્યાશાળાનું મકાન વાપરવા દેવા માટે તેના સચાલકોનો આભાર માન્યો હતો

શ્રી હનુમાનજી જૈન કન્યાશાળાનો વાર્ષિક છંદાશ્રી મેળાવડો શ્રી આત્માનંદ સમાના શ્રી ભોગોલાલ લેખચર હોનમા શેઠ શ્રી મોહનલાલ તાગ્યદે-ભાઈને પી ના પ્રમુખરથાને તા. ૧૬-૪-૪૬ સંજનાં ચાર વાગે સખવામાં આવેલ, આ પ્રસંગે અભ્યાસ કરતી બહેનોએ જુદા જુદા સંગીત વીજેરેના કાર્ય-ક્રમો જાણવી ગતાબા હતા બાદ શ્રીયુત વલ્લભલાલ ત્રિવેદીવંશાસ ગાંધી, શ્રી વીક્લલાલ મુશ્યદલાઈ,

શા દીપચદ છવજ્ઞનાલભાઈ વિગેરેના વિવેચનો પાદ
શ્રીયુત મોહનવાનભાઈના ધર્મપત્ની અ સો
મચ્છાબહેનના શુભ દરતે બાળાઓને છતાંમો આપ
વામાં આવ્ય હતા

સકેળ-ઝોપરેશન

સાદરી (માગવાડ) શેક થી પુખ્તગજી અરમા
વાળાનાં બજનામાં અગ્નિતિમિતગજી, કલિમલ
અપતર, પગ્ગચેસરી, શુભવી આચાર્ય શ્રીમદ્
વિજયવલ્લભસૂરીશ્રીશ્રી મદાગજી ની જન્મબી ૨ ૧૫૧૧
મોતિયો ક્ષયજી સુદી ૧ ને શનિવારે દશ વાગે કોમટ
ઝોડ સાહેબ મુખપ્રવાળાએ મારી રીતે ઉતારી છે
મોપરેશન મદગ રીને થયેન છે ઉપરોક્ત સમયે
ઝેડ શ્રી કુલચદ ગામજી મુનર્ધ કેડ ભાદચ્ચ
ત્રિજીવન ૧૬ પદવા વડોદરા તેમજ મોડવાડ શ્રી
મધના આગેવાનો, સાંઠીના આગેવાન શુદ્ધયો
અમ ના દોશિયારપુર વિગેરેથી પગ્ગચી શુદ્ધયો
ઉપસ્થિત થયા હતા, આવબીની તથાધર્મ સારી
રીતે ચર્ચા હતી

આચાર્ય મદાગજીશ્રીનું ઝોપરેશન સક્રમ થાય ૫૭૫ દના

શ્રીમાન્ હર્ષિભદ્રસૂરિ વિગ્ધિત શ્રી ધર્મશિક્ષા પ્રથ.

(મૂળ અને મૂન રીઝાના શુદ્ધ મરણ ગુજરાતી બાપાનર સદિન)

આ પ્રથના મૂળ કર્તા મદાનુભાવ મા દાતકદસજી કે જ્ઞેઓ ની ૧ ધીનદામમા સુપ્રસિદ્ધ ૭, શ્રી
મદાનુભાવ પ્રથકારે મુનિઓ અને શુદ્ધરથોના માધ્યમજી અને વિષય ધર્મો, મેલુનુ અવરૂપ અને તેના
અધિકારી વગેરે વિષયો જતાવડાને માટે આ ઉપયોગી પ્રથની યોગ્યતા કરી છે અને તે ૧૧ બદર
તેનું વિવેચન કરી મારી રીતે સમગ્રગજી છે

આ પ્રથની આ બીજી આવૃત્તિ ૬ સુમારે ચાગસેદ પાનાના આ પ્રથની પ્રીમત માત્ર રૂ ૩-૦-૦
પોસ્ટેજ અવર

II જૈન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્ય સમ્યથ. II

(સમાદક અને સપાદક શ્રી જિનવિજયજી સાદબ, આચાર્ય ગુજરાત પ્રાચીન મંદિર)

શ્રી જૈન શાસનની ઉત્પત્તિ દગના ૧ આચાર્યો, સાધુઓ આધીઓ અને શુદ્ધરથોના છવનચરિત્ર
સાંભળે પ્રસંગવતગ પ્રાચીન ગુજરાતી બાષામા આયેવ પ્રગાણિય ઐતિહાસિક પ્રથધો મળે અને
સાસેનો સમદ આ પ્રથમા આવેનો છે

આ પ્રથમા કાવ્યો તથા ગણેનો ગુજરાતી બાષામા માગ, મર્તો મદ દોરો રૂપા રૂપા મચ્છના
દતા તે તે જ્ઞેઓના નામે, શુદ્ધરથોના નામે, તમ મ મદાદથોના અથે, અવત સાધે આપી આ
કાવ્ય સાદિતપની સુદગ અને મરણ ઉપરોગી ચના બનાવી છે ૫૦૦ પાચસો પાના મગના વધારે ૯
કિમત રૂ ૨-૧૨-૦ પોસ્ટેજ અવર

તે માટે જાતનગરમા ન દિવસે તેનું આવબીત શ્રી
જૈન આત્માનદ મગા તરફથી કે ૧૨વામા આવ્યા દના

શ્રી આમામારામજી મદાદગજીની જન્મ જયન્તિ

પગ્ગ પૂજ્ય શુદ્ધવ પ્રત રમરૂપી ૧ શ્રી જગજ્ઞાનદ
સૂરીશ્રી (આત્મા ૧મજી) ૨ મદગજીની જન્મ જયન્તિ
ચેત્ર સુતી ૧ તા ૩૦-૩-૪૯ જુલવારના રોજ રાજેના
મુજ્જ આ સગા તરફથી શ્રી સિદ્ધાચજી તીર્થ ઉપર
પૂજ ઉ સાદપૂર્વક ધામધૂમથી ઉત્વવામા આવ્યે

આ પ્રમગે જૈન આત્માનદ સમાના તે દેદારે
કાચવાદ સંમિતિના સમાસેર, શુદ્ધવના બતો તથા
રમરૂ ૧ માણુમે ૫ નીનાજાખાને સારી સમ્યર્મ
ઉપરિચન થયા દના અ દિવસે શુભગજી મિદિરાજ
ઉપર શ્રી આદીપર ભગવાનની મોતી દૂકમા, જની
આમગ શુદ્ધેલી મુનિ જિમગ માન છે ત્યા વધારિય
પૂજ તથા અ ગીધી શુદ્ધભક્તિ કરવામા આવી દની

બધેરે જગ્ગ તે શુમારે દાખર રેત મા બધુઓનું
પ્રીતિમોજનથી રવામીવાસમ્ય કરવામા આવ્યુ હતુ
સર્વે શુદ્ધવની જય ના જય થો ૧-૧-૧૯૫૧

૩ મહાસતી શ્રી દમયંતી ચરિત્ર. (છપાય છે.)

શ્રી માણિક્યદેવસૂરિ વિરચિત મૂળ ઉપરથી અનુવાદ

પૂર્વનો પૂરવયોગ અને શીશનું આદત્ત્ય મતી શ્રીદમયંતીમા અસાધારણ હતું તેનો શુદ્ધ અને મરણ બાધામા અનુવાદ કરાવી અમારા તરફથી પ્રકાશનનું કાર્ય શરૂ કરેલ છે. આ અનુવાદ રચનામા મહાસતી દમયંતીના અમાધારુજી શીશ મહાદેવના પ્રભાવવડેના સ્વમત્કારિક અનેક પ્રમંગો, વર્ણનો આવેલ છે. સાથે નળરામને પ્રેરેલું 'અપૂર્વ પૂર્ણકામિનિ' સતી દમયંતી સાસરે સીધાવતાં માથાપે આવેલી સોનેરી વસ્ત્રામણો, જુમારેથી થતી ખાંતાખરાશી, ધૂન જનની ધૂનતા, પ્રતિજ્ઞાપાલન, દમયંતીના ધર્મો, ગાનાનીતિ વન નિવાસના વખતે, આવતા સુખ દુઃખો વખતે શીરજ, શાલિ અને અનુભવ મેળવવાના વાચકરીત નોંધ, તેમજ પ્રુષ્પશ્લોક નળરામના પૂર્વના અસાધારણ મોહા પ્રુષ્પવંધના યોગે તેમ જગમા તેમના માહાત્મ્ય, મદિમા, તેમના નામ રત્નરૂપી અનુષ્ટોમે યા લાભો વગેરેનું અદ્ભુત પદન પાઠન કરવા જેવું વર્ણન આચાર્ય મહારાજે આ પ્રયત્નમાં આપ્યું છે. બીજી અંતર્ગત સુનોધક કથાઓ પણ આપવામા આવેલી છે.

અમારું નવું પ્રકાશન.

શ્રી દ્વાદશાર નવચક્રસાર-અથ (મૂળ દીકા સાથે)

તાત્કીક ચિરોમણિ, નવવાદપારંગતવાદિપ્રભાવક આચાર્યશ્રી મણિવાદિ સમાગ્રમણ વિરચિત મૂળ અને દીકાના પ્રવૃત્તા સમર્થ તાત્કીક આચાર્યશ્રી સિદ્ધસૂરગણિ સમાગ્રમણે એકદરે રત્નપર લાક્ષ્ય વિષયક પાઠ્યપના ક્ષેત્રમાં કેવુ વિશાલ ક્ષણત્વ ધરાવતા દત્તા ? તે આ અપૂર્વ અંથ બતાવે છે; તેમજ આ મ યના પ્રકાશનથી વિદ્યમાન-અવિદ્યમાન ભારતીય આર્યદાસનિક સાહિત્ય અને તેને લગતા ઇતિહાસ ઉપર વિચિત્ર પ્રકારે પ્રકાશ પાડતો આ નવતો અદ્ભુતર શ્લોક પ્રમાણ અપૂર્વ અંથ છે. જે ને વિદ્વાનો, માહિત્યક્ષેત્રમાં ગૃહ ધરાવનાર આગળજતાને પણ રસપ્રદ બનશે. આ માસિકમા આવતી લેખમાળા અને વિચિત્ર સંશોધન અને સ પાઠનને લગતો સર્વ વિભાગ ચાન્તમૂર્તિ આચાર્ય જગવાન શ્રી સિદ્ધિસૂરિચરણના વિદ્વાન ચિખ્મ આચાર્યશ્રી વિજયમેધસૂરીચરણના મહાનુભાવ ચિખ્મ શ્રી જીવનવિજયજીના વિદ્વાન ચિખ્મ મુનિવરશ્રી જીબુવિજયજી મહારાજે આ સત્તા ઉપર કૃપા કરી તે બાર સ્વીકારી લીધી છે. આ અંકમા તેમજ દલે પછીના માસિકમા તે માટેના લેખો આવે તે વાચકા જૈન અધુજો જ્ઞેનોને નમ્ર સુમના છે. જેમ અને તેમ વેળાસર અમારા તરફથી છપાવવાનું કામ શરૂ થશે.

દેવસી-રાધ (જે) પ્રતિકમણ્વાદિ મૂળ સૂત્રો.

સૂત્રોની સચિત્ર સમજ સાથે.

હાલ અમારા તરફથી ઉપરાંત દેવસી-રાધ પ્રતિકમણ સૂત્રની પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં આવી છે. નિરંતરની પ્રાવક-પ્રાવિકા મટેની આ આવરવક કિષ્ણ દેવવાથી આવી સખ્ત મોખવારી દેવા છતાં અમારા ઉપર ધણી માગણી આવવાથી ઉચ્ચ કાળે ઉપર સુદર મોહા શુભશાંતી દાખવ્યાં છપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલ છે. કિંમત માત્ર રૂ. ૦-૧૦-૦ દસ આના પોરેજ છુદ્ડ.

જૈન કન્યાશાળા, પાઠશાળાઓએ આ સાલ સત્વર લેવાની જરૂર છે. સામટી નક્કલ લેનાર પામિક સંસ્થાને યોગ્ય કમીસન આપવામાં આવશે.

૬

શ્રી આત્માજીદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક ૪૧ મુ.

સંવત ૨૦૦૫

આત્મ
સં. ૫૩

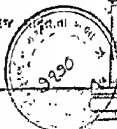
અંક ૯ મી.

તા. ૧-૫-૪૨

થેન

પાર્શ્વિક સંવાગમ શા. ૩-૨-૦ પારોગ

પ્રકાશક

શ્રી વૈજ આત્માજીદ એન્ડ કો.

લાલગઢ

અ તુ ક મ શિ કા.

૧	શ્રી સુવિધિનાથ જિન સતવન	...	(૫ આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરિશ્ચરણ મહારાજ)	૧૮૧
૨	શ્રી મહાવીર જિન સતવન	...	(મુનિમહારાજશ્રી મુશીનવિજયજી મહારાજ)	૧૮૨
૩	પરમ ધ્યેયશ્રી નવપદજી...	(૫ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયજીભૂમીશ્ચરણ મહારાજ)	૧૮૪	
૪	શ્રી આત્મારામજીકી જન્મે જયન્તિપર	...	(શ્રી જીજ્ઞાસુ રાઠોડ સાહિત્યરત્ન સાદરી)	૧૮૯
૫	ધર્મ કૌશલ્ય	...	(મૌકિક)	૧૯૧
૬	" સુવાક્યામૃતો "	...	(૮૫૧ કા તીથ મુનિ પૂર્ણાનન્દવિજય) (કુમાર પ્રમણ)	૧૯૩
૭	ધ્યાન અને ચિંતની ત્રણ અવસ્થા	...	(સન્માર્ગ ૪૨૭ક)	૧૯૪
૮	આરૂંધીયા ગ્રમણીગતો...	...	(શ્રી મોહનલાલ દોપત્ત)	૧૯૬
૯	સેવાના બદલાની આદના	...	(જૈન પત્ર)	૧૯૮
૧૦	સત વચન	...	(અનુ-અગ્રાસી શ્રી એ)	૧૯૯
૧૧	સમા અમાચાર	...	(સમા)	
૧૨	સ્ત્રીકાર સમાસાચના	...	(સ્ત્રી)	૨૦૩
૧૩	સુધારો	૨૦૪

અમારા માનવતા પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરોને ભેટનો અપૂર્વ લાભ અને નમ્ર સુચના.

શ્રેયસ્કર, વિદ્વદ્ શ્રી પાર્શ્વનાથ લગવંતનુ શ્રી પૂજ્ય પૂર્વાચાર્ય મહારાજ શ્રી દેવસદાચાર્યકૃત વિસ્તાર પૂર્વકનુ ચરિત્ર કે જે અગ્યાર દજગ્ર મ્લેક પ્રમાણુ છે, તેનો સુદર અનુવાદ (ગુજરાતી ભાષામાં) દુર્લભ અને મરલ અનેક ત્રિરંગી સુદર ચિત્રો સહિત, ઊંચા કાગળે ઉપર, સુદર ગુજરાતી અક્ષરોથી છપાવી સુશોભિત પાકા બાહ્યડોંગીના અનકૃત કરેલો સુમારે છરોહ પાનાનો આ દળદાર ગ્રંથ છે અને તેના બાહ્યડોંગ ઉપરના કવચોંક ઉપર સુદર વણારસીનગરીના આધુનિક બે રંગથી તૈયાર કરેલો યુ (કુદરતી દેખાવ) સાથે છપાઈ તૈયાર થઈ ગયેલ છે. જે વેશ્યાપ્ત સુદી ૩ અક્ષય તુનીયાના માસલિક દિવસથી અમારા માનવતા પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરોને ધારા પ્રમાણે ભેટ મોકલવાનું કાર્ય શરૂ થશે બહારગામના સભાસદોને પોસ્ટ દ્વારા અગાઉથી ખચર આપવામાં આવશે જેથી તે પી. પી. સ્ત્રીકારી લેવા નમ્ર સુચના છે

અત્યાર સુધીમા પ્રગટ થયેલા મ્હોટા, પ્રભુ ચરિત્રો ગ્રંથોનાં કરતાં આ ચરિત્રનુ અદર અને બાલ બને વસ્તુ ગ્વરૂપ અનુપમ છે જેમા પ્રભુના દસગુણધર્મોનાં વિસ્તૃત પૂર્ણબવના વૃત્તાંતો, પરમાત્માએ આપેલી દિવ્ય દેશના અને બોધપાઠો, અનુપમ કથાઓ અને અત્યર્થ કથાઓ, રત્ન, રાજકીય, સમાજિક, વ્યવહારિક, નૈતિક, અનેક વિષયો ઉપરના વર્ણનો, કર્તા આચાર્ય મહારાજે સુદર વિદ્વાતાપૂર્ણ રસ, અલંકાર અને પ્રમાણિકપણે આપેલી સસલ ઘટનાઓ, બજવત્તો અપૂર્વ મદિમા, અચિત્તનીય માહાત્મ્ય વગેરે સર્વ વાચ્ય બેબુ, વારવાર મનન કરવા જેબુ, વાચકને આત્મચાનિ ઉત્પન્ન કરનાર સુદર શૈલી પૂર્વકનુ ચરિત્ર છે વિશેષ લખવા કરતા વાચક સ્વયં સમજી શકે તેમ છે.

આ સભાના નવા માનવંતા પેટ્રન સાહેબ—

શેકુશ્રી લવજીભાઈ ગયચદ—(મદ્રાસ)

શ્રેષ્ઠોવર્ધ શ્રી લવણભાઈ રાયચંદનો જીવન પરિચય.

સૌનામ્ન દેવના પ્રાચીન સિદ્ધાર તાએ (નજીક) સુરકા ગામમાં વીશાશ્રીમાળી વલ્લિક સ્મૃતિમાં એક કાળા ગગલના જ્ઞાનદાન અને જૈન કુટુંબમાં શ્રીયુત લવણભાઈ ધાર્મિક સંસ્કાર અને પૂર્વકૃત્ય પુણ્ય માધે લઈને જન્મ્યા હતા માત્ર વીશ વર્ષની વયે મ. ૧૯૮૦ ની સાલમાં દક્ષિણમાં આવેલ પ્રખ્યાત બે ગરીબ શહેરમાં તેઓશ્રીના બધુની વાગવુની દુકાન ચાલતી હતી ત્યા પ્રથમ જોડાયા તે ધધામાં નિષ્ણાતપણ પ્રાપ્ત કરેલુ છતા વ્યાપારમાં આગળ વધવાની ઇચ્છા થતા અન્ય કુટુંબી ભાઈઓની માથે મળી મદ્રાસ શહેરમાં સં. ૧૯૮૪ ની સાલમાં સાર્થકલના બીજનેમળી શરૂઆત કરી અને હિંદુ ગહારના દેશોમાંથી મોટા પ્રમાણમાં સાર્થકલ અને તેને લગતો સાનાન મગાવી દક્ષિણ હિંદમાં જોડાળા પ્રમાણમાં વ્યાપાર શરૂ કર્યો, અને પૂર્વ પુણ્યયોગ, માહસિકપણ, ખત, અને તે ધધાની કુશળતાવડે શુભારે કોટવીશ વર્ષમાં દીર્ઘદષ્ટિ, વ્યાપાર વાણિજ્યની કુનેહને લઈને દક્ષિણ દિશ અને ખામ કરીને મદ્રાસ ઇલાકામાં સાર્થકલના એક મોટા અને સાન વ્યાપારી તરીકે પ્રતિષ્ઠા, પ્રખ્યાતી અને લક્ષ્મી સારી પ્રાપ્ત કરી જૈન કુટુંબમાં જન્મ થવાથી ધાર્મિક સંસ્કાર વારમાં મળ્યા હતા તેથી ઉદારતાવડે અનેક ધાર્મિક અને સામાજિક ખાતાઓમાં સંખાવનો કરવા લાગ્યા દયાળુપણાએ કરી દુખી મનુષ્યો માટે થતા દુરોમાં પણ કાળો આપવા લાગ્યા સ્વભાવે માયાળુ, મિલનમાન, અને સગલ દુદૃશ્યી હોવાથી મદ્રાસની સમાજ અને પ્રજામાં પ્રિયતા મેળવી. યજ્ઞ ભાગે કોઈપણ સંસ્થા કે વ્યક્તિ ભાગ્યેજ તેમની પાતેથી ખાલી હાથે ખાલી જતી. જોડાળો વ્યાપાર હોવા છતાં દેવ, શરૂ, ધર્મની યથારક્તિ ભક્તિ કરવા ચૂકતા નથી.

આવા એક કુશળ વ્યાપારી, શ્રીમત, ધર્મશ્રદ્ધાળુ, પુરુષ આ સમાના માનવતા પેટૂન થયા છે તે આનંદનો વિષય છે તેઓશ્રી દીધાંયુ ધર્મ આર્થિક, આધ્યાત્મિક અને શારીરિક સપત્તિ વિશેષ વિશેષ મેળવે તેવી પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના છે.

श्री आत्मानंद प्रकाश.

... प्रकाशकः—श्री जैन आत्मानंद सभा-भावनगर ...

वीर सं. २४७५.

यैत्र

प्रस्ताव ४६ भुं.

विहम सं. २००५.

:: ता. १ ए. मे १९४८ ::

अंक ८ मे.

। श्रीसुविधिनाथ जिन स्तवन ।

(रागः—सिंहानो कानरो)

पू. आचार्यध्रीमद् विजयलक्ष्मिसूरीभरजी महाराज

धर धर त्वं जिनवरशरणं, धर धर त्वं जिनवरशरणम् ।

तरणं मवान्धेर्बहुसौख्यकरणं ।

पापरजोहरणं शिवशर्मवरणम् ॥ धर धर ॥ १ ॥

जिनवरसदृग् नास्त्यन्यदेवः ।

सुरासुरेश्वरकृतपादसेवः ॥ धर धर ॥ २ ॥

रागद्वेषवशवर्तिनोऽन्ये ।

श्रीजिनचीतरागं मन्ये ॥ धर धर ॥ ३ ॥

रागीरागाद्भवति प्रागः ।

वीतरागतः स्याद्वीतरागः ॥ धर धर ॥ ४ ॥

सुविधिजिनेश्वरचरणाम्भोजे ।

निवसति लब्धिभृद्भो यथान्त्रे ॥ धर धर ॥ ५ ॥

શ્રી વીરજિન જન્મ કથ્યાણકવિંશિકા

યાને

શ્રી મહાવીર જિનસ્તવન.

[સાહેબો મારો ગુનામનો છોડ-એ રાગમાં]

વીરજિનો જન્મ 'કથ્યાણક દિન, ભવિયા ! ભાવથી ઊજવો,
ચર્ધતર શુદ્ધિ તેરસ એ દિન, ભવિયા ! ભાવથી ઊજવો (ટેક)

ક્ષત્રિયકુલ આમ નનરની માહે, સિદ્ધાર્થ રાવના રાજમહેલમાંહે,
જન્મ ત્રિશલોની દૂખેથી થાય...ભવિયા ૦ ૧

ત્રણે જીવનમા પ્રકાશ પ્રસરે, ક્ષણભર નારકીઓ સુખને ધરે,
વળી થાવર પછુ સુખી થાય...ભવિયા ૦ ૨

છાપન કિશુકમરી તીકા આવીને, સૂતિકર્માદિતુ કાર્ય કરીને,
આશીર્વાદ આપી સ્વર્ગે જાય...ભવિયા ૦ ૩

ડાલે સિંહાસન શકેતુ રિયર ત્યા, અવધિજ્ઞાનથી જન્મ જોવે ત્યા,
ઊઠીને સાત આઠ પગલા જાય...ભવિયા ૦ ૪

શકેતવે કરી શકેન્દ્ર સ્તવે, હરિજીગમેથીને આજ્ઞા દેવે;
આજ્ઞા પાલન કરવા સંજ્ઞ થાય...ભવિયા ૦ ૫

સુધૌષા ઘટને વગાડે જોરે, અન્ય વિમાનોમા શબ્દ ઉતારે;
સુધૌષી ઇન્દ્રાદિ સંજ્ઞ થાય...ભવિયા ૦ ૬

જન્મ ઊજવવા મેરુ પર જાવે, પાચ રૂપ કરી શક પ્રભુ લાવે,
જોધને સર્વે દેવાદિ હરખાય...ભવિયા ૦ ૭

ખોળામા લઈ પ્રભુ જોસે શકેન્દ્ર, સામે ઊભા રહે જાડી દેવેન્દ્ર,
સશય શકેના મનમાહી થાય...ભવિયા ૦ ૮

વિભુ એ સંશય શકનો બાણીને, વામ પાદ અંગુઠાથી સ્પર્શે મેરુને;

લક્ષ યોજન મેરુ કંપાય...ભવિયાં ૬

ખળેખળી ભેઠે સાગરો એ સમયે, ધમધમી રહે ધરણી એ સમયે;

ચક્રેન્દ્ર કુપિત, તીહાં અતિ ધાય...ભવિયાં ૧૦

અવધિસાનથી ઇન્દ્રે, જાણ્યું એ, સંશય હરવા ઠહુઈ પ્રભુએ;

માગી માગી વિદ્ય દૂર ધાય...ભવિયાં ૧૧

એક કોટી સાઠ લાખ કળશોથી, બસો પચાશ શુભ અભિષેકથી;

વીરનો જન્મ ઉત્સવ ઉજવાય...ભવિયાં ૧૨

હથાનપતિ શક સ્થાનમાં -એસે, વૃષભનાં રૂપ કરે શક ઉદ્ધાસે;

ચીંગડાથી જળાભિષેક કરાય...ભવિયાં ૧૩

શુભ ગીત-ગાન આદિ કરીને, પ્રભુને માતા પાસે મૂકીને;

નંદી ૧૨ ક્ષીપે દેવો જાય...ભવિયાં ૧૪

અઘાઘ મહોત્સવ કરે ઉમંગથી, ભક્તિનાં ઝરણાં ઝરાવે ભાવથી;

પૂર્ણ થયે દેવલોકે સહુ જાય...ભવિયાં ૧૫

સિદ્ધાર્થ મહારાજ વીર જન્મેયાનો, ઉત્સવ જીજ્ઞે અતિ આનંદનો;

સત્રિયકુટુંબ નગર સોહાય...ભવિયાં ૧૬

એ રીતે વીરનો જન્મ ઉજવાયો, જગમાં તે દિન શુભ મનાયો;

પ્રતિવર્ષે એ તો ઉજવાય...ભવિયાં ૧૭

અરમ તીર્થંકર ધયા તે સ્વામી, ધ્રમણ મહાવીર વર્દમાનસ્વામી;

અર્પવ અહિંસાની મૂર્તિ કહેવાય...ભવિયાં ૧૮

ત્યાગી તપસ્વી ઉપહારી જગના, ભોવે ભાવો સદા લોક અલોકના;

સુદિગ્ધવીમાં વાસ જણાય...ભવિયાં ૧૯

તપગચ્છનાયક નેમિસૂરિના, પદાલંકાર લાવવ્યમૂરિના;

દક્ષ મુશીલ વીરનાં શુભ ગાય...ભવિયાં ૨૦

સ્થિતા:—મુનિમહારાજ થી મુશીલવિજયજી મહારાજ

પરમ ધ્યેય શ્રી નવપદ્મ

લેખક:—પૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયજીભૂસૂરીશ્વરજી મહારાજ

આ સંસારચક્રમાં આત્માતું નિજ સ્વરૂપ, જે સ્વભાવતઃ સંપૂર્ણ છે, તેને પરિણામતઃ સંપૂર્ણ કરવા માટે સંપૂર્ણ થયેલ આત્મસ્વરૂપોતું ધ્યાન કરવું પ્રત્યેક અર્થીજનને આવશ્યક છે. ધ્યાતાને ધ્યેય સ્વરૂપમાં મૂકી દેવા માટે ધ્યાન કેટલું સમર્થ સાધન છે તે લોકમાં ઇયળ જામરના દષ્ટાંતથી પ્રસિદ્ધ છે એ કહેવાની જરૂર નથી કે સૌ પ્રથમ ધ્યેય સુંદર જોઈએ, પછાત ધ્યાતા અને ધ્યાન પણ સુંદર જ જોઈએ. જેવો ધ્યાન, ધ્યાતા, ધ્યેયનો યોગ હોય છે તેવો તેનો ફલપરિણામ હોય છે.

શ્રી સિદ્ધચક્રજી ત્રેષમા એષ્ઠ ધ્યેય સ્વરૂપોનો મૂલ છે, કોઈપણ સુંદર પરિપૂર્ણ ધ્યેય એનાથી પહોર નથી, અને અપરિપૂર્ણને એમા સ્થાન નથી, માટે એતું નામ સિદ્ધચક્ર છે તે યથાર્થ છે. આવા ધ્યેય સ્વરૂપો નવ હોવાથી તે શ્રી નવપદ્મ કહેવાય છે. અન્ય દર્શનો કોઈ સગુણ અથવા ગુણી ઉપાસતાને, તો કોઈ નિર્ગુણ અથવા ગુણ ઉપાસતાને જ કેવળ પકડી બેઠા છે, તે સિદ્ધાંતો એક એક બાળુને જ માનવરૂપ છે, જ્યારે શ્રી જૈન દર્શને શ્રી નવપદ્મમાં ગુણી અને ગુણ ઉભય ઉપાસતાને જતાલીને સિદ્ધાંતો બેય બાળુ આપણી સમક્ષ મૂકી છે. આથી જૈનદર્શન એ જ એતું દર્શન છે કે જે સર્વાંગ સુંદરપણાને ધારણ કરી જગતને મોક્ષનો સાચો રાહ જતાવવાનો મહાન ઉપકાર કરી શકે છે.

આ શ્રી નવપદ્મમાં પ્રથમ પદે અરિહંત,

દ્વિતીય પદે સિદ્ધ, તૃતીય પદે આચાર્ય, ચોથે પદે ઉપાધ્યાય, પાંચમે પદે મુનિ, છઠ્ઠે પદે દર્શન, સાતમે પદે જ્ઞાન, આઠમે પદે ચારિત્ર અને નવમે પદે તપ છે. અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ આ પાંચ ગુણી પદો છે; અને દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ આ ચાર ગુણ પદો છે. આ પદ લક્ષિત, ખાલી વ્યક્તિ દ્વિરાગના કે જડપૂજના દોષને નિવારે છે. જેણે કેવલ વેપપૂજના કે નિરાકાર ગુણપૂજના એકાન્ત વ્યવહાર નિશ્ચયના દુરાગ્રહ ખાડામાં જ પડવું હોય છિન્ન ઉભયને યથાયોગ્ય ન્યાય આપી સિદ્ધિ સૌધના શિખર ઉપર આરૂઢ થવું હોય તેણે આ શ્રી નવપદ્મતું જ સાપેક્ષ ધ્યાન કરવું રહ્યું.

શ્રી નવપદ્મમા અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ આ પાંચ પદો તો પરમેષિવાચક છે. તેમા પ્રથમ બે પદો કેવલતત્ત્વસ્વરૂપી છે, ઉત્તર ત્રણ પદો ગુરૂતત્ત્વ સ્વરૂપી છે. આ સિવાય શેષ ચાર પદો વત્સલસદાવૌ ઘમ્મો સદ્ભક્તે કરીને આત્મસ્વભાવલક્ષક ધર્મતત્ત્વ સ્વરૂપી છે, કે જે રતનત્રયી વાચક છે આમ, શ્રી નવપદ્મ તત્ત્વત્રયી તથા રતનત્રયીમય હોઈ સમગ્ર શ્રી જૈનશાસનનો સાર છે, એમાં તલમાત્ર થંકાને સ્થાન નથી.

શ્રી નવપદ્મનો ક્રમ પણ બુદ્ધ વિચારણીય છે. માર્ગના સ્થાપક તરીકે એવલ ઉપદ્રાંતી શ્રી અરિહંત મહારાજ છે, તે તેમનું પ્રથમ પદ રહેલું સ્થાન જતાવવાને સમર્થ છે. ખીજે પદે

સિદ્ધ ભગવાન સ્વયં અષ્ટકર્મ રહિત થઈને આ જ મોક્ષ માર્ગની સમુચિત આરાધનાના ફલને સાક્ષાત્ જતાવી રહ્યા છે. ત્રીજે પદે આચાર્ય મહારાજશ્રી અરિહંત ભગવાનના પ્રતિ-
નિધિરૂપે ભગવાનના પ્રકાશેલા માર્ગના ચાલન-
પૂર્વક પ્રચાર કરવાનો મુખ્ય શુભ ધરાવે છે. ચતુર્થ
પદે ઉપાધ્યાય મહારાજ વિનય ગ્રહણ કરાવે છે.
સાધક આત્માઓને સાધનામાં સહાય કરવાના
ખાસ શુભથી સાધુસુનિરાજ પાંચમે પદે ગિરા-
જમાન છે. આ ત્રણમાં આચાર્ય ગમ્મળના રાજ
તુલ્ય છે, ઉપાધ્યાય દિવાન સ્વરૂપ છે, સાધુ
સુભંટ તુલ્ય છે. છઠ્ઠે દર્શનપદ આત્માનો તત્ત્વ-
રુચિ શુભ છે, તેના અભાવે જ્ઞાન તે જ્ઞાન
નથી, ચારિત્ર તે ચારિત્ર નથી, તપ તે તપ
પણ નથી, જેથી આત્મશુભોમાં પણ એને
પ્રથમ નંબર મળેલો છે. તેનાથી નિશ્ચય ગદા-
બળ જાય છે. સાતમે પદે જ્ઞાનશુભ પ્રકાશ-
ધર્મી છે. સમ્યગ્ જ્ઞાનનું ફલ ચારિત્ર છે, એટલે
તેનું સ્થાન આઠમું છે. ચારિત્ર શુભથી આત્માને
મલિન કરનારા દોષોનો પ્રતિરોધ કરાય છે.
તપ એ ચારિત્રનો પ્રાણ છે, તેનાથી દોષ
માત્રનો નાશ થાય છે, તે પણ આત્માનો સ્વ-
ભાવ છે, જેથી તે નવમા પદે સ્થાન પામેલ છે.

દશેષ જીવ્યામાં જીવું સંપૂર્ણ હોઈ જોઈએ.
અરિહંતાદિક પદોનું સ્વરૂપ હવે આપણે વિચા-
રીએ. તે વિચારતાં આપણને નિશ્ચિત યાય છે
કે વિશ્વભરમાં તેનાથી અન્ય કોઈ પણ વધારે
હૈય કે સંપૂર્ણ છે જ નહિ.

ભાવ દયાની પરકાષ્ટાને પામેલી 'સનિ-
ભવ કરું શાસનરસી' આ પુણ્ય ભાવતાને સેવી
તેની સફલ. બનાવવા માટે પૂર્ણ આત્મવીર્ય
ફારવી જેઓએ 'વીર્ય'કર' નામકર્મ જેવી
પ્રકૃષ્ટ પુણ્ય પ્રકૃતિ ઉપાર્જન કરી છે, તથા તેના
બંધે જેઓ નિયમા રાજકુલમાં જન્મી ચારિત્ર
ગ્રહણ કરી ઘાતિ કર્મોને ખપાવી સર્વ સર્વ-

દર્શી થઈ સર્વાતિશયસંપન્નપણે દેવદૂત સમવ-
સરણમાં ગિરાજ વીર્ય કરનામકર્મના ઉદયે
કરી યથાર્થ દેશના આખી મોક્ષમાર્ગનો પ્રકાશ
કરે છે અને તેમ કરીને જેઓથી ચતુર્વિધ
સંધની યાને શ્રી ધર્મવીર્યની સ્થાપના કરે છે
તે અરિહંત વીતરાગ પરમાત્મા કહેવાય છે. એ
કહેવાની જરૂર નથી કે-આ પરમાત્માઓ સ્વ-
ભાવથી જ પરોપકારિતાના જ એક વ્યક્તિનાદિરૂપ
શુભોને ધારણ કરનારા હોવાથી સર્વ લોકમાં
ઉત્તમ તરીકે માત્ર તેઓ જ ગણાય છે. ૧

સુદગલરમણતારૂપ બહિરાત્મભાવનો ત્યાગ
કરી સ્વભાવ રમણતારૂપ અંતરાત્મભાવને બાહ્ય
સકલ કર્મ રહિત પરમાત્મ સ્વરૂપને વરલા
સિદ્ધ ભગવંતો કહેવાય છે. જિન, અગ્નિનાદિ
કાર્યપણુ લેશે સિદ્ધ થનારા અષ્ટ કર્મોનો હાય
કરી જન્માદિ કલેશ રહિત આશય રિયતિ યુક્ત
સદાનન્દી શ્રી સિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત કરી શકે છે,
તેની મનાઈ નથી, કિન્તુ તે સર્વ શ્રી જિનમાર્ગને
ફરારીને જ સિદ્ધિપદને વરે છે, એ હકીકત
કાર્યનાથી ઈનકાર કરાય તેવી નથી. સિદ્ધ થવું
એટલે નથી તો અભાવરૂપ થવું કિંવા નથી તો
જડ પાપાણુદરૂપ થવું, પરંતુ કર્મ વિકારથી
યુક્ત બની અનન્ત જ્ઞાનાદિ શુભમય આત્માનું
સકળ આનંદી અમૂર્ત સ્વરૂપ પ્રકટ કરવું તે છે. ૨

કાર્ય સહય કારણભાવે કરી વીતરાગ થવા
માટે ભવથી વેરાગ્ય પામી જેઓ બાહ્ય કુદુંબ,
કંચન, કામિની આદિ સંગમાત્રનો ત્યાગ કરે
છે અને ઉત્તમ શુરુકુલવાસ સેવી સુનિભવન
ઉજ્જવલ બનાવી વિનય આચાર સુત સંપત્ત
આદિ વિશેષ યોગ્યતાઓ પામી જૈન શાસનમાં
સૂર્યસમાન સૂરિપદને વિધિપૂર્વક પ્રાપ્ત કરવા
શામ્યશાલી બને છે તથા તે પામીને જેઓ જૈન
શાસનને દિવાલે છે-પ્રભાવતા કરે છે તેઓ
આચાર્ય કહેવાય છે. આવા ઉત્તમ પુરુષો પ્રભુ
શાસનના નેતા હોય છે, ધર્મના ધારી હોય

છે, તેમની જવાબદારીઓ મહાન હોય છે. ૩

ઉપાધ્યાયો પણ એ જ રીતે સંસાર ત્યાગી હોઈ ગમ્મકની સર્વ ચિંતા કરવાના અને શિષ્યો-ને વિનય, સૂત્ર આદિ અહુષ્ય કરાવવાદિકના વિશેષ શુભોના બળે જૈન શાસનમાં આચાર્ય-શ્રી બીજે નંબરે ઉપાધ્યાય જેવું ગૌરવવંતું પદ ધારણ કરનારા ઉપાધ્યાય, પાઠક અથવા વાચકવર્ગે કહેવાય છે. ૪

આચાર્ય ઉપાધ્યાયની નિશાગાં જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્યથી ચારિત્ર અહુષ્ય કરી જ્ઞાનાદિ રત્ન-ત્રયીનું સમ્યક્પણે સ્વયં પાલન કરનારા અને પાલન કરવાના અભિલાષી આત્માઓને સહા ચક્ર યનારા ક્ષમા શાત્યાદિ શુભગુણવિભૂષિત મુનિમતાગ્ને કહેવાય છે. ૫

દર્શન મોહનીયાદિ કર્મોના ઉપશમ, ક્ષયો-પશમ આદિ યતાં તત્ત્વરૂપિ શ્રદ્ધાશુભ પ્રગ-ટવારૂપ આત્મખરિજ્ઞાન નિસર્ગોદિ અનેક લેદથી દર્શન નામે કહેવાય છે. ૬

જ્ઞાનાવરણીય કર્મોના ક્ષયોપશમાદિ ભાવે જીવ, અજીવો પદાર્થોની યથાવસ્થિત ભાવુ-કારી વિરતિ શુભને લાવનારી જે આત્માને ખરિજીમે છે તે શ્રી મતિજ્ઞાનાદિ લેદથી જ્ઞાન શુભ કહેવાય છે. ૭

ચારિત્ર મોહનીય કર્મોના ક્ષયોપશમાદિ બળે પરિણમતો, આશ્રવ દોષ નિવારક અને સંવર શુભાધાયક સમ્યક્ દર્શન જ્ઞાનમૂલક સામાયિકાદિ લેદ શુક્ત આત્માનો ચારિત્ર શુભ હોય છે. ૮

વીર્યાન્તરાયાદિ કર્મોના ક્ષયોપશમાદિ યતાં અનાહારી સ્વભાવને સ્થાપન કરનાર આહાર-વાદિ મૂર્છાના ત્યાગરૂપ શુભને અનશનાદિ બાહ્યાભ્યંતર તપ કહેવાય છે. ૯

અવયાસી સાધકને બરાબર માફક આવી જાય તેવી આ શ્રી નવપદ આરાધનની વિધિ

છે. પ્રતિવર્ષે ચૈત્ર તથા આશ્વિન માસમાં ઓળી-ના નવ દિવસો આવે છે તેના પ્રતિદિવસે આયજિલ્લને તપ કરી અરિહંતાદિ પદોત્તું ધ્યાન કરવું. .યદપિ આ 'ધ્યેય પદોના શુભ-પર્યાયોના પાર પમાય તેમ નથી તથાપિ સાધક શુભવાઈ ન જાય તે માટે પ્રથમ દિવસે અરિહંતાના અષ્ટ મહાપ્રતિહાર્યોદિક શુભો લક્ષમાં લઈ સ્વેતવર્ણે ધ્યાન ઉપાસના કરવી, બીજે દિવસે સિદ્ધતા અનંત જ્ઞાનાદિ અષ્ટ શુભો લક્ષમાં લઈ રક્ત વર્ણે ધ્યાન ઉપાસના કરવી, ત્રીજે દિવસે આચાર્યના પાચ ઇન્દ્રિય સંવરાદિ તથા પ્રતિરૂપાદિ અનેક પ્રકારે યતા છત્રીસ શુભો લક્ષમાં લઈ પોજા વર્ણે ધ્યાન ઉપાસના કરવી ચોથે દિવસે ઉપાધ્યાયના અગીયાર અંગ તથા ચૌદ પૂર્વના સ્વાધ્યાયાદિ પચીસ શુભોના લક્ષ્યે કરી નીલ વર્ણે ધ્યાન ઉપાસના કરવી પાંચમે દિવસે સાધુના છ પ્રત તથા યદ્રૂપાય સંયમાદિ સત્તાવીસ શુભો લક્ષમાં રાખી સ્થાપ વર્ણે ધ્યાન ઉપાસના કરવી. છઠ્ઠે દિવસે દર્શનના ચાર સદ્ગુણાદિ સદસક પ્રકારો લક્ષમાં રાખી સ્વેતવર્ણે ધ્યાન ઉપા-સનાદિ કરવી. સાતમે દિવસે જ્ઞાનના અપ-ગ્રહોદિ એકાવન લેદોને અનુસરી સ્વેતવર્ણે ધ્યાન ઉપાસના કરવી આઠમે દિવસે ચારિત્રના મૂલશુભ ઉત્તરશુભરૂપ ચરણસિત્તરી આદિ સિત્તર પ્રકારોને અનુલક્ષી સ્વેતવર્ણે ધ્યાન ઉપાસના કરવી. નવમે દિવસે તપના યાવત્ક્રિય તથા ઇતર અનશનાદિ બાહ્યાભ્યંતર પચાસ લેદો લક્ષમાં લઈ સ્વેતવર્ણે ધ્યાન ઉપાસના કરવી. ધ્યાન એટલે પ્રહાર્યર્થપૂર્વક તે તે પદોના કાઉસંગ અને ૨૦૦૦ જાપ કરવા તથા ઉપાસના એટલે તેની સ્નાત્રપૂજન, ભક્તિ, સાધિયા, ખમો-સમજી, પ્રતિલેખન, દેવવંદન, પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયા કરવી

આમા પ્રતિનિયત વર્ણો ગંતાવવામાં આવ્યા

તે પણ સહેતુક છે, ધ્યાન ચિંતની સ્થિતતા અથવા તદ્દન એકાગ્રતારૂપ છે. તેનો પૂર્વ આપાર ધારણ છે. ધારણ શબ્દમાં જે સાધક પાવરધો યની જાય તો તેને ધ્યાનમાં પાવરધા યતાં જરાય હરકત આવતી નથી. આવી ધારણ નિયતવણી વિનાં શક્ય નથી. નિયતવણી નિયત તત્ત્વોનાં પ્રતીકો છે. આતું ક્ષિત એ છે કે- તે તે વર્ણોને અવલંબી તે તે ધ્યેય, પદાર્થમાં તે તે તત્ત્વનાં પ્રધાન શુષ્કની ધ્યાતાએ આત્મ-લેહે ધારણ કરવી જોઈએ.

જલતરવના પ્રતીક રૂપે અરિહંત પદનો સ્વેતવર્ણ છે. તેનો પ્રધાન શુભ નિર્મલતાનો છે. સિદ્ધપદનો રક્તવર્ણ અસિતરવના પ્રતીક રૂપે છે. તેનો પ્રધાનશુભ દાહકતા યાને જલાવનાનો છે. પૃથ્વીતત્ત્વના પ્રતીકરૂપે આચાર્ય પદનો પીત-ધીલો વર્ણ છે, જેનો પ્રધાન શુભ કાર્ત્ત્વ યાને આધારતાનો છે. આકાશ તત્ત્વના પ્રતીકરૂપે નીલવર્ણ ઉપાધ્યાય પદનો છે, જેનો મુખ્ય શુભ વિશાલતા-અવગ્રાહકતાનો છે. વાયુતરવના પ્રતીકરૂપે શ્યામવર્ણ સાધુપદનો છે, જેનો પ્રધાનશુભ અપ્રતિબદ્ધતાનો છે. દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ પદો આત્મશુભો હોઈ નિર્મ-લતાકારક જલતરવના પ્રતીકરૂપે સ્વેતવર્ણ જ શ્રી સિદ્ધચક્ર યંત્રમાં સ્થાપન કરેલાં આપણે જોઈ શકીએ છીએ.

અરિહંત પદનું ધ્યાન કરતાં સાધકે તે પદ નિર્મલતાને જાણે જલવત્ નિર્મલ કરી રહેલ હોય તેમ ધારણ કરવી. સિદ્ધિપદનું ધ્યાન કરતાં સાધકે નિઃ કર્મોને અગ્રિય જલાવી રહેલ હોવાની ધારણ કરવી. સૂરિપદના ધ્યાનમાં પૃથ્વીવત્ ક્ષીણિષ્ઠ સ્પર્શો પ્રત્યે સમભાવમાં સ્થિર નિર્મલતાનો શુભભાવનતા ધારણ વાચક પદના ધ્યાનમાં આકાશવત્ નિઃકની વિશદ અવગ્રાહકતા ધારણ. સાધુપદના ધ્યાનમાં સાધકે

વાયુવત્ નિર્મલતાની અપ્રતિબદ્ધતા-મુક્તતાની ધારણ કરવી દર્શનાદિ પદોનું ધ્યાન કરતાં પણ ધ્યાનકર્તાએ નિર્મલતાની નિર્મલતાની ધારણ કરવી પ્રાપ્ત થાય છે.

આ શ્રી નવપદનું ધ્યાન એટલે આત્માનું જ ધ્યાન છે કેમકે અરિહંત આત્મા છે, સિદ્ધ આત્મા છે, આચાર્ય આત્મા છે, ઉપાધ્યાય આત્મા છે, સાધુ આત્મા છે, દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર-તપ એ ચાર પણ આત્માના સ્વભાવશ્રૂત શુભો હોઈ આત્મા જ છે. અરિહંતાદિ ચાતાપના આત્માનું ધ્યાન કરતો આત્મા ધ્યાનન દૃષ્ટરૂપે પરમપદને પ્રાપ્ત કરનારો બને છે એક, એક પદનું ધ્યાન કરીને પણ અનન્ત આત્માઓ પરમપદને-મોક્ષને વર્ષા છે. અને પરમપદને જેઓ વર્ષા છે, વરે છે તથા વરશે તે કાં તો અરિહંત યજ્ઞને, કા તો પંદર લેહે સિદ્ધ યજ્ઞને, કાં તો આચાર્ય યજ્ઞને, ઉપાધ્યાય યજ્ઞને કે સાધુ યજ્ઞને જ વર્ષા છે, વરે છે, વરશે પરંતુ અન્યથા તો નહિ જ. જે તમારે પણ તે પદ વરવાની અભિલાષા હોય તો તમે પણ અરિ-હંતાદિ પદોનું એવું જ સક્રિય ધ્યાન કરો.

“અરિહંત યથા અરિહંત જન્યું, અશરીરી (સિદ્ધ) યથા અશરીરી જન્યું, આચાર્ય યથા આચાર્ય જન્યું, ઉપાધ્યાય યથા ઉપાધ્યાય જન્યું, મુનિરાજ યથા મુનિરાજ જન્યું.” એમ કહેતા માર્ગથી કદયાણુ થાય છે એમ નહિ, પરંતુ જે પ્રકારની ઉપાસના કરી નિર્મલતાને તત્ત્વધ્યાને રૂઢ કરવા તત્પર યતું જોઈએ, અને તે માટે સંસારભરની મોહ-મૂર્છાઓ-વાસનાઓ અને લાલસાઓને દૂરથી દેવી જોઈએ.

‘અરિહંતનું ધ્યાન કરતો હું અરિહંત છું, સિદ્ધનું ધ્યાન કરતો સિદ્ધ છું,’ એમ ‘હું આચાર્ય છું, હું ઉપાધ્યાય છું, હું સાધુ છું, હું દર્શન છું, જ્ઞાન છું, ચારિત્ર છું, તપ

હું,' આ ચિંતવણા પોતાના જીવનને પવિત્ર-
તાથી ભરી દેવા માટે તથા જન્મવાળદારીભર્યા
યોગ્ય ગુણમાં નિઃસ્વાત્માને લાવવા માટે બહુ જ
ઉપયોગી છે. તે સાધકે મૂળ ખ્યાલભરી રીતે
કરવી જોઈએ.

આ ધ્યાન સાધકે આ લોક, પરલોક સમગ્ર
દૃષ્ટિએ અચિંત્ય ક્ષણ આપનાર છે એ નિઃસંદેહ
છે. તે માટે શ્રીપાલ મયણામુંદરીનાં દ્વાંત
મોલુદ છે, છતાં આનાથી અમેને પૈસા મળે,
શ્રીપુત્રાદિ મળે, રોગ નાથ, જય મળે વિગેરે
કામનાઓ કરવી, તે નરી અજ્ઞાનતા છે, આત્માને
મસ્તિ કરનારી છે. તે કોઈપણ મુમુક્ષુ વિવેકી
આરાધકે કરવી ન જોઈએ.

હવે સુરતરુ સમ સકલ સંકટ ચૂરક મન-
વંછિતપૂરક સકલ સિદ્ધિદાયક મહામંગલિક શ્રી
નવપદજીનું ધ્યાન કરનાર ધ્યાતા કેવી લાવકાત-
વાળો હોવો જોઈએ તે વિચારીએ—૧ પૂર્ણ
શ્રદ્ધાવાન હોવો જોઈએ, ૨ ભક્તિમાન હોવો
જોઈએ, ૩ શાન્ત ક્ષમાશાલી કપાયોપશમવાળો
હોવો જોઈએ, ૪ દાન-દાનદ્રોષો અને મનને
કાળૂમા રાખનાર હોવો જોઈએ, ૫ પરોપકારી
અને સૌનું ભલું ચાહનારો હોવો જોઈએ, ૬
પાપભીરુ નિઃસ્પૃહ-મેલી કામનાઓથી વર્જિત
હોવો જોઈએ.

ઉત્તમ આરાધકની આરાધના ઉત્તમ ક્ષણે
જ આપનારી અને તે હીરા જેવી હરીફત છે.

શ્રી નવપદજીનું ધ્યાન કરનાર કદી અશુભ
દુર્ભાગ લાગેને પામતો નથી, કોઈ દુર્ભન એનું
ભૂંડું કરી શકતો નથી, કોઈ ભૂત પ્રેત એંતર
એને છળી શકતા નથી. એનું જ્યાં જાય ત્યાં
ભલું થાય છે, એનાં પાપ ધોવાય છે, પુણ્ય
વધે છે, યાવત સર્વ કર્મ નિર્જરીને તે સિદ્ધિ
પદને વરે છે. આવો સાધક દુઃખમાં રોતો
નથી અને મુખમાં રાચતો નથી. શુભાશુભ
કર્મોની લીલા સમજીને તે મહાતુભાવ નથી
કોઈ ઉપર નાગ કરતો કે નથી કોઈ ઉપર દેવ
કરતો. આવી પાપભીરુ કલ્યાણકામી ભદ્રમૂર્તિ-
ઓ જ વિશ્વનાં ઉત્તમ રત્નો છે. તેઓ જ
સંજનંતાના પૂર્ણવતારરૂપ હોય છે. આ શ્રી
નવપદજીનું આરાધન કરનાર, તેની આરાધના,
ઉપાસના, ધ્યાન અમુક દિવસ પૂરતું જ ન સમજે
કિન્તુ તેને હંમેશા જીવનના આસાધાસમાં
વણી લે, એટલે સુધી કે તેના લોહીનાં એકેએક
બુંદ પણ શ્રી નવપદજીની શુદ્ધ ભાવનામય બની
જાય. આ માટે પ્રત્યેક શ્રી પુરૂષે મયણા શ્રીપાલ-
ને પોતાના જીવનમાં સંપૂર્ણ ઉતારી દેવા રહ્યા.

પ્રાન્ટે, આ વાંચી સાંભળી ચૌ કોઈ શ્રી
નવપદજીની કલ્યાણકારિણી પુણ્ય આરાધના
કરવા ખચિત પ્રેરાયે જ એવી શુભેચ્છા રાખીને
હું અત્રે વિરમીય. આ નંદર જગતમાં જો કોઈ
ઉપાસ્ય હોય, સેવ્ય હોય, આરાધ્ય હોય, ધ્યાન
કરવા યોગ્ય હોય તો તે એક શ્રી નવપદજી છે.

ઓલો શ્રી સિદ્ધચક્ર મહારાજકી જય.

श्री आत्मारामजी की जन्म जयन्ति पर

श्री जुगराज राठौड़ 'साहित्यरत्न'—सादरी

मैं कवि नहीं, लेखक भी नहीं, नहीं कलाकार हूँ कहलाता ।
फिर भी आत्म के बारे में कुछ कहने का है जी चाहता ॥
अठारह सौ चौराशु में एक 'सितारा' था चमका ।
दूर दूर के देशों में जिसने 'बजवाया' था ढंका ॥
गूँज उठा था कोना कोना उसके जय जय नादों से ।
प्रतिद्वन्दी उससे भय खाते, भगते थे श्वानों से ॥
उसी, संपत्ती, तपस्वी, धानी, शास्त्रों के भण्डार ।
के चरणों में कविता का यह मेरा छोटा सा उपहार ॥
नहीं भाव है, नहीं कल्पना, शब्दों का भी जाल नहीं है ।
टूटी-फूटी-भाषा जिम में आल नहीं पंपाल, नहीं ॥
श्रद्धा के दो फूल यहाँ मैं अर्पित करने आया हूँ ।
तेरे जीवन सरने से दो बूँद पिलाने आया हूँ ॥

(२)

डाकू के घर में जन्म लिया पर डाकू के भी डाकू थे ।
पापी, भ्रष्ट और चोरों के सचमुच ही तुम बाकू थे ॥
गणेशचन्द्र के प्यारे पुत्रज रूपादेवी के बाले ।
मचपन् में ही छोड़ सिधारे तुम को अपने ये लाले ॥

जोधामल ने पाला पोषा 'प्यार किया दुलार किया ।
अपने पुत्रों की गिनति में आत्म का भी नाम लिया ॥

जब यौवन का तार चढ़ा शादी की चाते चलवाई ।
तब तक तो श्री आत्म गुरु ने डंडा झोली अपनाई ॥

बंधु रोते रोते ही रहे, माता कहती अब बस करो ।
पर मन कहता तुम बड़े चलो अपने पथ से टसमस न टरो ॥

वे बढ़ते ही चले, न उमने कभी न अपनी हिम्मत हारी ।
जैन धर्म का परवाना था महावीर का अटल पूजारी ॥

फिर करके पीछे नहीं देखा, शास्त्रों का था मनन किया ।
और सातवें दिन से ही तो अपना भाषण शुरु किया ॥

ज्यों ज्यों समज बढ़ी त्यों कहता मन्दिर क्या ? यह प्रतिमा क्या ?
कर में मुँहपति रखने का शास्त्रों का अधिकार है क्या ?

समाधान होता ही जाता तब उसको विश्वास हुआ ।
संवेगी दीक्षा ग्रहण कर घूटेराय का शिष्य हुआ ॥

ऐसा चमका कि विदेश तक उसने अपनी धूम मचाई ।
सर्व-धर्म-सम्मेलन से आत्म के नाम भी चिढ़ी आई ॥

फिर तो जोर और शोरों से उसने अपना वंश फैलाया ।
बल्लभ, लब्धि, राम सभी ये उसी आत्मा की माया ॥

✓ क्या कहूँ कथा तो लम्बी है फिर और कभी सुनवाऊँगा ।
अतएव अभी तो 'आत्म की जय' कहकर चूप रह जाऊँगा ॥

ચાલુ ચીલામાંથી બહાર જવું-મુશ્કેલ પણ લાભકારક છે.

નં. ૧૨. મહાપુરુષનું આ લખ્ય "વાક્ય ખૂબ વિચારણા માંગે છે પ્રથમ part સમજતો અર્થ વિચારીએ એ શબ્દનો કાલ્પના એવડો અર્થ આપ્યો છે. (૧) ધરેકમાં કાપો, ચીલામાં તરેડ-આ એક અર્થ છે. (૨) વિષયેચ્છા, મદ, સયોગ જનાવરો અમુક સમયે સયોગ કરે છે નેની હઠ્ઠા આ બંને અર્થમાં એ શબ્દ ખૂબ સમજવા જેવો છે અને તેનો બાવ ધર્મદષ્ટિએ નિચારવા યોગ્ય છે

સામાન્ય રીતે મનુષ્ય વિષયને તાણે થઇ જાય છે, હિંદિયાના ભોગમાં કુખી જાય છે અને એની તુષિમાં મનખા દેહની સફળતા માને છે અમુક સમયે જનસંસ્કારને પણ વિષયેચ્છા ખૂબ થાય છે અને તેનાથી અજાણ રહેલુ એ જનાવર માટે જેમ થઇ મુશ્કેલ છે તેમ મનુષ્યને પણ વિષયેચ્છા ઉપર સયમ રાખવો ધણી મુશ્કેલ છે આ વાત પાંચે હિંદિયાના વિષયોને લાગુ પડે છે, પણ સભોગ સયોગને-સ્પર્શોન્દ્રિયને ખામ લાગુ પડે છે આ ચાલુ સયોગો પર સયમ મેળવવો એ આકરી બાજત છે, મુશ્કેલ લાગે તેવી હકીકત છે, પણ તે ચાલુ જ્યારે હાર્દમાંથી બહાર નીકળી જવું એ આત્મવિકાસની નજરે ખૂબ હિતકારક છે. આત્મવિકાસ સાધવાની ધમ્માવાળા ધર્મપ્રિય મનુષ્યે આ દુ-વરી સભોગની ધટનાથી દૂર રહેવું એ આકરી બાજત છે, પણ અતે ચેતનના વિકાસને અંગે ખૂબ લાભકારક છે. વિકાસના પંચે પદવાને ઉત્સુકતા ધરાવનાર પ્રાયશઃ દષ્ટિએ સયમ કેળવે એ ધમ્મજીવ છે, ચેતની સ્વ-આત સુચવનાર વિકાસ માર્ગના પધીતે પહેલી જરૂરીઆત સુચવનાર આ સૂત્ર છે અને એનો લાવાર્થ સમજનામાં અને એને અનુસરવામાં શુભ સર-આવડું રચાય છે.

તો આ લાન ખૂબ રસપ્રદ બને છે. સાધારણ રીતે ધર્મપ્રિય મનુષ્યોમાં ચાલુ ચીલો બહુ અગત્યનો માર્ગ ગણાય છે એને નદાવાના, ખાવાના, પહેરવાના, બોલવાના નિષેધો બાંધેલા હોય છે એ વસ્તુ વપરાશની પણ સખ્યા અને તેનો તોલ માપ મુકરર કરે છે અને ચાલુ નિયમોને અનુસરવામાં પોતાની ફરજ માને છે ધણીખરા પ્રાણીઓ સ્વતંત્ર વિચારણા કરી શકતા પણ નથી અને કરવા જાય તો અપુરેક, જોડાણ કે મનનાં મનામજામાં વિવરા બની જાય છે એવા મનુષ્ય માટે ચાલુ ચીલે આજ્ઞા કરવું એ લાભપ્રદ છે, એ માર્ગે આચરવા જાય-તો અતો ભટ્ટ તતો બટ થઇ જાય છે અને હુદિગજનો ઉપયોગ છૂટછાટ કે અપવાદેવનને અંગે જ કરવા લાગી જાય છે એમને માટે તો ચાલુ ચીલો બહુ લાભકારક છે, એને સ્થિર રાખનાર ઉપકારક તરવ છે અને પશ્ચિમને એનો વિકાસ એ રીતે જ સધાય છે પણ અંતર વિકાસમાં ખૂબ આગળ વધેના અને પોતાને સ્વયં નિર્ભય સામે માર્ગે કરી શકે તેવા આત્મજીવી ને કદાચ ચિંત્તામાંથી ચાતરે તો તેમાં તેમનું દિત છે અસાધારણ યોગ્યગણના જીવનના રસ માથે સયમને લઈ દેનારા અને મન પર અસાધારણ કાબૂ ધરાવનાર ચાલુ પ્રવાહીથી આશ્ચર્યગમ થાય, જગતમાં રહે કે મહાન પડિમા વડે તો તેમને ધણી લાભ થાય છે. ચાલુ દુનિયા માટે તો ચીલાનો માર્ગ જ સારો છે ધણી અનુભવથી દોગમયો છે અને તેનું અનુસરણ લાભકારક છે પણ અસાધારણ વિશ્વૃત વિશિષ્ટ માર્ગે વિકાસની નજરે સચરે તો તેને પોતાને જરૂર લાભ થાય સમાજ સ્વાસ્થ્ય જગડે નહિ, મૂળ માર્ગને હાનિ ન પહોંચે તે રીતે તે પોતાની આત્મસાધના કરે તો વૈવશિક રીતે તે લાભ મેળવે આમ જનતા માટે તો ચીલો જ સારો છે

(૬૪)

અમતખામણા Forgive-forget.

અમણું અને અમાવણું-મુશ્કેલ છે, પણ હિતકારક છે.

નં. ૧૩. ચાલતા કાંઈએ આજ દીધી, દલકો શબ્દ વાપર્યો કે માયા પર પાણી નાખ્યું. આપણો મિત્રજી જશે નાખનાર કે બોલનાર બળચડ છે તે જોયા કે તપાસવા રિના મુખમાંથી દલકો શબ્દ કે આજ નીકળી જશે! ધનનો નાશ થાય, વેપારમાં નુકસાન જાય કે પાસા બેસતા પડે ત્યારે પોતાની બિનઆવડત, ધૂષ્ટતા કે અજુતરીની ક્ષુદ્રતાનો વિચાર ન કરતા સામાને જવાબદાર કે જોખમદાર અણી અને તેણું એલોફેલ બોલી જવાય છે અને કંઈક વાર તો પાડાને વાંકે પખાલીને ડામ દેવા ભેટવી હરે પણ માણસ આપો જાય છે.

પણ દેવી પ્રકૃતિવાળો મનુષ્ય તે વખતે શાંતિ રાખે, મન પર કાબૂ રાખે, વચન પર સંયમ રાખે, સામાની દીનતા કે પોતાની અદ્યપતા વિચારી મળ-અવો મળી જાય, સામાનો પ્રત્યક્ષ વાંકે દોષ તો પણ તેની તરફ દયાની દિષ્ટ ફેરવે અને સમતા રાખે, અને તેવા અપમાનને પણ ખમી જાય તે ભારે ખેલદિલી, ખૂબ વિચારઉદ્ધરતા અને વિશિષ્ટ સૌજન્ય દાખવે છે. જેને અન્યની લાગણીનો ખ્યાલ દોષ તે તો ખૂબ શાંતિ રાખે છે, સામાને એમ યા મટે કરેણું પડ્યું! તેની બેદરકારી કે ધૂષ્ટતા હતી તે વિચારે અને અપમાનને કે અગવડને ખમી જાય. એવી ખેલદિલી કે વિશાળતા બહુ ઉમદા ખવાસ બતાવે છે, જાત પરનો ભાર કાબૂ બતાવે છે અને પોતાની જાતને વિરમરેણુ કરી દેવાની દૈવી સપત્તિ એણે દરતમત કરી છે એમ દેખાડી આપે છે.

અને પોતાથી એક નાનો સરખો ગુન્હો કે નાનકડી બૂલ થઈ જાય કે એને ક્ષમા માંગવામાં સંકાય ન થાય, સામા ક્ષમા થાયે તો તેના સ્વીકાર કરવામાં સંકાય ન થાય અને અપમાની અને અમાવવાની ધડ એસી જાય તેના દિલમાં સાચો ધર્મ વરશે.

એમ નજીવું. એ જાણે છે કે પ્રત્યેક પ્રાણી કર્મને વધ છે, દરેક સંસારી કર્મ આગળ લાચાર છે અને સર્વ પ્રાણી રચનારને પરવડ છે. એવા પ્રસંગે એ પોતાનું અપમાન ધ્યાન પર પાડે ન લે, એ પોતાના નુકસાનના આકાશ પણ ન મૂકે, પણ સમતા રાખી શાંતિનો પ્રચાર કરે, ઉરકેરાપલા વાતાવરણને ઠંડું પાડે અને પોતાનાં મનમાંથી અગવડ કે અપમાનની વાતને દૂર કરે.

એને ક્ષમા માગવામાં કે બૂલનો સ્વીકાર કરવામાં સંકાય ન થાય, સામાનો ખુલાસો એ મુક્ત અને સ્વીકારે અને આ રીતે અમવા અને અમાવવા દેવી ધારણે પોતાનું કામ આમળ ધખાવે જાય. એને ધર્મપ્રિયતા અને કર્મનું સામાન્ય યુ છે તેના પાક શીખળ્યા જ કરે અને અપમાનમાં મદત છે એ બતાવી આપે, અને પ્રસંગે અમાવવાનું કારણ આવી પડે તો પોતાનું સ્થાન કે ગૌરવનો જરા પણ ખપાલ કર્યા વગર એ ખૂંટી પડે અને વાતને વીસરી જાય. આ અમવા અને અમાવવાની રીતે ભારે આશ્ચર્યક છે, ખૂબ મોરવવાળી છે અને માણસને દેવ બનાવે દેવી જાય છે. પણ એટલી સરજતા, નિર્મળતા અને વિચારરવજીવતા આવરી મુશ્કેલ છે, દુનિયાના ચાલુ વ્યવહારમાં રચેલાયેલા કે વધીયની સલાહ પ્રમાણે વ્યવહાર કરનારા તો જરા સરખા માનખંડને પણ ખમે નહિ, અપમાની સલાહ મેળવી પણ રહે નહિ અને કાઈ એવી સલાહ આપે તો એ ભાઈની નિર્મા-સ્થર્મા તજીના થાય. ચાલુ સપાટીની ઉપર આવનાર, મન પર કાબૂ કાબૂ ધરાવનાર, આગળ પાછળનો લાંબી નજરે લાગખ્યાલ કરી શકનાર અને જીવનની ક્ષુદ્રતા, અદ્યપતા અને પોતાના સ્થાનની સાચી હિમત કરનાર મહાસરવજીવ સાચો ધર્મપ્રિય જીવ અમવા અમાવવાની મદત સમજે અને જીવી જાણે. મૌકિક.

“ સુવાક્યામૃતો ”

સંયોજક:-વ્યા. કા. તીર્થ મુનિ પૂર્ણાનન્દવિજય (કુમારમ્ભજ.)

ઝોડકાર જેમ ખાધેલા આહારને ખતાવે છે, તેમ ભાષા બોલનારના ચારિત્રને ખતાવે છે.

કોયલ જેવો રવર હોય અને ચારિત્રવાન પણ હોય તો મનુષ્ય મનુષ્ય નથી પણ દેવ છે.

જોવાયેલી વસ્તુ ઉપર જો શોક વ્યાપી જાય તો સમજવું કે તે હજી કાચો કૌન છે.

ગોટાળો કરનાર માણસ ભલે પોતાને ચતુર માને. વસ્તુતા તે પોતાના આત્માને જ ગોટાળામાં નાખે છે. ૧

ઘોડાને વશમાં રાખનારની પ્રશંસા આ લોકમાં જ થાય જ્યારે કપાયડૂંથી ઘોડાને વશમાં રાખનાર દેવલોકમાં પણ પ્રશંસાય છે.

ચોર સાચો તે જ છે કે જે દુકાન ઉપર બેસી ભણેલાની આંખમાં પણ ધૂળ નાખે.

હોકરીનો પણ સહવાસ સ્વપ્નમાંજે શંયળને તોડાવી દે છે.

જોતા ઝેર છે. (અર્થાત જ્યાં નજર નાખે ત્યાં વિષમય વાતાવરણ જ દેખાય છે.)

જોવાં ખાનાર વ્યક્તિની જેમ માણસ કમાય કે થોડું અને ખોઈ નાખે છે ઘણું.

ટોટલ લગાવીને જુઓ ૨૪ કલાકમાં પાપ પારે જાંધાય છે કે પુણ્ય ?

હોકર ખાવા છતાં પણ જે માણસ માણસ જાને તે પશુ જ છે.

હોશીમા અને હોકરી આ બે શબ્દો અનુપ્રાસથી અમૃત અને ઝેર ઉત્પન્ન કરે છે.

હોંઠા જેમ મસાલા વગરનાં હોઈને પણ

ગમતાં નથી તેમ રૂપાળો માનવી શુભરૂપી મસાલા વગરનો હોય તો તે પણ કોઈને ગમતો નથી.

તોતાની જેમ શ્રમીને ગોખવા માત્રથી કત્યાણ નથી, પણ એક જ આર્ષવાક્ય જો જીવનમાં બિતરી જાય તો કત્યાણ ચોક્કસ છે.

ધોધા જેવા શ્રમીમાંથી પણ વિવેકવાન પુરુષ સાર કાઢી શકે છે.

દોસ્તોની સાથે રહેવામાં ક્વચિત દોષથી ઘેરાઈ જવાય છે જ્યારે શત્રુઓની સાથે રહેવામાં બહુ જ સાવધાનીથી રહેવું પડે છે.

ધોધમાર વ્યાખ્યાનો સાંભળ્યા છતાં જીવનમાં દયા અને સ્વામીભક્તિ ન આવી તો આચાર્યોની પૂજા રૂપાનાણાથી કરવામાં પણ શું ?

નોકરી જો વફાદારીથી કરાય તો નોકર જેટલો ચયસ્વી જાને છે તેટલો માલિક પણ નથી જાનતો.

વોથીમાં લખેલો પણ મહાવીર શબ્દ જો લખ્યને આનન્દ ન આપે તો તે લખ્ય શાનો ?

જોગટવું ખાનાર માનવી પૃથ્વી પર બાર-બૂત છે.

વોલીને બગાડનાર પુરુષ દેશનું તો શું ? પોતાનું પણ સત્તું નથી કરી શકતો.

મોજામાં ભગવાન વસે છે એ કહેવત સાચી છે. પણ જોખાની વ્યાખ્યા કરવામાં સંસાર ઉતરાઈ ગયો છે. શાસ્ત્રકારોએ જોખાની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે કરી છે-“વાચિત્યં નિર્વચં પાલ્લવદાચેરવ” અર્થાત શાસ્ત્રવેત્તા દોષ

૩ ધ્યાન અને ચિત્તની ત્રણ અવસ્થા. ૩

(સન્માર્ગધિક્ક)

એક વસ્તુના ઉપર ચિત્તનો નિરોધ કરવો એટલે મનને એક વસ્તુ ઉપર જ રોકી રાખવું તેનું નામ ધ્યાન કહેવાય છે. હંદ સંહનનવાળા મુનિને પણ તે અંતર્મુદૂર્ત મુખી હોય છે. હૃદયસ્થાનું જે ધ્યાન છે તે અંતર્મુદૂર્ત પર્યંત જ હોય છે. જે એક ચિંતારૂપ નિરોધ છે તેને ધ્યાન કહેવાય છે, અને તે સિવાયની મનની અવસ્થાને ભાવના અથવા અનુગ્રેહા અથવા અપદાર્થચિંતારૂપ ધ્યાનસંતાન કહેવાય છે.

જેમાં શુષ્કપર્યાય હોય તે વસ્તુ કહેવાય છે. આત્મા કે જડ કોઈ પણ વસ્તુ ઉપર મનને રોકી શકાય છે બહાર કોઈ પણ જડ વસ્તુ કે તેની આકૃતિ, ભગવાનની પ્રતિમાજી વિગેરે ઉપર દષ્ટિ સ્થાપન કરી દષ્ટિ સાથે મનને રોકી

રાખવું. અંતરમાં કોઈ પણ આત્માનો શુષ્ક ધ્યેય તરીકે લેવો. જેમકે હું આનંદસ્વરૂપ છું કે જ્ઞાનસ્વરૂપ છું. અથવા આખા આત્માને ધ્યેય તરીકે લેવો. એટલે તેના શુષ્ક કે આત્મા તરફ મનને પ્રેરીને તેના ઉપર જ ચોટાડી રાખવું વચમાં તે શુષ્કના લક્ષ સિવાય બીજો કંઈ પણ સંસ્કૃત ઉત્પન્ન ન થવા દેતાં, તે શુષ્ક તરફ મનનો અખંડ પ્રવાહ ચલાવવો મનને નિઃશ્વરીતે તેના ઉપર સ્થાપન કરવું, ધારી રાખવું. વાયુ વિનાના સ્થાનમાં રહેલા દીપકની શિખાની માફક અદોલ રાખવું. વિકંઠપરૂપ વાયુવડે ચલાવવાનું ન થાય તેવી રીતે સ્થિર કરવું આનું નામ ધ્યાન કહેવાય છે સ્વસ્થાતમાં મન કંઈ આવી રીતે સ્થિર રહેતું નથી; માટે બહાર કોઈ ચીજ ઉપર પ્રથમ દષ્ટિ સાથે મનને સ્થિર કરવાનો અભ્યાસ પાડવો.

કરી આત્મ સંગ્રામી જ વિચાર કરે અથવા બાલકની માફક નિર્દોષ વ્યવહાર રાખે.

મોઘી પણ જો ધર્મયુક્ત છે તો તે મહાવીરના વચનાનુસાર જૈન છે.

યોગની ગન્ધ તે જ પ્રાપ્ત કરી શકે છે કે જે દ્રેષ્યબુદ્ધિ રહિત હોય.

રોટી એકેન્દ્રિય જીવોથી બને છે અને તે ખાનારને આનંદ આપે છે, જ્યારે મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય હોય છે, એમ છતાં તે પુરુષ પોતાની શ્રીમંતાલથી, સત્તાથી, શરીરજલથી અને બુદ્ધિમલથી જો ખીજાને આનંદ ન આપે તો તેને શાની ઉપમા આપવી તે કોઈને પણ સૂઝતું નથી.

હોહી જો શુદ્ધ છે તો મન પણ શુદ્ધ છે
‘હોહી યા સ્વસ્થા ઉદારક (આત્મારામ)
વિજ્યાનન્દ ચલા ગયા

શોષણ કરવા છતાં પ્રભતું ધન પ્રભમાં જ વપરાય તો તેની પ્રશ્નસા કોણ ન કરે ?

યો ધાતુતું રૂપ 'આવકસ્ય મહત્વાપં પ્રતિક્રમણકર્મમિ:' આ વાક્યમાં શુભ પડેલું છે જે શોધી કાઢ્યે તે બુદ્ધિશાળી અને જીવનમાં ઉતારણે તે સંસારવિજેતા.

સોડ્ડ સોડ્ડની ધૂન જો ન જાગી તો જોધા લેવા માનથી શું ?

હોગીમાં કર્મરૂપી ઇન્ધન જલાવો, કષાયરૂપી શુભાલ ઉડાવો અને આત્માને પવિત્ર કરો.

આ સંખંધી ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ ગૌતમસ્વામીને એક વખત પોતાનો વૃત્તાંત જણાવતાં કહ્યું હતું તે સંખંધી દુષ્ટીકત આ પ્રમાણે ભગવતી સૂત્રમાં છે કે—‘હું ગૌતમ! એક વખત હું એક માટીના ઢેશ ઉપર દષ્ટિ સ્થાપન કરી એક અહોરાત્રિ પર્યંતની મહા પડિમા-અભિવ્રહ્મ કરી રહ્યો હતો. મતલબ કે તે મહાપ્રભુએ અનિમેષ દષ્ટિએ એક અહોરાત્રિ પર્યંત મનને એક જ નિશાન કે લક્ષ ઉપર રાખવા સુધી પ્રયત્ન કર્યો હતો.

જહાર દષ્ટિ અસુક લક્ષ ઉપર રાખવી તે એક નિશાન છે, તે જહાર દષ્ટિ સાથે આતર દષ્ટિ હૃદયમાં કે બુકુટિ આદિ સ્થાનોમાં રાખવામાં આવે છે. અને તે સ્થળે જેમ એકાદ ચપળ સ્વભાવવાળી ભાગનાશ કરવાવાળી ગાય કે લેંસને ખીલે બાંધવામાં આવે છે, તેમ અંતર હૃદયમાં શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ પ્રગટ કરનાર સિદ્ધ પરમાત્મા કે જીવન દેહધારી અરિહંતા દિગ્ધી સાક્ષાત્ મૂર્તિની સ્થાપના કરી આ શુદ્ધ સ્વરૂપ પરમાત્મા હું છું, મારું તેજું જ શુદ્ધ સ્વરૂપ છે. વિષેરે ભાવનાવાળી વૃત્તિ કરી તે સ્થાનમાં મનને તે મહાપ્રભુના સ્વરૂપરૂપ ખીલા સાથે બાંધી મૂકવામાં-રોકવામાં આવે છે જેથી તે મનની વૃત્તિઓ પોતાની ચપળતાને મૂકી દઈ શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપમાં પોતાનું ભાન ખૂલી લય ધર્મ જાય છે.

એક નિશાન ઉપર જાણ દષ્ટિ રોકી રાખી અંતરમાં અંતર-દષ્ટિનું સચોટ નિશાન બાંધવું એ આશય ભગવાન મહાવીરદેવનો ગૌતમ-સ્વામીને જણાવવાનો હોય તેમ એ સ્થળે સમ-જાય છે. આ તે મહાવીરપ્રભુની અવ્યાસદશા હતી. શરૂઆતમાં મનને સ્થિર રહેવાનું શીખ-વવા માટે વીતરાગદેવની કે ચુરુની યાત્રામૂર્તિ સન્મુખ સ્થાપન કરી તેના ઉપર એકાગ્રતા

કરી શકાય છે. આ અવ્યાસની શરૂઆત ધીમે-ધીમે કરાય છે. તે ઉપર દષ્ટિ સ્થાપ્યા બાદ તે ધ્યેય સિવાય બીજો કોઈ વિચાર મનમાં આવવા ન દેવો. દષ્ટિ નિમેષોન્મેષ રહિત ખુદ્દરી રાખવી. એક બે મિનિટ જેટલા થોડા વખતથી શરૂઆત નિયમિત રીતે કરવી અને તેને ધીમેધીમે લંબાવવી-વધારવી પછી તે મૂર્તિને હૃદયમાં સ્થાપન કરી આખો બધ કરી મનમાં તે ધ્યેય સિવાય બીજો કોઈ વિચાર આવવા ન દેવો એટલે તેનો જ વિચાર કરવો. તેનો વિચાર કરવો એટલે આત્માના શુદ્ધ પદનો વાચક કોઈ પણ શબ્દ જેમકે-સોહ, અહ, ઓ વિષેરે લઈ તેનો મનથી જાપ કરવો હૃદયમાં તે મૂર્તિને આંતરદષ્ટિથી જોવા કરવી આ વખતે વચમાં કોઈ પણ વિચાર આવી જાય તો તે વિચારને મૂકી ન દેવો પણ તરતજ જાપ બધ કરી તે વિચારને પકડવો અને વિવેકજ્ઞાનથી તે વિચારને છિન્નલિપ્ત કરીને કાઢી નાંખવો વિચાર કોઈ પણ વાસનાને લઈને જોડે છે તેનું અનિત્યપણું, અચારપણું, દુઃખદપણું વિચારી અનાત્મપણું, ક્ષણજંતુરપણું નિર્ણય કરી તે વિચારને કાઢી નાંખવો અને પાછો તે જાપ મૂર્તિમાં ધ્યાન આપવાપૂર્વક શરૂ કરવો. જે વિચારોને દળા-વવામાં આવે છે તો તે વિચારો તેટલો વખત દળાય છે, પણ પાછા તેનાથી બમણા ભેરથી ઊપડે છે અને હેરાન કરે છે, માટે વિચારોને નહિં દાખતાં વિચારદ્વારા વિચારને વિષેરી નાખવા. વચમાં થોડો વખત જાપ તથા વિચારને બધ પણ કરી દેવાની ટેવ પાડવી અને ‘શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ હું છું’ તે ભાવનાને સુખ્ય રાખી તે સ્થિતિમાં સ્થિર થવું-મનને તે સ્થિ-તિમાં જાળી નાખવું, પણ વિચારાંતર કે આલ-ખનેતરનું બ્યવધાન-આંતરં થાતુ પ્રવાહમાં વચમાં આવવા ન જ દેવું. તેમ ધાય ત્યારે ધ્યાન સિદ્ધ થયું ગણાય છે. ગમે તેવા મનજૂત

આર્યશીલા રમણીરત્નો.

લેખક-શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચૌહાણી

ભૂમિકા—પ્રભાવિક પુરુષોની લેખમાળા-
માફક પવિત્ર આચરણવાળી લલનાઓના જીવન-
ની ઝાંખી કરાવતી લેખમાળાની જરૂર તો છે
જ. ભરહંસરની સંજ્ઞાઓમાં જેમ સત્વચાળી
નરોના નામો છે, તેમ સતી નારીઓનો ઉલ્લેખ
યજુ છે જ. એટલે એ સંજ્ઞાથી લખવાની
ધારણા તો હતી જ.

જે કે સતીઓના જીવનપ્રસંગ વર્ણવતાં
પુસ્તકો પ્રગટ થયેલ છે અને સોળ મહાસતીના
ચરિત્રોને વણી લેતું સ્વતંત્ર પુસ્તક પણ છે જ,
એટલે સહજ પ્રશ્ન ઉદ્ભવે કે-એ સંબંધમાં
પુનઃ અર્પિતવર્ણ કરવાનું શું પ્રયોજન ?

એ સંબંધી એટલું જ સ્પષ્ટીકરણ કરવાનું
કે-આ લેખમાળામાં જે કંઈ કહેવામાં આવ્યું
એ પ્રભાવિક પુરુષોની પદ્ધતિને અનુરૂપ હશે
અને એમાં આપું જીવનવૃત્તાન્ત નહીં હોય
પણ કેટલાક આકર્ષક પ્રસંગો જ આવેલાશે.
ચાલુ કાળને અનુરૂપ શૈલીમાં એ સજ્જાશે.

જૈનધર્મમાં આત્માની દૃષ્ટિએ સ્ત્રીપુરુષમાં
કંઈ જ ભેદ નથી. ઉભય માનવભવ સફળ કર-
વામાં વિના રોકટોકે સ્વયંક્રિાને ધર્મિછત રીતે

ખીલવી શકે છે. સૌસારી જીવનને એક સ્થની
ઉપમા આપીએ તો એ બંને એના ચક્રોરૂપ
છે. સ્થની ગતિનો આધાર એ ચક્રોની તાકાત
પર જ અવલંબે છે. અનેકાંતદર્શનમાં પત્ની એ
પતિની દાસી નથી, પણ ગૌરવ પદને ધારણ
કરનારી સાથી યાને ભાગીદાર તુલ્ય છે. અપેક્ષાથી
વિચારીએ તો 'દૃઢિર્ણી વિન્ના મૃદમ્ દામ્યમ્'
એ નીતિકારોનું વચન જરાપણ ખોટું નથી.
ઘર અંગેની તમામ જવાબદારી નારીજાતિના
પાત્ર ઉપર જ અવલંબે છે. પુરુષ રળી ભણે
છે, એની વ્યવસ્થા કરી ભણતો નથી, અર્ધા-
મનાના સહકારથી જ વ્યવહાર જિંદગી સંપૂર્ણ
બને છે. જેની કુક્ષિમાં તીર્થંકર, ચક્રવર્તી કે
ગણેશધામકો જેવા નરરત્નો પાડે છે એ
સ્ત્રીજાતિને શક્તિનો અવંતાર કહેવામાં જરાપણ
અતિશયોક્તિ નથી જ. મોસાળ, પિયર અને
શ્વશુર કુળરૂપ નજી સ્થાનને ચોલાવનાર એ
જાતિને જગદંબા, અતપૂર્ણા, જનેતા કે દેવી
આદિ નિશેષણો અપાય એમાં કંઈ જ આશ્ચર્ય
નથી. તેથી જ 'યજ્ઞ નાર્યસ્તુ પૂરવન્તે રમન્તે તત્ર
દેવતા.' જેવા વચનો અદ્વિત્યમાં આવ્યા છે.

ખાંધાના ચરીરવાળા મુનિને પણ આ સ્થિતિ
અંતર્મુદૂર્ત એટલે અઠતાલીશ મિનિટ કે તેની
અંદરના વખત સુધી ટકે છે તેથી વધારે ટકી
શકતી નથી.

શરૂઆતમાં આવી સ્થિતિ વધારે વખત
સુધી ટકતી નથી, પણ લાંબા અભ્યાસથી તે
સ્થિતિ સિદ્ધ થાય છે. આ ધ્યાન 'છંદમર્યોનું'

છે. છંદમર્ય એટલે જ્ઞાનાવરણાદિકના આવરણ-
વાળો જીવ. તે મન, વચન, ક્રાયાના યોગોનો-
વ્યાપારોનો સર્વથા નિરોધ કરી ચક્રો નથી,
તેથી એક ઠેઠાં પણ પદાર્થોના આવંબન ઉપર
મનને સ્થિર કરવારૂપ ધ્યાન તેને કહેવામાં કે
ઘટાવવામાં આવ્યું છે. (ચાલુ)

આટલું લંગાણ કરવાનો હેતુ એક જ છે કે-જેન દર્શનમાં વૈરાગ્ય લાવવાને સતેજ રાણવા 'નારી નરકની ખાણ' કે 'મોક્ષની અર્ગલા' જેવા ઉદ્દેશો દૃષ્ટિગોચર થાય છે તેને આગળ કરી કેટલાક વારે ક્યારે સ્ત્રીભતિ સંબંધમાં મનગમતી રીતે કલમ ચલાવે છે, અને કોઈ વાર તો 'પુરુષપ્રધાનત્વ'. નો સધિયારો આગળ ધરી બહુ સર્વ પાપનો ટોપડો એના શિરે ઝોલાડવામાં સાદી સમજનું દેવાળું દાખવે છે. તેમની આંખ બિઘડે તે અપેક્ષાથી ઉદ્દેશાયેલાં એ વચનોને ઝોકાંત દૃષ્ટિયે ખેંચી જતારા ભગવંતના શાસનની ખરેખર મહાત કુસેવા કરે છે.

ચરમ તીર્થપતિ શ્રી મહાવીરદેવતા જન્મ માસમાં એમના જ સમયમાં થયેલ અને જુદા જુદા પ્રસંગે પરિચયમાં આવેલ કેટલીક શકિતવંત પ્રમદાએના નામો યાદ કરી નિદ્રવા પવિત્ર કરી ભૂમિકા પૂરી કરવાનું ઇષ્ટ માન્યું છે. લેખમાળાનું પ્રથમ ચિત્ર તો હવે પછીના અંકથી આરંભાયે. મુલસા દ્રાવિકા, ચાતા દેવાનન્દા, કૌશામ્બીપતિ ચત્તાનિકની ભગિની દ્રાવિકા જન્મતી, ગાથાપતિ આનન્દની ભાર્યા શિવાનન્દા, બનારસવાસી કરોડપતિ ગૃહસ્થો મુલનીપિતા અને ચુરાદેવની સ્ત્રિયો-નામે સ્થામા અને પૂન્યા, શ્રેષ્ઠિકરાજની નન્દા વિગેરે તેર રાણીઓ, ચત્તાનિકની મત્તી મુગાવતી, ચંડપ્રઘોતની રાણી અંગારવતી, પોલાસપુરના કુંભાર સદાશિવનની ભાર્યા અગ્નિમિત્રા, દ્રાવસ્તીમાં ગાથાપતિની સ્ત્રિયો નામે અશ્વિની અને દ્વાંચુની, ભગવંતપુત્રો પ્રિયદર્શિના, મેંઢી ગામની દ્રાવિકા દેવતી, સુદર્શન એછીની ભાર્યા મનોરમા, વસુમતી બિહેં અંદનખાજા આદિ સંખ્યાબંધ નામો ચરમ

તીર્થપતિના શાસનમાં થયેલ રમણીરત્નોના જેવા મળે છે. એમાં કોઈમાં જ્ઞાનગરિમાના દર્શન થાય છે તો અન્યમાં શ્રદ્ધાનો સૂર્ય મધ્યાહ્ને પહોંચેલ જણાય છે, તો કેટલીકમાં પવિત્ર આચારની વ્યોતિ એટલી હદે જગદ્ગતી નયનપથમાં આવે છે કે તેમના ચરણમાં મસ્તક સુકાવવાનું મન સહજ થાય. માનું તાત્પર્ય એટલું જ કે સ્તુર્વિધ સંઘની સ્થાપનામાં નારીભતિનું સ્થાન ઉપચારરૂપે નથી રણાયું પણ એ વર્ગમાં પણ મહાના અમકારા અને પ્રસાવના પડકાર અને એ ઉપર આદિત્યની સુવાસ સુવિશેષપણે નીરણવાની પ્રાપ્ત થાય છે, એ વાત સિદ્ધ થાય છે. અપેક્ષાએ કહેવાયેલ પુરુષનું પ્રધાનત્વનાંતુંએ રાષ્ટ્રી વિચાર કરીએ તો નારીજીવન પવિત્રતા, ચચોટ શ્રદ્ધા, પ્રયંસનીય સહનશીલતા, એકનિષ્ઠા અને અતોડ ભક્તિમતાના માપથી ઘણી ઘણી રીતે નરજીવન કરતાં અધિયાતું છે. ભૂમિકાને સમેટી લેતા કહી દેવાનું કે-અહીં નથી તો નરનારીના જીવનને ઠાટે ચલાવવાનું કે નથી તો સ્વપ્નામણી કરી એમાંનાં એકની શ્રેષ્ઠતા પુરવાર કરવાની. આ પાનામા હવે પછી રમણી-સમુદાયતા ચોડા આગળ પડનાં જુતાન્તો, આજની એકવીશમી સદીમાં આલંબનરૂપ થઈ પડે એ રીતે આવેળી, વર્તમાન કાળના સુધુસ સમાજમાં ચેતના પ્રગટે, પૂર્વજતા જેવું કંઈ કરી દેખાડવાની તમસા લાગે એવો માર્ગ સૂચવવાની અભિલાષા છે. જૂતકાળના ગૌરવ પર અછડ રહેવાનું કે એના ભેદે ફૂલવાનું શોભારૂપ નથી લેખાતું; પણ એ છતિદાસને અવલોકી દેશકાળને અનુરૂપ ઘૂંટકાનું પાન કરી સ્વજીવન ઘડવામાં આવે તો એ પ્રવાસ પ્રયંસાપાત જરૂર લેખાય છે.

સેવાના બદલાની આહવા

[દેશ, સમાજ, ધર્મ, વૃત્તિ કે એવા કોઈપણ ક્ષેત્રમાં સેવાની વૃત્તિથી કામ કરનાર વ્યક્તિએ, પોતાની શક્તિની મર્યાદા આંકી લીધા પછી જ, એ ક્ષેત્રમાં દાખલ થવું જોઈએ. આવી કોઈ સેવાના બદલાની આશા રાખવી એ પોતે સ્વીકારેલ સેવા-કાર્યને તો તુકસાન મહોંચાડે છે જ. સાથે સાથે એ સેવા સ્વીકારનાર વ્યક્તિના માનસને પણ હલકું બનાવે છે; અને પરિણામે સેવા કરનાર વ્યક્તિ સંતોષ અનુભવવાને બદલે એક પ્રકારની અસંતોષભરી મનોવૃત્તિનો યોગ થઈ પડે છે સેવા એટલે સેવા-સાથ નિર્ણેષ સેવા । એમાં બીજી ત્રીજી અગત લાભાલાભની કે નિંદા-પ્રશંસાની વૃત્તિને સ્થાન જ ન હોય ! આ સુદાગી વાત ભૂલી જઈને બદલાની વૃત્તિથી પ્રેરાઈને સેવાનું ક્ષેત્ર સ્વીકારવામાં આવે તો તેનું પરિણામ અધકચરું આવે અને કોઈ કોઈ વાર તો બંને વસ્તુ બગડવા જેવી સ્થિતિ પણ આવી પડે તો ના નહીં.

પોતાને જૈન સમાજના સેવક તરીકે ઓળખાવતા એક મહાત્મકાવે આપણા એક બહુમાન્ય પંડિતજીને એક પત્ર લખ્યો છે તે આવી અધકચરી સેવાવૃત્તિનું કેવું પરિણામ આવે છે તે દર્શાવે છે. પંડિતજીએ આ પત્રનો જે ઉત્તર આપ્યો છે તે કોઈ પણ ક્ષેત્રના સેવકે કેવી રીતે નિરીક્ષ મનોવૃત્તિ ધારણ કરવી જોઈએ તે દર્શાવે છે આ બંને પત્રો અહીં રજૂ કરીએ છીએ.]

સમાજ-સેવકનો પત્ર

"...મેં પણ બે વર્ષ થયાં દુકાન ચડું કરી દીધી છે. વર્ષો લગી ધાર્મિક સેવા કર્યા પછી

મેં જોયું કે સમાજમાં કૃતમતા ઘણી જ વધી ગઈ છે. કરેલી સેવાનો ઉપકાર નથી માનવામાં આવતો, હલકું એમાં હલકાપણ સમજવામાં આવે છે. એના ત્યાજની પ્રશંસા કરવાવાળા વિરલા જ છે. પીળાં વસ્ત્રો જોઈએ, બલે પછી શુભ્રું કમ્પું કેકાણું જ ન હોય, છતાં, પ્રશંસાના પુલ ગાંધી દે છે. સ્વેતાંજર સમાજમાં આવક ગમે તેટલું કાર્ય કરે, પણ એને માટે પ્રશંસાના બે શબ્દ પણ નહીં નીકળે, જો મેં કરેલ કાર્યની તુલના કરવામાં આવે તો કેટલાય આચાર્યોની સેવાથી મારી ધાર્મિક સેવા વધી જાય એમ છે. હું મારા પોતાના હાથે લખીને આત્મપ્રશંસા કરવા નથી ઇચ્છતો, ફક્ત એટલું જ કે એ તરફથી ઉઠાસીન બનીને ઘરે બેસીને ભજન કરવું જ ઉચિત માન્યું છે, આમ યતાં ઘેર બેઠા બેઠા જેટલી આંતરડી સેવા મારાથી બની શકે તેટલી કરતો રહું છું..."

પંડિતજીનો જવાબ

"...હું જે કંઈ કરું છું તે પોતાની મેળે જ, સમય પાકતાં, બીજાઓની સામે આવી બાય છે. એના શુભગાન કર્યા કરવા એ પોતાની જાતને અથવા પોતાના કામને વધારી મૂકવા બરાબર છે. જેઓ સાચા જિજ્ઞાસુ હોય અને સમજદાર પણ હોય તેઓ પ્રત્યક્ષ કામને સમજવું પસંદ કરે છે. જો તમે કર્મવાદમાં માનતા હો તો બીજાને દોષ આપવો નકામો છે એ તમને યોગ્ય બદલો ન મળ્યો અથવા ઇચ્છા પ્રમાણે આદર-સત્કાર ન મળ્યો તો સમજવું જોઈએ કે ક્યાંક આપણા પોતામાં જ ખામી છે. સાચો નિરીક્ષક પોતાની ખામી જ શોધી

XXXXXXXXXXXX
X સંત-વચન. X
X XXXXXXXXXX

અનુ-અરુણસી, બી. એ.

(૧)

હુખના દશ કારણ.

કલ્યાણપથે ચાલનાર સાધકે નીચે લખેલ દશ વાતો પર વિચાર કરવો જોઈએ કેમ કે એ જ હુખનાં દશ કારણ છે.

૧. આ દેવદુર્લભ માનવશરીરને પામીને, જ્યારે આપણે સત્કર્મ કરવાને સ્વતંત્ર છીએ અને જ્યારે આપણને એ કાર્યમાં ભગવાનની શક્તિ પ્રાપ્ત થએલ છે ત્યારે છવનનો અમૂલ્ય સમય નકામા કાર્યોમાં ગાળવો એ હુખનું કારણ છે.

૨. આ પરમ દુર્લભ, પરમ પવિત્ર મનુષ્ય શરીરને પામીને પણ જો આપણે સંસારમાં તેમ સંસારના ભોગોમાં લિપ્ત રહીએ, ધર્મ

અને સદાચરણમાં ન લાગી જઈએ અને એ રીતે વિષયાસક્તિ તથા અધાર્મિકતામાં આપણું મનુષ્ય થઈ ગયું તો એ હુખનું કારણ છે.

૩. આ કળિયુગમાં માનવશરીર પહેલું અનિશ્ચિત અને શબ્દભંગુર છે કે તેનો ક્યારે અંત આવી જશે તેની પાળ નથી, એવી સ્થિતિમાં સંસારના પ્રપંચો અને વિષયભોગોમાં સમય ગાળવો એ હુખનું કારણ છે.

૪. ધર્મકાર્ય માટે જ મનુષ્યને આ શરીર મળ્યું છે તેમ છતાં પણ આપણું છવન આ જગતના પ્રલોભનોના શિકાર બની જાય તો તે હુખનું કારણ છે.

૫. શુદ્ધ જ સાધનપંથના દર્શક છે. સ્થાનની પ્રાપ્તિ થયા પહેલાં જ તેના આશયનો

કટિ છે. જૈન ધર્મ તો બીજું કશું શીખવતો નથી. તમે પોતે જ પહેલાં સંપ્રદાય અને ગચ્છતાં સીમાડામાં એટલા બધા ગોંધાયેલા હતા કે અમુક ગચ્છ કે અમુક આચાર્ય સિવાય જોતા જ ન હતા. આ સંકુચિત દૃષ્ટિનો પ્રત્યાઘાત તમારામાં થયો હોય તો નવાઈ નહીં. બીજાઓએ આદર-સત્કાર ન કર્યો તો તેથી તમારું શું બગડ્યું? તમને તો સ્વતંત્ર ધર્મ-ક્ષેત્ર પસંદ કરવાનો અવસર મળ્યો. બીજાઓએ કદેલી પ્રથાંસાની સરખામણીમાં શું બી લાભ જોઈ છે? જ્યારે પણ આપણે વિવેકને વેગળો મૂકીને એલ-દેલ જોલીએ છીએ અથવા કંઈ પંચ કરીએ છીએ તો એનો પ્રત્યાઘાત આપણા પોતામાં જ થાય છે. પણ

આપણે આનો દોષ બીજાના માથે જોડાડીએ છીએ. આજ સામાન્ય લોકસ્થિતિ છે. મોટાઇની કે પ્રથાંસાની જેટલી વધારે ચાહતા એટલું જ હુખ અવરોધકની સમગ્રપુ. જાજનનો આના સિવાય બીજો કોઈ અર્થ હોય તો તે હું નથી લેવતો. પુત્ર યોગ્ય છે તો હવે તો તમને સેવાનો વિશેષ અવસર મળ્યો છે. પૈસા ન લેવા એટલાનો જ આંતરરીપણમાં સમાવેશ નથી થતો; બદલામાં આદર-સત્કાર કે મૂલ્યાંકનની ચાહના ન રાખવી એ જ આંતરરીપણનો શાય છે..."

("જૈન" પત્રના તા. ૧૪-૨-૪૬ ના અંકમાંથી સાબર ઉપવૃત.)

પરિત્યાગ કરી દેવામાં આવે તો એ દુઃખનું કારણ છે.

૬. શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ, વ્રત, સાધનાદ્વારા જ આપણે આ ભવસાગર પાર જીતી શકીએ છીએ. સંસારના આકર્ષણ એ વસ્તુઓને છિન્નભિન્ન કરી દે તો તે દુઃખનું કારણ છે.

૭. શુદ્ધની કૃપાથી જ તરવજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે. એ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને સાંસારિક વિષય-વાસનામાં એને છુટાવી દેવું એ દુઃખનું કારણ છે.

૮. આધ્યાત્મિક તરવો પર રોજગાર ચલાવવો અને તેને વેચી વેચીને રોજી કમાવી એ દુઃખનું કારણ છે.

૯. અચર-અચર સર્વ પ્રાણિયોમાં ઇશ્વરનો નિવાસ છે-એવી સ્થિતિમાં કોઈના પ્રત્યે અસહકાર કે તિરસ્કારનો ભાવ રાખવો એ દુઃખનું કારણ છે.

૧૦. જીવનની શરીર, મન, બુદ્ધિ અને આત્માને પુષ્ટ કરવાનો સૌથી ઉત્તમ સમય છે. તેને અપવિત્ર કાર્યોમાં વિતાડવી એ દુઃખનું કારણ છે.

દુઃખના આ દશ કારણ છે

(૨)

દશ આવશ્યકતાઓ.

૧. આપણી હાથકાત અને શક્તિ જાણીને સુનિશ્ચિત કાર્યોમાં જોડાઈ જવાની આવશ્યકતા છે.

૨. શુદ્ધની આજ્ઞાના પાલનમાં શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ તથા અધ્યવસાયની આવશ્યકતા છે.

૩. શુદ્ધ પસંદ કરવામાં ભૂલ ન થઈ જાય એટલા માટે પોતાના શુભદોષનું જ્ઞાન આવશ્યક છે.

૪. શુદ્ધના જ્ઞાનપ્રકાશને સારી રીતે ગ્રહણ કરવા માટે અંતઃપ્રજ્ઞા અને અળાંક વિશ્વાસની આવશ્યકતા છે.

૫. મન, વચન અને કર્મની પવિત્રતાને અશુદ્ધ રાખવા માટે સતત સાવધાની અને અળાંક તત્પરતાની આવશ્યકતા છે.

૬. હૃદયમાં ધારણ કરેલાં પવિત્ર વ્રતને સારી રીતે નિભાવવા માટે આધ્યાત્મિક કવચ અને અળાંક નિષ્ઠાની આવશ્યકતા છે.

૭. બંધનોથી મુક્ત રહેવા માટે ધનછાઓના સ્વાભાવિક દમનની અને નિર્ભોહી થઈને સંગ-દોષથી બચવાની આવશ્યકતા છે.

૮. સદાચાર અને સદ્વિચાર અને સર્વ કર્મોપશાંતિ-ઇશ્વરાર્થે કરતા રહેવા માટે અનવરત સાધનાની આવશ્યકતા છે.

૯. મનમાં તથા ક્રિયામાં જ્યારે પ્રેમ તથા દયાની હહેરો તરંગિત થવા લાગે ત્યારે પોતાની ભૂલને જન-સેવાનાં કાર્યોમાં જોડી દેવી જોઈએ.

૧૦. શબ્દ, મનન, નિર્દિશ્યસત્ત્વ દ્વારા સત્ અસત્યનું એટલું જ્ઞાન થઈ જવું જોઈએ કે આપણે તે બન્નેને બરાબર સમજી શકીએ અને એકને બદલે બીજાને ગ્રહણ કરીએ નહિ.

આ છે દશ આવશ્યકતા.

(૩)

જાણવા જેવી દશ વાતો.

૧ આપણે એ જાણવું જોઈએ કે સમસ્ત દશ્ય પ્રપંચ અસત છે

૨ આપણે એ જાણવું જોઈએ કે મનની કોઈ સ્વતંત્ર અને સ્થિર સત્તા નથી.

૩ આપણે એ જાણવું જોઈએ કે ભાવોના હૃદય કારણની સૃષ્ટિ અને તાત્કાલિક ધાત-પ્રતિધાતથી થાય છે.

૪ આપણે એ જાણવું જોઈએ કે આપણું શરીર પંચભૂતોના સ ધાતથી બનેલું છે તેથી જે તે વિનશ્વર છે

૫ આપણે જો જાણવું જોઈએ કે અશુભ કર્મોનું ક્ષણ અશુભ જ હોય અને ઘણા દુઃખનું મૂળ પણ તે જ છે.

૬ દુઃખને દૂર કરવા જ આપણે આધ્યાત્મિક જીવનમાં જોડાયા છીએ, એટલા માટે દુઃખ જ આપણો શુભ છે.

૭ સંસાર અને સંસારની વસ્તુઓ સાથે આપણી આસક્તિ જેમ જેમ વધે છે તેમ તેમ આપણે આધ્યાત્મિક ઉત્તરિથી વચિત થતા જઈએ છીએ. આપણે જો જાણવું જોઈએ કે સાંસારિક વૈભવ અને આધ્યાત્મિક વિકાસ વચ્ચે મહાન અંતર રહેલું છે.

૮ વિપત્તિમાં આપણે ઇશ્વરનો આશરો શોધીએ છીએ, આટલા માટે વિપત્તિ શુભ છે.

૯ સંસારની કોઈ પણ વસ્તુની સ્વતંત્ર સત્તા છે જ નહિ.

૧૦ સંસારના સઘળાં પ્રાણી અને સઘળી વસ્તુઓ પરસ્પર એક ધીન ઉપર આધિત છે. આ છે જાણવા યોગ્ય દશ વાતો.

(૪)

આચરણમાં મૂકવા યોગ્ય દશ વાતો.

૧ સાધનાના પંથે ચાલીને અનુભવ તથા જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા જોઈએ. સાંભળેલી વાતોને જાતે માની ન લેવી એમ મોટા લાગના લોકો કહે છે.

૨ ન આપણા શરીરનો મોહ હોવો જોઈએ, ન આપણા પરિવારનો, ન આપણા દેશનો, કારણ કે અહિં તો પ્રાપ્તિનો અર્થ છે ખોલું, સર્જનનો અર્થ છે સંહાર, મિલનનો અર્થ છે વિયોગ અને જન્મનો અર્થ છે મૃત્યુ એ ઘણા સાથેસાથ જોડાયેલા જ રહે છે.

૩ સાચા શુભનો આશ્રય મેળવીને આપણે મદ, મોહ, મમતા, અહંકાર સાથેનો સંબંધ

તોડી નાખવો જોઈએ અને શુભતા વચનેમનું સમ્બાધપૂર્વક પાલન કરવું જોઈએ.

૪ શ્રવણ અને મનનદ્વારા જે કોઈ પ્રકાર પ્રાપ્ત થાય તેનું જરા પણ અભિમાન ન કરવું જોઈએ. ઊલટું આત્મસાક્ષાત્કારમાં જોડાઈ જવું જોઈએ.

૫. આધ્યાત્મિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી આપણે પ્રમેદ કે આલસ્યદ્વારા તેને ગુમાવવું ન જોઈએ, પરંતુ સતત જાગરૂક રહીને અનન્ય વસ્તુ અધ્યવસાયદ્વારા તે અધિકારધિક પ્રાપ્ત કરતા રહેવું જોઈએ.

૬. આધ્યાત્મિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી એકાંતમાં જઈને તેનો આનંદ લૂટેલ લોકોના વ્યર્થકોલાહલથી બચીને ભગવાનમાં પ્રીતિ જોડે.

૭. આધ્યાત્મિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને અને તેને માટે સર્વસ્વ અર્પણ કરીને પણ શિથિલ ન જાને. શરીર, મન તથા વાણીને પ્રમાદમાં ફસાવા ન દે, અપવિત્ર શબ્દ ન બોલે, દીનતા, પવિત્રતા અને આજ્ઞાપાલનનું જે મત તમે લીધું છે તેનું દૃઢતાપૂર્વક પાલન કરો.

૮. ભગવતપ્રાપ્તિ જ તમારા જીવનનું મહાન લક્ષ્ય છે, તેથી હવે સ્વાર્થ ચીંતાની જગાર નીકળો અને લોકસેવામાં જોડાઈ જાઓ.

૯. સાધનાના રહસ્યમય માર્ગે દાખલ થયા પછી પણ શરીર, વાણી તથા મનની પવિત્રતાને અક્ષુણ્ણ જાળવવાનું ધ્યાનમાં રાખો.

૧૦. સુવાવસ્થામાં એવા માણસોને ન મળે કે જેઓ તમને અધ્યાત્મના પંથે પ્રેરિત અને પ્રોત્સાહિત ન કરી શકે-શુભના ચરણોનો આશ્રય લઈને તપ સાધન કરતાં કરતાં જ્ઞાન ઉપાજન કરે.

આ છે આચરણમાં મૂકવા યોગ્ય દશ વાતો.

(૫)

આત્મકેદ્યાણની દશ વાતો.

૧. જગતના વિષયમુખેથી પરાક્રમ

બનીને પરમ પાવન ધર્મ પંથે ચાલવું એ જ આત્મકલ્યાણનું સરલ સાધન છે.

૨. સ્વજનો, પરિજનો અને આત્મીય બંધુઓ તથા મિત્રોથી અલગ રહીને ભગવાનની સેવા-શુશ્રૂષામાં જીવન વિતાવવું એ આત્મકલ્યાણનું મહાન સાધન છે.

૩. જગતના પ્રપંચોથી અલગ રહીને શ્રવણ, મનન અને નિદિધ્યાસનની સાધના આત્મકલ્યાણમાં પરમ સહાયક છે.

૪. સામાજિક ઉત્સવો તથા તહેવારો વખતે તટસ્થ રહીને એકાંતમાં ઇશ્વરચિંતન કરવું એ આત્મકલ્યાણનું પરમ સુંદર સાધન છે.

૫. સુખ અંગે લોગની ઈચ્છાઓનું દમન કરીને કષ્ટ સહન કરવામાં આતંદ માનવો એ જ આત્મકલ્યાણની ચાવી છે.

૬. સરલ નિષ્કપટ જીવનવૈભવ, ઐશ્વર્યના લોભથી સર્વથા અલિપ્ત રહેવું એ આત્મકલ્યાણનું અવહારિક સાધન છે.

૭. બીજા પાસેથી કોઈપણ પ્રકારનો સ્વાર્થ નહિ સાધવાનો સંકલ્પ આત્મકલ્યાણની સાધનામાં ખૂબ બળ આપે છે.

૮. સંસારના ક્ષણિક સુખોની લાલસાથી મુક્ત થઈને મોક્ષના અમર સુખની ઈચ્છા કરવી એ આત્મકલ્યાણનું ઉત્તમ સાધન છે.

૯. સંસારના લલચાવનાર, શટકાવનાર પ્રલોભનોથી વિમુક્ત બનીને સત્ય વસ્તુનું જ્ઞાન મેળવવું એ આત્મકલ્યાણનો મંગલમય માર્ગ છે.

૧૦. શરીર, વાણી તેમજ મનના દ્વારો બંધ કરીને તેની ઉપર સંયમ રાખવો અને તેનો સદુપયોગ કરીને સત્ય માર્ગે આગળ વધવું એ આત્મકલ્યાણનો પ્રચરત માર્ગ છે.

આ છે આત્મકલ્યાણની દશ વાતો.

(૬)

દશ સર્વોત્તમ વસ્તુઓ.

૧. જેની પુદ્ધિ મંદ હોય છે તેણે પોતે

અહિં તહિંની માથાકૂટમાં ન પડવું જોઈએ. એટલું જ જાણવું જરૂરનું છે કે આ જગતમાં કાર્યકારણની એક શૃંગારી ચાલી રહી છે.

૨. સાધારણ પુદ્ધિવાળા મનુષ્યે પહેલું જાણી લેવું જોઈએ કે ધાત-પ્રતિધાત પ્રકૃતિનો સ્વાતંત્ર નિયમ છે.

૩. ઉત્તમ પુદ્ધિના મનુષ્યોએ જાણી લેવું જરૂરનું છે કે જ્ઞાતા, જ્ઞાન અને જ્ઞેયનું પૂરે-પૂરું જ્ઞાન એ જ સર્વોત્તમ જ્ઞાન છે.

૪. મંદ પુદ્ધિવાળા મનુષ્ય માટે કોઈ પણ એક વસ્તુ ઉપર ચિત્ત ક્ષિપ્ત કરવું એ જ સર્વોત્તમ ધ્યાન છે.

૫. સાધારણ પુદ્ધિવાળા મનુષ્ય માટે સત્ અને અસતનો વિવેક એ જ સર્વોત્તમ ધ્યાન છે.

૬. ઉત્તમ પુદ્ધિવાળા મનુષ્ય માટે સર્વોત્તમ ધ્યાન છે. સમતામાં સ્થિર થઈ જવું અને વિચારના પ્રવાહને રોકીને જ્ઞાન, જ્ઞાતા અને જ્ઞેયની ત્રિપુટીનો એકમાં લય કરી દેવો.

૭. મંદ પુદ્ધિવાળા મનુષ્ય માટે કાર્ય-કારણના નિયમને માનીને ચાલવું એ જ ઉત્તમ ધાર્મિક અભ્યાસ છે.

૮. સાધારણ પુદ્ધિવાળા મનુષ્ય માટે સર્વોત્તમ ધાર્મિક અભ્યાસ એ જ છે કે તેણે સમસ્ત દ્રશ્ય પ્રપંચને સ્વપ્નમાં જોયેલી ચીજ અથવા જાદુની ચીજ સમજવી જોઈએ.

૯. ઉત્તમ પુદ્ધિવાળા મનુષ્ય માટે તેણે સંસારની સમસ્ત ઈચ્છાઓ અને ક્રિયામાંથી જાણી જવું એ જ સર્વોત્તમ ધાર્મિક અભ્યાસ છે.

૧૦. મંદ, સાધારણ અને ઉત્તમ પુદ્ધિવાળા મનુષ્યોએ સમાન રૂપે આધ્યાત્મિક વિકાસ એ વાતમાં સમજવો જોઈએ કે સંસારના વિષયો તરફ આકર્ષણ ક્રમે ક્રમે શિથિલ થઈ રહ્યું છે અને સ્વાર્થની માત્રા ઘટી રહી છે તથા ચિત્તનો સ્વાભાવિક પ્રવાહ અધ્યાત્મની તરફ વહી રહ્યો છે.

આ છે દશ સર્વોત્તમ વસ્તુ

સહ્યા સમાચાર.

અનિમહારાજ શ્રી પ્રેવર્તક શ્રી કાન્તિવિજયજી જ્ઞાનમંદિર માટે ફાઇવર મુદ્દ મકાનના બાંધકામની શરૂઆત અને તેના ઉપરના હોલને “ શ્રી મોહનલાલભાઈ સાહિત્ય હોલ ” નામ આપવા માટે થયેલો.

નિર્ણય.

ધણા વખતથી શ્રી જ્ઞાનમંદિરની રચાણના કરી જાનકાકિત કરવાની યોજના શરૂકામથી અને શ્રીયુત જ્ઞાનવીર શેઠ મોહનલાલભાઈ તારાચંદની ઉદારતા વડે પાર પડી છે. શેઠશ્રી મોહનલાલભાઈ ધર્મશ્રદાળુ, જ્ઞાનવીર, શ્રીમત અને આત્મકલ્યાણ માટે સમય જોળખી અનેક ધાર્મિક ખાતાઓમાં સંભાવનો કરે જાય છે. આ સહ્યા તરફથી પૂજ્ય પ્રવર્તક શ્રી કાન્તિવિજયજી જ્ઞાનમંદિરનું મકાન તૈયાર થતા તેનો મોટો સુંદર દૌલ બનાવવાનો છે, જેમાં હાતલિખિત છેવેલા જૈન દર્શનના અપૂર્વ વિવિધ સાહિત્ય થયે, પ્રતો પદરાવવામાં આવશે અને તે મકાનમાં ત્રીજે માળે શેઠ “ મોહનલાલભાઈ જૈન સાહિત્ય હલ ” એ નામ કાયમ મારે આપવું અને તેઓશ્રીનો ઓર્ધલ પેઈન્ટીંગ ફોટો એ હોલમાં મૂકવા એ નને સુંદર સમારોહપૂર્વક કરવામાં આવશે.

શ્રીયુત મોહનલાલભાઈને જે પી અને આંતરસી પ્રે મેજરટેટનો ઉલ્લાસ રાષ્ટ્રીય સરકારે આપવાંથી આ સહ્યા તરફથી જ્ઞાનવીર મોહનલાલભાઈને માનપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું જે વખતે જ્ઞાનવીર, પુણ્યપ્રભાવક શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલ વાળા તે મેલાવણમાં પ્રમુખસ્થાને બિરાજમાન થયા હતા, જે વખતે જ્ઞાનમંદિરમાં ત્રીજે માળે સાહિત્ય હોલ સાથે શ્રી મોહનલાલભાઈનું નામ જોડા અને તેમનો ફોટો મૂકવાની સૂચના કરવાથી તેમનાં મોટા ભાઈ સહય માનેતા શેઠશ્રી ભોગી લાલભાઈના નામના હોલ સાથે જાનુઆરી ઉત્તર દિશાએ કરવા નક્કી થયું. એ માટે રૂ. ૫૦૦૦) પાંચ હજાર શેઠશ્રી મોહનલાલભાઈ આપશે તેમ જનરેર થયું. આ સુદર ૬૪ કરવાની સૂચના કરવા માટે શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈનો પત્ની ખાસ આજ્ઞા માનવામાં આવે છે.

તેઓશ્રીની સૂચના મુજબ આ જ્ઞાનમંદિરના મકાનના બાંધકામની શરૂઆત સ ૨૦૦૬ ની સાલથી શરૂ થશે.

સ્વીકાર-સમાલોચના.

સિધી જેઠ મધ્યમાળા તરફથી નીચેના પ્રસ્તોત બેટ મળ્યા છે, તેનો સાચાર સ્વીકાર કર્યો છે.

(૧) વ્યાવહાર વાર્તિક-શ્રુતિ:—સપાદક પદ્મિત શ્રી દલમુખ માલવશિયા, જૈન યાત્રાધાપક દિકુ વિશ્વવિદ્યાલય, જનાગમ પ્રકાશક સિધી જૈન યાત્રા વિદ્યાપીઠ ભારતીય વિદ્યાભવન મુખ્ય ડિ. રા. ૧૬-૮-૦૦ ૫૫૨ ૩૩૨ નો જૈન દર્શન-આવનો આ મધ્ય જેઠા આવમમુગત જૈન દર્શન, પ્રમાણુતલ વાદ અને વાદવિવા, વચેરે પરિચિટો આપેલા છે જૈન દર્શનના ઉચ્ચ અભ્યાસીઓ માટે મનન કરવા યોગ્ય છે.

(૨) શતકમ્પવાદિ-સુમાપિત સંપ્રદા-સપાદક શ્રી દામેદર ધર્માનંદ શાસળી ડિ. રા ૧૨-૮-૦૦ પ્રકાશક સિધી જૈન યાત્રા વિદ્યાપીઠ ભારતીય વિદ્યા ભવન-મુખ્ય મુનિ શ્રી ગિનવિજયજીએ અંગ્રેજીમાં મધ્યની ભૂમિકા લખી છે ૫૮૨૪૦ નો આ મધ્ય છે, જેમાં મહાવિ જનુદનિષ્ણોત નીતિ, સૂચાર, વેગમ્પનાં સુમાપિત મોહનો સંપ્રદ છે સરમુત અભ્યાસીઓને વાચન મનન કરવા યોગ્ય છે.

(૩) વડમસિરીચરિત-સપાદક રાહુ શ્રી મધુસૂદન મોદી તથા પ્રા. શ્રી દગિવંશભાઈ બાપણી પ્રકાશક સિધી જૈન યાત્રા વિદ્યાપીઠ ભારતીય વિદ્યાભવન-મુખ્ય ડિ. રા ૪-૧૨-૦૦ જનવર ૧૯૯૧ની આજી વર્ષની ‘ આમદ ’ નામે જોગમ ની જૂની જાણા આપણા મહાન રાષ્ટ્રની પ્રસિદ્ધ જાણ છે અને

એ અપભ્રંશ ભાષાની માતા 'પ્રાકૃત' છે. ભારત વર્ષમાં પ્રાકૃત, અપભ્રંશ અને દેશ્ય ભાષાના સાહિત્યનો પ્રવાહ દેશ્યો અવિરત ચાલ્યો આવે છે. અભ્યાસીઓને વાંચન, મનન કરવા યોગ્ય છે.

(૪) જ્ઞાનપંચમી કથા-સપાદક પ્રાખ્યાયક ડૉ. અમૃતલાલ સ. ગોપાસ્વી પ્રકાશક સિધ્ધી જૈન શાસ્ત્ર શિક્ષાપીઠ ભારતીય વિદ્યાભવન મુબઈ શ્રી મહેશ્વરચરિત્રકૃત આ શ્રી જ્ઞાન પંચમીની કથા પ્રાકૃત ભાષામાં છે. વિવેચન પ્રસ્તાવનામાં આપવામાં આવ્યું છે જૈન સમાજમાં અત્યંત ઉપયોગી છે. ધર્મના અભ્યાસીઓ માટે વાંચન, મનન કરવા યોગ્ય છે, પૃષ્ઠ ૯૭ કિ ૩ ૭-૪-૦ છે.

(૫) શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાસય-મુબઈના તેજીશમો વાર્ષિક રિપોર્ટ અવલોકનારો મળ્યો છે. આ સરચો તેજીશ વર્ષથી મુબઈમાં સ્થાપન થયેલ છે તેના ખતીલા કાપવાદકો અને શ્રીમત જૈન બધુ જ્ઞાના સહકારથી સરચો સારી કાલીપૂલી છે. મુબઈ કેપરાંત પુણામાં વિદ્યાલયની શાખાઓ બોલવામાં આવી છે જૈન કોમમાં જિજ્ઞાસુઓની આ સારામાં ૧ સરચો છે અને દરેક પ્રકારની સહાયને યોગ્ય છે. સરચોની વિશેષ વિશેષ પ્રગતિ ધરાવે છીયે.

(૬) અતરની જીર્મિઃ-લેખક પૂ. પ. શ્રી પ્રવીણવિજયજી ગચ્છિવર આ પુસ્તિકામાં સુદર બોધ વચ્ચેના આપવામાં આવ્યા છે જો આ દિલ્લિશ્ચિત્તે સૌ કોષ્ટ વાંચે, વિચારે, મનન કરે તો જીવનમાં અજળ પક્ષો યથા વિના રહે નહિ. પ્રકાશક મહેતા

કાંતિનાથ રાયચદલાઈ સાણુદ નકલ દીક બે આનાનાં પોસ્ટ સ્ટાંપ મોકલનારને પ્રકાશક તરફથી ખેટ મળશે.

(૭) ગુલામ માસિકનો-માગધર પોષને સંયુક્ત અંક અવલોકનારો મળ્યો છે. સપાદક ડૉ. ઉમેશ્વર રાયચદ, શ્રીઆધાર (સૌરાષ્ટ્ર) વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩-૯-૦ જાંબા કાગળોમાં બાળ કોને ગમત અને ગમી જાય તેવો છે તેમજ બાળો અને બાલિકાઓને માટે સહેલું અને સરળ વાંચન પૂરું પાડે તેવું છે. અમે તેની ઉત્તમિ ચાહિયે છીયે અને વિદ્યાર્થીઓ ઉત્સુકતાથી વાંચે તેમ ધરાવે છીયે. આ માસિક જૈન બાલ સાહિત્યમાં અનોખી ભાત પાડે છે. શ્રી લગ્નિસુરીશ્વરજી જૈન અધમાળા શ્રીઆધાર તરફથી બદાર પાકવામાં આવ્યું છે. અમે તેની વિશેષ પ્રગતિ ધરાવે છીયે.

(૮) રાઈ-દેનસિ પ્રતિકમળુ-સૂત-રાજદાપ-સર્વ સરલ દિ દી ભાષામાં અનુવાદક અનંદનભ નાગેરી, ડો. સાદી (મેવાડ) પૃષ્ઠ ૩૫ ૧૧૮ કિમત રૂ. ૧-૮-૦.

(૯) ભગવાન મહાવીરનાં દશ ઉપાસકો-અનુવાદક અખ્યાયક બેચરાસ દોશી ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ અમદાવાદ ભગવાન મહાવીરના દશ અમરોપ સંકીર્ણ કથાઓ છે. આ ભગવોપાસકો પોતાના જનના પાલનમાં દેવ-મનુષ્ય પશુ વગેરેએ કરેલાં વિશેષ સમજાવે સદન કરે છે અને ચલાપમાન યતો નથી આ કથાઓ મુમુક્ષુને મનનીય છે. પૃષ્ઠ ૧૪૨ કિમત રૂ. ૧-૮-૦ પ્રાસિસ્થાન નવજીવન કાર્યાલય. અમદાવાદ અને અમુબ-૨.

સુધારો.

શ્રી નદીસૂત્રમસ્યગિરીય વૃત્તિમાં આવતા દાર્શનિક સાક્ષિપાદોના મૂલસ્થાનો આ લેખના પૃ. ૧૪૮ ની ૨૩ થી ૨૬ થી પકિતઓમાં જે 'ઉબ્ધેક...ઉબ્ધૂત છે' એવો પાદ છપાયો છે તેના બદલે 'ઉબ્ધેકે મહાનમિશ્વરિચિત્તે ભાવનાવિવેકે નામના એક અથ ઉપર પચ્ચ દીશ લખી છે કે જે ભોવનાવિવેકમાંથી સમ્મતિતર્કના ટીકાકાર પૂજ્યપાદ શ્રી અક્ષયકેવલસતીશ્વરજી મહારાજને સંસર્ગમોહિતધિયો વિવિધ ધાતુઓવરાત્. માવાત્માન ન પદયન્તિ યે તેમ્ય સ વિવિધવતે ૩૧૧. આ પ્રથમ કારિકા સમ્મતિટીકામાં પૃ. ૭૩૯ માં ઉબ્ધૂત કરી છે.'

॥ ॐ श्री चिन्तामणि पार्श्वनाथाय नमः ॥

॥ श्रीमद् विजयानंदेश्वरीश्वरजी पादपद्मेभ्यो नमः ॥

श्री जैन आत्मानंद સભા—ભાવનગરનો

પરમા વર્ષનો—

રિપોર્ટ.

(સંવત ૨૦૦૪ ના દારતક શુક ૧ થી આશો પદિ ૩૦ સુધી.)

આ સભાના મુખ્ય સેક્રેટરીનું મનનીય નિવેદન.

માન્યવર પેટ્રન સાહેબો, પ્રમુખશ્રી અને બંધુઓ;

આ સભાના પરમા વર્ષનો રિપોર્ટ, આવક, ખર્ચ, (હિસાબ) અને સર્વ કાર્યવાહી આપની સમક્ષ રજુ કરતાં અમેને આનંદ થાય છે.

અમારે ખુશી થવા જેવું તે છે કે સભાના હર્ષપણ કાર્યને માટે મળતી મેટેશન કે જનરલ કમીટીમાં રજુ થતાં કાર્યોમાં રસ ધરાવે છે, તેમજ નવું નવું જાણવાનું મળતું હોવાથી તે તે વખતે સભાસદ બંધુઓની દરેક વખતની હાજરી પૂરતી જોવાતી હોવાથી, સભા પ્રત્યે સર્વ સભાસદોને સદ્માન મુખ્ય કાર્યવાહકોની કર્તવ્યનિષ્ઠતા ઉપર પ્રેમ અને વિશ્વાસ સુરવે છે. વધારે આનંદનો વિષય તો એ છે કે જ્યારે જ્યારે પેટ્રન સાહેબોની ઠાણપણ મીટીંગમાં (ખાસ કરીને વાર્ષિક મિટિંગમાં તો ખાસ) હાજરીની જરૂર હોય તે વખતે અમારા આમંત્રણને માન આપી દરેક વખતે હાજરી શ્રીમાન રીઠ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ અને શ્રીયુત્ત આનંદલાલ અમરચંદ વોરા તેવે વખતે હાજરી આપી સભાના કાર્યોમાં રસ લે છે, સલાહ, સુચનાની જરૂર હોય તો આપે છે અને કાર્યવાહી જોઈ જાણી સંતોષ પામે છે અને પોતાનો આનંદ વ્યક્ત કરે છે.

આપ સર્વને વિદિત છે કે આ સભાની રચાવના (ગુરુભક્તિ નિમિત્તે) સંવત ૧૯૫૨ ના ખીજી

જે સુધી-૨ ના રોજ (શ્રી વિજયાર્નદસૂરીશ્વરજી શ્રી આત્મારામજી મહારાજના રવર્જવાસ પછી પચીસમે દિવસે થયેલ છે. (જેનું આજે ૫૪ મું વર્ષ ચાલે છે.)

૫૨ મા વર્ષ સુધીની સખળી કાર્યવાહી દર વર્ષે જેમ આપ જણી શક્યા હો, તેમ જૈન સમાજની જાણ્ય માટે રિપોર્ટ દ્વારા પ્રકટ થાય છે, એટલે ૫૨ મા વર્ષ (સં. ૨૦૦૪ ની સાલ)ની કાર્યવાહી-વહીવટ સંખ્યાથી દરેક હકીકત, સમાજની આવક-જવક, ખર્ચ, સરવૈયા અને આવતા વર્ષના બચેટ સાથે આજે આપની પાસે રજુ કરીએ છીએ, જેથી તેમાં કાંઈ સુધારો વધારો કરવાની જરૂર હોય અથવા આવતા વર્ષ માટે ભક્તિ, સેવા, આત્મકલ્યાણના નવિન અને વિશેષ કાર્યો આપ જણાવશો તો આપ સર્વના સહકારવડે જરૂર સભા દ્વાય થશો.

આપ સર્વની પાસે ગઈ સાલનો સંપૂર્ણ રિપોર્ટ, રજુ કરતા પહેલાં આ સભા દિવસાનુદિવસ પ્રગતિશીલ કેમ થતી જાય છે, તેની પ્રતિષ્ઠા અને ગૌરવની પણ વૃદ્ધિ કેમ થતી જાય છે, તે પ્રથમ જણાવવા રજા લખ્યે છીએ. તેમજ પારિત્રિક સંસ્થાના સેવાના કાર્યો કે વહીવટ કેવી રીતે ચલાવવામાં આવે તો સમાજ વિશ્વાસ ધરાવી શકે કે તેમજ દેવ, ગુરુ, ધર્મની ભક્તિ બને પ્રકાશના ચિદાણને ઉત્તેજન-સદાય, સાહિત્ય-જ્ઞાન ઉદ્ધાર તેનું મકાશન, બહોળો પ્રચાર અને ભેટ વગેરે ભક્તિ જેવા આત્મકલ્યાણના કાર્યોમાં તન, મન અને ધનથી સમાજ સદાય કે સહકાર આપી શકે તે અમારો લાંબા વખતનો અનુભવ હોવાથી અમારા વિચારો પ્રસંગવશાત્ દર્શાવીએ તે અરથાને નથી, તેટલું જ નહિ પરંતુ અન્ય કોઈ સંસ્થાને આ સંસ્થાના કોઈ કાર્યનું અનુકરણ કરવું યોગ્ય લાગતું હોય તો કરી શકે, સુધારો વધારો કરી પોતાની સંસ્થાદ્વારા કલ્યાણ સાધી કર્તવ્યનિષ્ઠ થઈ શકે માટે જણાવવું યોગ્ય લાગે છે.

અત્યાર સુધીમા પ્રસિદ્ધ થયેલા પૂજ્ય પૂર્વચાર્ય મહારાજશ્રીઓનું વિવિધ સાહિત્યના મૂળ પ્રાકૃત-સંસ્કૃત અને અનુવાદના મંથો કુલ ૧૭૪) જે જે પ્રકટ થયા છે, તેમાંથી આપ સર્વે જાણીને પ્રુથી થશો કે મૂળ પ્રાકૃત સંસ્કૃત અને અનુવાદના મંથો સાધુ સાધ્વી મહારાજ, જ્ઞાનભંડારો, લાઘણેરીઓ અને જૈનેતર વિદ્વાનોને આ વર્ષની આખર સુધીમાં ૩૧, ત્રીશ હજારના મંથો ભેટ અપાયેલા છે, જે કોઈપણ જૈન સંસ્થા કરી શકી હોય તે અમારા જાણવામાં નથી, જેથી જ્ઞાનભક્તિ, સાહિત્યનો ઉદ્ધાર બહોળો પ્રચાર અને પઠન-પાઠનના કાર્યને અંગે આટલી મોટી રકમની સભાએ આપેલ ભેટ તે જ્ઞાનોદ્ધાર, જ્ઞાનદાન હોઈ આપણે સર્વેને પરમ અનંદ ધાય તે સ્વાભાવિક છે અને આ કેમ સંયોગો પ્રમાણે સભાનો આજુ જ રહેશે વળી અત્યાર સુધીમા થયેલા પેટ્રૂન સાહેબો અને સાઈકલોગ્યરો વગેરેને અપાયેલા સાહિત્ય અનુવાદના સમિત સુદર મહોટા મંથો હજારોની કિમતના છે તે રકમ લુહી છે, અને તેની સંક્ષિપ્ત હકીકત આગળ ઉપર આપ જણી શકશો. અને જેમ જેમ નવા ચરિત્ર, કથા, ઇતિહાસના અનુવાદ મંથો છપાય છે, તેમ તેમ ધારા પ્રમાણે ભેટ અપાય છે અને આપનામાં આવશે. આવી ઉદાર રીતે સભાએ કેમ રાખવાથી સભાની પ્રતિષ્ઠા વધી છે. ઉપર પ્રમાણે બહોળા પ્રમાણમાં અપાયેલ ભેટ અને સાથે સભાસદોને ઉત્તમ રીતે ભેટ આપવાનું ધોરણ રાખવાથી દરમિતે સભાસદોની વૃદ્ધિ પણ થાય છે, સમાજનો પ્રેમ પણ જોવાય છે અને સહકાર પણ મળે જાય છે.

સભાની પ્રતિષ્ઠા અને ગૌરવ વધવામાં મુખ્ય અને પ્રથમ કારણ તો ગુરુદેવની કૃપા છે, તે સાથે કાર્યવાહકોનું સંગઠન, પ્રમાણિક અને કર્તવ્યનિષ્ઠપણું, અને આત્મકલ્યાણ માટેના જ પ્રયત્નો છે. દરવર્ષે સભાની કાર્યવાહીનો સંપૂર્ણ રિપોર્ટ, તેના આવક જવક, ખર્ચ વગેરેનો પ્રમાણિક રીતે દરવર્ષે પ્રગટ કરવામાં આવે છે, તેમજ તેની સાથે આ સમાજના ઉદ્દેશો પૈકી મુખ્ય ઉદ્દેશ જ્ઞાનોદ્ધાર પૂજ્ય

પૂર્વાચાર્યો મહારાજકૃત મૂલ, પ્રાકૃત, સંસ્કૃત અને તેના અનુવાદોના મંથો ૧ જેનાથી આત્મ-
કલ્યાણ સાધી શકાય, આર્થિક આનંદ જિવન થાય અને સુસંસ્કારની વૃદ્ધિ થાય અને લાઘુચેત્રી તથા
ગૃહના શૃંગારરૂપ સુંદર મંચિત સાહિત્યના મંથોનું પ્રકાશન, પ્રચાર, ભેટ વગેરે જ્ઞાન ભક્તિનું ઉત્તમ
કાર્ય નિરંતર ચાલે છે તે છે, જે કાર્યવાહકોની સેવાનું ફળ છે અને તે માટે જૈન સમાજને આ સભા
માટે માન અને વિશ્વાસ છે, તેથી તેમાં પણ સહકાર મળ્યે જાય છે. વગેરે વગેરે તથા અન્ય
નવિન સેવાના કાર્યો ક્રમેક્રમે હાથ ધરવાથી સમાજની પ્રતિષ્ઠા, ગૌરવ સાથે સમાસહોની વૃદ્ધિ વગેરેથી
તે વિશેષ પ્રગતીશીલ થતી જાય છે.

સંપૂર્ણ સલામતીવાળી સભાની આર્થિક સ્થિતિ.

આ સભા પાસે જે નાણાનું કંડોળ છે તે સમાજ પાસેથી આવેલું હોઈ, કાર્યવાહકો તો તેના
વહીવટી પ્રતિનિધિઓ હોવાથી જવાબદારી પણ છે. તેથી તેના ઉદ્દેશ પ્રમાણે અને આપનારની ઈચ્છા
પ્રમાણે નિર્દેશ રીતે તેના સહઉપયોગ કરવાનો હોવાથી, સમાજનો વિશેષ વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવા, તેને ટકાવી
રાખના અને તેના સરક્ષણાર્થે અને ભવિષ્યમાં પણ ન જોખમીય, ઓછું ન થાય, કે ન ગેર ઉપયોગ થાય
માટે આ સભાના નાણાં અત્યાર સુધી સદર જામીનગીરીમાં (બેંકમાં) રાખવામાં આવતા હતા, પરંતુ
કાળપરિવર્તન અત્યારે એટલું બધું થયેલું છે કે ત્યાં બીજે રથે સલામતીવાદી સ્થિતિ કાર્યવાહકોને
નહિં લાગવાથી માલતા વર્તમાન કાળનો વિચાર કરી સભાની આર્થિક બાબતનું ભવિષ્યના રક્ષણ
અને ભવિષ્યની સંપૂર્ણ સલામતીની ખાતર, હાલ સભાની માલિકીના જેમ બે મામલો છે તેમ
હાલમાં જે નાણાં સિલિંકે છે તે સ્થાવર મિલકત ખરીદી તેમાં રોકવાનો વિચાર થતાં તેનાથી એક
ત્રીજું મકાન રૂ. ૩૬૦૦૦) છત્રીય હાલની કિંમતે ગયા આવણ માસમાં આ શહેરમાં મામારોડો રોડ
જેવા જાહેર રસ્તા ઉપર ખરીદ કરેલું છે જે જાણી આપને આનંદ થશે

અત્યાર સુધી દર વર્ષે પ્રગટ થતા રીપોર્ટમાં આપવામાં આવતા સરવૈયામાં કંઈ કંઈ બેઝમાં
ફેટલા રૂપીયા બપાજે છે તે પણ રૂપિય જાણીવવામાં આવતું હતું, તે આપ સર્વ જાણો છો; જે જાહેર
સંરચા માટે તેમજ હોવાનું જોઈએ; હવે આ નવા મકાનના બાંધના ઉત્પન્નમાંથી બીજા ખાતાઓમાં
તોટા પડેતા પુરવણી થતાં તે સમતોલ થાય અને સમાસહોને પ્રયોજે એટલા આપનાં જ્ઞાનદ્રવ્ય વગેરેનો
દાણ પણ ન લાગે તે રીતે તેના ઉપયોગ થશે તેમજ પેટ્રોન, તથા લાઘુક મેમ્બરોની શી અને મહા
નિભાવક જે પ્રથમથી જ સાધારણ ખાતા છે તે પણ આપ જાણો છો. હવે પછી પણ સભા પાસે જેમ
જેમ નાણાનું કંડોળ વધતું જશે તેમ તેમ તેની બાવિ સલામતી માટે તે સદર જામીનગીરીમાં રહેશે
અને યોગ્ય વ્યવસ્થા થશે.

સારાંશ એ છે જે દરવર્ષે સભાની સર્વકાર્યવાહી, સરવૈયું વગેરે રિપોર્ટ દ્વારા પ્રસિદ્ધ થતું હોવાથી,
તેમજ સુંદર સચિત્ર મહાન પુરોણના ચરિત્ર મંથોનું પ્રકાશન અને બેઝનો જોડાણ સાથે અપાનો
હોવાથી, તેમજ સભાના નાણાં સદર જામીનગીરીમાં સર્વામની બારેલી રીતે સચવાતાં હોવાથી
તેમજ તેના ઉદ્દેશ પ્રમાણે જ સહાયક થતાં હોવાથી, જૈન સમાજ વિશ્વાસ ધરાવે છે અને સહકાર મળ્યે
જાય છે, તેમજ પેટ્રોન સાહેબો અને લાઘુક મેમ્બરોની વૃદ્ધિ થતા સાથે આપણી સભાની પ્રગતિ,
પ્રતિષ્ઠા અને ગૌરવમાં પણ વધારો થતો જાય છે.

આવતા વર્ષ માટે શરૂ કરવાના ઉત્તમ કાર્યો, તૈયાર કરેલી નવી ભૂમિકા અને નવીન મનોરથો.

સભાના નાણાંદાર ભંડોલ જે દાલ છે, તેમજ ગુરૂપાથી વધે તેવું સંરક્ષણ કરવા સાથે પ્રમાણિક-પણે માનુષ્ય કે બ્યાજ યોગ્ય રીતે કેમ વિશેષ ઉત્પન્ન થાય અને તેનાથી પૂર્વાચાર્ય પૂજ્ય પુરોધાકૃત પ્રાકૃત, સંસ્કૃત સાધુ સાધ્વી મહારાજઓના પકન પાઠન યાદે ઉપયોગી હોય તેવું સાહિત્ય એટ કે સંયોગવશાત્ ઓછી કિંમતે સભા આપી શકે, તેમજ જૈન કથા, ચારિત્ર, ઇતિહાસ સાહિત્યના ગ્રંથો કે જેના પકન પાઠનથી આત્મકથ્યાણુ સાધી સધાય, સુસંસ્કાર ઉત્પન્ન થાય તેના ગુજરાતી ભાષામાં અનુવાદો કરાવી સુંદર શુદ્ધ, સરલ, સચિત્ર પ્રકટ કરી સભાના માનવતા સમાસરોને મહોદી કિંમતના જ્ઞાનખાતો દોષ ન લાગે તે રીતે સંખ્યાબંધ એટ આપી શકાય અને અન્યને ઓછી કિંમતે આપવાનો પ્રયત્ન થઈ શકે તે માટે કાંઈ નવીન યોજના અને તેવા સુંદર સાહિત્યનું જહેલાસર પ્રકાશન સહેલાઈથી થઈ શકે તેવી વિચારણા કરવાની છે.

૨ સભાની સુવર્ણ જયુબીલી ઉજવવા માટે આ વર્ષમાં કરેલી શરૂઆત એને જલદી અમલમાં આણવા ગતિમાન કરવાનું છે.

૩ પ્રાતઃસ્મરણીય આ સભાના મહાન ઉપકારી પતર્તકજી શ્રી ક્રાન્તિવિજયજી મહારાજના, સ્મરણ નિમિત્તે કેળવણી શરૂ કરવામાં આવ્યું છે, તેના બ્યાજમાંથી તેમની સ્વર્ગવાસ તીથી અશ્વઃ શુદ્ધ ૧૦ના શાળ સુવર્ણ અને રૈષ્ય મેડલ જૈન વિદ્યાર્થિને (કરેલ ધારાધારણુ પ્રમાણે) મેળાવડો કરી આપવાનું અને સાથે તે ઉપકારક ગુરૂના નામથી જે જ્ઞાનમંદિરની સ્થાપના કરવાની છે, તેને માટે લીધેલા મકાનનું જ્ઞાનનું રક્ષણ થાય તે રીતેનું બાંધકામ જલદી તૈયાર કરવા, સભાએ ટ્રેઝરર શ્રી અમૃતલાલ જનનલાલને સુમત કરવામાં આવેલ છે (ગુરૂપાથી તેની આર્થિક સહાય પાછુ મળી જશે) તે જને ઉત્તમ કાર્યોની શરૂઆત અને અમલ વહેલી તકે થઈ જશે.

૪. સભાની દુનિયા, વિચાર કે ખેડ નાણા વધારવા કે સમઢી રાખવાતો નથી, પરંતુ તેની જેમ જેમ આર્થિક સ્થિતિ વધતી જશે, તેમતેમ ધારાધારણુ પ્રમાણે દરેક ખાતાઓમાં યતો સદ્ વ્યય નાદ જતાં જે રકમ ફાળલ પડશે તે જરૂર પડે તો મુદ્દલ કે નિયમ પ્રમાણે તેના બ્યાજમાંથી તે જ્ઞાનખાતા કે સિરિઝના ખાતા સિવાયના જે નાણાં દરેક તેતો કેળવણીને ઉતેજન, જૈનમંથુના રાહત માટે કે બીજી કાંઈ બાબતની સભા જે વિચારણા ધારાધારણુ પ્રમાણે યોજના તૈયાર કરશે તે રીતે તે તે ખાતામાં પ્રમાણિકપણે સભા સદ્વ્યય કરશે કે જેનાથી સભાની પ્રગતિ, ગૌરવ અને પ્રતિજ્ઞામાં વૃદ્ધિ થાય.

મનોરથો, આરાધા અને પ્રાર્થના.

ઉપર પ્રમાણે આવતા વર્ષે કરવાના કાર્યોની ભૂમિકા આપને જણાવી છે-સભાનો ખર્ચ જેમ વધતો જાય જાય છે, તેમ તેની સાથે પ્રગતિ, પ્રતિજ્ઞા અને સભાની કાર્યવાહી પ્રત્યે સતોષ અને સમાજ પ્રિયતા વધતી જાય છે. જૈન જાણુઓ અને જ્ઞેનો વગર લખ્યે સભ્યો થઈ, સહાયક થઈ સભાની પ્રગતિમાં ફાળો આપ્યે જાય છે. છેવટે સભા ભાવિમાં વિશેષ પૂર્વાચાર્યો કૃત ઉત્તમોત્તમ સાહિત્ય પ્રકટ કરી, વિશેષ ઉદારભાવે એટ કે સરળ આપી જ્ઞાનદાન, પ્રચાર અને જ્ઞાનમંડિત કરે તેમજ તે સાથે:-

(૧) પ્રથમ ધાર્મિક કેલવણી (૨) વ્યવહારિક (રકુલ) કેલવણી અને (૩) ઔદ્યોગિક કેલવણી

વગેરે જૈન ગ્રાંથો વિશેષ લેતા કેમ યાચ તે માટે રોહતકથી, શુભ ૩ લેાન સીરટમે આગળ વધવામાં સદાય જરૂરીયાત પ્રમાણે આપી સહાય તેને માટે—

શ્રી લાઠીએરીના લાલ વધારે અગત્ય પૂર્વક જૈન-જૈનેતર પ્રાણ વિશેષ લઇ રહે અને આપણા જૈન જથ્થાએ કે જે કેાઇ જથ્થ પ્રકારની સદતની જરૂરીયાતવાલા હોય તેને પુરતી કે વિશેષ પ્રકારે સહાય સહાય કેમ આપી રહે, અને હેવટે દેવ, ગુરુ, ધર્મની વિશેષ પ્રકારે સહાય ભક્તિ કરી શકે અને નવા ચિંતવેલા સર્વ મનોરથ જલદી પૂર્ણ પામે એ સર્વ માટે પરમાત્માની પ્રાર્થના કરી આ નિવેદન પૂર્ણ કરવામાં આવે છે.

આ વર્ષની ચાલુ કાર્યવાહી.

૧ હિંદો-જૈન જથ્થાએ અને બંનેના ધર્મ સંબંધી ઉચ્ચ યાન પ્રાપ્ત કરે તેવા ઉપાયો મોળવા, અને પ્રકારની રૂબરૂની વૃદ્ધિ માટે રોહતકથી વગેરેથી વયાયાન સદાય કરવા, પૂજ્ય પૂર્ણાચાર્ય મહારાજને ફૂન મૂળ-પ્રાકૃત-અરેકૃત ઉચ્ચ ક્ષયાના વિવિધ સાહિત્યના પ્રકારનો અને ઇનિદામ, હવન ચરિત્ર અને કથા સાહિત્યના મૂળના સુદર સચિત્ર મુદ્ર અને સરલ અનુવાદો મુજરાતી ભાષામાં કરાવી પ્રકટ કરી બહોળો પ્રચાર અને બંને તેટલી ઉદારતાથી ભેટ આપવા, વિવિધ સાહિત્યના દરતલખીન પ્રતો અને ઉપયોગી પ્રકારનો સમગ્ર કરી એક યાનમંદિર કરી, યાનભક્તિ કરવા, શ્રી લાઠીએરી (પુસ્તકાલય) વડે મફત વાચન પુસ્તકાલય, અને પ્રુવ્ય પ્રસાવક, દાનવીર, વગેરે જૈન જથ્થાઓને યોગ્ય સહાય કરવા અને સાધેજ દેરગુરુ તીર્થની પૂજા, વાચા ભક્તિ કરી આમરૂપાણુ કરવાનો છે.

ખંધારણ:—૧ પેટ્રન સાહેબો, (૨-૩) પહેલા બીજા વર્ષના લાઠીએરી અને (૪) વાર્ષિક સમાસરો મળી ચાર પ્રકારે છે આ વર્ષ આખરે કુલ (૧૧૩) તીર્થ પ્રમાણે છે

સં. ૨૦૦૪ ની સાલ સુધીમાં થયેલા ૩૬ પેટ્રન સાહેબોની નામાવલી.

૧ શેઠ સાહેબ ચંદુભાઈ સારાસાઈ મોદી	૧૨ શેઠ સાહેબ મોહનલાલ તારાચંદ
બી. એ	જે. પી.
૨ રાવસાહેબ શેઠ શ્રી કાન્તિલાલ ઇન્દિરાજ	૧૩ શેઠ સાહેબ જાદવજી નરસીદાસ
જે. પી.	૧૪ " ત્રિભુવનદાસ દુર્લભદાસ
૩ શેઠ સાહેબ મારોકચંદ જેયદલાઈ	૧૫ " ચંદુલાલ ટી. શાહ જે. પી.
૪ " રતિલાલ વાઠીલાલ	૧૬ " રમણિકલાલ નાનચંદ
૫ " મારોકલાલ સુનીલાલ જે. પી.	૧૭ " દુર્લભદાસ ઝવેરચંદ
૬ " કાન્તિલાલ ખડેરદાસ	૧૮ " શ્રી દલીચંદ પુરુષોત્તમદાસ
૭ રાવજહાદુર શેઠ શ્રી નાનજીભાઈ લખાસાઈ	૧૯ " પોરુ ખાંતિલાલ અમરચંદભાઈ
૮ શેઠ સાહેબ લોખીલાલભાઈ મગનલાલ	૨૦ રાવજહાદુર શેઠશ્રી હવનલાલ પ્રતાપશી
૯ " શ્રી રતિલાલ વર્ધમાન	૨૧ " શ્રી અમૃતલાલ કાળીદામ
૧૦ " પદમશીભાઈ પ્રેમજી	૨૨ શેઠ સાહેબ ખુશાલદાસ ખેંગારભાઈ
૧૧ " રમણીકભાઈ લોખીલાલ	૨૩ " શ્રી કાન્તિલાલ જે. પી. ગલાલ

* સં. ૨૦૦૫ની સાલમાં પેટ્રન સાહેબોની થયેલી વૃદ્ધિ આવતા વર્ષના રિપોર્ટમાં આપવામાં આવશે.

૨૪ ચૈ શાહેબ શ્રીબખસલાલ કેશવલાલમોદી	૩૧ ચૈ શાહેબ સારાભાઈ હુડીસીમ
૨૫ „ શ્રી ચદ્રકાન્તભાઈ ઉજ્જમશી	૩૨ „ રમણલાલ દલગુણભાઈ
૨૬ „ શ્રી પુળકાઈ દીપચંદ	૩૩ „ કેશવલાલ વળેચંદ
૨૭ „ શ્રી લક્ષ્મીચંદ હલ્લસલાલ	૩૪ „ જમનાદાસ મોતજીભાઈ જવેર
૨૮ „ શ્રી કેશવલાલ લલ્લુભાઈ	૩૫ „ વીરચંદ પાનાચંદ
૨૯ શાહુ ઝાંધવજી ધનજીભાઈ સોલીસીટર	૩૬ „ હીરાલાલ અમૃતલાલ
૩૦ ચૈ મણિલાલ વનમાલીદાસ બી એ.	

આ સભાની ઉત્તમ અને પ્રમાણિક કાર્યવાહીની નોંધ વહીવટ વગેરે દર વર્ષે રીપોર્ટ દ્વારા પ્રકટ થતું જાણી, જૈન શ્રીમત અને વિદ્વાન બધુઓ, ધર્મધારી, જૈન નરરત્નો, પ્રતિષ્ઠિત પુણ્યપ્રભાવક પુરોહિતો આ સભાનું માનવત્વ પેટૂનપદ હોરી હોરી સ્વીકારે છે, તેઓશ્રીને આમલા ગુજરાતી અનુવાદોના મથો સિવિકમા હોય તે એટ અપાય છે અને પ્રકટ થતાં નવા સાહિત્યના મથો પણ એટ અપાય છે

જૈન બહેનો પણ આ સભામાં સમાવેશ થઈ શકે તેવો પ્રયત્ન પ્રથમથીજ કરેલો હોવાથી જૈન બહેનો પણ સભ્યો થયેલ છે, થાય છે. પરંતુ વિશેષ ખુશી થવા જેવું તો એ છે કે કેટલીક બહેનોએ વગર લખે, માર્ગભૂતી કરે અને વિશેષ શ્રેણીએટ બહેનો પણ આ સભામાં સમાવેશ થયેલ છે તે પણ સભાનો ગૌરવનો વિષય છે વળી નવા નવા પુણ્યપ્રભાવક, ધનવીર, શ્રીમત જૈન બધુઓ આ સભાનું પેટૂન પદ સ્વીકારી પોતાનો આનંદ વ્યક્ત કરે છે તેમજ નવા નવા લાઇફ મેમ્બરોની પણ દર માસે વૃદ્ધિ થતી જાય છે અને સિવાય બહાર જામની જૈન બહેનો, બધુઓ સિવાય સધો, સરથાઓ, બોર્ડો, લાઇબ્રેરીઓ, મહારો વગેરેની સભ્યો તરીકેની દિવસાનુદિવસ વૃદ્ધિ થતી જાય છે

આ વર્ષની આખર સુધીમાં ૩૬ પેટૂનો, ૪૧૬ પ્રથમ વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો, ૧૩૩ બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો, ૬ ત્રીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો (ત્રીજો વર્ગ કમી થયેલ છે) અને ૨૨ વાર્ષિક સંભો મળી કુલ મળી ૬૧૩, સભાસદો છે તે પછી નવા સભાસદોના નામો લખન થયેલા આવતા વર્ષના રીપોર્ટમાં જણાવવામાં આવશે, (પરંતુ શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિકમાં દર મહિને નામો આપવામાં આવે છે તે આપ વર્ગને સુવિદિત છે)

જ્ઞાનમંદિર—સભાના ઉદ્દેશ પ્રમાણે જ્ઞાનમંદિર એટ લીધેલ મકાનને કાચર મુકે (જાનતું રસજી યાચ તે રીતે તેપાર કરવાની યોજના ચાલે છે સભા પાસે દરત લિખિત તથા હાથેથી વિવિધ સાહિત્ય આમત્રો વગેરેની પ્રતો કુલ ૨૭૬૨ ની સખ્યા છે. પ્રાતરમરણીય પ્રવર્તક જ શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજશ્રીનો આ સભા ઉપર મદદ ઉપકાર છે, જેથી તેઓશ્રીના રમરજીયો તે મહા પુરુષનું નામ જોડવાનો સભાએ દિવાન કરેલો છે, ચાર કૃપાથી આવતા વર્ષમાં તે ઉત્તમકાર્યની ધણી ભાગે ચાલ્યાત થશે.

સભાનું સાહિત્ય પ્રકાશન પ્રચાર અને ઉદારતાપૂર્વકનું લેટ ખાતુ—શુભાર સાગ્રીય વર્ષથી પૂન્ય પૂર્વાચાર્ય મહારાજેકૃત આગત્રો, તરત્ત્વાન, ગણિત નાટકો, કાવ્યો, ચરિત્રો અને ઇતિહાસિક વગેરે મૂળ પ્રાકૃત-સંસ્કૃત ભાષામાં શ્રી આત્માનંદ સંસ્કૃત મથમાળા અને શ્રી આત્માનંદ શાસ્ત્રી સિરિઝ (જે અને પ્રકાશન ખાતાઓ સભાને વહીવટ કરવા સુપ્રત થયેલા છે) ના (મૂળ મથો) આ વર્ષની આખર સુધીમાં કુલ ૬૧) તથા શ્રી જૈન આત્માનંદ મથમાળા (જેમાં જૈન બધુઓના નામથી સિરિઝ મથમાળા પ્રકટ થાય છે તેનો સમાવેશ થાય છે તેમાંથી પૂર્વાચાર્ય મહારાજની મૂળ કૃતિના

ઐતિહાસિક કથા, સાહિત્યના પ્રયોગના અનુચાર કરાવી તૃપ્તિ કરી ભગવતો, સત્સાળો નરરતો, આદ્ય જૈન ઓ રાનો અને સતી ચરિત્રો ગુજરાતી ભાષામાં આ વર્ષની આખર સુધીમાં (૮૩)મળી કુલ ૧૭૪ અંશે આ સભા તરફથી પ્રકટ થયેલા છે. જે તમામ અંશે સાધુ સાગ્રી મહારાજને જ્ઞાન લંકાશે, જૈનેતર વિદ્વાનો, દર્શન શાસ્ત્રીઓ, સંસ્કૃતિઓ વગેરેને દુર્ગતોની કિંમતના અંશે વિના મૂલ્ય ભેટ આપ્યા તે પ્રથમ જણાવેલ છે સિવાયના અનુવાદના ગુજરાતી ભાષામાં છપાવેલા તે (શ્રી જૈન આત્માનંદ અંશમાળા અને જૈન બધુઓના નામે અંકીત થયેલ સિરિક્કના અંશે) આ સભાના પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરો જે ભેટ અસાર સુધીમાં અપાવેલા છે અને અપાય છે, તે પણ દુર્ગતો રૂપીયાની સંખ્યામાં છે. દાખલા તરીકે માત્ર આજ વર્ષમાં જ શ્રી વસુદેવ દિંડી રૂ. ૧૨૫ તથા શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુ સચિત્ર ચરિત્ર રૂ. ૭૫ જે બે અંશોની કિંમત રૂ. ૧૦૦ થાય છે તે બે અંશે પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરોને ભેટ આપવામાં આવેલ છે, તેની કુલ કિંમત રૂ. ૧૦૦૦૦) દર દુર્ગત રૂપીયા થાય છે આ માત્ર આ શાલની દૃષ્ટિએ છે; તે આજલા વર્ષમાં ભેટ અપાવેલ અંશોની કિંમત કેટલી મોટી થાય, તે વાચક સ્વયં સમજી શકે તેવું છે. આજે ભેટની જુઓ લાભ સમાસરોને કોઈ સંસ્થા આપતું હોય તે પણ અમારી જાણમાં નથી, આવા સુદર અંશોને ભેટના લાભથી તેના પઠન-પાઠનથી જોગ જોવા આત્મકલ્યાણ સધાય છે, તેમ વ્યવહાર અને આ વ્યાપારીદૃષ્ટિએ પણ ધણો મોટો સુંદર લાભ મળે છે, તેથી જ દર વર્ષે દર માસે નવા પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરોની શ્રદ્ધિ થાય છે, વળી આ સભાના ઉપરોક્ત બે પ્રકારના સાહિત્ય પ્રકાશનો મટિ પૂર્ણ સાધુ, સાગ્રી મહારાજો, જૈનેતર વિદ્વાનો, સાદારો, સાહિત્યકારો, પેપરકારોના પ્રયસાના અભિમાયો, સમાજોચના વગેરે આવવાથી તેમજ જે જે દાનવીર જૈન બધુઓ અને બહેનો તરફથી મદદમાળા મળે થાય છે તેમજ પણ સતોષ અને આનંદ વ્યક્ત કરવા સક્ષમ પ્રયસાના પત્રો લખેલા છે, તેથી સભાની પ્રતિષ્ઠા વધવા સાથે સમાજનો પ્રસંગે પ્રસંગે સહકારના મળે જાય છે.

છપાતાં સાહિત્યના અનુવાદોના નવા અંશે.

(કે જે છપાઈ જતાં ક્રમે ક્રમે અમારા માનવતા સલાસરોને આવતા વર્ષમાં અને પછી ભેટ આપવાના છે.)

આવતા વર્ષમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુચરિત્ર, સુંદર સચિત્ર શુભારે પાંચરો પાના ઉપરનો અંશ ધણો જ આકર્ષક અને પાંચકને આદ્રિક આનંદ ઉત્પન્ન થાય તેવા છે, જેની કિંમત શુભારે તેર અને પંદર થશે તેવું આદર્શીય થાય છે. તે રચેલા અને દાહમાં આવેલી મુદત સુધીમાં યનારા સમાસરોને ધારા પ્રમાણે ભેટ મળશે તે સિવાય-છપાતાં શ્રી હમયતીચરિત્ર, શ્રી એવાંસનાથપ્રભુચરિત્ર જે સુંદર ચિત્ર સાથે મોટા અંશે તેમજ શ્રી કથારત્નકોષ અથ (સમ્યક્ત્વ શ્રી વિવેનું સુંદર વિવેચન અને તેના ઉપર ૫૦ કથાઓ આપેલી છે, જે લખલખ પાંચરો પાના ઉપર થશે. તે તેમજ શ્રી જ્ઞાનમદીપ બીજો ભાગ, જેમાં આત્માર્શ શ્રી વિજયકલ્પસરિ મહારાજના નિદ્ધતા બરેલા સામાજિક નૈતિક, ધાર્મિક સર્વમાન્ય સર્વ ઉપયોગી લેખોનો સંગ્રહ તથા આદર્શ જૈન સ્ત્રીરતો ભાગ ૨ બીજો એ પાંચ અંશે ગુજરાતી ભાષામાં છપાય છે તે ક્રમે ક્રમે સમાસરોને ભેટ મળશે.

મૂળ પ્રાકૃત સંસ્કૃત પ્રથો—બૃહત કથ છઠો ભાગ જેની માત્ર પ્રસ્તાવના બાકી છે, તેમજ શ્રી ત્રિપિઠ્ઠાકા પુરુષચરિત્ર પર્વ ૨ થી ૭ સુધીના છપાઇ તૈયાર થતા આવેલ છે, તેમજ શ્રી દ્વાદશાર નયચક્રસાર (ન્યાયનો મુખ્ય ઉચ્ચ કોડીનો મંમર્તી પ્રેસ કોપી તૈયાર થઈ ગયેલ છે તેનું સંશોધન કાર્ય તથા તેની વિશેષ સમજ માટે સાદત વાળા જૈન આગમો તથા જૈનેતર અન્યાન્ય પ્રથોનું દોહન કરી વિદ્યર્થ સાક્ષર (આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજી મહારાજના સુમદ્ધિખ્ય) શ્રી જગજીવિજયજી મહારાજના તે માટેના વિદ્વાતભરેલા લેખો શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશમાં આવે છે તે હવે પછી છાપવા માટે પ્રેસમાં મુકવામાં આવશે.

ઉપરાંત વર્તમાનકાલીન પ્રકાશન માટેનું વિવેચન ક્યાં બાદ હવે આવા સુંદર પ્રથોના પ્રકાશન માટે ખાસ આશાર પૂરું દડીકત જણાવવા રમ લખ્યે છાયે.

જૈન સમાજમાં વિદ્વાન, સાક્ષરોત્તમ અને સાહિત્યકાર તરીકે પ્રથમ્સાપાત્ર થયેલા આપણા ગુરૂદેવ શ્રીમાન્ પૂણ્યવિજયજી મહારાજ કે જેમની અપૂર્વ કૃપા આ સભા ઉપર હોવાથી સભાના મૂલ પ્રાકૃત, સંસ્કૃત, પ્રથોનું સાહિત્ય જે સભા તરફથી પ્રકાશન થાય છે, તેમાં સંશોધન કાર્ય એટલું જણું સત્ય અને સુંદર કરી સભાને સુખત કરે છે કે જેથી આ મળા તેઓશ્રીની આભારી હોવા સાથે જૈન સમાજ ઉપર પણ તે પ્રકાશન થતાં જેવો તેવો ઉપકાર નથી. સેંકડો વર્ષ પછી પણ તે ગુરૂદેવને યાદ કરશે અને તે સાહિત્ય પ્રથો જવાબ આપશે. હાલ પાટણ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જ્ઞાનમંદિરમાંના આગમો-પ્રમાણી સાથેનું સંશોધનનું મદદકાર પૂજ્ય ગુરૂશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજને લાંબા શ્રીસંધે વિનંતિ સાથે સોંપી છે, તે પણ જાવિષ્યમાં જવાબ આપશે. આટલું જાગીરમ કાર્ય હાથમાં હોવા છતાં આ સભા મહારાજશ્રીના રજીને ભૂલતી નથી. કારણકે નવા નવા તત્ત્વજ્ઞાન, ચરિત્ર, ન્યાયના સાહિત્ય પ્રથો એક પછી એક સંશોધન કરી સભાને કૃપાની રાહ સુખત કરે છે. અનુવાદના પ્રથોમાં પણ સભા તેમની આભાષિન સલાહ લે છે, તેથી જ સભાની પ્રગતિ અને પ્રતિષ્ઠામાં વિશેષ વૃદ્ધિ થતી જાય છે. તેઓ સાહેબના દાદા ગુરૂ શાંતમૂર્તિશ્રી પ્રવર્તકજી શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ અને તેઓ સાહેબના પૂજ્ય વિદ્વાન સુશિષ્ય શ્રી ચતુરવિજયજી મહારાજની કૃપા આ સભા ઉપર પ્રથમથીજ હતી. સાહિત્ય સંશોધક અને પ્રકાશનની શરૂઆત પણ તેઓશ્રી કૃપાવડેજ થયા વર્ષોથી શરૂ થયેલ છે, છતાં પૂજ્ય શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ વંદ્યપરંપરાગત ગુરુભક્તિ અને સાહિત્ય સેવાનો વારસો લઇ રહ્યા છે. સભા નિરંતરને માટે તેઓશ્રીનો જેટલો આભાર અને તેટલો એછો છે.

આચાર્યદેવ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની હાલ વૃદ્ધાવસ્થા થયેલ હોવા છતાં કૃપાદષ્ટિ સભા ઉપર ચાલુ છે.

આ સર્વ પ્રકાશનો માટે પૂજ્ય મુનિમહારાજો, જૈન જૈનેતર વિદ્વાનો, સાક્ષરો અને સાહિત્યકારો, પરદેશી દર્શન સાશ્વતના અભ્યાસીઓ મુલાકાત લઇ, તપાસી આનંદ વ્યક્ત કર્યો છે

શ્રી આત્મારામજી જૈન લાઇબ્રેરીનાં પુસ્તકો.

વર્ગ ૧ લો	જૈનધર્મના પુસ્તકો	૨૮૮૩	કિંમત રૂ. ૪૨૦૨-૧૧-૦૦
વર્ગ ૧ લો બ	" પ્રતો	૭૩૧	" ૧૨૩૫-૧-૦૦
વર્ગ ૨ જો	જાણેલ આગમો,	૩૦૦	" ૧૧૪૩-૧૦-૦૦

વર્ગ ૩ મે	શ્રી ભક્તિવિજયજીનો ભંડાર	૧૭૨૫	
	શ્રી લક્ષ્મિવિજયજી	૨૧૦	
	સમાની ખતો	૨૦૧	
વર્ગ ૪ થી	સંસ્કૃત	૪૭૬	૧૫૨૭-૧૨-૦
વર્ગ ૫ મે	નેવેલ	૩૭૦૯	૪૭૨૫-૭-૬

આ વર્ગમાં જીજ્ઞા પુસ્તકો યાદી નાંખી નવું લીસ્ટ ક્યું છે.

વર્ગ ૬ થી	અંગ્રેજી	૨૨૦	૬૪૪-૧૪-૦
વર્ગ ૭ મે	માસિક ફાઇલ	૪૬૬	૧૨૧૪-૮-૦
વર્ગ ૮ મે	હિન્દી	૩૨૧	૧૧૪-૦-૦
વર્ગ ૯ મે	આલ્પવિભાગ	૨૭૭	૧૪૦-૧૪-૦
	જુલો ૧૦૭૪૯		૩૧. ૧૬૦૫૯-૨-૬

ગઇ સાલ પુસ્તક ૧૧૧૦૫ રૂ. ૧૬૮૩૯-૨-૦ ના હતા, તેમાંથી જીજ્ઞા પુસ્તકો કમી થતાં અને નવા વધતાં પ્ર. ૧૦૭૪૯ રૂ. ૧૬૦૫૯-૨-૬ કિંમતના છે.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશક:—હેતાલીય વર્ષથી પ્રગટ થાય છે. તેની અગ્રવારોહ ઉપરાંત કોપી હપ્તાય છે. લગાઇ દરમ્યાન અને પછી વધતી-જતી હાજીયાતાની તમામ પ્રકારની સખ્ત મોંઘવારીને લઇને એક માસિકના બાર અંકના શુભારે ત્રણ રૂપીયા ખર્ચ આવતો, વાર્ષિક લવાજમ વધારેલ નહિ હોવાથી, તેમજ તે માટે ફંડ ઉપરાંત સમાજ પાસે કરેલ નહિ હોવાથી શુભારે એક અંકના બાર માસના રૂ. ૧-૪-૦ ને તેટલો પડતો, છતાં તે મોંઘવારીની પહેલા ૩૮ વર્ષ દરમ્યાન તેટલું જ લવાજમ માસિકતું હતું, તેમાં સહજ નફો રહેતો જેથી હાલનો આવકનો હિસાબ મળી હાલમાં માસિક ખાતે ચતી મોટી ખોટની મુજબજીનો જીલ્લો દરવા આત્માનંદ પ્રકાશ સોંપવારી થતાં સુધી માત્ર પડત કિંમત રૂ. ૩-૦-૦ હાલ રાખવામાં આવી છે.

મળેલા ફંડ:—આ સભાએ સમાસદો વગેરેવડે કરેલું પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ સ્મારક કેળવણી ફંડ (જેમાં હજી કેટલાક સભ્યોની રકમ ભરાવવાની છે) તેના બ્યાજમાંથી સભાએ કરેલ દરાર મુજબ તેઓ સાહેબની સ્વર્ગવાસ તીથી અચાક શુદ્ધ ૧૦ ના રોજ જાહેર મેળાવડો કરી મેટ્રીકની પરિણામાં પ્રથમ નંબરે પાસ થાય તેને સુવર્ણપદક સમા તરફથી તેમજ બીજો નંબરે પાસ થાય તેને રાષ્ટ્રપદક શેઠ રેવયંદ રામજીના તરફથી આવેલી રકમના બ્યાજમાંથી આ વર્ષથી આપવાનો દરાર કરવામાં આવેલો છે તેનો અપલ થયો. અને શ્રી મૂળચંદ્રમાર્ષ સ્મારક કેળવણી ફંડ, બાણુ પ્રતાપચંદ્ર યુલાળચંદ્ર કેળવણી ફંડના બ્યાજમાંથી તેમજ સમાના પોતાના તરફથી અને પ્રકારની કેળવણીની ઉત્તેજન અર્થે, તેમજ તે સાથે રોકેસરથીપો, જુલો, જૈન વિદ્યાર્થીઓને દરવર્ષે આપવામાં આવે છે, તેમજ તે સિવાય રૂ. ૨૦) શ્રી શ્રદ્ધચંદ્ર સામાયકચાળાને અને રૂ. ૧૨૫) શ્રી ઉત્તમમાર્ષ જૈન કન્યાચાળાને ધાર્મિક શિષ્યજીના ઉત્તેજનાર્થે દર વર્ષે અપાય છે. અને વહીવટ પણ સભા કરે છે.

જૈન બંધુઓ માટેનું રાહત ફંડ—શ્રી ખોડીચર પરમચંદ જૈન બંધુઓ માટેના રાહત ફંડ ૧૫ રાષ્ટ્રીય દિન રાહત ફંડના બ્યાજમાંથી તથા સમાના પોતાના તરફથી જરૂરીવાતચાળા જૈન બંધુઓને રાહત અપાય છે.

મહોત્સવો—આ સભાની વર્ષમાં (જન્મદિન મહોત્સવ) પ્રથમ સંધ્યાગવસાત જેઠ શુદ્ધ ૭ ના રોજ સભાના મકાનમાં પ્રભુ પધરાવી પૂજા બજાવવામાં આવતી હતી અને સજાસદોનું સ્વામીવાદસભ્ય યજ્ઞ હવું, પરંતુ સભાનું સમાપન જેઠ શુદ્ધ ૨ના રોજ મધ્યેહું હોવાથી હવે પછી જેઠ શુદ્ધ ૨ના રોજ શ્રી તજાળ તીર્થે સભાનો જન્મદિન/મહોત્સવ ઉજવવાનો ફરિયાદ મતા અને વેરા દહીસીગભાઈ કવેશ્વરે તે માટે આપેલી રકમ હોવાથી તેમના પર્મપત્ની હેમકેશ્વરેનની સમતિથી આ વર્ષથી શ્રી તાલધ્વજ-ગિરિ આ-સભાનો જન્મદિન મહોત્સવ ઉજવ્યો હતો. અને દરવર્ષે આ રીતે જ તીર્થોએ તીર્થયાત્રાનો અને દેવગુરુકિતનો લાલ સભાને પ્રાપ્ત મતા સજાસદોને તે રીતે આત્મકલ્યાણમાં શ્રદ્ધિ થઈ છે.

આનંદ મેળાપ—દર બેસતે વર્ષે આ સભાના પ્રમુખ શેઠ શ્રી ગુલામચંદ આજુદંજીએ આપેલી રકમના વ્યાજમાંથી સજાસદોને દુધપાટી આપાય છે, અને મેળેરો તરફથી મમમ જ્ઞાનપૂજન પણ યાવ છે. જ્ઞાનપૂજન-કારતક શુદ્ધ પાંચમાના રોજ જ્ઞાન પધરાવી પૂજન કરી ભક્તિ કરવામાં આવે છે.

દેવભક્તિ અને ગુરુજયંતિઓ—પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રી આત્મારામજી મહારાજની જન્મતિથિ ચેત્ર શુદ્ધ ૧ ના રોજ હોવાથી શ્રી ગુરુદેવની જયંતિ દર વર્ષે સજાસદો શ્રી પવિત્ર રાત્રુંજય તીર્થે જઈ, વિવિધ પૂજા બજાવી તથા શ્રી આદિનામ પ્રભુ, શ્રી પુંડરીકજી તથા ગુરુમીની આંગી રચવા સાથે સજાસદોનું સ્વામીવાદસભ્ય દર વર્ષે લા કરવામાં આવે છે. સજા માટે આ એક અપૂર્વ ભક્તિદિન છે આ ગુરુભક્તિના ઉત્તમ કાર્ય માટે ગુરુભક્ત ઉદારદીશ શેઠ સકરચંદ્રભાઈ મોતીલાલ મળજીએ એક રકમ સજાને સુપ્રત કરી છે, જેના વ્યાજમાંથી ખર્ચ યાવ છે.

દર વર્ષે માગર વદિ ૬ ના રોજ પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રી મૂળચંદજી મહારાજની તેમજ આસો શુદ્ધ ૧૦ ના રોજ તેઓશ્રીના સુચિખ યાત્રામુર્તિ પરમકૃપાળુ શ્રી પિંજયકમલસુરીધરજી મહારાજની જયંતિએ માટે થયેલા ફડોના વ્યાજમાંથી ઉપરોક્ત રીતે દેવગુરુભક્તિ વગેરેથી અને જયંતિ ઉજવાય છે. આ સભાનું કન્ય જાગ્ય છે કે ગુરુભક્તિના આવા પ્રસંગો સાંપડ્યા છે.

ઉપરોક્ત કાર્યવાહી જોઈ, જાણી સજાના કોષ્ઠપણ કાર્યમાં—જાનેદાર-સાહિત્ય પ્રકાશન, પ્રચાર, ગુરુભક્તિ, જોગવણી ઉત્તેજન તેવા અન્ય સપજા કાર્યોમાં આર્થિક સહાય આપનાર તેમજ આ સભાના થયેલા અને મતા સર્વ સજાસદ બંધુઓ પણ આવા આત્મ કલ્યાણ સાધવાના ઉત્તમ કાર્યોના આગીદાર અને છે.

મીટિંગના અહેવાલ.

(સં. ૨૦૦૪)

મેનેજીંગ કમિટી-પહેલી:—૧. કારતક વદી ૨ રવિવાર તા. ૩૦-૧૧-૪૭.

(૧) શ્રી ઉપયોગી સાહિત્યની સીરીઝ માટે જોજામાં જોજા શ. ૨૫૦૦) શ. બે હજાર પચિસો સેવા અને સીરીઝનાજનું નામ, ફોટો અને તેમના જીવનવૃત્તાંત સાક્ષિમાં આપવું.

(૨.) પ્રવચકે શ્રી ક્રાંતિવિજયજી સ્વામીને “ શ્રી આત્મકાન્તિ હેલવણી ફંક ” નામ આપેલ છે તે કાયમ રાખવું અને તેનાં બ્યાજમાથી બાવનગર, ગાંધીનગર વતની હોય અને બાવનગર રાજ્યમાં આવેલી કોઈપણ દાકરકુલમાંથી મેટ્રીકની યુનિવર્સિટીની પરીક્ષામાં શ્રી જૈન સ્વે. મૂર્તિપૂજક વિદ્યાર્થી અથવા વિદ્યાર્થીનીમાંથી જે પહેલે નંબરે પાસ થાય તેને ‘ સુવર્ણપદક ’ અને બીજે નંબરે પાસ થાય તેને શ્રી દેવચંદ્રલાલ દામજી હેલવણી ફંકના રૂ. ૩૦૦ નાં બ્યાજમાંથી ‘ રોપ્પ પદક ’ મહારાજ સાહેબની સ્વર્ગવાસ તીથી અસાદ સુદી ૧૦ નાં રોજ દર વર્ષે મેળાવડા કરી આપવો. અને તેને માટે ખર્ચ, રૂ. ૨૦) સુધી સલામતે કરવો તેમ દેવાયું.

મેનેજીંગ કમિટી-બીજી. ૨. માગસર સુદી ૧ રબીવાર તા. ૧૨-૧૨-૪૭.

(૧) સં. ૨૦૦૩ સાલનું સરવૈયું પસાર કરવામાં આવ્યું અને સં. ૨૦૦૪ નું બજેટ મંજૂર કરવામાં આવ્યું.

(૨) શ્રી આત્મારામજી મહારાજની જન્મ શતાબ્દિ પાર્વતીજી ચેત્ર સુદી ૧ના રોજ ઉજવવા છે ત્યાં જે સવારે બાત્રું અપાય છે તે રકમમાં જન્મ શતાબ્દિ બાવનગર ફંડની રકમ બ્યાજ સંદિત ઉમેરી દેવી.

(૩) લાકોબેરીનાં ધારા ધોરણ માટે લાકોબેરીયન શ્રી સવાઈલાલની ગેરહાજરીથી મુલતવી.

જનરલ મીટીંગ ૧. સં. ૨૦૦૪ માગસર સુદી ૧૩ તા. ૨૫-૧૨-૪૭.

(૧) સં. ૨૦૦૩ નું સરવૈયું, રીપોર્ટ અને સંપૂર્ણ કાપવાલી રજૂ કરવામાં આવી અને આવકની સાલનું બજેટ પસાર કરવામાં આવ્યું અને તે (૨) છપાવવાની મંજૂરી આપવામાં આવી.

(૩) સભાની રોકડ રકમનું વધુ બ્યાજ ઉપજવવા છ સભ્યોની એક કમીટી નીમવામાં આવી.

(૪) સુવર્ણ મહોત્સવ ઉજવવા માટે ફરી દસ સભ્યોની કમીટી નીમવામાં આવી અને તેની યોજના ફરી તૈયાર કરવી, તેમજ આ વર્ષે ઉજવવા માટે રૂ. ૫૦૦૦) અને પ્રાથમિક તૈયારી માટે પણ ખર્ચની મંજૂરી આપવામાં આવી.

(૫) સભાની આર્થિક સ્થિતિ વધતી દબે પછી બની શકે તે રીતે જૈન સમાજના સેવાના બીજા કોઈ કાર્ય માટે બ્યાજ વાપરવા નિર્ણય કરવામાં આવ્યો.

(૬) લાકોબેરી સંબંધી પ્રયુજાનીએ એક પત્ર રજૂ કર્યો તે સંબંધી વિચાર કરવા મેનેજીંગ કમીટી બોલાવવા નિર્ણય કરવામાં આવ્યો.

મેનેજીંગ કમિટી-ત્રીજી. ૩. માગસર વદી ૩ મંગલવાર તા. ૩૦-૧૨-૪૭.

(૧) માગસર વદી ૬ શ્રી પૂજ્ય મૂળચંદજી મહારાજની જયંતી તગાલ તીથે ઉજવવા માટે કસાવ અગાઉ કંઈ દતો, પણ કેટલીક અગવડતાથી તે અન્તિ બાવનગરમાં ઉજવવી એમ નિર્ણય કરવામાં આવ્યો.

(૨) જેક સુદી ૨ સભાની સ્થાપનાનો દિવસ છે, પરંતુ કેટલાક કારણોથી તે વખતે જેક સુદી ૭

કરાવેલી પરંતુ જે દિવસ સ્થાપનાનો છે તે દિવસ ઉજવવાય તો વધારે ઠીક કહેવાય તે જાણત હવે પછી જનરલ મીટીંગમાં મૂકવી તેમ કરાવ્યું.

મેનેજીંગ કમિટી ચોથી ૪. માઠ સુદી ૪ સતીવાર તા. ૧૪-૨-૪૮.

(૧) જાવનગર રાજ્યમાં પ્રગ્નના નવા નિમાયેલા પ્રધાનોનો સંકોર કરવા નિર્ણય કરવામાં આવ્યો.

(૨) જાવનગર દરબાર બેઠકમાં ત્રણ નામે શેઠ ગુલામચંદ આણંદજી, ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ અને શેઠ અમૃતલાલ હનલાલના નામે રૂપિયા શીક્ષમાં મૂકવા કરાવ્યું અને ત્રણ પૈકી બેની સહીથી મળી શકે તેમ કરાવ કરવામાં આવ્યો.

(૩) જાવનગર ટ્રેઝરી બોન્ડ રૂ. ૨૬૦૦૦ વીસ હજારના છે, તે પછી ત્રણ નામે કરી આપવા અરજી કરવી.

મેનેજીંગ કમિટી પાંચમી ૫. માઠ વદી ૫ સતીવાર તા. ૨૬-૨-૪૮.

(૧) બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો રૂ. ૫૦) કરી જે પ્રથમ વર્ગના લાઇફ મેમ્બર કમળ વદી ૩૦ સુધીમાં થાય તો બેટના અપાતા પુસ્તકો ફ્રી આપવા એમ ઉદ્દેશી મુંદત કરાવવામાં આવી.

(૨) શેઠશ્રી જીવતલાલભાઈ સરજી સાહિત્ય આ સમા મારફત પ્રેક્ટ કરાવવા હંગા છે, તેવા ઉપપ્રમુખ ફોર્સેડચંદભાઈના પત્ર વાંચવામાં આવ્યો અને તે વાતને સભાએ મંજૂર રાખી અને નીચેના મુદ્દરોની એક કમિટી નીમવામાં આવી.

૧ શેઠશ્રી રમણીકલાલભાઈ ભોગીલાલભાઈ

૨ શેઠશ્રી ખાંતિલાલ અમરચંદભાઈ વોરા

૩ શ્રી. સા. ખીમચંદભાઈ ચાંપસી શાહ M. A.

૪ ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

૫ શાહ ફોર્સેડચંદ ઝવેરભાઈ

૬ શાહ વિકુલદાસ મૂળચંદ B. A.

૭ શાહ ગુલામચંદ લલ્લુભાઈ

૮ શેઠ હરીલાલ કેવચંદભાઈ

(મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે.)

જનરલ કમિટી ૨. વૈશાખ વદી ૮ સોમવાર તા. ૩૧-૫-૪૮.

સમાજ સ્થાપન જેઠ સુદ ૨ ના રોજ થયેલ છે જેથી સંયોગવશાત્ જેઠ સુદ ૩ના રોજ વર્ષગાંધિ અર્ધ ઉજવાતી હતી, હવે તેને બદલે વોરા હરીસંત્રભાઈ ઝવેરચંદના ધર્મપત્ની હેમકાર વ્હેન મંજુર કરે તો હવે પછી દર વર્ષે જેઠ સુદ ૨ ના રોજ પવિત્ર શ્રી તાલપત્તગિરિ દેવ, ગુરુ ભક્તિ કરી લાં ઉજવવી અને જેઠ સુદ ૮ ના રોજ (ગુરુદેવની રવર્મવાસ તીથી દોવાથી) સમાના મહાનમાં પ્રજા પધરાવી પૂજા બાણાવવી.

મેનેજીંગ કમિટી છઠી ૬. જોકે વડી ૧૧ સુધીવાર તા. ૨-૭-૪૮.

(૧) પ્રો. સા. ખીમચંદભાઈ મુળજી ગયા ત્યારે તેઓ તથા ફતેહચંદભાઈ શેઠ જીવતલાલભાઈ પ્રતાપસીને મળ્યા હતા અને તેમની સાથે જૈન સરતા સાહિત્યની યોજના સંબંધી જે વાતચીત થઈ હતી તે હુકમાં પ્રેસિડેન્ટ ખીમચંદભાઈએ સલાને જાહેર કરી.

(૨) ટેન્ડુલકર કમિટી સમક્ષ શેઠશ્રી કાતુગભાઈ લાલભાઈ વગેરેએ દેવદંબની ધાર્મિક ગ્રીક્ષન સંરક્ષણ માટે આપેલ જુગાની માટે અગિર્નદન પત્ર લખવા કસવ કરવામાં આવ્યો.

મેનેજીંગ કમિટી સાતમી ૭. અસાદ વડી ૪ સુધીવાર તા. ૨૫-૭-૪૮.

(૧) હાલમાં બેંકમાં જે રકમ શીકય તથા સેવીંગમાં રહે છે તેનો સ્થાવર મીક્ષત ખરીદવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો.

(૨) સેન્ટ્રલ બેંકમાં ખાતુ ખોલવા માટે નિર્ણય કરવામાં આવ્યો.

મેનેજીંગ કમિટી આઠમી ૮. ચાવણ સુધી ૭ સુધીવાર તા. ૧૧-૮-૪૮.

(૧) સભા તરફથી મામા કોઠા રોડ ઉપરતું એક મકાન શ. ૩૪૨૫૧) માં ખરીદ કર્યું છે તે હકીકત જાહેર કરવામાં આવતાં મંજુર કરવામાં આવી અને તે માટે નાણાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી.

જનરલ કમિટી ૩. હાદરવા સુધી ૧૩ સુધીવાર તા. ૧૬-૮-૪૮.

(૧) શ્રી ફતેહચંદભાઈ આ સલાના ઉપગ્રમુખ થયા પછી પ્રથમ વાર અત્રે આવતાં તેમનો સત્કાર કરવામાં આવ્યો.

(૨) સલામાં લુદા લુદા ખાતામાં રકમો વધતી જતી હોવાથી જાનિ સલામતીની ખાતર શ. ૩૪૨૫૦) શ્રી મામાના કોઠા રોડ ઉપર એક ચાર માળનું મકાન ખરીદ કરવામાં આવ્યું અને તેનું બાકુ પણ સાફ આવશે, જે હકીકત રજુ કરતાં મંજુર રાખવામાં આવ્યું અને તે મકાનનું શ્રી આત્માતંદુપુર્યમજન નામ આપવું અને તેનું નામાકિર્ધાન દ્વે પછી કરવું તેના મર્ના ખર્ચની મંજુરી આપવામાં આવી.

(૩) પ્રથમ વર્ગના લાઈફ મેમ્બરના ફીચાર્જ વાર્ષિક ચાર ફીટલા બાજુ આવે છે અને એટલી સુધી વધારે કિંમતની અપાય છે, જેથી દ્વે પછી જ્ઞાન ખાતાનો રોજ આપનાર લેનારને ન લાગે તે માટે દ્વે પછી વિચાર કરવા મુલત કરાવી અને તે માટે વિચાર કરી નિર્ણય કરવા કસવ.

મેનેજીંગ કમિટી નવમી ૯. આયો સુધી ૧૧ સુધીવાર તા. ૧૩-૧૦-૪૮.

(૧) શેઠ જીવતલાલભાઈવાળી સરતા સાહિત્ય પ્રકાશનની યોજના સંબંધી નક્કી કરવા નીમેથી સજ કમીટીનો પત્ર વ્યવહાર તથા તા. ૨૦-૯-૪૮ નો સલાએ શેઠ જીવતલાલભાઈ પર લખેલો પત્ર તથા તા. ૧૮-૧૦-૪૮ નો નેએશીનો સુચનાવાળો મીયુલ ફતેહચંદભાઈનો પત્ર વિગેરે કમીટી પામે રજુ કરવામાં આવ્યાં, તે સંબંધે તમામ પત્રવ્યવહાર કરવા માટે પ્રો. ખીમચંદભાઈ શાહ તથા મીયુલ વિહવાસ મુળચંદ શાહને સત્તા આપવામાં આવી.

ઉપર પ્રમાણે સં. ૨૦૦૪ ની સાલનો સંપૂર્ણ કાર્યવાહી સાથેનો રિપોર્ટ આપની સમક્ષ રજૂ કર્યો છે, અમે કાર્યવાહીની કદાચ કોઈપણ સ્થળે તુટી પણ હોય તો દરગુજર કરશે અને અમેને જણાવશે જેથી અમે કાર્યવાહી અથવા સભા તેમાં યોગ્ય સુધારા વધારા જરૂર કરશે.

આભાર—આ વર્ષમાં સભાના ચાલતા કાર્ય પણ કાર્યમાં આર્થિક સેવાય આપનાર બધુંઓ તેમજ શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિકને માટે લેખો, સહકાર વગેરે આપનાર મુનિ મહારાજઓ તથા જેન બંધુઓનો આભાર માનવામાં આવે છે. આ સભાના અનેક ઉત્તમ બાવિ મનોરથો ગ્રાસ્ત્રીઓ થી અધિષ્ઠાયક દેવો સફળ બનાવે તેવી પરમાત્માની પ્રાર્થના કરી આ રિપોર્ટ પૂર્ણ કરીએ છીએ.

સં. ૨૦૦૪ ની સાલનું સરવૈયું

૭		ઉ	
૧૪૭૩૨૧	શ્રી જ્ઞાન સંબંધી ખાતાઓ પુસ્તકો	૧૭૧૨૮૧	શ્રી જ્ઞાન ખાતે લેખા ડ્રેસરો કાર્ય
	હવાવવા સિરીઝ સંસ્કૃત વગેરે		બ્રેરી વીગેરે
૩૪૯૫૧)	શ્રી ગુજરાતી સીરીઝ	૨૮૮૧૮૧	જ્ઞાન સંબંધી ખાતા હવાવવા પુસ્તકો
૩૨૧૪)ના	હાપખાનાના દેવા		વેચાણના પુસ્તકો હવાવવાના કાગળ
૧૮૪૭૨૧	સાધારણ મેમ્બર શ્રી પેટ્રન-લાઈફ	૭૨૬૬૧	હાપખાના તથા છુટસેલરોના ખાતા
	મેમ્બર વીગેરે	૬૬૧૧	સાધારણ ખર્ચ ખાતા
૫૦૦૦)	શેઠ ભોગીલાલ લોકચર ટોલ	૬૮૮૩૦)	મકાન ખાતા
૧૭૫)	બાકુતના ખાતા	૨૮૮૪૨)	આત્માનંદ ભવન
૨૧૪૮૬૧	નવ-તી તથા ફૂડો	૪૬૧૧)	ઉત્તરાધ મકાન
૫૫૪૭૦)	સરાશી દેવું	૩૬૬૭૭)	આત્માનંદ પુણ્ય ભવન
૧૭૭૧	મેમ્બરોના ખાતા	૬૮૮૩૦)	
૧૧૭૧૧)ના	ઉચ્ચલેક ખાતાઓ	૩૦૧૮૦)ના	સરાશી ખાતા તથા મેમ્બર તથા મેમ્બરો
૩૦૫)	લાઈબ્રેરીના ડીપોઝીટ	૭૬)	મેમ્બરોના ખાતા
		૫૮૭૧૧)ના	ઉચ્ચલેક ખાતાઓ
		૨૨૮૧૧)ના	પુસ્તક સં. ૨૦૦૪ના ખાસો વધી ૦))
			૧૫૪૧૮૨)

કિંમત સેઝર પેપરની રૂ. ૧૫-૦-૦ તથા ગ્લેઝ પેપરની રૂ. ૧૦-૦-૦ પોસ્ટેજ શુદ્ધ. સાવનગરના લાઘવ મેન્ડર બહુઓએ સભાઓથી જેઠ વહી ૩૦ સુધીમાં લઈ જવા નક્કી મુચના છે.

બીજા વર્ગના લાઘવ મેન્ડરને જેઠ મામની આખર સુધીમાં બીજા પચાસ રૂપિયા કરી આપશે તે આ વર્ગની ભેટ શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ચરિત્ર ભેટ આપવામાં આવશે અને નહિતો બે રૂપિયા ધારા પ્રમાણે કમી કરી આ ચરિત્ર બાકીની કિંમતે આપવામાં આવશે.

આ ભેટનો મધ્ય ચેત્ર સુદ ૨ સુધી ગયમ વર્ગના નવા ચનાર લાઘવ મેન્ડરને આપવાનું હતું પણ સભાની વર્ષગાંઠ જેઠ સુદ ૨ છે, તેથી ખુશાલીમાં સભાએ કસાવું છે કે જેઠ વહી ૩૦ સુધીમાં રૂ. ૧૦૧) કરી નવા ચનાર લાઘવ મેન્ડરને પણ આ ભેટની ખુશીમાં લાભ આપવામાં આવશે.

આ સભામાં નવા સભાસદોની થતી જતી વૃદ્ધિ અને છપાતાં પ્રયોગની ભેટનો લાભ લેવા વગેરે નક્કી મુચના—

આ સભા તરફથી દર વર્ષે કાર્યવાહી સરવૈયુ સંપૂર્ણ પ્રમાણિકપણે રિપોર્ટ દ્વારા પ્રકટ થતો હોવાથી, તેમજ પેટ્રન માહેમ અને લાઘવમેન્ડરને આત્મકલ્યાણના સાધન (અને આર્થિક દૃષ્ટિએ ગુણ લાભ માટે) કથા સાહિત્યના તીર્થ કરે જાય તે, સતીમાતાઓ અને સત્ત્વશાળી પુરુષોના મુંદર સચિત્ર મહોટા પ્રયોગ છપાતાં દર વર્ષે ભેટ અપાતા હોવાથી, નવા પેટ્રન સાહેબો તથા લાઘવમેન્ડરની કમેકમે અને દર માસે વૃદ્ધિ થતી જાય છે કારણ કે આના અપૂર્વ મુંદર પ્રયોગો લાભ માગ આ સભા જ આપી શકે છે નવા ધનારા સમામહોતે નીચે આપવામાં આવેલ છપાતાં પ્રયોગ ભેટ મળી શકશે.

રિયલિટી મપત્ત, શ્રદ્ધાળુ અને જૈનમંદુઓ અને બહેનોને પેટ્રન કે લાઘવમેન્ડર મહા આત્મકલ્યાણ સાથે દેવ, ગુરુ, જ્ઞાનજગિત અને આલો ભેટનો અવસર લાભ વેસામર લેવા જેવું છે,

‘ અપમાર્ગ સાહિત્ય પ્રકાશન ખાતું ’ અને છપાતાં પ્રયોગ.

(અનુવાદ પ્રયોગ.)

૧ શ્રી દમયંતી ચરિત્ર સચિત્ર, ૨ શ્રી રામપ્રદીપ વાગ બીજો, ૩ આદર્શ જૈન સીરતનો ભાગ બીજો, ૪ કથા રત્ન કોષ ૫ શ્રી શ્રેયાંસનાથ ચરિત્ર (સચિત્ર)

ચોજનામાં—૧ શ્રી સોમપ્રભાચાર્ય કૃત શ્રી મુચતિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (સચિત્ર)

સુધારો

અમારા આત્માનંદ પ્રકાશના અંકમાં લાઘવમેન્ડરના જે નામો આપ્યા છે તેમાં શાહ સુધાખચંદ નાનચંદ ને બદલે “ શાહ નાનચંદ મુલાખચંદ ” લખાયું.

૩ મહાસતી શ્રી દમયંતીઃ ચરિત્ર. (છપાય છે.)

શ્રી માલિકાર્જુનવસદિ વિરચિત મુદ્ર ઉપરથી અનુવાદ

પૂર્વનો પુણ્યભોગ બને યીવન માર્ગના બની શ્રીદમયંતીમા અસાધારણ દુઃખ નેનો યુદ્ધ અને મરણ વાણના અનુવાદ કરાવી અમારા તરફથી પ્રમથનનું કાર્ય કરેલ છે આ અનુપમ મથનામા મહામતી દમયંતીના અસાધારણ શીલ મદતમથના પ્રભાવરૂપેના ચમત્કારિક અનેક પ્રસંગો, વર્ણનો આવેલ છે, સાથે નગરામાં પ્રાપ્તે અપૂર્વ પતિકાંક્ષિત, સ્ત્રી-દમયંતી માનરે સીધાવા માથાપે આપેલાં સોનેરી ચિઆમળા, લુગારથી થતી આનાખરાનો, પૂર્વ જનતા પૂર્વતા, પ્રતિષ્ઠાપાવન, દમયંતીના ધર્મો, રાજા નીતિ, વગેરે વિવાસના વખતે, આવના સુખ કુખો વખતે ધીંગળ, કાંતિ અને અનુભવ જોગવવાના બાવજીત નોષ, નેમજ પુણ્યપ્રતોષ નગનામના પૂર્વના અસાધારણ મ્દોટા પુણ્યપથના યોગે તેજ બલના નેમના મોહાત્મ્ય, મદિમા, તેમના નામ મ્દવર્ણથી મનુષ્યોને થતા હાથો વગેરેનું અદ્ભુત પડન પાડન કરવા જેવું વાક્યન આચાર્ય મદાગને આ પ્રથમાં આપ્યું છે બીજી અત્યંત સુબોધક કથાઓ પણ આપવામા આવેલી છે

અમારું નવું પ્રકાશન.

શ્રી દ્વાદશાર નવચક્રમાર-મધે (મૂળ દીકા સાથે)

તાકિંક શિરોમણિ, નવવારપાર મતવાદિપ્રકાશક આચાર્યશ્રી મન્નુવર્ધિ હમામમજુ વિરચિત મૂળ અને દીકાના પ્રણેતા સમર્થ તાકિંક આચાર્યશ્રી સિદ્ધમુરગણિ હમામમજુ એકદરે સ્વપ્ન વાક્યપ વિષયક પાંડિત્યના રોચમા જેવું વિશાલ પ્રભુત્વ ધરાવતા હતા તે આ અપૂર્વ મથ બતાવે છે; તેમજ આ મથના પ્રકાશનથી વિદમાન-અવિદમાન ભારતીય આર્ષદાશનિક સાહિત્ય અને તેને લગતા ઇતિહાસ ઉપર વિશિષ્ટ પ્રકારે પ્રમથ પાડતો આ નવનો અદ્ભુતમર પ્રોત્ક પ્રમાણ અપૂર્વ મથ છે. જે ને વિદ્વાનો, સાહિત્યશ્રેયમા એક ધરાવનાર આમજનતાને પણ રસપ્રદ બનશે. આ માસિકમા આવતી લેખમાળા અને વિશિષ્ટ સંપાદન અને સંપાદનને લગતો સર્વ વિભાગ ચાન્તમૂર્તિ આચાર્ય જગવાન શ્રી સિદ્ધિચરિત્રેશના વિદ્વાન શિષ્ય આચાર્યશ્રી વિજયમેધસુરીશજીના મદાનુભાવ શિષ્ય શ્રી સુવનવિનયજીના વિદ્વાન શિષ્ય મુનિવરશ્રી જીવ્યવિનયજી મદાગને આ સભા ઉપર કૃપા કરી તે ભાગ સ્વીકારી લીધો છે. આ અકમા તમજ દવે પછીના માસિકમા તે મારેના લેખો આવ તે વાચક જીન બધુઓ ખદેનોને નજ સુચના છે જેમ અને નમ વગાસર અમારા તરફથી છપાવવાનું કામ ચાલુ થશે

દેવસી-નાઇ (જી) પ્રતિકમજુદિ મૂળ સૂત્રો.

સુત્રોની સક્ષિપ્ત સમજ માથે

હાલ અમારા તરફથી ઉપરોક્ત દેવસી-નાઇ પ્રતિકમજુ સુત્રની છુક પ્રજટ કરવામા આવી ન નિરતની શ્રાવક-શ્રાવિકા મારેની આ આવરક કિપા દેનાથી આવી સખ્ત મોષવારી હોવા છતાં અમારા ઉપર ધણી માગણી આવવાથી ઉચા માગણા ઉપર સુદઃ મ્દોટા ચત્રનાની ટાઇપમાં છપાવી પ્રમિદ કરેલ છે કિમત માત્ર રૂ. ૦૦-૧૦-૦ દમ આના પોરેજ છુદુ.

જોન કન્યાશાળા, પાંડ્યાગાઓએ આ લાભ સદય લેવાની જરૂર છે સામદી નકન લાગર પાર્થિવ સંરથાને યોગ્ય કમીસન આપવામા આવશે

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

卐 卐 卐

પુસ્તક ૪૬ મુ

સંવત ૨૦૦૫

આત્મ

સ, ૫૩

અંક ૧૦ મો.

તા. ૧-૬-૪૮

વેરાળ

વાર્ષિક લઘાજમ

રૂ. ૩-૦-૦

પોસ્ટલ ઓર્ડર

સંદિત.

મુદ્રણક

શ્રી બૈન આત્માનંદ સભા
લાવનગર.

અનુક્રમણિકા.

૧ શ્રી સિદ્ધગિરિ તીર્થોધિરાજ રતવનમ્ ...	(મુનિમહારાજશ્રી મુશીવવિજયજી મહારાજ)	૨૦૫
૨ શ્રી મંત્રાધિગજ અષ્ટક (મુનિશ્રી દેવેન્દ્રમાગરજી (શ્રી દિગ્વ))	૨૦૬
૩ ખરોશતા અને આરોગ્યતા ...	(આચાર્યશ્રી નિજયકરતુરસુરિજી મહારાજ)	૨૦૭
૪ દ્વાત્રિશિકા-મત્રીયા બત્રીશીઓ ...	(આચાર્યશ્રી નિજયપદ્મસુરિજી મહારાજ)	૨૧૧
૫ ધ્યાન અને ચિત્તની ત્રણ અવસ્થા ...	(મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મ પા)	૨૧૩
૬ ધર્મ કૌશલ્ય (મૌકિક)	૨૧૫
૭ રથાદ્વાદ મંજરી યથા કા તીર્થ મુનિ પૂર્ણાનન્દવિજય (કૃમાત્રયમણ)	૨૧૭
૮ આર્યશીયા રમણીરત્નો... ..	(શ્રી મેદનલલ દીપચંદ)	૨૧૯
૯ એકાન્તનો મહિમા ...	(અનુ-અબાસી બી એ)	૨૨૩
૧૦ માનવજીવન મદાપત છે (નાથજી)	૨૨૫
૧૧ ભગવાન મહાવીરનોજ ધર્મ વિશ્વરક્ષા કરી શકશે ...	(કાકા કાલેશકર)	૨૨૭
૧૨ સજા સમાચાર (સજા)	૨૩૫
૧૩ એ તો ! અવધ નિરંજન એલો ...	(ઝવેરી મૂલચંદ-આટારામ વેરાડી)	૨૩૫

આ માસમાં રચેલા પેટ્રન સાહેબ તથા આજીવન સલાસદો.

૧ શેઠશ્રી પાનાચંદ લાલુભાઈ	પેટ્રન સાહેબ
૨ „ છોટાલાલ સુખલાલ	(૧) લાઈફ મેમ્બર
૩ માંધી ગતિલાલ પાનાચંદ ખેમચંદ	(૧) „
૪ ઝવેરી સોભાગચંદ હેમચંદ	(૧) „
૫ શાહ બામુલાલ વીરચંદ	(૧) „

મમારા માનવંતા પેટ્રન સાહેબો અને લાઈફ મેમ્બરોને ભેટનો અપૂર્વ લાભ અને નમ્ર સૂચના.

એવરર, વિનહર શ્રી પાર્શ્વનાથ લગવંતનુ ઓ પૂજ્ય પૂર્વાચાર્ય મહારાજ શ્રી દેવમદ્રા-ચાર્યકૃત વિરાતાર પૂર્વકનુ ચરિત્ર કે જે અગ્ર્યાર દળા મ્લેક પ્રમાણુ છે, તેનો મુદ્ર અનુવાદ (ગુજરાતી બાપામાં) શુદ્ધ અને મરલ અનેક ત્રિરંગી સુદર ચિત્રો સદિત, ઊંચા કાગળ ઉપર, મુદ્ર ગુજરાતી અક્ષરોથી છપાવી સુશોભિત પાંકા બાહ્યોત્તયા અલ્પકૃત કરેલો સુમાર છરોદ પાનાનો આ દળદાર મથ છે અને તેના બાહ્યોત્ત ઉપરના કવચોત્ત ઉપર મુદ્ર વણુ રસીનમરીના આધુનિક બે રંગથી તૈયાર કરેલો બ્લુ (કુદરતી દેખાવ) સાથે છપાઈ તૈયાર થઈ ગયેલ છે, જે વેશાખ સુદી ૩ અક્ષય તુનીયાના માત્રિક દિવસથી અમારા માનવંતા પેટ્રન સાહેબો અને લાઈફ મેમ્બરોને ધારા પ્રમ ભે ભેટ ગોઠવવાનુ કાર્ય શરૂ છે બદાર ગામના સલાસદોને પોરટ દાગ અગાઉથી ખગર આપવામાં આવેલ છે જેથી સ્વીકારી લેવા નમ્ર સૂચના છે.

આ સલાતો માનવતા પેટૂન સારોળ—

શેઠશ્રી યાનાચંદ લક્ષ્મણ—ભાવનગર.
(મુરખવાળા)

શ્રેષ્ઠીવર્ચ શ્રી પાનાચંદ લલ્લુભાઈનો

જીવન પરિચય.

ગોહિલવાડ (સૌરાષ્ટ્રદેશ) ના પાટનગર ભાવનગર તાલુકા સુરકા ગામમાં વીશાશ્રીમાલી જૈન વણિક જ્ઞાતિના શેઠ કાળા ગગલના પાનદાન કુટુંબમાં શ્રી પાનાચંદભાઈ સં. ૧૯૫૨ ના ધનતેરસ તહેવારના દિવસે જન્મ્યા હતા. બાલવયમાં અંગ્રેજી ત્રીજા ધોરણ સુધી અભ્યાસ કરી વંશપરંપરાથી ચાલ્યો આવતો રૂ. કપાસનો વ્યાપાર અઢાર વર્ષની ઉંમરે શરૂ કરી, સં. ૧૯૯૫ સુધી તે ધંધામાં કુશલતા પ્રાપ્ત કરી અને તેમનાં લઘુ બંધુ તલકચ દને ત્યાંથી છુટા કરી સં. ૧૯૮૦ ની સાલ બેંગલોર અને મદ્રાસ મોકલી, ચાલતી ધી ઠાડીયાવાડ સામુકલ મોટર કુંપનીના વ્યાપારની બાગીદારીમાં જોડ્યા. પૂર્વનાં પુણ્યયોગે વ્યાપાર અને આર્થિક સ્થિતિ વધતી ચાલી; ત્યાં પાચવર્ષ તે કુંપનીમાં તે ધંધાની કુશલતા પ્રાપ્ત કરી સં. ૧૯૮૪ ની સાલ પોપ્પુલર સામુકલ મોટર કુંપનીમાં સંયુક્ત કુટુંબ સાથે જોડાયા અને તે કુંપનીમાં પણ પ્રગતિ સાધી સં. ૨૦૦૪ ની સાલમાં ઉપરોક્ત નામની કુંપનીની પેઢી ચોતાની સુલોગ કરી લઘુ બંધુ તલકચ દંને ત્યાં શાશ્વી શ્રીયુત્ત પાનાચંદભાઈ નિવૃત્ત થતા અહિં ભાવનગરમાં સ્થાયી રહ્યા. ધાર્મિક સંસ્કાર પુણ્ય સાથે જન્મથી ગળેલા હોવાથી શ્રી દેવગુરૂ ધર્મની ભક્તિ કરવા સાથે સ્કોલરશીપ, ગરીબના રાહત માટે યથાશક્તિ દાન કરતાં જીવન વિતાવે છે.

આવા એક કુશલ વ્યાપારી, શ્રીમંત, ધર્મદક્ષાળુ બંધુ આ સંબાના માનવંતા પેટૂન ધયા છે જે આનંદનો વિષય છે. તેઓશ્રી દિર્ઘાયુ યથ આર્થિક, આધ્યાત્મિક અને શારીરિક સંપત્તિ વિશેષ વિશેષ મેળવે તેવી પદ્મમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના છે.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

... પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સમા-લાવનગર ...

વીરં સં. ૨૪૭૫.

વૈશાખ

પુસ્તક ૪૬ મું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૫.

:: તા. ૧ લી જુન ૧૯૪૬ ::

અંક ૧૦ મો

શ્રી સિદ્ધગિરિ તીર્થાધિરાજ સ્તવનમ્.

[લાખ લાખ દીવડાની આરતી ઉતારતો.....એ રાગમા.]

વહેલા વહેલા સિદ્ધગિરિદર્શને પધારતો,

જિનચૈત્યો મુંદર સોહાય...

આદિદેવ દરબાર સોહામણો. ૧

સોનાન્ડપા ફૂલડાથી જિરિ વધાવતો,

નિજ લક્ષ્મીનો લહાવો લેવાય—

ભલે નિજ લક્ષ્મીનો લહાવો લેવાય...

આદિદેવ દરબાર સોહામણો. ૨

કાંકરે કાકરે એ જિરિરાજના,

અનંતા મુનિઓ મેવા એ મુકિતના;

યા મ્યા ઠ મો ને લ ગા ય—

એ તો પામ્યા ક્રમોને ભગાય...

આદિદેવ દરબાર સોહામણો. ૩

ગાળો ગાળો ગીત જિરિનાં ગવરાવતો,

પૂછ પૂછ પ્રેમે કર્મો ઉડાવતો;

મુ શી લ મુ કિત પ મા ય,

તેથી મુશીલ મુકિત પમાય...

આદિદેવ દરબાર સોહામણો. ૪

સ્વચિંતા—મુનિરાજ શ્રી મુશીલવિનયલ મહારાજ.

શ્રી મંત્રાધિરાજ અષ્ટક.

(વસંતતિથ્યા)

જેનો મહાન મહિમા સદાજે ગવાય,
પુણ્યોદયે જન જાગે સહુ કષ્ટ જાય,
શ્રી કલ્પવૃક્ષ સમ વાન્નિજીત પૂર્ણકામ,
મંત્રાધિરાજ પરમેષ્ઠી પદે પ્રણામ. (૧)

શ્રી શ્વેતવર્ણ અરિહંત, સુરજા સિદ્ધ,
આચાર્ય પીત, શુભ વાચક નીલ બુદ્ધ,
સ્વામાગ દિવ્ય મુનિજી અતિ પુણ્યનામ,
મંત્રાધિરાજ પરમેષ્ઠી પદે પ્રણામ. (૨)

સમ્યક્ત્વ-ભાવમય દર્શન જ્ઞાન આપે,
ચારિત્ર જ્ઞાનજળથી જાગે હુ ખ કાપે,
ચારિત્રથી તપ મળે શુભ મુક્તિ પામ,
મંત્રાધિરાજ પરમેષ્ઠી પદે પ્રણામ (૩)

વ્યક્તેશ્વરી વિભલ દેવ કરે સહાય,
પુણ્યે દૃપામય મુદ્દણિ કદી પમાય,
સર્વોચ્ચ પદ પરમેષ્ઠીતણું જ કામ,
મંત્રાધિરાજ પરમેષ્ઠી પદે પ્રણામ (૪)

સત્રામ, સાગર, જલે, વિપિને સુંઝાય,
આપત્તિ, સિદ્ધ અહિ વ્યાઘ્રતણી જણાય,
સ્વા દિવ્ય મત્ર નવકાર અખૂટ કામ,
મંત્રાધિરાજ પરમેષ્ઠી પદે પ્રણામ (૫)

દારિદ્ર્ય, રોગ જનના સહુ કષ્ટ ટાળે,
સપત્તિ, પુત્ર, વનિતા, સુખ માર્ગ વાળે,
એવો મહાન નવકાર મુહર્ષ-ધામ,
મંત્રાધિરાજ પરમેષ્ઠી પદે પ્રણામ (૬)

શ્રીપાલ રાણી મદના, ધરજેન્દ્ર આદિ,
પદ્મીપતિ, અમર, કબલ, રાબલાદિ;
પાર્વ્યા બધા રટજીથી શુચિ દિવ્ય કામ,
મંત્રાધિરાજ પરમેષ્ઠી પદે પ્રણામ. (૭)

એવો મહાન શુચિ મંત્ર મનુષ્ય પામે,
સંસારના ત્રિવિધ તાપ બધા વિરામે;
દેવેન્દ્ર, કિન્નર રટે સુખ અષ્ટ યામ,
મંત્રાધિરાજ પરમેષ્ઠી પદે પ્રણામ. (૮)

સ્થપિતા—મુનિ શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી (શ્રીદિવ્ય)

અરોગતા અને આરોગ્યતા.

(લેખક:—આચાર્ય શ્રી વિજયકૃષ્ણસૂરિજી મહારાજ)

રોગને બધાય ઝોળખે. એકલા માનવી જ ઝોળખે છે એમ નથી પણ જગતના પ્રાણી-માત્ર ઝોળખે છે. સંસારવાસીઓને રોગના પરિચયમાં આવવું જ પડે છે, કારણ કે જ્યાં સુધી આત્મા દેહનો આશ્રિત રહે છે ત્યાં સુધી તેની જીવ દશા હોવાથી તે રોગોથી ધૂટી શકતો નથી. રોગ એટલે એક પ્રકારની વિકૃતિ અને તે જડનો 'ધર્મ' છે, પણ આત્મ ધર્મ નથી તોયે રોગનો આત્મામાં ઉપચાર કરાય છે, અર્થાત્ જડમાં ચલાવાળા વિકારોનો આત્મામાં આરોધ કરવામાં આવે છે. પૌદ્ગલિક-જડ વસ્તુમાત્ર પૂરાવું-ગળવું, મળવા-વિછડવારૂપ વિકૃત સ્વ-ભાવવાળી જ છે તેથી તે નિરંતર તે પ્રમાણે વર્તે જ છે છતાં તે જડ વસ્તુના વિકારોને રોગ કહેવામાં આવતો નથી પણ આત્માની સાથે જોડાયેને કર્મસ્વરૂપમાં પરિણમવાવાળા પુદ્ગલોનો આત્મામાં આરોધ કરીને તેને રોગી કહેવામાં આવે છે. ગાસ કરીને સજીવ દેહમાં દેખાતી અનેક પ્રકારની વિકૃતિઓ રોગના નામથી ઝોળખાય છે, નિર્જીવ બનેલા દેહમાં વિવિધ પ્રકારની વિકૃતિઓ સ્પષ્ટપણે જણાવા છતાં પણ તે રોગ તરીકે ઝોળખાતી નથી. આ માણસનું શરીર રોગી છે અથવા તો રોગી માણસ છે એમ જાણવા માણસને કહેવામાં આવે છે તેમ મરી ગયા પછી જ્યારે શરીરમાં કીડા પડે છે સડી જાય ત્યારે એમ નથી કહેવાતું કે આ માણસને અસુક પ્રકારનો રોગ થયો છે, પણ આ શરીર કોહી ગયું છે, કીડા પડ્યા છે એમ કહેવાય છે. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે-

જડ જાતિના દેહથી ભિન્ન સ્વરૂપવાળા આત્માની વિકૃતિસ્વરૂપ પ્રકૃતિ નથી પણ તે પૌદ્ગલિક સ્કંધરૂપ જડ વસ્તુઓની પ્રકૃતિ છે કે જે અનેક પ્રકારના વિકૃત ભાવોમાં સંસારમાં દૃષ્ટિ-ગોચર થઈ રહી છે. એક એવો નિયમ છે કે-રૂપી અજીવ સ્વરૂપથી વિકારભાવમાં પરિણમી શકે પણ અરૂપી અજીવ અને જીવ સ્વરૂપથી અવિકારી હોય છે છતાં રૂપી અજીવ-જડના સંસર્ગથી પર રૂપે વિકારી કહેવાનો વ્યવહાર છે જે વસ્તુ અરૂપી અને અખંડ હોય છે તેમાં વિકૃતિ હોતી નથી, કારણ કે અખંડ વસ્તુનો એક પ્રદેશ તે સર્વ પ્રદેશસ્વરૂપ છે અને સર્વ પ્રદેશ તે એક પ્રદેશસ્વરૂપ છે. જડના સ્કંધોમાં તેમ નથી. અનેક પરમાણુના સ્કંધમાં પ્રત્યેક પરમાણુ ભિન્ન ભિન્ન ભાવમાં પરિણમી શકે છે એટલે સ્કંધના એક પ્રદેશનો પરિણામ તે બધાય પ્રદેશના પરિણામસ્વરૂપ હોતો નથી તેમજ બધાય પ્રદેશો એક પ્રદેશના પરિણામ સદૃશ હોતા નથી, માટે તે ભિન્ન ભિન્ન પ્રદેશોના ભિન્ન ભિન્ન પરિણામ હોવાથી વિકૃત પરિણામી સ્કંધ કહેવાય છે. એક વસ્તુના અંશોમાં ભિન્ન ભિન્ન પરિણતિયોનો સમુદાય તે વિકૃતિ અને અનેક પ્રદેશવાળી વસ્તુના પ્રત્યેક પ્રદેશમાં સદૃશ પરિણમન તે પ્રકૃતિ. આ સદૃશ પરિણામ અખંડ અરૂપી વસ્તુઓમાં મળી આવે છે. વિસદૃશ પરિણામવાળી ભિન્ન વસ્તુ હોઈ શકે પણ અખંડ વસ્તુમાં સમકાળે વિસદૃશતા હોઈ શકે નહિં.

રોગ બે પ્રકારના હોય છે:—એક દ્વ્યરોગ અને બીજો ભાવરોગ. આ બંને પ્રકારના રોગો-

માંથી ભાવરોગ કારણ છે અને દ્રવ્યરોગ કાર્ય છે. દ્રવ્યરોગ દેહમાં સ્પષ્ટ જોઈ શકાય છે- જાણી શકાય છે તેથી તેને અદ્યક્ષ સામાન્ય માણસો પણ જોઈ શકે છે પણ ભાવરોગને તો સમ્યક્જ્ઞાની પુરુષો જ જાણી શકે છે અને તેમના કહેવાથી તેમના વચ્ચેના ઉપર શ્રદ્ધા રાગનાર અજુજાણુ માણસો પણ જાણી શકે છે. જ્યાં સુધી દેહમાં જીવનને અનુકૂળ આહારનિહારાદિ ક્રિયા નિયમિતપણે થયા કરતી હોય ત્યાં સુધી માનવી પોતાને નીરોગી માને છે અને દેહમાં થવાવાળી જીવનઘાતક ક્રિયાને રોગી માને છે આ જીવનઘાતક ક્રિયારૂપ વિદ્યુતિનો અતુલ્ય મતુષ્યમાત્રને યાય છે તેથી તેને દૂર કરવાને ઔષધિનો ઉપચાર કરવામાં આવે છે અને વિદ્યુતિની ઉપાદ્રક વસ્તુઓ ઊડવામાં આવે છે, જેથી વિદ્યુતિ નહ થવાથી દેહમાં નિયમિત ક્રિયા થવા માટે છે એટલે માણસો માને છે કે-અમે નીરોગી થઈ ગયા આરોગ્યતા-વિક્રિયા ન થવા દેવાના નિયમે માનવી જીવે તો તેને નૈમિત્તિક રોગ થતો નથી પણ ભાવરોગના અવિભાજ્ય દેહમાં થવાવાળી વિક્રિયાને તે જાણી શકે નહિ. અન્ય નિમિત્તોના અભાવમાં પણ ભાવરોગના નિમિત્તથી નિયમિત થવાવાળી વિક્રિયા સમયની પરિપક્વતાથી દેહમાં અવસ્થ યાય છે, અને એટલા માટે જ બે પ્રકારે રોગની ઉત્પત્તિ માની છે. એક તો અનિયમિત અને પ્રતિકૂળ આહારવિહારાદિથી રોગ યાય છે અને બીજા કર્મના ઉદયથી યાય છે. જો કે કારણ વગર કાર્ય થઈ શકતું નથી તેથી અચાતા-વેદનીના ઉદય વગર રોગ યાય નહિ પણ આરોગ્યતાના નિયમ પાળવાથી અનવસરે અસાતા ઉદયમાં આવતી નથી, પણ જો આવા-હીવામાં કાળજી ન રાખવામાં આવે તો વિક્રિયાનું કારણ અસાતાનો પ્રકોપ થયા સિવાય રહેતો નથી.

કે કર્મમાત્રને ભાવ રોગ કહેવામાં આવે છે અને કર્મનું કાર્યમાત્ર દ્રવ્યરોગ કહેવાય છે છતાં અર્વાંગદૃષ્ટિ-સ્પૃહ બુદ્ધિવાળા શરીરમાં થવાવાળી વિક્રિયાને રોગ માને છે. બાકી જન્મ-જરા-મરણ-ક્રયાય વિષય આદિને રોગ તરીકે માનતા નથી. કેવળ વેદનીય કર્મની પ્રકૃતિરૂપ અસાતાના ઉદયને જ રોગના નામથી જોઈએ છે. કર્મના કાર્યરૂપ દ્રવ્ય રોગ બે પ્રકારનો છે: એક શારીરિક અને બીજો મનસિક. તેમાં શારીરિકને વ્યાધિ અને મનસિકને આધિ કહેવામાં આવે છે. અસાતાવેદનીયના કાર્યરૂપ આધિને મટાડવાને ઔષધિઓનો ઉપચાર કરવામાં આવે છે, તેના ચિકિત્સકો છે અને તેની ચિકિત્સાના શાસ્ત્રો પણ રચાયેલાં છે. તેમાં એક જ પ્રકારના અસાતાના ઉદયરૂપ આધિની કિન્ન મિન્ન વિક્રિયાઓથી ઉત્પત્તિ માનીને કિન્ન મિન્ન રોગોના નામથી જોઈવાળી છે. આ બધીય વ્યાધિયોનું મૂળ કૃત્ત અસાતા વેદનીય કર્મ જ છે. જન્મ-જરા-મરણ-ક્રયાય વિષય-આધિ આદિનું મૂળ કારણ નામ, આયુષ્ય તથા ખાસ કરીને મોહનીય છે. અનાદિકાળથી આત્માની સાથે મોહનીયનો સંબંધ હોવાથી તે એક સ્વપ્ન પણ નીરોગ રહ્યો નથી. અને જ્યાંસુધી મોહનીય કર્મનો સર્વથા સ્વ થયો નહિ ત્યાંસુધી ભાવ રોગથી મુકારો પણ નહિ. ભાવ રોગ વિવિધ માન હોવા છતાં પણ માણસને નીરોગી માનવામાં આવે છે તે દ્રવ્યરોગને આશ્રયીને માત્ર વ્યવહાર પૂરતું જ છે, કારણ કે આવી નીરોગતા તે અસાતા વેદનીયના ક્ષયોપશમસ્વરૂપ છે.

દ્રવ્યરોગ તથા ભાવ રોગ બંને કર્મસ્વરૂપ હોવા છતાં પણ દ્રવ્યરોગને કાર્યપણે એટલા માટે માનવામાં આવે છે કે તે માત્ર અસાતા-વેદનીય કર્મના ઉદયસ્વરૂપ છે, તેના અતુલ્ય પણ પ્રાણી માત્રને થવાનું સુખ્ય કારણ તો તે શરીરમાં અનેક પ્રકારના વિકારોમાં

પરિણમે છે. આ દ્રવ્યરોગ બધાય શ્વેતને છાત્રન
પર્યંત નિરંતર કાયમ રહેતો નથી. ગમે ત્યારે
અનિયમિતપણે અનિયમિત કાળે ઉપસ્ય થાય
છે અને નષ્ટ થાય છે. કેટલાકને તો વરસો સુધી
કોઈપણ પ્રકારનો રોગ થતો નથી, માત્ર કુષ્ઠ
વેદનીયરૂપ દ્રવ્યરોગ નિરંતર કાયમ રહે છે,
છતાં અન્નાદિ ઔષધિના ઉપચારથી અમુક
કલાકો સુધી ઉદ્ધવતો નથી ત્યારે ભાવ રોગ
જન્મ પર્યંત કાયમ રહે છે, છતાં પ્રાણી માત્ર
અનાદિકાળથી તેનાથી આતમીત થયેલા હોવાથી
તેને રોગ તરીકે ઓળખતા નથી, તેથી તેનો
રોગરૂપે અતુલ્ય પણ તેમને થતો નથી અને
થાય છે તો તે માનસિક હોવાથી તેને આધિ
ક્રીને ઓળખાવે છે. કુરુક એટલે જ રહે છે
કે અનુકૂળ વૈષયિક સુખના સાધનો મળી જવાથી
માનસિક વિક્રિયાઓને આધિ કહેતા નથી પણ
અનુકૂળ સાધનો ન મળવાથી કે પ્રતિકૂળ સાધ-
નોના સંયોગથી થવાવાળી માનસિક વિક્રિયાને
આધિના નામથી ઓળખાવે છે. જો કે આધિ
પણ ભાવ રોગનું જ કાર્ય છે પણ તે માત્ર
મનથી જ અતુલ્યતા હોવાથી અને મોહનીય-
મૂલક હોવાથી તેને દ્રવ્ય રોગના કારણરૂપ
ભાવ વ્યાધિ પણ માની છે. ભાવ રોગ સર્વથા
ક્ષય થાય નહિ' ત્યાંસુધી જન્મ-મરણના ચતુ-
ર્થનો ઉન્નત થતો નથી. દ્રવ્ય રોગ હોય કે ન
હોય પણ ભાવ રોગની વિધમાનતા હોવાથી
જન્મ, જરા અને મરણ ક્રમથી થયા જ કરે છે,
અને શોધ કરાવનાર કોઈ ને કોઈ પ્રકારના
શરીરની પણ હયાતી હોય જ છે. જો શરીર ન
હોય તો આત્મા અને કર્મનું અસ્તિત્વ અદ્યપણે
જાણી શકે નહિ, એટલું જ નહિ પણ સમય
જગતનું અસ્તિત્વ શરીરથી સિદ્ધ થઈ શકે છે.
દૃશ્ય જગત માત્ર સચેતન અચેતન દેહરૂપરૂપ
છે- તે સિવાય તો શૂન્યવાદ જ માનવાનો પ્રસંગ
આવે છે. શરીર જેમ દ્રવ્યરોગને જણાવે છે
તેમ ભાવરોગને જણાવનાર પણ શરીર જ છે

આ પ્રમાણે વિચાર કરતાં જણાય છે કે-
ભાવરોગ એટલે કર્મ અને તેમાં પણ ખાસ
કરીને મોહનીય તથા અસાતાવેદનીય કર્મ
દ્રવ્યરોગ તથા ભાવરોગના વ્યંજક છે અસાતા-
વેદનીયનો ઉદય તે દ્રવ્યરોગ અને તેનો અનુ-
દય અથવા તો ઉદયનો ક્ષય તે દ્રવ્ય આરો-
ગ્યતા અર્થાત રોગ મટી જવાથી કે રોગોત્પત્તિ
ન થવાથી આરોગ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે. આરોગ્ય-
તાના નિયમો જાળવવાથી આરોગ્યતા ખતી રહે
છે, પણ અવશ્ય સોદૃત્ય અસાતાના ઉદયથી
તો નિયમો જાળવવા છતાં પણ રોગોત્પત્તિ
થવા વગર રહેતી નથી. તે જ્યારે જાળવવા
બંધ છે ત્યારે ઔષધિનો ઉપચાર વગર પણ
આરોગ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે. ભાવરોગ મોહનીયના
ઉદયને કહેવામાં આવે છે. તેનો ઉદય નિરંતર
હોય જ છે, છતાં જ્યારે રોગ રૂપનો અમુક અંશે
ઉપશમ, સંયોગશમ કે ક્ષય હોય છે ત્યારે તેને
ભાવ આરોગ્યતા કહેવામાં આવે છે. મોહનીય
અનેક પ્રકારનું છે, છતાં તેમાં રોગરૂપને જ
પ્રધાનતા આપી છે કે જેને કષાયોના નામથી
ઓળખવામાં આવે છે. બાકી વિષય પણ
મોહનીયનું જ અંગ છે, છતાં તેને શોષતા
આપવામાં આવી છે. વિષયોમાં આસક્તિ કે
અનાસક્તિ કહેવાય છે તે રોગરૂપના ઉદય તથા
ઉપશમ ભાવની તારતમ્યતાને આશ્રયોને છે.
જો આસક્તિ છે તે ભાવરોગ અને અનાસક્તિ
તે ભાવ આરોગ્યતા-અથવા તો અમુક અંશે
રોગરૂપનો ઉપશમ ભાવ તે ભાવ આરોગ્યતા-
અને ઔદયિક ભાવ તે ભાવ રોગ કહેવાય છે.
ભાવ આરોગ્યતાના નિયમો જેવા કે-ઇન્દ્રિયા-
નિરોધ, મમત્વત્યાગ આદિ જાળવવામાં આવે
તો ભાવ રોગ કનડતો નથી અને આરોગ્યતા,
સમસાવ, શાંતિ આદિ બન્યા રહે છે. અને જો
નિયમોનું ઉદ્વિગ્ન કરવામાં આવે તો ભાવરોગ-
અસમાધિ, અશાંતિ આત્માને અત્યંત દેશન

કરે છે. ભાવરોગ દૂર કરી આરોગ્યતા મેળવવાને માટે તાત્વિક વિચારણારૂપ ઔષધિનો ઉપચાર કરવો પડે છે તેથી ભાવરોગ દબાઈ જાય છે કે જેને ઉપશમ ભાવ કહેવામાં આવે છે, જેનું 'ધીનું' નામ ભાવ આરોગ્યતા છે. આ આરોગ્યતા શાશ્વતી હોતી નથી. અર્થાત્ આવી આરોગ્યતા દબાઈ જઈને પાછો ભાવ રોગ ઉદ્ભવી શકે છે, કારણ કે તે રાગદ્વેષના ઉપશમભાવરૂપ છે એટલે તેને ઔદયિક ભાવ ધઈ શકે છે. એટલે કે જેનું મૂળ નષ્ટ નથી થયું એવા કષાયો પાછા પ્રગટપણે જણાઈ આવે છે માટે જ આવી આરોગ્યતા અનિયમિતપણે અનિયમિત કાળ સુધી રહેતારી હોય છે પણ અરોગતા તે વિલક્ષણ સ્વરૂપવાળી હોવાથી આરોગ્યતાથી જુદી પડે છે એક વખત પણ નેટલે અંશે અરોગતા પ્રગટે છે તે તેટલે અંશે કાયમ રહેવાવાળી હોય છે. તેમા પરિવર્તન નથી અર્થાત્ પૂર્વભાવનો વિનાશ થવાથી તેનો પ્રાદુર્ભાવ થતો નથી, કારણ કે અરોગતામા દ્રવ્ય, ભાવ જેવા ભેદ

હોતા નથી પણ ભાવ રોગના ક્ષાયિક ભાવને અરોગતા કહેવામાં આવે છે રાગદ્વેષનો નેટલે અંશે ક્ષય થાય છે તેટલે અંશે અરોગતા પ્રગટ થતી જાય છે અરોગતા આત્મસ્વરૂપથી જુદી નથી તેથી સંપૂર્ણ રાગદ્વેષનો ક્ષય તે સંપૂર્ણ આત્મવિકાસ અથવા તે અરોગતા કહેવાય છે, જે ફરીને રોગમાં પરિણમતી નથી, પણ આરોગ્યતા રોગના રૂપમાં પરિણમે છે તે પાછી આરોગ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે અને કાળાંતરે રોગ પ્રગટ થવાથી પાછી દબાઈ જાય છે. આ પ્રમાણે ભાવ આરોગ્યતા તે રાગદ્વેષનો ઉપશમ ભાવ અને ભાવરોગ તે ઔદયિક ભાવ અને અરોગતા તે ક્ષાયિક ભાવ-દ્રવ્ય રોગ તે અઘાતાનો ઔદયિક ભાવ અને દ્રવ્ય આરોગ્યતા તે ક્ષયોપશમિક ભાવ કહેવાય છે; માટે આરોગ્યતા તે રોગનું દબાઈ જવું અને અરોગતા તે રોગનો ક્ષય થવો, એમ બન્નેમાં અંતર રહે છે. તેથી અરોગતા શાશ્વતી છે અને આરોગ્યતા અશાશ્વતી છે.

આપણા કર્ણુ દાનેશ્વરી ને બહિરાંગ સાથે જેની સરખામણી થઈ શકે એવા જંગમસિદ્ધ, હાતિમતાઈને કોઈ પ્રશ્ન કર્યો, 'તમારાથી અધિક એવા કોઈ દાતા વિશે તમે જાણો છો ખરા ?'

'હા', હાતિમતાઈએ અદાપૂર્વક જણાવ્યું. 'એ છે એક કાંઠારો. યએનું એવું કે મેં એક મોટી દાવત કરી હતી, આખા દેશના લોકોને એ બોજનસમારંભમાં મોલાવેલા. રસતે મળેલા લોકો ઊંચકી આવનાર એક કઠિમારને મેં પૂછ્યું, 'અર્યા, આજ તો હાતિમને ત્યાં મોટી મિજબાની છે. કેમ ત્યાં નથી જવું ? આખી દુનિયા ત્યાં જીલડી છે ને ?' અત્યંત ધીરજથી કઠિમારે બોલ્યો, 'જો આદમી પરસેવો પાડીને પોતાનો રોટલો ખાવ છે તો હાતિમતાઈ પાસે હાથ ધરવાની શી જરૂર છે. ?'

શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિયુત

દ્વાત્રિંશિકા-બત્રીશ બત્રીશીઓ

(લેખક-આચાર્યશ્રી વિનયપદ્મસૂરિય મહારાજ)

(મતાંક ૧૪ ૧૬૬ થી ચાલુ)

રાજનગર(અમદાવાદ)ના સુપ્રસિદ્ધ-દાન-વીર શેઠ. મનસુખભાઈ ભરુભાઈ તરફથી આ પ્રમાણસલુ ગ્રંથ છપાયો છે. તથા શ્રી ચાંત્યાચાર્યકૃત વાર્તિક પત્ર-એ જ પ્રમાણે-ન્યાયાવતારના પહેલા સ્લોકના વિવરણરૂપ જ છે. તેનું નામ પ્રમાણકૃતિકા છે. તે કારીના પંડિત પત્રમાં પં ૦ વિહૃલ ચાત્રીએ સંશોધન કરી છપાવ્યું છે. ત્યાં કેટલેક સ્થલે ઘણી અશુદ્ધિઓ જણાય છે. આ પ્રમાણે બાવીશે બત્રીશીઓનો દૂંઠ પરિચય લખ્ય સાધનોદ્વારા જણાવ્યો. બીજાં શ્લોકોમાં આને અંગે જરૂરી બીના આ પ્રમાણે જણાવી છે.

૧-પ્રતિવાદીઓ પોતાનાં પ્રતિપક્ષિયોની ઉપર જે નાસ્તિકતાનો કુત્સિત આરોપ કરી શ્લોકમાં મિથ્યા જ્ઞાતિ ફેલાવી રહ્યા હતા, તેનું નિરાકરણ કરવા, તથા આત્મની ઝાળખાણુ ને કોનો સિદ્ધાંત માન્ય છે? આ બાબત સ્પષ્ટ સમજાવવા શ્રી દિવાકરજી મહારાજે, સિદ્ધમિત્ર હૃદિયો-ગંભીરાર્થક-ઉત્તર વિચારવાળા અનેક પ્રકરણો બનાવ્યા તે જ આ બત્રીશીઓ સમજાવી. અહીં ગંભીરતા, મધ્યસ્થતા બળબીને પરપક્ષનું ખંડન કરવાપૂર્વક સ્વપક્ષની સિદ્ધિ કરી છે. આં બત્રીશીઓના વાંચનારા-મનન કરનારા વિદ્વાનો, દિવાકરજીનો કાવ્યરચના, તર્કશક્તિ, સત્યાર્થને જણાવવાની કુશળતા વગેરે ગુણોનો જરૂર પ્રશંસા કરે છે. અન્યત્ર કહ્યું છે કે-પ્રાક્ષ-

ભોના કર્મમાર્ગના વિરોધી મહાવીર, કૃષ્ણ, ગૌતમબુદ્ધ વગેરે હતા અને તેઓ જ અધ્યાત્મ માર્ગોપદેશક પણ હતા પરંતુ તે ક્ષત્રિય ધર્મ પ્રવર્તકોના સિદ્ધાંતોને સંગત-સુસ્થિત-સુપ્રચલિત કરનારા પાછા તે પ્રાક્ષણો જ હતા. એ પ્રમાણે નૈનદર્શનના સમર્થ લેખકો અને આચાર્યોની જાતિ તપાસતાં મેટ્રે ભાગે પ્રાક્ષણો જ મળી આવે છે. કદાંત તરીકે શ્રી ગૌતમ-સ્વામી આદિ અગ્નીઆરણ્યધરો, શમ્ભવસૂરિ, ભદ્રનાભસ્વામી વગેરે જાણવા.

૨-દિવાકરજીએ સ્વકૃતિમા જણાવેલ અર્ધનો જ વિસ્તાર સમંતભદ્રે સ્વકૃતિમા કર્યો છે.

૩-દિવાકરજીએ નૈનધર્મના પણ તરવેને અંકુરિત કરવામાં જલ સિંચવાનું અપૂર્વ કામ કર્યું છે.

૪-સિદ્ધમેન-મહાકવિ મહાવાદી હતા.

૫-સ્વેતાંબર સંપ્રદાયના તર્કવિચારપ્રધાન પ્રાહિત્યસંદર્ભની ઉપર શ્રી દિવાકરજીનો કૃતિઓનો અપૂર્વ પ્રભાવ પડ્યો છે.

૬-દિવાકરજીનો પહેલાનો કેષ્ઠ સ્વતંત્ર તર્ક અંથ પ્રાયે મળવો અશક્ય છે.

૭-સ્વેતાંબર સંપ્રદાયમાં પદ્યાત્મક તર્ક અથવા પ્રથમ પ્રણેતા દિવાકરજી હતા.

યાદ રાખવું જોઈએ કે-દિવાકરજી મહારાજે

લગ્ય જત્રીશીઓમાંની પહેલી પાંચ જત્રીશીઓને અગિઆરમી તથા એકવીશમી જત્રીશી-ઈ-દેવની સ્તુતિ કરવાના ઇરાદાથી રચી છે છઠ્ઠી જત્રીશી અને આઠમી જત્રીશી, તરવસમીક્ષા કરવાના ઇરાદાથી અને જાડીની જત્રીશીઓ વસ્તુચર્યા કરવાના ઇરાદાથી રચી છે. બાવના છે કે-કેટલીક જત્રીશીઓને અંગે યોગ્ય સમીક્ષા અવસરે લેખરૂપે જણાવવી.

૪૬૫૨૫૨મા સ્તોત્રના પછુ જના-વનાર શ્રી દિવાકરજી મહારાજ છે. આની શ્લોક-સંખ્યા વસંતતિલકા છદમાં-૪૩ શ્લોકો અને એક શ્લોક આર્યાછદમાં છે. સર્વ મળી ૪૪ શ્લોકો થાય છે.

૬૬૫૨૫૨મા પ્રમાણે મનાય છે કે-આ અવસર્પિણી કાલમા આ ભરત ક્ષેત્રના ૨૪ તીર્થ કરે અને મહાવિદેહના ૨૦ તીર્થ કરે મળી-૪૪ તીર્થ કરેની સ્તુતિ કરવાના ઇરાદાથી કર્તાએ આ સ્તોત્ર ૪૪ શ્લોકવાળું બનાવ્યું. જેમ ભક્તામરસ્તોત્રમા આદિનાથની સ્તુતિ કરી છે, તેમ અહીં શ્રી દિવાકરજીએ શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની સ્તુતિ કરી છે અહીં પદ્માવિત્ય બીજાથી ચંદિયાતું છે. દહાંતો આકર્ષક અપાયા છે. અહીં દિવાકરજી મહારાજે 'કામરૂપ-ધૂમકેતોઃ' આ વિશેષણથી ઈષ્ટદેવ પાર્શ્વનાથની સ્તુતિ કરી છે. પહેલા બે શ્લોકમાં શ્રી જિનેશ્વર

દેવતા ચરણકમલને નમસ્કાર કરી અભિષેક જણાવ્યું છે.

- ત્રીજા શ્લોકમાં-કવિએ પ્રભુદેવના શુભો વર્ણવવામાં નમ્રભાવે પોતાની અશક્તિ જણાવી. ચોથા શ્લોકમાં જણાવ્યું છે કે-હે પ્રભો! તમારા શુભો કેવલીભગવંત પછુ જણતા છતાં વર્ણવી શકતા નથી. પાંચમા, છઠ્ઠા શ્લોકમાં સ્તુતિ કરવામાં દહાંતાદિદ્વારા ભક્તિની સુખ્યતા જણાવી. સાતમા, શ્લોકમાં પ્રભુદેવના નામગ્રહણનો પ્રભાવ જણાવ્યો છે. આઠમા શ્લોકમાં ધ્યાનનું માહાત્મ્ય અને નવમા દશમા શ્લોકમાં પ્રભુદર્શનાદિનો મહિમા જણાવ્યો છે. અગિઆરમા શ્લોકમાં પ્રભુનું વીતરાગપણું વર્ણવી બારમા શ્લોકમાં શ્રી પાર્શ્વનાથનો પ્રભાવ જણાવ્યો છે. તેરમા શ્લોકમાં પ્રભુનું દેશરહિત પણું વર્ણવી, ચૌદમા શ્લોકમાં પ્રભુદેવના ધ્યાન કરનારનું વર્ણન કર્યું છે. પંદરમા શ્લોકમાં પ્રભુદેવનું ધ્યાન કરતાં પ્રભુસ્વરૂપ થવાય તે જણાવી સોળમા શ્લોકમાં ધ્યાનનું ફલ અશરીરત્વ જણાવ્યું છે. સત્તરમા શ્લોકમાં ધ્યાતા ધ્યેયનું અલેખભાવે ધ્યાન કરતાં ધ્યેયસ્વરૂપ બને છે, એ વાત દહાંત દર્શને સમજાવી. અઠારમા શ્લોકમા જણાવ્યું છે કે-અન્ય ધર્મોએ પણ જુદા જુદા નામથી આપની જ ઉપાસના કરે છે. (ચાલુ) -

પરી રીતે તો આપણા સમાજમાં જે જાતની વિદ્યા બાણવાયામાં આવે છે તે તો ગરજની વિદ્યા છે અને ગરજની વિદ્યા બાણવાયો કોઈ જાતના સફળતા આવી શકતા નથી; પરંતુ જેને જીવનમાં પ્રગતિ કરવાની છે, જે જીવનમાં વિકાસ યાદ છે તેણે તો વિનય અને વિવેકના શુભોપી પુષ્ટ થયેલી જ વિદ્યા મેળવવી જોઈએ. વિનયી અને વિવેકીનું જીવન અસંત સરળ, નિષ્કપટ અને આત્મગૌરવથી મુક્ત જણાશે. જેને વિનય અને વિવેકની પાંખ મળેલી છે તેની જ વિદ્યા શોભી બેઠશે. એના જીવનમાંથી સુખમયિ અને પૂર્વમદ નાસ પામશે અને જીવનનો ઉત્તમ વિકાસ થશે.

ધ્યાન અને ચિત્તની ત્રણ અવસ્થા

(સન્માર્ગક્રમ) મુનિશ્રી પુણ્યવિગયજી સં. પા.

(ગતક ૫૮ ૧૬૧ થી ૨૫૭)

સર્વ યોગોનો સર્વશા નિરોધ કરવાઉપ ધ્યાન જિનેશ્વરને હોય છે. જિનેશ્વરનો સામાન્ય અર્થ કેવળજ્ઞાનનો ત્થિતિ પ્રાપ્તિ આત્માઓનો થાય છે દેહ વિનાના શુદ્ધાત્માઓને તો યોગના વ્યાપારો રોધવાની જરૂર રહેતી નથી. કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્તિ પછી જ યોગોનો સર્વશા નિરોધ કરવાનું ગળ આવે છે યોગો જૈન પરિભાષામાં દેહને કહે છે ? તેનો ખુલાસો આ પ્રસંગે કરવો જરૂરનો છે. ઔદારિક આદિ શરીરના સંયોગથી ઉત્પન્ન થયેલ આત્મપરિણામવિશેષ-વ્યાપાર તેને યોગો કહે છે ધ્યાન-શતકમાં કહ્યું છે કે—

ઔદારિક આદિ (આ દેખાતું આપણું સ્થૂલ શરીર, આદિ શબ્દથી વૈકલ્પિક આહારક શરીર લેવાં) શરીર યુક્ત આત્માની વીર્ય-શક્તિવાળી પરિણતિવિશેષ તે ‘ કાયયોગ ’

તેમજ ઔદારિક, વૈકલ્પિક, આહારક શરીરના વ્યાપારવડે જોયેલા વચનવર્ગજ્ઞાના દ્રવ્યોનો સમૂહ, તેની સહાયથી થતો જીવનો વ્યાપાર-ક્રિયાવિશેષ તે ‘ વચનયોગ. ’

તથા ઔદારિક, વૈકલ્પિક, આહારક શરીરના વ્યાપારવડે જોયેલ મનોવર્ગજ્ઞા દ્રવ્યોનો સમૂહ તેની સહાયથી જીવનો વ્યાપાર-ક્રિયાવિશેષ તે ‘ મનોયોગ. ’

સર્વ વ્યાપારોને—ક્રિયાઓને સદાને માટે અટકાવવી-રોકવી તેનો લય કરવો તે શ્રીજિનેશ્વર

ઉત્તરનું ઉત્તમોત્તમ ધ્યાન કહેવાય છે. આ ધ્યાન પછી તરત તેઓ આ દેહથી સદાને માટે સર્વ ક્રમોના નાશ કરી મુક્ત થાય છે

આ ઠેકાણે આશ્રય ઉત્પન્ન થાય છે કે— હૃદયમય મુનિઓને અતર્કુદ્ધર્ન પર્થ ત જ ધ્યાન હોય છે એમ અહીં જણાવ્યું, પણ અત્તમા સાબળવામાં આવે છે અને કોઈ કોઈ પ્રસંગે દેહવામાં પણ આવે છે કે અમુક મહાત્મા-મુનિઓ કલાકોના કલાકો મુધી ધ્યાન કરે છે તેનું કેમ સમજવું ?

આનો ઉત્તર આ પ્રમાણે છે કે—એક દ્રવ્યમાં કે સુલમાં મનનો નિરોધ કરવો, એક રસ અથવા પ્રવાહ ચલાવવો તે ધ્યાન તો અતર્કુદ્ધર્નથી અધિક હૃદયમયોને હોઈ શકે નહિ. યોગીની અવગતતા રોકવો ઘણી શુરેલી-ભરેલી છે, નયાપિ તે ધ્યાતા મુનિ એક પછી એક એમ અતર્કુદ્ધર્ન પછી પોતાના મ્યેયોને પલટાવનો લય અગર મનોયોગની સ્થિતિની વિરુદ્ધતા થઈ લય કે તગ્ન જ પાછી તેને ઉપ-યોગની જગતિથી તેની સાથે જોડી કે, અનુ-સંધાન કરી દે, તો તે ધ્યાનની સતતિ લગાવણત મુધી પણ લગાય છે પણ અતર્કુદ્ધર્ન પછી એકાગ્ર થયેલું મન નિરોધ સ્થિતિમાં રહી શકતું નથી, તેનો પ્રવાહ મ્યેયાંગમાં-પછી તે આત્મજન મનાદિકમાં કે પગ્ગન દ્રવ્યાંશમાં સંક્રમણ કરે છે; તેથી ધ્યાનનો પ્રવાહ લગાવણત મુધી ચાલુ રહે છે. કલાકો મુધી ધ્યાન

કરવાનું જે કહેવા કે સાલજવામાં આવે છે તે આ અપેક્ષાએ બરાબર છે

એકાગ્રતામાંથી ખસી ગયેલા ચિત્તની ત્રણ અવસ્થા થાય છે તેને ભાવના, અતુપ્રેક્ષા અને પદાર્થચિંતા કહેવામાં આવે છે

શરૂઆતમાં મનને એક જ ધ્યેયમાં જોડવાનું હોય છે આપણે ધ્યેય તરીકે એક આત્મશુભ લાઈએ જેમકે—‘આત્મા જ્ઞાન દસ્વરૂપ છે’ વાર-વાર મનને આત્મા જ્ઞાન દસ્વરૂપ છે તેનો સંસ્કાર પાડવો મનને તે પદનો-શબ્દોનો પ્રતિધ્વનિ થયા કરે આ એકાગ્રતા નથી પણ એકાગ્રતાનો અભ્યાસ થાય છે બીજા સંસ્કારો કે વિચારાતરોને હટાવોને આ એક જ વિચારને મુખ્ય કરવાનો પ્રયત્ન ચાલુ છે આવી મનની સ્થિતિને ‘ભાવના’ કહે છે આવી ભાવના ચાલુ રાખવા પછી તે અભ્યાસને મૂકી દઈ મન તદ્દન સ્થિર થાય છે ‘હું જ્ઞાન દસ્વરૂપ છું’ તેને પણ યાદ કરતું નથી, મનનો કેવળ લય યઈ જાય છે, તે એકાગ્રતાવાળી ધ્યાનની સ્થિતિ કહેવાય છે.

આ ભાવનાની હૈયાતિ ધ્યાનતા અભ્યાસ કાળમાં, એટલે ધ્યાન કરવાની શરૂઆતમાં અને અતર્કુહર્ત પછી એકાગ્રતાની સ્થિતિ વિખરતા હોય છે આવી મનની સ્થિતિ તે ‘ભાવના’ છે

મનની બીજી સ્થિતિ અતુપ્રેક્ષાની છે ‘અતુપ્રેક્ષા’ એટલે પાછળ તપાસ કરવી, જોવા અર્થાત્ ધ્યાનની સ્થિતિ ખસી જવા પછી પાછું તે સ્થિતિ મેળવવા પૂર્વે અતુલવેલી ધ્યાનસ્થિતિનું સ્મરણ કરવું, સ્મૃતિ લાવવી, પૂર્વની સ્થિતિને યાદ કરવી તે છે.

મનની ત્રીજી સ્થિતિ ચિંતા નામની છે આ એ સ્થિતિથી બુદ્ધિ એટલે મનની આ એ સ્થિતિ જાણી પ્રકારની છે તેનાથી આ ત્રીજી નીચા પ્રકારની છે કેાઈ ત્રણ પદાર્થની ચિંતા કરવી એટલે અનેક વિચારાતરોમાં ચાલ્યા જવું

જ્યાંજ્યાંવાદિ અનેક પદાર્થોના વિચાર કરવા તે ત્રીજી ‘પદાર્થચિંતા’ નામની મનની સ્થિતિ છે આગમમાં કહ્યું છે કે—

જે સ્થિર અધ્યવસાય છે તેને ધ્યાન કહે છે, જે ચપલ અધ્યવસાય છે તેને ચિંતા કહે છે તે ચપલ અધ્યવસાયને ભાવના, અતુપ્રેક્ષા અને ચિંતા કહે છે

રાગ અને દ્વેષ મૂકીને સમતાવાન મુનિ જે જે વસ્તુનું ચિંતન કરે-ધ્યાન કરે તે તે ધ્યાન સાધુ માનેલું છે શૈવ આદિ ધ્યાન પરાખ મનેલા છે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

ચોગી ગમે તેવું પણ ચિંતવન કરતા જે વીતરાગ થાય તો તેને જ ધ્યાન માનેલું છે, તેને જ ધ્યાન કહેવું એ સિવાય બીજા કશાના વિચાર સમજવા મતવશ કે-જે ધ્યાન કરવાથી, જેનું ચિંતવન કરવાથી વીતરાગ થવાય-રાગ દ્વેષ સહિત સ્થિતિ પમાય તે જ ધ્યાન છે એ સિવાય બીજા પોયા તે ખાલી પોયા સમજવા

આ ધર્મધ્યાનામૃતનું પાન કરવા પહેલા અજ્ઞાનને દૂર કરજે, જડ-ચેતન્યનું વિવેકજ્ઞાન પહેલું કરજે તે સિવાય તારો ત્યાગ નિર્દેશ થશે એટલું જ નહિ પણ તે ત્યાગ ઊલટો સંસાર પરિભ્રમણનું કારણ થશે આત્મા એ જ પ્રાપ્ત્ય સમજજે, તેને માટે જ તારી સર્વ પ્રવૃત્તિ હોવી જોઈએ

નિર્દોષ થજે રાગદ્વેષાદિ દોષો, મલિન વિચારો તેનો ત્યાગ કરી સ્થિર થજે અસ્થિર અત કરજીને ધર્મધ્યાનમાં સ્થિર કરજે ચાલુ સાધ્ય સિવાય અત કરજીને બીજા કામમાં વાપરીશ નહિ, જવા દઈશ નહિ, જો જ ધર્મ ધ્યાનરૂપ અમૃતરસનું પાન થશે, તો જ અજરા મરપદ પ્રાપ્ત થશે તે સિવાય જાણી સ્થિતિએ પહોંચવાની આશા સરખી પણ ન રાખીશ
(ધ્યાનદીપિકામાંથી ઉદ્ધૃત)

Thinking-Acting-વિચારીને કરો.

. વિચારવું અને પછી કરવું-એ મુશ્કેલ જતાં દિલકાગર છે.

નં. ૧૪ ધણા માણસોની પદ્ધતિ એવી હોય છે કે મગજમાં વાલો કે છુટો આવો કે તુરત તે પ્રમાણે બોલી નાખે કે કરી નાખે તેઓ જાણતા નથી કે 'હોઠ ખદાર તે કાટ ખદાર.' બોલેતાં બોલ કે કરી નાખેલા કામ હાથ કે મુખમાથી છૂટી ગયા પછી તેના ઉપર આપણો કાબૂ રહેતો નથી અને પછી તો તળાવકાંઠે ઊભા રહી પાણીમાં પથ્થર નાખ્યો, તો તેના જેટલાં કુદાળા થાય તે કાંઠે ઊભા ઊભા જોઈ જ કરવા પડે છે. બીજી પળે મનમાં વિચાર આવે કે પથ્થર ન ફેંક્યો હોત કે વચનમાણ ન માણું હોત તો વધારે સારું હતું, પણ પછી તો હાથ છૂટી કે મોઢું છૂટી જવા થઈ જાય છે અને બોલી કે કાર્યનાં સારા માઠા તાત્કાલીન કે દીર્ઘ કાલીન સર્વ પરિણામો જોગવે જ છૂટકા થાય છે.

આણુ પ્રવાહમાં પડેલા કુનવી માણસો તો ધણા ખરા આ રીતે 'તક તે ફૂડ' નો દિસાજ રાખે છે, પાછળથી ધક્કો લાગે એટલે એમની માઠી ચાલે છે અને આદ્યા પછી અટકતી નથી પણ જેઓને લાખો દિસાજ લેવો દેવો છે, જે પ્રત્યેક વિચાર, વચન અને ક્રિયાની દીર્ઘકાળ સુધી ચાલતી અસર સમજનાર છે, જે પ્રત્યેક કાર્યના જવાબ આપવા પડશે એમ જાણે છે, તેનાં પ્રત્યેક વિચાર, વચન અને કાર્યની પાછળ લાંબી ગણતરી અને ચોક્કસ દિસાજ હોય છે અને એ કાર્યની સામાજિક અને વૈવેકિક અસરનાં આકાશ મુકી પ્રવૃત્તિ કરે છે અને કામ હાથ ધરતા પહેલાં સાત ગરબે ગણીને ચોખવટ કરવાની પોતાની ક્રમ સમજે છે.

આવેશમાં આવીને કાંઈ કામ કરી નાખવું કે મુખથી

બોલી નાખવું એ સહેલી વાત છે, અને કુનિયાનાં ધણાખરા કામો એ જ ધોતજે માથે છે પણ માનુસ બોલે છે કે, લખે છે કે વિચારે છે ત્યારે એને ખ્યાલ રહેતો નથી કે એના પ્રત્યેક કાર્ય, વચન કે વિચારની એની ઉપર સારીમાઠી સાધારણ કે સ્થાયી અસર થવા વગર રહેતી નથી આવા પ્રકારનો વિચાર કરીને તે કાર્ય, વચન કે વિચારની શી અસર થશે તેની ગણતરી ગણીને જે મૌખિક, વાચિક કે ક્રાયિક પ્રવૃત્તિ કરે છે તે સાચો ધર્મપ્રિય માણસ ગણાય છે, તેને પોતાની જવાબદારીનો પૂરા ખ્યાલ હોય છે અને તે જાણીને હોય છે કે વચન, વિચાર કે કાર્ય પોતાનાં વિકાસ ઉપર ચોક્કસ અસર જરૂર મૂકી જાય છે, એને મન નાનકડું વાણ પણ શિરસાટેની વાત હોય છે અને વ્યવહારમાં નજીક લાગતું કામ પણ એના ધ્યાનમાં બરાબર હોય છે એ જોડા વાણવામાં માને નહિ, એ કાંઈ વાતને કે ઉચ્ચારને નિરર્થકતા મણે નહિ અને એ પ્રત્યેક વિચારને ચોખ્ખ માવજત અને મૂલ્ય આપે.

આટલી ચોખ્ખી આ વૃત્તિ રાખવી અને પોતાના પાણી, વિચાર કે વર્તન ઉપર સયમ રાખવો એ મુશ્કેલ કામ છે પણ જે આ પ્રકારનો સયમ રાખે છે તે વિકાસ સાધી શકે છે, આશ્રય ધપે જાય છે અને જીવનની સફળતા કરે છે. ઉડાઉ માણસો મળેથી તકને ગ્રમાવે છે, કામ ચલેલ અનુકૂળતાને વેડી નાખે છે અને વસ્તુના કે વિચાર, વર્તનના મૂલ્યની ચેરદાનરીમાં મદૂમસ્તવતી તોળે જતી કરે છે. સાચો ધર્મપ્રિય પ્રાણી વર્તનના પ્રત્યેક અંગે મૂલવે છે અને મૂલવીને તેમાંથી સારવરત સમજે છે, જમાવે છે અને ચેતવેલ પૂછ્યા વધારે કરે છે.

(૬૬)

Blame-ઠપકો

યોગ્ય ઠપકો વહોરી-સ્વીકારી લેવો-મુંઝેલ છતાં દિતકારક છે

ન ૧૫ માથુસ ગમે નેટલો સાવધાન હોય તો પશુ તે ઠપકાને પાત્ર અવશ્ય થાય છે, કારણ કે મનુષ્ય માત્ર બૂલને પાત્ર છે અને બૂલને અંતે એછેવતે અંશે એ ઠપકાને પાત્ર જરૂર થાય. પશુ હકીકત એવી અને છે કે મનુષ્ય પોતાની બૂલ અને પોતાનો વાસો ભેદ સહતો નથી અને પરિણામે બુધનો સ્વીકાર કરવાની કે ઠપકો સહન કરી સંતોષી લેવાની શક્તિ બહુ ભાગ્યેજ થાય છે, ત્યારે પોતાની બૂલ ઉઠાવવાની, ઠપકો ખીભતે શિરે ટોળી દેવાનો અને પોતે જાણે નિર્દોષ નિ ખાલસ અને માત્ર ટીકાકાર દ્રષ્ટા હોય એવો દેખાવ કરવાને એ લલચાર્થ જાય છે, અને ધણીવાર તો પોતે ચાલતી ચુલે કચે હોય અથવા પોતાની બૂલ જાણતાં અજાણતાં યદ્યપ્ત હોય તો પશુ તેનો જમાવ કરવાની શક્તિ તેનામાં યદ્યપ્ત છે. ધણીખરા માથુસો પોતાની બૂલ ખીભ ઉપર ટોળી નાખવામાં મર્મ લેનારા હોય છે પોતાના જાણુવા છતાં તેના નનૈયા વાસનાર જાની ગ્યેના હોય છે અને કોઈ ઠપકો આપે તો તેમાં પોતાનું અપમાન માનનારા હોય છે. છેવટે કાષ્ટ ન કાવે તો ક્ષામા ઉપર ટોળનારા તેમ ન અને તો બદના કાઢનારા અને અતે કાર્ષ નહિ તો વસ્તુમાં કે પાંડેશીમાં કે રજીનામાં સાચી યોગી વાતનો સુમનાનો કે આડે જોતરવાનો આરોપ કરનારા હોય છે.

જ કો કોઈપણ કાર્ષની પોતાની સાચી જવાબદારી સ્વીકારવામાં તો ધણી સરળતા, દીર્ઘ વિચારણા અને મનોમ યતની જરૂરિયાત રહે છે એ સર્વ સહેલા શબ્દો હોવા છતાં શુભ તરફે વ્યવહારમાં બહુ મોઢેરા સદ્ગુણો હોઈને ખૂબ મનોમ યત અને આત્મપ્રતિભાસ માગે તેવી વાત છે.

માથુસ પોતાના તાનમાં મસ્ત હોય છે એનામાં વિશેષ વિચારણા ન હોય તોપે સાચી કે ખોટી ખાખતમાં જવાબદારી સ્વીકારવા તૈયાર હોતો નથી એણે બૂલ કરી હોય કે એની સખલના યદ્યપ્ત હોય, તો પશુ એ પોતાનો અચાવ કરવાના છોડા શોધશે, એ વસ્તુનો, ક્ષામાની, સયોગોની બૂલ ખતાવવા લલચાર્થ જશે, પશુ સરળતાથી સાચી બૂલ વખતે પશુ ઠપકો સંજોગવા તૈયાર નહિ હોય એના હાથમાંથી કામ કે વસ્તુ પડી જાય કે એ જોધતો પડકાર્ષ જાય તો પશુ એ પોતાનો ચુન્દો સ્વીકારવાની સરળતા ભાગ્યેજ દાખવશે.

એવું કારણ માન નામનો મનોવિકાર છે. માથુસ પોતાને પોતાના વર્તુલમાં નાનો જનવાની કે કહેવાવાની વાત પસંદ કરતો નથી એના દિલમાં ઠપકાનો સ્વીકાર કરવો એ એક જાતની માનહાનિ લાગે છે. કોટલા માટે યોગ્ય ખાખતમાં સાચા ઠપકાનો સ્વીકાર કરવો આકરો પડે છે એ વસ્તુનો, પાત્રનો, પડપે અડપેના સયોગોનો વાંક કાઢશે, એ ચુન્દાને કે બૂલને ખીભ પર ટોળી દેવા વલખાં ખારશે, પશુ સાચી ખાખતની જવાબદારી સ્વીકારી લેવાની સરળતા ભાગ્યેજ ખતાવશે. કોટલા માટે યોગ્ય ખાખતમાં ઠપકો ખખી ખાવાની ખાખત કુરૂકેલ તો જરૂર છે, પશુ તે સ્વીકારવાની આવડત એનામાં આવી જાય છે તે અતે સયમી જીવન જીવી સરળતાનો દાખલો બેસાડે છે અને એવી સરળ શક્તિ અતે એના આદ્ય વિકાસમાં ખૂબ મદદ કરે છે અને આવી રીતે ઠપકાનો સ્વીકાર કરવામાં નાનપ માનવાનું કારણ નથી સરળતાથી પ્રાણીની પ્રગતિ ખરેખરી થાય છે અને ધર્મ-રત્નને ચૂનવનાર વચર આચર એને આદ્ય સાચી શુચિવતા ખતાવે છે. મૌખિક

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
 X “ સ્યાદ્વાદમંજરી ” X
 X X
 XXXXXXXXXXXXXXXX

લેખક:—વ્યા. ડૉ. તીર્થ મુનિ પૂર્ણાનંદવિજય (કુમારશ્રમણ)

(જતાકે જુદા ૧૬૮ થી ચાલુ.)

હવે યથાર્થ ન્યાય માર્ગના વિચાર માટે ખીબ્બઓએ (અન્ય મતાવલંબીઓએ) માનેલા તત્ત્વોનું પ્રમાણુય ખંડન કરતા કલિકાળસર્વજ્ઞ પ્રભુ હેમચન્દ્રાચાર્ય, આદિમાં છ કાવ્યથી વૈશેષિકે માનેલા તત્ત્વોને દ્વિપિત કરવાનો ઇચ્છાથી પ્રથમ સામાન્ય વિશેષ તત્ત્વનું ખંડન કરે છે.

તૈનદર્શન સામાન્ય વિશેષ તત્ત્વને કેવી રીતે માને છે, એ જાણવા અગાઉ આપણે વૈશેષિક લોકોએ માનેલ સામાન્ય વિશેષ તત્ત્વ તરફ સ્થૂલરીત્યા દૃષ્ટિપાત કરવો જોઈએ તે આ પ્રમાણે—અત્યંત સિદ્ધ સિદ્ધ પદાર્થોમાં એક જ શબ્દથી એકાકાર પ્રતીતિને સામાન્ય કહે છે, જેમ કે સોના, આદી, પીતલ, માટી વિગેરે ધાતુઓથી બનેલા ઘડાને આ ઘડો છે, આ ઘડો છે એમ ને કહેવાય છે તે સામાન્ય છે. અને તે સામાન્ય એક સ્વતંત્ર પદાર્થ છે, વળી ઘડો જેમ કપડાથી સર્વથા બુદ્ધો છે તેમ પદાર્થથી તે સામાન્ય સર્વથા બુદ્ધો છે, પરંતુ સમવાય સંબંધને લઈને આ સામાન્ય પદાર્થમાં રહે છે, કારણ કે ધર્મ અને ધર્મી સર્વથા બુદ્ધો છે.

એવી રીતે આ ઘડો સોનાનો છે, આ પીતલનો છે, આ માટીનો છે, એમ ને કથન કરાય છે તે વિશેષને આભારી છે. વિશેષ પછી સામાન્યની માફક પદાર્થથી સર્વથા સિદ્ધ છે. વળી તે સામાન્ય અને વિશેષ પરસ્પર નિરપેક્ષ છે, જેમ કે એકને ઘરે આવેલા બે

અતિથિઓ સર્વથા બુદ્ધો છે તેમ સામાન્ય અને વિશેષ સર્વથા બુદ્ધો છે, સામાન્ય વગર વિશેષ અને વિશેષ વગર સામાન્ય એક પદાર્થમાં રહી શકે છે.

આ પ્રમાણે વૈશેષિકોનું સામાન્ય અને વિશેષ સંબંધીનું મન્તવ્ય સંક્ષેપથી જાણી લીધા પછી, હેમચન્દ્રાચાર્ય તૈનદર્શન પ્રમાણે સામાન્ય વિશેષ સંબંધીનું મન્તવ્ય પ્રકટ કરે છે તે આ પ્રમાણે—

સ્વતોઽનુવૃત્તિવ્યતિવૃત્તિમાજો,
 માયા ન ભાવાન્તરનેયરૂપાઃ ।
 પરાત્મતત્ત્વાદતયાત્મતત્ત્વાત્,
 દ્વય વદન્તોઽકુશલાઃ સ્પલન્તિ ॥

શ્લોકાર્થ—દરેક પદાર્થ સ્વતઃ અનુવૃત્તિ અને વ્યાવૃત્તિથી યુક્ત હોય છે, તેમની પ્રતીતિ માટે પદાર્થાન્તરની કદપતા નિરર્થક છે. જે અકુશળ વાદી પદાર્થથી પર માટે ન અસત્ય ભૂત સામાન્યવિશેષને માને છે, તેઓ ન્યાય-માર્ગથી ભ્રષ્ટ થાય છે.

વિવેચન—માય એટલે ભૂતકાળ, ભવિષ્ય-કાળ અને વર્તમાનકાળમાં યનારો પદાર્થમાત્ર સ્વતઃ એટલે સ્વયમેવ-પોતાની મેળે અનુવૃત્તિ- (સામાન્ય) ને બતાવવાવાળો થાય છે. એક જ શબ્દથી એકાકારનું જ્ઞાન થવું સામાન્ય કહેવાય છે. જેમકે આ એ ઘડો, આ એ ઘડો, આ એ ઘડો, આ એ મનુષ્ય, આ એ મનુષ્ય, આ એ

મનુષ્ય, આ એ રાજા, આ એ રાજા, આ એ રાજા વિગેરે. તેવી જ રીતે પદાર્થ-માત્ર સ્વયં-મેવ વ્યતિવૃત્તિ (વિશેષ)ને કહે છે પોતાની જાતવાળા અને જાત વગરના પદાર્થોથી જુદાં યવું વિશેષ કહેવાય છે, જેમકે આ કાળો ઘડો છે. આહિં કાળો વિશેષજી ઘડાને પોતાની જાતવાળા ધોળા, પીળા ઘડાથી જુદો કરે છે, અને કપડા વિગેરે વિજાતીય પદાર્થોથી પણ; માટે દરેક પદાર્થ સામાન્ય વિશેષાત્મક છે.

આ જ વાતને બીજા પ્રકારે આમ જણાવી. બીજાઓએ માનેલા દ્રવ્ય, સુષુ, કર્મ અને સમવાય નામના પદાર્થોથી ભિન્ન સામાન્ય-વિશેષ-દ્વારા પદાર્થમાં સ્વાભાવિકરીત્યા રહેલી એકાકાર પ્રતીતિ અને વ્યવૃત્તિ (વિશેષ) ન થઈ શકે, કારણ કે દરેક પદાર્થનો એ જ સ્વભાવ છે કે તે પોતાની મેળે અનુવૃત્તિ (સામાન્ય) વ્યતિવૃત્તિ (વિશેષ) નું જ્ઞાન કરાવે છે એક ઉદાહરણ તપાસીએ. જાળકની સાથે ઘડો પડ્યો છે, તે ઘડો પડોળી ગરદનવાળો છે, મોટા પેટવાળો છે. આ પ્રમાણે તે ઘડો જાળકને પોતાનું જ્ઞાન કરાવતો પોતાની જાતવાળા, પોતાના આકાર જેવા, સંસારમા રહેલા ઘડા ઘડાઓનું જ્ઞાન પોતાના નામથી જ કરાવી દે છે, અને તે પોતે પોતાની મેળે, સામાન્યરૂપ જાની જાય છે. આ પ્રમાણે તે જ ઘડો બીજા સંજ્ઞાતીય અને વિજાતીય ઘડાઓથી દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવને લઈને પોતાને પોતાની મેળે જુદો કરી દે છે, જેમકે દ્રવ્યથી આ ઘડો માટીનો છે, સોનાનો નથી. ક્ષેત્રથી શિવપુરીનો છે, ભાવનગરનો નથી. કાળથી પૌષ માસનો છે, જ્યેષ્ઠ માસનો નથી ભાવથી લાલ છે, કાળો નથી માટે તે જ ઘડો વિશેષ જાની જાય છે. સારાંશ એ નીકળ્યો કે-જૈન-દર્શનમાં દરેક પદાર્થ સામાન્ય વિશેષાત્મક છે, એ વાત સિદ્ધ થાય છે.

બીજા ઉદાહરણો નીચે-એક સાણસ

જૈન છે, તેમાં મનુષ્યત્વ સામાન્ય ધર્મ છે અને જૈનત્વ વિશેષ ધર્મ છે. એક રાજા છે. આમાં રાજત્વ સામાન્ય ધર્મ છે, અને એ ભાવનગરનો રાજા છે એમ કહેવાથી ભાવનગર એ રાજાની વિશેષતા જાતલી દે છે. તેવી જ રીતે આ ગાધી ટોપી છે, આ વાક્યમાં રહેલ ટોપીમાં ટોપીપણ સામાન્ય ધર્મ છે અને ગાધી શબ્દ તેમાં વિશેષતા લાવી આપે છે. વિગેરે વસ્તુ માત્ર આ જ, પદ્ધતિથી સામાન્ય વિશેષાત્મક જાણી લેવી

વસ્તુમાં સામાન્ય અને વિશેષ નામનાં જે પદાર્થો પદાર્થોથી સર્વથા ભિન્ન છે, અને ભિન્ન રહીને પણ તે વસ્તુના સામાન્ય અને વિશેષ ધર્મનું જ્ઞાન કરાવે છે, એ વાત તર્કથી પણ વિરુદ્ધ છે, કારણ કે વસ્તુ ન્યારે પોતાના સ્વરૂપથી જ સામાન્ય અને વિશેષ ધર્મનું જ્ઞાન કરાવી દેવા સમર્થ છે તો પછી, સામાન્ય વિશેષને પદાર્થથી સર્વથા ભિન્ન માનવા અનુચિત નથી શું ?

બીજી વાત એ છે કે-ધર્મ ધર્મોને છોડીને રહી શકતો નથી, ધર્મત્વને છોડીને ધર્મ રહી શકતો નથી, તેમજ ધર્મને છોડીને ધર્મત્વ રહેતું નથી અર્થાત્ જ્યાં ધર્મ છે ત્યાં જ ધર્મત્વ છે, અને જ્યાં ધર્મત્વ છે ત્યાં જ ધર્મ છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, અરે વૈશેષિકો ! તમે જો ધર્મમાં રહેલું ધર્મત્વ અથવા પીતત્વ સર્વથા જુદું છે એમ માનશો તો વિશેષજી અને વિશેષ્ય ભાવ કદી પણ, જનશે નહિ, જેમકે હાથી અને ઘોડો, અને સર્વથી ભિન્ન અને નિરપેક્ષ હોવાથી પરસ્પર વિશેષજી અને વિશેષ્ય જાની શકતા નથી, તેવી રીતે આ ઘડો લાલ છે એ વાક્યમાં ઘડો વિશેષ્ય છે અને લાલ વિશેષજી છે. તમારા મતમાં ધર્મ અને ધર્મો સર્વથા ભિન્ન હોવાથી જેવી રીતે હાથી અને ઘોડો વિશેષજી અને વિશેષ્ય નથી જાની શકતા તેવી

ચારુશીલા રમણીરત્નો

જે કુમારિકાઓ

લેખક.—મોહનલાલ દીપચંદ ચોક્સી.

દાદીના સહવાસમાં—

દાદીમા ! આમ આંસુ સારીને આંખો પર પડેલ આજુયા ! અરે રૂપદ્રપલે જોવાની શક્તિ જોઈ જોઠા ! તમારી ઈચ્છા શું એંધાયો મોત-રવાની છે ? રત્નકુક્ષિ જેવું અનુપમ બિરુદ ધરનાર માતાને એ શોભે છે ?

આવો, આવો, પોત્રીઓ ! તમેને જોવાથી, તમારી સાથે વાતચીત કરવાથી, મારું મન હળવું થાય છે.

માણ ! તમેને દુઃખની કહાણી વર્ણવતા

નીરખી, અથવા તો આ રીતે આંખે વારંવાર પાણી નિતારતાં અવતોદી અમેને દુઃખ થાય છે, એથી વધુ આશ્ચર્ય થાય છે અને કેટલીક વિચારણીય બાબતોમાં સલાહ લેવાની જે ભાવના કેટલાક મહિનાઓથી હૃદયમાં ઉદ્ભવી છે એ પર ફરજિયાત દાટો મારી મૂંગા મૂંગા અહીંથી પસાર થવું પડે છે.

કુમારિકાઓ ! આજે હું તમેને નિરાશ નહીં કરું. મારો પાસે એસી જે કંઈ તમારા અંતરમાં ઉદ્ભવ્યું હોય તે વિનાસકેંદ્રી કહી નાખો.

જ રીતે લાલ અને ઘડો એ બન્ને સર્વથા ભિન્ન હોવાથી વિશેષણ અને વિશેષ્ય ભાવ કેવી રીતે બની શકશે ?

ત્રીજી વાત એ છે કે ઘટમા રહેલા ઘટત્વને જો ઘટથી સર્વથા ભિન્ન માનશો તો એક આર્પતિ તમને વળગી પડશે, તે આ પ્રમાણે—ઘટમાં તો અનન્ત ધર્મો રહે છે, જ્યારે ઘટમા રહેલું ઘટત્વ, ઘટથી જુદું છે તો પછી ઘટમાં રહેલા અનન્ત ધર્મો પણ ઘટથી જુદા છે એમ માનવું પડશે, તેમ યતાં તમારી જે છ દ્રવ્યની પ્રતિજ્ઞા છે, એ હવામાં બિડી જશે.

આ પ્રમાણે સામાન્ય અને વિશેષના સ્વરૂપને યંધાર્થ નહિ સમજનારા માટે જ અતરવમાં આશ્ચર્ય રાખનારા તીર્થાન્તરીયો (વૈશેષિકો) ન્યાયમાર્થથી પડી જાય છે, કારણ કે સામાન્ય વિશેષ પદાર્થથી એકાન્તભિન્ન નથી, અને તે

લોકોએ એકાન્તભિન્ન માન્યા છે એટલા માટે તેઓને સલામાં ચૂપ થઈ જવું પડે છે

જૈનદર્શનમાં સામાન્ય વિશેષ પદાર્થોમાં કયારેય ભિન્નભિન્ન સંબંધથી રહે છે અને પરસ્પર સાપેક્ષ છે, અર્થાત સામાન્યને છોડીને વિશેષ, અને વિશેષને સામાન્ય પદાર્થમાં સ્વતન્ત્ર રહી ચકતું નથી. વળી સામાન્ય વિશેષને પદાર્થથી એકાન્ત ભિન્ન માનવામાં એક વસ્તુ વિષયક અનુવૃત્તિ અને વ્યાવૃત્તિ આમ બે પ્રતીતિ યઈ શકશે નહિ અને એકાન્ત અભિન્ન માનવામાં કા તો પદાર્થની સત્તા રહેશે અને કા તો સામાન્ય વિશેષની, તેમ યતાં સામાન્ય વિશેષનો વ્યવહાર અદૃશ્ય થઈ જશે, માટે પ્રમાણથી વસ્તુ સામાન્ય વિશેષાત્મક છે, અને વૈશેષિકો ભિન્ન પ્રકારે માને છે, માટે તેઓ હાસ્યને પાત્ર છે

ઈતિશમ્ ।

ના, દાદીમા, એમ કહી નાખી અમારો સ્વાર્થ સાધી લેવાની અમારી ઉભયની લેશમાન ઇચ્છા નથી અમોએ પાકો નિશ્ચય કરીને જ આજે તમારા કમરામા પગલા પાડ્યા છે સૌ પ્રથમ તમારા મુખે જ તમારી વર્તમાન કાર્ય-વાહી પરથી પડેલો ઉચ્ચાવલો છે, આખો પરના આસુ સુકાવી નાખવા છે અને પછી જ અમારા મનમા જન્મેલી શકતાના સમાધાનમા આગળ વધવું છે દાદીમાને જવાળા સાબળતા પૂર્વે આસપાસના અકોશ મેળવી લઇએ કે જેથી વાર્તાપ્રવહમા આગળ વધતા જરાપણ સુરકેલી રહેવા ન પામે

અયોધ્યા નગરીમા ભરત મહારાજના રાજ્ય-કાળે, દેવનિર્મિત રમણીય રાજભવનના એક કમરામા આપણે પહોંચવાનું છે. જે સમયની આ વાત છે એ વેળા નાભિરાજના પુત્ર જયભદ્રે ભાગવતી દીક્ષા સ્વયમેવ સ્વીકારી પૃથ્વીતલ પર જુદા જુદા પ્રદેશમા વિચરી રહ્યા હતા પરિવહો અને ઉપસર્ગોને સમભાવે સહન કરતા, કર્મ નિર્જરા અર્થે તપ તપતા, એક માત્ર કૈવલ્યની પ્રાપ્તિ અર્થે પોતાનો સર્વ સમય રોકી રહ્યા હતા દાદીમા તે સાધુ જીવનમા સૌપ્રથમ પગલા માઠનાર શ્રી જયભદ્રેની માતાજી, નામ મરુદેવા અને પૌત્રીઓ તે પ્રથમ મુનિ યનાર જયભદ્રેની દીકરીઓ પ્રાક્ષી અને સુદરી યુગલિક કાળનો અસ્ત નાભિ ફલકર્યો થયો એમ કહેવામા અતિશયોક્તિ ન લેખાય અકસ્માતથી યુગલિક બેઠકાના પુરુષનો દેહાત થતા ઓનો યોગ્યપરે શ્રી જયભ સાથે વિવાહ એ નૂતન યુગના મંગળાચરણ

એ પછી નાભી તરીકે શ્રી જયભે ભજવેલ ભાગ, એમા અસિ, મસી અને કૃષિ અથવા તો કટાર, કલમ અને હળના વિવિધ પ્રયોગો, ચિ-પ કળાના જ્ઞાન, આહારવિહારના નિયમ-આદિ

ઘણી ઘણી વાતો પ્રથમ તીર્થપતિએ પોતાના અતુલ્ય જ્ઞાને જનતાને શીખવી લોળા-ભલા યુગલિકોને વહેવાર માનવો બનાવ્યા કાળ ગળના પરિવર્તનનો ખ્યાલ આપ્યો સ સારી જીવનદ્રારા લગ્ન વ્યવહારના યોગપાઠ આપ્યા આમ લીલી વાડીના વિસ્તાર પછી માનવ જીવન ના મુખ્ય ધ્યેયને પાર પાડવા, જેમ સાપ કાચળી ત્યજ દે છે તેમ આ સર્વ વૈભવ-વિલાસને છોડી દઇ એ આત્મી નીકળ્યા-ધ્યેય-પ્રાપ્તિમા લીન બન્યા.

દાદીમા ! પ્રાક્ષીએ વાતનો આર ભ કરતા કહ્યું-તમે તો પ્રથમ તીર્થ કર યનાર અમારા પિતાના માતૃશ્રી. તમેને એ અંગે ચોદ મહા સ્વામો લેવાનો પ્રસન્ન પણ પ્રાપ્ત થયેલો એના ક્ષણદેશથી તમે શુ એ નહોતા જાણતા કે તમારો બાહુકો કાયચને માટે તમારી આખ હેઠળ નહીં રહે ! તીર્થ કર થવું એ એ ચોક્કસ વાત હતી તો એ અંગે ઉપસર્ગો ને કથો સહન કરવાના એ પણ ચોક્કસ હતું જ આવી સાદી ને સીધી વાત તમારા સરખા દક્ષ માતા ન સમજે એ હું સંભવિત છે ?

સુદરી : માણ ! તમે તો અમારે સલાહ લેવા યોગ્ય છો પ્રાક્ષીએ જે કહ્યું એ સર્વ સમજ્યા છતા તમારા સરખા રમણીરને આસુ પાડ વાના હોય ખરા ? ભગવતની માતાનું ગિરુદ ધરનાર નારીનું હૃદય આ પ્રકારે નળનું કેમ હોઈ શકે ? અમારા સરખી ભગતી બાગિકા ઓને તમારુ આશ્વાસન હોય કે આવી નશ-બાઈમા વારસો જે પુત્ર જાણીજૂળને સ્નેહી ઓના બંધનો છોડી બાંધ છે અને રાજમહેલ ના સુઓને લાત મારે છે અને કેઈ અનેાખી સિદ્ધિ અર્થે અરણ્ય કે ગિરિકંદરામા બ્રમણ કરે છે એ પુત્રનું કાર્ય ગૌરવનો વિષય કે ચોક્કસ ? તમેને પુત્ર યાદ આવતો હશે તો

અમોને પિતાની છાયા જવાથી હુપ નહીં લાગતું હોય ? પણ જે જ્ઞાન તમારા એ સત્તાને જગતને આપ્યું છે અને સ્વલ્પવનમા છુટી દેખાડયું છે એનો વિચાર કરીએ તો ઇશ્વાકુ-વશની ઉત્તવલતા એથી વધી છે આમ્મ સાર વાનું કંઈ જ કારણ નથી. એથી તો હર્ષની વૃદ્ધિ થવી એછાએ

પુત્રોએ ! તમોએ મારા જ્ઞાન માટે કરેલું અનુમાન બરાબર નથી. મારો દીકરો તીર્થ-કર થનાર છે એ વાત હું એના જન્મકાળે જાણતી જ હતી. એણે દીક્ષા લીધી તેનું મને હુપ નથી મારા હુપનું કારણ તો એના સંબંધી આપણ સર્વની, અને ખાસ કરી વડીલ પુત્ર ભરતની ઉપેક્ષા છે. એ તેર આપણ સર્વને આ પ્રકારની ત્રિવિધ-સિદ્ધિ સોંપી પોતા ના ધ્યેય અર્થે ચાલી નીકળ્યો આવી પડતા હુ ખો સહન કરવામા એણે ફરજ માની, એ સારુ દૂર દૂર જમણ કરવામા ધર્મ લેખ્યો

પણ આવા વહાલસોવા પિતા પ્રત્યે દીકરા-નો કંઈ જ ધર્મ નથી ? અરણ્યવાસી એ આત્મા શુ ખાય છે ? શુ પીએ છે ? ક્યા રહે છે અને કેવી રીતે ટાઢ-તાપના કષ્ટો વેઠે છે એના ખબર વારંવાર મેળવવા અને મારા સરખી માતાને જણાવવાની ફરજ એની ગાદીએ આવનાર ભરતની ખરી કે નહીં ? જેણે કેવ નિર્મિત નગરીમા અને વિવિધ પ્રકારના વૈભવમા છુવનનો અતિ મોટો સમય વ્યતીત કર્યો છે એ આમા વનવાસના કપરા કષ્ટો કેવી રીતે સહન કરતો હશે એ શું આપણા જેવા સસારીઓએ એવું સરખું પણ નહીં ? રાજ્યના કામો તો રાજના છે. મારો એ દીકરો હતો તો આ સાદાળી મજી એ ભલે પોતાના ધ્યેય અર્થે ચાલી નીકળ્યો, એથી માતાના હૃદયમાનું એનું સ્થાન અલિપ્ત ન ધઈ શકે

એ ત્યાગ ભલે કેળવે પણ હું તો રહી એની જનેતા વળી રાગ વચ્ચે એડી છું મારાથી એનો રનેહ વોસાર્યો ભય તેમ નથી. મારો એ તનુજ શુ ઘરે છે ? ક્યા ફરે છે ? એના મનાચાગ મને મળતા રહેતા હોય તો મારે આમ્મ સારવાનું ન જ હોય. એના ગયા પછી એકાદ વાર એ જ્યા હોય ત્યા જવાનું બન્યું હોય તો પણ આટલું હુપ ન લાગે ! આ તો ભરત આદિ સો સૌના સ્વાર્થમા મળ્યા રહે, ત્યા ત્રિભુવનમા પણ જેની જોડ ન જડે એવા કુળદીપનુ રમરણ આ ધરડી માને ધાય, આમ્મો આવે, અને સમજ હોવા છતાં વહીવટાત પણ ઘઈ ભય દીકરીઓ ! એ તો અનુભવનો વિષય છે માતા જન્મા વિના એ દુદયની પિછાન શક્ય નથી

હા, આને તમોને ચોખ્ખું જણાવો દઈ કે માતા એ પુત્રે દીક્ષા લીધી ત માટે હું આમ્મ સારતી નથી એમા તો હું માઠું અંહોશાય માનું છું જાડી રાજ્યાસન પર ચઢી એસનાર ભરત જ્યા લગી મને મારા પુત્રના દર્શન નહીં કરાવે ત્યા લગી રનેહની મરિતા જુમાવાનો નહીં જ.

પ્રાણી દાદીમા, અત્યાગ પર્યંત અંગે સર્વ જમમા પડ્યા હતા અમે માનતા હતા કે માણને પુત્રના વિગ્ધનું હુપ અતિશય લાગ્યું છે, અરે એનો પ્રજન્યા ચોક્કસ કારણ બની છે પણ આજે એ પડેલા ચિરાયો છે માતાના હૃદયમા પુત્ર અંગે સહજ ચિંતા ઉઠાવે જ તેથી તો કવિને ગાણ પડ્યું છે કે—

‘જનનોની જોડ સંપિ નહીં મળે રે’ અને નીનિકારો તો ભાગ મૂકી વઢે છે કે— માતાના ઉપકારનો જાદલો પુત્ર પોતાની અતિ ધણી સેવાથી ચલુ વાગી શકતો નથી’

સુઠરી. માણ, વહીવટ જાનને કાને તમારી

અભિલાષાનો સંદેશ પહોચાડવાનું મારા શિરે
સંતના વિહારસ્થળનો તાકીદે હાથ મળાવી
પહેલામા પહેલી તકે ત્યાં આપણું સર્વને જન્મ
બને તેમ જલ્દી પહોચવાનું એ પણ ચોક્કસ

પ્રાપ્તી ! તારી ચિરકાળ સચિત વાત કંઈ
છે, તે જટ બોલી નાખ

માણ ! અમારા ઉભયના હૃદયમા આજ
કેટલાક સમયથી એ સવાલ રમી રહ્યો છે કે
નારીભતિએ ઇચ્છા ન હોય તો પણ સસાર
મા પડવું જ નોંધ્યું ? ફરજિયાત લગ્ન કરવા
જ નોંધ્યું ?

હાજલો આપતા કહેવાય છે કે એકવી પટેલી
સુન દાને ચૌવન પ્રાપ્ત થતા દાદાજીએ તેના લગ્ન
કરી દીધા ને એાછી જ તેને કુમારી અવ
સ્થામા રખાઈ !

કોઈક તો વળી કહે છે કે-નર કુવારો રહ્યો
સાલજ્યો છે પણ નારી કુવારો સામળી નથી.

એકાદ પડિત તો એટલે સુધી વહે છે કે-
સ્ત્રીને અવવાર જ એવો છે, એને પુરુષના શરણ
વિના ચાલી શકતું જ નથી બાલ્યકાળમા
પિતાનું, ચૌવન વેળા પતિનું અને વૃદ્ધાવસ્થામા
પુત્રનું શરણ હોય છે જ કિંવા લેવું પડે છે !

બાળાઓ ! તમારે પ્રશ્ન તો જરૂર અફળુત
છે મારા મનપ્રે એકને અઠાર લિપિમા દસ
બનાવી અને બીજીને ચોસઠ કળામા નિપુણ
કરી એ સાથે જ દીર્ઘદર્શિતા સૂચવે છે

સરસ્વતી કુમારિકા જ કહેવાય છે અને
કળા પણ બ્રહ્મચારિણી તરીકે વિખ્યાત છે એ
ઉભયથી જન્મના અંગો સંપૂર્ણપણે ખીલી
ઊઠ્યા છે એવી એ પૌત્રીઓ ! તમેએ જે કંઈ
સામળ્યું છે એ વહેવાર પૂરતું છે, ખાકી પૂર્ણ
સંરચ નથી.

નર કે નારી, ઉભયમા આત્મિક નજરે
કંઈ જ ભેદ નથી આત્મા અનવશકિતનો સ્વામી
છે ફક્ત એનું એને સાચું જ્ઞાન થવું ઘટે
શક્તિના પ્રદર્શન ટાણે કિંવા વિકાસ કાળે
સ્ત્રી-પુરુષરૂપ દેહના ભેદ આદિ આવી શકતા
નથી નારીભતિ કુવારો રહી શકે છે એટલું જ
નહીં પણ નરની માફક જગતમા સૌ કોઈ
પુરુષાર્થ દાખવી શકે છે

માનવ ભવ સંકળ કરવાના જે જે માર્ગો
સાગી પુરુષોએ દાખવ્યા છે તે સર્વમા પુરુષ
માફક સ્ત્રી પણ જાગ બજવી શકે છે

(ચાલુ)

સદુપદેશ

જગમાહી એસે રહો, જ્યો અમુજ સરમાહિ,
રહે નીરકે આસરે પૈ જલ છૂવત નાહિ
દયા નમ્રતા દીનતા છિમા સીલ સતીય,
ઈનકુ લૈ મુમિરન કરે નિહચે પાવે મોખ,
ચરનદાસ ચો કહત હે મુનિયો સંત સુનન,
મુકિત મૂલ આધીનતા, નરક મૂલ અભિમાન

ચરનદાસજી

એકાન્તનો મહિમા.

અનુ. અશ્વાસી. બી. એ.

અનેક વખત એકાન્તદ્વારા માણસ મોટી મોટી સમસ્યાઓ ઉકેલ કરી લઈ, મોટા મોટા લાભના સાધનો શોધી કાઢે છે, ખોયેલી શક્તિ અને શાંતિ પ્રાપ્ત કરે છે છતાં પણ એકાન્તનો મહિમા બહુતો નથી અને જે મોટા મોટા લાભ સ્વતંત્રતાપૂર્વક એકાન્તસેવનથી સિદ્ધ થાય છે તેની ખાતર પરતંત્રતાના પથે ભટકતો ફરે છે.

બુદ્ધિમત્તા પ્રાપ્ત કરવા માટે, યથાર્થ જ્ઞાન માટે, શક્તિ તથા શાંતિ માટે દ્વારો ખૂલ્યા છે, જે દ્વારોમાં ડોઝપણ માણસ એકાન્ત પથનો આશ્રય લઈને પ્રવેશ કરી શકે છે અને બુદ્ધિમત્તા, જ્ઞાન, શક્તિ તથા શાંતિથી પોતાના જીવનને સમૃદ્ધ અને સંપન્ન બનાવી શકે છે.

જગતમાં સમયે સમયે માનવ જાતિને પ્રકાશ આપનારા જેટલા મહાપુરુષ યજ્ઞ ગયા છે અથવા તો વર્તમાન કાળમાં છે તે સઘળા પ્રાયે કરીને એકાન્તનો આશ્રય લઈને ક્રિયાઓના કાલાહલને પાર કરીને આત્માની નીરવતા તથા પ્રજ્ઞાત ગંધારીમાં સ્થિર થઈ શક્યા છે અને તેઓએ સર્વોપરિ મહત્તા પ્રાપ્ત કરી છે, એવા જ લોકો લોગ સુખોના પથે અધીર બનીને ઢોડનાર અસ્તવ્યસ્ત અંચળ મનુષ્યોને માર્ગદર્શન કરે છે, એમની જ દ્વારા અધઃપતિત માનવજાતિનું કલ્યાણ થાય છે.

સઘળા માણસો એકાન્તસેવી નથી થઈ શકતા; કેમકે સર્વસાધારણ મનુષ્યો એકાન્તનું મહત્વ નથી બહુતા. જેઓ પોતાની ઈન્દ્રિયોને વશ

કરવા માટે એકાન્તનિવાસ કરે છે, જેઓ પોતાનાં મનને વિષય સ્મરણથી દૂર કરીને ભગવાનના ચિત્ર સ્મરણમાં લગાડીને, વૃત્તિઓને અંતઃસુખી બનાવીને યોગના માર્ગે અચ્ચર થાય છે તેઓ જ એકાન્તનો સર્વોત્કૃષ્ટ લાભ પ્રાપ્ત કરે છે.

એકાન્તસેવનથી આપણા અંતઃકરણમાં સૌથી ઊંડી રહેલી વસ્તુઓનું અર્થાત્ વાસનાઓનું જ્ઞાન થાય છે. જેવી રીતે વધારે વખત બહાર કામ કરનાર માણસ યાકીને પોતાના ઝોરકામાં વિશ્રામ લે છે, ત્યારે પહેલેથી સંગૃહિત વસ્તુઓ ઉપર દષ્ટિ પડતાં જ નિર્ણય કરે; કે તેમાંથી કયી કયી વસ્તુ સાર્થક છે; શુદ્ધ, સુંદર અને કિંમતી છે; કયી વસ્તુ નિરર્થક, અનાવશ્યક, અસુંદર અને તુરંદ છે તેવી રીતે સાધક પુરુષ એકાન્તમાં જ પોતાની અંદરની સાર્થક કે નિરર્થક, સુંદર કે અસુંદર, હિતપ્રદ કે અહિતપ્રદ વાસનાઓ, ઈચ્છાઓનો નિર્ણય કરે છે અને ત્યાંથી જ અંતઃકરણને શુદ્ધ કરવાની શક્તિ મળે છે તથા શક્તિનો સદુપયોગ કરવાની યોગ્યતા વધે છે.

દિવસના આરંભમાં એકાન્તસેવનથી આખા દિવસના સમસ્ત કર્મોનું શુદ્ધ ચિત્ર બનાવી લેવાય છે અને દિવસને અંતે એકાન્તસેવનથી દિવસભરમાં કરેલા કર્મોનું ઠીક ઠીક દર્શન થાય છે, એનાથી ભવિષ્યમાં કાર્ય-કુશળતાની વૃદ્ધિ થાય છે. જેવી રીતે બહારમાં ફરનાર માણસ પોતાને ઘરે આવીને એકાન્તમાં પોતાનાં કપડાં ઉતારે છે અને પોતાનાં વસ્ત્રોની ચરી-

રની સુંદરતા અસુંદરતાનું દર્શન કરે છે તે રીતે સાધક પુરુષ એકાંતમાં પોતાની ઉપર ચઢી ગયેલા આવરણ ઉતારીને નિરાવરણ સ્વરૂપને બેઠ શકે છે. એકાંતમાં જ જ્યારે ઇન્દ્રિયો મૌન થઈ જાય છે, મન શૂન્ય થઈ જાય છે અને બુદ્ધિ સ્થિર થઈ જાય છે ત્યારે આત્માનું દિવ્ય દર્શન થાય છે, તેની દિવ્ય વાણી સંભળાય છે. એકાંત સેવનથી જ ચિત્તવૃત્તિ, શુદ્ધ જ્ઞાન તથા પવિત્ર પ્રેમની અનુભૂતિ બને છે અને ત્યારે જ સમગ્ર જીવન જ્ઞાનાદોષમાં પ્રેમમય થઈ જાય છે. જ્યારે જ્યારે બાહ્ય આમોદ-પ્રમોદ-જનિત સુખથી અંચળતા વધે છે, થાક લાગે છે અને માનસિક નિર્જાલતા ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે ત્યારે એકાંતસેવનથી જ તે ક્ષતિની પૂર્તિ થાય છે.

કોઈ નિર્જન સ્થાને પહોંચવા માત્રથી જ સંપૂર્ણ એકાંત થઈ જતો નથી. જ્યારે ઇન્દ્રિય, મન, બુદ્ધિ પણ એકાંતસેવી થાય છે ત્યારે જ સંપૂર્ણ એકાંત સિદ્ધ થાય છે. જ્યારે આપણે આપણા શરીરની હિષ્ટિએ એકલા હોઈએ છીએ ત્યારે તે શરીરમાત્ર માટે એકાંત થાય છે. તેની સાથે જ્યારે ઇન્દ્રિયો માટે વિવિધ વિષય પંથ બાંધ થઈ જાય છે ત્યારે ઇન્દ્રિયોનું એકાંત સિદ્ધ થાય છે. જ્યારે મનની વિષયોન્મુખ વૃત્તિઓને શરીરને યોગપંથમાં ઝુકાવવામાં આવે છે અને સંકલ્પો, વિકલ્પો, ઇચ્છાઓનો સારી રીતે નિરોધ કરવામાં આવે છે ત્યારે મનનું એકાંત સેવન સિદ્ધ થાય છે. એવી રીતે બુદ્ધિની

આગળ જગત પ્રપંચ અથવા દૈન્યમય દૈવ દૃષ્ટિ નથી રહેતી ત્યારે બુદ્ધિ એકાંતનિષ્ઠ થઈ જાય છે અને એથી આગળ વધીને જે કાંઈપણ આપણું માનીએ છીએ તેમાંથી આપણે આપણી જાતને કાઢી લઈએ તો 'અહ' એકાંતસેવી થઈ જાય છે. આ વિધિથી જ્યારે શરીર, ઇન્દ્રિયો તેમજ મન, બુદ્ધિ અને 'અહ' સઘળાં એકાંતસેવી થાય છે ત્યારે અચંચલતા, શુદ્ધતા, શક્તિશીલતા, યથાર્થ જ્ઞાન તથા પવિત્ર પ્રેમ અને પરમ શાંતિની સિદ્ધિ મુલક બને છે.

અનેકતાનો જ્યાંથી આરંભ થાય છે અને અનેકતાનો જ્યાં અંત આવે છે તે જ વાસ્તવિક એકાંત છે. એકાંતથી જ સંસારનો આરંભ અને એકાંતમાં જ સંસારનો અંત છે, એવા એકાંતનો જે માણસ આશ્રય લે છે તેને સંસારાવીત સર્વાધાર સત્યનો પરમ ગાદ અનુભવ થાય છે.

એકાંતસેવી પુરુષ સાધનાભ્યાસદ્વારા સર્વ-સંગત્યાગી બનીને સત્યાનંદનો નિત્ય યોગી બને છે. જે મનુષ્ય હુઃખોથી નિવૃત્તિ ચાહે છે, અસત્ પ્રપંચથી મુક્ત બનીને સત્યની ભક્તિ ચાહે છે, અંતઃકરણને શુદ્ધ કરનારી નિષ્કામ સેવા માટે શક્તિ ચાહે છે અને જેનાથી શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે એવી સાંસારિક લોભમુખોથી વિરક્તિ ચાહે છે તે ક્રમે કરીને હમેશાં કર્તવ્ય કર્મોને પૂર્ણ કરતાં કરતાં સમય જતાં એકાંતમાં સાધનાભ્યાસી બને છે અને અસંગતાદ્વારા દિવ્ય સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે.

માનવજીવન મહાવ્રત છે.

[શ્રી કિશોરલાલ મશરૂવાળાના ગુરુ સાધુચરિત શ્રી કેદારનાથજી જેઓ તત્ત્વચિંતકો અને વિદ્વાનોમાં 'નાથજી' ના દૂકા નામથી સુપ્રસિદ્ધિ છે, તેમણે સૌરાષ્ટ્રના કેદારકિ સ્થળેના આપેલા પ્રવચનો સમાજસેવકોએ વિચારવા યોગ્ય હોઇને અહીં આપવામાં આવે છે]

ભાવનગરમાં

જેમ સવાર અને સાજ થાય છે, જેમ નદીમાં પાણીનો પ્રવાહ અસ્ખલિત વહે છે, તેમ માનવીનું જીવન પણ ખાસ ધક્કા માર્યા વિના વહનની માફક ચાલ્યું જાય છે અને એક દિવસ વ્યક્તિનું મૃત્યુ આવીને ઊભું રહે છે, ત્યારે એવી કંઈ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવાની છે કે જેથી મૃત્યુને વખતે આપણને આશ્વાસન મળે ? દરેક માણસ પોતાના ગત જીવનનું અવલોકન કરે, તેના પર વિચાર કરે-કોઇના ચાલીસ વર્ષ ગયા હશે-એને એમ લાગશે કે ણધા સ્વપ્નવત્ ચાલ્યા ગયા અને ચાલ્યા જશે, આપણાથી રોડાશે નહિ

જીવન એવું ગાળવું જોઈએ કે એને અન્તે શોક ન થાય જ્ઞાન, શીલ, ચારિત્ર્ય, સયમ, વિવેક આદિ માનવતાના શુભો જો પ્રાપ્ત કર્યા હશે તો જીવનના અન્તકાળે દુઃખ નહિં થાય

સુખમાં જે માણસ વિવેક અને સયમ જાળવી શકે તે જ્ઞાની એ જ રીતે દુઃખમાં ઉદ્ધિમ ન બનતા પોતાનું કર્તવ્ય શાન્તિ, ધીરજ અને પ્રસન્નતાથી કરે તે પણ જ્ઞાની છે

જીવન સુખ અને દુઃખ બન્નેથી મિશ્રિત છે માત્ર સુખી કે માત્ર દુઃખી જીવન સંભવિત નથી. તેથી વિવેકી માણસ બેઉ સમયમાં ચિત્તને સ્થિર રાખી કર્તવ્ય કરે છે

સૌ કોઈ કહે છે કે જીવન સુખને માટે છે.

હું કહું છું કે હા, છે પણ ખરી વાત એ છે કે સુખ શું એની જ સમજણ પડતી નથી

હું હજી એ નથી સમજ્યો કે માનવજીવન એક પ્રકારના સુખ માટે છે હું તો માનું છું, માનવજીવન કર્તવ્ય માટે છે તે સુખચેતના વિતાવવાની વસ્તુ નથી માનવજીવન તો મહાવ્રત છે, એ વ્રત જીવનભરનું છે.

બાળક જાતીને પકડે છે, પણ એક વાર દાઝયા પછી નહિ પકડે જે દુઃખ આપનાર વસ્તુ છે એને ત્યાગવી એવું નામ વિવેક આવે. વિવેક અનુભવથી આવે છે પછી એ વિવેક સુખ આપવાની શક્તિ જોઈએ. એ શક્તિનું નામ સાધના અથવા સયમ

શરાબી પણ દહેડે કે શરાબ ખરાબ છે, એ મારે છોડવો છે, પણ કોઈ મિત્ર મળી જાય, કે પીઠા પાનેથી નીકળાય, તો મન ગંઢેતું નથી. એનામાં સયમની શક્તિ નથી મન મારું છે, પણ એ મારા કામૂમાં ન હોય તો મારું થાય ?

આમ વિવેક હોય પણ સયમ ન હોય તો નકામું છે એમ ને એમ ચાલે તો ધીમે ધીમે વિવેક પણ બંધ થઈ જાય પણ જેને આ મહાવ્રત પૂરું કરી કંઈક કમાવું છે, તેને તો વિવેક અને સયમ જોઈએ જ સયમ તો રોકવા માટે છે આ ઉપરાંત કર્તૃત્વશક્તિ પણ જરૂરની છે. જેમ સયમ જરૂરી છે તેમ શ્રેયકળા પણ જરૂરી છે તેનું નામ પુરુષાર્થ.

આવા ધનિક લોકો જણાવે છે કે ખૂબ કમાઓ અને પછી દાન આપીને ધર્મ પણ કરો, પરંતુ આ પદ્ધતિ ભૂલભરેલી છે દાન તો અપરિશ્રદ્ધી બનવાનો, મોઢું છોડવાનો રસ્તો થિજવાડે છે. પરંતી લક્ષ્મી વિશેષ લૂટીને ચોડું દાન કરવાથી હેતુ સરતો નથી

પરંતુ હવે ગરીબોને ભગવાન ભગવત યથો છે હવે તે કોઈને પણ ધનિક નહિં થવા દે. બુદ્ધિમાન અગ્રજ લોકો ચેતી ગયા અને તેણે પોતાનું ચિર સદ્ભાવત રાખ્યું હવે મૂલીવાદી એનો વારો આવ્યો આવે છે તેઓએ પોતાને સદ્ભાવત રહેવું હોય તો શ્રોત્રવૃદ્ધિ દ્વારા યતી હિંસાનો ત્યાગ કર્યો જ છૂટકો છે દરેક માનવે એમ માનવું જોઈએ કે સૌના કલ્યાણમા મારું કલ્યાણ છે અને માનવ સમાજ એક છે.

હું તમને ધન નહીં કમાવાની વાત નથી કરતો, પણ હૃદય પરિવર્તન કરવાનું કહું છું અમેરિકા, ચીન, ઇંગ્લાન્ડ, ભારત વિગેરેના લોકો મારા ભાઈઓ છે એમ સમજાય તો કદી વિશ્વયુદ્ધ થાય ખરું ?

જૈન સમાજ સળધી આશ્ચર્ય તો મને એ વાતનું થાય છે, કે અનેકાત દ્રષ્ટિવાળા આ સમાજમા આટલા બધા વિષવાદ કેમ ? સમતા-ભાવ તો ભગવત મહાવીરના ધર્મનું મૂળિયું છે જો લેદ-પય-વાડા લુલ્હાઈ જયો તો ભગવાનનો ધર્મ ભેરશોરથી પ્રચારી શકાશે સમા-દ્રષ્ટિ રાખીને દુનિયાને જોતા શીખો સમા, સયમ, તપ અને સત્ય એ અહિંસાના પાયા છે તેના વગર અહિંસક નહીં થવાય

શ્રમ કર્યા વગર આપણે અહિંસક નહીં રહી શકીએ. જીવન સળધી જેટલા આરણ્ય-સમારણો છે તે બધા કરવા જોઈએ, પરંતુ તેમા બીજાના શોષણ પર આપણે નભશું તો

તે હિંસા કહેવાયે અહિંસાની સાધના ઘણી જ કઠિન છે, એક તરફ પૌષ્ટિક ભાવ ખેત-તાણ કરે છે તો બીજી બાજુ આત્મા સચેત બને છે, શરીર પહેલા પોતાનો વિચાર કરે છે અને આત્મા ઉત્કર્ષનો વિચાર કરે છે બીજાનું હિત હૈયે ધરવાથી આત્મા ધાર્મિક-શ્રદ્ધાળુ બની જાય છે

ભૂખ લાગે ત્યારે ખાવું તે તો સ્વાભાવિક છે, પરંતુ પોતાને ભૂખ લાગે ત્યારે બીજો કોઈ ભૂખ્યો તો નથી રહી જતોને તે વિચારવું તેનું નામ ધર્મ જડ અને ચેતન વચ્ચે જે સંબંધ હરહ મેથ ચાલ્યા કરે છે તેમા આત્માને વિજયી બનાવવો તેનું નામ તપ-ત્યાગ અને અહિંસા સમજવી

જૈન ધર્મમા સ્પર્શાસ્પર્શ કે વર્ણભેદ નથી આ કલક તો હિન્દુ ધર્મમા છે. જૈનોએ આ વાતથી દૂર રહેવું જોઈએ અને ભગવાન મહાવીરનો ધર્મ પણ તે જ કહે છે

આજની પરિસ્થિતિનો વિચાર કરીએ તો દરેક રાષ્ટ્રે યુદ્ધથી દૂર રહેવાનો પ્રયાસ કરે છે, છતાં યુદ્ધ સામગ્રી વિપુલ પ્રમાણમા તૈયાર કરે છે તો આજની માનવતાને યુદ્ધ-દાવા નલમી બચાવવાનો એક માત્ર ઉપાય ભગવત મહાવીરની અહિંસાનો જ છે.

અ, મુખ્યત્વે વિશેષ ભાર ભગવત મહાવીરના સાચા અનુયાયીઓ પર છે અને મને ખાતરી છે કે જૈન સમાજ ભગવત મહાવીરના ધર્મને માનવતાનો ધર્મ, વિશ્વબધુત્વનો આદર્શ બતાવી વિશ્વકલ્યાણ કરવાને શક્તિમાન થશે

* શ્રી મહાવીર જયંતિ પ્રસંગે ઇશોરખાતે કાઠા કાલેલકરે આપેલ પ્રવચનનો સારભાગ

સભા સમાચાર.

શ્રી જૈન અભ્યાસ સભા (લાવનગર)ના ત્રેપનયા
વાર્ષિક મહોત્સવની ઉજવણી

ગત વર્ષની માફક સ ૨૦૦૫ નાં જેઠ સુદી

૧ નાં રોજ સભાના મુખ્ય કાર્યવાહકો તેમજ
સમાજદો સારી સંખ્યામાં શ્રી તાલધ્વજગિરિ તીર્થ
ઉપર સભાનો ત્રેપનયો વાર્ષિક મહોત્સવ ઉજવવા
માટે ઉપસ્થિત થયા હતા જેઠ સુદી ૨ નાં રોજ
સર્વેએ શ્રી તાલધ્વજગિરિની યત્રા કરી હતી તેમજ
શ્રી નવલ્ય પ્રગરી પૂજા ભણાવી પરમામાની આગી
ત્યના, રાશની વગેરે કરી દેવશુભકિત કરી જોડે

વેશ હકીસમ ઝવેરભાઈ તરફથી રામિવાસભય થયુ
હજુ ને સર્વ આત્મકથ્થયુના કાયા સભા તરફથી
કરવામાં આવ્યા હતા

આ સભાનું ધન્ય ભાગ્ય છે કે દર વર્ષે દેવગુરુ
ભક્તિ, તીર્થવાત્રા વગેરે એ તીર્થો ઉપર જઈ કરવામાં
આવે છે આ સભાના સભાસભો પણ પોતાનું સમાનદ
તરીકે અહાભાગ્ય માને છે કે આ સભાના સભ્ય
ધર્મથી તીર્થવાત્રા વગેરે માનસિક પ્રસન્નોત્તમ
લાભ દર વર્ષે મળે છે

એ તો ! અલખ નિરંજન એકલો !

(લાવે લવે મોતીયા શેઠ નમણ જળ તાવે છે—એ રાજ)

એ તો અલખ નિરંજન એકલો !

આલ્યો ! આલ્યો ! જ મલની વાટી ! ત્રિશલાનો નંદ એકલો !

એણે ઉતાર્યા અજ આભૂસણો,

પથ મુઠાએ ક્રીધો રે લોચ ત્રિશલાનો નંદ ૧

નરનારી નગરના વડીલ જનો,

એમડી આખે આમુડાની ધાર ત્રિશલાનો નંદ ૨

એને ઘોર અધાની કાળી રાતડી,

ચાલી ઉપસ્યા ઝાંડે રી હાર ત્રિશલાનો નંદ ૩

એને ચડકોચિક પગમા ડસે,

જુઝ ! જુઝ ! કહે મહાવીર ત્રિશલાનો નંદ ૪

એને કાને ગોવાળો ખીવા ઠોકે,

એ તો ભૂલ્યો રે દેહના જાન ત્રિશલાનો નંદ ૫

ચલ્યો તપસી ધ્યાને આતાપનો,

ત્યા તો જ્યોતિએ ઝળહળ્યા તેજ ત્રિશલાનો નંદ ૬

ઈદ્રભૂતિ કહેતો ઈદ્રજગીયો,

એને ચરણે દબ્યા એના શીર ત્રિશલાનો નંદ ૭

આલ્યો 'વૈરાટી' એના ધ્યાનમાં,

રોમ રોમ થયો રે ઉઝસ ત્રિશલાનો નંદ ૮

ત્યયિતા—

ઝવેરી મૂવચ દ આશાગમ વૈરાટી

આત્માર સુધીમાં પ્રગટ થયેલા મોહાટા, પ્રભુ ચરિત્રે મંથોના કરતાં આ ચરિત્રનું અદર અને બાલ્ય બને વસ્તુ સ્વરૂપ અનુપમ છે જેમા પ્રભુના દશસ્વરૂપોનાં વિરતૂત પૂર્વભવના વૃત્તાંતો, પરમાત્માએ આપેલી દિવ્ય દેશના અને ભોધપાઠો, અનુપમ કથાઓ અને અંતર્ગત કથાઓ, રત્ન, ગાજકીમ, સમાજિક, વ્યવહારિક, નૈતિક, અનેક વિષયો ઉપરના ચર્ચાઓ, કર્તા આચાર્ય મહારાજે સુંદર વિદ્વાતપૂર્ણ રસ, અપકાર અને પ્રમાણિકપણે આપેલી સત્ય પદનાઓ, ભગવતનો અપૂર્વ અદિમા અચિતનીય માદાત્મક વગેરે સર્વ વાંચવા જેવું, વારંવાર મનન કરવા જેવું, વાચકને આત્મચાતિ ઉત્પાદ કરનાર સુંદર શૈલી પૂર્વકનું ચરિત્ર છે વિશેષ સખવા કરતા વાચક સ્વયં મમજી શકે તેમ છે

કિંમત સેઝર પેપરની રૂ. ૧૫-૦-૦ તથા ઝેઝ પેપરની રૂ. ૧૩-૦-૦ પોસ્ટેજ ભુદ્ધ.

બીજા વર્ગના સાધક મેઝરો જે આવશ્ય માસની આખર તુ રીમા બીજા પચાસ રૂપિયા બરી આપશે તો આ વર્ષની બેટ શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ચરિત્ર બેટ આપવામા અવશી અને નાંદતા બે રૂપિયા ધારા પ્રમાણે કમી કરી આ ચરિત્ર રૂ. ૧૩) લઈ બેટ આપવામા આવશે

આ સભામાં નવા સભાસદોની થતી જતી વૃદ્ધિ અને છપાતાં મંથોની બેટને લાભ લેવા વગેરે નમ્ર સૂચના—

આ સભા તરફથી દર વર્ષે કાર્યવાહી સરવૈયુ સપ્ટેમ્બર પ્રમાણિકપણે રિપોર્ટ દ્વારા પ્રગટ થતો હોવાથી, તેમજ પેટ્રન સાહેબ અને સાધકમેઝરને આત્મકલ્યાણના સાધન (અને આર્થિક દૃષ્ટિએ પૂણ ગાભ માટે) કયા સાહિત્યના તીર્થ કર ભગવતો, સતીમાતાઓ અને સત્તરણી પુરુષોના સુંદર સમિત્ર દોઢા મંથો છપાતાં દર વર્ષે માત્ર આ સભા જ બેટ આપતી હોવાથી, નવા પેટ્રન સાહેબો તથા માર્કેટ મેઝરોની કમેકમે અને દર માસે વૃદ્ધિ થતી જાય છે નવા થનારા સભાસદોને નીચે આપવામા આવેલ છપાતા મંથો બેટ મળી શકશે.

અમારું સાપ્તિક પ્રકાશન ખાતું અને છપાતાં મંથો

(અનુવાદ મંથો.)

૧ શ્રી હમય તી ચરિત્ર (સમિત્ર) ૨ શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ ભાગ બીજો, ૩ આદર્શ જૈન સ્ત્રીરત્નો ભાગ બીજો, ૪ કથા રત્ન કોષ ૫ શ્રી ભૈયાંસનાથ ચરિત્ર (સમિત્ર)

ચોજનામાં—૧ શ્રી સોમપ્રભાચાર્ય કૃત શ્રી સુમતિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (સમિત્ર)

શ્રી આત્માજીંદ પદ્મશ્રી

卐 卐 卐

પુસ્તક ૪૬ મુ

સ વત ૨૦૦૫

આ.મ.

સ ૫૩

અંક ૧૧ મો

તા. ૧-૭-૪૮

જેઠ

વાર્ષિક લવાજમ

રૂ. ૩-૦-૦

પ્રાચીન

સંવત ૧૯૭૦

પ્રકાશક

શ્રી ભગ આત્માજીંદ સિવા,

વાવડિયા.

અ નુ ઠં મ શિ ઠં

૧	શ્રી શીતલનાથ જિન રતવન (પંચાસ લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૨૨૯
૨	આ. ભગવાન શ્રીમદ્ વિજયપાનંદસૂરીશ્વરજીની સ્તુતિ ... (મુનિશ્રી વિનયવિજયજી)	૨૩૦
૩	દ્વાવિસિકા બીચી બીચીઓ (આ શ્રી વિજયપદ્મસૂરિજી મહારાજ)	૨૩૧
૪	વિચારશ્રેણી (આ. શ્રી વિજયપદ્મસૂરિજી મહારાજ)	૨૩૩
૫	ધમ્મપોષ, શાસ્ત્રપોષ અને સામર્થ્યપોષ ... (ડૉ. ભગવાનદાસ મન:સુખભાઈ મહેતા)	૨૩૬
૬	શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજીવિત વિદ્યમાન જિન રતવનમહાદેવિનું અગિયારમા શ્રી વજ્રધર જિન રતવન (ડૉ. વલ્લભદાસ નેત્રધીભાઈ)	૨૩૮
૭	શ્રી ગોધામંડળ શ્રી નવખંડ પાર્શ્વનાથજી રતવન ... (અમરચંદ માવજી શાહ)	૨૪૨
૮	ધર્મ કૌશલ્ય (મૌખિક)	૨૪૪
૯	જૈન ધર્મ એ વિદ્યાન ધર્મ છે (શ્રીયુત કૃતોદયચંદ ઝવેરભાઈ)	૨૪૫
૧૦	વર્તમાન સમાચાર	૨૪૯
૧૧	સદ્ગુરુ-સ્મરણ... .. (મુનિશ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી)	૨૫૧
૧૨	તવચર હો તો એસા હો ! (શ્રી વેનજીભાઈ)	૨૫૨

અમારા માનવતા પેટૂન સાહેબો અને લાઈફ મેમ્બરોને નમ્ર સ્વચ્છા.

ક્રેયરકર, ત્રિપ્લર શ્રી પાર્શ્વનાથ લગચંત ચરિત વિસ્તારપૂરક પૂજ્ય શ્રી દેવણદ્રાચાર્ય જીત મનેક ત્રિગી સુદર ચિત્રો સદિત, સુગોલિન પાઠ બાઈચીયા અનુકૂલ કરેલ છરીક પાનાનો સુદર ૧૫ પેટૂન સાહેબો, પ્રથમ વર્ગના લાઈફ મેમ્બરોને ભેટ મોકલી આપવાનું કાર્ય પૂર્ણ થયું છે જેઓશ્રોને ન મળેલ દોષ તેમજે અગોને લખી જણાવવું. સ્થાનિક લાવનગરવાળા મેમ્બરોએ પણ સભાએથી જલદી લઈ જવા સ્વચ્છા છે

બીજા વગના લાઈફ મેમ્બરોએ તેઓશ્રોને ગવા અઠ જણાબ્યા પ્રમાણે આસો સુદી ૨ સુધીમા બા. મં.વ. મંગલો દોરો ૧૩૧ ને સોલિડમા નહિ રહે તો નાજા આપી અપશે નહિ. અગે અપણ કિતમ અથનો પણ લાભ શુમાવશે પડશે. રૂ. ૧૩-૦-૦ ની દીમતમાંથી રૂ. ૨) ભેટના કાપી આપશું તો રૂ. ૧૧) બરીને અથ લઈ જશે.

આવજી વદી ૩૦ સુધીમાં નવા થનારા પ્રથમ વર્ગના લાઈફ મેમ્બરોને પણ આ અથ ભેટ આપવામાં આવશે.

આવજી વદી ૩૦ સુધીમાં બીજા વર્ગમાંથી વધુ રૂ. ૫૦) ભરી પ્રથમ વર્ગના થનારા લાઈફ મેમ્બરોને પણ આ અથ ભેટ આપવામાં આવશે.

નવા માનવતા પેટ્રન સાહેબ,

શ્રી મનસુખલાલ દીપચંદ મહેતા (કમળેજવાલા)

શેઠશ્રી મનસુખલાલ દીપચંદ મહેતા (કમળેજવાળા)

નો

જીવન પરિચય.

નાનાદે નાતના સુખ્ય ચર્ચે બાવનગર પાસે કમળેજ ગામમાં વીંશાશ્રીમાની
ગેત વસિક્ક ધર્મચંદ્રાણુ મહેતા દીપચંદ ભાઈચંદને ત્યાં થીયુત મનસુખલાલભાઈને
મંવન ૧૯૬૬ ના ફાગણ સુદી ૧૩ ના રોજ જન્મ થયો હતો. ૧૫૬ શિશુ જોઈતું
લીધા પછી વીંશ વર્ષની ઉંમરે મીલ મરીનરી રોડ પર લાઈનમાં વહિલ બધુ
શ્રી ગિરધરલાલભાઈ વગેરે સાથે વ્યાપારમાં જોડાયા.

લાલ મનસુખલાલ હાલુરપથી દિ મનવાન, નિરર, બુદ્ધિયાળી, મીલનસા
હવાળી તમજ માય કુશાલ બુદ્ધિવદ ઉપરોક્ત બીજનેસમાં દિવમાર્ગદિવસ
બાન્યયોગે, જેમ જેમ આગળ વધવા લાગ્યા તેમ તેમ આર્થિક-સંપત્તિ વધતા
વધતી ગિરધરલાલની સાથે ગ્દી ધાર્મિક ખાતામાં પણ યોગ્ય દ્રવ્યનો સંવચ્ચ
મંવા લાગ્યા.

ઉપરોક્ત ધધામાં શ્રમ અને જાગવડે નિજાતરફ પ્રાપ્ત થતા પોતાની
જેમ્સર્ત વી રમેચયદ જન્દ કુપનીના નામથી ગાવતી સુ બધી પેઢીની સાધેસાધે
આજે અમદાવાદ, ગામપુત તથા દેશવરની ઘણી મીંતમાં પોતાના ધધાની બદ્દલ
મળતી મરી ગય્યા છે અને પુજર્ણમાં તેો મીલ મરીનરી રપેરપાર્ટ બનાવવાની
વર્કશીપ કરી ઘણી મીંતમાં અદ્દાચર તરીકે પોતાની આ લાઈનમાં ઘણી
નિયાજતા પ્રાપ્ત કરી છે, સંજુ આગળ વધવાની ઉમેદ પણ ધરાવે છે જેથી પૂર્વ
પુર્વ અને બુદ્ધિમતામ્ કરી અંક સાત ઉદ્યોગપાલ તરીકે ખ્યાલી મેળવી છે.

આવા ધર્મચંદ્રાણુ, કુશળ અને શ્રીમત વ્યાપારી આ સમાની વ્યવસ્થા
એને દેવ, ગુરુ, સાહિત્ય, જ્ઞાન-મહિત અનેક રીતે થતી જોઈ આનંદપૂર્વક આ
જમાના માનવતા પેદા થયા છે, જેથી આ સમા તેમનો આભાર માનવા સાથે
શ્રી મનસુખલાલભાઈદીર્ઘાયુ ધર્મ ધાર્મિક-શારીરિક અને આર્થિક સંપત્તિ વિશેષ-
વિશેષ જોગવી આત્મકલ્યાણ સાથે તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

આચાર્યભગવાન શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજીની સ્તુતિ.

શાસ્ત્રલક્ષિત ઇંદ.

આત્મારામ સૂરીશ્વર ગુણ રતવવા, સામર્થ્ય છે લેશ ના,
તોએ એ સૂરીશ્વર જાકિત કૃપવા, ગાઉ જરા ઇંદમાં;
મારું સાચું નહિ જ, સસ મમ છે, એ ધ્યેયમાં ડાલતા,
કાંધે સસ સ્વીકાર પાર અજ તો, સાધુ કયે બોલતા.

મદંકાન્તા.

આત્મારામે જગતભરમાં, ધર્મ ડોઠ વગાઓ,
જેના નાદે વર અમરિકા, પ્રેમ ધર્મ જગાઓ;
તરવો વાળ્યાં વીર વચનના, દેવી "રૂપા" તનુને,
દિવ્યાકાશી, રવિ ભમણતા, આ રવિ-દર્શનાર્થ.

દોદરા:

મૃત્યુ ભોજ ભુજોળમાં, ગોળા પશિમ પૂર્વ,
પૂર્વ કીર્તિ ડંકાવડે, પશિમ લાભ અપૂર્વ;
નારી પૂછે નાથને, મગન નિશાકર માંક,
હિંદ્ર સદા દેખાય છે, કારણુ ગુણ કદપાય ?
શ્રાવક કહે સુણ શ્રાવિષ્ઠ, આત્મારામ સુવચ,
બેદીને એ ચદને, પ્રસર્યો સ્વર્ગ દિર્ઘત;
ખાતાસે પ્રજા તાલથી, નામ કરે ગુણગાન,
સાક્ષી સાગર પૂરતો, નીરખી અંદ નિધાન.

હરિગીત ઇંદ.

તણુ લોકમાં ગુરુદેવના, ગુણગાન રહેને થઈ રજા,
પાવન થયા તે સર્વ જે, ગુરુદેવના ચરણે ગયા;
ગુરુદેવ ચરણો સેવતા, નિજ આત્મ લખિ લાભીએ,
ગુરુદેવકેર નામ "આત્મારામ" દે આરામને.
પંખખી કુમી વીર એ શાસનકુરુષ્વર ઓમુરિ,
સત્તવને પ્રતિબોધતા પરમાર્થ જીવનમયમુરિ;
તપમૂર્તિ ત્યાગ વિગતમય શુ ચાન્ત રસ અવતાર એ,
તત્ત્વ નિર્ણય બોધના પ્રથો રમ્યા ઉપકાર એ.
ચારિત્રના 'ચૂડામણી', સમ્રાટ શાસનના અહો,
પંખળ પંચાનન પ્રભુ કરુણાતણી મૂર્તિ કહો;
પદ શાસ્ત્રના વેળા કુતીર્યાવાહો ગજમદ કેસરી,
નીર શાસન નભ-દિવાકર વંદના હો ભુવિભુરિ.
પૂજ્ય સાધુવર્ગની, જે આજ સંખ્યા દેખીએ,
ગુરુદેવનો ઉપકાર એ, ત્યાં તત્ત્વ દીક્ષા રેખીએ;
ન્યાં ન્યાં ગુરુજી વિચાર્યો, ઉપદેશ દીધો સામનો,
મહાવીરકેરા શાસને રો વાપડો વિરાગનો.

અનિમી વિનયવિનયલ.

શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિકૃત. દ્વાનિંશિકા બનીષા બનીશીઓ.

(લેખક:—આચાર્ય શ્રી વિશ્વવલ્લભસૂરિય મહારાજ.)

(ગતિક પૃષ્ઠ ૨૧૨ થી આપુ.)

ઓગણીસમા શ્લોકમાં અશોકવૃક્ષની, વીરમા શ્લોકમાં પ્રુષ્પવૃક્ષિની, ૨૧ મા શ્લોકમાં દિગ્મ ધ્વનિની, બાવીસમા શ્લોકમાં ચામરની, તેવીસમા શ્લોકમાં સિંહાસનની, એવીસમા શ્લોકમાં જામડલની, પચીસમા શ્લોકમાં દેવ-કુંડુબિની, ૨૬ મા શ્લોકમાં ત્રણ છત્રની, ૨૭ મા શ્લોકમાં સમવસરણના ત્રણ ગદની શોભા વગેરે, જણાવી. ૨૮ મા શ્લોકમાં દ્વિતીય પશુ વંદન કરવા સાથે પ્રભુદેવ છે વગેરે બીજા જણાવી. ૨૯ મા શ્લોકમાં પ્રભુદેવનું તારકપણું જણાવી, ૩૦ મા શ્લોકમાં વિરોધાલંકારની સંકલ્પના કરી પ્રભુદેવની રતવના કરી છે. ૩૧-૩૨-૩૩ મા શ્લોકમાં કમકનો ઉપસર્ગ, પ્રભુની આશાતનાનું ફળ વગેરે જણાવી સ્તુતિ કરી છે. ૩૪ મા શ્લોકમાં પ્રભુદેવના અરણ્યકમલની આરાધના કરનારા ભગ્યજીવોની પ્રશંસા કરી ૩૫ મા શ્લોકથી ૪૨ મા શ્લોક સુધીના ૮ શ્લોકોમાં કવિએ પ્રભુદેવના નામ-અરણ્ય-પૂજન-દર્શનાદિના મહિમા જણાવી અદ્ભુતપૂર્વક અપૂર્વ સ્તુતિ કરી છે. ૪૩-૪૪ મા શ્લોકમાં કવિએ સ્વનામ તથા સ્તુતિનું ફલ જણાવ્યું છે.

પ્રસ્તુત સ્તોત્રની ઉત્પત્તિ વગેરે.

દિવાકરજી મહારાજ એક વખત વિક્રમરાજની ત્રણે કુંકળેશ્વરના મંદિરની ભૂમિ તરફ દરવાજેથી પાછા ફર્યા. એટલે વિક્રમે પ્રશ્ન કર્યો કે-તમે દેવની આશાતના કેમ કરો છો? તે નમસ્કાર કરતા નથી તેનું મુંઝારણું? જોહાણમાં સિદ્ધસેન મહારાજ કહ્યું કે-હા જાનુ! આ દેવો મારા નમસ્કારને સદન

કરી શકે જ નહિ, તેથી હું તેમને નમસ્કાર નથી. કુટૂંબજી એવાની ઇચ્છાવાળા રાજાએ દિવાકરજીને કહ્યું કે-તમે આ દેવને નમસ્કાર કરો. જે ઉત્પાત થશે તેની જોખમહારી હું માથે લઉં છું. રાજા વિક્રમનું આ વચન સાંભળી પૂનઃ દિવાકરજી મહારાજે શિવસિંગની સામે ખેંચી તેની સ્તુતિ હૃદય સ્વરે આ રીતે કરી.

“હે પ્રભુ! આપે જેવું ત્રણ જન્મનું રતરૂપ જણાવ્યું છે તેણું બીજા તમામ પરતીર્થિકાએ જણાવ્યું નથી બાળબીજ છે કે-ચંદ્ર એકલો છતાં જન્મતને પ્રગાથિત કરવાનું જે કામ કરે, તે શું ઉદય પામેલા બધા તારાઓ કરી શકે? અર્ધાત ન જ કરી શકે. આપના વચનથી પણ દેશાએક જોવા લોધ પામતા નથી, તે જ મને આશ્ચર્ય લાગે છે. બાળબીજ જ છે કે સૂર્યના કિરણો કયા પદાર્થને પ્રગાથિત કરવામાં કારણભૂત ન થાય? અર્થાત તમામ પદાર્થોને પ્રગાથિત કરે છે. અથવા વિચાર કરતાં તેમાં મને આશ્ચર્ય લાગતું નથી, કારણ કે સૂર્યના કિરણો રતગ્ધ છતાં પણ રતમાવધી જ કઠોર હૃદયવાળા ધૂનને કાળા દાણું જ લાગે છે. આ રીતે સ્તુતિ કર્યા પછી આમાવતાર, શ્રી વીરસ્તુતિ, અને બીજી ત્રીશ બનીશીઓ તેમજ આ કલ્પાણ-મંદિર સ્તોત્ર બનાવતા—

યસ્મિન્ હરપ્રભુતવોડપિ હતપ્રમાણઃ ।
સોડપિ ત્વય્ સ્તુતિપતિઃ ક્ષપિતઃ ક્ષયેન ॥

વિધ્યાપિતા હુતમુજા પયસાઽય યેન ।
પીતે ન કિં તદપિ દુર્ઘરવાદેવન ॥ ૧૧ ॥

આ અગ્રીઆરમો શ્લોક બોલતા જ પરણેલ પ્રકટ થયા. તેમના પ્રભાવથી શિવલિંગમાંથી ધૂમાડો નીકળવા લાગ્યો, તેથી બપોર છતાં રાત જેવો દેખાવ થઈ ગયો. લોકો મહારાષ્ટ્રને ભાગવા જતાં માહો-માહે અથડાવા લાગ્યા. ત્યારબાદ શિવલિંગમાંથી અગ્નિજ્વળાળા પ્રકટ થઈ, ને અતે શ્રી પાર્શ્વનાથની ચમત્કારિક પ્રતિમા પ્રકટ થઈ. આ બનાવ જોઈને રાગ વિક્રમ પ્રતિબોધ પામ્યો તેણે ધામધૂમથી દિવાકરજીને ઉજાડવાનીમાં પ્રવેશ કરાવી, શ્રી હેનદ્ર-શાસનની અપૂર્વ પ્રભાવના કરી. આ દશકત સંત-જાને શ્રી સદે સિદ્ધસેન મહારાજના બાકીના પાંચ વર્ષ ગાફ કરી તેમને સધમાં લાખલ કરી સિદ્ધસેન-દિવાકર તરીકે જાહેર કર્યાં. આ શિવલિંગમાંથી કેટલાક વખત મુખી રજાઓ પ્રકટી હતી. તેની પૂજા અન્ન ધર્મોઓ પણ કરતા હતા. લિખિત કથાવલી વગેરેમાં ઉપરની ખીના કરતા જુદી જ ખીના જણાવી છે, તે એ છે કે-અગ્રીયો દ્વારા સ્તુતિ શરૂ કરી અને બગીચમાં બગીચી પૂર્ણ થતાં વેત જ શ્રી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા પ્રકટ થઈ આ રીતે પ્રભાવક ચરિત્રાદિને આધારે સ્તોત્રની ઉત્પત્તિને

અએ ટૂંક ખીના જણાવી. હવે આ સ્તોત્રની ઉપર રચેલી દીકાને અએ ટૂંક ખીના જણાવવી ઉચિત છે. તે આ પ્રમાણે ૧ શ્રી કનકકુશલ અશ્વિએ વિ. સં. ૧૬૫૨ માં આની ઉપર દીકા રચી છે. તેમજ ૨ શ્રી માણિક્યચંદ્ર મુનીશ્વરે પણ દીકા રચી છે. તે મુરત દે. લા. તરફથી જમાઈ છે. ૩ શ્રી હર્ષકીર્તિશ્રિએ ૫૨૫ શ્લોકપ્રમાણ દીકા વિ. સં. ૧૬૬૮ માં તે ૪ સમયસુંદરઅશ્વિએ વિ. સં. ૧૬૯૫ માં તથા ૫ શ્રી જિતવિજય મુનિએ વિ. સં. ૧૭૧૦ માં દીકા બનાવી છે, તથા ૬ ગુણસાગર મુનિએ ૫૫૦ શ્લોકપ્રમાણ દીકા અને ૭ ચારિત્ર-વર્ધન અશ્વિએ ૪૮૦ શ્લોકપ્રમાણ દીકા બનાવી છે, જેન સાહિત્યનો અક્ષિપ્ત ઇતિહાસ વગેરેમાં શ્રી હેમલિંગમાર્ગ દીકાકારોનાં પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે. તેમાં ઘણીખરી દીકાઓ અમુદિત પણ છે. અહીં આ સ્તોત્રનો ટૂંક પરિચય પૂર્ણ કરું છું તે સાથે શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરજીના લગ્ન થયોનો ટૂંકે પરિચય પણ પૂરાં યાવ છે.

અન્યજીવો દિવાકરજી મહારાજના થયોનો ટૂંકે પરિચય જાણી, તેમણે આરાધેલા મોક્ષમાર્ગની પરમ ઉદ્ધાસથી સાત્વિકી આરાધના કરી સુક્તિના અભ્યાસાધ સુખ પામે એ જ હાર્દિક માવના.

મહાન ઉદ્દેશને પારણ કરી તેને વળગી રહેનાર અવસ્ય તેને સિદ્ધ કરે છે, અવસ્ય મહાપદ પામે છે. પ્રથમ એક ઉદ્દેશ સારી રીતે રપટપણે નક્કી કરો વિજય કહો, કે સિદ્ધ કહો, જીવનની સફળતા કહો કે ઉચ્ચપદની પ્રાપ્તિ કહો, એ સર્વ ઉદ્દેશને અનુસરે છે-ઉદ્દેશની પાછળ ખેંચામ છે; ઉદ્દેશને પારણ કરવામાં જેણે વિજય મેળવ્યો છે તે વીર વિજયી જ છે.

વિચારશ્રેણી

લેખક-આચાર્ય શ્રી વિજયકંતુરસુરિય મહારાજ

જો તમને આદરસત્કાર ગમતો હોય તો
બીજાનો આદરસત્કાર બેઠેને દુઃખ ન મનાવશો.

બુદ્ધિનો હુકમયોગ કરી અણબલોથી આદર
મેળવી કૃષ્ણ જનારની કોડીનીયે કિંમત નથી,
પણ સદ્બુદ્ધિથી સમજી ગણ્ય-સજ્જનોથી
આદર મેળવનાર જ પ્રશંસનીય હોઈ શકે છે.

ખોદું કહી ખેલ કાઢનાર તો ઘણા
નીકળશે, પણ સાચું કરી બતાવનાર તો
લાભેજ કોઈક નીકળશે.

હહાપણ અને સફવર્તનમાં જરાય અંતર
નથી માટે સફવર્તન વગર હહાપણ હોઈ
શકે જ નહિ.

સફવર્તન વગર વિદ્યા સદ્વિદ્યા થાય નહિ
અને લોકહિત કરી શકાય નહિ.

આત્મજાગૃતિ વગરની જાગૃતિ અંતઃજાતમાં
ગાઢતમ અંધકાર ફેલાવનારી છે.

તમે માત્ર હજેલું પાંચીને બહુકાર બનવા
કરતાં હજાજાજા સાથે પાંચીને બહુકાર બન-
વામાં લાભ મેળવી શકશો.

અશાંતિ અને સ્પૃહા જાનેનો ગાઢ સંબંધ છે
માટે જો અશાંતિનું આવવું બંધ કરવું હોય
તો સ્પૃહાની સોબત છોડી દો.

માનવી મિથ્યાચિન્તનરોગ આશ્રય છોડી
દે તો પછી તેને કોઈનો આદર કરવાની જરૂરત
રહેતી નથી.

તમારે પોતાનો પ્રેમ કોઈને પણ આપવાની
ઇચ્છા થાય તો પવિત્ર પુરોવાના ચરણે અર્પણ કરો.

રાગ એટલે તન્મય થઈ જવું માટે જ પ્રભુ
ઉપર રાગ રાખ્યા વગર પ્રભુ બની શકાય નહિ.

જ્યાંસુધી તમને પોતાના દેહ ઉપર રાગ છે
ત્યાંસુધી વીતરાગ થઈ શકશે નહિ.

જ્યાં સુધી તમને પ્રભુને મમતું સાચું અને
સારું નહિ હોય ત્યાંસુધી પોતાને મમતું
સાચું અને સારું માનવાની ભૂલ કરશે નહિ.

સાચું જ્ઞાન થયા વગર દેવળ મુસ્તકો
પાંચવા માત્રથી દેહ તમા આત્માની સિત્તાની
શ્રદ્ધા થતી નથી.

જીવને શરીર ઘણું જ વહાણું છે. સારામાં
સારો મનગમતી વસ્તુથી પોષીને બાળવી
રાખેલ છે છતાં છેવટે દાળ કોળિયો કરી ભથ છે
ત્યારે જીવ નિરાશ થઈને આલેયો બધ છે.

જીવ માત્રને જીવાડવાની ઇચ્છા મૃત્યુને
સીમાડ પહોચાડે છે.

જીવવાની વીત્ર ઇચ્છાથી સંપૂર્ણ મૃત્યુ
થતું નથી.

જીવવાને માટે જેટલો પ્રયાસ કરાય છે તે
માત્રને પોષવાનો ઉપાય છે.

બીજાને આપવું છે દુઃખ અને લેવું છે
મુખ, તે દોષ આપે ?

સુખીની અને શ્રીમંતની સદુ દોષ ઇર્ષ્યા
કરે છે પણ દુઃખીની અને કંગાળની કોઈપણ
અદૃષ્ટાઈ કરતું નથી.

બીજાનું મુખ પડાવી લેવાને સદુ દોષ

પ્રયાસ કરે છે; પણ દુઃખની કોઈપણ દરકાર રાખતું નથી.

એક બીજાની વાણી, વિચાર તથા વર્તન મનગમતાં હોય તો જ બીજાની સાથે સ્નેહનો સંધી થઈ શકે છે.

માનવીઓના જીવનપ્રવાહનું જોગ મળીને એક જ દિશામાં વહેતું તે સ્નેહ કહેવાય છે.

વિષયાસક્તિ વગરનો સ્નેહ આત્મા પ્રત્યે જ હોઈ શકે છે.

જે સ્નેહ-પ્રેમ અથવા તે રાગમાં પાંચે ઇન્દ્રિયોની વિષયાસક્તિનો અભાવ હોય તે જ સ્નેહ-પ્રેમ-રાગ પવિત્ર કહેવાય છે.

રાગ કર્મનો વિકાર હોવાથી જ પવિત્ર હોય તો પણ સંપૂર્ણ વિકાસનો તે બાધક જ છે.

તમને શું ગમે છે તે પહેલાં નક્કી કરો, અને તે પછી જ તેને મેળવવાને પ્રયાસ કરો; નહિ તો આવતીકાલે તમને અણગમી થશે તો તમારા પરિશ્રમ નિષ્ફળ જશે અને ચિત્ત કલેશથી વાસિત થશે.

બીજાની પાસેથી આદરસહાર તથા માન-પ્રતાપ મેળવવાની લાલસાથી બીજાને ગમે તેવું જોવાનાર તથા લખનાર માનવી પેસા મેળવવાની ચાહનાથી ચેતની પ્રશામત કરીને તેને ગમે તેવું વર્તન રાખનાર હલકા નોકર જેવો છે.

કેવળ કળા-કૌશલ્યથી માનવીઓને રંજિત કરનાર સ્વપરતું કલ્યાણ કરી શકતો નથી.

સ્વયં પ્રકાશી સૂર્યનો જેમ વિકાસી આત્મા જ માનવ સૃષ્ટિના અંતરમાં જોવાનું અજવાળું કરી શકે છે.

જીવવાનું સાધન મેળવવા પૂરતી જ કૃષિ રાખનારને ઠાવાઢાવા કરવાની જરૂર રહેતી નથી.

મહાપુરુષોને તો પરમાર્થ જ સ્વાર્થ હોય છે.

સ્વાર્થનો જોગ આપીને પણ જનકલ્યાણની પ્રવૃત્તિ આદરનાર સત્પુરુષ હોય છે.

લોકહિતના દેખાવ માત્રની પ્રવૃત્તિને છુદ્ધ વાસના પોષવાની જાળ બનાવનાર, જોખાં દુરણાં ફસાવવા સંગીત ગાનાર પારધિ જેવો છે.

કીર્તિના લોભીની દશા ઘણી જ કંગાળ હોય છે.

વિષયાસક્ત માણસ આધ્યાત્મિક વાતો કરવા માત્રથી જ્ઞાનીઓની પંક્તિમાં બળી શકતો નથી.

આત્માને જોળખનાર કર્મધીન આત્માને દોષિત માનતો નથી.

હું જ સાચું જાણું છું એમ બીજાને જણાવવા વાચાળતાનો ઉપયોગ કરનાર આત્માને જોળખી શકેથી જ નથી.

આપત્તિ-વિપત્તિના સંઘર્ષણ વગર જીવન તેજોમય બની શકતું નથી.

સાઠું સાઠું ખાઈ-પીને ખુશી થવું અને મોત આવે ત્યારે મરી જવું એટલા માત્રથી માનવ જીવનની સફળતા થઈ શકતી નથી, પણ પોતાના જીવનને પ્રગતિશીલ બનાવી બીજાના જીવનને ઉત્તમ-પવિત્ર બનાવવા અવસાથી જીવન સફળ કહી શકાય છે.

દુનિયાની સુસાફરી માટે બંધી દિશાઓ ખુલ્લી છે, માટે જેને જે દિશા ગમે તે દિશામાં સુસાફરી કરી શકે છે.

સ્વાર્થ પૂરતી જ સેવા તથા સહાર કરતાર ઉત્તમ પુરુષની અસ્તિત્વમાં અજવાળાયું નથી.

કોઈપણ પ્રકારના બદલાની આશા રાખી સેવા કરનાર સેવાભાની કહી શકાય નહિ.

દાનિકનો અમર્યાદિત આદર-શરદાર અને

પ્રથમ સા કરતાં, સરળતા સામાન્ય માત્ર આવકાર કરેલગણો ચઢિયાતો છે.

યોગ્યતા તથા શુભ વગરની મોટાઈથી ભારે મરનાર અંદનનો ભાર વહેનાર ખર નેવો છે.

ઉદાસ જીવન અને ઉદાર દુઃખવાળો નિર્ધન પણ શ્રીમંત અને પરમ સુખી છે, ત્યારે અધમ જીવન તથા કંબુસ દુઃખવાળો શ્રીમંત હોવા છતાં પણ કંગાળ અને પરમ દુઃખી છે.

માણસાઈથી માનવ જીવનનો વિકાસ સાધી સુખિત મેળવી શકાય છે.

માનવીની યીજી બધી સંપત્તિ કરતાં માણસાઈ સાચી સંપત્તિ છે.

ભૂતકાળને ભુલાવી આશા-લતાને નવપણવ બનાવવા નવા વર્ષની શરૂઆત થાય છે.

સ્નેહના શિખરથી ઝરણાં ઝર્યા વગર માનવીઓના જીવનપ્રવાહોનો સંગમ થઈ શકતો નથી.

દુર્બુદ્ધિથી બીજાની ધન સંપત્તિનો દુરુપયોગ કરનાર કરતાં બીજાના સરળ અને પવિત્ર જીવનને મલિન બનાવનાર વધારે અપરાધી હોવાથી અધમતમ જીવન જીવનાર કહી શકાય છે.

હિતબુદ્ધિમાં દોષપણ પ્રકારની વાસનાને સ્થાન હોતું ન નથી.

સ્વાર્થ સધાતો હોય તો જ હુદ માનવી અરુપર સ્નેહ તથા મૈત્રી ભેડીને જળવી શકે છે.

અધમ કૃત્યોના અગે પોતાના જ આત્માથી તિરસ્કાર પામેલો માનવી અમાનીઓના આદર-સત્કારથી ભલે ગમે તેટલો ગર્વિષ્ઠ અને તોષે તેના આત્મામાં તો અપ્રસન્નતા તથા અશાંતિ રહેવાની જ.

આત્માનું અહિત કરી માન-પ્રતિષ્ઠા કે કીર્તિ મેળવનાર માનવ જીવનનો અનાદર કરે છે, માટે જ તે પ્રભુના વચનનો આદર કરતો નથી.

માનવ જીવનમાં મૂંઝવણ અનેક પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે, પણ માનવી પોતાની બુદ્ધિથી તેનો જીકલ લાવીને મૂંઝવણ દૂર કરે છે.

દાંત-શાંત તથા ક્ષમાશીલનું જીવન અમૃત નેવું મીઠું હોય છે, તેથી જનતા પોતાના જીવનમાં તેનો ઉપયોગ કરીને દરવાઘ કાઢી નાંખી અમૃતમય જીવન ગનાવે છે.

માનવ જીવન પવિત્ર બનાવવાને માટે એક બીજાના વિચારો લેવા-દેવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે, પણ તેમાં વાસના, સ્વાર્થ તથા અપવિત્રતા અંશ માત્ર પણ ન ભગવાં ભેઈએ.

સામાજિક જીવનમાં માનવતા અને માનવતાના સ્વરૂપો

વિશ્વવાસલ્યનો પાયો માનવતા છે. માણસાઈ ન હોય ત્યાં કશી માણસ મનુષ્યની શરીર ભલે પામ્યો હોય, છતાં પણ તે સાચો મનુષ્ય ન ગણાય. જ્યાં કશી તે સાચો મનુષ્ય ન બને ત્યાં કશી, એ ગમે તેવો પોતાની જાતને ધર્મનિષ્ઠ માનતો હોય, પરંતુ તેની એક એક ધર્મવિધિ એકા વિનાના મીઠા નેની છે: પછી એ જનસેવક ગણાતો હોય; મુંઝવણ ગણાતો હોય; તપસ્યા કરતો હોય કે તીર્થાટન કરતો હોય; માળા ફેરવતો હોય કે મંદિરમાં વસતો હોય.

મુનિશ્રી શ્રીગણેશ.

ઈચ્છાયોગ, શાસ્ત્રયોગ અને સામર્થ્ય યોગ.

લેખક—દૉ. ભગવાનદાસ મનઃસુખલાઇ મહેતા એમ બી બી. એસ

ઈચ્છાયોગ, શાસ્ત્રયોગ અને સામર્થ્ય-યોગ આ યોગત્રયી યોગની ભૂમિકારૂપ છે, અને તેમા ઇતર યોગીનો અવતાર-સમાવેશ સુગમતાથી થઈ શકે છે યોગની આઠ દૃષ્ટિ પણ જો કે તેનો સીધો આશ્રય કરતી નથી, તો પણ ગિરિમાધી સરિતાની જેમ વિશેષે કરીને એમાથી જ *ઉદ્ભવ પામેલી છે એટલે જ યોગદૃષ્ટિની ભૂમિકારૂપે ઉપયોગી બની શી હારિકદ્રાચાર્યજીએ આ ત્રિયોગનું યોગ-દૃષ્ટિસમુચ્ચય અથવા પ્રારંભમાં સક્ષેપે નિરૂપણ કર્યું છે. તે આ લેખકે પ્રસ્તુત થોડા સ સવિવેચન અથવા (જે છપાતો હોઈ હવે પછી બહાર પડશે) વિસ્તારથી ચર્ચા છે. તે તત્ત્વસંસ્કૃત સુર વાચકને રસપ્રદ-બોધપ્રદ થઈ પડશે એમ બની અત્ર આપવામા આવે છે તેમા—

ઈચ્છાયોગનું સ્વરૂપ લક્ષણ ઉપ-વસ્તુ કરતા મહર્ષિ હરિકદ્રાચાર્યજી પ્રકાશે છે કે—
“કર્તુમિચ્છો. યુતાર્યસ્ય જ્ઞાનિનોડપિ પ્રમાદત્ત ।
વિકલો ધર્મયોગો યા સ ઇચ્છાયોગ યચ્યતે ॥”

(દોહરા)

ઈચ્છક શ્રુતજ્ઞ જ્ઞાનિનો, પણ પ્રમાદ પસાય, વિકલ જે ધર્મયોગ તે, ઇચ્છાયોગ કયાય

અર્થ.—ધર્મ કરવાને ઇચ્છતા, અને આ-

* “પતત્રવયમનાથિત્ય વિશેષેણૈતદુદ્ભવા. ।
યોગદૃષ્ટ્ય યચ્યન્ત અદૌ સામાન્યતસ્તુ તાઃ ॥”

શ્રી યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય, શ્લોક ૧૨

ગમ-અર્થ જેણે શ્રવણ કર્યો છે એવા (યુતાર્ય) જ્ઞાનીનો પણ, પ્રમાદને લીધે, જે વિકલ-અસ-પૂર્ણ ધર્મયોગ, તે ઇચ્છાયોગ કહેવાય છે

વૃત્તિ.—કર્તુમિચ્છો.—કરવાના ઇચ્છક, તેવા પ્રકારના ક્ષયોપદમ ભાવથી નિર્વાજપણેજ (નિર્લ-ભપણેજ) કરવાને ઇચ્છતા એવા કાષ્ઠનો આને જ વિશેષણ આપે છે આ ચિંતીધુ-ધર્મ કરવાની ઇચ્છાવાળો કેવો વિશિષ્ટ હોય છે ? તો કે—

યુતાર્યસ્ય—યુતાર્ય, એટલે જેણે અર્થ-આગમ શ્રુત કર્યું છે, શ્રવણ કર્યું છે એવો કારણ કે અર્થ રબ્દનો અર્થ આગમ વચન છે ‘મર્ચ્યતેડનેન તત્ત્વ’ આનાચે કરીને તત્ત્વ અર્થાય છે-સૌધાય છે એટલા માટે

આ (યુતાર્ય-શ્રુતજ્ઞાની) પણ કદાચિત્ અગમી જ હોય-ક્ષયોપદમના વિચિત્રપણાને લીધે એટલા માટે કહ્યું —

જ્ઞાનિનોડપિ—જ્ઞાનીનો પણ, અનુજ્ઞાન કરવા યોગ્ય-આયગવા યોગ્ય તત્ત્વાર્થ જેણે જાણેલ છે-સમજેલ છે, એવા જ્ઞાનીનો પણ એવા પ્રકારનો હોવા છતાં પણ શુ ? તો કે—

પ્રમાદત્ત—પ્રમાદને લીધે, વિકલ્યા આદિ પ્રમાદે કરી વિકલ—વિકલ, કાલ વગેરે વિકલતાને આશી વિસ-અસપૂર્ણ.

ધર્મયોગ—ધર્મયોગ, ધર્મ વ્યાપાર, ય-જ્ઞ, વદન આદિ વિષયી સ ઇચ્છાયોગ યચ્યતે । તે ‘ઈચ્છાયોગ’ કહેવાય છે, અને આનું ઇચ્છા-પ્રધાનપણ તેવા પ્રકારે અજ્ઞાત આદિમા પણ કરવા થઈ છે.

વિવેચન—

અહીં ઇશ્વારયોગનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટપણે કહ્યું છે. ત્યાં ધર્મકર્તવ્ય કરવાની સાચી અંતરંગ ઇશ્વારનું પ્રધાનપણું—સુખ્યપણું છે, તેનું નામ ઇશ્વારયોગ છે. તેવા ઇશ્વારયોગવાળો પુરુષ શાંતિવેત્તા અને સમયગૂંતાની હોય છે, પણ તેમ હોવા છતાં વિકલ વગેરે પ્રમાદને લીધે, તેના તે ધર્મવ્યાપાર વિકલ એટલે કે ખોડખાંપણ-વાળો અસંપૂર્ણ હોય છે. આમ આ ઇશ્વારયોગી પુરુષના સુખ્ય લક્ષણ આ છે:—

(૧) ધર્મ કરવાની ઇચ્છા, (૨) શ્રુતાર્થ-શ્રુતજ્ઞાનીપણું, (૩) સમયગૂંતાનીપણું—સમયગ-હૃદયપણું, (૪) છતાં પ્રમાદજન્ય વિકલપણું.

ધર્મ કરવાની ઇચ્છા—પ્રથમ તો તે પુરુષ ધર્મકાર્ય કરવાની સાચે સાચી, ખરેખરી, નિર્હિંસ, નિષ્કપટ, નિર્વાજ અંતરંગ ઇશ્વાર-વાળો હોવો જોઈએ, કારણ કે જેમ સંસાર બળહારમાં પ્રથમ કોઈપણ કૃત્ય કરવાની ઇચ્છા થાય છે તે તે પછી જ તેમાં પ્રવૃત્તિ યાય છે, તેમ પરમાર્થમાં પણ પ્રથમ તો ધર્મકૃત્ય કરવાની સાચી અંતરંગ ઇચ્છા હોવની જોઈએ, તે ધર્મનું પહેલું પગથિયું છે. ધર્મ પ્રત્યેની એટલે કે મોક્ષસાધન પ્રત્યેની તેવી અંતરંગ ઇચ્છા, પરમ રુચિ, પરમ પ્રીતિ, શક્તિશાલ, પ્રચરત રાગ, સાચો 'રંગ' ત્યાં લગી ન હોય ત્યાં લગી ધર્મક્રિયામાં સાચો રસ હોવનો નથી, 'છાર પર લિંપણ' જેવી નીરસ શુષ્ક ક્રિયા યંત્રવત્ જડપણે યયા કરે છે, પણ તેમાં જોઈએ તેવી મજા આવતી નથી, અમૃતસંદોષર ભર્યું હોય, પણ તેની મીઠાઈ તો તૃષાતુરને જ આવે છે. ભોજનની ખરી મીઠાઈ સાચી, ભૂખ લાગી હોય તેને જ આવે છે; માટે ધર્મની સાચી ઇચ્છા તમજા લગવી લાગવી જોઈએ, એ

સૌથી પ્રથમ જરૂરનું છે. એટલે જે સાચા 'જોગીજન' છે, તેમનામાં તો તેવી સાચી ઇચ્છા હોવી જ જોઈએ, એ યોગની પ્રથમ ભૂમિકા છે. અને તે જોગીજનને ઇચ્છા પણ શી છે? 'મૂળ શુદ્ધ તે આત્મપદ' રૂપ શુદ્ધ ધર્મની—મોક્ષની પ્રાપ્તિ સિવાય બીજી ઇચ્છા તે અચુક, આત્માર્થી જોગીજનોને હોતી જ નથી. તેઓને તો એક આત્માર્થનું જ કામ હોય છે, બીજો મનદોગ હોતો નથી.

“ઈચ્છે છે જે જોગીજન, અનંત મૂળ સ્વરૂપ; મૂળ શુદ્ધ તે આત્મપદ, સચોટી જિતસ્વરૂપ.”
“કામ એક આત્માર્થનું, બીજો નહિ મનદોગ.”
“પરિચયી! તમને હું મલામલ કહું છું કેંતમે, ચોખ્ખા યવાની તમારામાં ઇચ્છા ઉત્પન્ન કરો.”
“તૃષાતુરને પાવાની મહેનત કરતો, ચતૃષાતુરને તૃષાતુર યવાની જિજ્ઞાસા પેદા કરતો.” ઉત્પાદિ
—શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

શ્રી પ્રતિક્રિયાશુ સૂત્રમાં ઘણા મુદ્દા 'ઈચ્છામિ' 'ઈચ્છાકાર' વગેરે પદથી શરૂ થાય છે એનો પાછળ પણ એ જ સ્વરૂપ રહેતું છે, કે પ્રત્યેક ધર્મક્રિયામાં પ્રથમ ઇશ્વારયોગ હોવો જોઈએ. જેમકે—ઈચ્છામિ યમાત્મમનો, ઈચ્છા-કારેણ સદિત્તદ મગચન. તેમજ આ અથવા મંગલાચરણમાં પણ તે ઇશ્વારયોગ જ દેહો છે, તે પણ ગર્જિતપણે એમ સૂચવે છે કે ઇશ્વાર-યોગ એ જ યોગનું મંગલાચરણ છે, પ્રથમ પગથિયું છે, યોગનું પ્રવેશદ્વાર છે.

અને આ ધર્મ-ઇચ્છામાં પણ બીલકુલ નિષ્કપટપણું, માયાચાર રહિતપણું હોવું

x “કાવોત્સર્ગાદિચ્છાનાં ધર્મામેષાદિમાયતઃ ।
ઈચ્છાદિયોગો સાત્ત્વ્યં દેશતત્ત્વમવસ્થામ્ ॥”

શ્રી અખ્યાતસાર.

શ્રીમદ્ દેવચંદ્રચક્ર વીર શિહરમાન જિન સ્તવનમોહનું અગિયારમા શ્રી વજ્રધર જિન સ્તવન.

સ્પષ્ટાર્થ સાથે.

સં. ૩૦૬૨ વલ્લભાસ નેજીસીભાઈ—ગોરખી.

શિહરમાન ભગવાન સુણો મુજ પિતતી,
જગતારક જગનાથ અણે;
ત્રિભુવનપતિ ભાસક લોકાલોક તિણે જાણો છતી,
તોપણ વીતક વાત કરું છું તુજ પ્રતિ ૧

સ્પષ્ટાર્થ:—મહાવિદેહમાં વિચરતા, ભવ્ય-
જનોને ભવચમુદ્રથી પાર ઉતારનાર, સર્વ
પ્રાણીમાત્રના હિતચિંતક તથા રક્ષા કરનાર,
ત્રિલોક પૂજ્ય તથા ત્રિલોકસ્વામી, હે શ્રી
વજ્રધર ભગવંત! આપને જીવ અજીવ આદિ
કોઈ પણ પદાર્થ ઉપર રચ્યમાત્ર પણ રાગ-દ્વેષ,
મોહ વા ભગત્વ પરિણામ નથી તેથી કોઈ પણ
દ્રવ્ય આપના સહજ પરિણમતા જ્ઞાનપ્રકાશને

વ્યાધાત કરી શકે તેમ નથી. તેથી આપ કોઈ
પણ દ્રવ્ય, કોઈ પણ દેવ, કોઈ પણ કાંઈ વા
કોઈ પણ ભાવમાં સ્ખલના નહિ પામતાં સ્વદેષે
સ્થિર રહી સકલ લોકાલોકના ત્રૈકાલિક ભાવને
હસ્તામલકવત્ પ્રત્યક્ષ સમકાલે જાણો છો,
તો પણ હું મોહવશે અજ્ઞાન હોવાથી અવિવેકી
તથા અધીર થઈ મેં ચાર ગતિરૂપ ધોર ભવા-
ટવીમાં ભમતાં જે જે દુરાચરણ તથા દુઃખ-
કલેશાદિ સેવ્યાં તે સર્વે આપને અશરણ શરણ
જાણી આપ પ્રતિ નમ્રતાપૂર્વક નિવેદન કરું છું
તે કરુણાપૂર્વક લક્ષમાં લેશો.

હું સ્વરૂપ નિજ છોડી રમ્યો પર પુલ્કલે,
ઝીંટ્યો જિલટ આણી વિષય તૃણા જલે;

જેમણે; દાલિક કાળધાણુપણું, ધર્મદોંગીપણું,
જગલાભગતપણું ન જ હોવું જોઈએ, ધર્મીમાં
ખપવા આતરનો દંભ નજ હોવો જોઈએ; ને
તો જ તે સાચી ધર્મધર્મી—મુસુક્તાકિહી ચક્રાચ

“કપટ રહિત થઈ આતમ અરપણા રે,
આનંદધનપદ રેહ.”
—શ્રી આનંદધનજી

“દુર્જલ નમ્ર ને માસ ઉપવાસી, જો છે માયારંગ રે;
તોપણ ગર્ભ અનંતા લેશે, બોલે બીજી અંગ રે.”

—શ્રી યશોવિજયચક્ર સાકા પ્રગ્યાનસ્ત.

“આત્માર્થિના તતસ્ત્યાગ્યો,
દમોઽનર્થનિબંધનમ્ ।
શુદ્ધિઃ સ્વાદુભૂતસ્યે-
ત્યાગમે પ્રતિપાદિતમ્ ॥”

* “શુદ્ધિમસ્ત જદા પળમવિ,
વિચ્છિન્નજર ણેવ મોઝળે રહ્યા ।
ઘવં મોન્નપત્યીણં છિન્નજર,
રહ્યાણ કલ્લમિ ॥”
—શ્રી યશોવિજયચક્ર યતિસંપ્રદાયસમુચ્ચય.

—શ્રી યશોવિજયચક્ર અધ્યાત્મસાર
અર્થાત્ એટલા માટે આત્માર્થીએ અનર્થનો
કારણરૂપ દંભ (દોંગીપણું) છોડી દેવું જોઈએ,
અજીની—સર્વતાવંત પુરુષની શુદ્ધિ હોય છે,
એમ આગમમાં કહ્યું છે.” (ચાલુ)

આશ્રવ બંધ વિભાવ કરું રુચિ આપણી,
ભૂલ્યો મિથ્યાવાસ દોષ હું પરબણી. ૨

રુપદર્શન:—અચલ, અબાધિત, નિરુપાધિ, સ્વતંત્ર અને સહજ પરમાનંદમય મારા આત્મ-સ્વરૂપને અનાદિ અજ્ઞાનવશે નહિ બાધતાં સહજ આત્મીય પરમાનંદનો વિયોગી રહી મારા આત્મ-દ્રવ્યથી પર, ક્ષણભંજર તથા અચેતન ને પુદ્ગલ દ્રવ્ય તેમાં સદા આસક્ત-લીન રહ્યો તથા ને પૌદ્ગલિક વિષયો અજ્ઞાનવશે લોગવતાં મધુર-પ્રિય લાગે છે પણ વિપાક કાલે કિંપાક ફલની પેઠે વિરસ પ્રાણવાતક છે, તથા જેમ ખસને ખણતાં થાંતિ યતી નથી પણ બિલટી અળ વધે છે તેમ વિષયો લોગવતાં થાંતિ-તૃપ્તિ યતી નથી પણ બિલટી તૃષ્ણા વધે છે તેથી પરિણામે દુઃખવર્ધક છે. તથા તે વિષયોમાં લીન થતાં મૃગ-તૃષ્ણાની પેઠે નિરંતર દુઃખ અભિપ્રાયો ભ્રમજે છે તથા તે લોગવ્યાથી અનેક પ્રકારે કર્મબંધ થવાથી નરકાદિ દુઃખદાયક કુગતિ, કુયોગિની પ્રાપ્તિ થાય છે. તથા વિષય-સ્વરૂપ મદિરામાં મહોન્મત્ત થતાં યોગ્ય અયોગ્યનું-હેચાદેયનું ભાન નષ્ટ થાય છે, અને તેથી જ્યારે મહાદુઃખમય ઘોર ભયકર નરકાદિ ગતિનો પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે અતિથય પશ્ચાત્તાપ લોગવવો પડે છે. જેમ લીંબકામાં વસતો કીડો લીંબકાના કદુ રસને પણ મધુર માની સેવે છે, તેવી રીતે મિથ્યાદૃષ્ટિવડે મોક્ષસુખથી પરાક્ષ વિપરીત ને વિપયલોગ વાસ્તવિકરીતે દુઃખ છે તેને સુખ માની સેવે છે તથા ને જલના પ્રવાહ તથા વિજળીના ચમકારની પેઠે ક્ષણિક છે તેથી અવશ્ય જોનો વિયોગ થવાનો છે એવા મહાનુ ચતુરૂપ પુદ્ગલોના વિષયોની તૃષ્ણારૂપ જલમં હું સદા હર્ષપૂર્વક દોષ કરતો નિમગ્ન રહ્યો તેથી આત્મસ્વરૂપને ભૂલી શુદ્ધાત્મો, સ્વરૂપથી પરાદૃશ્ય બધું અત્યંત દુઃખદાયક ભવસુખમાં જમણું કરાંવાનાર જ્ઞાના-

વરણીમાદિ કર્મના આશ્રવ (પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વ, ગાર પ્રકારનો અવિરતિ, પચીસ કર્મીય તથા પંદર યોગ) તથા પ્રકૃતિ, રિચિતિ, અનુભાગ અને પ્રદેશ બંધના હેતુ રાગ-દેવ-મોહાદિ વિભાવ તરફ મેં રુચિ કરી તથા મિથ્યાત્વ શુષ્કસ્થાનકે વસતાં મિથ્યાત્વના આપેશમાં સમ્યક્ ડર્શન, સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્ ચારિત્રમય આત્મસ્વરૂપને ભૂલી, અનેક પ્રકારના કર્મ બાધી તેના દુષ્ટ ફલનો ભાગી થયો અને તે દુષ્ટ વિપાકના અવસરે મારા પૂર્વકૃત કર્મનો દોષ ન વિચાર્યો અને અમૂલ્ય જિનવચનનું વિરમરણ કરી, અશુકે મને ક્રોધ ઉપજાવ્યો, માનમાં પાશ્વો, માયા તથા લોભમાં મૂલ્લ કયો તથા શોક, ભય, અરતિ, ભુશુન્સા વિગેરે કયાયો ઉપજાવ્યા એમ કહી પરને દોષ દીધો. અને મારા પૂર્વકૃત દુષ્ટ કર્મ તરફ લગ્ન નહીં દેતાં નિમિત્ત માત્રને પરદ્રવ્ય તેને દોષ દીધો અને હાલ પણ તેમજ વર્તું છું. " જો કર્તા સો લોક્તા " એવા જગજીવેર તથા સર્વામાન્ય જિનેશ્વરના વચનનો નિરાદર કર્યો.

અવશ્ય દાંકણ કાજ કરું જિનગત ક્રિયા,
ન તણું અવશ્યુ આવ અનાદિની ને પ્રિયા;
દષ્ટિરાગનો પોપ તેહ સમકિત ગણું,
સ્વાદવાદનો રીત ન દેખું નિજપણું. ૩

રુપદર્શન:—અનાદિથી અજ્ઞાનવશે પ્રિય થઈ પડેલી કુદેવ, કુશુર અને કુધર્મને સન્માનવા-આદરવારૂપ મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાનની તથા ક્રોધ-માન-માયા-લોભ-હાસ-ચિતિ-અરતિ-ભય-શોક-ભુશુન્સા તથા વેદરાગ વિગેરેનો દુષ્ટ આડ પ્રકૃતિનો તો ત્યાગ કર્યો નહીં, અને શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતે જતાવેલી સામાયિક, પોપધ, પ્રતિકમણ, વંદન, સત્ત્વન, પૂજા વિગેરે ક્રિયાઓ, અપમાન નિંદા તથા દુરાચરણ દાંકવા માટે, આ સોડ પરલોકના વિષયલોગનો આકાંક્ષા સંકિત

તથા માયા, મિથ્યાત્વ અને નિદાન શબ્દ સહિત આદરી. “વૈરાગ્યરંગો પર વંચનાય, ધર્મોપદેશો જનરંજનાય” એમ વિષ, ગરળ અને અન્યો-અન્યાનુદાન સેવતા સંસારિક દુઃખથી મારી નિવૃત્તિ થઈ નહીં, કારણ કે જેમ ચૂની વિના તાંબૂલ અને પાસ વિના વચ્ચ રંગ પામે નહીં તથા જેમ અંક વિના મીંડા નિષ્કળ થાય તેમ શુદ્ધાત્મ ભાવ સહિત દાન, શીલ, તપ અને ભાવના સંસારથી મુક્ત કરી શકે નહીં જલ વિના જેમ સરોવર, ભુગંધી વિના જેમ કમલ, ચંદ્રમા વિના જેમ રાત્રિ, સૂર્ય વિના જેમ દિવસ તથા જીવ વિના જેમ યસીર શોભા પામતાં નથી તેમ ભાવ વગર સાધ્ય નિરપેક્ષ ક્રિયાઓ શોભા પામતી નથી પણ જે તે આવરયુક્ત આદિ ક્રિયાઓ ભાવપૂર્વક કરવામાં આવે તો તે મોક્ષનું કારણ થાય જેમ અંક સહિતનાં મીંડા દશ-ગુણી સંજ્ઞા વધારનાર થાય છે તેમ ભાવનું સ્વરૂપ જાણવું જોઈએ “ઉપયોગો ભાવ ધર્મિ” અર્થાત્ સૂત્રની સામે વીતરંગની આજ્ઞાએ જ્ઞાન પૂર્વક, હેય ઉપાદેયની પરીક્ષા કરી, અજીવ તત્ત્વ તથા આશ્રય તત્ત્વ, તથા બંધ તત્ત્વ ઉપર ત્યાગ ભાવ અને જીવતા ગુણ જે સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ તત્ત્વ ઉપર ઉપાદેય પરિણામ તે ભાવ છે; માટે શુદ્ધાત્મ ભાવ સન્ન્યુષ્ઠ અર્થાત્ આપણા આત્માને રાગ, દ્વેષ, મોહથી માત્ર નિવૃત્ત કરવાના પરિણામ સહિત જો આપણે કઈ કરણીઓ કરવામાં આવે તો તે અવશ્ય મોક્ષનું કારણ થાય

શુદ્ધ સમક્રિત તે જ શિવનો હેતુ, તથા સંવરની વૃદ્ધિ કરનાર, નિર્જરાનું કારણ હોવાથી સર્વ ધર્મનું મૂલ તથા મોક્ષ-મહેલમા પ્રવેશ કરવા માટે દ્વાર સમાન, ચાત્રિ-મહેલની પી-કિંકી, તથા રત્નત્રયના ભાજનરૂપ છે. એવા આપનાં પવિત્ર વચનો વાંચી સાંભળી મેં સમ-ક્રિતને અમૂલ્ય રત્ન સમાન તો જાણ્યું પણ હે ભગવંત! આપ તો નય-મંગ-પદ્મ-પ્રમાણ

સહિત સ્વાદાદિ નયે જીવાદિ તત્ત્વને જે યથાર્થ જાણે છે તેમજ શ્રદ્ધા કરે છે તથા હેયનો ત્યાગ કરવાનો તથા ઉપાદેય ભાવને આદરવાની રીતિ હોય તેને સમક્રિતી કહો છો પણ તે પ્રમાણે તો મેં સ્વાદાદિ નયે આત્મતત્ત્વનું સ્વરૂપ યથાર્થ જાણ્યું, સદ્બુદ્ધિ નહીં, તથા સમક્રિતના જે સડસડ જોલ આપે કહ્યા છે તે જાણ્યા વગર તથા-જે હોવા જોઈએ તેની મારામા પ્રગટતા થઈ છે કે નહીં તેનો વિચાર ક્યાં વિના, સમક્રિતના લક્ષણોની પ્રાપ્તિ વિના, માત્ર કૃષિરાગના પોષને અર્થાત્ નય-નિષેપ, પક્ષ, પ્રમાણવડે પરીક્ષા ક્યાં વગર કુલકમાનુગત દેવ-સુર-ધર્મની દ્રવ્ય પરંપરાએ શ્રદ્ધાને સમક્રિત ગણી ક્રિયા-નુદાન સેવ્યાં પણ નિષ્ક્રય સમક્રિત વિના મને મોક્ષફલની પ્રાપ્તિ થઈ નહીં.

મન, તનુ અપલ સ્વર્ભાવ વચન એકાંતતા, વસ્તુ અનંત સ્વભાવ ન ભાસે જે છતાં, જે હોદોત્તર દેવ નસું હોદિકથી, હર્લભ સિદ્ધ સ્વભાવ પ્રલો તલકીકથી. ૪

સ્વપદાર્થ—જેમ મોરલીના સ્વરમાં લીન થઈ નાગ ખોતાના મસ્તકને મોરલી પ્રમણિ ઠાલાવે છે, તેમ હું પણ પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિ-ર્ષયોમાં લીન મારા આત્મપરિણામને અપલ કરી, કર્મ-જાલમાં ફસાણો તથા મિથ્યાત્વના આવેશમાં અનંતધર્માત્મક વસ્તુમાયો કોઈક ધર્મને મુખ્યતથા વખાણતાં બાકીના ધર્મોની ગૌણપણે પણ અપેક્ષા નહિ રાખવારૂપ એકાંત વચન અર્થાત્ હર્નયને શ્રદ્ધણ કર્યો, તે પ્રમાણે મેં વસ્તુસ્વરૂપ સદ્બુદ્ધિ તથા ખીજાને પણ તેમજ એકાંતે ઉપદેશ આપ્યો પણ અનંત-ધર્માત્મક વસ્તુસ્વરૂપને મેં યથાર્થ જાણ્યું નહીં. અનંત ગુણપર્યાયનો ભાજન તે દ્રવ્ય વસ્તુ છે માટે દરેક વસ્તુમાં અનંત ભાવ છતાં છે, તે મેં એકાંત-મિથ્યાત્વવશે ન જાણ્યા-

એમ મિથ્યાત્વ ભાવમાં ફસી રહ્યો અને તેથી ઇદ્રગણે વંદિત, ત્રિલોક પૂત્ય, જે લેહિતર અરિહંત દેવ તેઓને લોકિક રીતે અર્થાત્ અજ્ઞાન અને રાજ સંહિત, પરભાવના કર્તાહતા બાળી, આ લોક, પરલોક સંબંધી વિષયોની પ્રાપ્તિ અર્થે, તથા માન-પૂજા આદિ અર્થે નહું છું-વંદન, સ્તવન, પૂજા પ્રમુખ કરું છું પણ તેથી જિનેશ્વરે જતાવેલો જે અત્યંત દુર્લભ સિદ્ધ સ્વભાવ તેની પ્રાપ્તિ કેમ થાય ?

મહાવિદેહ મગાર કે તારક જિનવરુ,
શ્રી વજ્રધર અરિહંત અનંત ગુણકરુ
તે નિર્વામક શ્રેષ્ઠ સહી સુખ તારયો,
મહાવેદ્ય ગુણયોગ રોગ ભવ વારયો. ૫

રૂપદર્શન:—મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં વિચરતા આ લીમ-ભવાણુવમાથી ભવ્ય સમૂહનો ઉદ્ધાર કરનાર, સર્વ કેવલીઓમાં ઇદ્ર સમાન, શિશૈ-મણી, જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણના આકર-નિધાન હે વજ્રધર અરિહંત ! આપ અરિહંત-આપ ચરણ જહાજને ચલાવનારાઓમાં અગ્રેસર, પ્રધાન સર્વોત્તમ નિર્વામક હોવાથી આ ભયંકર ભવાણિમાંથી નિઃસંદેહ અતિ ત્વરાએ મારો ઉદ્ધાર કર્યો તથા મહાવેદ્યરૂપ યદ્ય મારા આત્મપરિણામમાં સમ્યજ્ દર્શન, જ્ઞાન, ચાસ્ત્રનો યોગ કરી મિથ્યા આચરણવટે ઊપજેલા ભવરોગનો સમૂલ વિનાશ કર્યો એવી મારા ચિત્તને દ્રઢ પ્રતીતિ છે.

પ્રભુ સુખ ભવ્ય સ્વભાવ મુણ્ને માહરો,
તો પામે પ્રમેદ એહ ચેતન ખરો;
યર્થિ શિવપદ આશા રાશિ સુખ વૃંદની,
સહજ. સ્વતંત્ર. સ્વરૂપ ખાણ આણુંદની. ૬

રૂપદર્શન:—“ ભવન-વ્યય વિણ કાર્ય ન નીપજે હો, જેમ દેશદે ન ઘટેવ ” તેમજ જેમાં ભવ્ય અર્થાત્ પલટન સ્વભાવ નથી

એટલે જે છવમાં મિથ્યાત્વથી પલટી સમકિત ભાવે પરિણામનું સામર્થ્ય નથી તેને અભવ્ય કહીએ તથા અવિરતિથી પલટી વિરતિભાવે પરિણમવાનું સામર્થ્ય નથી તથા પ્રમાદભાવથી પલટી અપ્રમાદભાવે પલટવાનું સામર્થ્ય નથી; તથા કષાય ભાવથી પલટી અકષાય (શમ) ભાવે પરિણમવાનું સામર્થ્ય નથી. પર્વાયનો વ્યય, નવા પ્રશસ્ત પર્વાયનું ભવન કરવાનું સામર્થ્ય જેમાં નથી તેનું કાર્ય થાય નહીં. એ વિગેરે વિભાવથી પલટી સ્વભાવરૂપે પરિણમવાનું સામર્થ્ય નથી એવા અભવ્ય છવો અનંતકાલ સુધી અનંત ઉપાય કરતાં છતાં પણ “કોટી જતન કરી નિશ્ચિન ધોવત ઉજરી ન હોવત કામર કાળી” એ પ્રમાણે આ સંસાર-ચક્રવાલમાંથી મુક્ત થઈ સિદ્ધિમુખ પામી શકે નહીં કારણ તેઓ મત, સમિતિ, શંકા આદિ પાલતા છતાં પણ મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન અને પરાચરણ (મિથ્યાચરણ) ના સેવક છે. અશબ્ય છવોનો સ્વભાવ જ એવો છે કે શુત અભ્યાસ કરો, દ્રવ્યથી ચંચમહામત આદરો પણ આત્મ-તત્ત્વની ચથાર્ય શદ્દા વિના કોઈપણ કાળે પ્રથમ શુણ્ણસ્થાનને મૂકી શકે નહિ માટે તેઓ સિદ્ધિપદ પામવાને યોગ્ય નથી પણ હે જિનેશ્વર ! આપની આજ્ઞા પ્રમાણે આ સંસારથી નિવૃત્ત થઈ મોક્ષ-સ્વરૂપ સાધવાની મને રુચિ છે, ભવજનમુથી ભવણીત છું, તથા સત્ય ન્યાયને સ્વીકારું છું. તે આદિ ઠેટલાક ભાવવટે હું ભવ્ય છું એવું અનુમાન ધાય છે, તો પણ હે સર્વજ્ઞદેવ ! આપના મુખારવિદ્યથી “તું” ભવ્ય છો.” એવું વચન સાંભળું તો મારા ભવ્યત્વની મને સંપૂર્ણપણે પ્રતીતિ થાય અને સહજ સ્વતંત્ર સંનિચ્છાદાનદમય અનંત સુખસમૂહરૂપ શિવપદ પ્રાપ્તિને ભરોસો થાય.

વજ્રગ્યા જે પ્રભુ નામ ધામ તે ગુણતન્ના,
ધારો ચેતનરામ એહ ચિર વાસના

દેવચંદ્ર, જિનચંદ્ર હૃદય સ્થિર થાપજો,
જિનઆજ્ઞા સુત ભક્તિ ચક્તિ મુજ આપજો. ૭

રૂપસાચી:—હે ભગવંત! જે પુરુષો આપના
સ્મરણ, કીર્તન, ભક્તિ વગેરેમાં લીન છે તે જ,
પુરુષો શુભના ધાત્ર કહેતાં ભાજન છે, માટે હે
ચેતનરામ! નિરંતર પ્રભુના સ્મરણમાં સ્થિર
વાસ કર, એક પણ સમય પ્રભુપદને વિસાર
નહોં. દેવચંદ્ર સુનિ કહે છે,—હે જિનેશ્વરદેવ!
મને લગ્નિધ વીર્યનું દાન કરી, આપની આજ્ઞા
પ્રમાણે આપની ભક્તિ કરવાની મને શક્તિ
આપો, કારણ કે આપની આજ્ઞાથી વિપરીતપણે

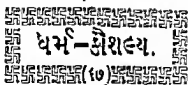
કરેલાં સર્વ અનુષ્ઠાનો નિષ્ફલ છે. જે કોઈ
પુરુષ આજ્ઞા રહિતપણે ત્રણે કાળ પૂર્ણ પ્રમુખ
કરણી કરે તોપણ આજ્ઞા રહિત ન્હોવાથી તેનું
સર્વ અનુષ્ઠાન અશુદ્ધ જાણવું. જેમ અવિધિએ
કરેલું જોજન વિનાશ કરે તથા વિધિએ કરેલું
જોજન જીવન આપે તેમ અવિધિએ આદરેલો
ધર્મ ભવમ્રમણ આપે અને વિધિએ આદરેલો
ધર્મ મોક્ષમુખ આપે; માટે આપની આજ્ઞાનું
જ્ઞાન તથા તે આજ્ઞામાં વસવાડુપ સદાચરણ એ
જાન્યેનું હે કરુણાનિધાન! મને દાન આપો.

શ્રી ગોધામંડન શ્રી નવખંડા પાર્શ્વનાથનું સ્તવન.

(રામ: બાદિશાંપીકા. મીમાં સાગ્યા રે મને આજના જિનપરા.)

નવખંડા પાર્શ્વજીની, મૂરતિ અદ્વૈતલી,
ઘડન કમળ સુખદાય રે, અંતરના પ્રેમથી પૂજયે;
અંતરના ચંદનથી પૂજયે...ટેક-નવખંડા ૦ ૧
ચંદ્ર ખંડ જુદા, નવ અંગ મળતાં,
હાખ્યાઈ થા લાપસીની માય રે.....અંતરના-નવખંડા ૦ ૨
પાર્શ્વ પ્રભુજીની ભવ્ય પ્રતિમા,
રત્ન કાંતિમય સોહાય રે.....અંતરના-નવખંડા ૦ ૩
સકલ શ્રી સંધે ઘોઘાના જંદરે,
નામ નવચંદ્રી પંકાય રે.....અંતરના-નવખંડા ૦ ૪
ચયો આનંદ આજ દર્શન કરીને,
જીવન 'અમર' સુખદાય રે.....અંતરના-નવખંડા ૦ ૫

અમરચંદ્ર માવજી શાહ.

Patience—ધીરજ અને દ્રવ્યાનુયોગરચિ

જેને ધીરજ કબજામાં નથી તેને તત્ત્વજ્ઞાન પણ હોતુ નથી.

આ કારે અદ્ભુત વાત છે અને અનુભવી જ સમજાય તેવી છે. ત્યારે પ્રથમ તો આપણે તત્ત્વજ્ઞાન શું ચીજ છે તેનો વિચાર કરીએ અને પછી તેને અને ધીરજને શો સંબંધ છે તે વિચારીએ. તત્ત્વજ્ઞાનમાં એટલે સદ્બુદ્ધિમાં પણ વિષયોનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે. આત્મા સંબંધી અને આત્માના પદાર્થ સાથેની વિચારણા જે શાસ્ત્ર કરે તેને તત્ત્વજ્ઞાનનું મહાશાસ્ત્ર કહેવામાં આવે છે. અંગ્રેજીમાં એને ફીલોસોફી (philosophy) કહેવામાં આવે છે. તેનું મૂળ વિચારીએ તો આપણને જણાય છે કે philosophing & Sophia=wisdom એટલે ફીલોસોફીને અને બુદ્ધિને પણો નજીકનો સંબંધ છે. એટલે બુદ્ધિશાળી માણસની બુદ્ધિ જ્યાં પહોંચે ત્યાં ફીલોસોફી સુચત્ત્વ કરે છે એમાં અત્યારના વિજ્ઞાન (science)નો પણ સમાવેશ થાય અને ચેતનજી અને પુરુષને સંબંધ ક્યારે? કેમ? અને શા માટે થયો? અને તેનું અંતિમ પરિણામ શું થયું? યોગ્ય લાગે છે તે સર્વ વાતોનો અને ખાસ કરીને scienceનો સમાવેશ તત્ત્વજ્ઞાનમાં થઈ જાય. એ રીતે જોતા ફીલોસોફીમાં તો સર્વ પ્રકારની વિચારણાનો સમાવેશ થાય અને આત્માનું અંતિમ ખ્યેષ તો નિર્વાણ અને કેવલ્ય સપૂર્ણ જ્ઞાન જ તેની પ્રાપ્તિ થાય એટલે ફીલોસોફી બુદ્ધિનો વિગ્રહ બની ગયે તે પ્રદેશમાં માથું મારી ચકે. એ પ્રમાણે જોતા શાસ્ત્રિય સર્વ વિષયોનો સમાવેશ આ રીતસૂરીમાં જરૂર આવી જાય છે એમ સિદ્ધ થયું.

• એને ધીરજ સાથે શો સંબંધ છે? એવો સવાલ

હોતો તો બહુ વિચારણા થાય. અને તેના દ્રવ્યાનુયોગના કંઈક વિષયનો ધીરજ માથે સંબંધ શો છે તે જણાઈ આવે સાદી નામના મુશ્કેલી વિચાર કહે છે કે-જેને ધીરજ નથી તેને તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતુ નથી આ અતાવે છે કે તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ધીરજ માથે છે એમાં ઉતાવળ આમે નહિ, ગોટા વાળવા બોલે નહિ, પણ સામ્પ્રતિ રાખી. ધીરજ રાખવી પડે. એમાં જ્યારે ઉતાવળ થાય ત્યારે તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય નહિ, ગોટા વાળવા હોય તેનામાં ધીરજ ન હોય અને ધીરજ વગર વસ્તુ કે આત્માને ઓળખાય નહિ એટલા માટે તત્ત્વજ્ઞાનને ધીરજને સંબંધ શો છે તે સમજવામાં આવ્યું દશે. જેનું વર્ચસ્વ ધાર્મિક હોય તેણે ધીરજ રાખવી પડે. તેને ઉતાવળ કોઈ પણ કાર્યમાં બોલે નહિ અને એમ દશે કે તેમ દશે તેવી યંકાને પણ તેમાં રચાત નથી. એટલે કોઈ પણ પ્રકારના ગોટાગાને અને ઉતાવળને તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્તિ માથે બને નહિ. તેટલા માટે જે ધર્મરચિ જીવકો હોય તેણે જે તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરવી હોય તો પ્રથમ કેળવણી તેણે ધીરજની લેવી જોઈએ અને આપણે જેને સામાનિક કદીએ છીએ તેમાં રાખવા યોગ્ય મમભાવ કેળવવો જોઈએ. એમાં કોઈ જીવના ગોટા વાળવા પગરૂં તેમ નથી. ધર્મિષ્ઠ માણસે તો આત્મા અને પદાર્થને-પુરુષ અને પ્રકૃતિને અપરમા અને પુરુષને ઓળખવા જ જોઈએ. અને પાશ્વર્થમાં ધીરજને સારી રીતે કેળવવી જોઈએ એ વાતનો ધાર છે

Whoever has not patience, neither doth he possess philosophy.

SADI. (7-1-1947.)

(૬૮)

Charity-સખાવત

તે સખાવત ખૂબી ચીજ છે, જે સ્વાતંત્ર્યનો ખ્યાલ જુલાવે છે.

અને જે સંન્યાસીમાંથી આવકારદાયક થઈને વીસરીવે છે.

સખાવત દરેક માણસે કરવી જોઈએ, પછી તે રૂપિયાનું, નોકરીનું, અથવા ગમે તે રૂપ લે પણ સખાવત વિચારણા માગે છે. રોબર્ટ સધે નામનો લેખક કહે છે કે-તમે ગમે તેવી વેરીટિ યાને સખાવત કરો તેમા અમને વાંધો નથી, પણ તેમાં જે વાતનો ખ્યાલ રાખજો એક તો એ વેરીટિ કરતી વખતે સામા માણસના સ્વાતંત્ર્યને ખરાખરા રચાન હોયું જોઈએ. ધણા માણસો સખાવત કરતી વખતે ખ્યાન ન રાખવાને પરિણામે સામાના સ્વાતંત્ર્ય ઉપર ધા કરે છે અને જાણે સખાવતનો લેનાર માણસ હલકો હોય તેવો ખ્યાલ કરવા મઠી જાય છે તેમ ન જોઈએ. સ્વાતંત્ર્ય ઉપર તરખ મારવાની બૂલ સમજી માણસ તો ન જ કરે, પણ છીછરીયા સખાવત કરનાર અથવા પોતાની નામના કાઢવા ખાતર સખાવત કરનાર જાણે અજાણે આ પ્રકારની બૂલ કરે છે અને સામા માણસ જાણે કે પરતંત્ર હોય તેમ વર્તવા લાગ્યાનું જાય છે. તેમને કહેવામાં આવ્યું છે કે એમાં તમારી મોટી બૂલ ધાપ છે, તમારો હજી સખાવત કરવામા સામાની એટલે સખાવત લેનારના સ્વાતંત્ર્યને એક પણ રચાનકે ધાત કરશે તો તે સખાવતના નામને ચોગ્ય નહિ રહે, માટે તમારે સખાવત કરવી હોય તો કયે જાણો, પણ સામાના સ્વાતંત્ર્યને કદાપિ પણ હજીરો નહિ. સ્વાતંત્ર્ય હજીવાનો ખ્યાલ સરખો કરશે તો તમે સખાવતને મારી નાખશો અને તમારો ધંધારો હશે કે નહિ હોય તો પણ તમે પાપના પોટલાં ખાંધો.

બીજી એક વાત છે તે પણ સખાવતને અંગે સમજવા જેવી છે. દરેક માણસને સ્વામાનનો અને સ્વમનો ખ્યાલ હોય છે. તેને કોઈપણ પ્રકારે તમે સખાવતથી જાળવી લેજો એ કંઈ જેવી તેવી વાત નથી. સખાવતનાં વાળાં, ઢોલ, તાંસાં વગરનાં નહિ અને સામા માણસને સ્વમમાં નાખશે નહિ. એમ કરવા જશે તો સખાવતના મૂળમાં આજ ઊંડો, જેના તાપમાં તમે અને સખાવત લેનાર સજાગી ઊંડો એટલે સખાવત કરતી વખતે પોતાની ફરજ વિચારી જાણે અને સ્વાતંત્ર્ય કે સ્વમના ખ્યાલને જે ધડી તદ્દન વિસરી જાણે. તમારું જાન મુંછને કરવાનું ન હોય. તમે સખાવત કરો એ તમારા હૃદયની વાત છે તે કદિ પણ વિસરીશો નહિ. એનાં તે વળી ઢોલ-તાંસાં હોય અને એ તમને શોભે પણ ખરું! માટે સામાની સ્વમને પણ તમારે હજીવી નહિ એ ખ્યાનમાં રાખવું અને સખાવતનાં કરાને સુકવશે નહિ. એ જેમ ઉલેચારો તેમ તમને અધિઅધિકે આનંદ આપશે, પણ તમને અત્યંત સધેએ જે વાર્તા કહી છે તેને કદિ પણ વિસરીશો નહિ. એ તમારું આત્મનિરૂપણ અને ધર્મિષ્ઠપણું જતાને છે, તેવા હાલમાં સૂક્ષ્મ જોષ છે અને તે ખડું વિચારવા ચોગ્ય છે. તમારે જો ખરા ધર્મિષ્ઠ થવું હોય, મજાવું હોય, તો આ રીતે સખાવત કરજો સખાવતમાં સ્વાતંત્ર્ય નાશ અને હિંમત પામવાની વૃત્તિ ન જ હોવી જોઈએ.

મૌકિયક

That charity is bad which takes from independence its proper pride, from mendacity its salutary shame.

ROBERT SOUTHERY. (14-1-1941)

ભગવાન મહાવીર પ્રપંચો જૈન ધર્મ એ વિજ્ઞાન ધર્મ છે.

નિમિત્ત અને ઉપાદાનને અલગ ન કરો.

મહાવીર પરમાત્માનું જીવન વિશાલ સાગર-રૂપ છે તેમાંથી ચરિત્રિયિત ગુણોના બિંદુઓ આપણે અહણ કરી પવિત્ર યજ્ઞરે. આજે કેટલાક શ્રી સંઘે ૨૫૪૭ દીપકો પ્રકટાવી ખરેખર પરમાત્માની જન્મજયંતીને દીપાવલિરૂપે ઉજવી છે. આ શું સૂચવે છે? એક દીપકમાંથી અનેક દીપકો પ્રકટી થઈ છે પરમાત્મા મહાવીર ખાસે કેવલજ્ઞાનરૂપ દીપક હોતા તેમાંથી તેમણે ગણધર મહારાજાઓરૂપ દીપકો પ્રકટાવ્યા. કેવલજ્ઞાનના બિંદુરૂપ દ્વાદશાંગીનું જ્ઞાન એમણે જગત સમક્ષ મૂક્યું અને તે જ્યોતિ ઠાલકમે ઓછી થતાં થતાં અગિયાર અંગો અને અન્ય ચોત્રીશ આગમોમાં જળવાઈ. શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિ તથા શ્રીમાન્ હેમચંદ્રાચાર્ય વિગેરે, શ્રીમદ્ યશો-વિજય અને આચાર્ય મહારાજ, ઉપાધ્યાયજી અને સાધુજનોરૂપ અનેક દીપકો રચ્યાં છે. તેમણે એ જ્યોતિ અનેક સંપ્રદાયો જલતી રાખી છે જેનો લાલ વર્તમાન સમાજ લઈ રહ્યો છે અને યથાશક્તિ અસ્પૃશ્ય પણ પોતામાં દીપકની જ્યોતિ પ્રકટાવી રહ્યો છે. શ્રી મહાવીર પ્રભુના દીપકો આચાર્ય મહારાજ મથાલરૂપે આજ સુધી જલાવી રહ્યા છે.

પ્રથમ એ પ્રશ્ન ધ્યાન છે કે પરમાત્મા મહા-વીર તીર્થંકર કેમ બન્યા? આ અવસર્પિણી કાળમાં તેવીજ તીર્થંકરો જગતના જીવોના ઉદ્ધાર અર્થે થયા પછી એમનો જન્મ પણ તીર્થંકરરૂપે કેમ થયો? શ્રી હરિભદ્રસૂરિવ્રત

ચોગણિંદુમાં ખાસ હરીકત છે કે-આ સંસારમાં સર્વ કલેશોથી સર્વ જીવોનો મન વચન કાયાથી ચોગાળંચકપણે ઉદ્ધાર ઇચ્છનાર આત્મા તીર્થંકર બને છે, જ્ઞાતિ અને સંઘનો ઉદ્ધાર ઇચ્છનાર ગણધર બની શકે છે અને પોતાનો જ ઉદ્ધાર ઇચ્છનાર સામાન્ય કેવળી બને છે. શ્રીમદ્ ઉમાસ્વાતિ વાચકે પણ તત્ત્વાર્થમાં માવિતમાઓ મધેષ્યેતેષુ કેષુ જગે જ્ઞાતેશ્વાકેષુ સિદ્ધાર્પન-દ્રુક્લલ્લોચ-એ શ્લોકદ્વારા અનેક જન્મોના શુભ સંસ્કારના પરિપાકરૂપે વિશ્વદીપક શ્રી મહાવીર પ્રભુના જન્મને વર્ણવ્યો છે. આ તત્ત્વમાંથી આપણે આ હુલેલ મનુષ્ય જન્મમાં શુભ સંસ્કારો પાડવા કરવા એ પ્રોત્સાહ લેવાનો છે.

આ આત્મા સંયોગવશાત્ કઈ રીતિએ પહોંચે છે, કેવા કેવા ફળ અનુભવે છે, જીવન-વિકાસના માર્ગમાં આત્મા છતાં કેવી રીતે અધઃપતનના ઊંડા ખાડામાં પડકાઈ જાય છે અને પછી ટેટલો પુરુષાર્થ અને કેવું અપૂર્વ વીર્ય દેહરૂપી સંપૂર્ણ ઉત્તરિતા શિખરે પહોંચે છે, એ રહ્યાંત શ્રી મહાવીર પ્રભુનું મુખ્ય અને અદ્ભુત છે. નયસારના ભવમાંથી તીર્થંકરપણું પ્રાપ્ત કર્યું ત્યાંમુખીના દરેક મુખ્ય ભવો-જન્મો એમના જીવનમાંથી મનનપૂર્વક સમજવાથી આપણા આત્માને આદિલાદ ઉત્પન્ન થાય છે. સંસારમાં અનેક જીવો જન્મે છે અને મૃત્યુ પામે છે તેં તે સામાન્ય જન્મ છે, તેના ઉદ્ધારો હોતો નથી, પરંતુ વિપત્તિના પહાડ તરીકે પડ્યા

હોય, મરણાત ક્ષો-ઉપસર્ગો એક પછી એક આવતા હોય અને એક વળત ઉત્તતિના શિખરે ગયા પછી અધ પતનના ખાડામાં પડવું પડ્યું હોય છતાં હિમ્મતપૂર્વક અને અડગપણે કોઈની પણ દયાની ભિક્ષા માગ્યા વગર, દેવ કે ઇન્દ્રની સહાયની અપેક્ષા રાખ્યા વગર, આર્ત ધ્યાન અને રોદ્રધ્યાન કર્યા વગર ઉપસર્ગ કરનાર પાપી વ્યક્તિઓ ઉપર પણ અનુક્રપા શિતવીને પોતે પૂર્વે કરેલા કર્મોના ફળ સમજી, તેને જહાહુરીથી લોગવી, ઉત્તતિ અને દિવ્ય આધ્યાત્મિક જીવન જીવી સસારના અનેક પ્રાણીઓનું કલ્યાણ કરી સુકૃતસ્થાનમાં પધાર્યા છે આજુ મહાન અને પ્રભાવશાળી જીવન વીર પંદરમાત્માનું છે આ રીતે પોતાના આત્માનો સંપૂર્ણ વિકાસ સાધી ઉત્તતિના શિખરે ચઢનાર આત્માઓ જ મહાપુરુષો અને વિશ્વવંશ બને છે

શ્રી મહાવીરદેવના જીવનમાં પ્રત્યેક આત્મા ઓનો જેમ પૂર્વે અનેક જન્મો યથ ગયા પરંતુ ગણત્રીવાળા સત્તાવીસ ભવેમાં નવસારના ભવમાં સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિ તેમના આત્માને થાય છે પછી શ્રી આદિનાથ પ્રભુના વળતમાં એમના પુત્ર ભરત ચક્રવર્તીના પુત્ર મરીચિ તરીકે જન્મે છે, જ્યાં નિમચિત નીચ ગોત્રનું ઉપાર્જન કરે છે અહીંથી એમના આત્માનું અધ પતન થાય છે, તે પતન ત્યાંથી નહિ અટકતા સમ્યક્ત્વ નારા અને ઘણી સસારવૃદ્ધિ થાય છે કૌશિક, પુષ્પમિત્ર, અગ્ન્યુદોત, અશ્વિભૂતિ, ભારદ્વાજ આ મુખ્ય પાંચ ભવોમાં ભિક્ષુ કુળમાં જન્મ દારિદ્રપૂર્ણ છે અને મિથ્યાત્વનો ઉદય થાય છે ઘણા ભવોમાં ફરી અજ્ઞાન ક્ષો, તપો વિગેરે કરે છે વચ્ચે વચ્ચે દેવભવો પ્રાપ્ત કરે છે ઘણા ભવો ભગ્યા પછી પૂર્વ પુણ્ય ઉદયથી રાજગૃહીના યુવરાજ વિશાળભૂતના

પુત્ર વિશ્વભૂતિ તરીકે મરીચિનો જીવ જન્મ લે છે અહીં રાજપાટ છોડી સયમ લે છે ત્યાં ચારિત્ર જળે જૂઠા ત્યાગ ને તપશ્ચર્યા આદરે છે અને વિશુદ્ધ ચારિત્રથી આત્માને શુદ્ધ કરી, સમ્યગ્ દર્શનથી પોતાના આત્માને સુધારાસિત બનાવે છે, પરંતુ એકિક સુખની લાલસાએ અહીં નિચાણું બાંધી ચારિત્રને પાણીના મૂલ્યે વેળે છે નિચાણાવડે ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવ થાય છે અને શર્યાપાલકના કાનમાં સીંચું રેડાવે છે અને નવું અશુભ કર્મ ઉપાર્જન કરે છે જેનો ઉદય શ્રી તીર્થ કરના ભવમાં થતા કાનમાં ખીલા ભોકતા અસહ્ય વેદના શાત રીતે લોગવી છૂટે છે તે ભવ પછી મહાવિદેહમાં ચક્રવર્તીપણે જન્મે છે, ત્યાં સસાર ત્યાગ કરી કર્મોને ખપાવે છે અને તેમના આત્માને સાધક દયામાં લાવી મૂકે છે દેવભવ સિવાય તીર્થ કરના ભવમાં ચારિત્રનો ઉદય થયા કરે છે મહાશુક દેવલોકમાં દેવાયુષ પૂરું કરી છત્રા નગરીમાં નંદ નામના રાજપુત્રપણે જન્મે છે, ત્યાં સયમ લઈ વીશ સ્થાનક તપનું આરાધન કરી તીર્થ કરનામકર્મ ઉપાર્જન કરે છે ત્યાંથી દશમાં દેવલોકમાં જઈ ચોવીસમાં તીર્થ કરપણે છે. ત્યાં ભવ કરે છે સયમ લીધા પછી અનેક ઉપસર્ગો ઉત્પન્ન થાય છે તે સહન કરી છેવટે કેવળજ્ઞાન-કેવળદર્શન પ્રાપ્ત કરી અનેક જીવોનું કલ્યાણ કરી સુકૃત પામે છે એમના જીવનમાંથી માતાપિતાની ભક્તિ, બપુપ્રેમ, ક્ષમા, અહિંસા, વીરતા વગેરે અનેક આદર્શો આપણને મળે છે

મહાન પુરુષોનો જન્મદિવસ આપણે માટે 'સીંગનલ' જેવો છે આપણને સમ્યક્સર ચેતવણી આપે છે સાચી દિશાનું બાન કરાવે છે અને આપણા વર્તમાન જીવન વિષે વિચારવાની તક રજૂ કરે છે આપણે ચત્યારે કયા છીએ? કયા જઈ રહ્યા છીએ અને કયા જવું એઈએ? લગભગ ૨૪૭૫ વર્ષ પહેલાંના દિવસો એટલા

પ્રાચીન ભૂતકાળના દિવસો છે ત્યાં આપણી નજર સાગ્યેજ પહોંચી શકે પણ એમણે આપણને આપેલા સિદ્ધાંતો નથી જોયાં તેજસ્વી, તે દ્વારા આપણને એમના છવનનું જ્ઞાન થઈ શકે છે. મહાપુરુષના સ્મરણીય દિવસો તેજસ્વી હોય છે. એમનાં સિદ્ધાંતોદ્વારા એ તેજ હનરો વર્ષો મુઘી લોકોને દેખાય છે એટલું જ નહિ પણ અનેક દરેયોને પણ દર્શિ-ગોચર કરાવે છે.

એમની અદ્વિસા વિશ્વવ્યાપક હતી, એમની સંધરચના અને વ્યવસ્થાપકતા મહાન રાજ-નીતિજ્ઞોને પણ મુગ્ધ કરે તેવી છે પરંતુ એનાથી પણ વિશેષ એમના સિદ્ધાંતોમાં સમન્વય શક્તિ છે; અગ્નિ અને પાણી જેવી બે વિરોધી વસ્તુઓનો વ્યારે સમન્વય કરવામાં આવે છે ત્યારે એજનમાં એ શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે જેથી વિશાળ રેલ્વે ગાડી વાયુવેગે દોડી શકે છે; મહાવીર ભગવાનનો સમન્વયવાદ એ જ અને-કાંતવાદ; ભગવાન મહાવીરના સિદ્ધાંતો એકાંત દુરામદના વિરોધી છે; અગાઓ તમામ એકાંતવાદના જ હોય છે અને તેથી જ તેને મિથ્યાત્વ કહેવામાં આવે છે.

શ્રી મહાવીર ભગવાનનું મુખ્ય સૂત્ર જ્ઞાનક્રિયામયો મોક્ષઃ અર્થાત્ જ્ઞાન એકલું જો તે ક્રિયા વગરનું હોય તો ઉપયોગી થઈ શકતું નથી. જેમ નદીમાં તરવાના જ્ઞાનવાળો મનુષ્ય હાથ પગ હલાવ્યા વગર તરી શકતો નથી પરંતુ હળી નાચ છે તેમ ક્રિયા વગરનું જ્ઞાન પુરુષુત્ત્ય છે અને જ્ઞાન વગરની ક્રિયા અધ-સિત્થ છે. બન્નેનો સમન્વય મુદ્ધાય ત્યારે જ મોક્ષમાર્ગ સંધાય છે.

શ્રીમદ્ ઉમાસ્વામિનાયકનું સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ સૂત્ર-પરમાત્મા એકાવીરનું છે. જેમ બીજનો ચંદ્રમા ઊગે ને

તે પછી અવરૂપ પૃથ્વીમા થવાની; તેમ આ જ્ઞાનવજન્મ પામી સમ્યક્ત્વ-ધર્માનરૂપ પરિણામ આત્માએ મેળવ્યું તે અવરૂપ મુકિતરૂપ ફળનું પ્રીત વગરનું ને સંસ્કારો વધતાં વધતાં ગુણ-વિકાસ સધાતાં આત્મામાં અવરૂપ કેવલજ્ઞાન-દર્શનરૂપ પૃથ્વીમા થવાની. દ્વાયોપશમિક સમ્યક્ત્વના અસંખ્ય લેલો હોવાથી આવે અને વાય તેમ જાને પણ છેવટે વધારેમાં વધારે અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તકાળમાં આત્મ-પ્રકાશનો પૃથ્વીમા થતાં સંપૂર્ણ પ્રકાશ પ્રકટવાનો; શ્રી વીરપરમાત્માના આત્મામાં નયસારના ભવમાં આ પીજ ઊગી ગયું હતું. સ્યાદવાદને નયનો સિદ્ધાંત પરમાત્માએ અદ્વિતીયતા સમન્વયો કે જે અન્ય દર્શનમાં નથી, વસ્તુને ભૂદા ભૂદા દર્શિનુંદુધી જોતું તે સ્યાદવાદ અને મિત્ત મિત્ત દર્શિનુંદુધી તે નયો. દર્શાંત તરીકે આપણે પરમાત્મા પાસે પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે 'હે પ્રભુ! જમોને તમારા જેવા બનાવો. મુદ્ધિ આપો.' શું પ્રભુની પોતાની પાસે મુદ્ધિ નામની ચીજ છે કે તેઓ આપે? નહિ જ પરંતુ આ વ્યવહારનયનું વચન છે અને તે નય તરીકે જરાગર છે. વાસ્તવિક રીતે એવંજૂત નયથી આત્માને આત્માવડે આત્મા માટે આત્મામાંયો આત્માની મુદ્ધિ પ્રગટ કરી શકે છે. પણ તે પરમાત્માના અવલંબનથી-અધીન નિમિત્તથી નિમિત્ત અને ઉપાદાન બન્ને કારણો મળે ત્યારે જ કાર્ય સિદ્ધ થઈ શકે છે. પ્રયત્ને કહેવું પડે છે કે-એઓ હમણું હમણું નિમિત્તને ઉગાવીને માત્ર ઉપાદાન કારણ ઉપર જ વચન આપી અલુપ્તમલ્લ આત્માઓનો ક્રિયામાર્ગ બંધ કરાવી રહ્યા છે તેઓ એકાંત નયને માનનારા હોવાથી પરમાત્માના સ્યાદવાદ દર્શિનુંદુધાના માર્ગને અપલાપ કરે છે.

પરમાત્મા મહાવીરે જે સિદ્ધાંતો બિવિવચની

પ્રજા સમક્ષ મૂક્યા છે તે ૨૨૨=૪ જેવા ચોક્કસ છે, એમણે નવા મૂક્યા નથી. પૂર્વના તીર્થંકરોના પણ એ જ સિદ્ધાંતો છે. પાંચ કારણોથી પ્રત્યેક કાર્ય, વ્યાવહારિક કે આધ્યાત્મિક સિદ્ધ થઈ શકે છે; કાળ, સ્વભાવ, ભવિતવ્યતા; પુરુષાર્થ અને કર્મ. આમાં કોઈની કોઈ વખતે મુખ્યતા હોય છે અને અન્યની ગૌણતા હોય છે; માનવ જન્મ સુધીના વિકાસની પ્રથમની કોટિઓમાં ભવિતવ્યતાની મુખ્યતા હોય છે અને અન્યની ગૌણતા હોય છે; માનવ જન્મ પામ્યા પછી તો પુરુષાર્થની મુખ્યતા હોય છે. જો કર્મ અને કાર્ય વગેરે ઉપર જ મતુષ્ય સુસ્તક રહે તો પુરુષાર્થ કરી શકે નહિ. અને પુરુષાર્થ કર્યા વગર કર્મનો વિનાશ થઈ શકે તેમ નથી. છેવટે વિજય આત્માના પુરુષાર્થનો છે; કર્મનો વિજય ભવ્યાત્મા ઉપર નથી જ, પરંતુ આપણા આત્માઓમાં કર્મના જૂતપૂર્વ સામ્રાજ્યને અંગે નિર્ગળતા છે ત્યાં સુધી આપણને કાલનો પરિપાક થયો નથી-કર્મનું જળ છે, ભવિતવ્યતા જળજાન છે વગેરે વગેરે નિમિત્તોને આગળ કરી આપણી નિર્ગળતા છુપાવવી પડે છે.

પરમાત્મા મહાવીરે કર્મનો સિદ્ધાંત કેવલ જ્ઞાનથી તપાસી જે રીતે રજૂ કર્યો છે તે અન્ય કોઈ દર્શનમાં નથી, સર્વજ્ઞ વગર કોણ આવા સૂક્ષ્મ સિદ્ધાંતો રજૂ કરી શકે? આત્મા વિભાવ પરિણુતિમાં પડે ત્યાર પછી રાગ દ્વેષ, ચાર કષાયો અને પછીથી ઈંદ્રિયો વિકારો અને ચરીર, પુત્ર, પસ્તિાર, મકાન, હાટ, હવેલીમાં મમત્વો વધતા જાય. અને એ રીતે વિષયકર્મ આત્મા શુન્યવાદ રહ્યો છે. આ પ્રકારના કર્મો, જાંઘી રહ્યો છે, જ્ઞાન ચેતનાની ભગતિ વગર કર્મ ચેતના અને કર્મકળ ચેતના અતુલવી રહ્યો છે. આ કર્મનું વિશાળ અને સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ જૈન દર્શનમાં જ છે.

શ્રી મહાવીર પરમાત્માએ ગણધરવાદમાં ષડ્દર્શનના સિદ્ધાંતોનો જૈન દર્શનમાં સમન્વય કર્યો, શ્રી આનંદઘનજી મહારાજે જ કહ્યું છે કે 'ષડ્ દર્શન જિન અંગ ભણીને, ન્યાસ ષડંગ જે સાધે રે,' અર્થાત્ જિનેશ્વર પ્રભુના સિદ્ધાંતોના ષડ્ દર્શનના સિદ્ધાંતો નિર્જરણ છે-વિલાગ છે. જો અપેક્ષાથી વિચારીએ-તો; પરંતુ ષડ્દર્શનોમાં શ્રી જિનેશ્વરના સિદ્ધાંત નિશ્ચ હોવા છતાં સ્વતંત્ર રીતે અનેક સ્થળે એકાંત નયની રચાપના હોય ત્યાં મિથ્યાત્વ ગણવામાં આવ્યું છે; જ્યારે પરમાત્માનો સ્વતંત્ર સિદ્ધાંત અનેકાંત છે.

પરમાત્માએ વિજ્ઞાનવાદ (Science) પણ આપ્યો છે. ભાષાવર્ગજ્ઞાના પુદ્ગલો કે જે રેડીઓ-આમેકોનમાં સિદ્ધ થયા છે. ચરીરની છાંયાના પુદ્ગલો કેમેરાથી ઝડપાયા છે. મન અને ભાષાવર્ગજ્ઞાના પુદ્ગલોમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શની વગેરે હડીકત શ્રી ભગવતીસૂત્રમાં શ્રી ગૌતમસ્વામીજીના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં નિવેદન થયેલ છે.

શ્રી મહાવીર પ્રભુનું જીવન ઐતિહાસિક દૃષ્ટિથી, વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિથી, નિશ્ચયવ્યવહાર દૃષ્ટિથી, ગૃહસ્થાશ્રમી વરીકેનું 'યોગદૃષ્ટિવાળું' અને આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિથી પરિપૂર્ણ રીતે તૈયાર કરવાની ગાસ આવશ્યકતા છે અને તે માટે આપણે પ્રયાસ કરવો જોઈએ. જૈન દર્શન જેનું જાંધારણ અન્ય દર્શનમાં નથી તેનું નૈતિક જાંધારણ જેમ નિર્દોષ છે તેમ આધ્યાત્મિક જાંધારણ પણ પરિપૂર્ણ છે. દ્રવ્યતુયોગ, ગણિતાતુયોગ અને ચરણકરણતુયોગ, માર્ગાનુસારીના શુભ જિનપૂજ, શુભસ્થાન, ગૃહસ્થનાં ખાર મતો, સાધુના પંચ મહાવ્રતો વગેરે સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાનચારિત્રરૂપ ઉચ્ચ જાંધારણ છે જાંધારણ પૂર્વક જો મહુખ્ય વર્તીતો જાય તો અવશ્ય

વર્તમાન સમાચાર

નિમહારાજશ્રી પુન્યવિજયજીએ શાસ્ત્ર અને સમયને અનુસરીને
આપેલી ભાગવતી દીક્ષા.

કાવી-કાવી નીર્ધક્ષેત્રના તા ૧૮-૫-૪૯ ના
વડોદરાના બાદરજી તાલુકાના ગમીરા ગામના વતની
શ્રી મગજદાસ માણેકલાલ યાદની લાખા સમયથી
શ્રી ભાગવતી દીક્ષા લેવાની લાવના પ્રવર્તતી હતી
તેમણે સસારના કાર્યોથી અને તેટલી નિવૃત્તિ સેરી
છેલ્લા ૭ વર્ષથી રહિન પ્રવર્તિત જીવનની પૂર્વતૈયારી
કરી શ્રી ભાગવતી દીક્ષા અગીયાર કરી હતી
વડોદરામાં વિરાજતા વિદ્વાન અને સાહિત્યસંશોધક
મુનિપ્રવર શ્રી પુણ્યવિજયજી પાસે તેમણે પોતાની
આ અતિ મંગલ લાવના પ્રમટ કરી અને તેજો
વડોદરાથી અત્રે પધાર્યા હતા. આ દીક્ષાનું અનિ
ઉત્તર તત્ત્વ એવું હતું કે-દીક્ષોત્સુક શ્રી મગજદાસ
સારી એવી સપત્તિ ઊડી કુટુંબની પૂરી સમતિથી
મૂળ્ય વેરાગ્યભાવપૂર્વક દીક્ષા લેવાને તત્પર બન્યા
હતા. દીક્ષોત્સુકતા કુટુંબમાં તેમના ધર્મિક વૃદ્ધ
માતૃશ્રી પરસનબહેન, તેમના પત્ની નેત્રંગબહેન તથા
સુશિક્ષિત ગ્રેજ્યુએટ થયેલા તેમના પુત્ર શ્રી રમજીભાઈ,
તેમના લઘુઅધુ શ્રી સાકરલાલ વગેરે અને કુટુંબીયો
પણ ધર્મ ભાવનાથી પરિધાવિત હોઈ, તેમણે આ
પ્રસંગમાં પોતાની દાર્દિક સમતિ આપી, ધર્મ

પ્રત્યેની પોતાની ઉત્કટ લાવના વ્યક્ત કરી શ્રી
મગજદાસએ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના વરદ
હસ્તે તેમના શિષ્ય તરીકે શ્રી ભાગવતીદીક્ષા અગીયાર
કરી હતી અને તેમનું નામ શ્રી જયભદ્રવિજયજી
રાખવામાં આવ્યું હતું. દીક્ષામહોત્સવ બહુ જ સારો
છતાં અતિ ગમીર રીતે ઉજવાયો હતો. આ પ્રસંગે
નવદીક્ષિતના સરકારી પુત્ર શ્રી રમજીભાઈએ, પોતાના
પિતાશ્રીએ દીક્ષા પ્રદણ કરી આખા કુટુંબને તાઝું
અને તેમને શ્રી પુણ્યવિજયજી જેવા વિદ્વાન સદ્ગુરુ
મળ્યા તેથી પોતાનું પણ સદ્ગામ્ય હોવાનું જણાવ્યું
હતું. શ્રીસહ તરફથી તેમને રૂ. ૧૪૧) ની થેલી
આપવામાં આવી હતી શ્રી મગજદાસભાઈએ પોતાના
તરફથી રૂ. ૧૦૦) ઉમેરી રૂ. ૧૫૧) સહને કુખાળની
પરિસ્થિતિમાં સીદાતા આવકોને તથા ગરીબોને
અનાજ વિગેરે આપવા માટે એટલે કર્યા હતા, તેમજ
રૂ. ૨૦૧) શ્રી સહને સહના કાર્યોમાં દેવા ઉપરાંત
ગામમાં પણ રૂ. ૪૫૧) કુખાળરાહત, લાખાના
વગેરેમાં આપ્યા હતા. આ ઉપરાંત તેમણે વરસીતાન
તરીકે પણ ઠીક રકમ વાપરી અને સ્વામીવાસલ
દ્વારા સહના બાઈઓની ભક્તિ કરી શ્રી પુણ્યવિજયજી

ઓછામાં ઓછા ભવે પુણ્યાનુબધી પુણ્ય
ઉપાર્જન કરી પ્રાપ્ત નિર્જરા થતા સર્વ કર્મથી
મુક્ત થઈ આત્મા સાચી સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત કરી શકે

આવા ઉચ્ચ સિદ્ધાંતો પરમાત્મા મહાવીરે
આપણી સમક્ષ મૂક્યા છે, તેનો પ્રચાર કરવા
માટે આપણા સમાજમાં એકસ પીની જરૂર છે,

તિથિચર્યા વિગેરેના ઝગડાઓ બાબતે મૂઢી
વહેલી તકે નેન સમાજે એક વ્યાસપીઠ ઉપર
એકઠા થવાની ખાસ આવશ્યકતા જિલ્લી થઈ છે*

* મુનિપ્રજાતે ડાટમાં શ્રી સદાવીર જયતિ પ્રસંગે
શ્રીપુણ્યવિજયજીને જરૂરમાંથી કહેલ પ્રવચનનો સાંગમાજ

તવંગર હો તો એસા હો !

ન ગાલી રંક કો દેતા, ન ધનકા ગર્વ કો કરતા,
 દુઃખીકા દોસ્ત થે ફિરતા, તવંગર હો તો એસા હો—૧
 ન લેવે નિંદા ભી નિશાદિન, ન ખાવે મિષ્ટ ભી લોખન,
 દુઃખીકા દર્દ દફનાવે, તવંગર હો તો.....૨
 દુઃખીકા દુઃખ સુણ-સુણકે, સ્વયં દુઃખાર્ત હો બાવે,
 જઈ લુછે ગરીબ આસુ, તવંગર.....૩
 ન જિસસે દુઃખ ફિખા બતા, ખૂણે છાને જઈ રહેતા,
 ઇન્જાસે ભે અધિક દેતા, તવંગર.....૪
 ત્રિજોરી કો ખુશ્દી રખતા, ખાલી કરતા નહિં હરતા,
 ફિરસતા દેવ થઈ ફિરતા, તવંગર.....૫
 દુઃખીકો પ્રેમસે દેવે, દુઃખીકા દર્દ દિલ લેવે,
 ગરીબોકી હવા લેવે, તવંગર.....૬
 અન્ધા સળ કોઈકા કરતા, અન્ધાબાબા થઈ ફરતા,
 ગરીબોકી હવા લેવે, તવંગર.....૭
 ગરીબસા ભે સદા રહેતી, તવંગર ગરિબકો કરતા,
 અહં મમ બાવ નહિ ધરતા, તવંગર.....૮
 મુખે બોલે મધુર વાણી, કરે શુભ જાન ફરબાની,
 ન હોવે શુભસા જ્ઞાની, તવંગર.....૯
 હૃદય લીના રહે છાંકા, દુઃખો દેખી ગરીબોકા,
 સેવા સુમત્ર હૈ જિસકા, તવંગર.....૧૦
 ફના હોના જિસે મંજુર, ન મંજુર દેખના દેવલ,
 ફનાકી મરતી મે મશગૂલ, તવંગર.....૧૧

શ્રી વેલજીભાઈ—ભામનગર.

આ સભામાં નવા સભાસદોની વૃદ્ધિ નિરતર કેમ થતી જાય છે ?

આ સભા તરફથી દર વર્ષે સંપૂર્ણ કાર્યવાહી, સમયેય વગેરે સંપૂર્ણ પ્રમાણિકપણે રિપોર્ટ દ્વારા પ્રકટ થાય છે, તેમજ પેટ્રન માહેમ અને લાઇફ મેમ્બરોને આત્મકસંતોષના સાધન (અને આર્થિક દૃષ્ટિએ પણ લાભ) માટે કયા સાહિત્યના લીધેકે જળવતો, સતી માતાઓ અને મરદયાળી પુરોના સુંદર સચિત્ર મોકલ્યા ગયા હતા તે વર્ષે માત્ર આ સભા જ એ આપતી હોવાથી, નવા પેટ્રન સાહેબો તથા લાઇફ મેમ્બરોની કમે કમે અને દર માસે વૃદ્ધિ થતી જાય છે.

નવા મયેલા અને દને પછી નવા થનારા પેટ્રન સાહેબો અને પ્રથમ વર્ષના સભાસદોને નીચે મુજબ છપાતા મથો જે ૩ આમે માસ સુધી સંપૂર્ણ છપાઈ જવા સક્ષમ છે તે તથા મથો ૧ શ્રી હમયતી ચરિત્ર સચિત્ર ૪૫૦ પાનાનો પૂર્વાચાર્ય શ્રી માનિકવંદનસુગિ કૃત ૨ શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ જ્ઞાન રત્નો, શુમારે ૪૧૫ પાનાનો ૩ આદર્શ જૈન સ્ત્રી રત્નો બીજી જાગ શુમારે ૧૬૫ પાનાનો એ ત્રણે મથો સ. ૨૦૦૬માં સભા તરફથી ખાસ પ્રમાણે એ આવવાના છે આ ત્રણે મથો મનનપૂર્વક વાંચવા જેવા અને સુંદર છે તેની વિશેષ દહીકત હવે પછી આવવામાં આવશે.

જૈન બહુઓ છહેતો અને વાચકોએ જાણવા એકું.

સ વત ૨૦૦૩ના વર્ષમાં	૧ શ્રી સધપતિ ચરિત્ર	દિ. ૩	૬-૮-૦૦
	૨ શ્રી મહાવીર ભગવાનનાં		
	યુગની મહાદેવીઓ	, ,	૩-૮-૦૦
સંવત ૨૦૦૪ના વર્ષમાં	૧ શ્રી વસુદેવ દિગ્વી ભાષાંતર	, ,	૧૨-૮-૦૦
	૨ શ્રી શાંતનાથ ચરિત્ર	, ,	૭-૮-૦૦
સ વત ૨૦૦૫ના વર્ષમાં	૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ચરિત્ર	, ,	૧૩-૮-૦૦
	કુલ રૂ. ૪૩-૦-૦		

એ મુજબ તથા વર્ષમાં ૩૪૮)ના પુસ્તકો પેટ્રન સાહેબો અને પહેલા વર્ષના લાઇફ મેમ્બરોને બેટ મળી ચુક્યા છે. હજુ પણ ૩૪૫૦) વધુ જરી બીજા વર્ષમાંથી પહેલા વર્ષમાં આવનાર સભાસદોને સ. ૨૦૦૫ની સાવતી. એ જુલુ મળે શક્ય અને તે પછીના વર્ષોમાં જે જે મુજબની પુસ્તકો છપાશે તે તથા બેટ મળશે માટે જેટલો વિચલન પ્રવામાં આવે છે તે તે વર્ષોની બેઠો અપૂર્વ જાગ શુમારે છે.

આમાં જ સાહિત્ય પ્રકાશન ખાતું અને છપાતાં મથો.

૧ શ્રી હમયતી ચરિત્ર (સચિત્ર), ૨ શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ જ્ઞાન બીજો ૩ આદર્શ જૈન સ્ત્રી રત્નો જાગ બીજો, ૪ કયા ગતકોષ, ૫ શ્રી શ્રેષ્ઠમનાથ ચરિત્ર (સચિત્ર)

મથ ૪ અને પમા આર્થિક સહની જરૂર છે

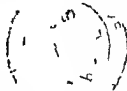
ચોક્કસમાં જ ૧ શ્રી સોમપ્રસાદચર્ય કૃત શ્રી મુખતિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (સચિત્ર)

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશના માહકોને સૂચના

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ પુસ્તક ૪૬નો અંક ૧૧મો આજે આપને પાના ૩૨માં આવ્યો છે તા. ૧૨મી અંક ૧૨મો પ્રસિદ્ધ થયે પુ ૪૬મુ વર્ષ પુર થશે ;

પુ ૪૬મુ શ્રાવણ માસથી ચરે થાય છે, તેનું વચાનમ રૂ. ૩-૮-૦ વસુલ લાગે માટે નીચેની તથા જુનામાંથી એક જુદા બે આપવાની છે

- ૧ ૬૬મી રૂ. ૧-૦-૦
- ૨ મોક્ષપદ સોપન રૂ. ૧-૦-૦
- ૩ સમ્યક્ત્વ કૌમુદિ રૂ. ૧-૦-૦

જો માહકોને ત્રણમાંથી જે એક જુદા પોતાની પસંદગીની જોઈતી હોય તેમજો અસાક વધી ૩૦ સુધીના સજાને પત્રથી ખબર આપવા તો તેમને તે જુદા વી પી કમિયુ જવાન નદિ આવે તો સગવડ મુજબ ત્રણ જુદામાંથી એક જુદા આપને શ્રાવણ માસમાં કમસર વા પી થી મોકલવામાં આવશે રૂ. ૩-૦-૦ લવાનમ અને બેટની જુદા વી પી ખર્ચ રૂ. ૦-૮-૦ મળી રૂ. ૩-૮-૦ વી પી દરવામાં આવશે

એ મુજબ વી પી સ્વીકારી લેવા નમ્ર સૂચના કરીએ છીએ આવા અસક સુધીના મનઝોદર રૂ. ૩-૪-૦ મોકલશે તેને બે જુદા મોકલી આપણુ વી પી ખર્ચ ૦-૪-૦ ફાવશે થશે

તા. ૬:—૧ રૂ. ૫૦૧) બરનાર સજાના પેટ્રન યદ્ય સકે છે

૨ , ૧૦૧) બરી સજાના પ્રથમ વર્ગના લાઇફ મેમ્બર થનારને 'આત્માનંદ પ્રકાશ' માસિક જાગી સુધી બેટ મોકલાય છે અને સજા તરફના પ્રગ્ન થતા કોઈપણ ગુજરાતી પ્રશ્નો બે આપવામાં આપવામાં આવે છે તો માહક જધુઓ આ લાભ લેવા જોવા છે તેવી નમ્ર સૂચના કરીએ છીએ પછી આત્માનંદ પ્રકાશનું લવાનમ દરવર્ષે સજાસદાનું લવાનમ કદ પછુ જાગી સુધી જતુ પડતુ નથી

॥ જૈન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્ય સૂચય. ॥

(સમાદક અને સપાદક શ્રી જિનવિજયજી સાહેબ, આચાર્ય ગુજરાત પુરાતત્વ મંદિર)

શ્રી જૈન શાસનની ઉર્ભાત કરનારા આચાર્યો સધુઓ સાધ્વીઓ અને ગૃહસ્થોના જીવનચરિત્ર મારફતે પ્રસારવન રા પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષામાં ગ્રંથોના પ્રમાણિક ઐતિહાસિક પ્રશ્નો કાવ્યો અને ગણિતો સમઢ આ મયમાં આવેનો છે

આ મયમાં કાવ્યો તથા શાસનોના ગુજરાતી ભાષામાં સારિ કર્યા મહાકાવ્યો કથા કથા ગમ્બીરના દના તે તે ગમ્બીરના નામો ગૃહસ્થોના નામો તમામ મહાકાવ્યોના રથજો, સવત સાથે આપી આ કાવ્ય સાહિત્યની સુદર અને મગ્ન ઉપયોગી રચના જનારી છે ૫૦૦ પાચસો પાના કરતા વધારે છે કિમત રૂ. ૨-૧૨-૦ પોસ્ટેજ અવગ.

શ્રી આત્માજંદ પ્રકાશ

પુસ્તક ૪૬ મુ.

સંવત ૨૦૦૫.

અમ

સં. ૫૩

અંક ૧૨ પ્રા.

તા. ૧-૮-૪૬

અશ્વત્થ

વાર્ષિક લગ્નજમ રૂ. ૩-૦-૦ પોસ્ટેજ સહિત

પ્રકાશક-

શ્રી વૈન આત્માજંદ અવધી

લાવનગર

અ તુ ઠ મ'શિ ઠ

૧	શ્રી સંજવનાયનુ રતવન (મુનિશ્રી લક્ષ્મીઆચરણ મહારાજ)	૨૫૩
૨	હુમ ! સુનો ! સુનો ! ભાગત કે લોકો. (એવેરી મુક્યદ આચારામ વેરારી)	૨૫૪
૩	શ્રી પુરુષેશ મહાપરનો પવિત્ર પેવામ ... (આ. ઓમદ વિજયવિદ્યસરીચરણ મ)	૨૫૫
૪	આસુના બે મિન્દુઓ... .. (મુનિરાજશ્રી પુરુષરવિજય)	૨૫૬
૫	પ્રગ્લયોમ, શાસ્ત્રયોમ અને સામર્થ્યોમ ... (પ્ર. ભગવાનદામ મન સુખભાઈ મહેતા)	૨૫૭
૬	લક્ષ્મી (ચીમનવાલ શાહ)	૨૬૧
૭	ધર્મ કૌશલ્ય (મેંશિક)	૨૬૪
૮	આરશીવા રમણીસ્તનો... .. (રા મોહનલાલ ચોક્સરી)	૨૬૫
૯	દેવી ન્યાયમાં રિશાસ (અનુ. અબાસી)	૨૬૭
૧૦	વર્તમાન સમાચાર (સમા)	૨૭૦
૧૧	શ્રી ગિતારણ તીર્થનુ સમાધાન	૨૭૧

અમારા માનવતા પેદૂન સાહેબો અને પહેલા વર્ગના લાઈફ મેમ્બરોને નમ્ર સૂચના.

ત્રિયસર, વિદ્યકર શ્રી પાર્થનાથ હાગવત ચરિત્ર વિસ્તારપૂર્વક પૂજ્ય શ્રી દેવભદ્રાચાર્ય કૃત અંનેક ત્રિગી સુદર ચિત્રો સહિત, સુરોલિખ પાકા બાઈડીંગથી અનકૃત કરેલ હશેક પાનાનો સુદર મધ્ય જોઓશ્રીને બેટ ન મળે ન હોય તેમણે અમેને લખી જણાવ્યું. સ્થાનિક લાવનગરવાળા મેમ્બરોએ પણ સહાયોથી જલદી લઈ જવા સૂચના છે

બીજા વર્ગના લાઈફ મેમ્બરોએ તેઓશ્રીને મળ્યા અકાં જણાવ્યા પ્રમાણે આસો સુદી ૨-સુધીમા આ મધ્ય થંગવા લેવો. પછી જો સીલિકમા નહિ રહે તો સહા આપી શકશે નહિ. અને આવા ઉત્તમ અર્થનો પણ લાભ ગુમાવવો પડશે. ૩ ૧૩-૦-૦ ની દીપ્તમાંથી ૧૨) બેટના માપો આપશું તો ૩ ૧૧) બરીને મધ્ય લઈ જશે

લાદરવા વદ ૦)) સુધીમાં નવા થનારા પ્રથમ વર્ગના લાઈફ મેમ્બરોને પણ આ મધ્ય બેટ આપવામાં આવશે.

આવજી વદી ૩૦ સુધીમાં બીજા વર્ગમાંથી વધુ ૩૦) ભરી પ્રથમ વર્ગના થનારા લાઈફ મેમ્બરોને પણ આ મધ્ય બેટ આપવામાં આવશે

આ સહામાં નવા સહાસદોની વૃદ્ધિ નિરતર કેમ થતી જાય છે ?

આ સહા તરફથી દર વર્ષે સપ્તર્ષી કાર્યવાહી, સરવૈયુ વગેરે સપ્તર્ષી પ્રમાણિકપણે રિપોર્ટ દ્વારા પ્રકટ થાય છે, તેમજ પેદૂન સાહેબ અને લાઈફ મેમ્બરોને આત્મકલ્યાણના સાધન (અને આર્થિક દૃષ્ટિએ પણ લાભ) માટે કયા સાધિલના તીર્થક જાગવતો, સતી માતાઓ અને સત્વચાળી પુરુષોના સુદર સચિત મહોટા મથો છપાતા દર વર્ષે માત્ર આ સહા જ બેટ આપતી હોવાથી, નવા પેદૂન સાહેબો તથા લાઈફ મેમ્બરોની કમે કમે અને દર માસે વૃદ્ધિ થતી જાય છે.

નવા થયેલા અને હવે પછી નવા થનારા પેદૂન સાહેબો અને પ્રથમ વર્ગના સહાસદોને નીચે મુજબ છપાતા મથો જે કે આમો માસ સુધી સપ્તર્ષી છપાઈ જવા સહાય છે તે ત્રણ મથો ૧ શ્રી હમયંતી ચરિત્ર સચિત ૩૫૦ પાનાનો પૂર્વાચાર્ય શ્રી માણિકવદેવચરિત્ર કૃત ૨ શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

... પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા—ભાવનગર ...

વીર સં. ૨૪૭૫.

આપાદ

પૃષ્ઠ ૪૬ મું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૫.

:: તા. ૧ લી ઓગસ્ટ ૧૯૪૬ ::

અંક ૧૨ મો.

શ્રી સંભવનાથનું સ્તવન

(રાગ—કાલી કમધીવાર.)

સંભવ જિતવર સ્વામી, પ્રભુને લાખો પ્રભુભ
આપ ન છો શિરતાજ, પ્રભુને લાખો પ્રભુભ.—ટંક

ભવદુઃખલ જન, જનમનરંજન
કાપો કુબુદ્ધિ આજ નિરંજન
ગંજન છો આ વાર—પ્રભુને ૦ સં ૧ ॥

મોહ ક્રોધ ને, માયાને મારો
આ ભવદુઃખ, ફેરો ટાળો
આપ જ છો મુખકાર.—પ્રભુને ૦ ॥ ૨ ॥

શિવલક્ષ્મીના, આપ પૂજારી
વારી તુમ પદ, શિવ વરનારી
સંભવ તારો, ભવપાર.—પ્રભુને ૦ ॥ ૩ ॥

રચયિતા:—મુનિશ્રી લક્ષ્મીશ્રાગરજી મહારાજ

તુમ ! સુનો !, સુનો ! ભારત કે લોકો.

[ભારત છી એક સમારી છી (સમરાજ્ય)—એ રામ.]

તુમ ! સુનો ! સુનો ! ભારત કે લોકો,

એક યોગી જન છી ગાયા.

તેજસ અંધાર ઉતર્ષા, આકાશથી આને. તુમ સુનો ! ૦

મગધેશ્વર દારોકુડે, સિદ્ધારથ પટરાણી;

તસ દુરો અવતરીયો યોગી, વર્ધમાન મદાવીર. તુમ સુનો ! ૦ ૧

દ્વાપરેજના વહે ઝરણાં ર્યાં, ભારત કાયા પલટે;

રાન્યપાદ ને મૂળ યશોદા, આલ્યો જંગલ વાટે તુમ સુનો ! ૦ ૨

તપથી તપતો ખાને યોગી, કાયા કોમળ એની;

બૂધો દેહના બાન સહિસે, જીતર નયેત શું જાગી. તુમ સુનો ! ૦ ૩

ઉપસર્ગોના આવે ધામ, કામાખડગ લઇ બિભો;

શત્રુ ધર્મ આંગ્યો અભિમાની, લાલ જનીને જાનો. તુમ સુનો ! ૦ ૪

ચક્રોચી ને ચંદનખાળા, અર્જુનમાળી તાર્યા;

ઈલભૂત ને બધિવ એના, માન્યજન તે કાયા. તુમ સુનો ! ૦ ૫

ધ્યાન કામા વીરતાના પૃક્ષો, નવપદ્મવ તો કાયા;

“વૈરાટી” એની છાયામાં, સોદમ ધ્યાને રહેતા. તુમ સુનો ! ૦ ૬

રચયિતા—જવેરી મૂલ્યક આશાશામ વૈરાટી, અમદાવાદ.

શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વનો પવિત્ર પેગામ.

લેખક—પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયસાધ્વિચંદ્રીચરણ મહાગાન.—કરાડ (મહારાષ્ટ્ર)

પરમ પવિત્ર શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વમા પણ પાવન નહિ થાઓ તો પગી ક્યારે યાશે? આવા પવિત્ર પર્વમા પાવન નહિ થનારા તૃપાતુર છતાં ક્ષીરસમુદ્રના કાઠે તરસ્યા રહેનારાની જેમ જીવનનો વિનાશ કરી ગયા છે. આ વાત ભગ્વાત્માએ ભૂલવી ભેળવી નથી.

મિથ્યાત્વ, કપાય અને અવિરતિના ભેરથી જીવન જકડાયેલું છે. તેને સમ્યક્ત્વ, સયમ અને અકપાયિતાથી નિર્મુક્ત બનાવવાની ભાવનાવાળાએ આત્મશુદ્ધિમા સારી રીતે વસ્તુ એવા અર્ધસૂચક શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વમા વિષય વાસના, મિથ્યાત્વ અને કપાયનો ત્યાગ કરી ધર્મભાવનાથી વાસિત બનવું ભેળ્યું.

કર્મશત્રુનો વિજય કરવાનો જે પળે પળે પેગામ પાડવે છે એવો દિવ્યનયોતિને અર્પનાર પવિત્ર શ્રી પર્યુષણ પર્વમા અઠ્ઠમાદિ તપસ્યા, વૈરવિરોધની પ્રતિજ્ઞામણ, ચૈત્યપરિણામી, સાધર્મિક વાતસદ્ય અને અમારી ઉદ્ધોષણ આદિ ધર્મકાર્યોમા કટિબદ્ધ થઈ અને ત્હારા આત્મબળનો વિકાસ કરનાર અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, ભ્રમચર્ય અને અકિંચન્યમા ધ્યાન લગાવી એ શુદ્ધોનો સંપૂર્ણ વિકાસ થાય તેવો પ્રયત્ન કરજે.

ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર અનાદિ કાલથી વિડંબનારી વ્યક્તિઓ ઉપર હામા, નમ્રતા, સરંજવા અને નિર્વેભતાઈથી અત્રોદ્દેહી શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વ જેવા પુનિત.

તમ પર્વમા તેનું વિદારણ કરવાનું આવશ્યક કાર્ય ભૂલીય મા.

પાપ વ્યાપારોને ત્યજી, ધર્મવ્યાપારોને સાંગ મળી, આવના શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વને સદાચારરૂપી મોતીઓથી વધાવવા તૈયાર રહેજે.

વર્ષભરમા નહિ નીકળતા અગાડોને પર્વના પવિત્ર દિવસોમા ઠાઠી, કપાયોને વધારી, લેશ આત્માને દુલુપિત કરીશ નહિ.

કોઈ પણ સાધર્મીભાઈ કુખથી રીઝાતો રહે અને તું એશઆરામના ગ્રહાલ્પા કરે, લશાધિપતિ અને કોટ્યાધિપતિ હોવા છતાં તેમની રાડ ન સાબવે એ કેટલું બધું લગ્નસ્પષ્ટ કહેવાય? માટે સાધર્મિક બધુઓનો ઉદ્ધાર કરવા ભરાળગ બીજે કોઈ ધર્મ નથી એ વાત શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વમા શ્રી શુરવર્ધના સુખ કમલથી શ્રવણ કરી દૃઢયથી નહિ વિસરવા સાથે લક્ષ્મીની અચલતાને વિચારી તેનો સદ્વ્યવહાર ઉદાર બનજે.

ધાર્મિક શિશુના અભાવવાળું શિશુલું જીવન વગરના મુડદા જેવું માની દરેક ગૃહસ્થાએ ધાર્મિક કેળવણીના પ્રયાગ માટે લાખોની સખાવતો કરી મરેલા મુડદાને સજીવન કરી સંજીવની વિધાને પ્રચાર કરવો જરૂરી છે.

ધર્મના ધ્યેયને નહિ ચૂકી, સમાજને ધર્મપ્રેમી બનાવનાર પત્રકારો તથા લેખકો સમાજને આગીવાદરૂપ થાય છે ત્યારે સંસારની વાસનાનું ધ્યેય પૂર્ણ કરવાની કામનાથી ધર્મ

આંસુના બે બિન્દુઓ

લેખક—મુનિરાજશ્રી ધુરંધરવિજયજી.

શબમધૂને લલચાવે એવી શ્રીમંતાઇ હતી. સંપત્તિનો પાર ન હતો. લક્ષ્મીની લીલા લહેર હતી પરિવારમાં કાંઈ ઊણપ ન હતી. રહેવાને રાજમહેલ સમા મોટા મન્દિરો હતા. માથે મુકુટ સમા સ્વામી હતા, સ્વામી હતા એટલું જ નહિ સ્વામીનો સપૂર્ણ રનેહ હતો. શિરચ્છત્ર સાસુ-સસરાં હતા. કાયા નીરોગ રૂબી. સાસરે સુખ હતું એવું જ પિયરમાં પણ સુખ હતું. સુખમાં-સંસારમાં જે સુખસામગ્રી ગણાય છે તેમાં કાંઈ ખામી ન હતી. જેના સૌઆમ્યની સારી સારી મુન્દરીઓને ઇર્ષ્યા થતી તે શાલિભદ્રની ગહેન ને ધન્યકુમારની પ્રિયતમા સુમદાની આખામાંથી એક વળત આંસુના બે બિન્દુઓ ટપક્યા. એ આંસુઓ વિચિત્ર હતા. તે સ્ત્રીએ હુબ નો'તું બેચુ એમ નહિં રાજરમણી માફક રહેતી તે સ્ત્રીએ એક સમય તળાવ ખોદવાતું કામ પણ કર્યું હતું. સવારથી માંડીને સાજ સુધી ધૂળના ટોપલા ઊંચકી ઊંચકીને ઉપાડ્યા હતા તે

સમયે પણ તેની આંખ ભીની નહોતી ધંધ. ઊલટી એવા દુઃખમાં પણ તે સહચરીઓને આનંદ ઉપભવતી, હસાવતી, પોતાની મધુરતાથી બીજાના દુઃખો ભૂલાવી દેતી. જીવનમાં પહેલી વાર કહો કે છેલ્લી વાર પણ તે આજે રહી પડી. દુઃખમાં વજ જેવી અડગ રહેલી તે સ્ત્રીએ આજે શા કારણે આંસુ સાર્યા એ સમજ શકાયું નહિં.

આંસુનું શાસ્ત્ર ગઠન ને અડગ છે. આપણે માનતા હોઈએકે આ તો કોઈ દિવસ થાવે જ નહિં, તેને પણ જ્યારે પોકે પોકે ને ધ્રુસકે ધ્રુસકે રેતા બેઠીએ ત્યારે આપણને આશ્ચર્ય થયા વગર રહેતું નથી. વજ જેવી કઠોર છાતીના રડે છે-રડે છે પણ બીજાની દૃષ્ટિએ નજીવા કારણે, જ્યારે વાત-વાતમાં રોષ પડનારા રુદનયું. મહાન કારણ બન્યા છતાં એક આંસુ પણ પાડતા નથી પૃથ્વીના પેટમાં પાણીની સરો વહેતી હોય છે. કૂવો ખોદતા બે તે સર કૂટે

વિરુદ્ધ પ્રચાર કરનાર શ્રાપરૂપ નિવડે છે. તે વાત પત્રકારોએ તથા લેખકોએ ભૂલવી બેઠતી નથી. ભૂતપૂર્વના અપરાધ માટે શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વ એ તેમને માટે મોઘેરી તક છે.

શબદમાદિ ગુણવિભૂષિત મુનિવરો તથા સાધ્વીજીઓએ પણ આ મુનિતત્તમ પર્વમાં અનાદિકાલથી ભોગમાં આસક્ત બનેલી અને પ્રાયઃ તેમાં જ મનુષ્યજન્મની સાર્થકતા માનવાની મૂર્ખતા કરનાર અજ્ઞાન દુનિયા આજલ

અગ્નિમાં થી હોમવાતી જેમ ભોગની કઠાણી ન કરતા ત્યાગનો અપૂર્વ સંદેશ પાઠવી તેમને અનુચ્છ જન્મની સારી સાર્થકતા સમજાવવા છતી શક્તિએ કઠાપિ પાછી પાની કરવી નહિ તથા સ્વયં શમ અને દમ ડેળવી જ્યાં જ્યાં કલેશની હોળીઓ સળગતી હોય તેને સાર્થક નીરથી યુગાવવા પ્રયત્ન કરવો એમાં જ સાધુ-પણી શોસા છે.

તો સરસર કરતો પાણીનો પ્રવાહ વહે છે, પણ બે સર બાબુમાં રહી જાય ને ગમે તેવા સાધનાથી આઘાત કરી પોદવામાં આવે તો પાણીનું ટીપું પણ નહિ નીકળે એ પ્રસિદ્ધ હકીકત છે. એ જ પ્રમાણે આંસુની સર વહેતી હોય છે, એ સરના માર્ગદર્શન પર જરી આઘાત થાય તો તે ફૂટી નીકળે છે ને તેના પર આઘાત ન થાય એવા ગમે તેવા પ્રયત્નો બને તો પણ એકે આંસુ આવતું નથી. ફુગીયામાં કોણુ રોતું નથી? રાજા રોવે છે, રંક રોવે છે, સ્ત્રી રોવે છે, પુરુષ રોવે છે, બાળક રોવે છે, યુવાન રોવે છે, વૃદ્ધો પણ રોવે છે, મૃગ્યોએ રોવે છે. કહેવાય છે કે ઝાડો પણ રોવે છે. રૂઢવંતી નામની વેલડી પણ રોવે છે. સહુ કોઈ પોત-પોતાના સ્વાર્થને રોવે છે એમ કહેવાય છે પણ બધે એમ જ બનતું હોય છે એવું કંઈ નહિ. પારકું હુણ ન દેખી શકવાથી પણ રોતાના ઘણા હોય છે. એક એવો જ વિચારનો હલેસો સુભદ્રાનાં અન્તઃકરણમાં આવ્યો કે તેની આંસુની સર ફુટી નીકળી, તે સર દાણી દબાણી નહિ. વીરપત્ની ને વીરભગિનીની આંખમાંથી આંસુના બે બિંદુઓ ટપકી પડ્યા.

* * *

ઉનાળાનો બપોર તપતો હતો. દિશાઓ સળગી ઊઠી હતી પવન પણ પ્રજળતો વાતો હતો. સ્વણ ઘડી જેવી ને ઘડી દિવસ જેવી લાગતી હતી. પંખીઓ પણ પોતાની પાંખો સંકોરીને વૃક્ષની ઘટામાં જઈને છુપાયા હતા. કોઈ સળંગતું નહિ. નાના નાના વરતાઓ પણ મેહોળા ને લાંબા લાગતા હતા. તાપના બાફ ને ગરમીના ઉજાટને દૂર કરવા કોઈ વીંજણી વીંજતું હતું તો કોઈ શરીરે ચંદનનું વિલેપન કરતા હતા. કોઈ ખસતી ટીંટીઓ બાંધી તે પર પાણી છાંટતા હતા તો કોઈ

જલાશયનું સેવન કરતા હતા; પણ સર્વ સેવન પૂરતા જ સુખકર થતા આ બરમી દૂર કરવા માટે ધન્યકુમાર પોતાના આગણુમાં એક શીતલ વૃક્ષછાયામાં સુવર્ણ બાળેડ દાણી વિવિધ સુગંધી ને શીતલ ચુર્ણોમિશ્રિત જળની સ્નાન કરવા બેઠા છે. ખુલ્લું બહન છે ને તેના ઉપર ધીરે ધીરે હિમ જેવા શીતલ નીરની ધારા ઢોળાય છે. પીઠ પર સુભદ્રાનાં કમળના પત્ર જેવા શીત-સુકોમળ હાથ ફરે છે. તે સમયે સુભદ્રાના સરોજ-નયનમાંથી બે બિંદુઓ ખર્ચા ને જઈ પડ્યા ધન્યકુમારની પીઠ પર. ઠંઠકના સર્વ ઉપચારો સાલતા હતા તેમાં આ બે ઉજ્જ્વળ બિંદુઓનો સ્પર્શ ધન્યકુમારનાં ચિત્તને વિચિત્ર લાગ્યો. તેમણે મુખ ઊંચું કર્યું, ને સુભદ્રાના મુખ સામું જોયું. ચણકાજ હથેલી, મકુલ રહેલી, ક્ષિપ્ત વેરતી સુભદ્રાને રોતી બેઠને તેમને આશ્ચર્ય થયું. તેઓ તેની સામે બેઠ રહ્યા, બાજુ તેને રોતી ભેળી એ પણ એક સૌભાગ્ય ન હોય તેમ અતિમેય આંખે નીરળી રહ્યા. તેમને સમજાયું નહિ કે શા કારણે આ રોવે છે. સ્વણ ચાર તો કોઈ કંઈ ન બોલ્યું. ને આખોથી તેમણે હનરો વળત ફટ વાતો સમજી-સમજતી હતી તે જ આંખો આજ કાંઈ પણ છુલસો કરી ચકતી ન હતી. વાતાવરણ જંલીર બનતું હતું-તેમાં બાજુ સર્વ ઉપતાપ સમાવવાનો સમય ન પાડ્યો હોય તેમ આકાશમાં મેઘ થકી આવ્યો ને તેણે પીરગર્જન કરી ધરિયોને રસતરબોળ કરવાની ચક્રમાત કરી.

* * *

ધન્યકુમારે સૌન તોડ્યું ને પૂછ્યું બદે! કદી નહિ ને આને એવો શો દુઃખદ પ્રસંગ ઉપસ્થિત થયો છે કે તમારા લોચનની ભેડી અસુલીની બની છે. શું કોણે એ કદ વચન કહ્યું છે કે કોણે અસહ્ય અપમાન કર્યું છે? શું કોઈ એવા અશમાન જગ્યા છે કે ને કદી ચક્રતા

નથી તે માટે આ પ્રમાણે વ્યક્ત કરાય છે.
‘હે શુ ? જે હોય તે વિના સંઘાથે કહો’ કે
‘જેથી તેનું નિવારણ કરાય.’

ને. નાથ ! એવું કાંઈ નથી. આપની છત્ર-
છાયામાં સ્વપ્ને પણ એવું જાનતું નથી. એવી
કાંઈ આપને પુણ્યે અહિં જાત્રી નથી કે
અનુગતા અભિલાષ કરીને રાવું પડે. રાવાનું
કારણ દુઃખ નથી પણ રનેહ છે. બાઈ શલિભદ્ર,
આપને ખગર નહિં હોય પણ અમુક વખતથી
વૈરાગ્યવાસિત થયા છે. આ પરવશ મુખને
છેડવા તૈયાર થયા છે. આપને જવાલ હથે કે
અમુક સમય પહેલાં આ નગરીમાં એક રત્ન-
કુળજાના જેવરી આવ્યો હતો. તેની એક
કામળનું મૂલ્ય સવાલાળ સોનેયા હતું. તેની
પાસે સોળ કામળો હતી. રાજગૃહીમાં તે વેચાઈ
જશે એવી તેને ખાતરી હતી પણ જ્યારે મહા-
રાજા એલિક પણ એક કામળ ખરીદવા આના-
કાની દરવા લાગ્યા ત્યારે તેનું મન પાછું
પડ્યું, તે નિરાશ થયો. તેને માતા ભદ્રાએ
જોલાવ્યો, ને રાજગૃહીની નોક જાળવવા સોળ
કામળો વીસ લાળ સોનેયા રોકડા આપી ખરીદી
લીધી. મહારાણી ચિદલગ્ના દેવીનું મન મનાવવા
એક કામળની મહારાજાએ માતાજી પાસે
માંગણી કરી, પણ ત્યાંનું આપ જાણો છે. જ્યાં
સ્વર્ણ રત્નના આમૂષણે પણ નિર્માલ્ય જાને
છે ત્યાં આવી કામળની શી કિંમત ! માતાજીએ
મહારાજાને કહેવરાવ્યું કે-તો તો કાંદી નાળવામાં
આવી છે, હાલ નથી, આપને અન્ય ને કાંઈ
જરૂર હોય તે ખુશીથી જણાવો. આપનું વચન
અમને શિરોધાર્ય છે. આ જાણતમાં તો હવે
અમે લાચાર છીએ.

મહારાજા આ જવાબ સાંભળી ખુશ થયા
તેમની નગરીમાં આવા ગર્વશીમતો વસે છે,
તે ખૂબ ગૌરવ જેવું જણાયું. આવી સંપત્તિ

નજરે જોવાની તેમને ઈચ્છા જાગી. માતાજી-
ને તેમણે કહેવરાવ્યું. મહારાજા પધાર્યા ત્યારે
માતાજીએ મુન્દર સ્વાગત કર્યું, જાણે પૃથ્વી
પર સ્વર્ગ ન હતો. હોય એવી સમ્પત્તિ
નીરખી રાજસાહેબ આશ્ચર્ય પામ્યા.

આવી સંપત્તિનો લોકતા બાઈ શલિભદ્ર-
સાતમે માળે હતો. નીચેની કુનીયા શું છે તેનું
તેને જરીએ બાન ન હતું. એટલું જોલતા
જોલતા ફરી મુમદ્રાની આંખમાં જળજળીયા
આવી ગયા. તેણે મુન્દર સાડીના પાલણથી
આંખ તૂટી ને આગળ ચલાવ્યું. મહારાજાએ
શલિભદ્રને જોવાની ઈચ્છા પ્રદર્શિત કરી. માતાજી
બાઈને નીચે જોલાવી લાવ્યા. માતાજીએ મહા-
રાજાની ઝોળખાણ આપી. એ આપણા મહા-
રાજા છે, તેમની કૃપા છે તો આ જાણું છે.
વગેરે વિગતવાર કહ્યું બાઈ તો બાઈ જ. મહા-
રાજાને મળ્યા પછી તેમને આ સ્વર્ગીય મુખમાં
રસ નથી. આજ સવારે હું ત્યાં ગઈ હતી
ત્યારે જાધાને શેઠસાગરમાં ડુબેલા દીઠા. મને
પણ ખગર ન પડી કે-એવું ‘શું’ બન્યું છે કે
એ જાધા આગ ખિત્ત છે. પૂછ્યું ત્યારે કહ્યું
કે-બાઈ રાજા એક એક સોનો ત્યાગ કરે છે
ને જત્રીય દિવસે જત્રીયેનો ત્યાગ કરી દીક્ષા
લેવાતા છે. મેં આ સાંભળ્યું ત્યારથી મારા
ચિત્તને શાન્તિ નથી. મને ખીજું તો કાંઈ નથી
પણ મારો બાઈ એ પરીસોદા કેમ સહી શકશે ?
ચારિત્રની ખર્જાધારા પર તેનાથી કેમ ચલાયે ?
એના એ જ વિચારો મારા હૃદયમાં ઘોળાયા કરે
છે. અત્યારે પણ મારું શરીર અહિં છે પણ મન
તો એ જ વિચાર કરી રહ્યું છે. મારા આંસુનું
કારણ આ છે. મુમદ્રાએ રપષ્ટ ખુલસો કર્યો.

અહો ! જાહુ બારે કારણ બન્યું છે રોવાનું !
ધન્યકૃપાને વિનોદ કરતાં કહ્યું બાઈ સંસાર
છેડવા તૈયાર થયા છે. અત્યારે આ પ્રેમશ્રી

ઈચ્છાયોગ, શાસ્ત્રયોગ અને સામર્થ્યયોગ.

(લેખક—ડૉ. ભગવાનદાસ મન મુખભાઈ મહેતા એમ બી બી એસ)

(ગતાક પૃષ્ઠ ૨૩૭ થી ચાલુ)

૨. શ્રુતજ્ઞાન—બીજી તેનામા શ્રુતજ્ઞાન હોવું જોઈએ સદ્ગુણ મુખે કે સત્યાશ્રમુખે તેણે શ્રુતનું—અર્થનું શ્રવણ કરેલું હોવું જોઈએ, તેને આગમનું નાણપણું હોવું જોઈએ. અત્રે 'શ્રવણ' એટલે માત્ર કહેવું દ્રિય દ્વારા શબ્દનું સામળવું એમ નહિ, પણ સામળવાની સાથે માવથી અર્થ અહણ પણ કરી લેવું તે જ સાચું

શ્રવણ છે કારણ કે જેનાદ્વારા તત્ત્વ અર્થાય-શોધાય—તેનું નામ જ અર્થ અથવા આગમ-શ્રુત છે એટલે આ અર્થ—આગમ-શ્રુત ને શ્રવણ કરે, તે તેના અર્થ અહણરૂપ શ્રવણ પણ કરે, એ સહેજે સમજાય એમ છે

૩. સમ્યક્દષ્ટિ-જ્ઞાનીમિત્તુ—શાસ્ત્રજ્ઞ હોય, સર્વ આગમ જાણતો હોય, જના વધાયને

મહાવીરસ્વામી પરમાત્માનો ઉપદેશ સામળ્યા પછી સ સાદ ઉપરથી મોહ ઉતારવો એ કંઈ મોટી વાત છે ભાઈ એક એક સ્ત્રીનો ત્યાગ કરે કે તે સામળી બહેન રાવે છે. ભાઈ એવા બહેન કોણ જ છે તો એક એક છોડવી એ શું? કોણ ત્યારે એક સાથે સર્વ છોડી દેવું, એમા પયરતા શી? આવી કાયન્તા અકળાવો મૂકે.

આ સામળી મુશ્કેલીએ જવાબ પાળ્યો, માઈનો પણ એમ્મો. તેણે કહ્યું—કહેવું સહેલું પણ કરવું દોહીલું છે, બીજા માટે જોલ મા કાઈ વાધો આવતો નથી. પોતા પર આવે પારે જ પગર પડે છે 'પરોપવેદો પાણ્ડિત્યમ્' રેકમા હોય છે

મૂન્યકુમાર હસ્યા તેમને પણ સ સાદ ઉપર ચિંતી ન હતી આ પ્રસંગ જતો કરવા જેવો મને 'ન લોગ્યો બાજેક ઉપરથી ઊભા થઈ પા ને કહ્યું'—આ પરોપદેશની વાત નથી મારે પણ આજથી તમારો—આઠે સ્ત્રીનો ત્યાગ છે મને પણ એ જ ચારિત્ર લેવા સંજ્ઞ ધર્મશુ

હવે વિલખ કરીશું નહિ. તમે કોઈ પ્રતિ બંધ ન કરતા

નાથ! પ્રાણી આ તો વિનોદ હતો, આ તો મસ્કરી હતી, તેમા તમે આમ કરો એ કેમ ખમાય-કેમ સહેવાય! મુશ્કેલીએ કહ્યું, શણ કહ્યું, પૂણ વિનવ્યા—મનાવ્યા પણ તેનું કે અન્ય પરિવારનું કાઈ આદ્યુ નહિ.

ધન્યકુમાર શાલિભદ્રને ઘેર ગયા ને કહ્યું કે—આવ હું ચારિત્ર લેવા તૈયાર થયો છું છોડવું તેમા વાર શી? આમ એક એકનો ત્યાગ કર્યે મળ નહિ મનને મળજૂત કરો ને એક સાથે છોડી ચાલી નીકળો સાળા જનેવો જાને જણાએ પ્રભુશ્રી મહાવીરસ્વામીનું શરણુ ન્વીકાર્યું, ચારિત્ર લીધું

આસુના જે બિન્દુએ જીવનના ઉદ્ગમવળ માર્ગમા વેગ પૂર્યો ને ..

એ અચુબિન્દુ અમર જાની ગયા રાવું હોય તો રોજે પણ આવા દેખ આવે એ રીતે

અજ્ઞાની પણ હોય, એટલા માટે ઇચ્છાયોગી 'જ્ઞાની' હોવો જોઈએ, એવું ખાસ વિશેષણ મુક્યું. ઇચ્છાયોગી સમ્યક્દષ્ટિ પુરુષ હોય, સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત થયેલ આત્મજ્ઞાની હોય. સમ્યક્દર્શન વિનાનું બધું જ જ્ઞાન અજ્ઞાનરૂપ જ છે. કારણ કે શાસ્ત્રસમુદ્રનો પાર પામીને વિદ્વાન-વિનુદ્ધ થયો હોય, પણ અનુષ્ઠાન કરવા યોગ્ય એવું આરાધ્ય ઇષ્ટ તત્ત્વ ન જાણ્યું હોય, તો તે અજ્ઞાની જ કહેવાય. વિબુધોએ (દિવોએ). મંદર પર્વતવડે સાગરમંથન કરી સારભૂત રત્નોની ને તેમાં પણ સારભૂત અમૃતની પ્રાપ્તિ કરી, એમ પુરાણોક્તિ છે. તે રૂપ કહે-અન્ન-અધ્યાત્મ પરિભાષામાં ઘટાવીએ તો વિબુધો (વિદ્વાન/જનો) અધ્યાત્મશાસ્ત્રરૂપ મંદરાચલવડે શાસ્ત્રસમુદ્રનું મંથન કરી, તેમાંથી સારભૂત તત્ત્વ-રત્ન યોગી કાઢી, પરમ અમૃતરૂપ આત્મતત્ત્વને ન પામે, તો તે તેમનું વિબુધપણું અબુધપણારૂપ જ, અજ્ઞાનપણારૂપ જ છે. પાંચમા અંગમાં-શ્રી ભગવતી સૂત્રમાં રૂપ કહ્યું છે કે-“નવ પૂર્વ સુધી ભણ્યો હોય, પણ જો જીવને ન જાણ્યો તો તે અજ્ઞાની છે.”

“જો હોય પૂર્વ બહેલ નવ,
પણ જીવને જાણ્યો નહિ,
તો સર્વ તે અજ્ઞાન લાખ્યું;
સાક્ષી છે આગમ અર્હી;

એ પૂર્વ સર્વ કહ્યા વિશેર,
જીવ કરવા નિર્મળો;
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને,
સર્વ ભળ્યો સાંભળો.

નહિં અંધમાંહિ જ્ઞાન.ભાંખ્યું,
જ્ઞાન નહિં કવિયાતુરી;
નહિં મંત્ર તત્રે જ્ઞાન દાખ્યાં,
જ્ઞાન નહિં ભાષા કરી;
નહિં અન્ય સ્થાને જ્ઞાન લાખ્યું,
જ્ઞાન જ્ઞાનીમાં કળો;
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને,
સર્વ ભળ્યો સાંભળો.”

“જાન જાન્યો નિજ રૂપકો,
તખ જાન્યો સખ લોક;
નહિં જાન્યો નિજ રૂપકો,
સખ જાન્યો સખ દોક.”

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રભટ્ટ.

એટલા માટે ઇચ્છાયોગી 'જ્ઞાની' પુરુષમાં આત્મજ્ઞાન અવરુપ હોય, ઇચ્છાયોગી પુરુષ સમ્યક્દષ્ટિ, સમ્યક્દર્શની, આત્મજ્ઞાની હોય જ.

૪. પ્રમાણ-વ્યવહાર વિકલ્પતા-આમ આ ઇચ્છાયોગી સમ્યક્દષ્ટિ આત્મજ્ઞને દર્શનમોહ તો દૂર થયો છે, પણ ચારિત્રમોહની હજી સંભાવના છે, એટલે હજી તેને તેની સંપૂર્ણ-અવિકલ્પ આત્મસ્થિતિ હોતી નથી, અખંડ આત્માનુચરણરૂપ ચારિત્ર હોતું નથી, કારણ કે હજી પ્રમાદનો સદ્ભાવ હોવાથી આત્મસ્વરૂપથી પ્રમત્ત-ચુત થઈ જવાય છે, વિકૃત વગેરે પ્રમાદના પ્રસંગથી તેના ચારિત્રભાવમાં વિકલ્પ-પણું-ખામી આવી જાય છે; અને તેથી જ તેને યોગ-ધર્મ-આધાર વિકલ્પ-ખામીવાળો હોઈ, જ્ઞાનાચાર વગેરેના કાળ-વિનય વગેરે પ્રકારોમાં અતિચાર-દોષથી તેની સ્થાવના થાય છે.

અત્રે પ્રમાદ એટલે 'આજસુપણું' એવો માત્ર સામાન્ય અર્થ નથી, પણ પ્રમાદ એટલે જે કંઈ વડે કરીને જીવ પોતાની આત્મસ્વરૂપ

x “અધ્યાત્મશાસ્ત્રેમાદ્રિમથિતાદાગમોદયે ।
ભૂયાંસિ ગુણરત્નાનિ પ્રાપ્યંતે વિવુષૈર્ન કિમ્ ॥”
શ્રી યશોવિજયજીવિત શ્રી અધ્યાત્મસાર.

અનુ:—શ્રીમનસાલ શાહ.

સત્તરમી સદીની આ વાત છે. લગભગ અડધી સદી તો પસાર થઇ ગઇ હતી. હીરાલાલ અને મોતીલાલ નામે બે ભાઈ મુશિંદાળાદમાં રહેતા હતા. તેઓનું મૂળસ્થાન તો મારવાડ હતું, પરંતુ વ્યાપાર માટે બંગાળમાં જઈને રહ્યા હતા. હીરાલાલની પત્નીનું નામ હતું તારામતી જ્યારે મોતીલાલની પત્નીનું નામ હતું લલિતા.

હીરાલાલ અને મોતીલાલ સ્થિતિએ તો ગરીબ હતા, પરંતુ પ્રભાવિક પ્રેમ અને અનુપમ બુદ્ધિ હોવાથી તથા લલિતામાં વિનય, વિવેક હોવાથી હ.ખ. જણાતું ન હતું. અને મુખી બનવામાં સહાયભૂત બનતા.

તારામતીએ એટલે કે હીરાલાલના શ્રીમતીએ બંને ભાઈને કહ્યું કે જ્યારે સાંજે ઘરે પાછા ફરો ત્યારે સાથે કંઈક ને કંઈક જરૂર લેતા આવવું. જેથી બંને ભાઈ ઉધમ કરવામાં રચ્યા-પરચ્યા રહેતા હતા. ઘણા દિવસ આ પ્રમાણે પસાર થયા, પરંતુ એક દિવસ મોતીલાલને કંઈ મળ્યું નહીં. જેથી ભાણીએ ટકોર કરી. એટલે મોતીલાલ એકદમ બહાર જતો રહ્યો.

બહાર જતા-જતાં તેણે એક દિવસ મરેલો સાપ જોયો તેણે મરેલા સર્પને લાકડી ઉપર લઈ ઘરે આવી ભાણીને કહ્યું, “ભાણી, હું આ વસ્તુ આજ લાવ્યો છું.”

ભાણી અને લલિતા પ્રથમ તો ગભરાઇ

સ્થિતિથી પ્રમત થાય, પ્રપ્ત થાય, ચ્યુત થાય, તેવો વિશાળ અર્થ છે. અને છૂવને સ્વરૂપગ્રસ્ત કરનાર આ પ્રમાણના મુખ્ય પાંચ પ્રકાર છે: (૧) મદ, (૨) વિષય, (૩) કપાય, (૪) નિદ્રા, (૫) વિકથા. અથવા પ્રકારાંતરે તેના આઠ ભેદ છે: (૧) અજ્ઞાન, (૨) સંશય, (૩) મિથ્યાજ્ઞાન, (૪) રાગ, (૫) દ્વેષ, (૬) મતિબ્રમ, (૭) ધર્મભ્રામનાંદર, (૮) મન-વચન-કાયાના યોગોનું હ્રાપ્તિધાન.

અને આ પ્રમાણે લીધે જ્ઞાનાચાર વગેરે પંચ આચારના સમ્યક્ પાલનમાં સતિ થવાનો સંભવ છે છતાં, ઇચ્છાયોગી મુમુક્ષુને ઇચ્છા-પ્રધાનપણું તો અવશ્ય છે જ, એટલે તે ભોક્ષ-સાધક ધર્મકર્તવ્ય કરવાની સતત અંતરંગ

ઇચ્છા ધરાવે જ છે, અને તે ઇચ્છા પ્રમાણે યોગ-ધર્મ-વ્યાપાર-ધર્મ-પ્રવૃત્તિ પણ કરે છે, તેનો ધર્મ પુરુષાર્થ તો આત્મ જ હોય છે. કારણ કે અન્ય સામાન્ય ક્રોધિના છવો જેમ પ્રમાદી-આળસુ હોય છે, તેવા અર્થમાં તે જ્ઞાની પુરુષ પ્રમાદી હોતો નથી, તે કાંઈ પાદ પ્રસારિકા કરીને આળસુ બેસી રહેતો નથી; તેવા સામાન્ય-પ્રાકૃતજનો કરતાં તો તે અનંતગણે આગળ વધી ગયો હોય છે, કારણ કે તેના કપાય પાતળા પડી ગયા હોય છે, વિષયરસ-વિષયાસક્તિ મંદ પડી ગયા હોય છે, અને આત્મસ્વરૂપ બ્રહ્મા-સમજ્યા પડી તે જ્ઞાની સમ્યક્દષ્ટિ પુરુષનો સતત પ્રયત્ન, પુરુષાર્થ, ઇચ્છા પણ પ્રગટ દૂર કરવા લાગી જ હોય છે.

—(ચાકુ)

ગયાં. કદાચ આપણા ભાગ્યનો અરુણોદય થયો તેવું આવા વિગિત્ર પ્રસંગ ઉપર વિચાર કરી તારામતીએ (ભાણીએ) કહ્યું કે: આ મૃત સર્પને ઉપર-અગાસીમાં મૂકો. અને મોતીલાલે પણ ભાણીની સૂચના મુજબ જ કર્યું.

આ ઘડના જ્યારે બની તે વખતે સુચિંદા-બાદમાં સુચિંદકુલીમાં નવાબનું શાસન ચાલતું હતું. નવાબનો રાજ્યવૈભવ મહાન શહેનશાહ જેવો હતો. જોકે મોગલ શહેનશાહનો પોતે સૂણો હતો. તેની ધર્મપત્ની બ્રજમતું નામ હતું 'હેરમિસા'. ખરેખર તે રસમૂર્તિ હતી. નવાબે પોતાની પુલકિત અર્ધાંગતા માટે અગાસીમાં એક-સુદર શોભાયમાન બગીચો બનાવરાવ્યો હતો. રાત્ર્યની અગાસીમાં આ બગીચો બહુ જ શોભારૂપદ યથ રહ્યો હતો.

કોઈ વખત હેરમિસાએ ખાસ કારણસર બગીચામાં ફરતાં ફરતાં જોની કદપના પણ ન સંભવે તેવો મૂલ્યવાન, હાર એક ખીંતી ઉપર અમુક કારણસર મૂક્યો.

અને બહાર જતાં તે હાર લેવો ભૂલી ગઈ.

આ હારને આકાર હતો સર્પના જેવો આકારનો, સાંજનો સમય હતો. કોઈ ગાજ-પક્ષી સર્પ ધારીને હારને લઈ ગયું. બીડીને જતાં-જતાં હીરાલાલની અગાસીએ આવતા સાચો સર્પ જે ભાણીના કહેવાથી મોતીલાલે મૂક્યો હતો તે દેખ્યો. એટલે તે ગાજપક્ષી, સર્પ લઈ તે જગ્યાએ હાથ મૂકી આવ્યું ગયું.

હાર શુભ થયો તેના સમાચાર રાત્રે ફેલાઈ ચૂક્યા. હાર લાવી આપનારને-શોધી આપનારને એકસો સોનામહોર બક્ષિસ આપવાનું ઇનામ નવાબે પણ બહેર કર્યું. રાત્રિને કાળમાં લઈ સૂર્યનારાયણ પોતાના કિરણ-સૈનિકોથી રાત્ર્ય ચલાવવાની શરૂઆત કરતા હતાં ત્યારે

તારામતી એકાએક અમુક કાર્ય માટે અગાસીમાં ગઈ. જ્યાં મૃત સર્પ મૂકવામાં આવ્યો હતો ત્યાં હારને જોઈ, નવાબનો જ-હાર છે તેણે સમજી ગઈ. તેણે બંને ભાઈને બોલાવી, હાં આપી, રાજબુવનમાં મોકલ્યા.

અથવા ઇતિ સુધી નવાબે હીરાલાલ અને મોતીલાલનું કથન સાંભળ્યું. તારામતીની આર્થ કેતવ્યશીલતા જોઈ ખૂબ આનંદ માની તારામતીને 'માતા' તરીકે સો સુવર્ણ સુદાત ઇનામ આપ્યું. અને તે ઉપરાંત બીજી સે સોનામહોર હીરાલાલને આપી. જોકે હીરાલાલે આ પ્રકારની હેટ સ્વીકારવા ના કહી. પણ નવાબ તો બહુ જ મુગ્ધ બની ગયા હતા. જેથી હીરાલાલની કોઈ પણ ઇચ્છા પરિપૂર્ણ કરી આપવાનું વચન આપ્યું. લવિષ્યમાં હું વચન માગીશ તેવું કહી હીરાલાલે રજા લીધી.

નવાબ સાહેબ મૂળ હિન્દુ જ્ઞાતિના હતા, પરંતુ ધર્મમાં પરિવર્તન કર્યું હતું. મુસલમાન ધર્મ સ્વીકાર્યો હતો. થોડાક સમય પસાર થયો અને દિપોતસવી પર્વ પણ આવ્યું. પર્વ બિજવવાની ભાવના થઈ. તેમણે રાજ્ય તરફથી એવો હુકમ બહાર પાડ્યો કે આ વર્ષે આ નગરમાં કોઈના ઘરે દીપક-રોશની પ્રગટાવવી નહી. ફક્ત રાજમહેલમાં જ બિજવવામાં આવશે. નવાબનો હુકમ પ્રજાને માન્ય રાખવો પડ્યો.

તારામતીને આવો હુકમ પસંદ ન પડ્યો. આ વખતે મોતીલાલની ઓ લલિતા ગર્ભવતી હતી. આ સમયે તેણે હીરાલાલને નવાબ પાસે મોકલ્યો. અને પહેલાનું વચન યાદ ફેરવાવી આપણા ઘરમાં દીપક-રોશની પ્રગટાવવાની અનુમતિ માગવા કહ્યું. નવાબ તો વચનથી બંધાઈ ચૂક્યા હતા. તેથી તેને અનુમતિ આપવી પડી. આ મુજબ દિપોતસવીદિને નવાબ અને હીરાલાલ બંનેના ઘરે દીપક ઝળહળી રહ્યા.

નવાળના મકાન ઉપર લાખજોની સંખ્યામાં દિપક ઝળહળી રહ્યા હતા, જ્યારે હીરાલાલના મકાન ઉપર માત્ર એક જ દીપક (શુદ્ધ) ધીનો ઝળહળી રહ્યો હતો.

દિપોત્સવીના દિવસે સાંજના વખતે તારા-મતી પાણી લેવા નદી તટે જતી હતી. ત્યાં તેણે લક્ષ્મીદેવીને એક નાવડામાંથી ઊતરવી જોયું. લક્ષ્મીદેવીના મુખપટ પર વિવાદની છાયા હતી. તે નવાળના મહેલ તરફ જતી હતી.

‘બહેન, રસ્તામાં જતાં-જતાં તારામતીએ વિનયથી પૂછ્યું, ‘શું’ આપે નવાળનો મહેલ પસંદ કર્યો છે?’

‘મારી પસંદગીની વાત ક્યાં છે?’ લક્ષ્મીએ પ્રેમપૂર્વક કહ્યું. ‘તું’ જુએ છે કે આજે દિપોત્સવી હોવા છતાં દીપકની હાર માત્ર રાજમહેલમાં જ ઝળહળી રહી છે?’

‘હા.’ શાંતિથી તારામતી બોલી. ‘રાજ-મહેલમાં લાખજો દીપક પ્રગટેલા છે, અગમગતા છે; પરંતુ મારી ઝૂંપડીમાં માત્ર એક મહા શુદ્ધ ધીનો દીપક પ્રગટી રહ્યો છે, તો આપ મારે ત્યાં નહિ આવી શકો?’

‘જરૂર આવું.’ લક્ષ્મીએ પ્રેમપૂર્વક કહ્યું.

‘આપ આગળ જાઓ.’ તારામતીએ ઘણી જ નમ્રતાથી કહ્યું. ‘હું’ પાણી લેવાને પાછળ-પાછળ આવું છું, પણ મારા આવ્યા પહેલાં ન જતાં.’

‘નહિ બહેન.’ આ પ્રમાણે કહી તારામતીના ગૃહ તરફ લક્ષ્મીએ પ્રયાણ કર્યું.

અહીં તારામતીએ વિચાર કર્યો કે—જો હું ઘરે પાછી ન જઉં, તો વચનથી બંધાયેલી લક્ષ્મી મારા પતિના ઘરને કદી નહિ છોડી શકે. અને સ્વપાતના ગૃહમાં લક્ષ્મીનું અચળ સ્થાન બનાવવા માટે ગંગાના અગાધ જળમાં પડી પાણીના વિરાળ પ્રવાહમાં ડૂબી મરું.

વર્ષો સુધી લક્ષ્મી તારામતીની રાહ જોતી હીરાલાલના ગૃહે રહી.

લલિતાનો—મોતીલાલનો પુત્ર જગતસેક બન્યો. તેમણે તારામતીની સ્મૃતિ રાખી અને જ્યાંસુધી તારામતીની સ્મૃતિ રહી ત્યાંસુધી લક્ષ્મી ત્યાં જ રહી.

આ સ્મૃતિ ખાસીના શુદ્ધ વળતે ફર સુધર જતી રહી લક્ષ્મીએ પણ પછી તે ઘરને ત્યજ દીધું.

Patience ધીરજ અને દ્રવ્યાનુયોગરૂચિ.

જેને ધીરજ કમળમાં નથી તેને તત્ત્વજ્ઞાન પણ હોતું નથી. આ કારે અદ્ભુત વાત છે અને અનુભવથી જ સમજાય તેવી છે. ત્યારે પ્રથમ તો આપણે તત્ત્વજ્ઞાન શું સ્વીકારીએ છે તેનો વિચાર કરીએ અને પછી તેને અને ધીરજનો શો સંબંધ છે તે વિચારીએ. તત્ત્વજ્ઞાનમાં એટલે સદ્બુદ્ધિમાં પણ વિવેચનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે. આત્મા સંબંધી અને આત્માના પદાર્થ સાથેની વિચારણા જે શાસ્ત્ર કરે તેને તત્ત્વજ્ઞાનનું મહાશાસ્ત્ર કહેવામાં આવે છે. અંગ્રેજીમાં એને ફિલોસોફી (Philosophy) શીક્ષસુશી કહેવામાં આવે છે. તેનું મૂળ વિચારીએ તો આપણને જણાય છે કે *philos* : loving & *phos* : wisdom એટલે ફિલોસોફીને અને બુદ્ધિને કહેવામાં આવે છે. એટલે બુદ્ધિશાળી માણસની બુદ્ધિ જ્યાં પહોંચે ત્યાં ફિલોસોફી સુસંન્ય કરે છે. એમાં અત્યારના વિજ્ઞાન (science) નો પણ સમાવેશ થાય અને ચેતનજી અને પુરુષજીને સંબંધ કપારે કેમ અને શા કારે થયો ? અને તેનું પરિણામ શું થયું યોગ્ય લાગે છે ? તે સર્વ વાતોનો અને ખાસ કરીને તેનો સમાવેશ તત્ત્વજ્ઞાનમાં થઈ જાય એ રીતે જોતાં ફિલોસોફીમાં તો સર્વ પ્રકારની વિચારણાનો સમાવેશ થાય અને આત્માનું અંતિમ ખેચ તો નિર્વાણ અને કૈવલ્ય (સંપૂર્ણ) જ્ઞાન જ તેની પ્રાપ્તિ થાય. એટલે ફિલોસોફી બુદ્ધિનો વિષય જ નથી ગમે તે પ્રદેશમાં માથું મારી શકે એ પ્રમાણે જોતાં શાસ્ત્રિય સર્વ વિષયોનો સમાવેશ આ શીક્ષસુશીમાં જરૂર આવી જાય છે એમ સિદ્ધ થયું.

એને ધીરજ સાથે શો સંબંધ છે ? એવો સવાલ હોડે તો બહુ વિચારણા થાય. અને તેણે દ્રવ્યાનુયોગના કદબુદ્ધિ વિષયનો ધીરજ સાથે સંબંધ શો છે ? તે જણાઈ આવે. સાદી નામનો મુસ્લીમ વિચારક કહે છે કે જેને ધીરજ નથી તેને તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી. આ ખતાર છે કે તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ધીરજ માટે છે. એમાં ઉતાવળ ચાલે નહિ, જોટા વાળવા બોલે નહિ, પણ સામર્થ્ય રાખી ધીરજ રાખવી પડે. એમાં જ્યારે ઉતાવળ થાય ત્યારે તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય નહિ, જોટા વાળવા હોય તેનામાં ધીરજ ન હોય અને ધીરજ વગર વસ્તુ કે આત્માને જોઈ શકાય નહિ. એટલા માટે તત્ત્વરૂચિને ધીરજને સંબંધ શો છે તે સમજવામાં આવ્યું હશે. જેનું વર્તણૂક ધાર્મિક હોય તેણે ધીરજ રાખવી પડે. તેને ઉતાવળ કાઢી પણ કાપમાં બોલે નહિ અને એમ હશે કે તેમ હશે તેવી શકાને પણ તેમાં રચાન નથી એટલે કાઢીપણ પ્રકારના જોટાજોતો અને ઉતાવળને તત્ત્વજ્ઞાનપ્રાપ્તિ સાથે જોડે નહિ એટલા માટે જે ધર્મરૂચિ જીવડો હોય તેણે જો તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરવી હોય તો પ્રથમ ફળવણી તેણે ધીરજની લેવી જોઈએ અને આપણે જેને સામાયિક કહીએ છીએ તેમાં રાખવા યોગ્ય સમજાય ફળવણી જોઈએ. એમાં કોઈ જાતના જોટા વાળવા પરવડે તેમ નથી. ધર્મરૂચિ માણસે તો આત્મા અને પદાર્થને, પુરુષ અને પ્રકૃતિને, આત્મા અને પુરુષજીને જોઈ જવા જ જોઈએ. અને પાયામાં ધીરજને સારી રીતે ફળવણી જોઈએ એ વાતનો સાર છે. મૌકિતકં

Whoever has not patience, neither doth he possess philosophy.

Sad.

ચારુશીલા રમણી રત્નો

(૨)

(ગત્રાંક ૧૦ પૃષ્ઠ ૨૨૨ થી ૨૩૨)

મહત્વનો વાર્તાલાય—

શ્રમણપુંગવ મધ્યભદ્રેવ કયા ભાગમાં વિચરે છે એની તપાસ કરાવી કે નહિ ? પેલા દિવસે મેં ખાસ ભાર મૂકીને જણાવેલી એ વાત રાજકાજમાં બૂલી ગયા તો નથી ને ?

ના, ના, ત્હારી આ મહત્વની વાત બૂલાય ખરી કે ? પણ તું એ સારુ આટલી તીવ્ર ઉત્કંઠા યા સારુ ધરે છે ? એ વાતમાં તો આપણુ સોને સરખા લાલ છે.

મેં દાદીમાને સૌપ્રથમ એ કાર્ય માટે ખાતરી આપી છે. ગાંડી નરનાતિના બરોસા એ જાણે સમજ્યા, અને સરખો લાલ એ જો અંતરમાં વસ્યો હોતો તો, દાદીમા યા સારુ ‘આશુ સારતા હોત ! પુરુષ જાતિના હૈયા કઠોર તો ખરાં જ. એને ‘મૃદુનિ કુસુમાદપિ’ જેવું વિશેષણ કદાપિ લાગુ પડી શકે જ નહીં.

વાહ, વાહ, આજે તો સુંદરી તું પૂરે રંગમાં દોડી રહી છે. વક્તૃત્વ શક્તિમાં બ્રાહ્મીને પણ ટપી જાય તેવો આજે ત્હારો દિહાર છે. રોજ થોડો સમય લઈ, આપો આનંદ કરાવતી રહે તો રાજકીય ચિંતાના ભાર હેઠળ દળા-યેલા હૃદયને કંઈક સંતોષ મળે. અરે ! તાજગી પ્રજ્ઞાપ્રાપ્ત થાય. મૃદુરુચિ જીવનમાં સાથે જ પુરુષ, ગમે તેવો પ્રબળ અને સાહસિક હોય, છતાં સહચરી વિના અધૂરો છે. અને અદ્ય પણ છે જ.

નીતિકારના વચનો ‘અર્ધાંગી’ અને

‘મૃદિણી’ ખરેખર અતિશય ભાવવાહી છે એવું આજે મને સ્પષ્ટ લીસે છે.

વડીલ ભાઈ ! આ તો ગાંડી ચીવાની બહાર બઈ રહી છે. મને જવાબ આપો કે વાત કયાં સુધી આગળ વધી છે, પ્રયાણ હોરી કયારે જળવાની છે ?

સુંદરી ! જ્ઞાની દેવી ! તું ‘ભાઈ’ વંરંકિતું સંબોધન ન કરે તો ન ચાલે ? યુગલિક જીવનમાં ‘ભાઈ જ્ઞેન’ જેવું શું છે ?

અયોધ્યાપતિ ભરતરાજ બોલે છે કે બીજું કોઈ ! જેના હાથાએ પોતાના હસ્ત યુગલિક મથા પર લીંટી દોરી, અને પિતા એવા ક્ષી મધ્યભદ્રેવશી નવો ચીલો ચરૂ કર્યો, અરે ! માત્ર એ એક જ વાતમાં નહીં પણ સંસારના સર્વ બ્યવહારમાં નવી કેડીઓ દાખવી સંહિના નવે-સરથી ચંડાણ કર્યા એ પ્રતાપી પિતાનો પુત્ર હજુ યુગલિક જીવનમાં વિચરે છે શું ? એ તો ખરેખર દિવા સ્વપ્ન કહેવાય. ત્યાં નવા સાહની રેખા દોરાઈ ચૂકી ત્યાં એ મહાલાગના વંશજે તો, એને વિસ્તારવાની રહી. ‘ભાઈ જ્ઞેન’ રૂપી સગપણને નવ સિંચન કરી એને વૃક્ષરૂપે પરિણિમાવવું જોમાં જ પુરુષાર્થ. યુગલરૂપે જન્મેલા જોડલાં જ પાકી વયે દંપતી-જીવનમાં પગલા માટે એ પ્રથા પર ન્યાં ફેરવતે અવકૃપા કરી ત્યાં હસ્તાળ વસતી એ જ આવશ્યક ધર્મ.

સુંદરી, તું આજે કોઈ નવો જ પાઠ શિખવી

રહી છે! હા, એસઠ કળાતું આદ્યપાત્ર એટલે એ શક્તિ તો સંભવે જ, છતાં મને એ તો જણાય કે પુરુષ અને સ્ત્રીનો યોગ તો જરૂરી ગણાય જ ને? એ સંબંધ તો ચાલુ રહેવાનો ને? એ વિના સદ્ધિ ચાલશે ખરી?

વહિવ આતા! એ તો દીવા જેવું સ્પષ્ટ છે. ગૃહસ્થાશ્રમનો નિષેધ મારા વિવેચનમાં પણ નથી જ. સંબંધ બધોયે પણ એક કુટુંબના જોડલાથી નહીં. એક માતા પિતાના સંતાનો બાધ પડેનરૂપે જ દેખાશે. આગળ વધી કહું તો માતાઓ જુદી હશે છતાં પિતા એક હશે તો તેને પણ ઉપરનો નિયમ લાગુ પડશે. 'બાઈ પહેન'નું સમપણ હવેના યુગમાં અનોખી પ્રતિભા પ્રગટાવશે

સુંદરી! જ્યારે નર-નારીનો યોગ થવાનો જ છે, તો પછી એમાં સરખે સરખી ભેડી જામે એ માટે શા સારુ આડો હાથ ધરાય? જ્યાં પરસ્પરનો પ્રેમ સહજ વહેતો હોય ત્યાં 'ભાઈ-પહેન'ના સંબંધરૂપી ખડકને આગળ આણવાતું શું પ્રયોજન? અસ્ત થતી પ્રનાળી ઝોછી જ કંઈ એકદમ ભૂસાઈ જાય છે! એને પણ સમયના વાયરાની અગત્ય લેખાય બીજને જોણસિંચન થતું રહે એ સામે મારો વાધો નથી પણ એના મગજાચરણ કંઈ આપણાથી જ યાય એવું શા માટે? વળી ચોડું પરિવર્તન તો હું પણ સ્વીકારું છું જ. હું તારો બાઈ બંશે, પણ માનવ્યો ભાઈ તો બાહુ-બલિ જ ને!

સ્પષ્ટ વાત તો એ છે કે યૌવન બાગ ખીચ્યો નથી ત્યાંલગી જરૂર આપણા વચ્ચે 'ભાઈ-પહેન' નો વહેવાર પ્રવર્તે. પછી તો 'બ્રાહ્મી અને બાહુબલિ' તેમ 'ભરત અને સુંદરી'ની ભેડીઓ જગતને કંઈ નવો જ આપ

આપશે. એક રાજવી તરીકે એ નિયમ હું અપનાવીશ.

વહિવ, આપની આગળ મારે વધુ કહેવું બ્યાજબી નથી, પણ આપના એ સ્વપ્ના કળનાર નથી. તાળી ઉભય હાથે જ પડે છે. એકલો હાથ તાળી માટે નકામો છે. અસો પહેનોને જ્યાં લગ કરવા જ નથી, અરે સંસારમાં પડવું જ નથી ત્યાં નિયમ અપનાવવાપણ ક્યાંથી રહેવાતું?

સુંદરી, એ તો તમારો હસવા જેવો અખતરો! નારીજાત કુંવારી રહી બાળી નથી, બ્યવહારનું ઉલ્લંઘન શક્ય નથી જ.

મોટાભાઈ, આજે એ વાત જવા દે. વંદન કરવા ક્યારે નીકળવું છે તે મને જણાવો કે જેથી દાદીમાને દીધેલ વચન હું પૂરું કરું.

અરે, હું પણ કેવો ભૂલકણો કે. તંહેને ભોતાં જ ઘડીપૂર્વે કહી ગયેલ અનુચરની વાત સાવ વીસરી ગયો! એ મહત્વના પ્રશ્નનો ઉકેલ તો સત્વર કરવાની જરૂર છે.

કળાની દેવી, તારી અભિલાષા આજે જ-પૂરણ થાય એવો યોગ સાંપડ્યો છે. આપણ સર્વને પ્રવાસ ખેડવાની જરૂર જ નથી રહી. પિતા એવા ઋષસદૃષ ગઈ કાલની સંધ્યાએ આપણા પુરિમતાલ પરામાં પધાર્યા, અને હમણાં મને સમાચાર મળ્યા કે તેઓશ્રીને દેવલજ્ઞાન ઉપજ્યું છે.

તો, તો, બેહુસારું. ઉતાવળ કરો આવો અનુષ્ઠાન અવસર યુન્યોદય વિના ન જ લાભે. દાદીમા તો હરખબેલા થઈ જશે.

પણ, એક બીજે બનાવ પણ હમણાં જ બન્યો છે! એની પણ રાજવી તરીકે મારે વિશા-રણ કરવી રહી. આયુધશાળામાં 'ચક્રવર્તન'

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
 X દેવી ન્યાયમાં વિશ્વાસ. X
 XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

અનુ-અભ્યાસી.

કરે છે. આ છુપ સત્ય બે માણસ સમજી લે
 તો તે હુઘ્મ, ચિંતા, અશાંતિ, કલહ અને
 આધિવ્યાધિથી સુક્ર રહે છે.

જ્યાં ઈશ્વર છે ત્યાં અન્યાય નથી અને
 જ્યાં પદપાત-અન્યાય છે ત્યાં ઈશ્વર નથી.
 વસ્તુતઃ ઈશ્વર તો સદા સર્વત્ર છે, પરંતુ
 અન્યાય કરનારને ઈશ્વરનો અનુભવ નથી થતો
 એટલે જ તે અન્યાયમાં પ્રવૃત્ત થાય છે. ઈશ્વ-
 રને ન માનનાર કોઇ માણસ જે પ્રકૃતિમાં
 માનતો હોય છે તે પ્રકૃતિમાં પણ અન્યાય
 નથી. કેમકે પ્રકૃતિમાં પણ સઘળાં કાર્યો નિય-

મિત તથા મુચારરૂપે થાય છે. સુવ્યવસ્થિત
 તથા ન્યાયપ્રિય રાષ્ટ્રના કાર્યોમાં ભૂલ હોઇ શકે
 છે, પરંતુ પ્રકૃતિમાં કાર્યોમાં ભૂલ માટે અણમાત્ર
 પણ સ્થાન નથી. મનુષ્ય વખતોવખત અજ્ઞાન-
 વશ થઇને ભુરાઇને લલાઇ અને ભલાઇને
 ભુરાઇ સમજીને હુઘ્મસુખનો અનુભવ કરે છે.
 જેવી રીતે કોઇ માણસ જ્વરથી પીકતો હોય
 ત્યારે અંદરનો દોષ બહાર કાઢવાથી શરીરની
 શુદ્ધિ થાય છે અને તેને સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત થાય
 છે તેવી રીતે આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિથી હુઘ્મભોગ
 આપણા આસ્થાતરિક દોષોને નષ્ટ કરીને
 પૂર્વજન્મનાં પાપોને કાપી નાખીને આપણને
 શુદ્ધ કરે છે.

ની ઉત્પત્તિ થઇ છે. એ રત્ન દેવતાધિષ્ઠિત હોય
 છે. એની પૂજનવિધિ કરવી પડે છે. મનમાં
 એ જ પ્રશ્ન ઝડપે થયો છે કે પ્રથમ કયાં જવું ?

ભરતરાજ ! સુંદરી હસતાં હસતાં ખોલી,
 આપ કયા કારણે આ જાતની વિમાસણમાં
 પડ્યા છો ? ચક્રની પ્રાપ્તિ અને રાત્ર્ય છતવાના
 લોભે આપની પ્રજ્ઞા પર આ તે કેવો અંધાર-
 પટ પાંચરી દીધો છે ભલા !

કળાની દેવી, આ મરકરીનો સમય નથી.
 સેનાપતિનો ખાસ આગ્રહ છે કે સત્વર આવો.
 મારી મૂંઝવણ એથી વધી છે.

જાતા ! એમાં મૂંઝવણ શા સારું ? એનો
 (સેનાપતિનો) એ વિષય રહ્યો. બાકી શમવંત
 કંઈ લેકું કરવાના નથી. છતાં આપ કેમ વિચા-
 રવા નથી કે એક લૌકિક ક્ષેત્ર છે અને બીજી

તો લોકોત્તર છે. ચક્રની પૂજા આ શવ પૂરતી
 જ લાજકારી છે ત્યારે કેવલ મહોત્સવ તો
 ભવોભવના કહો દ્વર કરનારો છે. પૌર્ણલિક
 સુખોના અભિલાષી માટે એ જરૂર શું જણાય
 અને ઉકેલમાં વિમાસણ થાય. પણ આત્મ-
 એવના ઇચ્છુક માટે, અરે પ્રથમ તથિપાતિના
 વડિલ સંતાન સારુ એ અંગે વિમાસણ કેવી !
 એમાં અન્યની સલાહની જરૂર હોય જ નહીં.

સુંદરી, જલ્દી તમે સર્વ તૈયારી કરો.
 ત્યાર વચ્ચે મારા અંતર ચક્ર ખોલી દીધા છે.
 'રીઝવો એક સાંઈ' એ જ મારો પ્રથમ
 ધર્મ, લોકોત્તર માર્ગનું અનુસરણ એ જ કર્ત-
 વ્ય. લૌકિક તો એ પાછળ દોડ્યું આવશે.
 કદાચ લૌકિકમાં ઊણપ રહેશે તો એણે જ ભવ
 હારી જવાનો છે.

આપણે જન્મદિવસ ઊજવીએ છીએ. વિચારકૃષ્ટિએ જોઈએ તો તે દિવસે તો આપણું અયુષ્યનું એક વર્ષ ઓછું થયું છે, છતાં પણ આપણે આનંદ પામીએ છીએ. જો એ વર્ષ પ્રાણીમાત્રાની સેવામાં વ્યતીત થયું હોય તો અમુક અંશે આનંદ પામવાનું કારણ પણ છે. જ્યાં અસ્ત યયેલા સૂર્યનો ઉદય થાય છે, ચંદ્ર કલા ક્ષીણ થયા પછી વૃદ્ધિ પામે છે, જન્મ મૃત્યુ માટે જ છે તથા યૌવન ઘડપણ માટે છે અને સ્વાસ્થ્યમાં વ્યાધિ નિહિત છે એવી અનિત્યતામાં જેનું વર્ષ ધર્મપાલનમાં વ્યતીત નથી થયું હોતું તેને માટે જન્મોત્સવના પ્રસંગે હર્ષ માનવો એ તો પાગલોનો પ્રભાષમાત્ર છે. કોઈ સંબંધીનું મૃત્યુ ધાય છે તો આપણે પોક મૂકીને રોઈએ છીએ. ગૃહીરતાથી વિચારીએ તો આપણને એ સત્ય સમજાય કે જેનું મૃત્યુ થયું છે તેનું તેમજ તેના સ્વજનોનું એમાં જ હિત રહેલું છે સૃષ્ટિનું પ્રત્યેક કાર્ય નિયમિત ઉદ્દેશથી જ યાય છે અને ઉદ્દેશની પૂર્તિ થતા જ કાર્યની સાર્થકતા પૂરી થઈ જાય છે.

હરકરમાં જેટલું મહત્વ એક સેનાપતિનું છે તેટલું જ પૌતપૌતાના સ્થાન પર દરેક સૈનિકનું પણ છે. જેવી રીતે એક એક કળુથી પર્યટર ગને છે અને પર્યટરોના સમૂહથી મહાન પર્વત બને છે, પાણીના ટીપાથી વિશાલ સમુદ્ર બને છે. ટીપા ન હોય તો સમુદ્રનું અસ્તિત્વ જ ન હોય એવી રીતે સસારરૂપી મહાન નાટ્યશાળામાં નાના મોટા સૌ પાત્રોની સમાન આવશ્યકતા છે. નાનામાં નાના પાત્રનું અજિનય સારું ન હોય તો આખા નાટકનું સ્વરૂપ બગડી જાય છે. એ રીતે પૌતપૌતાના સ્થાન પર સૌનું સરખું જ મહત્વ છે. પ્રત્યેક માણસ કોઈ ખાસ ઉદ્દેશ લઈને આવે છે અને કાર્ય સમાપ્ત થતાં જ ચાલ્યો જાય છે. આ ભારતદેશરૂપી નાટક-

શાળામાં જેટલી પૂ. ગાંધીજીરૂપી સૂત્રધારની આવશ્યકતા હતી તેટલી જ કોંગ્રેસના એક અદના સ્વયંસેવકરૂપી પાત્રની હતી. બેનાંથી એકનું પણ અજિનય હુંદર ન હોય તો નાટક નિરર્થક બન્યું છે.

હવે પ્રશ્ન એ ધાય છે કે ત્યારે શું અર્માં આજસુ બનીને બધી વાતો પ્રકૃતિ પર છોડી દેવી? નહિ. નિયંતાએ જે કાર્ય માટે આપણું નિર્માણ કર્યું છે તે કાર્ય નિષ્કામ ભાવે તત્પરતાપૂર્વક કરતા રહેવું અને અસફલ હોવા છતાં પણ વારંવાર સ્વાર્થ રહિત યથેને પ્રયાન કરતા રહેવું જોઈએ અને છેવટે જે કંઈ યાય તેનાથી પ્રસન્નતાપૂર્વક સતોષ માનીને પ્રકૃતિના નિયમો પ્રમાણે ચાલવું જ જોઈએ. એમ કરીએ તો જ કહી શકાય કે આપણે, ઇશ્વર જે કોઈ કરે છે તે બધા માટે જ કરે છે એમ સાચોસાચ માનીએ છીએ.

અહિં એવી શંકા કરી શકાય કે “પ્રકૃતિ જે કંઈ કરે છે તે બધા માટે જ હોય છે તો સુદમાં કરોડો લોકોનો હત્યા મર્ધ, અસખ્ય સૌ બાળકો મરણ પામ્યા અથવા આશ્રયગરના બન્યા; શું એમાં પણ ભલાઈ હતી?” સાચું કહીએ તો એમ જ કહેવું પડે કે—બોક્કસ એમાં પણ ભલાઈ ન હતી. આપણે મહાંધ બની ગયા હતા, આપણો ધર્મ, નીતિ તથા સત્યને તિલાંજલી આપી દીધી હતી, જીવનમાં કેવલ સ્વાર્થપૂર્તિ અથવા વિષયમુખ-લોભ જ આપણો સિદ્ધાંત બની ગયો હતો અને નિરોષિને સતાવવા, કર્તવ્યને બૂલી જવું, નિર્જલને દબાવવા, થોડા લાભ ખાતર બીજાને મોઢું તુકસાન કરવું એ આપણો સ્વભાવ બની ગયો હતો. મતલબ એ છે કે નીચ સ્વાર્થ જ આપણું જીવનનું ધ્યેય બની ગયેલ હતું. આવી પતિત સ્થિતિમાંથી આપણે ઊઠીએ, સ્વાર્થની મોહનિદ્રાનો

ત્યાગ કરીએ, આંખો ઉઘાડીને ચેતના મેળવીએ અને આપણે જોઈ શકીએ કે વસ્તુતઃ આપણું જીવન કેટલું પાપમય બની ગયું છે એ હેતુથી આ સંઘર્ષ અને નાશ થયા. આ સંસારમાં જે લોકો આસક્તિ, કામના, સ્વાર્થ અથવા દ્રેષ હિંસાના નિમિત્ત બન્યા છે તે સૌ પાપના ભાગીદાર બન્યા છે. સંભવ છે કે આથી પણ વધારે નરસંહાર થાય અને જે પ્રકૃતિને ઉચિત લાગશે તો નિષ્પક્ષ રૂપે પાતાના ચક્રને ધૂળ ભેરથી ચલાવીને અનિયમિતતાને નિયમિત બનાવે દરેક કાર્યનું કાંઈ કારણ તો હોય છે જ. કારણ પહેલું બને છે અને પછી કાર્ય બને છે, તેથી આજકાલ આપણને જે સુખદુઃખ લોગવવાનું પ્રાપ્ત થયેલ છે તેનું કારણ પહેલાં જ બની ચૂકેલ છે અને તે કારણ છે આપણાં પૂર્વ જન્મના શુભાશુભ કર્મ, પરંતુ એનો એવો અર્થ નથી કે દુઃખ આપનારે એમ માની લેવું કે એનાં પૂર્વકર્મ દુઃખ ઉત્પન્ન થવાનું કારણ છે અને તેથી હું નિર્દોષ છું. સાચાસાચ એ પણ જરૂરનું છે કે દુઃખી, પીડિત અને અસહાય પ્રત્યે સૌની સહાનુભૂતિ હોવી જોઈએ અને તેઓને સુખી કરવાની નીતિ હોવી જોઈએ. એ જ ખરો માનવ ધર્મ છે. “તેને તેના પાપનું ફળ મળી રહ્યું છે, આપણે શું કામ ચિંતા કરવી?” એમ માનનાર તો નિર્દય અને પાપી જ ગણાય છે. જેવા વર્તનની આપણે બીજા પાસેથી અપેક્ષા રાખતા હોઈએ એવો વર્તાવ આપણે બીજા સાથે રાખવો જોઈએ.

હજી પણ આપણી આંખ ભેંસી નથી, આંખો સ્વાર્થ બનીને ધર્મના નામે જ ધર્મ પર આધાર કરીને નિર્દોષ સી પુટપ તથા બન્ધાઓને સંતાવીએ છીએ. આજનો ધર્મ એક આદંબર માત્ર રહ્યો છે; પરંતુ એટલું ચોક્કસ છે કે જ્યાંસુધી આપણે સાચો ધર્મ અને ઇશ્વરને નહિ સમજીએ અને તેને આવ-

રંધમાં નહિ ઉતારીએ ત્યાંસુધી સત્ય સુખ અને શાંતિ શાંતિ કહીપણ નહિ મળી શકે. તેથી આપણે ધર્મને જીવનનું સુખ્ય ધ્યેય બનાવવું જ પડશે અને એમ માનવું જ પડશે કે ઇશ્વર જે કાંઈ કરે છે તે ભલા માટે કરે છે. ધર્મનું નામ ગમે તે હોય, પણ ધર્મના વાસ્તવિક તથ્યને જીવનનું ધ્યેય માનવું જ પડશે. જ્યાં સુધી જીવનનું લક્ષ્ય ધર્મ નહિ બને ત્યાં સુધી કાંઈ સત્ય બોલવા ઇચ્છશે નહિ, કાંઈ પરાં પકાર કરશે નહિ, કાંઈ ઇશ્વરના અસ્તિત્વમાં વિશ્વાસ રાખશે નહિ અને કોઈને પરમ શાંતિ મળશે નહિ. પરમ શાંતિ તો એક વિશ્વરામ્ય સ્થાપિત થવાથી જ સંભવિત છે, નહિ તો માનવ-સમાજ બળતો/બળતો જ રહે છે.

વૈદિક ધર્મ અનુસાર પણ જે પાપનો વૃદ્ધિ થાય છે તો તેનો અત લાવવા માટે યુદ્ધ આવશ્યક બને છે. પૃથ્વીરૂપી વૃક્ષ ઉપર જ્યારે જીવરૂપી ફૂલ પાદડાં વધી જાય છે ત્યારે પ્રકૃતિને તેનો કલમ કરવાની જરૂર પડે છે અને પછી ફરીથી તે પૃથ્વીરૂપી વૃક્ષ નવા ફૂલ પાદડાં ઉત્પન્ન કરીને સંતાપરૂપી વસંત લાવીને સાત્વિક વાતાવરણરૂપી મુગધ ફેલાવીને એક વિશ્વરામ્યની સ્થાપના કરી શકશે જેનાથી સુખરૂપી વૃક્ષ ઉત્પન્ન થશે અને સૌને પૂરેપૂર્ણ લોભ તથા વસ મળશે અને સર્વત્ર હમેશની શાંતિ સ્થપાશે.

જે ક્ષણે આપણે આ તથ્ય સમજી જઈએ કે તરત જ આપણી ગમે તે પરિસ્થિતિ હશે તો પણ આપણને શાંતિ પ્રાપ્ત થશે જ. જ્યારે આપણા મનમાં સંતોષ થશે તેમજ દેવી ન્યાયમાં વિશ્વાસ થશે ત્યારે આપણને સુખનો અનુભવ થશે. આપણી પાસે કરોડોની સંપત્તિ હશે, આપણે સમ્રાટ હોઈએ કે કોઈ દેશના પ્રેસીડન્ટ કે સર્વસત્તાધારી પ્રધાન હોઈએ અથવા ભગવાં વસ્ત્રધારી સંન્યાસી હોઈએ એવી ગમે તે દશામાં હઈએ તો પણ આપણે સુખ

વર્તમાન સમાચાર.

સાદરી—પળનકેસરી આચાર્ય ભગવાન શ્રીમદ્દિગ્વિવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાના શિષ્ય પ્રશિષ્યાદિ મુનિમંદલ સહિત અમારા શ્રી સધની અત્યંત આગ્રહભરી વિનંતી સ્વીકારીને અમારા યહેરમાં ચોખ્ખા બિરાજ્યા છે. શ્રી સધની ભગવતી સૂત્ર સાભળવાની ઉત્કેષ ભાવના હોવાથી જેઠ વદ ૬ ના દીવસે સમારોહપૂર્વક પરધોડે ચઢાવવામાં આવ્યો હતો.

૨૪મા શ્રી ભગવતીસૂત્ર લખને ખેસવાની ખોલી રો. ચંદનમણી કરતુરચદ્દાએ ૧૦૫ મણુ વીંધેથી લીધી હતી રાત્રે રાત્રીનગરજી રોહજીને ત્યાં થયું હતું.

સાતમના સવારે વાજતેગાજતે શ્રી ભગવતીસૂત્ર ઉપાશ્રયમાં ધર્મતમા આવિશ જગત ખહેને ૪૧ મણુ ઘીની ખોલીથી આચાર્યશીજીને વહોરાવ્યું હતું. ગાનપૂજા બહાવી આ. શ્રીજીએ મધુર હિન્દી બાષામાં સભગાવવાનું ચર કયું હતું ત્રણુરો સાથીઆ થતા હતા.

આ વર્ષે ચાત્રાણુએ પચુ દર વર્ષ કરતા પછી વધુ સંખ્યામાં આવ્યા હતા કેમકે જગમ અને સ્થાવર તીર્થને લાભ મળે છે.

શ્રી ભગવતીસૂત્ર આચાર્યશ્રીજી પોતે કરમાવે છે

અને ભાવનાધિકારમાં આ. શ્રી વિગ્વલલિતસૂરિજી મં. નલ દમયંતી ચરિત કરમાવે છે

આતુમસિ નિર્ણય.

સાદરી આ. જ. શ્રીમદ્દિગ્વિવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ

આ. મં. શ્રીમદ્દિગ્વલલિતસૂરિજી

પ. નાસજીશ્રી સમુદવિજયજી

શ્રી પૂર્ણાનંદવિજયજી

મુનિરાજશ્રી શિવવિજયજી

શ્રી વિશુદ્ધવિજયજી

શ્રી ઇન્દ્રવિજયજી

શ્રી જનકવિજયજી

શ્રી પ્રકાશવિજયજી

શ્રી ખલવંતવિજયજી

શ્રી જયવિજયજી

વિજયપુર આ. મં. શ્રીમદ્દિગ્વિવિભાસૂરિજી

મુનિરાજશ્રી વિચારવિજયજી

શ્રી વિશારદવિજયજી

શ્રી વસંતવિજયજી

ખુગલા શ્રી વયોદ્ધ શ્રી કપૂરવિજયજી

શ્રી રામવિજયજી

સેવાડી શ્રી વયોદ્ધ શ્રી વિજુધવિજયજી

અને શાંતિનો અનુભવ નહિ કરી ચક્રીએ શાંતિ તેમજ સુખનો આધાર સંતોષ ઉપર છે, નહિ કે પરિસ્થિતિ ઉપર જોને દેવી ન્યાયમાં વિશ્વાસ છે તે હમેશા સુખી જ રહે છે જેને વિશ્વાસ નથી હોતો તે મોટા પ્રાસાદોમાં રહેવા છતાં પણ સવ પ્રકારના દુખ લોગવે છે. સમસ્ત પરિસ્થિતિને આપણે અનુકૂળ કદિ પણ નથી જનાવી શકતા, પરંતુ જેવી પરિસ્થિતિ અનુસાર આપણી જાતને જનાવીને એમાં સંતોષ માનીને સુખી થવું એ આપણે આધીન છે હમેશા નિસ્વાર્થભાવથી આલસ્યને તજીને પ્રય-

ત્ન કરતા રહેવું એ જ પ્રકૃતિના નિયમ પ્રમાણે આચરણુ ગણાય છે નહિ કે અકર્મણ્ય અથવા નિષ્ક્રિય રહીને એમ કહેવું કે ઇશ્વર જે કાર્ય કરે છે તે લલા માટે જ કરે છે.

ઈશ્વરમાં અદ્વા રાખવાથી જ જીવનના જટિલમાં જટિલ પ્રશ્નોનો ઉકેલ આવી જાય છે તે દ્વારા સામાન્ય-પિપાસાં તેમજ પારસ્પરિક શોષણનો અતઃ આવશે અને એક વિશ્વરાજ્યદારા તૃષ્ણાથી બળતો પ્રાણી સંતોષ રૂપી અમૃત અને પ્રેમરૂપી લોભન મેળવીને આનંદ પ્રાપ્ત કરી શકશે.

પળથી સાધીછ શ્રી હેમશ્રીછ આદિ કણુ નવનુ ચૈભાસુ અને (સાદરીમાં) છે તેમજ તથા ગમ્મીય, ખરતરગમ્મીય સાધીછ મહારાજ સારી સખ્યામાં છે .

તા ૬. મુનિરાજશ્રી ઇન્દ્રવિજયજી ચૈ ૧૧ ઉપવાસ અને મુનિરાજશ્રી પ્રકાશવિજયજી ૯ (નવ) ઉપવાસના પચ્ચખાણુ અપાક મુદ્ ૫ થી લીધા હતા તે શુરદેવની આલીયથી ખન્નેને આનંદપૂર્વક થયા અને પારણુ મુખશાંતિથી થયુ છે.

ખાસધૂન.

ખાર પારસ નામનુ નામ,
પારસને નિત કરે પ્રણામ ૧
મહાવીરકા (હય) મીકા નામ,
મહાવીરકા (મે) કરે પ્રણામ ૨
ખારા પારસ પ્રણામ નામ,
પારસકા નિત કરે પ્રણામ ૩
જિનવર જિનચાસન શશુચાર,
જિનવરકા હો જય જય કાર ૪
અચારણુ યરણુ પ્રભુ અરિહત,
નામ જપે દુખ આવે અત ૫
પરમ કૃપાણુ શ્રી અરિહત,
જપતાં જપતાં જય જય વત ૬
વીર વીર જો મુખસે રટે,
કાદિ ઉસકા પાતિક કટે ૭
વીરરાગ હે સમ્યે દેવ,
સદાય કરના ઉસકી સેવ ૮
મહાવીર હે મોટે દેવ, સુનર કાદી સારે સેવ,
અમ્હાખાખા કહે પુકાર, વીર પ્રભુકી જય જયકાર ૯
(અમ્હાખાખા)

અન્ને જાવનખરમા શ્રી મારવાડીના વડે જિરાજતા પચ્ચખાણુ કચનવિજયજી મહારાજને અન્નેના જ્ઞેન સખ્યામાં અન્નાડ વડી ૫ શુક્રવાર તા ૧૫-૭-૪૯ ના

રોજ વિશ્વશાંતિ અને વરસાદ આવે તે માટે સામુદાયિક આય મીડની તપરમા કરવા અનુરોધ કર્યો હતો. મહેત્રી સખ્યામાં આવળીવ થયા હતા.

શ્રી ગિરનારજી તીર્થેનુ સમાધાન.

પવિત્ર શ્રી ગિરનારજી તીર્થેની સ્વતંત્રતા, માલેકી અને તમામ હકો આપણું હોવા છતાં તે જાખનનો લુનાગઢ રાજ્ય સાથે બધા વખતથી યુગકે, હાલત ચાલતી દર્ન પરંતુ રાષ્ટ્રીય સરકાર આપતા જ્ઞેનોની અગ્રજી સંજ્ઞાને પ્રથમ શ્રી જેમનાથજી દુકની માલેકી અને તમામ હકો સૌરાષ્ટ્ર સરકારના સેક્રેટરી શ્રી ઇશ્વરન અને શેઠ દેવચંદ લક્ષ્મીચંદ અમદાવાદની પેઢી કમીનીના માન્યવર પ્રમુખ રોઢ કરેતુરભાઈ લાલભાઈની વચ્ચે વહવાણુ બિનાસી શેઠ રતિનોન પર્વમાન સહિત તા ૧૬-૭-૪૬ સદી સીક્ક મહ સંતોષકારક રીતે સમાધાન થયેલ છે અને આપણી તે સપૂર્ણ માલેકી હકો સ્વતંત્રતા હકો આપણને સુપ્રત થયેલ છે કુડોના પાણીનો ઉપયોગજનતા કરી શકે અને ઓટા સામેનો બમથનો પણ આપણને સ્વતંત્ર માલેકી હક (૩૧ દગ દનર) સૌરાષ્ટ્ર સરકારને આપવાની શરતે સોપાધ થયેલ છે તે માટે રોઢ આણુદજી કચણુજી અમદાવાદની પેઢી ઉપર દ્વિત્વા તમામ ચહેરોના જ્ઞેન સચોએ મન્યવાન હોવા તાર આપવાની જરૂર છે

આજે અમદાવાદ રોઢ આણુદજી કલ્યાણજીની પેઢીનો વહીવટ વ્યવસ્થિત છે અને પ્રમાણિક રીતે આને છે તીર્થેનો સેવા, રક્ષણ પણ અનુપમ રીતે કરી રહ્યા છે

રોઢ સાહેબ કરેતુરભાઈ લાલભાઈ પજૂ વચપગ પરાયતથી પેઢીનુ માનવણુ પ્રમુખપદ રક્ષણ અને સેવા કરી પૂર્વના અસાધારણુ ધણ, અપૂર્વ છુદ્ધિમતા, સપૂર્ણ લાગરગ અને ઉત્તરતાવડે અનુપમ રીતે દીવાની રહ્યા છે આજે જ્ઞેમ તીર્થેનુ રક્ષણ સંભાળ રાખવી, તેની માલેકી હકો સંભાળવા તેમજ મથેલા હકો પાછા મેજવવા માટે જે તન, મન, ધનનો ભોગ આપી

ધીરોના સેવા માટે શુભ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે તેથી જૈન સમાજના આહાર અને અભિનયને પાત્ર છે હેઠની સકળ જૈન સમાજના (તાજ વચરના તાજ) શિરતાજ શેઠ શ્રી કરતુરભાઈ સાવલાઈ છે એમ નિઃશંક કહેવું પડે છે

પ્રતિષ્ઠા મેળવી હતી તેઓ સર્મના જિગ્યાસ, સરળ અને માયાળુ સ્વભાવના હતા હતા.

સવત ૧૯૬૮ના ડોહામાં પૂન્યપાદ શ્રી વિનય-વલ્લભચરિત્ર મહારાજનુ ચાતુર્માસ યજ્ઞ હતુ ત્યારથી તેમના ઉપદેશથી તેમની મૂલ્યના અનુસાર શક્તિ મુજબ ધર્મકાર્યમાં ફાળો વ્યય કર્યો હતો આ સમાનાં તેઓશ્રી લાઠક મેમ્બર હતા દરેક વર્ષના સભાના બેઠ પુસ્તકોથી ધરમાં સારી લાઈ-જેરીમાં રાખી તેનુ મનનપૂર્વક વાચન કરતાં હતા.

સવત ૧૯૮૦ના પૂ આચાર્ય શ્રી વિનયબોહન ચરિત્રજનના ચાતુર્માસમાં નેમનાં ઉપદેશથી વેપાર, વહેવારની ચિંતા ઝોછી કરી ધર્મમાં મક્કમ બન્યા અને તે વર્ષમાં ડોહામાં ઉપધાનના મહાત્મ તપનુ આરાધન કર્યું હતુ. પ્રોત્સાહનથી પચમતિકમ્બ, નવરમરજુપુત્રો કાઠામે ક્યાં, રાજ સવાર સાજ પ્રતિ કમ્બ, તથા સામાયિક કાવમ કરતા ધાર્મિક વાચન પણ સારા પ્રમાણમાં કરતાં ત્રણ ઉપધાન પૂરા કર્યાં હતા

છેલ્લા લગભગ ૨૦ વર્ષ સુધી તેમણે ધાર્મિક જીવન વીતાવ્યુ પણ છેવટ વેળી કમ્બે ઉચ ચતા પણ સરકાર કાવમ રહ્યા નવકાર મનની આરાધના સદિત ૭૬ વર્ષની વયે મુજરી ગયા તેઓની પાછળ ત્રણ પુત્ર, એક પુત્રી અને વીસ માણસનુ જહોળુ કુટુંબ રહ્યું ગયા છે તેઓએ પોતાની પાછળ સતાની માટે લદ્દમી સોપી નથી પણ ધર્મના સરકાર તેમજ આત્માનંદ સભાના વારિક બેઠના પુસ્તકોની વ્યવસ્થિત લાઈજેરી સોપી ગયા છે.

અત્ર સુધી ચિત્રમુદ્રિ અને નમસ્કાર મનના અમરજુપૂર્વક અશાડ સુદી ૭ ના રાજ તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો છે આવા એક ધર્મ સરકારી સભ્યની આ સભાને જોટ પડી છે તેઓના પવિત્ર આત્માને અખડ શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ

શેઠ રાકરાલાઈ લલિતુલાલનો સ્વર્ગવાસ.

અમદાવાદમાં જૈનોમાં સુપ્રસિદ્ધ ગણાતા સરાઈ પાટની સુવિખ્યાત અને જૂની પ્રખ્યાત પારી લલિતુ-ભાઈ મનોરદાસની પેઢીના માલીક શેઠ રાકરાલાઈ તંત્રુલાલનુ અવસાન અમદાવાદમાં તા ૨૭-૧-૪૯ ના રાજ ૬૬ વર્ષની ઉંમરે થયુ છે. તેઓશ્રી અમદાવાદ મ્યુનીસીપાલીટીમાં નવ વરસ સુધી કાઉન્સિલર તરીકે રહ્યા હતા તેમજ રીલીફ ઓફિસ અને જનવરોના ધાતકીપણા સુધારક મહાળના સભ્ય હતા, અનેક મીસીનાં ડાયરેક્ટર અને વ્યાપારમાં નિષ્ણાત હતા તેઓશ્રી ધર્મશ્રદાળુ અને ધર્મના ઉપાસક હતા આ સભાનાં તેઓશ્રી પણ વર્ષથી લાઠકમેમ્બર હતા તેઓનાં અવસાનથી સભાને એક લાયક સભ્યની જોટ પડી છે પરમાત્મા તેઓનાં આત્માને પરમ શાંતિ આપે તેવી અમારી પ્રાર્થના છે

શાહુ છોટલાલ દલપતભાઈ કરાલાવાલાનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રી છોટલાલભાઈનો જન્મ ડોહામાં સ ૧૯૨૯ ના વાસે સુદી ૭ ના થયો હતો તેમની બાલ્યાવસ્થા પાસે જોટા કરાલા ગામે જ્યા તેઓના પિતાથી વેપાર અર્થે રહેતા હતા હાં પસાર થઈ હતી તેમનો વ્યવહારિક તેમજ ધાર્મિક અભ્યાસ સધારણુ હતો. ૫૬ર સોલ વર્ષની વયથી તેઓએ વેપારનુ કામ માયે લીધુ હતુ તેમની ત્રીસ વર્ષની વયે એટલે લગભગ સવત ૧૯૫૦ માં ડોહાં આવી ર, કપાસના ધધામાં સ્વજને આગળ આવી મારી

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

પુસ્તક ૪૬ મું

અંક ૧ થી ૧૨ : : સને ૧૯૪૮-૪૯

સંવત ૨૦૦૪

: પ્રકાશક :

શ્રી જૈન આત્માનંદ સમા-ભાવનગર

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

(પુસ્તક ૪૬ મું)

(સં. ૨૦૦૪ ના આવણ માસ થી સં. ૨૦૦૫ ના આષાઢ માસ સુધીની)

વાર્ષિક વિષયોનુક્રમણિકા

૧. પદ્ય વિસાગ

વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
સાધારણ જિન સત્તવન	(મુનિરાજ શ્રીલક્ષ્મીસાગરજી)	૧
૨. શ્રી પાર્શ્વનાથ જિન સત્તવન	(મુનિરાજ શ્રી પુરુષરવિજયજી)	૨૧
૩. શુભાષના	(અમરચંદ માવજી શાહ)	૨૨
૪. શ્રીમદ્વિજયવલ્લભચરિત્ સ્તુતિ	(જ. જ. સુરવાડવાળા)	૪૧
૫. નવપદ ઓળાનું સત્તવન	(મુનિરાજ શ્રીલક્ષ્મીસાગરજી)	૪૨
૬. દિવાળીનું સત્તવન	(")	"
૭. શ્રી મહાવીર સત્તવન	(મુનિરાજ શ્રીહેમેન્દ્રસાગરજી)	૬૧
૮. શ્રી યાનપચમીનું સત્તવન	(" શ્રીલક્ષ્મીસાગરજી)	૬૨
૯. વર્ષાજિનદન સ્તુતિ	(" શ્રીવિનયવિજયજી)	"
૧૦. શ્રી પાર્શ્વ જિન સત્તવન	(આ. શ્રીવિજયકાશીચરિત્જી)	૮૫
૧૧. શ્રી મહાવીર સત્તવન	(મુનિરાજ શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી)	૮૬
૧૨. સિદ્ધાગિરિ સત્તવન	(" શ્રીલક્ષ્મીસાગરજી)	૮૭
૧૩. સીમપર જિન સત્તવન	(" શ્રીહેમેન્દ્રસાગરજી)	૧૦૬
૧૪. શ્રી ધટાકજી અષ્ટક	(" શ્રીદેવેન્દ્રસાગરજી)	૧૧૦
૧૫. સીમપર જિન સત્તવન	(" શ્રીદેવવિજયજી)	૧૦૪
૧૬. શ્રી નેમિનાથ સત્તવન	(" શ્રીદેવેન્દ્રસાગરજી)	૧૩૪
૧૭. કાળ પ્રભાસ	(ગોવિંદલાલ કલ્યાણસ પરીખ)	૧૩૫
૧૮. શ્રી નેમિનાથ જિન સત્તવન	(મુનિરાજ શ્રી પુરુષરવિજયજી)	૧૫૭
૧૯. શ્રી મહાવીર જિન સત્તવન	(મુનિરાજ શ્રીવિજયજી)	૧૫૮
૨૦. સત્તુલ્યતીર્થ યાત્રાદર્શન	(અમરચંદ માવજી શાહ)	"
૨૧. શ્રી સુવિધિનાથ જિન સત્તવન	(આ. શ્રીવિજયલલિતચરિત્જી)	૧૮૧
૨૨. શ્રી મહાવીર જિન સત્તવન	(મુનિરાજ શ્રી સુશીલવિજયજી)	૧૮૨
૨૩. શ્રી આત્માસાગરજી જન્મ જ્વલંતિ પર	(શ્રી ભુવરાજ રોહા સાહિત્યરત્ન)	૧૮૬
૨૪. સિદ્ધાગિરિ વીરધિરાજ સત્તવન	(મુનિરાજ શ્રી સુશીલવિજયજી)	૨૦૧
૨૫. શ્રી મંત્રાધિરાજ અષ્ટક	(" શ્રીદેવેન્દ્રસાગરજી)	૨૦૧
૨૬. એ તો ! અલખ નિરજન એકલો	(ઝવેરી મુદ્ધચંદ આશાશંખ વેગદી) દા. પા. ૩ અંક ૧૦ મે	૨૦૧
૨૭. શ્રી શીતલનાથ જિન સત્તવન	(પં. શ્રીલક્ષ્મીસાગરજી)	૨૩૦
૨૮. આ. ભગવાન શ્રીમદ્ વિજયપાનંદસુગ્રીવચરિત્ સ્તુતિ	(મુનિરાજ શ્રી વિનયવિજયજી)	૨૩૦

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૨૯.	શ્રી ચૌધારીન શ્રી નવખંડ પાર્શ્વનાથ સ્તવન (અમરચંદ માવજી શાહ)		૨૪૨
૩૦.	સદ્ગુરુ સ્મરણ (મુનિરાજ શ્રી કેવેન્દ્રસાગરજી)		૨૫૧
૩૧.	તવંચર હો તો ઐસા હો (શ્રી વેલજીભાઈ)		૨૫૨-
૩૨.	શ્રી સહનનાથનું સ્તવન (મુનિ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી)		૨૫૩
૩૩.	મુમ સુનો ! સુનો ! ભારતકે લોકો (ઝવેરી મુલચંદ આદ્યારામ વેરાડી)		૨૫૪
૩૪.	આધીન (અચ્યાબાબા)		૨૭૧

૨. ગદ્ય વિભાગ.

૧.	વૃત્તન વર્ણનું મંગળમય વિધાન (શ્રી કૃતોદયદ ઝવેરભાઈ શાહ)	૨
૨.	બૌદ્ધ દર્શનસંપત્તિ અધિકારનું સ્વરૂપ (મુનિરાજ શ્રીજીવિજયજી)	૭, ૨૬
૩.	સુખી કેમ થવાય? (આ. શ્રીવિજયકરતુરસરિજી)	૧૨
૪.	આ પ્રશ્નથી મહાપવં કદ રીતે ઉત્તરશે? (મુનિરાજ ન્યાયવિજયજી ત્રિપુડી)	૧૬
૫.	વિવેકદષ્ટિ અને (આ. શ્રીવિજયકરતુરસરિજી)	૨૭
૬.	ચિંતા (અનુ. 'અબ્યાસી' બી. એ.)	૩૨
૭.	શ્રીસુવિધિવાથનું સ્તવન (પ રિત સાલન)	૩૫
૮.	પાત્રના નવાણું દિવસ (મોહનલાલ દોષયદ ચૌહાની) ૩૭, ૭૭, ૯૬, ૧૫૧	
૯.	નિચારશ્રેણી (આ. શ્રીવિજયકરતુરસરિજી)	૪૩, ૨૩૩
૧૧.	સુગમધાન જગદગુરુ વિજયલીરસરિજી (મુનિરાજ શ્રીલક્ષ્મીસાગરજી)	૪૬
૧૧.	ધર્મકૌશલ્ય (મોહિતક) ૪૭, ૭૩, ૧૦૧, ૧૨૭, ૧૪૯, ૧૭૧, ૧૯૧, ૨૧૫, ૨૪૩	
૧૨.	અનેકાન્તની અદર સમજાગીની ઉત્પત્તિ (સન્માર્ગ હમ્મક)	૪૯
૧૩.	સ્વામીનું સ્વરૂપ (અનુ. 'અબ્યાસી' બી. એ.)	૫૧
૧૪.	સિદ્ધચક્રાની કાવ્ય આરાધના (મુનિરાજ લક્ષ્મીસાગરજી)	૫૨
૧૫.	આત્મસાધના (અમરચંદ માવજી શાહ) ૫૭, ૭૯, ૧૦૩, ૧૨૬	
૧૬.	આરામની આવશ્યકતા (આ. શ્રીવિજયકરતુરસરિજી)	૬૪
૧૭.	જ્ઞાતા અને જ્ઞેય (સન્માર્ગ હમ્મક)	૬૭
૧૮.	દેહલાક કૌગોલિક રચનાનાં નામો (મુનિરાજ શ્રીકૃપાવિજયજી)	૬૯
૧૯.	જ્ઞાનપ્રત્યેમી તપ આરાધના (મુનિરાજ શ્રીલક્ષ્મીસાગરજી)	૭૨
૨૦.	મંગળમય વાણી (અનુ. 'અબ્યાસી' બી. એ.)	૭૫
૨૧.	વિશ્વવિદ્યુતિને સ્મરણાન્વિત (મુનિરાજ શ્રીપુષ્પવિજયજી મહારાજ)	૮૦
૨૨.	જય જવાહર (શ્રીમદુભાઈ મહેતા)	૮૧
૨૩.	દેહલાક સદ્ગોષ્ઠકે દર્શાવો (સી. 'અબ્યાસી' બી. એ.)	૮૨, ૯૯
૨૪.	શ્રીમદ્વિશ્વ મન્યગિરીપાટતિર્મા આવતા ઘણું નિકે સાક્ષિપાડોના મૂલ રચાનો (મુનિરાજ શ્રીજીવિજયજી મહારાજ) ૮૮, ૧૧૧, ૧૩૬, ૧૫૯	
૨૫.	સ્વાદાદમંજરી (મુનિરાજ શ્રીપૂર્ણાનંદવિજયજી) ૯૨, ૧૪૪, ૧૬૮, ૨૧૭	
૨૬.	અતસમયે ખાસ લક્ષમાં રાખવા યોગ્ય (મુખ્ય)	૯૪
૨૭.	પવિત્રાપવિત્ર મિમાસા (આ. શ્રીવિજયકરતુરસરિજી)	૧૧૭
૨૮.	ન્યાયરત્નાવળી (મુનિરાજ શ્રી કુરુધરાવિજયજી)	૧૨૨

ક્રમ	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૨૯.	પવિત્ર જીવનનું રહસ્ય	(અનુ. 'અભ્યાસી' ખી. એ.)	૧૩૦
૩૦.	સાંપ્રદાયિકપણ અને કર્તવ્ય	(મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજી મહારાજ)	૧૪૧
૩૧.	ક્રિયાશુદ્ધિદ્વારા જ્ઞાનયોગપ્રાપ્તિદ્વારા મુક્તિ	(મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજી મહારાજ સ.પા.)	૧૪૩, ૧૬૬
૩૨.	શ્રીયશોવિજયજી કૃત વાસુપૂજ્ય, જિનસ્તવનનું વિવેચન	(ડૉ. ભગવાનદાસ મનસુખભાઈ મહેતા)	૧૪૬
૩૩.	રાગી, અને ત્યાગી	(અનુ. 'અભ્યાસી' ખી. એ.)	૧૫૪
૩૪.	દ્વાનિરોધકા બ્રહ્મશ-બ્રહ્મશીઓ	(આ. શ્રીવિજયપદ્મસૂરિજી)	૧૬૬, ૨૧૧, ૧૨૬
૩૫.	શ્રીચક્રાનન જિનસ્તવન	(સં. ડૉ. વલ્લભદાસ નેણુશીભાઈ)	૧૭૩
૩૬.	પરમધ્યેય શ્રીનવપદજી	(આ. શ્રીવિજયપદ્મસૂરિજી મહારાજ)	૧૮૪
૩૭.	સુવાક્યામૃતો	(બા. કા. તીર્થ મુનિશ્રી પૂર્ણાનંદવિજયજી)	૧૯૩
૩૮.	ધ્યાન અને ચિત્તની ત્રણ અવસ્થા	(સન્માર્જ કમ્બલક)	૧૯૪, ૨૩૧
૩૯.	ચાર્થીલા રમણીરત્નો	(શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચોક્સી)	૧૯૬, ૨૧૯
૪૦.	સેવાના બદલાની ચાહના	(જૈનપત્રમાધી ઉપધૃત)	૧૯૮
૪૧.	સંત વચન	(અનુ. 'અભ્યાસી' ખી. એ.)	૧૯૯
૪૨.	આરોગ્યતા અને અરોગ્યતા	(આ. શ્રીવિજયપદ્મસૂરિજી મહારાજ)	૨૦૭
૪૩.	એકાન્તનો મહિમા	(અનુ. અભ્યાસી. ખી. એ.)	૨૨૩
૪૪.	માનવ જીવન મહામત છે	(નાથજી)	૨૨૫
૪૫.	ભગવાન મહાવીરનો જ ધર્મ વિશ્વરક્ષા કરી શકે તેમ છે. (કાકા કાલેલકર)		૨૨૭
૪૬.	ધૃત્તિયોગ, આત્મયોગ અને સામર્થ્યયોગ	(ડૉ. ભગવાનદાસ મનસુખભાઈ મહેતા)	૨૩૬
૪૭.	શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી કૃત વિહરમાન જિન સ્તવનમહિતુ અગિયારમા શ્રી વજ્રધર જિન સ્તવન	(ડૉ. વલ્લભદાસ નેણુશીભાઈ)	૨૩૮
૪૮.	જૈનધર્મ એ વિજ્ઞાન ધર્મ છે.	(શ્રીયુત્તુ કૃત્તેદચંદ ઝવેરભાઈ)	૨૪૫
૪૯.	શ્રી પદ્મપંથ પર્વનો પવિત્ર પેગામ	(આ. વિજયવર્ણપદ્મસૂરિજી મં.)	૨૫૫
૫૦.	આસુના એ. જિન્દગી	(મુનિશ્રી ધુરંધરવિજયજી)	૨૫૬
૫૧.	ધૃત્તિયોગ વગેરે	(ડૉ. ભગવાનદાસ મનસુખભાઈ મહેતા)	૨૫૯
૫૨.	લક્ષ્મી	(અનુ. ચિમનલાલ સાહ)	૨૬૧
૫૩.	ધર્મ કૌશલ્ય	(મોહિતક)	૨૬૪
૫૪.	ચાર્થીલા રમણીરત્નો	(ચોક્સી)	૨૬૫
૫૫.	દેવી ન્યાયમા વિશ્વાસ	(અનુ. અભ્યાસી)	૨૧૭

પ્રકીર્ણ

વર્તમાન સમાચાર, સ્વીકાર સમાલોચના, સક્ષા સમાચાર, ૨૦, ૩૬, ૫૮, ૫૯, ૮૪, ૧૦૬, ૧૧૭;
ટા. પા. ૩, ૧૫૫, ૧૮૧, ૨૦૧

સુધારો
શ્રી ગિરનારજી તીર્થનું સમાધાન

ભાગ રજો સુમારે ૩૧૫ પાનાનો ૩ આદર્શ જૈન સ્ત્રી રાનો બીજો ભાગ સુમારે ૧૬૧ પાનાનો ત્રણે મથો મ. ૨૦૦૬મા સજા તરફથી ધારા પ્રમાણે બેઠે આપવાના છે આ ત્રણે મથો મનનપૂર વાચના જેવા અને સુદર છે તેની વિશેષ દર્શાવત દેવે પડી આપવામાં આશી

જૈન બહુઓ છહેનો અને વાચકોએ જાણવા લેવું.

ત્રીજે લખેના ત્રણ વર્ષોમા અમારા માનવતા મળ્યોને મળેના અનુપમ મથોની બેંગ્લો લાભ સવત ૨૦૦૩ના વર્ષમા

૧ શ્રી સઘર્ષતિ ચરિત્ર કિ. રા ૧-૮-૦

૨ શ્રી મહાનીર લગ્નવાનનાં

સુગની મહાદેવીઓ ,, ૩-૮-૦

અવત ૨૦૦૪ના વર્ષમા

૧ શ્રી વસુદેવ હિંદી ભાષાંતર ,, ૧૨-૮-૦

૨ શ્રી શાંતિનાથ ચરિત્ર ,, ૭-૮-૦

સવત ૨૦૦૫ના વર્ષમા

૧ શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ચરિત્ર ,, ૧૩-૦-૦

કુવ રા. ૪૩-૦-૦

એ મુજબ ત્રણ વર્ષમા રા. ૪૩)ના પુસ્તકો પેટન માલેયો અને પહેલા વર્ષમા લાકડા મેમ્બરોને બેઠ મળી ચુક્યા છે દલુ પછુ રા. ૫૦) વધુ બરી બીજા વર્ગમારી પહેલા વર્ગમા આપવાનો આમલોને સ. ૨૦૦૫ની માનની બેંગ્લો છુક મળી ચકગ અને તે પછીના વરસોમા જે જે સુચરાતી પુસ્તકો છપાશે તે પછુ બેઠ મળશે માટે જોટયો વિનય કરવામા આવે છે તે તે વરસોની બેઠનો અપૂર્વ લાભ થમાવે છે

મહાસતી શ્રી દમયંતી ચરિત્ર. (બાઇન્ડીંગ થાય છે.)

શ્રી માહિકચદેવસૂરિ વિરચિત મૂળ હિપરથી અનુવાદ.

પૂર્વનો પુરુષયોગ અને શીશુનુ માહત્વ સતી માદમયતીમા અસાધારણ હલુ તેનો શુદ્ધ અને સરળ ભાષામા અનુવાદ કરાતી અમારા તરફથી પ્રકાશનનુ કાર્ય હાથ કરેલ છે આ અનુપમ રચનામાં મહાસતી દમયંતીના અસાધારણ શીન મહાત્મ્યના પ્રભાવરડેના ચમત્કારિક અનેક પ્રસંગો, વર્ણનો અવેન છે, સાથે નળરાગ પ્રયે અપૂર્વ પતિમતિન, સતી દમયંતી સામરે સીરાવતા માવાવે આપેલી યોનેરી શિખામણો, જુગારયો યતી ખાતાખરાબી, ધૂન જનની ધૂનતા, પ્રતિષ્ઠાપાલન, તે વખતની રાજમનીનિ, સતી દમયંતીએ વન નિરાસના વખતે, આવા મુખ દુઝો વખતે ધીરજ, શાંતિ અને તે વખતે કેટલાયે મહુઓને ધમ પમાડેન છે તેની ભાવભરીત નોષ, તેમજ પુરુષનોક નળગમ્મના પૂર્વના અસાધારણ મોટા પુરુષનધના યોગે તેજ જરમા લેમની માદામ્મ, મદિમા તેમના નામ રમરણયો મહુઓને થતા લાભો વગેરેનુ અદ્ભુત વર્ણન માલન કરવા જેવુ વર્ણન આચાર્ય મહાગાને આ મથમા આપ્યુ છે બીજી અતર્ગત સુમેષક ક્યાઓ પણ આપવામા આવેલી છે.

અમારૂં સાહિત્ય પ્રકાશન ખાલુ અને છપાતાં મથો.

શ્રી દમયંતી ચરિત્ર (સચિત્ર), ૨. શ્રી ચાનપ્રદીપ 'ભાગ બીજો, ૩ આદર્શ જૈન શ્રી ની ભાગ્યબીજો, ૪ કથા મનોભવ, ૫ શ્રી ક્રેષાસનાથ ચરિત્ર (સચિત્ર)

મથ ૪ અને પમા આધિક મદદની જરૂર છે

જોજનામાં — ૧ શ્રી સોમપ્રભ માર્ગ કલ શ્રી સુચિતનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (સચિત્ર)

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશનાં આલોકીત સૂચના.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ પુસ્તક હાલના છેલ્લે ૧૨મો અંક આજે આપને રવાના કરવામાં આવ્યો છે. આવતા આવશ્ય માસથી પુસ્તક ૪૭ થી શરૂ થશે, તેનું લવાજમ રૂ. ૩-૦-૦ વસુલ લેવા માટે નાણેની બુક-બુકમાંથી એક બુક બેટ આપવાની છે.

૧. કંકરહતિ રૂ. ૧-૦-૦

૩. સમ્યક્ત્વ કૌમુદિ રૂ. ૧-૦-૦

૨. મોક્ષપદ સોપાન રૂ. ૧-૦-૦

૪. ધર્મપરિણા રૂ. ૧-૦-૦

જો મહાકોને ચારમાંથી જે એક બુક પોતાની પસંદગીની જોઈતી હોય તેમણે આવશ્ય શુદ્ધ ૧૦ સુધીમાં સહી પત્રમાં ખજાર આપવા તો તેમને તે બુક વી. પી. કરણ જવાબ નહિ આવે તો સગવડ મુજબ ચાર બુકમાંથી એક બુક આપને આવશ્ય માસમાં ક્રમસર ૫૫ અક્ષરના વર્ષના રૂ. ૩-૦-૦ લવાજમના અને બેટની બુકનું વી. પી. ખર્ચ રૂ. ૦-૮-૦ મળી રૂ. ૩-૮-૦ લવાજમ વસુલ કરવા વી. પી. કરવામાં આવશે. જેથી એ મુજબ વી. પી. સ્વીકારી લેવા નમ્ર સૂચના કરીએ છીએ. અથવા આવશ્ય શુદ્ધ ૮ સુધીમાં મનીઓફરથી રૂ. ૩-૪-૦ મોકલશે તેને બેટ બુક મોકલી આપશું વી. પી. ખર્ચ ૦-૪-૦ શપડો થશે.

તા. ૬-૧-૧૧ (૫૦૧) કરનાર સભાના પેટ્રન યથા રહે છે.

“ ” ૨. “ ૧૦૧) કરી સભાનાં પ્રથમ વર્ષના લાઇફ મેમ્બર થનારને ‘આત્માનંદ પ્રકાશ’ માસિક છાંટી સુધી બેટ મોકલાય છે અને સક્ષત તરફથી પ્રગટ થતાં કોષપત્ર શુભરાતી પ્રથો બેટ આપવામાં આવે છે. તો જૈન મધુઓ આ લાભ લેવા જશે છે તેવી નમ્ર સૂચના કરીએ છીએ. પછી સભાસદ તરીકેનું કે આત્માનંદ પ્રકાશનું લવાજમ ફરવળે સભાસદોનું લવાજમ કંઈ પણ છાંટી સુધી કરવું પડતું નથી.

॥ જૈન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્ય સંબંધ, ॥

(સંપાદક અને સપાદક શ્રી જિનવિજયજી સાહેબ, આચાર્ય ગુજરાત પ્રગતરત્ન મંદિર.)

શ્રી જૈન યાસિનની ઉર્જાત કરનારા આચાર્યો, સાધુઓ, સાધ્વીઓ અને ગૃહસ્થોના જીવનચરિત્ર સારભને પ્રસારવાનારા પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષામાં રચાયેલ પ્રમાણિક ઐતિહાસિક ગ્રંથો, કાવ્યો અને રાસોનો સંગ્રહ આ ગ્રંથમાં આવેલો છે.

આ ગ્રંથમાં કાવ્યો તથા રાસોનો ગુજરાતી ભાષામાં સાર, કર્તા મહાશયો કયા કયા મુજબ હતા. તે તે મહાકાવ્યોના નામો, ગૃહસ્થોના નામો, તમામ મહાશયોના રચણો, સંવત સાથે આપીને કાવ્ય સાહિત્યની સુંદર અને સરલ ઉપયોગી રચના બનાવી છે. ૫૦૦ પાંચસો પાના કરતાં વધારે છે. કિંમત રૂ. ૨-૧૨-૦ ચેરટેબલ અલ્ફા.